

קובץ גליונות

ראש השנה - יום כיפור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

ברכת השנים

לכל הקוראים החשובים - הלומדים את תורתם של גדולי ישראל מדי שבוע, ולכל השותפים החשובים - שהוזילו מהונם במשך השנה החולפת עבור הוצאות הדפסת הקובץ, ולכל הנציגים החשובים במוקדים ברחבי הארץ (אשר א"א לפורטם כי רבים הם) - הטורחים מדי שבוע לזכות את הרבים (וזאת שלא ע"מ לקבל פרס) - נאחל ברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום" ותזכו להכתב בספרן של צדיקים בברכת התורה, מערכת 'קובץ גליונות'

שמיטה
קרון
השביעית

קרון הקודש של גדולי ישראל שלישיא
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל

מוקד 'משכנתי ארץ'

1800-300-544

לעילוי נשמת

הר"ר שרגא פייבל

ב"ר צבי קנול זצ"ל

נלב"ע כ"א שבט תשע"ב

תנצב"ה

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

אהבת שלום

בית דין צדק

בראשות גדולי הרבנים והדיינים בדורינו בשורה משמחת

לרגל המעבר למשכננו החדש הננו לבשר לציבור הרחב על הרחבת שעות פעילות בית דין צדק לדיני ממונות "אהבת שלום" במושב גדולי הפוסקים והדיינים שליט"א

אבות בית הדין < הגאונים הגדולים

יום רביעי (א')

רבי **שריאל רוזנברג** שליט"א
אב"ד בד"צ בני ברק

יום שלישי

רבי **נתן הכהן קופשיץ** שליט"א
רב הקריה החרדית - בית שמש

יום ראשון ושני

רבי **נפתלי נוסבוים** שליט"א
אב"ד אהבת שלום

יום חמישי (ב')

רבי **שלמה זעפראני** שליט"א
אב"ד כתר תורה

יום חמישי (א')

רבי **שלמה בן שמעון** שליט"א
מרא דאתרא רמת דוד - בני ברק

יום רביעי (ב')

רבי **יעקב טופיק אביעזרי** שליט"א
מרא דאתרא ביתר עילית

חברי בית הדין < חכמי ורבני ישיבת "אהבת שלום" הגאונים:

רבי **נתן בן סניור** שליט"א
אב"ד בנין ציון

רבי **יהודה איטח** שליט"א
ראש כולל אור יצחק

רבי **נפתלי אברגיל** שליט"א
רב ומו"צ ירושלים - ברכפלד

רבי **יצחק חיים שרבאני** שליט"א
ר"מ ישיבת אהבת שלום

רבי **מנשה שוע** שליט"א
חבר בד"צ אהבת שלום

רבי **אליעזר כהן** שליט"א
חבר בד"צ אהבת שלום

חכמי ורבני בתי המדרשות שע"י ישיבת "אהבת שלום" הגאונים:

רבי **אברהם דדש** שליט"א

רבי **אליהו גולדברג** שליט"א

רבי **אברהם גולדברג** שליט"א

רבי **אברהם בן חיים** שליט"א

רבי **דניאל זיאת** שליט"א

רבי **דוד זדה** שליט"א

רבי **יהושע ולדמן** שליט"א

רבי **יהודה וייסנברג** שליט"א

רבי **שמואל שאהן** שליט"א

רבי **עזריאל ציון** שליט"א

רבי **רפאל פרץ** שליט"א

רבי **חיים מילר** שליט"א

קבלת קהל ומענה טלפוני במזכירות בית הדין: ימים א-ה בין השעות: 16:00-18:00 | טלפון: 02-5370001 פקס: 02-6261088
רח" רבי נחמן מברסלב 6 ירושלים, ת.ד. 5515 ירושלים | דוא"ל: BDAS5370001@GMAIL.COM

פרויקט ההלכה הגדול בדורנו

**לא היה
לעולמים!**

1200 עמ'

**מלאים וגדושים
בתוכן הלכתי מרתק**

לראשונה!

**150 עמודי
מפתח**

**בעל רבבות ערכים
למציאת כל ענין וענין
בשו"ע, רמ"א ומשנ"ב
שלא היה כדוגמתו
לעולמים**

לאחר עמל של שנים רבות יוצא לאור כרך ראשון של

ספר משנה ברורה

מהדורת

אליבא דהלכתא

אוצר נפלא של חידושים מוספים וביאורים
במקביל לצורת הדף של מדנא בעל המשנה ברורה זיע"א
לבני אשכנז וספרד כאחד

עיונים וביאורים

עיונים בפסקי המשנה ברורה עם השוואות ויישוב דבריו במקומות אחרים

פסקים ותשובות

ליקוט פסקי וחידושי דינים מגדולי הפוסקים, וכן הכרעות ופסקים מעשיים
בדברים שנתחדשו אחר כתיבת המשנה ברורה

האיד המזרח

בירור דעת מוז השו"ע והבאת הלכות ומנהגים ע"פ דברי הזוה"ק והאר"ח ל
ומנהגי בני ספרד והכרעת גדולי החכמים לדורותם

משנת הסת"ם

הנגשת עניני הסת"ם בהרחשת והבנת דברי המשנ"ב במשנת סופרים בציורים
ברורים ומדויקים להפליא בתוספת תמונת וציורי אותיות משונות והבאת חידושי
הלכה למאות ואלפים בצורת האותיות ע"פ גדולי הפוסקים והכרעתם

ספר המפתח

מפתח ענינים מפורט ברבבות ערכים וערכי משנה למציאת כל ענין וענין בדברי
השו"ע והרמ"א, ובדברי המשנ"ב בביאוריו וציוניו, ובמוספים שבמהדורותינו

מחיר
מיוחד ומסובסד
לרגל ההוצאה
40 ש"ח
בלנד

אליבא
דהלכתא

להשיג בחנויות הספרים המובחרות ובמשרדי ההוצאה:

ישיבת אהבת שלום, רחוב רבי לוי יצחק מברדיצ'וב 12 (ע"י כיכר השבת) ירושלים
טל' 02-5370970 | פקס 02-5370088 | ת.ד. 5515 ירושלים

גבאי בתי כנסיות ובתי מדרשות יפנו לכתובת המייל: AlibaDehilcheta@gmail.com

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

0722441660 | 02.970.7087 | 0722441670@gmail.com

0722-441660

הפצה ראשית

מכתב רשכבה"ג מרן ש"ה ת"ה הגר"ח קניבסקי שליט"א "חק ולא יעבור"

מכון להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
 הגר"ח קניבסקי שליט"א

בס"ד, ערב ראש השנה שנת השמיטה תשפ"ב
 ...ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא
 יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו
 מכל הצרות.
 והעושה כל הנ"ל - בוודאי יעבירו ממנו רוע הגזירה ויצא
 זכאי בדין.
 חיים קניבסקי

לאור הוראתו הברורה של רשכבה"ג מרן שליט"א: "חק ולא יעבור"
 ניתן להשיג החל ממחר את יצירת המופת "שיח אמונה"
 שנתחברה לבקשתו על רמב"ם הלכות שמיטה ויובל, ע"י בנו מרן
 הגרי"ש קניבסקי שליט"א בחלוקה מיוחדת לפי סדר 2 הלכות
 ביום כתקנת רשכבה"ג מרן שליט"א, וכן את ספר "קיצור דיני
 שביעית" המיועד לנשים, ולבחורים ולתלמידים

ירושלים: מרכז: פרידמן, סנהדריה המורחבת 116 ג'. נוה יעקב: רוזנטל, גואלק 14. רמות א': זילבר צפרירים 18/24. רמות פולין:
 איתן, רמות פולין 55/23. גבעת שאול: מרגולין, עזריאל 1. צפון: יעקבסון, סורוצקין 5. בית וגן: שעיר, הפסגה 46. רמת שלמה:
 ריינהולד, הרשלר 2/4. בני ברק: שטיינהרטר, אחרוני 3. כהנמן, מלצר 12. מן, עזריאל 11. דנציגר, רוזנהיים 2. קולין, יהודה הנשיא
 47. ברקוביץ, גניחובסקי 7. פרוכטר, אברבנאל 44. פתח תקוה: שטרן, אריה בן אליעזר 1/20. בית שמש: רמה א': אלחדד, נחל איילון
 23, רמה ג': סוילם, עידו הנביא 4. קריה: קוגל, שפת אמת 33 ביתר: מלאכי, המגיד ממזריטש 14. פלנר, ישמח ישראל 4. אשדוד:
 ליפשיץ ר"מ בעל הנס 18/14. אלעד: לנדו רמב"ם 19. שטיינמן, התור 3. יונגר, שמעון בן שטח 7. אופקים: יוליס, תרשיש 38.
 נתיבות: קוזניץ, נחלת שלמה 11/1. רכסים: שטיימן, הורדים 4 כ"ב ק"ג. מודיעין עילית: מרכז: שוב, נתיב"מ 9. מזרח: גוטליב, אבי
 עזרי 18. נאות הפסגה: שפירא, הריטב"א 3. ברכפלד: ביום, יהודה הנשיא 13. עפולה: באואר, עורבני 5 כניסה ב'. רחובות: כהן, עזרא
 37. קרית יערים: קנדיבה, הזית 2/7.

המעוניינים לפתוח מוקד בביתם, ישלחו פניה למייל shmita782@gmail.com

בפניה לדוא"ל
 בכתובת:
 03-3085000

בפניה לדוא"ל
 בכתובת:
shmita782@gmail.com

בדוכני
 "בלוי הפצות"
 בבתיהכ"נ

ברשימת המוקדים
 שבמודעה

בנדרים פלוס
 'שיח אמונה'

במוקד שמתחת
 לבית מרן שליט"א

לאור תקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במכתבו ללמוד ב' הלכות מידי יום חק ולא יעבור, מכון 'שיח אמונה' ישלח מידי יום את הלימוד
 היומי בהלכות שמיטה ויובל מתוך חיבור 'שיח אמונה' או 'קיצור דיני שביעית'.
 המעוניינים להצטרף ישלחו בקשה לדואר אלקטרוני 2shmita2@gmail.com

מלי בהקליים

שטר מפתח הקליים

להיכתה ולהיחתק
הספר החיים

שוכתב ונחתם ע"י כל גדולי הדור
< לשמירה ברכה וישועה >

אוצר כס הבית

1-800-22-36-36

גיליון מס' 2-441 ראש השנה ויו"כ
תשפ"ב שנה עשירית

לזכות ידידינו החשוב שיראה ברכה
והצלחה בכל הענינים

להקדשות ע"ג הגליון
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

יפה מראה

זוהלים ורועדים מיום בואך: רבינו מאזין בהנאה, לדרשות של ריעו המגיד הגה"צ
רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, על שגב הימים הנוראים במחיצתם של בעלי המוסר, בשמחת
בר מצוה שנערכה לבן ידידנו הגר"ש וינטרוב שליט"א, שבוע לפני אלול, שנת תשס"ה

ירח האיתנים

לשותפינו היקרים שיחי

כידוע בשנים עברו בליל ראש השנה אלפים אלפים
נוהרים מכל קצוות העיר בני ברק לזכות לקבל את ברכת
רבינו לברכת השנים לשנה טובה וא"ה נקוה שגם בשנה
זו נזכה לעבור ולהתברך, אבל רבים הם הגרים בערים
רחוקות ברחבי הארץ שהיו רוצים לבוא ולהתברך ואינם
יכולים מחמת המרחק ובפרט אחינו היקרים אשר מעבר
לים שגרים שם וליבם כאן. ובזאת אנו באים להיות לכם
לשליחים עבורכם ולהגיש בפני רבינו את שמכם לברכה
ולישועה לקראת השנה החדשה.

כל אחד ואחד שירים את תרומתו בסך 100 ₪, יזכה
להיות שותף בהפצת דברי תורתו של רבינו שליט"א וכן
יועבר שמו למרן שליט"א לברכת השנים ולברכת שנה
טובה, בימים הנוראים הבעל"ט.

ואשרי הזוכה להיות שותף בהפצת דברי תורתו של
רבינו שליט"א

ניתן לפנות למס': 053-3145900

בברכה מרובה ובברכת שנה טובה תכלה שנה
וקללותיה, תחל שנה וברכותיה
יצחק גולדשטון

הפתעה מאוצר תורתו של מרן שליט"א

שעות ספורות טרם סגירת הגליון 'דברי שי"ח', קיבלנו לידינו את האוצר החדש
"יקרת מכתבו הגיעני היום. ובחנם מתנצל כח"ר שליט"א על הטורח, ואילו ידע כמה
שמחה יש לי ממכתביו, לא היה כותב כן" —

כן, פותח מרן שליט"א את אחד מעשרות חילופי המכתבים הנדירים, שמופיעים כעת
לראשונה, אל ידידו מקדם, גאון ישראל מרן הגר"ד לנדא שליט"א ראש ישיבת סלבודקא.
בעודם אברכים צעירים בשנות השלושים לחייהם, התכתבו הלוח ושוב, במשך כעשר שנים,
מרנן גדולי הדור, רבינו מרן שליט"א עם מרן הגר"ד לנדא שליט"א, בכל עניני הש"ס, מברכות
ועד עוקצין. רוב המכתבים הם שאלות והערות ששטח הגר"ד קדם מרן שליט"א, ועליהם
התשובות שעה רבינו, ופעמים רבות, בתוספת הערות מענינות. השנים 'מטיילים' יחדיו
בבקיאות ובחריפות נוראה, בכל מרחבי התורה כולה, עם מפרשיהם. נראה כי אילו נערך
מפתחות לתוכן הענינים, הרי שערכי הנושאים המובאים במכתבים אלו, הינם מן הסתם אלפי
נושאים ותתי נושאים. כל התורה כולה.

בספר החדש 'שיח דבר', שהופיע זה עתה מן הדפוס, מופיעים קרוב למאה מכתבי תורה,
שחלקם פורסמו כבר במקומות שונים, אך חלק הארי שבהם לא ראה עדיין את אור הדפוס.
מבין שיטי המכתב ניכרת אהבת התורה המפעמת בין גדולי התורה שליט"א, והחתירה לחקר
האמת, בלא הנחות.

תקצר היריעה, ולא נוכל לצלול לעומק הנושאים, אך לחיבת הקודש, נביא שבאחד המכתבים
(עמוד נט) שולח מרן שליט"א מכתב הערה בדברי הר"ש בכלים, כשהוא מקדים בכותבו "כבר
זמן רב לא קיבלתי מידידי כבוד תורתו שליט"א שום מכתב".

ארבעה ימים אחר, הריץ לו הגר"ד שליט"א מכתב תגובה, והוא מגיב לו על הדברים "ומה
ירב הצער, על אשר תמורת שתבוא על בטויה הראוי והשלם, הכרת תודתי על הנכונות וטוב
החסד, אשר יגלה הדרתו לברור ספקותי מידי פעם בפעם, נתעורר פקפוק חשש בלב הדרכ"ג
שליט"א, כאילו קיים ההיפך מכך, ואבקשה מאוד מהדרתו שימחלו לי על שבגיני נגרם צער
להדרתו".

רבינו שליט"א עם הגר"ד שליט"א

**לשליחת שמות
לתפילת רשכבה"ג
מרן שר התורה שליט"א
ועד הרבנים
1-800-22-36-36
לברכה וישועה
ושנה טובה ומתוקה**

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

וציותי את ברכתי
הלכות שביעית ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

כיצד אוכלים פירות שביעית (א)

- והיתה שבת הארץ לכם לאכלה**
- א. אמרה התורה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, והוא הדין שמותר לשנות או לסוך שהם בכלל אכילה. ויש לנהוג בפירות שביעית כפי שהדרך לנהוג בהם תמיד, ויבואר להלן בס"ד.
- אין מצוה בעצם האכילה
- ב. כתב החזו"א שאין מצוה באכילת פירות שביעית, וממילא אם אינו מעונין לאכול, מותר להניחם שירקבו מעצמם. אך כמובן שלא יזרק אותם לאשפה כל עוד ראויים למאכל. בדרך אכילתן
- ג. מהמקרא והיתה שבת הארץ לכם "לאכלה" דרשו חז"ל - ולא להפסד, משום כך אסור לשנות את הפירות מצורת ברייתן, אלא יש לאוכלן דרך אכילתן הרגילה אצל אנשים. ולכן, דבר שרגילים לאכול חי כבריתו, כגון רוב פירות האילן אסור לרסקם, אבל אלו שרגילים לרסקם כגון בננות, עגבניות, תפוחי אדמה, גזר סלק, תפוחי עץ - מותר. דרכו לבשל תמיד
- ד. פרי שאוכלים אותו רק כשהוא מבושל או אפוי כגון חיטין, אסור לאוכלו חי וכן שמן שאין דרך ללגום בפני עצמו אלא לתת במאכל או משקה, אסור לאוכלו בפני עצמו. ירקות במרק
- ה. מותר לתת במרק ירקות לבישול כדרכו כל השנה, אבל לא יסחוט את הירקות לתוך התבשיל להוציא מימיהן אלא יכניסם למרק כרגיל. וכן פירות שרגילים לבשלם ולהכין ריבה מותר.
- ו. שום, וכן בצל, מותר לאוכלו בין חי ובין מבושל, שכן רגילים תמיד.

מתוך ספר שיה השמיטה - אוצר פסקי רבינו הגר"ח קניבסקי

ביאורים בתפילת ראש השנה

ביאורים בעניני יום הכפורים

ביום הכפורים תעבירו שופר. יש לעיין למה נקרא יום הכפורים לשון רבים ולא יום כפור. ואולי לרמז שגם המתים מתכפרים ביום כפור כמש"כ הרמ"א בא"ח סוף סי' תרכ"א. שו"ר שכ"כ שם המ"ב סק"ח (ובזוה"ק ויקרא ק' ב' אמרו טעם אחר).

אבינו מלכינו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. במ"ב סי' תקפ"ד סק"ג כ' שצ"ל חטאתינו ופשעינו שתחלה יש לבקש על הקל ואח"כ על החמור, ויש ליישב גירסתנו דביומא פ"ו ב' אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות משמע דשגגות נמחל לגמרי כשמתפלל ומבקש, והנה מחה הוא לשון מחיקה שנשאר רשומו ניכר אבל העבר הוא שמעביר לגמרי, וכאן מחה מקביל נגד פשעינו והעבר נגד חטאתינו, לכן תחלה אנו מבקשים מחה פשעינו דהיינו שהמזידים יתהפכו לשגגות, ואח"כ מבקשין העבר חטאתינו דהיינו אותן השגגות העבר לגמרי כיון שכבר נתהפכו לשגגות ודו"ק.

על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון. הא דאונס צריך כפרה אפ"ל דמכיון שפ"א עבר ברצון לכן הגיע אח"כ לידי אונס, וכע"ז איתא בתוספתא דשבועות פ"ג ה"ג היה רבי אלעזר בן מתאי אומר הרואה עוברי עבירה מתחייב לראות וכו', והיינו דמכיון שחטא ברצון הרי הוא נענש אח"כ לראות עוברי עבירה. ועל חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע. אפ"ל דהכונה שהיה מרוצה מהיצה"ר ששידל אותנו לעבירות, ועו"ל שזה לימוד זכות שמה שחטאנו הוא משום שיצה"ר פיתה אותנו.

(טעמא דקרא)

מסוד חכמים ונבונים ומלמד דעת מבינים אפתחה פי בתפלה ובתחנונים. צ"ב מהו סוד חכמים ונבונים. וי"ל דבע"ז ז' ב' פליגי ר"א אומר שואל צרכיו ואח"כ יתפלל ר' יהושע אומר יתפלל ואח"כ שואל צרכיו וחכ"א שואל צרכיו בשו"ת או בבקשות הקודמות ומסיק שכן הלכה כחכמים, וזהו מסוד חכמים ונבונים שקבעו שתחלה יתפלל שבח ואח"כ יבקש בקשותיו אפתחה פי בתחלה בתפלה ואח"כ בתחנונים.

בבקר רועה עדו מעביר צאנו תחת שבטו. פי' כבעה"ב שמעביר מעשר בהמה תחת שבטו כמש"כ מעביר צאנו תחת שבטו וכמ"ש בר"ה י"ז א' בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון כבני אימרנא פירש"י של מעשר בהמה והעשירי סוקרו בשבט לסימן כך כל מי שנגזר עליו אפשר להכיר וכמ"ש בהוריות י"ב א' ואף שהאדם שנגזר עליו אין יודע כלום כמו שהכבש אין יודע שסקרו עליו וכ"כ בשם האריז"ל שאפשר להכיר מי שנגזר עליו.

ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה. בר"ה ט"ז ב' חשיב ד' דברים ומוסיף שם שינוי השם והכא לא חשיב לי' משום שזה לא תלוי בעצמו אלא באחרים.

היום הרת עולם. פי' כמו בהריון וכמו ששם יכול הקב"ה להפך מזכר לנקבה כמו שה' בדינה (עי' ברכות ס' א') כן בכל הגזרות שנגזר בר"ה אפשר להפך, וכמ"ש בר"ה י"ז ב' הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים כו' הרי שהגזרה מתקיימת אלא שנהפכת ע"ש.

כתב מהר"ל (מובא בד"מ או"ח ס"ס תקפ"ב ושו"ע שם) בשם הירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזלי' וכן מובא בדרשות ר"י בן שועיב דרשה לר"ה בשם הירושלמי (ולפנינו חסר זה בירושלמי). והנה תיבת דמ"ך הוא תרגום שכיבה עי' ב"ר פע"ב סי' ג' לכן ישכב עמך הלילה עמך דמ"ך עמי לית הוא דמ"ך אלא שחז"ל השתמשו בלשון מושאל ע"ז גם על שינה ומיתה כידוע, ומדקאמר כאן מאן דדמיך ולא אמר מאן דניי' י"ל דדוקא בשוכב לישן יש קפידא אבל המתנמנם בישיבה וכיו"ב אין קפידא בזה. וכן מש"כ הרמ"א יושב בטל כישן דמי דוקא יושב דהיינו בקביעות.

(טעמא דקרא)

ליציית קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבתי הכנסת,

יש לחצות על לחצן "קופות נוספות" ובחיפוש "דברי שי"ח", או בטלפון:

נדדים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 15 | אלול תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

סיפור מיוחד שקבלנו מאחד הקוראים (הפרטים המלאים שמורים במערכת) הם היו קברצת חברים שהחליטו יום אחד לנסוע יחדיו להעתיק בתפילה אצל התנא הקדוש רשב"י במירון, לאחר התארגנות קלה יצאו 4 חברים ברכב אחד לדרך. תוך כדי הנסיעה מבקש אחד החברים מהנהג שעוד מעט יש תחנת דלק ויש שם קיוסק אז בבקשה שיעצור שם כי הוא רוצה לקנות שתיה. החברים לא הבינו מה כ"כ דחוף, עוד מעט נגיע לחצר הרשב"י ושם יש כידוע הכנסת אורחים, אבל הנהג עצר ואחד החברים ירד וקנה בקבוק קולה קטן, חזר לרכב והמשיכו בנסיעה. תוך כדי כך עלה הנושא של הוצאות הבית והמחיה היקרה, ואחד החברים מפנה אצבע כלפי אחד ואומר: תראו אותו ירד באמצע הדרך וקנה בקבוק קטן של קולה במחיר 10 ש"ח, ככה לא חיים, זה סתם בזבז כסף.

החבר שהיה נכון, התאפק ולא ענה, אבל כשהגיעו למירון ירד מיד מהרכב, פנה לצד והחל לבכות, ואמר לעצמו למה הוא לא דן אותי לכף זכות, אני הרי חולה סוכר, והיתה לי באמצע הנסיעה גפילה של הסוכר והרגשתי סכנה, והייתי חייב משהו מתוק ולכן קניתי את הקולה במחיר יקר באמצע הדרך כדי שלא אכנס לסכנה...

אותו אחד שסיפר לנו את הסיפור ביקש והתחנן בפנינו לספרו למען ילמדו מכאן כולם להשתדל תמיד לדון כל אדם לכף זכות, גם אם לא מצאים את הכף - הזכות ודאי נמצאת.

של דבר, אם ידקדק הקדוש ברוך הוא, חס ושלום, אחר עשיית מצוותיו, ימצאו רובן בעלי מומין, והמצוות שיישארו לו מיעוטא דמיעוטא נגד העוונות שיש לו, ויקרא על האדם עבור זה שם רע לעולם. אבל אם הקדוש ברוך הוא יתנהג עמו במידת הרחמים, ויחפש עליו זכות בכל עניינו, יישארו זכויותיו על מכונן. ויותר מזה, שאפילו אם נמנו מעשיו ונמצא שיש לו רוב עוונות, אם הקדוש ברוך הוא יתנהג עמו במידת הרחמים הגמורה יתמעטו מניינן. כי בוודאי ימצאו כמה וכמה מהעוונות שיש לחפות עליו שעשה אותן בשגגה או בסיבה אחרת, כללו של דבר אם ירצה הקדוש ברוך הוא לחפש זכות על האדם לא יבצר ממנו. וממילא אם יתמעטו מקצת עוונותיו תכריע כף הזכות, ויקרא עליו שם צדיק לעולם.

הנהגה כל זה תלוי לפי ההנהגה שהנהיג את עצמו בימי חייו עם הבריות. אם דרכו הייתה לדון אותם לכף זכות, דנין אותו גם כן לזכות, כדאיתא בשבת קכ"ז. אם דרכו הייתה ללמד חובה על הבריות ולדבר עליהם רע, גם מלאכי השרת מדברים עליו רע למעלה, כדאיתא במדרש משלי. על כן צריך שידע האדם בנפשו בעודו בחיים, בעת שהוא דן את חברו, בין לטב בין למוטב, אז בדיבוריו הוא ממש מסדר דין לעצמו.

(שמירת הלשון שער התבונה)

עצה גדולה מאוד לזכות "ביום הדין" ממון "החפץ חיים" וצוק"ל

הנהגה לפי רוב הרגלו של אדם במידה זו, כן נגד זה יתמעט ממנו עוון לשון הרע. הנהגה מה מאד צריך האדם לחזק את עצמו במידה זו לדון את כל אדם לכף זכות, כי על ידי מידה זו דכף זכות וכן להיפך, חס ושלום, נקל להאדם להעלות על עצמו שם צדיק או רשע לעולם, כי ידוע הוא רחובתו של האדם חזותו תלויים לפי רוב המצוות והעוונות שיש בידו כמו שאמרנו חז"ל בכמה מקומות, אם רוב מצוות - הוא כגדר צדיק, ואם רוב עוונות - הוא כגדר רשע, ואמרנו חז"ל (ראש השנה ט"ז): שלשה ספרים נפתחים ליום הדין (היינו יום הדין הגדול בעת התחיה, כפירוש רש"י שם) צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם, רשעים גמורים (היינו רוב עוונות, כפירוש רש"י שם) נכתבין ונחתמים לאלתר לגיהנום, שנאמר וכו', בינוניים וכו'. והנה ידוע הוא דבענין הזכויות שיש ביד אדם, אף אם כחול ירכון, אם הקדוש ברוך הוא יתנהג עמו במידת הדין הגמורה, לא ישארו בידו, כי אם מעט מזעיר, כי כמה וכמה מהן לא השלים לעשות אותן בכל פרטיהן ואופניהן הנאותין לאותה מצווה, ואפילו אותן שהשלימן כדן, לא היו באהבה וביראה ובשמחה הראוי לעשיית המצווה. כללו

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com
כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

מתוך הספר "ילקוט מאיש לרעהו"

(מאמר שלישי):

המקום ידונך לכף זכות

והנה, מלבד שמצוה גדולה מן התורה לדון כל אדם לכף זכות, שכרו של הדן לזכות גדול מאד, שהרי מי שדן אחרים לזכות, ידונו גם אותו מן השמים לכף זכות, כבחינת מה שאמרו: במידה שאתה מודד - ימדדו לך. זהו לשון הגמרא במסכת שבת (קכז:):

הדן חבירו לכף זכות דנין, אותו לזכות. ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו: - תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: - אין לי מעות. אמר לו: - תן לי פירות. אמר לו: - אין לי. - תן לי קרקע. - אין לי. - תן לי בהמה. - אין לי. - תן לי כרים וכסתות. - אין לי. הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש.

לאחר הרגל, נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחד שאכלו ושתו, נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות, במה חשדתני? - אמרתי: שמא פרקמטיא כוזל נזדמנה לך, ולקחת בהן. - ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה, במה חשדתני? - אמרתי: שמא

מושכרת ביד אחרים. - בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע, במה חשדתני? - אמרתי: שמא מושכרת ביד אחרים היא. - ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות, במה חשדתני? - אמרתי: שמא אינן מעושרות. - ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות, במה חשדתני? - אמרתי: שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר לו: - העבודה, כך היה: הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום, התירו לי כל נדרי. ואתה, כשם שדנתני לזכות - המקום ידן אותך לזכות.

על פי דברי הגמרא הנזכרים, מסביר ה"קדושת לוי" בחומש שמות (פרשת בשלח), בשם רבנו הבעש"ט, את הפסוק "ה' שומרך, ה' צלך על יד ימינך" (תהילים קכא ה) וזה לשונו:

הנה הבעש"ט אמר פירוש הפסוק "ה' צלך", שהשי"ת ברוך הוא מתנהג עם האדם גם כן כמו הצל, כמו שכל מה שהאדם עושה, גם הצל עושה, כן הבורא ברוך הוא מתנהג עם האדם גם כן.

ואם כן, הרי כשאדם דן את חברו לכף זכות, לא רק שהוא מקיים מצוה מהתורה, אלא שגם מטיב לעצמו בכך שידונו אותו בשמים לכף זכות. ובמדרש (משלי יב) מובאים דברים נפלאים על מעלת החשיבה החיובית על האחר, וזה לשון המדרש:

אם ראית אדם שמדבר טוב על חברו,

אף מלאכי השרת מדברים עליו טוב. ואם ראית אדם שמדבר רע על חברו, אף מלאכי השרת מדברים עליו רע. הרי שבמעשיו יכול האדם להביא לכך שידונוהו בשמים לכף זכות ושאפילו מלאכי השרת ידברו עליו טובות.

המתקת הדין בימי הדין

בספרים החסידיים הרחיבו את הדיבור על השפעת הדין לכף זכות בעולם הזה, מה שנחשב ל"אתערותא דלתתא", המביאה לכך שגם בשמים ידונו את חברו לזכות.

בספר "שפת אמת" על המשנה באבות (א ו) "הוי דן את כל האדם לכף זכות", עמד על כמה נקודות, ביניהן השאלה אם הוראת חכמים לדון לכף זכות היא חובה או רשות:

א. מהלשון "הוי דן", משמע שיש חובה לדון את חברו. וקשה: מי שם את האדם לדין? מדוע מוטלת עליו חובה לדון? האם לא עדיף שלא לדון כלל?

ב. מה משנה כיצד האדם דן את חברו, הרי המשפט לאלקים הוא, ומה שיקבעו בשמים כך יהיה, וא"כ מדוע כה חשוב כיצד האדם דן את חברו?

ומסביר ה"שפת אמת" בשם זקנו, ה"חידושי הרי"ם", שאמר בשם "החזקה מלובלין" ז"ע, כי אם אדם דן את חברו לכף זכות - גם בשמים יסכימו לדבריו וידונוהו לזכות. לפיכך חובה לדון את חברך לכף זכות, כדי לזכותו בדין.

הגרלה מיוחדת תערך בשבועות הקרובים

בין כל מי שישלח חומר בענין כף זכות: סיפורים, עובדות מגדולי ישראל, הנהגות והלכות.

יש לשלוח למייל המערכת בכתובת:

k.gilyonot@gmail.com

יש לציין שם השולח, כתובת וטלפון.

מדי שבוע תערך הגרלה על סט ספרים "ילקוט מאיש לרעהו" על התורה ה' חלקים

נודב ע"י המחבר ידידנו החשוב הרב יצחק שקופ שליט"א

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

וכן כל התפילה, כגון קדושה וקדיש, ובמשנה ברורה סימן נ"ו מבא מפוסקים שיש לכוון לשמוע הקדיש מפי השליח ציבור, וזהו דבר שאין לשער, לשמוע את הקדיש, וכך כל התפילה היא עבודת השם וצריכה כוונת הלב.

אכילה ושתייה בכוונת מצוה

ואחר כך כשהולכים לאכול גם כן, נוטלים ידיים לאכילה, והנטילה היא מעשה מצוה, ואחר כך מברכים ברכה על המצוה וציוונו על נטילת ידיים וזו עוד עבודת השם, וגם האכילה עצמה, הרי אדם חייב לאכול, כי האכילה היא צורך הגוף שבלי זה לא יוכל לקיים את כל המצוות, ואם כן גם האכילה היא עבודה, וזה **תלוי מה הכוונה**, וממילא גם יש גבול כמה אוכלים, ואם אוכלים סתם יותר מהצורך זוהי תאוה ולא עבודה.

וכן כל הפעולות ההכרחיות שאדם עושה לצורך הגוף, כגון שתייה, ששותים ומברכים על השתייה, הרי השתייה עצמה היא גם כן מצוה, מפני שהגוף צריך את השתייה כדי להיות בריא, והיא צורך עבודת השם, והכל תלוי בכוונה, ועל ידי הכוונה כל המעשים האלו של צרכי הגוף – נהפכים למצוה!

ובספר החינוך (מצוה תפח) כתב שגוף האדם צריך ארבעה דברים והם: מזון, שינה, מנוחה, ושמחה, והנה מזון ושינה הם פשוטים, שאין הגוף יכול להתקיים בלעדיהם, וגם צריך מנוחה חוץ מהשינה, כי האדם לא יכול לתפקד בפעילות ממושכת כל הזמן בלי מנוחה וגם המנוחה היא מצרכי הגוף, וגם צריך שמחה ומצב רוח טוב, כי בלי זה האדם הוא לא בן אדם.

ונמצא שכשאדם אוכל וישן ונוח ושמח, אם כוונתו בשביל שהגוף יהיה בריא לצורך עבודת השם, הוא עובד את השם בכל המעשים הללו, והכל תלוי בכוונה! **ובאופן זה הוא עוסק כל רגע במצוות שהם זכויות ליום הדין.**

הדרך לזכות מעכשיו בזכויות של העתיד

ועוד עצה לזכות ליום הדין, כבר הזכרנו מדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) שכתב בדרך השלישית: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים, יקשיב וישמע ויכבד ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכים ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורהו תופשי התורה מן היום הזה ומעלה, להיזהר באשר יזהירוהו יודעי בינה לעתים – עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה".

והביא שם מה שאמרו באבות דרבי נתן (פרק כב) "כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת, שנאמר נעשה ונשמע", וכתב על זה "ביאור הדבר, כי האיש אשר קיבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורהו ועל המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט, יש בידו מן היום הזה שכר על כל המצוות, על אשר שמעה אוזנו מדברי התורה ונתן להם, ועל הדברים אשר לא גלו אוזנו לעיהם עדנה, וצדק לבש וקנה זכות על הגולגולת אליו ועל כל נעלם מעיניו. ואחרי זאת יום יום ידרוש וישקוד על דלתות מוכיחיו וישכיל מכל מלמדיו, ונמצא האיש הזה מעשיו מרובין מחכמתו, כי לא ידע את הדבר, והנה שכרו איתו עליו. וכענין מה שאמרו ישראל בסיני נעשה ונשמע, שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה", עכ"ל.

והיינו שיתכן שיהיו מעשיו של האדם 'מרובין מחכמתו', שהוא עדיין לא יודע את מה שהוא חייב לעשות, ונחשב כאילו שהוא כבר עשה את כל המעשים הטובים, וזהו כאשר מקבל עליו לשמוע מוסר החכמים והמוכחים ולקיים את כל מה שיאמרו לו מן היום והלאה, וכבר הזכרנו שבעבר היו מגידים מוכיחים שהיו אומרים דברי תוכחה לציבור, כמו שידוע הדובנער מגיד, וגם בכל עיר היה 'א' שטאט מגיד' (המגיד של העיר) שאומר דברי תוכחה, ובימינו בישיבות יש משגיחים שאומרים דברי חיזוק.

ועל זה כתב רבינו יונה, שאם אדם החליט שהוא ילך לשמוע את דברי החיזוק והתוכחה ויקיים את כל מה שישמע – מה שיאמרו לו אנשים בעלי מדרגה שיוצאים מה הוא חייב, אזי על ידי החלטה הזו יש לו כבר שכר על כל המעשים הטובים שהוא יעשה אחר כך, כיון שהחליט החלטה שבהכרח תביא אותו לדי מעשים טובים, וזה נחשב כאילו קיימם כבר עכשיו!

ובזה נמצא מעשיו מרובים מחכמתו – שעדיין אינו יודע מה שהוא חייב ונחשב כאילו כבר קיים את מה שאינו יודע, וזהו כמו שאמרו ישראל בסיני 'נעשה ונשמע', שהיו מוכנים לקיים את כל מה שישמעו אחר כך, ועל ידי זה כבר יש שכר על כל המעשים החבויים כאילו עשהו כבר.

והדרך לזה, כתב רבינו יונה שהוא על ידי שמיעת דברי תוכחה, אמנם בימינו לא ידוע על 'מוכיחים' כאלו כמו שהיו בעבר, אבל יש ספרי מוסר, ובישיבות יש זמן קבוע ללימוד המוסר בכל יום חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים עוד

לנצל כל רגע לזכויות

אנו עומדים כבר בסוף אלול, ויום הדין מתקרב! וצריכים להוסיף זכויות, מה שיותר זכויות ליום הדין, ולנצל כל רגע ורגע לזכויות, שיהיו מצוות ומעשים טובים בכל רגע ורגע.

ולכן ראשית **צריכים בימים אלו להימנע מלעשות דברים שאינם הכרחיים**, וכל מה שאינו הכרחי – לא לעשות, שב ואל תעשה, לא לעסוק בדברים שאינם הכרחיים, כדי שהזמן יהיה פנוי למצוות ומעשים טובים.

הכוונה הופכת את המעשים למצוות

ובאמת אדם יכול להיות עוסק במצוה בכל רגע, וכפי שכבר הזכרנו מדברי הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) על מה שאמרו חז"ל (אבות ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, שגם המעשים הגשמיים שאדם עושה ומוכרח בין כך לעשותם בשביל צרכי הגוף, אם יעשה אותם לשם שמים זה ייחשב לו למצוה.

וכתב הרמב"ם שם דוגמא, בענין השינה, שאם אדם הולך לישון מפני שהוא חייב לישון, כי יש לו תפקיד, לעבוד עבודת השם, וצריך כוח לתפקד ולקיים את כל מה שהוא חייב, ואם לא יישן לא יהיה לו כוח ולא יוכל לקיים את החיובים המוטלים עליו, אם זוהי כוונתו בשנתו "נמצאת שינה שלו עבודה למקום" והוא עובד השם עם השינה, כי הוא ישן לצורך עבודת השם.

והכוונה משנה את המעשים, כי אם ילך סתם לישון מפני שכך טבע הגוף שצריך ומוכרח לישון, אזי אין בזה מעלה וזו לא עבודת השם, אבל אם כוונתו מפני החשבון הנ"ל, שהוא מוכרח לישון כדי שיהיה לו כוח לקיים את כל המצוות שהוא חייב, אזי הוא עובד השם עם השינה שלו.

וממילא זהו גם נפקא מינה למעשה כמה זמן לישון, שאם ישן לשם שמים, אזי הוא ישן כמה שצריך ולא יותר מן הצורך, אבל בלי החשבון לשם שמים אזי ישנים גם יותר מדי, למרות שאין בזה צורך וזה דבר מיותר, ואמנם כן אדם חייב ומוכרח לישון, אבל יש גבול כמה הצורך בזה.

והכל תלוי בכוונה, כל סדר היום, וגם צרכי הגוף שאדם מוכרח לעשותם, אם הוא עושה עם הכוונה שהוא חייב מפני שהתורה מחייבת את זה ורצון השם מחייב את זה, זהו מעשה אחר לגמרי.

נטילת ידיים וברכות השחר

וכן נטילת ידיים שחרית, שבבוקר יש רוח רעה, ומצוה לטול ידיים להעביר את הרוח הרעה, אמנם דרגת המצוה תלויה בכוונה, ומי שמתכוון להעביר הרוח הרעה סתם כדי שירגיש טוב, שיוכל לאכול וכדומה, אזי הוא עושה כן בשביל הגשמיות שלו, וזוהי כוונה גשמית. אבל אם כוונתו בנטילה כדי שיוכל לקיים כל מה שהוא חייב, וגם מה שמתכוון בשביל לאכול, כוונתו מפני שהאכילה היא גם כן צורך עבודת השם וצורך כל המצוות, נמצא שהנטילה היא גם הכשר מצוה לכל עבודת השם, והכוונה מוסיפה באיכות המצוה.

וכך גם בברכות השחר, שיש מצוה לברך ברכות השחר וזוהי עבודת השם, הרי זה תלוי בכוונה, האם מברכים עם פחות כוונה או יותר כוונה, וככל שמברכים עם יותר כוונה הרי זו יותר עבודה, שהיא עבודה עם כוונה, ובה עובדים את השם עם הברכות, בברכות השחר.

וכן בלבשת הטלית, הרי עוסקים במצוות ציצית, וזהו מעשה מצוה ועבודת השם, ומוסיפים ברכה שהיא עוד עבודת השם, וכך גם בהנחת תפילין, ההנחה היא מצוה, והברכה – שתי ברכות או אחת, זה עוד מצוה, וכל הזמן עוסקים במעשי מצוות שהם עבודת השם!

זכויות עניית אמן בכוונה

וגם כל המשך התפילה שממשיכים, זה עבודה שבלב, וכן כשאומרים אמן יהא שמיא רבא, כבר האריך המשנה ברורה בסימן נ"ו בגודל המעלה שבזה, וכתב שאמן יהא שמיא רבא הוא אף יותר מקדושה ומודים, וכמו כן זה תלוי גם בכוונה, כמו שאמרו חז"ל (שבת קיט, ב) כל העונה אמן יהא שמיא רבא בכל כוחו וכו', ופירש רש"י בכל כוונתו, ועל כל פנים צריך שיהיה עם כוונה, ואזי אין לשער את המדרגה, איזו עבודת השם יש בזה!

וגם כל עניית אמן, כשעונים אמן על כל הברכות, יש כוונה, ומבואר במשנה ברורה סימן קכ"ד וכן יש מהש"ח (ענייני תפילה ד"ה ותחילה נקדים) מהו כוונת האמן, שיש אמן שהוא הודאה ויש שהוא בקשה. ובמעלת עניית אמן אמרו חז"ל (בשבת שם) כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן שנאמר פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן, ואין לשער את הזכות, איזו עבודת השם יש בעניית אמן.

רבע שעה לפני מנחה, וידוע שמי שלומד מוסר בקביעות זה משפיע שנהפך לאדם אחר, וצריך כמובן לעסוק בדברי מוסר שמעניינים ולא משעממים, כל אחד לפי טבעו במה שמעניין ומושך אותו, וכל דבר שמעניין – משפיע.

יראת שמים נותנת חיים מאושרים

ורואים במציאות שאנשים שלומדים מוסר הם אנשים אחרים, ומשתנים בזה, וידוע מעשים שהיו, באשה אמרה לבעלה 'פתאום אתה אדם אחר', והוא כבר לא היה בחור ישיבה, אבל בבית הוא התחיל ללמוד בכל יום קצת דברי מוסר ונהיה אדם אחר! והמציאות ידועה שעל ידי לימוד המוסר כל האווירה בבית משתנה, ונעשית אווירה מאושרת עם חיים מאושרים.

וזהו שאמרו חז"ל בפרקי אבות (ד, ו) כך היא דרכה של תורה וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, היינו שעמל התורה נותן חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה! ומהו עמל התורה? יש תורה כפשוטו, אבל גם תורת היראה שבספרי המוסר – זה גם תורה, דברי תורה של יראת שמים, וזה מביא לחיים מאושרים בעולם הזה.

וכבר הזכרנו גם מדברי המשנה ברורה בסימן א' שהביא מקדמונים כי 'תבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל', והיינו כפי שאמרו חז"ל (קידושין כ, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואמנם כל דברי תורה הם תבלין, אבל בפרט תורת היראה, זהו התבלין הכי חזק שמשפיע על כל ההנהגה, ומביא לחיים מאושרים, כי חיים עם יראת שמים הם חיים מאושרים.

וכבר נאמר (משלי י, כז) 'יראת השם תוסיף ימים', היינו **שיראת שמים לא מחלישה את כוחות הגוף אלא להפך זה מוסיף ומחזק את הגוף**, ועל סתם פחד אמרו חז"ל (ב"ב י, א) גוף קשה פחד שוברו, אבל יראת שמים היא ההפך! וכן האריך הגר"י בלאזור בספר אור ישראל (שערי אור אות י') שיראת שמים אינה עצבות אלא שמחה, והיראה נותנת כוח וחיים מאושרים.

לבקש על כל כלל ישראל

ועוד עצה ליום הדין, להתפלל ולבקש רחמים לא רק על עצמו אלא על כלל ישראל, וכן היה מעשה באשה גדולה, בת גדולים, שהייתה באמריקה, והיה לה בן כאן בארץ, ולפני ימים נוראים היא שלחה לו מכתב, שבימים הנוראים כשמבקשים רחמים על גשמיים ועל רוחניים – יחשוב בתפילתו על כלל ישראל, ולא יחשוב רק על עצמו, אלא על כלל ישראל!

והענין בזה מפני שאמרו חז"ל (ב"ב צב, א) כל המבקש עבור חברו הוא נענה תחילה, כי הרי אדם צריך סייעתא דשמיא, על גשמיים ועל רוחניים, והעיקר זה הרוחניות, ומי שמבקש עבור חברו הוא נענה תחילה, לכן **אם מבקשים על כלל ישראל יש סייעתא דשמיא, והרי אומרים את התפילה בלשון רבים, ורק צריך לחשוב ולכוון שמתפלל בזה לא רק על עצמו אלא על כל כלל ישראל, וממילא 'הוא נענה תחילה' וזוכה לסייעתא דשמיא.**

עיקר התפילה היא על רוחניות

וכאמור העיקר זה הרוחניות, וכבר הזכרנו מה שאומרים בתפילה בימים הנוראים 'זכרו לחיים' ואחר כך מבקשים 'וכתוב לחיים טובים', וצריך ביאור מה הם סתם חיים ומה הם חיים טובים?

וביארנו הגר"א והרמח"ל, כי סתם חיים מתכוונים לחיי נצח, ורוצים חיי נצח, כי העולם הזה הוא עולם חולף ואינו חשוב, ולכן מבקשים תחילה זכרו לחיי הנצח, וכיצד? זה יכול להיות בכל מיני אופנים, עם קשיים או בלי קשיים, ומבקשים לזכות לחיי הנצח באיזה אופן שיהיה.

ואחר כך מבקשים גם חיים טובים, והיינו שגם בעולם הזה יהיו לנו חיים טובים, שנוכל לעשות בהם מעשים טובים בלי קשיים, והמטרה בזה היא גם כן לצורך חיי הנצח, כי כשיש לאדם עולם הזה טוב עם אמצעים, הוא יכול לעשות יותר מעשים טובים, ובהו יזכה לחיי נצח.

ואם כן כשמבקשים על כלל ישראל והוא נענה תחילה, על גשמיים ועל רוחניים, כוונת כל הבקשות היא חיי הנצח שזה העיקר.

בקשת יראת שמים לעצמו ולכלל

ובתפילת ימים נוראים אנו מבקשים 'יתן פחדך על כל מעשיך', והנה 'מעשיך' היינו עולם העשייה שלנו, ומבקשים בזה על כל מי שחי בעולם, על כל האנשים שבעולם, שיקבלו יראת שמים, ולכאורה מה עם המתפלל בעצמו, וכי הוא אינו צריך את זה, והאם לא חסר לו יראת שמים?

אכן באמת כשאומרים 'על כל מעשיך' הכוונה היא גם על עצמו, שגם הוא יקבל יראת שמים! ואף אם כבר יש לו משהו יראת שמים, מכל מקום יש עוד מדרגות, כי ביראת שמים יש הרבה מדרגות שאין לשער.

ועל משה רבינו אמרו (ברכות לג, ב) שיראת שמים לגביו היא מילתא זוטרתא, כי הוא נסתכל באספקלריא המאירה (יבמות מט, ב) ותמונת השם יביט (במדבר יב, ח), וממילא היראת שמים אצלו הייתה ברורה מאד, אבל אנחנו אין היראה מילתא זוטרתא עבורנו, וצריכים סייעתא דשמיא לזה, ועל זה מבקשים תן פחדך על כל מעשיך, ונכלל בבקשה זו גם כל אחד על עצמו, שיהיה לו יראת שמים, אך מבקשים בלשון רבים, על הכלל, שיהיה לכולם יראת שמים.

ובאמת זוהי בקשה על כבוד שמים, שיהיה יראת שמים לכל העולם ועל ידי זה יתרבה כבוד שמים בעולם, וצריכים כבוד שמים, כי זה תכלית הבריאה, כמו שאמרו חז"ל בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ועל זה מבקשים שנוכה שכל העולם יעשו כבוד שמים.

ומבקשים על כל אחד ואחד מכלל ישראל! לא משנה מי, כל אחד שיש לו נשמה יהודית, שיוכה לעשות כבוד שמים, ואם מבקשים כן, סימן שתפילה כזו יכולה להועיל, אם היא תפילה אמיתית עם כל הלב.

וכן מסתבר, שהרי רבי ישראל סלנטר אמר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ורק תלוי עם איזו כוונה אומרים את זה, ואם זה באמת עם הכוונה עם כל הלב ממש, שאכפת לי על זה שיש אנשים שאין להם יראת שמים, וגם אני רוצה עוד יראת שמים ואני רוצה שגם כל כלל ישראל יזכו ליראת שמים, אזי התפילה יכולה להועיל. וכך צריך להיות. אבל זו מדרגה, ואין זה פשוט.

לדוד השם אורי – בקשות על רוחניות

ובאלול מוסיפים עוד לאחר התפילה מזמור "לדוד השם אורי וישעי", וראוי להתבונן מה כתוב בפרק הזה ומה הוא שייך לאלול.

ולמשל מזכירים בפסוקים שם "אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש שבת בבית השם כל ימי חיי", וגו', ומוזכר כאן אחת שאלתי וכן אותה אבקש, וצריך ביאור מה היא שאלה ומה היא בקשה.

והביאור בזה כי 'שואל' פירושו מבקש, שמבקש תעזור לי, וזהו 'אחת שאלתי', שאנו מבקשים מהקב"ה שיעזור לנו ברוחניות, שנוכה לישב בבית השם כל ימי חיינו, אמנם מה שממשיכים אחר כך 'אותה אבקש', הכוונה להשתדלות, כי בקשה בלשון המקרא זה השתדלות, כמו (תהלים קיט, קעו) "בקש עבדך", וכן (שמואל א' ט, ג) "בקש את האתונות", שהוא ענין חיפוש והשתדלות, כי מלבד התפילה צריכים גם לבקש – לעשות השתדלות, ואמנם **תפילה על רוחניות מועילה, אבל צריכים גם השתדלות!**

וכמו שאמרו חז"ל (נדה ע, ב) ששאלו לרבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, היינו כיצד זוכים להצלחה בתורה, והשיב ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, והיינו שצריך גם תפילה ובקשת רחמים, וגם השתדלות – להרבות בישיבה, וישיבה היינו בציבור, לעסוק בתורה בציבור.

ומבואר בגמרא וברש"י שם כי רחמים בודאי שצריך, וזהו דבר פשוט שכל רחמים וסייעתא דשמיא לא שייך הצלחה, אך היה אפשר לחשוב שעל ידי בקשת רחמים ממילא כבר תהיה הצלחה בתורה, וחידש רבי יהושע שאין הדבר כן, אלא צריך גם להרבות בישיבה, כי בקשת הרחמים לבד אינה מספיקה וצריכים גם לעשות! ולכן אומרים אחת שאלתי – אבל גם אבקש, כי צריכים תפילה עם השתדלות, וזוהי הדרך של ההצלחה.

ובהמשך המזמור אומרים עוד "הורני השם דרכך", ומפורש כאן כי לזכות לדרך השם, דרך העבודה, שתהיה עבודת השם בשלמות, צריכים סייעתא דשמיא, הורני השם דרכך!

ומסיימים בסוף המזמור "קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם", וכאן כבר אין זו תפילה, אלא הנהגה, האין אדם צריך להתנהג, להתחזק בביטחון, ובאמת גם על ביטחון כתוב שצריכים סייעתא דשמיא לזכות למדרגת הביטחון, אבל צריכים גם השתדלות בזה, ויש שער הביטחון בחובות הלבבות האין להתחזק בביטחון, וזהו ההשתדלות.

וכל הדברים שדיברנו צריכים סייעתא דשמיא, לקיים את ההנהגה הזו ולזכות בה להצלחה ליום הדין לחיי נצח, בעזרת השם נזכה שהשם יעזור לנו, לכל כלל ישראל, לזכות ליום הדין לחיי נצח!

כידוע, מחלת הקורונה שוב התפשטה בארץ, וזה דבר מסוכן לבריאות, לכן צריכים לדעת שיש חיוב גמור לקיים את כל כללי הזהירות ולהיזהר עם כל האמצעים הידועים שלא להידבק. זוהי מחלה שהתפשטה ומתפשטת מאד, וחייבים בשמירת הבריאות, ונשמרתם מאד לנפשותיכם (דברים ד, טו), אדם צריך להיות בריא כי בלי בריאות כל עבודת השם אינה בשלמות, ולכן חייבים מאד להקפיד על כל כללי הזהירות הידועים להינצל מהמחלה הזו.

(מדברי רבינו שליט"א בתחילת השיחה בשבוע שעבר)

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **פריידא** ע"ה
בת ר' **יוסף אשר טבק** ז"ל
נלב"ע כ' אלול תשע"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמות הבחור
ישראל אליעזר דוב ב"ר **צבי**
נלב"ע כ"א אלול תשל"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הגאון רבי **יונה** ב"ר **אברהם ראם** זצ"ל
רב שכונת 'מקור ברנך' ו'כרם' בירושלים
נלב"ע א' אלול תשפ"א - תנצב"ה

ואם אתה עושה כן – אשריך!

פניני חיזוק מתוך הספר החדש 'אשריך' שיצא לאור בימים אלו
ממשאות רבינו שליט"א בביהמ"ד שערי תבונה ירושלים

אורי בראש השנה וישעי ביום הכיפורים

אמרו חז"ל במדרש (ויקרא רבה כא, ד) על הפסוק "לדוד השם אורי וישעי" –
אורי בראש השנה וישעי ביום הכיפורים.

ובפשוטו הביאור בזה, כי 'אורי' זה ראש השנה, מפני שבו מתחיל הזמן של
עשרת ימי תשובה, ותשובה עושים על ידי הכרת האמת, וזה נקרא אור, ובימים
אלו יש סיעתא דשמיא מיוחדת לתשובה והכרת האמת, כמו שאמרו חז"ל (רי"ה
יח, א) דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שמראש השנה
עד יום הכיפורים, והוא זמן של אור, שרואים יותר את האמת, מי שרוצה רואה
יותר את האמת, ועל ידי זה עושים תשובה.

ואחרי זה בא יום כיפור שנקרא 'ישעי', מפני שיש בו כפרה ומחילת עוונות,
וזהו הישועה, ותחילה בראש השנה נותנים לנו את האור עם האפשרות להכיר
את האמת ולחזור בתשובה, ואחר כך ביום כיפור זוכים גם לישועה של כפרת
העוונות, כמו שכתוב (ויקרא טו, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם", ומוסיף הפסוק
"לטהר אתכם", היינו שאחרי הכפרה זוכים גם לטהרה, והטהרה היא כבר מן
השמים, כמו שאמרו (יומא פה, ב) ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, הקב"ה
מטהר את ישראל, וזהו הישועה ביום הכיפורים, שכן השמים נותנים טהרת הלב,
וזוכים למדרגת הטהרה, כפי שביאר המסילת ישרים בפרק ט"ז מה היא טהרה.

ביום כיפור נבראים מחדש

בש"ת בית הלוי (ח"ב דרוש טו) מביא ממדרשים שכל מי שעשה תשובה ביום
כיפור עם חרטה וידידיו כמו שצריך, זוכה בזה לדרגה גבוהה מאד ומתעלה יותר
ממה שהיה קודם. והביא שם מה שאמרו במדרש פרשת בא (שמות רבה טו, ו)
"כך ישראל משתקעין בעוונות מיצר הרע שיש בגופן וחוזרין
בתשובה והאלוקים בכל שנה סולח לעוונותיהם ומחדש לבם
ליראתו שנאמר (יחזקאל לו, כו) נתתי לכם לב חדש". והיינו
שבכל שנה ביום כיפור מקבלים 'לב חדש', והאדם מקבל דרגה
ומתעלה מאד אחרי יום כיפור.

ועוד הביא שם מהילקוט (תהלים תתנח) על הפסוק "ועם
נברא יהלל קה", מי הוא 'עם נברא' ואימתי הוא נברא? – זהו
כלל ישראל לאחר יום כיפור, ולשון הילקוט שם "אלו הדורות
שהם כמתים במעשיהם ובאים ומתפללים לפניך בראש השנה
וביום הכיפורים ואתה בורא אותם ברייה חדשה". והיינו
שקודם יום כיפור היו כמתים במעשיהם, כי היו מעשים עם
חטאים, ונחשבו בזה כמו מתים, כמו שאמרו חז"ל (ברכות יח,
ב) שהרשעים קרויים מתים, אך ביום כיפור מתפללים לפניך,
ואתה עושה אותם ברייה חדשה – כמו קטן שנולד!

וביאר בזה הבית הלוי, שעל ידי החרטה והווידיד 'הקב"ה
בחסדו מעביר ממנו התשובה והנטייה שהגביר בעצמו להרע',
והיינו כי הרי חטאים משנים את טבע האדם ומחזיקים בו את
היצר הרע – שמתחזקת בו תשוקה ונטייה להרע, ועל ידי החרטה והווידיד,
הקב"ה בחסדו מעביר ממנו את התשובה לרע, ונעשה ברייה חדשה כקטן שנולד.

ובאמת זהו פסוק מפורש (ויקרא טו, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר
אתכם", והיינו שביום כיפור נעשים טהורים ומקבלים דרגה של טהרה, והפסוק
מוסיף "לפני השם תטהרו", וביאר רבינו יונה בשערי תשובה (ב, ד) כי נאמרה
בזה מצוה שאנחנו נטהר את עצמנו לפני השם בתשובתנו, אבל עם התשובה זוכים
גם לטהרה נוספת מן השמים, כמו שאמרו (יומא פה, ב) מי מטהר אתכם אביכם
שבשמים, ומקבלים את הטהרה המיוחדת שכתב הבית הלוי שכן השמים
מעבירים ממנו את הנטייה והתשוקה שהגביר בעצמו להרע ונעשה ברייה חדשה,
וזהו הילטהר אתכם!

כיצד לבכות בתפילה

הגיע אלי אברך בימים הנוראים ואמר שהוא שבור מאד ואינו יודע מה יהיה
איתו, כי בשנים הקודמות כשהוא היה יותר צעיר הוא היה בוכה בתפילת הימים
הנוראים, כי היה מרגיש את מה שהוא מתפלל וזה היה מביא אותו לידי בכי, וזה
סימן טוב מאד, שמרגיש את מה שהוא מתפלל, אבל בשנים האחרונות הוא כבר
לא בוכה, והוא מתאמץ ומתאמץ ואינו מצליח לבכות, והוא דואג על עצמו מה
יהיה, כי זה סימן שהוא בירידה.

ובאמת זו שאלה, והוא התייעץ בזה עם מיישרו, וצריך לזה מומחה מיוחד
שמבין מה היא עבודת השם, והלה אמר לו כי מה שהוא מתאמץ לבכות זה עצת
היצר להסיח דעתו מעיקר התפילה, והעצה היא כמו שכתוב בהרבה ספרים
(ומובא גם במ"ב סימן צח) להתפלל כמו שמתפלל ילד קטן, ולחשוב רק על פירוש
המילות הפשוט, בלי מחשבות מיוחדות עמוקות, רק להבין פירוש המילות,
ולהרגיש שהוא מדבר עם הקב"ה, ברוך אתה, כמו שכתב המסילת ישרים בפרק
י"ט להרגיש עם מי שהוא מדבר, וכשמתפללים באופן כזה איז פירוש המילות
עצמו מעורר, והוא אכן עשה כך, וחשב בשעת התפילה רק על פירוש המילות,
ובאותה שנה בכה יותר מכל השנים!

אימת הדין עם שמחה

אימת הדין אינה סתירה לשמחה, כי דיני שמים אינם סתם עונשים כמו דיני
אדם שהם רק עונש על העבר, אלא כל דיני שמים הם לטובתו של האדם, והם
תיקונים, כי יש חולי הנפש, והדינים הם תיקון לנפש, שהייסורים מכפרים
וממזקקים ומוסיפים זכויות, וכל דיני שמים הם תיקונים.

וזהו מפני שבדיני שמים מי הוא הדיין? אבינו מלכנו! האב הרחמן המרחם!
הוא הדיין, והוא דן עם כל האהבה, שהיא אף יותר מאהבת אב לבן, כי כל מקור
האהבה זה הקב"ה, ועם כל האהבה כמו שכתוב (מלאכי א, ב) "אהבתי אתכם
אמר השם" הוא דן לטובת בן דין.

ומפני שבלי הדין, אם לא ידונו אותו בדיני שמים בעולם הזה, אחר כך יהיה
יותר גרוע, כי דיני שמים בעולם האמת הם יותר קשים, ולכן הדין הוא תיקון
ורפוי, והוא רפואה לנפש!

וברפואות הרבה פעמים התרופה היא מרה, ויש תרופות מרות כל כך שקשה
לסבול את מרירותן, ואף על פי כן אנשים לוקחים תרופות, וגם עושים ניתוחים
כואבים מאד, כי יודעים שזו הצלת החיים.

וכך גם דיני שמים הם תרופות, והם יותר מכל תרופה, כי בכל תרופה וניתוח
רחמנא ליצול, הכאבים אינם הרפואה, אלא התרופה והניתוח הם הרפואה,
והכאבים הם רק תוצאה מכך, ולא הכאבים מרפאים, אבל בדיני שמים הכאבים
עצמם הם התרופה! והכאב הוא המרפא, כלשון הפייטן (סליחות בה"ב) "וממכה
עצמה מתקן רטייה", שהמכה עצמה היא הרפואה לנפש האדם.

לכן בודאי כל אחד יכול לשמוח, מפני שהוא יודע שמה שגור עליו בדין, יהיה
איך שיהיה, הרי זה לטובתו, ואי אפשר לדעת מה נפסק בדינו, אבל איך שיהיה
זה לטובתו, ומה שיצא בדין זו הדרך הכי טובה בשבילו.

מידות טובות הזכות ליום הדין

מידות טובות הם דבר עיקרי ביותר, וגם במשה רבינו אנו
רואים שהשבת והמעלה שהוזכר עליו בתורה הוא (במדבר יב,
ג) "והאיש משה עניו מאד", כי זהו יסוד שלמות האדם.

ורואים גם בהפסוק של יום כיפור (ישעיה נח-נח) שמזכירים
את הענין של מידות טובות: "סולו סולו פני דרך וגו' מרום
וקדוש אשכון ואת דבא ושלל רוח" וגו', והיינו שמידת הענוה,
זה מה שהקב"ה רוצה מאיתנו. ואחרי זה ממשיך הנביא מה
הם החטאים, ומזכיר שוב ענייני בין אדם לחברו: "הלא זה
צום אבחרהו פתח חרצובות רשע וגו' הלא פרוס לרעב לחמך
וענייני מרודים בביא בית וגו' אז תקרא והשם יענה!" – זהו
מה שקוראים בהפסוק של יום כיפור, ועל זה צריכה להיות
התשובה בתענית, לתקן את הדברים שבין אדם לחברו.

וכן רואים בפיסוקים שאחרי סדר העבודה ביום כיפור, שאנו
אומרים "על כן ברחמך הרבים נתת לנו את יום צום הכיפורים הזה וכו' יום
אסור באכילה יום אסור בשתייה וכו' יום שימת אהבה ורעות יום עזיבת קנאה
ותחרות", היינו שזה מעיקר החיובים של יום כיפור, ולא מזכירים שם עוד דברים
אחרים, רק חמשת העניינים, ושימת אהבה ורעות, ועזיבת קנאה ותחרות. אלו
הם שקוראים בהפסוק של יום כיפור, אהבת הבריות ומידות טובות בין אדם
לחברו. ורואים עד כמה שזה חמור, וכמה שזה חשוב בשביל לזכות בדין.

וגם רואים בתשלוק שמתפללים תפילה ארוכה מהחיד"א, שיש בה הרבה
בקשות, ועיקר הבקשות שם הם על תיקון המידות: "ותספיק בדיעו להתרחק
מכל המידות הרעות והאסורות, ובפרט זכנו להתרחק מהגאווה והכעס וההקפדה
וכל גבה לב, ונהיה מיושבים בדעתנו ונכיר מיעוט ערכנו ונפשונו כעפר לכל תהיה,
ולא נתכעס ולא נקפיד, ונהיה אוהבי שלום ומרבים שלום", ורק בסוף
מבקשים גם על תורה, אבל עיקר הבקשות מתחיל מהמידות.

והיינו מפני שמידות טובות הם היסוד, שבלי זה לא שייך שלמות בכל התורה,
כמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה למה לא נכתבו בתורה איסורים
מפורשים על כל ענייני המידות, וביאר בזה כי מידות טובות הם היסוד וההקדמה
לכל התורה, ובלי מידות טובות כל התורה והמצוות אינם בשלמות.

מתפללים שלא יהיה שנאת חנים

יש כיום יצרי הרע שלא היו מעולם בין אדם לחברו, ויש חיכוכים בין שכנים,
בבתים משותפים עם שכנים, דברים שלא היו מעולם, יש כל כך הרבה דברים
כאלה שהם ניסיונות, כי בעולם מקובל כך, בין שכנים, בין אדם לחברו, וזהו יצר
הרע של שנאת חנים הנמשכת מחורבן הבית, שעדיין לא היה התיקון לזה.

ולכן בימים נוראים אנו מבקשים על שנאת חנים, אבינו מלכנו זכור רחמך וכו'
שלא תהיה שנאת חנים בינינו, כי עדיין יש שנאת חנים! ואם זה היה מתוקן כבר
היה נבנה בית המקדש, וכל מה שהחורבן נמשך זה מפני שעדיין קיים החטא של
שנאת חנים, אלא שלא רואים את זה, מפני שאין זה בגלוי אלא בלב, יש צרות עין
ושנאת חנים, דברים כאלה שהם טבע האדם, והם היצר הרע הקיים.

כתובות
בבא קמא

אוצר הספרים
הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

יבמות
בבא מציעא

ישמחו הלומדים ויגילו המעיינים בהגלות אור יקרות

'שיעורי הגרי"ג'

מרבן של ישראל רבינו הגדול

הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

ראש ישיבת פוניבז'

יבמות, בבא מציעא, כתובות, בבא קמא

יום בשורה גילה ורינה ללומדי התורה בכל מקומות מושבותיהם בהגלות אור יקרות ארבעה ספרים נפתחים רבים בכמות ואיכות, משיעוריו הנודעים של רבינו הגדול רבן של ישראל הנודע בבהירות משנתו קב ונקי מרן הגרי"ג איידלשטיין שליט"א ראש ישיבת פוניבז'

דבר שפתיים אך למחסור ואין מקום להאריך ולא להעריך באשר נודע בבי מדרשא על מהות שיעורי רבינו שליט"א, קשה לתאר את המעמד, וקשה להעביר את בהירות התוכן, ואכן מלאכה וחכמה עשו העורכים שליט"א להעביר את דברי תורת רבינו שליט"א בצורה הקרובה לאמירתה מחד בלא לאבד מחינה ובהירותה, ומאידך לערוך בסדר מחודש ומפואר תורה מפארה בכלי מפואר, וכל הרואה אומר ברקאי - אור חדש על ציון תאיר.

גם בעריכת הספר הושקעה מחשבה מרובה כדי שיוכל הלומד להוציא דבר מסודר ולדלות מים חיים זכים ונהירים מתורת המעיין המתגבר רבינו שליט"א.

השיעורים ערוכים בצורה שובת לב, עם כותרות בריש כל עניין, שזורים בציצים ופרחים בהערות שוליים ממה שהעיר רבינו שליט"א בעת לימוד הסוגיא.

לע"ע הובאו לדפוס שלשה ספרים עמ"ס יבמות, בבא מציעא, וכתובות.

ואי"ה לאחר חג הסוכות יצא לאור כרך נוסף עמ"ס בבא קמא.

ניתן להשיג בטלפון: להשיג: בחנויות הספרים ברחבי ארה"ק

או בטל' 0548537407 0527147135

מחיר מסובסד לישיבות ובתי מדרשות לאחר חג הסוכות על כל חד' כרכים בטל' הנ"ל

מחבר ספר? חבל להוציא אלפי שקלים לחינם על פרסום יקר ולא ממוקד.
הפרסום ב'קובץ גליונות' מותאם עבורך. וממוקד לקהל היעד שלך!

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

גליון הימים הנוראים שנת השמיטה תשפ"ב לפ"ק * פרשת ניצבים * גליון 77 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'אתם ניצבים'

הצורך להעמיד מצב קבוע של חיזוק

הנה דרכו של חיזוק שבמשך הזמן הולך ונחלש, ורואים גם בחודש אלול גופא, שהוא חודש של חיזוק, ואף על פי כן בתחילת החודש יש חיזוק גדול, וזה ניכר מאד בישיבות, שבתחילת חודש אלול יש התמדה גדולה במיוחד בכל סדרי הישיבה, אבל במשך הזמן החיזוק נחלש, זו המציאות. וצריך לדעת מה הסיבה לזה ומדוע החיזוק נחלש, הרי אדרבה, היה צריך להיות להיפך, כי ככל שעובר הזמן בחודש אלול מתקרבים יותר לראש השנה ויום כיפור, ובכל יום ויום צריכים להתחזק יותר ויש יותר אימת הדין, ומדוע החיזוק נחלש?

אבל כך הטבע שהתעוררות והתלהבות זה דבר שנחלש, והחיזוק צריך להיות מצב יציב מתוך יישוב הדעת, וכמו שכתוב (דברים כט, ט) "אתם ניצבים", ופירש"י, "שהקללות והייסורים מקיימים אתכם ומציבים אתכם לפניו", כי אחרי התוכחה והייסורים אפשר לזכות למעלה קבועה ויציבה, כך צריכים להגיע למצב קיים של תשובה אמיתית, אבל בדרך כלל כשהתעוררות באה מתוך התלהבות זמנית, אמנם בשעה שלהתעוררות ונזהרים יותר ומדקדקים במצוות, אך זה עובר במשך הזמן, כך הטבע.

תשובה קיימת- בן עולם הבא

ואמנם בכדי שהתשובה תהיה תשובה קיימת ולא רק זמנית, בכדי שהמצב הזה יישאר קיים, לזה צריך שינוי ההשקפה על החיים, מהו עיקר תכלית האדם, עולם הבא או עולם הזה, ומי שהעולם הזה עיקר אצלו עלול להגיע לידי שכחת הקב"ה, כמו שכתוב (דברים ח, יב) "פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת את השם אלוך", וכתוב עוד (שם לב, טו) "וישמן ישרון ויבעט".

ואילו אם זוכרים שיש עולם הבא, אזי כל החיים מתנהלים בצורה אחרת, ולפני כל מעשה שעושים, חושבים מה עם העולם הבא, וכמו בגשמיות שעושים חשבונות תמיד האם כדאי או לא כדאי, כך גם ברוחניות צריכים לעשות חשבון אם זה רווח או הפסד, ואם העיקר הוא העולם הבא והכל הולך לפי חשבונות של עולם הבא, זוהי כבר תשובה שלמה. אך עלינו לדעת כיצד עושים שכל המעשים יהיו מחושבים עם חשבונות של עולם הבא?

הדרך לזה היא כמו שכתוב (משלי ג, ו) "בכל דרכיך דעהו", שכל מעשה שאדם עושה יהיה לשם שמים, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) כי אדם שישן עם כוונה כדי שיהיה בריא ויהיו לו כוחות לעבודת השם, נמצאת שינה שלו עבודה למקום, והוא עובד השם בשנתו, מי שכל מעשיו לשם שמים אזי כל היום אצלו זה עבודת השם, וגם כשהוא אוכל וישן הוא עובד השם, אבל זהו רק אם חיים עם החשבון הזה, שכל צרכי הגוף הם לצורך עבודת השם.

ראש השנה

נידון על שם סופו

נותרו לנו כמה ימים עד ראש השנה ואפשר להתקדם הרבה, אמנם אי אפשר יותר מדי בבת אחת, אבל אם הולכים ומתקדמים בדרך הנכונה הרי זה נחשב על שם סופו, בן סורר ומורה נענש על שם סופו, ומידה טובה מרובה.

כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי

הנה מצד אחד כתוב שמכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, ומצד שני אמרו חז"ל (ר"ה כו, ב) מפני מה תוקעים בראש השנה בשל אילים כפופים, משום דבראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, ופירש"י שם, "כמה דכייף איניש- בתפילתו פניו כבושים לארץ טפי עדיף", והיינו שצריכים להיות בהכנעה מפני שעומדים לפני משפט, וצריך ביאור אם כן מדוע מכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, וכי אין זו סתירה להכנעה?

ואולי יש לפרש כי באמת בראש השנה עצמו צריכים להיות בהכנעה, לא במתח ולא בצער אבל בהכנעה, כי המלך רואה אותי כל הזמן ואני נמצא ביחד עם המלך, לכן אני מתנהג בהכנעה כמו שהמלך רוצה, כדי למצוא חן בעיני המלך, וכמובן שהכל צריך להיות מתוך אווירה נעימה של שמחה, שכל דיבורו בנחת עם הבריות, אבל באופן שרואים את ההכנעה, ואילו בערב ראש השנה שעדיין עומדים לפני הדין והמשפט, אז אפשר גם להיות בשמחה, לכבס ולהסתפר.

וההכנעה צריכה להיות גם בפנימיות, להרגיש שאני צריך את החסד של המלך, ואינני מחשיב את עצמי כלל בכל הזכויות שיש לי, ואפילו שיש לי זכויות אני חייב יותר, כי בדרך כלל אדם אינו יוצא ידי חובתו, ואפילו רבי יוחנן בן זכאי בכה בשעת פטירתו שאינו יודע באיזה דרך מוליכים אותו.

בקשת צרכיו בראש השנה

כתוב שבראש השנה אין לבקש בקשות פרטיות על עצמו, וכן בקשת סליחה ומחילה מזכירים רק באבינו מלכנו ולא בתוך התפילה, וכל הבקשות בשמונה עשרה הם על מלכות שמים והתגלות כבודו ית', אבל כבר אמר הגר"ס כי אנו בדורנו לא שייכים למדרגה הזאת, וכי אדם אינו דואג לעצמו? האם אכפת לו רק מכבוד שמים? וכי לא אכפת לו מפרנסה ובריאות? הרי כל אחד אכפת לו והוא רוצה גם את צרכי עצמו, ואם יעמוד ויבקש רק על כבוד שמים זהו שקר ואינו אמת, לכן מותר לנו לבקש באבינו מלכנו על פרנסה ועל חיים טובים, כי בוודאי אנו רוצים גם את הפרנסה.

ומעשה שהיה באיזה מקום, שהגיע לשם אחד וראה כי כשאומרים אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך הם מבקשים בכוונה ובהתרגשות גדולה מאד, ואחר כך כשהגיעו לאבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה לא התרגשו כלל, והתפעל מאד מזה שהם דואגים על תשובה ורוצים רוחניות יותר מגשמיות, עד שבא אדם פיקח והעמיד אותו על טעותו, כי על תשובה הם מבקשים בכוונה גדולה מפני שהם יודעים שיש להם על מה לחזור בתשובה, אבל על פרנסה הם לא דואגים ובטוחים שיהיה להם פרנסה כמו בשנה שעברה, אך מי שהוא בעל אמונה יודע שגם על פרנסה ובריאות צריך לפחד, כי הכל בידי שמים ומי יודע מה יהיה, לכן צריך לבקש גם על זה.

ברם יש עצה אחת כיצד לבקש, וכפי ששמעתי פעם שכתבה רבנית גדולה מאמריקה לבניה כאן בארץ, שבראש השנה יבקשו בתפילתם בעיקר על כלל ישראל, הנה זה לא כל כך קשה לבקש שיהיה טוב לכולם ולא רק לו, ובהרבה מקומות מזכירים בלשון רבים כגון 'כתבנו בספר פרנסה וכלכלה', וצריך לחשוב על הכלל שלכולם יהיה פרנסה וכלכלה ולא רק על הפרט, וכשאדם מבקש על הכלל, ממילא יהיה גם לו, שהוא ביחד עם כולם.

יום הכיפורים

מקוה ישראל ה'

שנינו ביומא (פה, ב) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם וגו' ואומר מקוה ישראל השם מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל.

היינו כמו מקוה שמטהר את הטמאים על ידי הטבילה, כך הקב"ה מטהר את ישראל על ידי ההתקשרות והדבקות בהקב"ה.

אכן, זה תלוי בנו, אם אנו מתקשרים ומתקרבים לאבינו שבשמים, על ידי המעשים הטובים שמביאים לקרבת אלוקים, אז הקב"ה מטהר את ישראל, ויש סייעתא דשמיא לזכות למחילת עוונות וטהרה.

ובאמת ידוע שאחרי יום כיפור יש הרבה אנשים שמרגישים הרגשה מיוחדת של טהרה, שהלב הוא יותר נקי, וזה מכוח השפעת הטהרה של יום כיפור, שהקב"ה מטהר את ישראל.

מים יוצרו ולו אחד בהם

אמרו בגמרא (יומא כ, א) כי השטן אינו מקטרג ביום כיפור, ונתנו רמז לזה כי 'השטן' בגימטריא שס"ד וימות השנה הם שס"ה, שיש לשטן רשות לקטרג בכל ימות השנה חוץ מיום אחד והוא יום הכיפורים.

וממילא גם היצר הרע אינו שולט ביום זה, שהיצר הרע הוא השטן וכמו שאמרו (בבא בתרא טז, א) הוא יצר הרע הוא שטן הוא מלאך המוות, וכיון שהיצר הרע אינו שולט, אפשר לנצל את הזמן להתקדם ולהתעלות.

השפעת הקדושה ביום הכיפורים

יום כיפור הוא יום של סליחה ומחילה, ויש בו השפעה מן השמים לטהרת הלב, כמו שכתוב (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם", וידוע כי יש כאלה שנשארת אצלם ההשפעה שקיבלו ביום כיפור למשך תקופה אחר כך, ומרגישים זאת בפרט בגיל צעיר שאז הלב הוא יותר טהור, ולמשל התפילות הם יותר בכוונה במשך זמן קצר לאחר יום כיפור, מכוח ההשפעה של טהרת הלב שקיבלו מן השמים ביום כיפור.

וההשפעה ביום כיפור היא גם על הרחוקים, כפי שרואים בכל הארץ שהכבישים ריקים ממכוניות ביום כיפור, וגם הרבה חילוניים צמים ביום כיפור, ושמעתי מאחד שנסע פעם באוטובוס וישבו לפניו שני חילוניים ששוחחו ביניהם, האחד אמר שהוא לא צם ביום כיפור והשני אמר שהוא צם, ושאל הראשון את השני מדוע אתה צם, הלא אין אתה שומר תורה ומצוות, והלה ניסה להתחמק ואמר כי בשביל הבריאות כדאי לצום יום אחד בשנה, וחזר הראשון ושאל, אם כן מדוע אתה צם דווקא ביום כיפור ולא ביום אחר בשנה, עד שנשאר בלי תירוץ והודה כי אינו מסוגל לאכול ביום הקדוש...

ואמנם, מלבד ההשפעה מן השמים ביום כיפור, יש עוד השפעה ממה שיש ציבור גדול שמתעוררים ומתחזקים באמונה ביום כיפור, והחיזוק של שומרי התורה ביום הקדוש משפיע גם על הכלל כולו, ומצינו באגרת החזו"א שכתב (ג, סב) כי אפילו אדם יחיד שהוא בעל תורה אמיתי, השפעתו ניכרת על כל הסביבה, גם אם אינו עושה תעמולה לשכנע אחרים, וכפי שניכר שיש הבדל בין חילוני שגר בבני ברק לחילוני שגר ברמת גן, מפני שמי שגר בסביבת בני תורה מקבל השפעה, ויש לו יותר רגש לדברים שבקדושה.

וכתב שם החזון איש כי גם במקומות הרחוקים שלא רואים את ההשפעה של הבעל תורה האמיתי, שם גם כן יש השפעה נסתרת מכוחו, וכמו שידוע היה הפתגם, על הפרושים מאיישישוק שהיו עוזבים את הבית לתקופה ממושכת ולמדו בפרישות בבית המדרש, ונשים צדקניות היו מביאות להם אוכל לבית המדרש, והיו אומרים ש'אם הפרוש באיישישוק (שבליטא) יפסיק ללמוד, יגרום בזה שיהודים בביאליסטוק (שבפולניה) יפתחו חנויות בשבת', כי מה שיהודים במקומות רחוקים שומרים שבת, זהו מכח ההשפעה של הפרושים באיישישוק שעוסקים בתורה יומם ולילה.

כך גם ביום כיפור שיש חיזוק גדול אצל שומרי התורה, ויש הרבה שבאים לבית הכנסת ומתפללים כל היום, לכן גם מי שאינו בא לבית הכנסת מושפע מזה, ושמעתי מעשה שהיה בילד צעיר מבית דתי שהגיע בעליית הנוער מחוץ לארץ, והכניסו אותו לקיבוץ חילוני שלא היו שומרים תורה ומצוות, וכשהגיע יום כיפור התעורר בו פתאום הרגש שצריך ללכת למקום שמתפללים, וטרח ללכת מרחק גדול עד שמצא מקום להתפלל, וזה ההשפעה שיש מן השמים ביום כיפור, וגם מכח השפעת החיזוק של שומרי התורה.

מערכת 'ממגד גרש ירחים' מברכת את מנויי הגיליון וההוגים בו, התורמים וכל המסייעים להפצת תורת מרן שליט"א, שנוכה בפרט ובכלל עם יראי ה' עמלי התורה והוגיה, יחד עם כל בית ישראל לכתובה וחתימה טובה בסשצ"ג

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMEGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

עצם הרצון להיזכר לפני ה' - הוא הערובה לזכייתנו בדין

עוד ראינו שם בפרשה [ט' ז'] על הפסוק "ויאמרו האנשים ההמה אליו, אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן אדוני במועדו בתוך בני ישראל". ואמנם במעשה שם, ה'אנשים הטמאים' לא נטמאו בכונה [כפי שמבואר במסכת סוכה (כה) "שנטמאו במת מצוה וחל יום שביעי של טומאתם בערב פסח"] ובדאי שלא היה בכוונתם ח"ו להיות טמאים - אלא כורח המצב הוא שחייבם לכך, ובכל זאת הגיעו בטענה של 'למה נגרע'. והקשה בחידושי הרי"ם, מדוע 'האנשים הטמאים' מגיעים בטענה של 'למה נגרע' - הרי הם בעצמם אומרים שהם טמאים וא"כ ברור שאינם יכולים להקריב כי 'אונס רחמנא פטריה', ומהי טענתם? וביאר החידושי הרי"ם: "כי השתוקקו בכל ליבם להקריב קרבן פסח וע"י ההשתוקקות הזאת הביאו למצוה חדשה". וביאורו, שאכן בטענת 'למה נגרע' לא היה טמון ח"ו שום טענה או תלונה, אלא זו היתה התפרצות של תשוקת הלב לקיום המצוה שגם הם רוצים לזכות בהקרבת קרבן הפסח ולהיות שותפים עם כלל ישראל. ואכן רואים אנחנו, שכל כך היתה עזה תשוקתם למצוה עד שבאותו היום כבר ניגשו למשה ואהרן לראות האידך יוכלו גם הם לקיים את הציווי הנשגב הזה, ולכך זכו שעל ידם נמסרה מצוה חדשה לעם ישראל לדורותיו! וכפי שהתבטא על כך החידושי הרי"ם במקום אחר בפרשה: "ע"י התלהבות תשוקתם ולב נשבר נפתח שער חדש שנתפשט אור הקדושה עד פסח שני" - הם זכו לשער חדש ו'מצוה חדשה', לא פחות מזה!

בזוהר הקדוש מובא על הפסוק בתהילים "אתה מושל בגאות ים בשוא גליו אתה תשברם". וז"ל: תשבחם, שבחא הוא לון בגין דסלקין בתיאבותא למחמי. מכאן כל מאן דכסיף לאסתכלא ולמנדע, אע"ג דלא יכיל דלא יהבי ליה רשותא - שבחא איהו דיליה וכלהו משבחין ליה". ע"כ. הזוה"ק מפרש: שהביטוי של 'אתה תשבחם' אינו לשון השקטה והשפלה - שהקב"ה משפיל ושובר את הגלים, כפירוש חלק מהמפרשים. אלא הוא רק מלשון שבח של 'אתה תשבחם', שמכיוון שהקב"ה הפריד והוריד את 'המים אשר מתחת לרקיע' אל הארץ למטה - אז הגלים כל הזמן 'בשוא גליו' מנסים להתרומם, מתוך השתוקקות וגעגועים עזים לעלות למעלה לשמים. וזהו השבח שלהם, שלא רק בשעת

הגמ' במסכת ראש השנה (טז.) דורשת: "אמרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות. מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם. וזכרונות, כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה". אך יש לעיין ולהעיר בדברים הללו, כי מילא 'מלכיות' - תלוי הדבר בבני אדם שיקבלו על עצמם עול מלכות שמים, וימליכו את הקב"ה. וכן ב'זכרונות' לבד - ביד האדם להעלות ולהזכיר. אך מהיכן יש לו להאדם היכולת להזכיר 'שיעלה זכרונכם לטובה'? הרי זה לא ביד האדם לפעול שהזכרון יהיה לטובה! ובגמ' מוכח שבאמירת זכרונות בלבד מובטח שיעלה הדבר גם לטובה, ומהו המקור לכך?!

בהקדמה לספר ארחות חיים להרא"ש מובא בשם ר' דניאל מובשוביץ מקלם: שהרי בנוסח אבינו מלכנו אנחנו מבקשים "אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות". ושואל ר' דניאל מקלם, מהי ההבנה בבקשה הזאת? ממה נפשך, אם אנחנו ראוים ויש לנו זכויות אז ודאי נכתב, ואם ח"ו לא - אז איך נכתב ב'ספר זכויות' כשאין לנו זכויות?! וביאר בזה יסוד גדול: ש"עצם הבקשה שאדם מבקש ומשתוקק לדבר זה, כבר מצדיקה את הבקשה". ומהו מיוסד לנו, כי בכך לבד שיהודי משתוקק להיות כתוב בספר זכויות - זה בעצמו כבר מספיק זכות כדי שיוכל להכתב בספר זכויות. וזהו ביאור הדברים גם אצלנו ב'זכרונות', כי אמנם אין ביד האדם לבדו לדאוג שבשמיים יהיה מוזכר לטובה, אך עצם הרצון וההשתוקקות להיזכר לפני הקב"ה לטובה - הוא עצמו סיבה וזכות מספקת כדי שיעלה זכרונכם לטובה!

את רעיון הדברים הללו מצינו גם בפרשת בהעלותך (י' ט'), שכתוב בפסוק "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם, והרעותם בחוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאויבכם". אנו רואים, כי הקב"ה מצווה לעם ישראל שאם יהיה מלחמה יריעו בחוצרות וע"י זה יינצלו מאויביהם. ומשמע, כי בעצם ההרעה בחוצרות לבד - עם ישראל ודאי יזכר לפני הקב"ה ויוושע. ולכאורה, מהו הסוד והוודאות שבעצם התרועה לבדה עם ישראל ינצח ויוושע מאויביו?! אלא הביאור הוא כפי יסודנו הנ"ל, שאכן אין זה קול התרועה שמושיע את ישראל - אלא עצם "הרצון" והתשוקה להזכר לפני ה', זהו לבדו הכח הסגולי שבעבור זה ינצל עם ישראל מאויביו.

פרישתם מן המים העליונים פרצו המים בבכייה של געגועים – אלא גם עד היום עומדים הם תמיד בדרגה של השתוקקות עזה, להסתכל למעלה מהם ולעלות במעמדם אל השמים, וזהו שבח דרגתם.

למדים אנו מזה את גודל ההשתוקקות והשאיפה הנדרשת כדי להתעלות ולהתקרב לפני ה', ואל לו לאדם להיות נואש כי בסוף מגיעים לזה. ואכן עצם השאיפה וההשתוקקות לבדה היא מעלה נשגבת, כי זה מראה מה עומד בראש מעיניו של אדם – וכדברינו, שעצם השאיפה והכמיהה היא זכות ושבח בפני עצמה. וכפי שאנו אומרים בהושענות 'חוכי ישועות' – כי השאיפה והצפייה לבדה היא מעלה ממעלות הנפש. שלא ראינו אף פעם גל שהגיע לשמים, ובכל זאת 'שבחא הוא להוין' – כי עצם הניסיון והתשוקה הבלתי פוסקת, הוא שבח ומעלה מספקת כדי להיזכר לטובה.

הגאון ר' נחום פרוצוביץ זצ"ל היה מביא את הפסוק "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראו באמת", ומבאר: כי ה' הוא 'קרוב לכל קוראיו' – לכל מי שמתפלל. אך יש לו תנאי אחד, אשר יקראו 'באמת' – שהתפילה והבקשה תהיה מתוך הלב, ואז הקב"ה יהיה 'קרוב לכל קוראיו'. כי אכן מוטל עלינו להתפלל ולבקש מעומק הלב – עם כל הרצון והתשוקה, לא לוותר על אף מצוה, ושתמיד יהיה חרוט בליבנו התשוקה והזעקה של 'למה נגרע'.

ואלו הם יסודם של ימים אלו שכאשר האדם משתוקק בכל ליבו לקדושה ומייחל למלכות ה', אז התוצאה היא שבדרך המציאות והטבע – הוא גם מגיע לכך ונזכר לטובה. כי עצם הרצון והשאיפה האמיתית להגיע לכך הוא מעלה וזכות בפני עצמה. וזהו תפקידו של האדם בראש השנה ולאורך השנה כולה: לרצות ולהשתוקק בכל ליבו להתקרב אל ה' ולחזור בתשובה, אך לשם כך צריך הוא להתעורר ולרצות להגיע לזה. כי זהו מהות רעיון תקיעת השופר – שנועד לעורר לב האדם כדי שיתעורר וישתוקק להיזכר לפני ה', וכפי שנבאר.

הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד) כותב בעניין מעלת תקיעת השופר, וז"ל: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עוררו ישנים משנתכם ונרדמים מתרדמתכם". ויש להעיר, היכן מצא הרמב"ם בתקיעת שופר רמז לעניין התשובה!!

ובשם גאון ישראל רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שמעתי לבאר, דהנה ראינו כי במצות אכילת מצה בפסח לא כתיב 'יום אכילת מצה', וכן במצות נטילת לולב לא כתיב 'יום לולב', ואילו רק פה בשופר כתוב שזהו 'יום תרועה'. וסיבת הדברים היא: כדי להורות

וללמדנו שמצות תקיעת השופר אינה רק אחת ממצוות היום – אלא היא חלק עיקרי ומהותי מאוד בעיקר רעיון 'ראש השנה'! ולכך מוגדר לנו ר"ה כ'יום תרועה' – כי כל החג כולו נהפך ליום של התעוררות. ובכך יבוארו דברי הרמב"ם, כי מכיוון שבתורה כתיב "יום תרועה יהיה לכם" – נמצא דמצות תקיעת שופר עושה את כל מהות היום ל'יום תרועה', ליום של התעוררות והשתוקקות להמלכת הקב"ה בעולם ולחזרה בתשובה. כי אם השופר בא להעיר משינה ותרדמה, אז גם כל היום נהפך ליום של התעוררות, ואם כך בודאי שבתקיעת השופר טמון 'רמז' של 'עוררו ישנים משנתכם' – כי הרי זהו עיקרו ומהותו של היום.

אבי מורי זצ"ל היה תמיד מתבטא בראש השנה על עניין השופר, ואומר: "דער שופר דערמאנט און מאנט" – ש'השופר' מעורר ותובע. כי אכן זהו מהות ייעודו, לעורר את האדם ולזעוק אליו 'מה לך נרדם' כדי שירצה וישתוקק ל'יום הזיכרון' – ויחד עם זאת תובע הוא מן האדם לזעוק אל ה', כדי להיזכר לפניו ולחזור אליו בתשובה.

'יום הזיכרון' הוא חלק עיקרי ומהותי מרעיון ראש השנה – שהאדם ישאף וישתוקק בכל ליבו להיזכר לפני ה'. כי עצם הרצון והתשוקה של האדם להיזכר – זהו זכות גדולה ועצומה שיכולה לזכות את האדם ביום הדין, ולתת לו את היכולת להיכתב בספר זכויות ולהיזכר לטובה. כי כאשר האדם משתוקק בכל ליבו ומייחל למלכות ה', אז התוצאה היא שבדרך המציאות והטבע זה גם מגיע לכך ונזכר לטובה – כי זוהי גופא זכות. אך לשם כך צריך האדם להתעורר ולרצות להגיע לכך, וזהו ע"י השופר שמגדיר את היום גם כ'יום תרועה' – כי במהות ראש השנה נמצא גם מטרה להעיר את האדם לשאוף למלכות הרבש"ע, וזאת כדי שיתעורר לרצות ולהיזכר לפני ה'. ועל האדם להתעורר וגם 'להישאר ער' לאורך השנה כולה.

המאמר הבא בע"ז
יוצא לקראת "חג סוכות" הבע"ל ט

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעין החיים':

www.memavan.com

נתרם בעילום שם לבריאות, הצלחה ושמירה לתורם וכל משפחתו

– ושיזכו לכתובה וחתימה טובה בספרם של צדיקים גמורים לחיים טובים ולשלום אמן! –

לקבלת העלון במייל – בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורכם ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com

דברי יושר

מתורת הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

במשנתו של רבנו הגדול מרן החזו"א זללה"ה

וישב וגו' וקבצך וגו' [ל', ג' ד' ה']

ע"י רמב"ם פרק י"א ממלכים ה"א שפסוקים אלו הוא שהתורה העידה על משיח ויעויין שם באורך.

כי ישוב וגו' לשושי עליך לטוב וגו' [ל' ט']

י"ל דישב היינו משום דבתוכחה כתוב לעיל כ"ח ס"ג כאשר שש וגו' להיטיב וגו' כן ישיש וגו' להאביד וגו', ועתה כשנשוב, גם הוא ית' ישוב שוב לשוש לטוב.

לא בשמים היא לאמר [ל' י"ב]

ע"י רש"י שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, שהרי אז אם נצטוו לקיימה, ע"כ היינו לעלות, ואולי ע"י שם, א"נ אולי ע"י נביא שישמענה ויעבירנה לנו, ולשון מי יעלה וגו' משמע

שצריך עצה ויכולת לזה, ומיהו גם במעבר לים כתוב מי יעבר וגו' ומה מקום שם לדון, יעבור מאן דהו ויקחה לנו, ומ"ש וישמענו בתרווייהו, י"ל דהיינו עוד שאלה ומי ישמיענו.

לא תאריכן ימים על האדמה וגו' [ל' י"ח]

לכאורה לא מיירי כאן על שנות האדם אם יאריך ימים אלא שלא יתקיימו שם ויגלו, ואילו על חיים ארוכים או קצרים גם בלי חטא ע"ז הדבר תלוי כדכתיב וכתבתם על מזוזות למען ירבו ואם לאו יתקצרון ואם נדרש גם אלפני פניו קאי גם על ולמדתם וגו' ע"י שבת ל"ב ב'.

המשך ההתכתבות מהנדפס בשבוע שעבר בענין אורך התרועות
עשי"ת תש"פ

מכתב שני מהגאון שליט"א למרן הגר"ד לנדו שליט"א

להדר"ג הי ניהו רבא הגאון הגדול מזהר"ד לנדו שליט"א

רב שלומים ובברכת חתימה בסש"ג למר ולביתו ולנלוים שליט"א

כשנפגשנו ודיברנו בהנ"ל שכתב במכתבו, לא יצא להסביר לכת"ר, מעולם לא חשבתי אחרת ממש"כ כת"ר במכתב והוא פשוט הרבה יותר מביעתא בכותחא שלא הי' לי שום דיון לא בהלכה ולא בהידור כמה להאריך בשברים או בתרועה, ואך אם הי' מי שקיצר מאוד, על זה אמרתי שברמב"ן מבואר שהי' המנהג לעשות הרבה, וכל דברי הרמב"ן הם נגד הריצב"א שהובא שם שאמר לחזור בשביל יתור של שבר, [ומש"כ כת"ר ש"כפי הנראה" הי' מי שחלק בזה אולי לא ראה כת"ר כל דבריו ז"ל], (ודרך אגב שמעתי מאחי הר"ש ז"ל בשם מרן זללה"ה שהרמב"ן (קיבל או תלמיד) של הריצב"א שהריצב"א הי' מהחשובים (אולי מהגדולים) של בעלי התוס', ולפי המבואר שם ברמב"ן הי' תלמיד תלמידו של הריצב"א, ולק"מ, ואכמ"ל).

ומש"כ מר עוד על מושכל ראשון שברמב"ן, הכל לפי שלא הסברתי את דברי, ומה שהוספתי שגם אצל מרן ז"ל עשו הרבה קולות בתרועה, (ודרך אגב בשברים ג"כ יותר ולא שלושה, ואמר לתוקע לפני התקיעות דמיושב, ליינגע תקיעות ליינגע תרועות בנשימה אחת), אינו אלא להשאיר את הנהוג וכמש"כ גם הרמב"ן (ולא לשם הלכה אמרתי כך).

ואסיים בבקשת מחילה, ובברכה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך בריאות ושלווה כנפשו ויקרה ונפש ידיד ומוקיר עד לאחת.

בדבר הלכה מעניינא דיומא מש"כ בחזו"א או"ח סי' קל"ז סק"א לתמוה על הגמרא ונדחק לתרץ, הגמרא קאי על יחיד ודחו שרק בחבר עיר, ולק"מ, ומבואר ברי"ף, ומרן לא ראהו, ולכך רש"י ותוס' לא נתקשו בזה, וכבר כתוב בספרי (על ר"ה חגיגה מגילה) דכן משמעות הרי"ף, ויעוי"ש.

מכתב תשובה שנית ממרן הגר"ד לבדו שליט"א

ז"ל מעכ"ת שליט"א במכתבו האחרון ע"ז אמרתי שברמב"ן מבואר שהי' המנהג לעשות הרבה והבנתי ממכתבו אז, ואינו תח"י, שיש ענין לעשות הרבה. מש"כ הידור, אין המכוון להידור ממש אלא שיש ענין לעשות כן. ואני כתבתי שהמנהג הי' שאם קרה שמי שהי' מאריך בתרועות או ביבבות או שבאחת הסדרים קרה שהאריך לא היו מקפידים על זה ולא הי' איכפת להם בזה שהאריך. וזה הי' המנהג (אי ההקפדה בזה). וילע"ה בשאר דבריו במכתבו.

וצודק מעכ"ת שליט"א שדברים אלו ראויים להיות נדברים בע"פ ולא ע"י הכתב.

בברכת גמח"ט

מלבד רבינו נתן בן הר"ר מאיר הי' לרמב"ן עוד רב שלמד אצל הריצב"א והוא רבינו יהודה שמוזכר בס' ארחות חיים וכדמייתי מינ' בס' שם הגדולים להרחיד"א ערך הרמב"ן, יעו"ש. ואעתיק הלשון שם, והרמב"ן כתב קבלתי מפי מורי רבינו יהודה שקבל מרבו רבינו יצחק בר אברהם הצרפתי.

ורבינו יהודה זה הוא רבינו יהודה בן יקר (עי' ריטב"א יומא מ"א ד"ה סתם בשמו, וברמב"ן חולין כ"ד ב' בשם "רבינו נ"ר"). זה רשום אצלי מלפני שנים, ולא בדקתי היטיב כעת.

ויעוין פתיחת הרמב"ן לדינא דגרמי מש"כ על חכמי הצרפתים, וז"ל הם המורים הם המלמדים הם המגלים לנו נטמן [ועו"ע רמב"ן ברכות נ' א'] ויעו"ש עוד.

והנה יש שם ברמב"ן ענין התנצלות, ואף גם זאת וכו', יעו"ש. והנה שי' הרמב"ן בכל דבריו בדד"ג דד"ג חיובו מה"ת, וזה דלא כשי' ריצב"א [עתוס' ב"ב כ"ב ב'] דס"ל דד"ג הוא קנס חכמים. [והש"ך בסי' שפ"ח האריך בזה מאוד וס"ל להלכה כריצב"א]. ויתכן דבגלל זה (דפליג) כתב כל הפתיחה הזו כאן בדד"ג.

אחזהש"ט וש"ת כיאות

ע"ד תקיעות דמיושב שהמנהג לעשות שברים תרועה בנשימה אחת [וכ"כ בחזו"א או"ח קל"ו שכן נכון לעשות], כתב בחזו"א שם סק"א דהיינו שיריע מתוך השבר, ושיהי' בכוח אחד, וכתבתי באמרי יושר ר"ה בשמו ז"ל שלא יעשה אותם ביחד ממש בקול אחד נמשך, אלא צריך שיהיו מובדלים השברים מהתרועה, וכמו שיתבאר לקמן, ויש שהבינו מזה שהכוונה להפסיק הפסק כל שהוא, הדבר טעות, ולהדיא כתב מרן ז"ל שאין להפסיק ביניהם כלל, והרי כתבתי להדיא שצריך לעשותם בתכיפות בלי להמתין איזה זמן ביניהם, וז"ל מרן ז"ל בס"ק ב' שם לדעת הרמב"ן והרא"ש אין מפסיקין את הקול כלל ובדיעבד פסול אפי' בהפסקה מועטת, ע"כ. ומה שכתבתי שלא יעשה אותם בקול אחד נמשך, הכוונה שלא לערב הקולות אלא שיהא ניכר שמסתיימים השברים ומתחלת התרועה, ובלשון זה אמר לי מרן זללה"ה דאף שצריך בלא הפסק כלל מ"מ צריך לגמור השברים ואח"כ להתחיל התרועה ע"כ, כלומר שלא ישמע השבר האחרון של השברים מתחבר עם התורמיט הראשון של התרועה, דהיינו שלא יעשה השברים – תרועה אוטו אוטו אוטו אוטו יעשה אלא יעשה אוטו אוטו אוטו, אבקש את כת"ר שליט"א לפרסם הדבר בשמי.

בברכת כוח"ט לכת"ר ולהגלוים אליו

לשמיצת ההקלטה של התקיעות לפני הגאון שליט"א ע"י הבעל תוקע

הגאון בעל הישועות כהן שליט"א פמבואר במכתב

בקול הלשון במספר 03-6171111 ואח"כ *7 ואח"כ 904650 שלוחה 1 שיעור 15

מערכי תורה

ראש השנה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

קול שופר חזק מאוד

בגמרא בראש השנה מבואר מחלוקת בדין תקיעת שופר מהו תרועה, אם הוא קול גניחה כאדם הגונח מלבו וכדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהן קצת, וזה כשברים שאנו נוהגין, או שתרועה הוא קול כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרים תכופים זה לזה, וזה כתרועה שאנו נוהגין, או שתרועה היינו שני הקולות יחד. ועל ספיקא דדינא זה אומרת הגמ' אתקין רבי אבהו בקיסרי שיהיו תוקעין תקיעה שברים ותרועה ותקיעה, ונמצא תוקעין כל מיני התקיעות ויוצאין ידי חובת כולן.

והראשונים מביאים שרב האי גאון נשאל וכי עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשר"ת תש"ת ותר"ת לא היו ישראל יוצאין ידי חובת תקיעת שופר, והשיב רב האי גאון, כך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות, ומהם עושים יבבות כבדים שהם שברים, אלו ואלו יוצאים ידי חובתם, והיה הדבר נראה כחלוקה, אע"פ שאינה חלוקה ולא היו מטעים אלו את אלו, וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד ולא יראה ביניהם דבר שההדיוטות רואים אתו כחלוקה, ולא פלוגתא ממש היא אלא כל אחד כפי מנהג הבכי של מקומו, אע"פ שאין בזה שום קפידא שהרי שניהם ענין בדין הוא ואין כאן חילוק ענין אלא חילוק מעשה. מבואר שמצד קיום מצות תקיעת שופר, בכל אחד מהאופנים יוצאים ידי חובתם, ורבי אבהו תיקן לנהוג את כל האופנים רק כדי שלא יהא נראה חילוקי מנהג.

והדבר מצריך ביאור למה תיקן שיתקעו את כל מיני התרועות, והרי בשביל שלא יהיה חילוקי מנהגות היה מספיק שיתקין אופן אחד מתוך כל האופנים ואותו לקבוע שיהיו כולם תוקעים, ובזה היו נמנעים חילוקי המנהגות, ומפני מה התקין שיהיו תוקעין כולם את כל מיני התרועות. דעת הרמב"ם והסמ"ג שבאמת הוא פלוגתא דדינא, וכתב הבית יוסף שלשיטתם עד שבא רבי אבהו כל מקום היה נוהג כסברת רב המקום ההוא, וכשבא רבי אבהו קיבץ כל הספיקות והתקין שיעשה כדברי כולם כדי שיצאו כל ישראל ידי חובת תקיעת שופר בלא ספק כלל. וגם על שיטתם יש להעיר למה גשתנית מצות שופר שלא הוכרעה בה ההלכה כדברי מי, ומה גשתנית פלוגתא זו מכל פלוגתות אחרות שלא הוכרעה, ולכן הוצרך רבי אבהו לקבץ כל הספיקות, ולמה לא הכריע ההלכה כדברי מי.

עניינו של השופר

ונראה לבאר הענין שבשופר מלבד עצם מצות תקיעת שופר, יש בו עוד ענין מיוחד, והוא שיש בקול השופר כח להלחם ולהכניע את הסטרא אחרא, וזה על פי המבואר בגמ' בראש השנה דף ט"ז, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לעררב את השטן, וברש"י מפרש שמסתתמין דברי השטן כששומע שישאל מחבבין את המצוה, אמנם בתוס' שם כתבו בשם הירושלמי לבאר שערבוב השטן הוא מפני שכששומע התקיעה בפעם השנית הוא אומר שודאי זהו השופר שנאמר עליו והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, והגיע הזמן שהשטן מתבלע מן העולם, כמו שנאמר ובלע המות לנצח, ומחמת כן מתעררב ואין לו פנאי לקטרג על ישראל.

והענין אומר דרשני למה הוא סבור שזהו השופר הגדול שלעתיד לבוא, שבודאי אין להבין הענין במושגים פשוטים ויש בזה ענין עמוק. הביאור בענין זה הוא על פי דברי האבודרהם שמביא מרבנו סעדיה גאון עשרה טעמים על מצות תקיעת שופר, ובכלל הטעמים כתב שהשופר בא להזכירנו מעמד הר סיני, שנאמר בו וקול שופר חזק מאוד, ולהזכיר יום הדין הגדול, וקיבוץ גדחי ישראל, ותחיית המתים שיהיה בהם שופר כמו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

דעת לבבון נקל שאין זה רק סימן בעלמא שתוקעין בשופר בראש השנה כדי להזכירנו את אותם הזמנים ואותם הדברים שיש בהם תקיעת שופר, אלא מפני שבשופר של ראש השנה יש בו הכח של כל העניינים האלו, ונכלל בו הענין של שופר של מתן תורה ושופר של יום הדין הגדול והנורא, ובשופר של ראש השנה מונח הכח לפעול את אותם הדברים שהשופרות של מתן תורה ושל יום הדין פעלו, ושורש הענין של השופר בכל ג' השופרות הוא אחד, דהשופר של יום הדין הגדול והנורא הוא שופר המכריז את הרע ומבלע את השטן מן העולם, וכן השופר של מתן תורה, הוא שופר המפקיע את כח השטן והרע, שבמתן תורה פסקה זוהמתן של ישראל ונתקנו מתערבות הרע שהיה בהם מזמן חטא עץ הדעת, והופקע מהם כח ושליטת השטן, וכמו כן השופר של ראש השנה יש בו כח להחליש ולהכניע את כח השטן, נמצא שכל השופרות, שורש אחד להם.

וזהו עומק הטעמים שמפרש רבי סעדיה גאון, שהשופר בא להזכירנו השופרות של מתן תורה ויום הדין הגדול, שבתקיעות של ראש השנה יש את הכח ונכלל הענין של אותן השופרות עצמם, שכולם עניינם ושורשם הוא שעל ידי השופר נחלש וכנע כח הרע, עד שבשופר הגדול של יום הדין הגדול והנורא, השופר יכריתנו ויאבדו לגמרי.

והדברים מפורשים בדברי הרמח"ל במאמר החכמה שכתב 'ועוד ענין גדול יש ביום זה הוא ענין השופר שנצטוונו בו, וזה כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכח שרשו למעלה, הוא להחזיק הטוב ולכפות הרע, ותראה שמאחר חטאו של אדם הראשון הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו, ובזמן המתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נפרד ממנו עומד בפני עצמו, אך לעתיד לבא הנה ישתלם התיקון הזה והטוב יכבוש את הרע לגמרי, ויהיה הטוב שולט לבדו, ואמנם החיזוק האחד שנעשה לטוב נעשה על ידי השופר דמתן תורה והוא ענין ויהי קול השופר וכו', והשלמת התיקון לעתיד לבא שהטוב יצא נצחון גמור, גם הוא יהיה על ידי השופר, והוא ענין יתקע בשופר גדול, ולפי שתיקון זה יהיה גמור מה שלא היה במתן תורה נקרא שופר גדול, ואולם נצטוונו לתקוע בשופר בראש השנה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד ליעשות לעת"ל'.

ובזה מבואר היטב למה השטן סבור שזהו השופר גדול העתיד לבא, משום שבאמת כן הוא שיש בשופר של ראש השנה מאותו ענין של השופר גדול, ושורש אחד להם.

ויש להוסיף בביאור דברי התוס', למה רק בתקיעות בפעם השנית הוא סבור שזהו השופר גדול לעתיד לבא, משום שבתקיעות הראשונות סבור שאלו הם התקיעות של מתן תורה, וכששומע את התקיעות בפעם השנית סבור הוא שהפעם השניה המה התקיעות של העתיד לבא שבהם יכרת כוחו לגמרי ויאבד מן העולם, ובהוה הוא מתערבב.

והאמת שזה מוכח מיניה וביה מנוסח התפלה, שהרי בעשרה פסוקים של שופרות בברכת השופרות בתפלת מוסף מזכירים גם פסוקים מהשופר של מתן תורה ומהשופר של יום הדין הגדול והנורא, ולכאורה צריך ביאור מה השייכות של פסוקים אלו העוסקים בענין שופרות שאינם שופרות של ראש השנה, וכי בשביל שהוזכר בהם תקיעת שופר בעלמא הם טעם להזכירם בברכת השופרות.

אבל הביאור הוא שבאמת השופרות הללו אינם ענין נפרד משופר של ראש השנה, אלא הם מאותו ענין גופא, ששופר של ראש השנה מונח בו הכח והענין של שופר של מתן תורה ויום הדין הגדול והנורא.

תקנת רבי אבהו

ובזה יש לבאר הענין שתיקן רבי אבהו לתקוע כל מיני ואופני התרועות, היות והשופר יש בעניינו מלחמה להכניע ולהחליש את הסטרא אחרא, לכך צריך את כל הכוחות ואת כל האמצעים שיש בכוחם להחלישו ולהכניעו, ולמען הצלחת המלחמה בו לא מניחים שום צד ושום כח לבלתי להשתמש בו, ולכן התקין רבי אבהו שיהיו את כל מיני ואופני התרועות שבכוחם לשבור ולהכניע את כח השטן. ולדעת הרמב"ם הסובר שהוא פלוגתא, קיבץ רבי אבהו כל הספיקות ולא הכריע הלכה כדברי מי, כדי שלא יאמר השטן קים לי בקטרוגי כאותו מאן דאמר החולק. ובאמת מצינו בבעל המאור שכתב בדיני הפסק בין התקיעות שהחמירו בשופר לצאת ידי כל השיטות, משום שיש בו ענין נוסף שהוא לזכרון של ישראל. הרי כיסוד דברינו שבשופר החמירו יותר משאר מצוות, מפני שיש בו עניינים נוספים על עצם קיום המצוה.

קיסרי וירושלים - לאום מלאום יאמץ

ויש להוסיף בזה עוד, כי מה שהגמרא מדגישה שרבי אבהו התקין תקנה זו היה זה בקיסרי, כי קיסרי מבואר בגמרא במגילה דף ו' ע"א היא העיר של אדום ונקראת קיסרי בת אדום, והגמרא שם אומרת על הפסוק ולאום מלאום יאמץ, אם יאמר לך אדם, חרבו שניהן אל תאמין, ישבו שניהן אל תאמין, רק אחת חרבה ואחת יושבת, ומבואר בגמרא שהמלחמה של עשיו שהוא שורש הסט"א וכוחות הטומאה עם ישראל וכוחות הקדושה, נקראת מלחמה בין קיסרי וירושלים, ובגמרא בכתובות דף י"ז ע"א 'רבי אבהו כי הוה אתא ממתיבתא לבי קיסר נפקי אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה וכו', הנה מבואר שרבי אבהו היה דרכו לבא לבי קיסר, והיינו שרבי אבהו היה עוסק עם מלכות אדום לטובתן ותועלתן של ישראל, ויש להוסיף שלכן הזכירה הגמרא שהיה רבי אבהו בא מבי מתיבתא לבי קסרי, לומר שהיה בא לאדום שהוא כוח הטומאה והרע מבית המדרש, שבא לעמוד כנגד אדום עם כח התורה.

ולפי זה יש לומר שלכן הדגישה הגמרא שתקנה זו היתה בקיסרי, לומר שמחמת שהיה בקיסרי והיה עומד כנגדם, לכן התקין תקנה זו שמהותה ועניינה הוא להעמיד את הכח המכניע והמחליש את הכח של אדום, ומכלל פעולותיו במה שהיה בא לבי קיסרי לעמוד כנגד אדום. בגמ' בסוכה דף ל"ד אמר רב חסדא מזמן שחרב בית המקדש נשתנה שמו של שופר משיפורה לחצוצרתא, עומק הענין שחורבן הבית גרם לשינוי השם, ומחמתו נשתנה שמו של השופר, הוא משום שחורבן הבית משפיע על מהות ענין השופר, ובחורבן הבית נתגבר כוחו של אדום, וחרבה ירושלים וישבה קיסרי, ויש בזה השפעה על כח השופר שנחלש.

ויש להוסיף ולבאר הענין, שמשמעות שינוי השם שופר שאינו נקרא עוד שופר, הוא משום חסרון בכח השופר לעמוד כנגד השטן, על פי דברי הטור סימן תקפ"ה שכתב 'שופר הוא ראשי תיבות 'אין שטן ואין פגע רע', פירוש שכשיש שופר אין פגע רע', ובפרישה כתב שעל ידי השופר אין שטן מפני שמתערבב והולך לו. המבואר שענין זה שבכח השופר לערבב השטן נכלל הוא בשמו שנקרא שופר, ואם כן בזה שנשתנה שמו ואינו נקרא שופר, היינו שהוא חסרון בכח השופר לערבב השטן ולעמוד כנגדו.

נמצאנו למדים שבמצות השופר נכלל ענין נשגב של החלשת והכנעת כח השטן המקטרג, ולכן התקינו שיהיה נעשה בכל השלימות.

אמרי שפר - אלו דברי תורה שניתנו בשופר

כתוב בפסוק 'נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', ודורשים חז"ל אמרי שפר אלו דברי תורה שניתנו בשופר, מבואר שהשופר שהיה במתן תורה הוא ממהותה של התורה, עד כדי כך שהתורה נקראת אמרי שפר על שם השופר, שהתורה וכח השופר מזווגים וקרוכים הם יחד, ואם כן ההכנה המעולה והמשובחת לזכות שהשופר יעלה זכרוננו לטובה ויחליש ויכניע כח המקטרגים הוא על ידי עמלה של תורה.

עבודתינו בעבודת התשובה לעמוד על 'נקודת הנסיון'

מהי נקודת הנסיון

כל בן עליה יודע שיש תקופות של עליה ותקופות של ירידה בעבודת ה', וכפי שמפורסם בשם רבנו תם בספר הישר. אולם פעמים רבות קורה שלאחר עליה גדולה מגיעה נפילה ולאחריה כבר לא עולים שוב למדרגה הקודמת. הדבר הזה אינו הגדר הרגיל של עליות וירידות עליו מדובר בספר הישר אלא הנושא כאן הוא שלא יודעים כיצד לעלות בצורה נכונה. ברצוננו לעמוד על העניין וכן לבאר את דרך העלייה באופן שקונים אותה באמת ולא נופלים ממנה, אלא רק עולים עוד ועוד.

בספר אבן שלמה (ד, י) כתוב בשם הגר"א 'פעמים שאדם מתחיל לילך בדרך הישר ואח"כ פורש מפני שקשה לו מאד והוא מתרעם על ה' שלא היה לו סייעתא דשמיא, אבל באמת הוא בעצמו קלקל במה שרצה לקפוץ בפעם אחת למדרגה עליונה'. מבואר כאן, שלא ניתן לדלג על מדרגות בעבודת ה' אלא צריך לעלות דרגה אחר דרגה, ומי שקופץ מיד למדרגות עליונות, סופו שיפול מהם.

אולם בכדי שהאדם יוכל לעלות מדרגה לדרגה, עליו לדעת תחילה כיצד למדוד את המדרגה שלו ולהכיר באיזו דרגה הוא אוחז. והנה ידוע שיש לכל אדם את נקודת הנסיון שלו וזוהי המדרגה בה הוא אוחז. וכ"כ בספר מכתב מאליהו (ח"א עמ' 113): 'כל אדם יש לו בחירה, היינו בנקודת פגישת האמת שלו עם האמת המדומה, תולדת השקר. אבל רוב מעשיו הם במקום שאין האמת והשקר נפגשים שם כלל. כי יש הרבה מן האמת שהאדם מחונן לעשותו, ולא יעלה על דעתו כלל לעשות ההפך, וכן הרבה אשר יעשה מן הרע והשקר, שלא יבחין כלל שאין ראוי לעשותו. אין הבחירה שייכת אלא בנקודה שבין צבאו של היצר הטוב לצבאו של היצה"ר. הרבה נכשלים תמיד בלשון הרע, מפני שהורגלו בו, ולא יעלה על דעתם כלל כי רע הוא. ואותם אנשים עצמם לא יבוא לפניהם יצר הרע להציע להם מחשבת חילול שבת, ביטול תפילה, וציצית ותפילין, וכדומה. והיינו משום שבשבת ותפילין וציצית, נתחנכו והורגלו כל כך עד שאין כניסה שם ליצר הרע, ע"כ, יעוי"ש בהרחבה.

והיינו שישנם עבירות או חלקים מסוימים בעבירה שאין לאדם שום ניסיון לעבור עליהם, וכגון שמירת שבת ואכילת טריפות וכדו' והם מתחת לקו הנסיון שלו. ומאידך ישנם דרגות גבוהות שהוא כלל לא שייך אליהם, ואף הם אינם בטווח הנסיון שלו, שהרי כרגע לא שייך שיעמוד בהם כל עוד והוא לא אוחז שם. אלא הנסיון הוא בדברים שהאדם יכול לקיימם לפי מדרגתו ויש לו משיכה מצד היצר הרע לעבור עליהם.

ונראה שגדר העניין הוא שהרי האדם מורכב מנשמה ומגוף. הנשמה נמשכת אחרי קדושה ומאידך הגוף נמשך לחומריות, והמקום שבו האדם מוצא בעצמו את הסתירה שבין הגוף לנשמה, היא היא נקודת

הנסיון שלו. ולכן, ככל שהאדם מגביר בעצמו את כח הנשמה הוא מעלה את נקודת הנסיון למקומות גבוהים יותר, ואילו אם הוא מחזק את כח הגוף, מוריד את נקודת הנסיון שכעת יש לו ניסיונות בדברים יותר פשוטים.

וזוהי בעצם עליה אמיתית, שאדם מעלה את נקודת הנסיון ויש לו יותר משיכה לקדושה ופחות נטייה לחומריות, ואז הוא עולה למדרגה חדשה, שבה הוא פוגש בניסיונות אחרים, גבוהים יותר מאלו שהיו לו עד היום, ושבועבר הם היו מחוץ לטווח הנסיון שלו ולא יכל לעמוד בהם כלל.

ובזה נראה ביאור דברי הגר"א הנ"ל. שבכל דרגה שהאדם עולה עליה, מדובר כאן על עליה אמיתית, שהוא חיזק אצלו את כח הנשמה והעלה את נקודת הנסיון לאותה המדרגה, וכל זה מועיל דוקא כשמעלה באמת את נקודת הנסיון. אולם אם האדם עושה מעשים שהם מעבר לכח המשיכה האמיתית שלו לקדושה ועדיין המשיכה לחומריות גבוהה אצלו מידי ביחס למדרגה שמנסה לעלות עליה, א"כ המעשים שעושה הם רק חיצוניים ואינם מתאימים לו באמת, וכיון שהוא לא אוחז שם, הוא לא קנה את המדרגה הזאת וכח החומר לא באמת הזדכך ונחלש, אזי לבסוף הכוחות הפנימיים שלו יגברו בו ויפילו אותו מן המדרגה הזאת. לכן דרך העלייה צריכה להיות שלב אחרי שלב, וכמו"כ צריכים לקנות באמת את המדרגה בכדי להתקדם הלאה לדרגה הבאה.

הדרך להכיר את נקודת הנסיון

אמנם צריכים לדעת כיצד ביכולתנו לעמוד על נקודת הנסיון שלנו ולהכיר היכן אנו אוחזים. נראה להציע בזה שני דרכים:

אדם שעובד להעלות את נקודת הנסיון ומגביר אצלו באמת את המשיכה לקדושה על פני המשיכה לחומר, אזי כאשר הוא מתגבר על עצמו ומנסה לעלות מדרגה, הוא מרגיש בכך שמחה פנימית, אמיתית ועמוקה. והצד החומרי שלו מתחיל להיכנע ולהיחלש באותה המדרגה, ובאופן זה הוא עובר לאט לאט ממצב של 'כיבוש היצר' למצב של 'תיקון היצר' במדרגה הזאת (כפי שכותב ר' ישראל מסלנט שכיבוש היצר היינו שעדיין יש לאדם נטייה פנימית לחומריות אלא שהוא כובש את הנטייה הזאת ומתגבר עליה, ואילו תיקון היצר הכוונה היא שכבר אין כלל נטייה לחומריות באותה המדרגה) וכאשר יש את 'תיקון היצר' האדם כבר עולה על המדרגה הזאת ואוחז בה באמת. מצד שני כאשר אדם נכשל בדברים שהם נקודת הנסיון שלו הוא מרגיש בעצמו מצפון וצער על כך שלא התגבר, שהרי היתה היכולת בידו להתגבר על הדברים הללו, מאחר ואינם מעבר למקום בו הוא אוחז אלא הוא באמת יכול להתגבר עליהם, ומציאות זו יוצרת אצלו מצפון^א.

א. ה. בהזדמנות אחרת הטעים רבינו את הדברים, שהרי כל הסיבה שאדם אינו שמח בעבודת ה' היא משום שהגוף החומרי שלו מושך אותו לחומריות,

אולם אם האדם מתעסק עם דברים גדולים שהם מעבר לנקודת הניסיון שלו, אזי כאשר מתגבר ומצליח לקיים אותם, הוא לא מרגיש את השמחה העמוקה המדוברת, אלא זו רק הרגשה מסוימת של סיפוק מכך שהצליח לעשות מעשה גדול כזה ואין זו שמחה אמיתית. במצב זה, הצד החומרי לא באמת שלם עם זה, כח הקדושה לא התחזק ולבסוף הוא ייפול מן המדרגה הזאת, שהרי מעולם לא עמד עליה באמת ולא זיכך את החומר שלו. הו אומר שהדרך למדוד את נקודת הניסיון היא דרך כח השמחה ודרך הרגשת המצפון.

הדרך השנייה להכיר את נקודת הניסיון היא, שבדרך כלל כשאדם מקבל על עצמו קבלה בדברים גדולים שהם מעל נקודת הניסיון, זה מעורר אצלו גאווה גדולה והוא מחשיב את עצמו הרבה מעבר למה שהוא באמת.

אבל מי שעובד רק לפי נקודת הניסיון שלו, אין לו את הגאווה הזאת משום שזו באמת המדרגה שלו, וגם כשמקבל על עצמו להיזהר בזה, הוא מבין שזו הדרגה שלו, ואף מרגיש בחסרונו שלפעמים הוא כן נכשל בדברים הללו שהרי זה הניסיון שלו, וגם כאשר הוא כן מצליח לעמוד בזה, הרגשתו היא שהוא מחויב בדבר ואין לו במה להתגאות.

קבלות

בימים הנוראים אנו נוהגים לקבל על עצמנו קבלות טובות. אולם המציאות היא שלאחר שההתעוררות חולפת כבר לא נשאר הרושם מן הקבלה שקיבלנו, ויורדים בחזרה למצב הרגיל שלנו. ואמנם ודאי הוא שבימים הנוראים מקבלים כוחות מיוחדים להתנהג יותר טוב מהרגיל והקבלות ודאי גם משפיעות על האדם, אולם מכ"מ נראה שהירידה באה בעיקר משום שהקבלה היתה בדברים שאינם קשורים עם נקודת הניסיון, ובסה"כ היתה התעוררות זמנית לעשות דברים גדולים. אולם אם מקבלים קבלה לפי נקודת הניסיון, זה באמת מעלה את האדם. והיינו כפי שביארנו, שבמקום בו האדם עומד, יש לו נקיפות מצפון להתגבר על עצמו שהרי הוא יכול לעמוד בניסיון וזוהי המלחמה שלו. ומתוך ההתעוררות של הימים הנוראים אפשר לקבל קבלה ולהתגבר ולהעלות יותר את נקודת הניסיון, שהקבלה עוזרת לאדם לזכך את החומר במדרגה הזאת.

כמו"כ כשאנו מקבלים קבלות מעל המדרגה שלנו ובדברים שהניסיון שלנו לא נמצא שם, זה רק מביא אותנו לידי גאווה, כך שבמקום להרגיש בחסרונות שלנו ולנסות לתקנם, אנו רואים את עצמנו כצדיקים גדולים שמתעסקים עם כל מיני מעשים של צדקות ומדלגים בזה על נקודת הניסיון.¹

אבל כשמקבלים קבלה לפי נקודת הניסיון, היכן שמכירים את החסרון שלנו ויש לנו ייסורי מצפון, אזי יש כאן עליה אמיתית והאדם מזכך את החומריות ועולה מדרגה אחר מדרגה מכיבוש היצר לתיקון היצר וקונה את המדרגות באמת.

עוד לנו בזה, יסודו של ר' ישראל מסלאנט שתשובה במקצת הו תשובה. נראה שגם כאן צריכים לדעת על מה בדיוק לעשות את התשובה במקצת. דוגמא: אדם נכשל באיסור לשוה"ר באופן חמור, כגון שדיבר על חברו בפני רבים והשפילו מאוד בעיניהם, ועל נקודה זו הוא מרגיש בעצמו ייסורי מצפון, ומקבל על עצמו להיזהר שלא לדבר על חברו בפני רבים באופן שכזה. זוהי תשובה במקצת, שהוא באמת עושה תשובה על חלק מהחומרה של איסור לשוה"ר ומתחרט ומקבל על עצמו להפסיק לעשות זאת.

אולם אם יקבל על עצמו חלקים אחרים באיסור לשוה"ר, הגם שהוא יודע בשכלו שודאי גם הם חמורים, אמנם כיון שהוא אינו מרגיש את החומרה שבדבר ואין לו ייסורי מצפון בחלקים הללו, הרי שהקבלה לא תהא באמת ובלב שלם. אך אם מקבל על עצמו להיזהר בנקודות שמרגיש בהם מצפון, לאחמ"כ הוא יעלה במדרגה והמצפון שלו יהיה אף בדברים גבוהים יותר ויוכל לעשות גם שם תשובה במקצת.²

עמל התורה מזכך את החומר

והנה לימוד התורה וקיום המצוות מחזקים באדם את חלק הקדושה ומרוממים אותו, כפי שמבקשים בתפילה 'קדשנו במצותיך', שהמצוות מקדשות את האדם. מצד שני כשאדם עובר עבירה זה מחזק אצלו את כח החומריות, ויעוי' בהרחבה בדברי הרמח"ל בדרך ה' (ח"א פ"ג ופ"ד).

ויעוי' בלשונו של החזו"א באיגרת (א, א) שכתב 'אשר אך העמל הוא העבודה המעולה ואשר עליהם כיונו חז"ל בהפלגת התורה על לומדיה, והמהפך את הגשם לרוח והגוף לנפש, והנכנס ברמ"ח אברים של אדם לזככם ולעדנם לקיום חיי התורה'.

זוהי הדרך המעולה ביותר להעלות את נקודת הניסיון, שכפי שביארנו, נקודת הניסיון היא נקודת הסתירה שבין החומריות של הגוף לבין הנשמה, ועמל התורה פועל בצורה ישירה על הדבר הזה, שהעמל מזכך את החומר ומעצים באדם את המשיכה לקדושה. באופן זה ניתן באמת לעלות לדרגה גבוהה יותר, וזו עליה אמיתית שמחזיקה מעמד ולא נופלים מן המדרגה.

אולם כאשר הוא מתקן את עצמו ואוחז כל כולו בדרגה מסוימת, הוא מרגיש שמחה כשעומד בה, מאחר ואין לו התנגדות פנימית לדבר הזה, שהרי זיכך בעצמו את החומר. וכן הגרי"ס עצמו כותב שכשאדם אוחז בדרגת התיקון, הוא שמח בעבודת ה', והיינו כנ"ל שכבר אין לו התנגדות ומלחמה פנימית.

עוד הוסיף רבינו לבאר את ענין השמחה המיוחדת שבחג הסוכות, שהרי היצר הרע נכנס באדם רק לאחר חטא אדה"ר, וזהו בעצם הגורם לכך שלא תהיה לנו שמחה בעבודת ה', כפשוטו. וביום הכיפורים אנו משתחררים במובן מה שהשעבוד ליצר הרע וחוזרים מעט למצב של אדה"ר קודם החטא, ואז שייך להגיע לשמחה בעבודת ה' אחרי שכח היצר נחלש באדם. זהו גם עומק הציווי של 'ושמחת בחגך', התורה מצוה אותנו שהלב יהיה שלם עם מה שהאדם עושה ואז הוא ישמח בעבודת ה'.

ב. א. ה. רבינו אף רגיל לתמוה, וכי הגאווה הזאת היא הצורה לגשת לימים נוראים...

ג. א. ה. במקום אחר הוסיף רבינו, שעיקר הטעם שלא עומדים בקבלות הוא משום שהם אינם באים בלב שלם, דהיינו שלא באמת מפנימים עד כמה נחוץ לעשות את הדבר הזה, אלא שיש רגש זמני של התעוררות, וכעבור זמן מסוים, כאשר יש ניסיון, כבר לא עומדים בקבלה.

ואמנם ייתכן שיתחדש באדם מצב שבאמת לא היה בו מתחילה והוא ייפול בניסיון, ודבר זה לא מחייב שהקבלה אינה אמיתית, וכפי שידוע לבאר בדברי הרמב"ם בה' תשובה, שכתב בענין הקבלה להבא 'ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם', שהכוונה היא שלפי המקום שהוא עומד בו עכשיו, הוא לא יחטא בזה לעולם, וזה נחשב תשובה, למרות שיתכן שמצבו בעתיד ישתנה ולא יעמוד בזה, ואכ"מ. אולם מכ"מ, באופן רגיל, אי העמידה בקבלות היא משום שלא מבינים ומרגישים באמת שזה מה שצריכים לעשות אלא זו רק התעוררות זמנית. והאריך עוד רבינו לבאר את היסוד הזה, ואכמ"ל.

ימי הסליחות

וועד מרבניו ראש הישיבה

הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א

נמסר לתלמידי הישיבה הקדושה

ע"פ הרמ"א אנו נוהגים, להתחיל באמירת ה'סליחות' החל ממוצאי השבת הקודמת לראש השנה. אולם כאשר ראש השנה חל בימים שני או שלישי, כך שבין מוצאי שבת לראש השנה אין ארבעה ימים – מתחילים לומר 'סליחות' כבר במוצאי השבת הקודמת.

ההסבר לכך, מובא בהלכה: כידוע, יש לבקר כל קרבן המוקרב על המזבח במשך ארבעה ימים, בכדי לוודא שאין בו מום. כך גם בפסח מצרים, בני ישראל הצטוו לקחת את השה המיועד לקרבן פסח – כבר ביום העשירי בניסן, למרות שהוא נועד להקרבה רק ב"ד בחודש, בכדי לאפשר להם לבקר אותו ממום במשך ארבעה ימים תמימים.

ובכן, הוא הדין והוא הדבר באשר ל'סליחות', שפותחות שלב נוסף בתהליך הבקרה העצמית שלנו לקראת יום הדין: יש להתחיל לומר אותן לפחות ארבעה ימים לפני ראש השנה, בכדי לאפשר לנו לבקר את עצמנו באותם ארבעה ימים, ולהגיע לראש השנה, ליום הדין, בלא מום – כלומר: בלא חטא ועוון.

ובכל זאת, אם ננסה לערוך השוואה מדויקת בין בקרת הקרבן בארבעת הימים הקודמים להקרבתו, ובין הבקרה העצמית שעלינו לערוך לקראת יום הדין – נמצא כי יש שני הבדלים מהותיים ביניהן:

ראשית, באשר לתוצאותיה של הבקרה הזו. כאשר מתברר כי הקרבן בעל מום, אין כל אפשרות לתקן את המצב. יש צורך לחפש קרבן אחר, תמים, שיהיה ראוי להקרבה על המזבח. לעומת זאת, הבקרה העצמית שאנו מבקרים את עצמנו לקראת יום הדין – מהווה פתח לשינוי ולתיקון. אם נמצא בנו מום, אם נמצאו ליקויים שיש בהם כדי להפוך אותנו לבלתי כשירים לעמוד בדין – עדיין אין מקום להרים ידיים ולומר נואש... להיפך: זה בדיוק המקום וזה בדיוק הזמן לחולל שינוי, לתקן את הדרוש תיקון, ולהכשיר את עצמנו לקראת המשפט!

אולם מלבד זאת, ישנו הבדל נוסף, מהותי ביותר. כאשר אדם ממהר לרכוש את הקרבן שעליו להקריב על גבי המזבח ארבעה ימים לפני מועד הקרבתו – הוא מקווה בליבו **שלא יימצא** בו כל מום בארבעת ימי הביקור. באופן כללי, הוא כבר בדק את הקרבן שלו לפני שקנה אותו, וכעת, עליו רק לוודא כי לא נעלם מעיניו מום שאינו בולט דיו. כלומר: ימי הביקור נועדו בכדי **לוודא שבקרבן אין מום**.

לעומת זאת, ימי הביקור שלנו לקראת ראש השנה, שונים בתכלית. הלא לב יודע מרת נפשו... מי מאיתנו סבור כי הינו צדיק ותמים, שלם במעשיו? מי מאיתנו מעלה על דעתו כי אין לו מה לתקן? כל אחד מאיתנו יודע אפוא, כי בוודאי יש בו מום... בוודאי ישנם תחומים בהם עליו להשתפר, נקודות שעליו לתקן... ימי הביקור לא נועדו בכדי לוודא **שאין בנו מום**, אלא בדיוק להיפך: **בכדי למצוא את המומים שלנו – ולתקן אותם!**

כלומר: ככל שאנו נמצא בעצמנו מומים רבים יותר, כך נוכל לומר שתהליך הביקור הצליח במידה רבה יותר... משום שכל מום שנצליח לזהות, וכמובן גם לתקן – מקדם אותנו עוד ועוד, ומגדיל את הסיכויים שלנו לזכות במשפט ולעמוד נקיים יותר לפני שופט כל הארץ! לעומת זאת, אם תהליך הביקור העצמי שלנו יסתכם במסקנה, שלא נמצאו בנו מומים – הרי שתהליך נכשל באופן נחרץ, שכן לא ייתכן שהמומים אינם, וההסבר היחיד הינו: שאנו לא הצלחנו לחשוף ולגלות אותם...

אין אדם רואה נגעי עצמו

תהליך הביקור העצמי שלנו, כלל אינו פשוט. למרות שהמומים נמצאים שם בוודאות, קשה מאד לחשוף ולגלות אותם. הנטייה הטבעית שלנו הינה להתכחש לחסרונותינו, להתעלם מהליקויים שבנו, ולראות רק את הטוב והיפה שנמצא גם הוא בכל אחד ואחד מאיתנו... לא בכדי כבר לימדונו רבותינו כי אין אדם רואה נגעי עצמו... בטבע העולם, האדם מכסה ומחפה על חסרונותיו, בבחינת 'בל יראה ובל ימצא'...

כשזה קורה במהלך השנה, מילא... אולם בימים הללו, ימי ההכנה לקראת יום הדין – אסור לנו שזה יקרה... אסור לנו לחפות על המומים שלנו... אם לא נצליח כעת לחשוף את הליקויים שבוודאי קיימים בעבודת ה' שלנו - הרי שאפסו סיכוינו לתקנם! ואיך נישא פנינו בעת הדין והמשפט?

ואמנם, עצם העובדה שאנו משכימים לסליחות, אינה מהווה ערובה לכך שאנו נמצא את מומינו, כך שנוכל לתקנם ולשוב עליהם. מבחינה מסוימת, תמונת המצב הפוכה: בכדי שהסליחות שלנו ייראו כפי ש'סליחות' צריכות להיראות, בכדי שהם יהיו באמת **בקשת סליחה ומחילה מאבא שבשמים** – מוטל עלינו בראש ובראשונה לזהות את החסרונות שלנו, את הליקויים בעבודת ה' שלנו, ולהבין כי עלינו לתקן את המעוות...

רק מתוך ההבנה הזו – נוכל לגשת באמת ולבקש סליחה... אם לא, אנו יכולים לומר סליחות יום אחר יום, אפילו לצעוק בקול את י"ג המידות, ועדיין, לא תהא זו 'אמירת סליחות', ובוודאי שלא 'בקשת סליחות', אלא לכל היותר: 'צפצופי סליחות'... וכפי שהיה אומר החזון איש ז"ע, שאדם יכול 'לצפצף' ביטחון, 'לצפצף' אמונה, אולם כל עוד ליבו בל עמו – אין לכך כל ערך... והוא הדין בענייננו: מבלי שנבין מדוע ועל מה צריכים אנו לבקש סליחה ומחילה – ה'סליחות' שלנו לא תהיינה יותר מאשר 'צפצופים' חסרי כל משמעות...

עולם שאינו שלך!

ובכל זאת, טבעו של עולם, טבעו של אדם, שהוא מגדיל ומעצים את המעלות שלו – בזכויות מגדלת, ואילו את החסרונות הוא מקטין וממעיט – עד שאפילו במיקרוסקופ לא ניתן לראותם...

הגמרא במסכת נדרים מספרת (ט', ע"ב):

"תניא, אמר רבי שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו: רשע, למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו. אמרתי לו: בני כמוך ירבו נזירי בישראל! עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה".

כלומר: שמעון הצדיק הקפיד שלא לאכול מקרבנות האשם של נזירים טמאים, מסיבה פשוטה: הוא סבר, שכאשר אדם מקבל על עצמו נזירות – הוא שוקל עם עצמו כמה זמן ביכולתו להתנזר מהיין, ומקבל על עצמו נזירות לפרק זמן זה. אולם כאשר הוא נטמא בעיצומם של ימי הנזירות, ועליו להביא את קרבנותיו ולהתחיל את מנין הימים מתחילה – הוא מתחרט מלכתחילה על הנזירות שקיבל על עצמו, שכן לא היה בכוונתו להתנזר מהיין לפרק זמן כפול... משום כך, מבחינה מסויימת, על אף שבוודאי מבחינה הלכתית עליו להביא את קרבנותיו – אין נזירותו בלב שלם, והרי הוא כמי שהביא חולין לעזרה. ובכן, מקרבנות שכאלו – לא רצה שמעון הצדיק לאכול.

ובכל זאת, היתה פעם אחת בה אכל שמעון הצדיק מקרבנותיו של נזיר טמא. היה זה כאשר הגיע אל בית המקדש נזיר מהדרום, שסיפר על הנסיבות המופלאות בהן קיבל על עצמו נזירות: היו לו פנים יפות ותלתלים נפלאים, וכאשר הזדמן לו לראות את השתקפותו במי הנהר, בעת שרעה את צאנו של אביו – **פחז עליו יצרו וביקש לטורדו מן העולם**. באותו הרגע, קיבל הלה על עצמו נזירות, בכדי לגלח את שערותיו לשם שמים ולהוכיח ליצרו כי העולם אינו שלו וכי אין כל מקום להתגאות ביופי שעתיד להיות רימה ותולעה. מקרבנו של אותו נזיר אכל אפוא שמעון הצדיק, משום שהוא היה משוכנע שנזירותו היתה לשם שמים בלבד, ואת קרבנו הוא מביא בלב שלם.

אלא שעתה, נשאלת השאלה: בדברי הגמרא אין אנו מוצאים פירוט אודות האופן בו ביקש יצרו של אותו נזיר מהדרום לטורדו. מוזכר רק ש"פחז עליו יצרו וביקש לטורדו מן העולם". ובכן, עלינו לנסות ולברר: במה באמת ניסה יצרו להכשילו?

תשובה לכך, אומר רבינו ה'סטייפלער' בספרו 'ברכת פרץ' (פרשת נשא), יכולים אנו למצוא בדברי התשובה שהשיב אותו נזיר ליצרו... שכן מה הוא בעצם ענה לו? "רשע, למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה"!

כלומר: תשובתו של הנזיר ליצרו היתה – כי אין מקום שיתגאה האדם בעולם שאינו שלו, ביופי שסופו להיות רימה ותולעה! ומכאן, שבכך בדיוק ניסה היצר להכשיל את אותו נזיר: הוא ביקש לגרום לו להרגיש, כי העולם הזה – הינו העולם שלו, היופי – יופיו שלו, התלתלים – תלתליו, וממילא, רשאי הוא להתגאות בכל אלו...

זו היתה טענתו של היצר, ובכך הוא ביקש לטורד את אותו נזיר מן העולם. על טענה זו – השיב הנזיר מה שהשיב, וקיבל על עצמו נזירות בכדי לגלח את שעריו היפה לשם שמים.

ומכאן, היה ה'סטייפלער' מעורר ואומר:

טבע העולם הינו, שכל אדם שיש לו אפילו ספק ספיקא של מעלה, כבר מנפח את מעלתו באופן בלתי פרופורציונלי, ומרגיש כי כל העולם כולו שלו... במקרים רבים, האדם אפילו מגדיל לעשות, ודואג שכל העולם כולו יודע על המעלה שלו...

לא אחת היה ה'סטייפלער' מתבטא, כי בינינו מסתובבים עשרות אלפי אנשים שהם **כמעט רשכה"ג**... מדוע כמעט? פשוט מאוד... לדעתם, הם גדולי הדור ממש... אולם ישנה רק בעיה קטנה: ה'עולם' אינו יודע על כך...

ובכן, אומר היה ה'סטייפלער', זה בדיוק מה שניסה היצר לעולל לאותו נזיר מן הדרום... הוא רצה לגרום לו לחוש, שהמעלות שלו – הן **באמת שלו**... הן שייכות לו, והוא רשאי להתגאות בהן... וזה גם מה שמנסה היצר לעולל לנו, כאשר מטרתו הסופית הינה לטורדנו מן העולם!

במקרה המסויים ההוא, מדובר היה בשערות יפות... אולם כמובן, לכל אדם פונה היצר בשפה שמתאימה לו: למי שהוא 'בעל כישרון' – מזכיר היצר את כישרונותיו ומבקש לגרום לו להרגיש שהם שייכים לו, למי שהוא 'למדן' – הוא מבקש להזכיר את למדנותו ולגרום לו לחוש כי הלמדנות הינה רכושו שלו, וכן הלאה...

אולם עלינו להזכיר לעצמנו את תשובתו של הנזיר מן הדרום... שום דבר בעולם הזה אינו 'שלנו' באמת! בעולם הזה הכל יכול להשתנות ברגע אחד! הכל יכול להתהפך! כל מעלה שהאדם לא קנה אותה בעמלו – אינה רכושו הפרטי, והיא יכולה להשתנות ברגע! בין אם מדובר בפנים ובשערות יפות, בין אם מדובר בכישרונות או בזיכרון נדיר, כל המעלות הללו – אינן אלא מתנות שהאדם קיבל משמים, והן אינן שייכות לו כלל: בדיוק כפי שמעלותיו ניתנו לו משמים – כך הן עלולות להילקח ממנו ברגע אחד!

יתר על כן. הנזיר מהדרום, הלא המשיך ואמר ליצרו: "למה אתה מתגאה במי שעתיד להיות רימה ותולעה". כלומר: מכל המעלות שאדם קיבל משמים, מבלי שעמל לקנותן – לא יישאר מאומה לאחר שהוא ייקבר מתחת לאדמה... לא מהיופי שלו, לא מהכישרונות שלו, לא מהלמדנות שלו, לא מהגבורה שלו, כלום! הכל ילך לאיבוד, מלבד אותן מעלות שהוא קנה בעמלו – אשר יעמדו לו לנצח נצחים!

זו האמת הברורה, ובכל זאת, מרבית בני האדם תופסים את המציאות בצורה שונה לחלוטין... את המעלות שלהם – הם ממשיכים להעצים ולייחס לעצמם, בעוד את החסרונות – הם ממזערים, ותולים אותם באופן מוחלט בכל גורם אפשרי מלבד בהם עצמם...

משום כך, ישנה חשיבות מכרעת לימי הביקור שתיקנו לנו רבותינו לקראת יום הדין, בכדי להרגיל אותנו לשנות את זווית הראיה, ובמקום להעלים את חסרונותינו, את מומינו – דוקא נחפש אותם, על מנת שנוכל לתקנם ולבקש עליהם 'סליחות' באמת!

אשמטנו גדלה עד לשמים!

אביו של הרב אלישיב זצ"ל, היה נואם בחסד עליון. הוא הקים ארגון שנקרא בשם 'תפארת בחורים', כאשר על שם הארגון נקרא בית הכנסת בו כיהן אביו של הרב אלישיב כרב, ולאחר פטירתו – מילא מרן הרב אלישיב את מקומו.

מה טיבו של אותו ארגון – 'תפארת בחורים'?

באותם ימים, בירושלים של פעם, העניות היתה נוראה. בכדי להתקיים באופן בסיסי ביותר – היו צריכים כולם לצאת לעבוד. גם בחורים נאלצו לעזוב את הסטנדרט ולצאת לעבוד. לא הספיקה עבודתם של ההורים. כמובן, מציאות זו יצרה בעיה קשה: באופן טבעי, בחור שיוצא לעבוד ואינו נמצא במסגרת תורנית – יוצא גם 'לאיבוד'... הדרך משם לתרבות רעה – אינה ארוכה...

משום כך, הקים אביו של הרב אלישיב את ארגון 'תפארת בחורים', שהיה מיועד עבור אותם בחורים שעבדו במשך היום, אך בשעות אחר הצהריים או הערב – היו מגיעים לבית הכנסת, שם מסר להם הרב אלישיב האב שיעורים ושיחות חיוניות, תוך שהוא רותם לשם כך את לשון הלימודים שניחן בה, ואת יכולת הנאום בחסד עליון שקיבל משמים.

אביו של הרב אלישיב היה אומר, כי את מאזינו במרוצת השנים – ניתן לחלק לשלש קבוצות שונות:

על הקבוצה הראשונה – נמנו אנשים שהיו יוצאים מהדרשה, שחלק ניכר ממנה כלל דברי תוכחה נוקבים, ואומרים לעצמם: "אין ספק, שהרב דיבר בדיוק אלי... הרי אני לקוי בדיוק באותן נקודות שהוא העלה!". מתוך כך, הם היו מנסים לתקן את הדרוש תיקון, ומתקדמים בחייהם הרוחניים.

על הקבוצה השנייה – נמנו אנשים שהיו יוצאים מהדרשה ואומרים לעצמם: "אין ספק שהרב דיבר בדיוק על פלוני אלמוני... באמת שמתי לב שמצבו לא טוב, והוא לקוי באותן נקודות שעליהן עמד הרב בדרשתו! אילו הרב היה שואל אותי, הייתי מציע לו לדבר בחריפות רבה יותר!". אותם אנשים כלל לא העלו בדעתם שדבריו של הרב מתייחסים אליהם...

ואילו על הקבוצה השלישית נמנו אנשים, שהיו יוצאים מהדרשה ואומרים לעצמם: "נראה שהרב התכוון אלי בדרשתו... אני עוד אראה לו מה זה! איך הוא מעז לדבר אלי בצורה כזו?"... אנשים אלו אמנם ייחסו את הדברים שנאמרו לעצמם, אולם הם לא הסיקו מהם אודות חובתם לתקן את דרכיהם ולהשתפר, אלא רק נפגעו מהדברים וכעסו על האומר - כביכול מטרתו לא היתה אלא להשפילם ולפגוע בכבודם...

כך היה מספר אביו של הרב אלישיב. וכעת, הבה נביט על עצמנו, ונשאל בכנות: על איזו קבוצה אנו היינו נמנים? האם אנו מוכנים, מסוגלים, מצליחים להכיר בחסרונות שלנו, ולנסות לתקן אותם? או שאולי אנו יכולים לראות רק את חסרונותיהם של אחרים, בעוד אנו עצמנו נתפסים בעינינו כמושלמים - פחות או יותר?

ובכן, נשאל את עצמנו: כשאנו אומרים 'אשמנו' – האם באמת אנו מרגישים אשמים? או שאנו מרגישים שעלינו להתוודות 'אשמנו', בלשון רבים, רק משום שעלינו לשתף את עצמנו עם הציבור, בו ישנם אנשים שאמנם אשמו וחטאו?

האם כשאנו אומרים סליחות, אנו בכלל שמים לב למה שאנו אומרים? האם אנו באמת מבינים שעלינו לבקש סליחה, ומפצירים לרחמי השם יתברך שיחוס עלינו וימחל על עוונותינו? או שאנו אומרים את המילים כפי שהן מופיעות בסידור, אפילו מבלי להבין את משמעותן? כשאנו אומרים למשל: "עוונותינו רבו למעלה ראש ואשמטנו גדלה עד לשמים", האם באמת אנו מתכוונים לעצמנו? האם אנו מתחברים למילים הללו שאנו מוציאים מפינו?

זו בעצם השאלה: על איזו קבוצה אנו נמנים? על המקבלים והמשתפרים – או על אלו שיודעים רק להכיר בחסרונותיהם של אחרים? אם אנו מצליחים להפיק מהסליחות תועלת, ובאמת להרגיש עד כמה התרחקנו מאבא שבשמים, עד כמה עלינו לתקן את עצמנו בכדי שנוכל לזכות במשפט – הרי שתהליך הביקור העצמי שלנו מוכתר בהצלחה, וה'סליחות' השיגו את מטרתן... אולם אם אנו יוצאים מבית המדרש לאחר הסליחות בדיוק כפי שנכנסנו אליו, מבלי שנעלה בדעתנו אפילו לרגע שהדברים שאמרנו זה עתה מציבים בפנינו דרישה נוקבת – הרי שלכל היותר 'צפצפנו' סליחות, ולא יותר מכך...

הזכות של ימי הדין

בימים אלו, ישנה נקודה שחשוב שנזכור...

ישנם אנשים שמרגישים, שהימים הללו, ימי הסליחות, התשובה והדין, על כובד הראש שמאפיין אותם, קצת 'כבדים' עליהם... קשה להם לקום מוקדם לסליחות, קשה להם להיות רציניים ולערוך עם עצמם חשבון נפש מדוקדק, קשה להם עם התפילות הארוכות, ואילו היה הדבר תלוי בהם – הם היו מעדיפים לדלג על הימים הללו, ולהגיע היישר אל חודש חשוון, שפותח מספר חודשים של שיגרה יומיומית...

אולם למעשה, התשובה שעלינו להשיב לעצמנו כאשר מחשבה שכזו חולפת בראשנו, הינה כי אף אחד לא מחייב אותנו לעשות את כל מה שאנו עושים... המצוות היחידות שישנן בכל ימי חודש אלול ועשרת ימי תשובה, הינן מצוות תקיעת שופר ומצוות התענית ביום הכיפורים... כל השאר – אינו 'חובה' שמוטלת עלינו, אלא 'זכות' שבה אנו זוכים! אמנם אנו מקיימים מצוות תשובה, אבל זמנה של מצוה זו הלא אינו קבוע דוקא לימי חודש אלול או בין כסה לעשור...

אם משהו רוצה לוותר על הסליחות, לוותר על העבודה המיוחדת של הימים הללו, לוותר על חשבון הנפש, ולהפקיר את עצמו לתוצאות המשפט שתהיינה בהתאם – יערב ויבושם לו... הימים הללו אינם בגדר של 'חובה' – אלא בגדר של 'זכות'!

שורת הדין אינה מחייבת את המלך להתריע בפני עבדיו בטרם יחרוץ את דינם על מעלליהם... אולם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, האבא שלנו, אוהב אותנו כל כך, ולכן הוא נותן לנו את הימים הנפלאים הללו – בכדי שתהיה לנו האפשרות להתכונן כראוי לקראת המשפט הצפוי לנו, ולזכות בשנה טובה יותר ומבורכת יותר! אם יש משהו שאינו מעוניין בזכות הזו – ההפסד כולו שלו!

כמובן, הדברים נאמרים בצורה מעט קיצונית... אף אחד אינו מעלה בדעתו לוותר על עבודת הימים הללו, להמשיך לישון במקום לקום לסליחות השכם בבוקר, או להחמיץ את התפילות המרוממות של ראש השנה ויום הכיפורים... אולם בכל זאת, במידה מסוימת, לפעמים אנו מתייחסים אל הימים הללו כאילו היו 'עול' כבד, שאנו כבר מחכים להיפטר ממנו... ולא היא!

אלו אינם ימים של 'עול' – אלא ימים של 'מתנה'!!! הקדוש ברוך הוא נותן לנו הזדמנות לשנות, לתקן, ובעיקר: לזכות!!! בכל יום מימי הרחמים, עלינו לקום בבוקר מאושרים, בפה מלא תודה לאבא שבשמים, אבא אוהב שדואג לנו ורוצה שנצא זכאים בדין! הרי מי כמונו יודע, שמצבנו אינו מזהיר במיוחד... מי יצדק לפניו יתברך במשפט!!!

אין ויתורים!

אלא מה? לפעמים, יש לנו את התחושה ש'יהיה בסדר'... הקדוש ברוך הוא הרי אוהב אותנו, ובוודאי יוותר לנו ויסדר את העניינים... אולם כמובן, זו טעות!

הקדוש ברוך הוא אינו מוותר על כלום, וכפי שכבר אמרו רבותינו (בבא קמא נ', ע"א): "אמר ר' חנינא: כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן הוא - יותרו חייו"! אמנם, הקדוש ברוך הוא מאריך אפו, אולם בסופו של דבר – גבי דיליה! הוא אמנם מוחל וסולח, אולם זאת רק לאחר שהאדם עושה את שלו ושב בתשובה!

כאשר האדם עושה מצידו את הצעד הראשון, מוכיח שברצונו להתקדם, להשתנות, להשתפר – הקדוש ברוך הוא ברוב טובו משפיע עליו נהרות של סליחה ומחילה, של שפע ושל כל טוב... אבל אם האדם אינו מעוניין להתקדם ולהשתפר, ובמדיניותו מוותר על ההזדמנות שאבא שבשמים נותן לו, לבקר את מעשיו ולתקן את הדרוש תיקון – לא ניתן לצפות שהוא יתברך ימחל ויסלח!

עד כאן, אין חידוש גדול בדברים... הלא כולנו יודעים אותם! ובכל זאת, הבעיה מתחילה, משום שאנו אמנם יודעים את הדברים בשכל, אך אנו לא **מרגישים** אותם בלב! אנו **יודעים** שבראש השנה דנים את האדם, את כל אדם, וקובעים מה יקרה עימו בשנה הבאה... אולם אנו לא באמת **חיים את זה!** אנו לא באמת מרגישים שביומיים הללו של ראש השנה נקבע מה יהיה איתנו בכל רגע מהשנה הבאה עלינו לטובה!

אילו היינו נושמים את האמונה הזו, אילו האמונה שלנו לא היתה תיאורטית – אלא חושית ומוחשית, ההתייחסות שלנו היתה שונה לחלוטין. אין מי שלא היה קופץ ותופס בשתי ידיים את ההזדמנות לשוב, לתקן, ולזכות להזדמנות נוספת!

נכון, אמת הדבר: גם לאחר גזר דין, ניתן לבקוע שערי שמים, ואל יתייאש אדם מן הרחמים... אבל לאחר שגזר הדין כבר נכתב ונחתם, זה כבר הרבה יותר קשה לשנותו! בשביל זה צריך כבר בכיות נוראות ותפילות מעומק הלב, וכולי האי ואולי... אבל כעת, כשאנו עומדים לפני ראש השנה, לפני גזר דין - הרי ניתן לשנות את הכל בקלות רבה כל כך!

הקדוש ברוך הוא הרי מבקש מאיתנו כל כך מעט... הוא אינו מבקש מאיתנו להשתנות ברגע אחד... הוא אינו מצפה שבבת אחת נהיה לצדיקים גמורים... הוא הלא בראנו והוא ידע יצרנו! מי כמוהו יודע כמה מוגבלים הכוחות שלנו, בני האדם... משום כך, הוא אינו מבקש מאיתנו אלא דבר אחד קטן: "**פתחו לי פתח כחודו של מחט!**" תתחילו, תעשו את הצעד הראשון, ואז – אני כבר אשפיע עליכם נהרות של סייעתא דשמיא!"

צידה לדרך

לסיכומם של דברים: התפקיד שלנו בימים הללו, ימי הסליחות – הינו בראש ובראשונה **לבקר את עצמנו**. לא לחפות על החסרונות שלנו, לא להסתיר את הכישלונות שלנו, אלא להיפך: לחשוף אותם – בכדי שנוכל להתחיל לתקנם! עלינו לבחון כל מידה ומידה, כל מצוה וכל עבירה, ולבדוק עם עצמנו: האם התקדמנו מאז השנה שעברה? או שמא אולי חלילה נסוגנו אחור?

כשאנו אומרים סליחות, עלינו להתחבר למילים. להבין, שה'אשמנו בגדנו' – מדבר ישירות אלינו... אנו לא צריכים לחפש באותיות הקטנות... הוידוי עצמו נוגע לכל אחד ואחד מאיתנו – ברמה הפשוטה ביותר! ברגע בו נכיר שאנו לא בסדר, ברגע בו נצליח למצוא את המומים שלנו – הרי שהסליחות כבר השיגו את מטרתן, ואנו עשינו את הצעד הראשון בדרך להתקדמות...

כי הימים הללו, הינם ימים נפלאים, ימים של 'זכות', של 'הזדמנות'. רק פתי יחמיץ את ההזדמנות הזו, כאשר הוא יודע שעל כף המאזניים מוטל הרבה כל כך!

נזכור, כי עלינו לעשות את הצעד הראשון בדרך להתקדמות. להראות נכונות, להביע רצון לשינוי. מכאן ואילך, כבר נזכה לנהרות של סייעתא דשמיא, שיאפשרו לנו לצמוח אל על, ולזכות לכתובה וחתומה לאלתר בספרם של צדיקים גמורים ביום הדין הבא עלינו לטובה!

הכנה ליום הכיפורים

וועד מרבני ראש הישיבה
הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א
נמסר לתלמידי הישיבה הקדושה

במאמר הנוכחי, ננסה להתכונן מעט לקראת יום הכיפורים. לא יהיו בו רעיונות עמוקים, או מערכות מורכבות. אבל תהיה בו התייחסות פשוטה, בגובה העיניים, למה שנדרש מאיתנו לעשות בכדי לנצל את היום הקדוש הזה כראוי, בכדי לזכות בים הרחמים שמושפעים משמים ביום הגדול והנורא, ובעזרת ה' יתברך – ניחתם כולנו לחיים טובים, ארוכים, ולשלום.

כידוע, ישנו הבדל מהותי בין ראש השנה ליום הכיפורים. בעוד שראש השנה מוקדש בעיקר להמלכת הבורא יתברך בעולם: "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", הרי שיום הכיפורים – מוקדש בעיקר להתעסקות בצדדים המעשיים שבהנהגתנו: וידוי, הכאה על חטא, ובעקבות כך – סליחה ומחילה.

הגרי"ש אלישיב זצ"ל נוהג היה לומר, כי להלכה (או"ח תר"ו א') על פיה "המוחל לא יהיה אכזרי מלמחול" - ישנם שני תנאים: האחד – שמבקש המחילה מכיר באמת בעוול שגרם לחבירו, כך שבקשת המחילה שלו אינה רק מן השפה ולחוץ. והשני – שהוא באמת ובתמים מצטער על מה שעשה. אבל כאשר המבקש אינו מכיר בעוול, או אינו מצטער עליו בלב שלם – אין כל חובה למחול לו, ועל כך לא נאמר כי הנמנע מלמחול נחשב 'אכזרי'.

לכשתמצי לומר, הרי שזהו הבסיס לכל עבודת התשובה שלנו, וזו תבנית ההכנה שעלינו להתכונן לקראת ה'וידוי' של יום הכיפורים:

הקדוש ברוך הוא, אבא שבשמים, רחום וחנון. הוא מוכן ומזומן לסלוח לנו ביום של רחמים, יום הכיפורים, כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם. אולם לכך, ישנם שני תנאים, שבלעדיהם לא נוכל לצפות למחילתו יתברך:

ראשית – עלינו **להכיר** בחטאים שלנו... לא להתכחש להם, לא לטאטא אותם מתחת לשטיח, אלא להודות בהם בפה מלא ולהבין עד כמה הם חמורים. ושנית – עלינו **להתחרט** באמת ובלב שלם, ולהתכוון ברצינות שלא לשוב לחטא לעולם!

מבלי שנעמוד בשני התנאים הללו, באלו פנים נבקש מחילת עוונות?

אנחנו מושלמים, לא?

ובכל זאת, רוב בני האדם מסתובבים בעולם בתחושה שהם צדיקים גמורים שמעולם לא חטאו. יותר מכך: אמנם קשה לומר את הדברים, אבל רבים מאיתנו חיים בהרגשה שאילו יעשו חשבון עם הקדוש ברוך הוא, יתברך שהוא עוד 'בעל חוב' כלפיהם... הם הרי מתפללים שלש תפילות ביום... הם הרי לומדים קצת, פחות או יותר... הם גם לא עוברים עבירות משמעותיות, בוודאי שלא בכוונה תחילה... אז נכון, שהם היו יכולים ללמוד יותר, ולהתפלל יותר טוב... נכון, שלפעמים היצר מצליח להכשיל אותם... אבל בסך הכל, על פי תחושתם, הם בהחלט עושים מעל ומעבר!

אולי הדברים מוקצנים מאד... אבל אם נתבונן היטב אל תוככי ליבנו, נמצא כי במידה מסויימת, זו התחושה המלווה אותנו. אנחנו הרי לא חדורים ברגשות אשמה על כך שאנו מקבלים כל כך הרבה מהריבונו של עולם, ומחזירים לו כל כך מעט... אנו לא מסתובבים מודאגים מכך שאנו לא מקיימים את חובתנו בשלימות... אין זאת אלא שבמקום כלשהו בלב, אנו מרגישים בסך הכל די בסדר... אולי לא 'מושלמים', אבל הרי לא ניתן לצפות מאיתנו להיות מושלמים... נכון?

וכך, מגיע יום הכיפורים, ואנו נדרשים לומר את הוידוי... לא פעם אחת, לא פעמיים, אלא עשר פעמים! אנו נדרשים להתוודות ולבקש סליחה על כך שאשמנו, ובגדנו, וגזלנו, והרשימה עוד ארוכה... אבל אל דאגה! אנו מסתדרים... הרי בשביל זה נכתב הוידוי בלשון רבים: 'אשמנו', 'בגדנו', 'גזלנו' וכו' – כדי שנוכל להוציא ידי חובה את 'האחרים', שהוידוי הזה אכן נוגע אליהם... כי אלינו – הוא הרי לא נוגע בכלל! הלא כן?

ובכן, כאשר זו התחושה, כאשר זו הגישה עימה אנו מגיעים ליום הכיפורים – אין כל פלא בכך שיום הכיפורים נראה כפי שהוא נראה, והתוצאות ידועות... בכדי לשרש את הגישה הזו, בכדי לעקור אותה ולהגיע ליום הכיפורים בגישה נכונה, שתזכה אותנו באמת בסליחה ומחילה ותאפשר לנו למצות את הרחמים הרבים שמושפעים ביום הזה – עלינו להתכונן לקראתו, וזאת בדיוק ננסה לעשות בשורות הבאות.

למחוק את כל החובות

ובכן, בראש ובראשונה, עלינו להבין באמת עד כמה יום הכיפורים מהווה מתנה נפלאה בעבורנו, מתנה שיהיה זה ממש חוסר דעת להחמיץ אותה...

נתאר לעצמנו אדם, שמוקף בחובות מכל עבר. הוא חייב כספים למכולת, הוא חייב כספים לבנק, הוא חייב כספים לעירייה, הוא חייב כספים למס הכנסה, הוא חייב כספים לגמ"ח השכונתי, לשכן ממול, ולמי יודע עוד כמה אנשים – שהוא עצמו בקושי מצליח לזכור אותם...

והנה, ביום אחד בהיר, מגיע פלוני אל אותו אדם ואומר לו: "שמע ידידי, אם אתה רוצה – ניתן למחוק את כל החובות הללו! ברגע אחד – אתה יכול להיפטר מכל החובות, וזאת, מבלי שתידרש להוציא אפילו פרוטה אחת מהכיס! מה שאתה צריך זה רק דבר אחד: לערוך רשימה של החובות – **ולבקש שהם ימחקו!**"

האם ישנו מי שיוותר על הזדמנות שכזו? ודאי שלא!

ובכן, זו בדיוק ההזדמנות החד-שנתית, שהעניק לנו אבא שבשמים בטובו וברוב חסדו! הרי אנו חייבים לו כל כך הרבה... במהלך השנה נכשלנו וחטאנו כל כך הרבה... הספר בו נכתבים עוונותינו, גדוש עד להתפקע... והנה, אומר לנו אב

הרחמים: "ילדים יקרים... אתם יכולים ביום אחד להיפטר מכל החובות שלכם! לגמרי! מה שעליכם לעשות זה רק להתוודות עליהם ולבקש על מחילתם!"... האם יש מי שלא יחטוף את ההזדמנות הזו בשתי ידיים?

ובנינו, מה נדרש מאיתנו בתמורה לזכות הגדולה והעצומה הזו? **כלום!**

הרי בסופו של דבר, את החיובים המוטלים עלינו ביום הכיפורים – כולנו מקיימים... כולנו צמים, כולנו נזהרים בחמישה עיניים, כולנו מתפללים, כולנו אומרים את הווידוי... אז מה נדרש מאיתנו מעבר לכך? רק דבר אחד: **באמת לבקש סליחה!** באמת להכיר בחטאים שלנו, לא להתכחש להם, ולבקש מאבא שבשמים שיסלח עליהם! זה הכל!

אילו הלכותיו של יום הכיפורים היו תלויות בבחירתנו, אילו היינו יכולים להחליט האם אנו מבקשים על מחילת עוונות בתמורה לצום, לעינוי, לתפילה ולווידוי – ייתכן שהיה מי שמנסה לדחות את הקץ, ולהשאיר את ההזדמנות לפעם אחרת... אבל הרי לא זו היא תמונת המצב! בחיובים השונים – אנו מחוייבים כך או כך... השאלה היא רק אחת: האם גם נזכה בתמורה – או שנחמיץ את ההזדמנות! ובכן, רק פתי יחמיץ הזדמנות פז שכזו!

היצר הרע ביום הכיפורים

זה נשמע פשוט וקל כל כך, עד שאנו תוהים: אם זה אכן כה פשוט – איך ייתכן שאנו לא מנצלים באמת את היום הנפלא הזה? איך ייתכן שבסופו של דבר אנו לא מחכים בשקיקה ליום הכיפורים, למתנה הנפלאה שמעניק לנו אבא שבשמים? איך ייתכן שהיום הזה עובר עלינו לעיתים מבלי מחשבה מעמיקה, ומתוך חוסר תשומת לב מספקת?

התשובה, נמצאת אצל היצר הרע, שיודע כמה היום הזה גורלי, ודוקא משום כך עושה כל מאמץ בכדי שאנו נחמיץ אותו...

לפעמים ישנה תחושה, שביום הזה, שבו אין רשות לשטן לקטרג בשמים – הוא פנוי כל כולו בכדי להפריע לנו לנצל את המתנה שקיבלנו... וכך, הוא גורם לנו להתמקד בקושי של הצום, באורך של התפילות, במחשבות על בין הזמנים שממתין במרחק של כמה שעות, ולשכוח לחלוטין שאנו מחזיקים בידנו אוצר!

זאת ועוד. מאחר ואנו לא מצליחים באמת להביא את הלב שלנו ליום הכיפורים, ישנם רבים שמנסים להתמודד עם היום הזה באמצעות עיון באינספור ספרים ומחזורים שאמורים לפרש את מילותיהן של התפילות הארוכות... במחזור הזה ישנו פירוש לוידי פלוני, בספר ההוא ישנו פירוש לתפילה אלמונית, וכן הלאה, וכך אנו מגיעים לתפילה עם ערימה של ספרים – אבל שוכחים את הדבר החשוב ביותר: את הלב! ובכן, האם יש ספק בכך שמדובר בעצת היצר?

מספרים, שפעם בא בחור אל רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וסיפר לו שהשלים את העיון בסוגיה מסוימת. "עם כמה מפרשים למדת את הסוגיה הזו?" בירר רבי יחזקאל, והבחור השיב בגאווה בלתי מוסתרת: "עם שבעה מפרשים!". "אה..." הגיב רבי יחזקאל בביטול, "אם כך – לא למדת את הסוגיה כלל..." כי אכן, לימוד סוגיה עם שבעה מפרשים – לעולם לא יעניק ללומד בהירות מספקת... ומה נאמר על **תפילה** עם שבעה מפרשים? האם היא טובה יותר? בוודאי שלא...

לפעמים אנו מרגישים, שאם סיימנו את תפילת העמידה לפני ששליח הציבור החל בחזרת הש"ץ – כנראה שמשהו לא בסדר אצלנו... כנראה לא התכוונו באמת... אולם יכולים אנו להיות סמוכים ובטוחים: התפילה שלנו תתקבל בשמים גם אם היא תסתיים לפני תפילת לחש של שליח הציבור, ובלבד שבאמת שמנו לב למה שאמרנו והכנסנו לתוכה את הלב שלנו!

בל נשכח, שהסבים שלנו, והסבתות שלנו, לא התפללו ממחזור מפורש... הם לא חיפשו כוונות עמוקות... הם אמרו את המילים, הבינו אותם, התכוונו אליהן, והכי חשוב: **הרגישו אותן!** וזה בדיוק מה שנדרש מאיתנו... בלי כוונות האריז"ל, בלי רעיונות עמוקים, פשוט להבין את המילים – ולא לשכוח להביא את הלב! להרגיש!

אם אנו רוצים בכל זאת לרומם את התפילה שלנו, לא צריך לעשות הרבה לשם כך... רק לחשוב מעט על כל מה שעבר עלינו ועל הקרובים אלינו במהלך השנה החולפת, ולזכור כי כל המאורעות הללו נחתמו ביום הכיפורים שעבר!

אולם העיקר: בל נשכח, כי בסופו של דבר, התפילה שלנו ביום הכיפורים אמנם ארוכה יותר מהתפילה בשאר ימות השנה, אבל היא אינה שונה ממנה מהותית... ואמנם, על ה'חזון איש' מסופר, כי התפילה שלו ביום הכיפורים נראתה בדיוק כמו התפילה שלו בכל שאר ימות השנה!

הבה נתבונן: האם יש הבדל ב'ברוך אתה השם' – בין יום הכיפורים לבין כל השנה? האם יש הבדל ב'מחיה מתים', או ב'מלך עוזר ומושיע'? לא! אלא מה? בכל השנה אנו לא תמיד מצליחים לכוון מספיק, וביום הכיפורים – אנו מתאמצים יותר... אבל ביסוד, במהות, בשורש – לא אמור להיות הבדל מהותי בין התפילות, מלבד התוספות שאנו מוסיפים בעניינו של יום!

השיבונו אליך ונשובה

ואיך נוכל באמת להכניס את ה'לב' אל התפילה שלנו? איך נוכל להרגיש באמת שאנו מבקשים סליחה ומחילה בלב שלם? לשם כך, כמובן, עלינו להכיר בראש ובראשונה במצבנו... וזה לא פשוט!

בתפילת שמונה עשרה של כל ימות השנה, יש לנו שתי ברכות שעוסקות בנושא של תשובה ומחילת עוונות: 'השיבונו' – ו'סלח לנו'. הברכה הראשונה מבין השתיים, הינה ברכת 'השיבונו'. אנו מבקשים מאבא שבשמים שיעזור לנו לשוב בתשובה שלמה, דוקא משום שזה כל כך לא פשוט... דוקא משום שבאופן טבעי, הנטיה של האדם הינה להתכחש למאזן השלילי בו הוא מנהל את חייו...

לכן, אנו פונים לאבא ומבקשים ממנו שיעזור לנו לעשות את הצעד הראשון – ממנו נמשיך הלאה בכוחות עצמנו: "השיבנו אליך! תעזור לנו לדעת איך חוזרים בתשובה! תלמד אותנו איך להכיר במצבנו, ואיך למצוא את דרך המוצא ממנו!".

רק אז, לאחר שאנו מקווים כי התקבלה תפילתנו, ואנו מבינים מה מוטל עלינו לעשות בכדי לתקן את דרכנו – מגיע השלב של הבקשה הבאה: 'סלח לנו אבינו כי חטאנו'...

ואם כן, אין ספק שלקראת יום הכיפורים, לקראת התפילות והבקשות של היום הנשגב הזה, בקשות אשר רבות מהן עוסקות בסליחה ומחילת עוונות – עלינו להכין את עצמנו מראש עם ה'השיבנו'... עם ההכרה במצבנו, ועם הרצון לחולל את השינוי ולהיות באמת טובים יותר. או אז, אין ספק שהתפילות שלנו תהיינה טעונות בהרבה יותר 'לב', ואנו לא נזדקק לאמצעים אחרים, חיצוניים, בכדי ליצוק אליהן תוכן...

הבחינה – ביחס למחויבות

והנה, אם להיות כנים, אנו אולי מרגישים לפעמים מושלמים, אבל לאמיתו של דבר – הלא לב יודע מרת נפשו. אין מי מאיתנו שאינו מכיר בכך שהוא רחוק מהשלימות מרחק רב... הלימוד שלנו היה יכול להיות הרבה יותר טוב, ניצול הזמן שלנו היה יכול להיות הרבה יותר מושלם, התפילה שלנו היתה יכולה להיות הרבה יותר ראויה, הברכות שלנו, החסד שלנו, העבודה שלנו... בקיצור: מכך רגל ועד ראש אין בו מתום!

בל נשכח: מי שיכולת התנועה בידו מוגבלת – נחשב בעל מום, משום שהיד שלו אינה מתפקדת כפי שהיא אמורה היתה לתפקד... וכך גם אנו: גם אם אנו מתפללים, ולומדים, ועושים חסד, ועובדים את השם – עדיין אנו בעלי מום, אם אנו לא עושים זאת באותה שלימות שאליה יכולים היינו להגיע!

אם כן, אם אנו באמת יכולים בקלות רבה כל כך להכיר בכך שאנו רחוקים מהשלימות, היכן נמצאת הבעיה שלנו? מדוע בכל זאת אנו לא חוזרים בתחושת אשמה על שאיננו עושים די בכל תחומי עבודת ה' יתברך?

התשובה הינה, שאנו מרגישים ש'בסך הכל אנחנו די בסדר'... כלומר: אנחנו לא מושלמים, אבל מי אמר שצריך להיות מושלמים? הרי מצבנו היה יכול להיות הרבה יותר גרוע... נכון שהוא גם היה יכול להיות הרבה יותר טוב, אבל למה להסתכל על חצי הכוס הריקה אם אפשר להסתכל על החצי המלא?

אלא שכאן, עלינו להביא בחשבון נקודה נוספת:

אנו לא עובדים בחינם... אנו לא עושים שום דבר ב'התנדבות'... אנו זוכים לכל כך הרבה חסדים שמורעפים עלינו בכל רגע ובכל שניה, והחסדים הללו מחייבים אותנו לנסות להשיב ולו במשהו על כל הטוב שגמלנו אבינו רוענו!

אילו היינו 'מתנדבים' – בהחלט היינו יכולים להביט בחצי הכוס המלאה, ולומר לעצמנו בסיפוק כי 'היה יכול להיות גרוע יותר'... אבל לא זו היא תמונה המצב! אנו לא 'מתנדבים' – אלא 'בעלי חוב'... והחוב שלנו גדול כל כך – עד שאפילו אם נעמול כל חיינו לא נוכל להשיב אלא אפס קצהו, כולי האי ואולי...

על כן, את העבודה שלנו, את ההישגים שלנו, אנו לא יכולים לבחון במנותק מהמחויבות שלנו! אנו צריכים לבחון, האם אנו עושים לפחות את המעט שביכולתנו לעשות – בכדי להשיב ולו במשהו על כל הטוב המורעף עלינו!

אזמרה לאלוקי בעודי

ואכן, מוצאים אנו בדברי נעים זמירות ישראל בתהילותיו, שהוא אומר (תהילים קמ"ו, ב'): "אֶהְלֵלָה ה' בְּחַיִּי אֲזַמְּרָה לְאֱלֹקֵי בְּעוֹדִי". מה ההבדל בין 'אֶהְלֵלָה ה' בחיי' – ובין 'אזמרה לאלוקי בעודי'? שמעתי מי שביאר זאת כך:

שם הוי"ה ברוך הוא, כידוע, משמעותו: 'אדון הכל'. כלומר: הוא מתייחס להשגחה כללית שמשגיח הקדוש ברוך הוא על כל ברייתו. לעומת זאת, שם 'אלוקים' – משמעותו: האלוקים המשגיח עלינו בפרטות, כלומר: שם זה מתייחס להשגחה הפרטית שישנה על כל בריה מבריותיו של הקדוש ברוך הוא.

מעתה, אנו אומרים כך:

אהללה ה' – בחיי. בראש ובראשונה, עלינו להלל את ה' יתברך, אדון הכל, על עצם החיים שנתן לנו... החיים עצמם – אינם מיוחדים לנו. הלא 'כולם' חיים... אולם מעבר לכך – אזמרה לאלוקי בעודי! עלינו לזמר לאלוקינו, המשגיח עלינו בפרטות, על ה'עוד'... על מה שהוא נותן לנו בכל רגע ובכל שניה עוד ועוד, מעבר לחיים עצמם: על כך שיש לנו שתי ידיים, שתי רגליים, בריאות תקינה, ראש שעובד היטב, משפחה תומכת, וכן הלאה... אלו דברים שמיוחדים לכל אדם באשר הוא, ועליהם – יש צורך בתודה מיוחדת, ב'זמר' ובשבח...

ובכן, הבה נתבונן: אולי באמת מצבנו 'די בסדר'... אולי באמת יכול להיות גרוע יותר... אבל הלא אנו חייבים להודות כל כך, על החיים עצמם – ועל ה'עוד'! אנו חייבים כל כך הרבה לאבא שבשמים! האם ביחס לחוב העצום שלנו כלפיו, עשינו כל שביכולתנו? מיצינו את הכוחות שלנו?

התשובה שלילית, ואף גרוע מכך: לא זו בלבד שלא מיצינו וניצלנו את כל כוחותינו, שקיבלנו ממנו יתברך, בכדי להשיב ולו במעט על כל הטוב שהוא יתברך גמל עימנו - אלא להיפך: השתמשנו בכלים שקיבלנו משמים בכדי שנשתמש בהם לעבודתו יתברך, למטרות אחרות, שבמקרה הטוב – אין בינן ובין עבודת השם מאומה, ובמקרה הגרוע יותר – הן עומדות בניגוד לרצונו יתברך!

אפילו אילו הקדוש ברוך הוא לא היה נותן לנו אלא אויר לנשימה, כבר היינו מחויבים לעשות כל שביכולתנו בכדי להשיב לו טובה כנגד טובתו... היינו מחויבים להיות לו לעבדים, ולהשתמש במתנת החינם שקיבלנו – רק כרצונו יתברך...

אבל המציאות היא, שאנו קיבלנו כל כך הרבה! מעבר לעצם החיים, קיבלנו דעת ותבונה, קיבלנו בריאות טובה, קיבלנו כוחות וכישרונות, קיבלנו משפחה תומכת, קיבלנו בית חם, קיבלנו מקום לישון, לחם לאכול ובגד ללבוש, ועוד אינספור חסדים וטובות!

ומה עשינו עם כל הכלים הנפלאים הללו? האם השתמשנו בהם כדי להכיר טובה? כדי לעשות נחת רוח לאבא שבשמים? בודאי שלא מספיק... בחלק גדול מהכוחות הללו השתמשנו למטרות הפרטיות שלנו, להנאתנו, ובחלק אחר, למרבה הבושה, השתמשנו בכדי לצער את אבא... בכדי לעשות בניגוד לרצונו...

ניתן היה לצפות, כי מאחר ואנו לא משתמשים כראוי בכלים שקיבלנו משמים – הם יילקחו מאיתנו... אולם לא! הקדוש ברוך הוא, ברוב רחמיו, ממשיך להשפיע עלינו כל טוב – למרות שהוא יודע כיצד אנו עומדים להשתמש בטוב הזה! כך, שעה אחרי שעה, יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע, חודש אחרי חודש ושנה אחרי שנה!

אם כן, נשאל את עצמנו בכנות: האם באמת מספיק ה'די בסדר' שלנו? האם אנחנו יכולים בעזרת מצח לומר שיכול היה להיות יותר גרוע? זו הלא חוצפה מאין כמותה! אנו מקבלים כל טוב, ובמקום להשיב לפחות את המעט שביכולתנו להשיב – אנו מרגישים שעוד מגיע לנו... חייבים לנו...

אם נבין את זה, אם נרגיש את זה באמת – יהיה לנו הרבה יותר קל לגשת לעבודת התשובה שלנו ביום הכיפורים. יהיה לנו הרבה יותר קל להכניס את הלב לתפילות שלנו. לבקש סליחה באמת, ולא מהשפה ולחוץ. ואז, ה'תשובה' שלנו, וה'ידי' שלנו, וה'על חטא' שלנו – יראו אחרת לגמרי!

רק בשבילנו!

וכאן חשוב שנזכור, שכשאנו חוזרים בתשובה, כשאנו עומדים ביום הכיפורים מול המחזור ואומרים את ה'ידי', אנו לא עושים זאת בשביל אף אחד... בוודאי שלא בשביל הריבונות של עולם! נהיה נא סמוכים ובטוחים, שהוא יתברך אינו זקוק לווידי שלנו... הוא לא זקוק לכך שאנו נבקש סליחה, משום שמעולם לא פגענו בו. אפילו לו רצינו, אין שום דרך שבה אנו, בשר ודם, נוכל לפגוע במלך מלכי המלכים אדון כל!

אלא מה? הוא יתברך יודע, כי עפר אנחנו... הוא יודע שאנחנו אנשים קטנים, ויש לנו יצר הרע גדול... הוא יודע שאלמלא הוא יעזור לנו – לא נוכל להתמודד לבדנו מול היצר המבקש מדי יום את נפשנו להמיתה... על כן, הוא יתברך, בחסדו ובטובו, נתן לנו את האפשרות לחזור בתשובה – ולצאת לדרך חדשה, בכדי שנוכל לזכות עוד ועוד, בזה ובבא!

ה'תשובה' באופן כללי, הינה מתנה מופלאה, כפי שכבר כותב הרמב"ם (פ"ז מהלכות תשובה ה"ו):

"גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר: שובה ישראל עד ה' אלקיך, ונאמר: ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר: אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר: אם תחזור בתשובה - בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים: אמש היה זה שנאוי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד".

על ידי ה'תשובה', אדם יכול להיות לאיש אחר ברגע אחד. הוא יכול לחוות מהפך קיצוני כל כך, עד שהמהפך הזה בלתי נתפס כלל. הוא יכול למחוק את החובות שלו ברגע אחד, ולהיות מאושר, והרי זה חסד מופלא כשלעצמו!

אבל מעבר לחסד הזה, מעבר לאפשרות שהעניק לנו הקדוש ברוך הוא בכל יום ובכל רגע, לשוב בתשובה על העבר – הוא הוסיף בטובו והעניק לנו את היום הגדול הזה, היום הנשגב והנורא, יום הכיפורים, בו התשובה קרובה להתקבל והעוונות להימחל!

לא בכדי אנו עומדים בליל יום הכיפורים, לאחר 'כל נדרי', ומברכים בכוונה עצומה: "שהחיינו, וקיימנו, והגיענו לזמן הזה"... מדובר במתנה נפלאה שאנו מקבלים אחת לשנה, מתנה שאם נדע להעריך אותה כערכה – פינו יהיה מלא הודאה לחי העולמים, לאבינו שבשמים, על החסד העצום שהתחסד עימנו!

הרי איש מאיתנו לא נתקל אי פעם במכולת בה מוחקים את החובות אחת לשנה... גם הבנק, לא מוותר אף פעם, אפילו על פרוטה אחת... היחיד שמוכן אחת לשנה למחוק את כל חובות העבר ולפתוח דף חדש – הינו אבא שלנו הרחום, אבא שאוהב אותנו כל כך!

לכן, עלינו לשנות את הגישה שלנו ליום הגדול הזה: לא מתוך תחושה של 'עול', של 'עונש' שכביכול קיבלנו כאשר אנו נדרשים לצום, להתענות, ולשבת מבוקר עד ערב מול המחזור... אלא להיפך: מתוך תחושה של זכות עצומה ומופלאה! מתוך הכרה בכך, שמדובר במתנה הנפלאה ביותר שניתן להעלות על הדעת! מתוך הבנה, שכל מה שאנו עושים – אנו לא עושים אלא עבור עצמנו, 'ובחרת בחיים'!

הבה ננצל אפוא את המתנה הנפלאה שקיבלנו, נודה עליה מעומק הלב לאבא שבשמים, נזכור היטב את רוב הטובות שהוא ברחמיו השפיע עלינו, נבין מתוך כך את עוצם מחויבותנו כלפיו, נכיר במיעוט ערכנו ואזלת ידנו אל מול גודל החובה המוטלת עלינו, ומתוך כך ניגש לעבודתו הקדושה של היום הנשגב הזה – ונפעל גדולות ונצורות עבורנו ועבור כל ישראל!

שיחת מרן רבנו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין שליט"א

עם נברא יהלל י-ה

בית המקדש שיכפר עליהם אלא תפלה אחת נשתיירה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנאמר (כי) ולא בזה את תפלתם. תכתב זאת לדור אחרון "ועם נברא יהלל י-ה". וכי עד עכשיו עתידה אומה אחרת להבראות, שהוא אומר ועם נברא, אלא אמר ר' יהודה בר סימון זה דורו של מרדכי שנבראו כבריה חדשה. ורבנין אמרו אלו הדורות שחייבין במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם ברייה חדשה, וכו'.

הנצי"ב בדרשה לימי הסליחות (נד' בדרשות הנצי"ב עמ' פג) אמר כתיב "זרע יעבדנו יספר לה' לדור יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה" (תהלים כ"ב) והדרש במדרש (שה"ש) פ' אמור בכל השנה המה מתים בטרדות עולם הזה ואינם חיים בנפשות ובר"ה ויוהכ"פ המה נולדים מחדש וזהו ברמז בתורה (פ' פנחס) ועשיתם עולה כמבואר במדרש רבה שם, וממילא יובן דבכל החדש אלול הוא חודש העבור ודרך האשה העוברה כשמרגשת צער מהולד היא שמחה דהוא סימן לולד בריא לא כן כשאין שום הרגשה חוששת לולד מת.

ומבואר שמי שטרוד בטרדות העולם ואינו עסוק בקב"ה הוא כמת שרק הגוף שלו חי וכשמגיע ר"ה ויוהכ"פ הוא נהיה לבריא חדשה שב"א שמלוכלך בעבירות זה פחד איך להגיע ליום הדין ואיך יוכל להתקרב לקב"ה.

והנה בשאר ימות השנה יש לנו את עצת ה"נפש החיים" (שער א' פ"כ) שעל ידי עסק התורה בבניה יתירה בעומק תבונתו (והיינו עמל התורה) מנקה את נשמתו ומשלים עצמו (עי"ש).

אבל במדרש שציין הנצי"ב מבואר חידוש לגבי ראש השנה והוא מש"כ המדרש על הפסוק בפרשת פנחס "ועשיתם עולה" וכ"ה בירושלמי בר"ה כתוב (פי"ד ה"ח) ובמדרש רבה (פ' אמור) שהרי בכל הקרבנות כתוב והקרבנתם ולגבי קרבן של ראש

אנחנו נמצאים בליל תחילת אמירת הסליחות ובאמת שצריך לדעת שאפי' שכתוב אומרי סלח נא אבל אנחנו לא באים לומר סליחות אלא לבקש סליחות.

וכבר הבאנו בשנים שעברו את ה"לקט יושר" שכותב על ההליכה לסליחות... וילך לביהכ"נ באימה וביראה ואע"פ שאין ליבו כ"כ בחרדה מ"מ טוב הוא שלא ילך בקלות ראש כדי שלא יראה לבריות שהוא כופר בפרהסיא.

רואים שעדיף שיעשה האדם פעולות חיצוניות של פחד אפי' שאי"ז אמת כ"כ כי בליבו אינו מפחד, והיינו מכין שב"א צריך להיות בפחד שהרי אנחנו לפני יום הדין וכמו שאדם לפני משפט על ממון שרוי בפחד נורא, א"כ מי שלפני יום הדין אינו בפחד הוא ככופר בפרהסיא שמראה שאינו מאמין שיש דין.

הנה בר"ה יש לנו ב' תפקידים האחד הוא המלכת הקב"ה, והב' שהוא יום הדין שכל החיים תלויים ביום זה הרוחניות והגשמיות של האדם הכל נגזר בר"ה.

והנה גם בשביל המלכת הקב"ה לחוד אנחנו צריכים להתנקות מהחטאים שהרי מלך צריך שהעם שלו יהיו חזקים ובריאים ולא חלשים ואיזה כבוד למלכות הוא מלך שכל נתיניו חגרים ופיסחים וכדו' וע"כ צריך להעמיד את עצמו שהמלך יוכל להתפאר בנו ובזה אנחנו ממליכים את הקב"ה.

חז"ל אומרים במדרש רבה (פ' אמור) עמש"כ בתהילים (פרק ק"ב) "תיכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה" מכאן שהקב"ה מקבל השבים והקב"ה בורא כבריא חדשה דבר אחר לדור אחרון אלו דורות הללו שהם מצווים למיתה "ועם נברא יהלל י-ה" כבריה חדשה שהקב"ה עתיד לברוא אותם בר"ה כבריה חדשה ומה עלינו לעשות לקחת לולב ואתרוג ולקלס לקב"ה.

וכעי"ז במדרש שוחר טוב בתהילים שם... פנה אל תפלת הערער אמר ר' אחא בשם ר' אלכסנדר אשורי אדם שיש לו יתד להתלות בו. דבר אחר פנה אל תפלת הערער. אמר ר' יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק, ולא

השנה כתוב "ועשיתם" ללמדינו שביום ר"ה דומה כאילו נעשים מחדש שאדם צריך להקריב את עצמו כקרבן לפני הקב"ה ומבואר במדרש שכן אדם נברא מחדש וניגש לשנה החדשה במסלול חדש וכל זה כדי שיוכל לפתוח את השנה הראשונה בנקיות, ויוכל לעבוד את הקב"ה וללמוד תורה ולהבין בנקיות.

יודוע מה שהרבינו יונה בתחילת ה"שערי תשובה" (שער א' ב) מביא מדרש בקהלת (ז', ט"ו) משל לכת של ליסטים שחבשם המלך בבית האסורים וחתרו מחתרת פרצו ויעבורו ונשאר אחד מהם בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור ויך אותו במטהו אמר לו קשה יום הלא מחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת להמלט על נפשך.

ולכאו' המשל צריך ביאור, האם זהו שר בית הסוהר והרי הוא בוגד במלך שבמקום לעודד אותו על מה שנשאר הוא מכה אותו במטהו על שלא עבר על מצות המלך, והמבואר ששר בית הסוהר מרגיש שמה שהוא נשאר זה לא מחמת שהוא מקבל עליו את העונש אלא שהוא חושב לעצמו שזה המקום הכי טוב בשבילו כמו בית מלון שיש לו שם מיטה ואוכל כמה שצריך ולא צריך לעשות כלום בשביל זה הרי ששיבתו בבית הסוהר אינו עונש עבורו ולא הבין את כל הענין, וע"כ הכה אותו במטהו שלא יחשוב שנותנים לו מתנה על החטאים שלו.

ועפי"ז יש לבאר שהנה לגבי עבד עברי שמכרוהו ב"ד כתוב (שמות כא ה- ו) "ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי: והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם" והיינו שאם לאחר שש שנים אומר אהבתי את אדוני וכו' ורצע אדוניו את אזנו במרצע ופירש"י עפ"י המבואר בחז"ל שאומרים לו אכן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע.

ולכאו' צ"ב וכי עכשיו גנב הרי לפני שש שנים כבר נמכר בגניבתו ולמה רק אחרי שש שנים רוצעים את אוזנו ואומרים לו כן, אלא שהמכירה של עבד עברי זה לא רק היכי תימצא להחזיר את הכסף של הגניבה אלא בשביל עונש על גניבתו, וע"כ אם חושב שהוא קיבל שכר מבי"ד שנתנו לו אשה וילדים רוצעים לו את האוזניים, וזה מה שקרה עם שר בית הסוהר שכיון שהאסיר לא הבין שזה בשביל לרצות את העונש שלו לכן הכה אותו במטהו שזה כמו שיאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני.

והנמשל שאדם צריך לדעת שהנה בשנה האחרונה עברנו מגיפה שהחריבה את העולם עם מליוני חולים ומתים ולכאו' בשביל מה הגיע המחלה אם לא בשביל שנרגיש שהרבנו של עולם מדבר אלינו.

ובתחילה המגפה היתה על הגוים וגם בזה ידוע שהחפץ חיים כשהיה רעידת אדמה גדולה ושטפונות גדולים ברוסיה במקום שלא היו יהודים בכלל זעק והוציא אז כרוז נדפס (במכתבי הח"ח י יב) שתוכנו היה שהקב"ה הלא לא חפץ באבדן הרשעים והוא רחמן המרחם על כל הנבראים ואיך כביכול עושה כזה מעשה נורא ואכזרי, ובאמת זהו פסוק מפורש בנביא יונה... ואני לא אחוס על נינוה וכו' וכך תמיד הקב"ה מרחם על כל האומות שהרי הם מעשי ידיו ורחמיו על כל מעשיו אלא ודאי שכל זה בא לעורר את כלל ישראל וכו"ל, וא"כ הלא קרה משהו בעולם ואי אפשר לעבור על כך כלא היה (ע"כ תוכן המכתב).

ובודאי שגם במה שקרה בתקופה האחרונה הקב"ה מדבר אלינו ורק כיון שלא רצו לשמוע זה הגיע גם אלינו שהרבה נפגעים מזה וא"כ אנו צריכים לחיות את יום הדין שמתקרב.

רבינו רה"י זללה"ה היה מביא את מה שכתב ה"מנוחה וקדושה" שכשפעם אחת איחר לבא לסליחות והגיע בזמן שאמרו "לך ה' הצדקה ולנו בושות הפנים" כשאמר מילים אלו כמעט התעלף מרוב צער ובושה, וכל חייו התפלל להרגיש את אותה הרגשה עילאית שהרגיש באותו זמן.

וכל אחד כשאומר זאת צריך להרגיש ולנו בושות הפנים שב"א צריך לחשוב בליבו שרוצה להשתנות ולכל הפחות אפי' מהפך קטן לעשות דרך חדשה לדעת שיש יום ויש לילה יש זמן לישון ויש זמן ללמוד, אצל עם ישראל היום מתחיל מהלילה, ואם ישנים בזמן בלילה מגיעים אח"כ בזמן לסליחות וכך בשאר הזמנים והסדרים, ובודאי סדרי הישיבה בימי שישי ושבת שזהו הזמנים הכי גדולים "קודש קדשים" והראיה שהיצה"ר נלחם ע"ז בכל כוחו.

וע"כ צריך להתחזק בסדרים וכן להתחזק בבין אדם לחבירו וכמו שאמר הגר"ח מוואלאז'ין שהאדם לא נברא אלא להטיב לזולתו ולעזור זה לא דווקא בדברים גשמיים אלא גם ברוחניות, בחור עוזר לחבירו להבין תוס' זה להיטיב לזולתו, וע"כ נתחזק ביחד איש לרעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, ועי"ז נזכה בכתיבה וחימה טובה שנת ברכה והצלחה שנת גאולה וישועה אמן.

ועד ליל שבת

ועד בענייני העבודה בימים הנוראים

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר בישיה"ק

תשובה - המלחמה היא הניצחון

ונראה הביאור בזה בהקדם עיקר המושג 'תשובה' ו'ניצחון' היצר, דהנה בדרך כלל האדם רגיל לחשוב שאם התנסה מול היצר והשתדל לעמוד כנגדו אך לבסוף מעד וכשל הרי זה מוגדר נפילה, שכן סוף סוף היצר הצליח להפיל אותו בחטא, ודוקא אם בסופו של דבר הצליח בכל זאת לעמוד במלחמה - אז הוא מוגדר כמנצח.

עיקר השכר הוא על עצם ה'עמל'

אולם הדבר טעות מעיקרו. הלא כידוע אדם לעמל יולד, ובורא העולם לא הסתפק במלאכי מרום אלא ברא בכוזנה תחילה את בני האדם

קרוצי חומר, שהם יעבדו אותו מתוך עמל וכך יגיעו לידי שכרם. וכך אנו אומרים מדי יום: 'אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', וידוע להקשות מדוע 'הם עמלים ואינם מקבלים שכר', והרי בדרך כלל כל פועל מקבל תשלום חלק עבודתו, והביאור בזה הוא - שאצל עובדי עבודת כפיים השכר אינו על ה'עמל' אלא על ה'תוצאה', ואם לו יצויר והאדם יעבוד בכל כוחותיו אך לא יביא את התוצאה המיוחלת לא יקבל מאומה בשכרו. אם למשל לא יבנה הגג את הארון כמתכונתו - לא יראה פרוטה, ואף השדכן יוכל להתעסק במשך חודשים בשידוך מסויים, אך אם לא יבוא לידי גמור לא תעלה מצודתו מאומה.

מה שאין כן אנחנו - 'אנו עמלים ומקבלים שכר', אצלנו השכר אינו נמדד כלל וכלל לפי התוצאה אלא אך ורק לפי העמל. את התוצאה יכול הרבש"ע להשיג גם בלעדיו, וכל מה שהוא רוצה זה דוקא את העבודה שלנו. הוא רוצה שנתאמץ, שנעבוד, שנעמול, ונעשה הכל

בכדי להעלות נחת רוח לפניו, ואף אם לבסוף לא נצליח להביא את התוצאה - מכל מקום את העיקר השגנו.

בירושלמי (עבודה זרה ג', א') ובכמה מהמדרשים מופיע המעשה ברבי אבהו, שכשישין נגלו אליו בחלומו י"ג נהרי אפרסמון, והוא לא הבין: 'אלין דמאן?' ענו לו: 'דידך', ועל כך אמר ר' אבהו: 'ואני אמרתי לריק יגיעתי, לתורה והבל כוחי כליתי, אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלוקי'. ולכאורה יפלא מאי קסבר רבי אבהו בסלקא דעתך, וכי חשב ח"ו שלית דין ולית דין והקב"ה אינו משלם שכר לעושי מצוותיו, ועל כרחך שמדובר כאן על כל אותם פעולות שעשה ולא ראה בהם ברכה, שעליהם חשב שהעלה חרס בידו, וכיון שלא הצליח להביא את הדברים לידי גמור אמר - 'לתורה והבל כוחי כליתי', עד שגילה לבסוף שההפך הוא הנכון - 'פעולתי את אלוקי', הקב"ה אינו מביא שכר לפי תוצאות אלא לפי הפעולות, ועל כל העבודה שעשה - מגיע לו שכר אין קץ של י"ג נהרי אפרסמון.

בגמ' (ב"ב יז.) אמרי' ארבעה מתו בעטיו של נחש וכו', ומבואר במפרשים שמה שנאמר בגמרא שרק ארבעה מתו בלא חטא אזיל בין על לשעבר ובין על להבא, דהיינו שמעולם לא היה, וגם לעולם לא יהיה, אדם שימות בלי סיבה שהיא של חטא, שכן צדיק אין בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

והנה כשמתבוננים בדבר הרי הוא מופלא למאד, היאך זה ברא הקב"ה יצר הרע בעל כח אדיר שכזה, שכמעט אף אחד מכל באי עולם במשך כל הבריאה כולה לא יוכל להתגבר עליו, הן לכאוף במבט הפשוט תכלית

האדם היא לנצח את יצרו, וחידוש הוא גלות שבדרך כלל אין לו סיכוי להכריע אותו מכל וכל. הלא דבר הוא.

'כל הגדול מחבירו'

ובנוסף מצינו עוד (סוכה נב.) ש'כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו', ובפשטות הפשט הוא שכיון שלגדול מחברו יש יצר הטוב גדול יותר ממילא צריך להיות שגם יצרו הרע יגדל, דאל"ה לא יהא משקל שווה לשני הצדדים, ולא יתקיים ענין הבחירה שענינו הוא שתהיה לאדם בחירה שווה בין הטוב ובין הרע ושיהיה עליו להכריע ביניהם. ואם כנים הדברים נמצא ש'כל הגדול מחברו יצרו גדול' הוא ענין יחסי, דהיינו שקושי המלחמה עבורו הוא בדיוק כמו חברו, אלא שלחברו יש גם יצר טוב קטן יותר ומשום כך אי"צ שיהיה לו יצר הרע גדול כל כך. אולם במהרש"א שם משמע ש'כל הגדול מחברו' אינו רק ביחס לחברו אלא אף יותר, וכן מבו' לכאוף בדברי הגמ' שם וז"ל: "אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם, כי הא דאביי שמעיה להווא גברא

דקאמר להאי אתתא נקדים וניזיל באורחא, אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא, אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא וצוותין בסימא, אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה, אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא ומצטער, אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו".

הרי לנו מבואר שאביי אמר על עצמו שאם היה מגיע לידי נסיון לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה, הגם שאותו אדם הצליח לעמוד בנסיון, ועל זה אמרה הגמ' דכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ומבואר לכאוף דאין זה ענין יחסי, דאל"ה מ"ש אותו אדם מאביי, שלמרות שלאביי יתכן שיש יותר יצה"ר מ"מ יש לו גם יותר יצר טוב שיתן לו את הכוחות לעמוד, ואם בכל זאת סבירא ליה שיש הבדל ביניהם ע"כ שיש לו יותר יצר הרע אף כנגד היצר הטוב. אלא דטעמא בעי, מדוע באמת לאנשים הגדולים יש יותר יצר הרע.

מתוך דרשת ליל ראש השנה תשפ"א

כחן העצום של תפילות ראש השנה ויוה"כ - 'בריה חדשה'

בגמ' בעבודה זרה (יז.) אמרי' שעבירה שהאדם שנה בה שוב ושוב והתרגל אליה נחשבת כמינות גמורה, שאין לאדם אפשרות לשוב עליה בתשובה ואין לו מחילה עולמית אלא במיתה. ונשאלת השאלה, שאם כן לכאוף נסתם הגולל ח"ו על כל עבודתו במימים אלו ועל כל סיכוייו לזכות בדין, הרי כל אחד מכיר את עצמו וידוע שיש עבירות מסוימות שהוא נכשל בהם פעם אחר פעם, שנה אחר שנה, וכאשר הוא עומד בימים הנוראים הוא מגלה שכבר בשנה הקודמת היה עליו לשוב בדיוק באותם דברים. אם כן מה נועל לענות ליום הדין, הן מי יצדק לפניו, ולכאוף אין מי שאין לו עבירות ד'אביק בהו'.

אך הנה אי' במדרש תהלים "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה", - אלו הדורות שחייבין במעשיהם הרעים ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, **הקדוש ברוך הוא בורא אותם בריה חדשה**, ומה להם לעשות, יש להם ליטול אתרונם בדיהם ולולביהן וערבי נחל והדסים להלל אותך, ה"ד ועם נברא יהלל י-ה".

ומבואר במדרש שבראש השנה וביוה"כ, כשבני ישראל באים ומתפללים לפני הקב"ה ומחדשים את מעשיהם, הקב"ה בורא אותם 'בריה חדשה'. עד עכשיו לא היתה להם זכות לחיות, הם היו צריכים למות, אבל כוח התפילה שלהם מחיה אותם והקב"ה הופך אותם לעם נברא. גם כאשר אין ביד האדם שום זכות וע"פ דין כפרתו היחידה היא רק המיתה, **מכל מקום יש כוח מופלא בימים אלו, שהתפילה מתקבלת ו"מחיה את המתים"**, האדם נהיה בריה חדשה, וגם מי שלא היה אמור לחיות נברא מחדש. הן בגופו והן ברוחו.

זהו גלגל ההצלה המיוחד שנשלח לאדם כעת, בימים הללו. גם אם היו לו עבירות דאביק בהו ונחשב כמין ח"ו, מכל מקום **כל אחד - בכל מצב שהוא - יכול לצעוק, לבקש ולהתפלל, והקב"ה יכנס לפניו משורת הדין וישמע את תפילתו. עכשיו בשנה החדשה הוא יכול להיברא מחדש, להיות אדם אחר ולקבל חיים חדשים. לקבל הבנה וגישמאק בלימוד, הצלחה בענייני הגשמיים והרוחניים - רק צריך להיות מודע לכה העצום שיש בידינו בזמן הגדול הזה, ופשוט להתחנן. וכדברי המדרש: "פנה אל תפלת הערער, אמר ר' יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא תפלה אחת נשתיירה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנאמר ולא בזה את תפלתם"**.

העמידה בניסיון היא ניצחון, אפי' אם לבסוף נכשלים

ממילא, אם למשל בחרו קיבל על עצמו שלא לדבר לשון הרע, אך יצר הפטפט עומד לזלזול ומסית את לבבו לדבר סרה בפלוגי ובאלמוני. הוא מתאפק, מנסה, בולם את פיו פעם ראשונה, שוב פעם פעם שניה, ואפילו בפעם שלישית, אך בפעם הרביעית כוחותיו לא עומדים לו והוא משחרר את בלימתו. מה תחושתו תהיה? לכאורה הוא יאמר 'לריק יגיעתי', הנה, היצר הצליח להשתלט עלי ולא עמדתי במה שקיבלתי על עצמי. אולם זו טעות. **הוא ניצח! הוא ניצח את היצר במשך שלושה פעמים פעם אחר פעם**, ורק בפעם הרביעית הוא נפל. אמנם בסופו של דבר הוא דיבר את מה שאסור היה לו לדבר, ועל כך יענש, אבל העיקר הוא המלחמה, ובמלחמה הוא הצליח להלחם עם כל הכח ולשרוד כמה פעמים רצופות. התוצאה הסופית אינה משנה כלל על עצם המלחמה. פעם הגיע אלי יהודי ואמר לי שהוא 'לא שווה כלום'. הוא חולה בסוכרת, והרופא אסר עליו לאכול מאכל מסויים. במשך יום שהוא התגבר על עצמו והצליח לא לאכול את המאכל, אבל ברגע האחרון לא התאפק ובלע אותו על כרעיו ועל קרבו. תחושתו היתה ש'הוא לא שווה כלום', איך הוא לא הצליח להתגבר? אמרתי לאותו יהודי: אדרבה, יום שלם ניצחת את היצר והתגברת עליו עוד רגע, עוד רגע ועוד רגע, ורק ברגע אחד מסויים הוא ניצח אותך. בשמים יחשיבו אותך כמי שהוא שווה המון, ויביאו בחשבון את כל השעות שהצלחת להתאפק. המעידה כולה התמקדה רק ברגע אחד קטן.

תשובה - הכל לפי רוב המעשה

מדי שנה בשנה בימים אלו עולה הטענה: מה תעזור התשובה שלנו, הלא כבר בשנה שעברה קיבלנו על עצמנו את אותן קבלות ונכשלנו. לא הצלחנו למלא את מה שציפינו מעצמנו, והמצב כעת הוא כמו לאחר יאוש, מה תהיה השנה שונה מהשנה שלפניה? עדיין אנו נופלים, עדיין אנו נכשלים, ואין לנו סיכוי להתגבר על היצר.

אך כאן טמון שורש הטעות. אמנם כן, יצר סוכן בנו, אבל כמעט אף בריה עלי אדמות לא יכולה לנצח אותו לגמרי. במשך כל הבריאה כולה היו רק ארבעה שמתו בעטיו של נחש, וזולתם לא יהיה עוד כאלו שימגרו אותו מעיקרו. ומדוע, **כי עיקר המטרה שעבורה נברא היצר אינה שנצח אותו אלא שנילחם בו**, ולכן גזר הבורא ית' המלחמה תמשך במשך כל ימי חייו של האדם בלי שתגמר אף פעם, כדי שילחם שוב ושוב ושוב בלי לומר די, וכל שלב במלחמה, כל איזו שהיא התגברות קטנה ואיזו תוספת איפוק ומאמץ, תחשב לניצחון ולעליה. ומשום כך אדרבה ואדרבה, 'כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו', וניתנה לו כמות גדולה של יצר הרע, למען ילחם עוד יותר ועוד יותר ויעלה מעלה מעלה, כי זוהי המטרה: להלחם. והמלחמה היא הנצחון.

מעתה, 'תשובה' כוללת בתוכה אפילו תוספת קטנה של מלחמת היצר, ואף ש'תשובה שלמה' היא עקירת החטא לגמרי מתוך ציפייה שלא לחטוא עוד, מכל מקום כבר ידוע בשם הגדולים שגם קבלה קטנה היא חלק ממצות התשובה. והסיבה לכך היא כפי שנאמר - שהקב"ה אינו דורש מן האדם להיות מלאך עליון, אלא הוא רוצה את המלחמה, את ההתגברות ואת הניסיונות, וממילא גם אם לבסוף האדם לא ניצח לגמרי, וימצא את עצמו נופל שוב פעם כמו בשנה שעברה, מכל מקום יש בידו את היכולת לחולל שינוי עצום: **לנסות עוד יותר מהפעם הקודמת ולהתגבר על עצמו פעמים נוספות**, וכך אם יזכה אפילו במעט לפעמים יתרות של מלחמה וניצחון - והיה זה שכרו.

אם בשנה שעברה נפלת לאחר עשרה פעמים, ואילו בשנה זו נפלת לאחר עשרים פעמים - ניצחת! הצלחת לנצח את היצר עוד עשרה פעמים! אין שום השוואה בין השנה הזו לשנה הקודמת. כל פעם שהתגברת, המשיכת הלאה להילחם ולא התייאשת גם אם בסוף נפלת, זהו עוד ניצחון. ואת הניצחונות הללו, ניתן להמשיך הלאה והלאה ולא לעצור אף פעם. לנצח, לעלות, ושוב פעם לנצח.

לקט עצות והדרכות שנשמעו מרבינו רה"י בדרכי העבודה בימי ראש השנה ועשי"ת

מחמת שכן הוא ציווי ה', וע"י זה משתנה כל מהלך החיים, כי חיים כל הזמן בידיעה שנמצאים יחד עם הקב"ה וצריך לעשות את רצונו בכל דבר וענין.

רבים צריכים לו' - חיזוק בהארת פנים לחיבור

מבואר בזוה"ק שיש חילוק בין הדין ביום הראשון לדין ביום השני, שביום הראשון זהו 'דינא קשיא' וביום השני זהו 'דינא רפיא', והביאור הוא - שביום הראשון דנים כל יחיד ויחיד בפני עצמו ולכן יותר קשה לזכות בדין שצריך להיות צדיק גמור, אך ביום השני דנים כל אחד כחלק מהציבור, כמה הוא מועיל לציבור ובכלל כמה הוא חלק מהציבור, ואם רבים צריכים לו הוא יוצא זכאי, ולכן זהו דין יותר קל.

וא"כ עיקר העצה לזכות בדין ביום השני זה לקבל על עצמו **להתחזק בעבודת השם באופן שזה יספיק על סובביו, וחס ושלום לא לעשות רפיון רבים שאז נמצא מזיק הרבים**, וכל התעלות או התמדה יותר בלימוד ממילא היא מוסיפה לכלל שמחזקת את האווירה הרוחנית.

וכן יש להקפיד להיות תמיד בשמחה חיצונית שע"ז משפיע על הסובבים לטובה, ואם מסתובב בקדרות הוא בור ברשות הרבים, ואדרבא בכל הזדמנות ישתדל לפרגן לשני ולחייך אליו, וצריך לדעת שיחס כזה לבחור יכול לשנות את כל מצבו לטובה, ויש הרבה סיפורים על אנשים שנשארו שתולים בבית ה' רק מחמת יחס טוב מחבר. וצריך לדעת שבאמת אין אדם בעולם שאינו צריך את העידוד והפרגון, כל אחד מוכרח לזה, אפי' מי שנראה שהכל 'זורם' אצלו על מי מנוחות - אין לתאר גודל התועלת שתהיה לו ממילה טובה ומפרגון ואף מהארת פנים בעלמא, ומי שיקבל ע"ע חיזוק בזה אין ספק שהוא בגדר 'רבים צריכים לו' ברמה הגבוהה ביותר. וזה גם יעזור לו באופן טבעי שיהיה אהוב על הבריות.

קבלות - הגדר והתועלת

הנה ידועה עצתו של ר' ישראל סלנטר לקבל קבלה אחת קטנה, ביאור הענין הוא שעיקר התשובה זה לשוב לדרך הנכונה, והאדם אינו יכול להתהפך ברגע אחד, והקבלה מראה את המגמה והכיוון שבו מתחיל ללכת ומכאן ואילך יקבל סייעתא דשמיא, וזהו שאנו מתפללים "החזירנו בתשובה שלמה לפניך", ותמוה הרי זה תפקידנו לעשות תשובה ומה שייך להתפלל שהקב"ה יחזיר אותנו, אלא שאנו מתחילים לשוב אבל הדרך עוד ארוכה, ולזה אנו מתפללים שהקב"ה יחזיר אותנו כבר את שארית הדרך. - אך מוטל עלינו להתייבב בכביש הנכון. ויש להדגיש: שאין הכוונה שהאדם יקבל על עצמו קבלה בדבר שאינו משנה את מהותו, כגון לכוון באשר יצר ובברכת המזון, הרי לא בזה מתבטא מהלך חייו, אלא דוקא בדברים המרכזיים כתורה תפילה ויראת שמים, בהם לקחת קבלה קטנה שתשפיע בעזרת ה' על כל המהלך כולו, ולב ידוע מרת נפשו איזו נקודה בדיקו תשפיע על מהלך חייו למרות קוטנה.

(כת"ת / עבודת האלול וימים הנוראים)

ראש השנה - יום ההמלכה

הנה יום ראש השנה הוא "יום הדין", ופלא הוא שבתפילות איננו מזכירים כלל ענין זה, וכל התפילה סובבת רק סביב המלכת הקב"ה, מלבד הפיוטים של "נתנה תוקף" שתיקנו לנו הגאונים, וביותר תמוה מדוע חז"ל לא תיקנו תפילה לזכות בדין. והביאור הוא, שיסוד ענין הדין והמשפט הוא "מלך במשפט יעמיד אריך", שהמלכת הקב"ה מחייבת את הדין והמשפט, וא"כ המלכת הקב"ה הרי היא הזכרת הדין הנורא, והדרך לזכות בדין היא ע"י המלכת הקב"ה, כיון שאדם שמעמיד את עצמו כעבד למלך הרי ממילא הוא מקבל את השפע ממנו, וא"כ ודאי שר"ה הוא יום דין וודאי שאנו צריכים להשתדל לזכות בדין, אולם צורת העבודה היא ע"י המלכת הקב"ה ולהרגיש כעבדים שעושים רצונו, וכך נזכה בדין. (ולהלן יובא עצה מעשית בזה).

לקיים המצוות כעבד למלך

הנה בעבודת ימים אלו יש כמה פנים, תשובה תפילה וצדקה, אולם ודאי שהיסוד של ראש השנה זהו "המלכת הקב"ה", שעל האדם להמליך את הקב"ה עליו ולהתנהג כעבד, וכדאי מאוד להחזיר לעצמינו הרגשה, שאע"פ שאנו נקבל שכר על המצוות, וגם בעולם הזה יש לנו סיפוק מכך, אולם אנו עושים זאת מחמת שאנו עבדים של הקב"ה ואין לנו אפשרות אחרת, הרי עבד אין לו גרמיה כלום והוא חייב לעשות רצון אדונו, וכך ממש אנחנו.

ובאמת שצריך חיזוק גדול בזה, **אנשים יכולים ללמוד כל היום וכל הלילה, להדר בכל המצוות בתכלית ההידור, - אבל בלי לחשוב על הקב"ה**. וכפי שמדון המשגיח שליט"א חוזר ומעורר, גם מי שמניח תפילין לא 'מלומדה' אלא מכיוון שכך כתוב בשו"ע - בכ"א הוא לא חושב למה זה כתוב בשו"ע ומי ציווה על כך. ומסופר על מישור שליטה אחד חלם על הקב"ה, וכשהתעורר התפלא: הרי אין אדם חולם אלא מהרהורי ליב, וכי מתי חשבתי על הקב"ה? הן אמנם למדתי, התפללתי, קיימתי מצוות, אבל על הקב"ה לא חשבתי...

וכבר הפסוק אומר "ותופשי התורה לא ידעוני". נתאר לעצמנו לו רעק"א היה ואמר לנו על מישור שהוא 'בן תורה' - ודאי היינו מבינים שמדובר באדם גדול מאוד. ואם הריש"א היה אומר - ר' יוחנן - ר' שמעון, ואם משה רבינו היה אומר 'ער איז א בן תורה' - לא היינו יודעים לתאר מעלתו של אותו אדם. אבל הנה הקב"ה עצמו מעיד "ותופשי התורה - לא ידעוני". אפילו אנשים שהם 'תופשי התורה', ת"ח מופלגים - לא ידעוני, לא חושבים על הקב"ה. **וזוהי עיקר העבודה בימים אלו, להחזיר בעצמנו שאיננו מקיימים מצוות כי כך הוכחנו וכך צריך. אלא משום שהקב"ה ברא את עולמו ואותנו כדי שנקיים מצוותיו**.

עצה מעשית לחיזוק בזה

וישנה עצה מעשית לחיזוק בענין זה - לקבל על עצמנו שבמשך השנה לכה"פ ב' פעמים ביום כשנקיים מצווה מסוימת - נחשוב על כך שאנו עושים זאת רק

ולחכירו צריך בשתי החלקים: גם בחלק של הפלצות, ולא פחות **בחלק של הימים הנחמדים והחביבים האלה**. בחלק של הקרבת אלוקים. ובשניהם מבואר בחז"ל שאנחנו לא מכירים.

המדרש (שמות רבה משפטים, פרשה ל' אות יא) אומר, דבר אחר ואלה המשפטים, מהו מבלי משים לנצח יאבדו? אמר איוב להקב"ה, 'מי יתן ידעתי ואמצאהו, אערכה לפניו משפט'. דהיינו, איוב, היו לו הרבה יסורים, וזה לא היה קל, אז הוא רצה להרהר על מידותיו של הקב"ה, ולהוכיח לו שהנהגה לא היתה כמו שצריך להיות ח"ו.

(מתורגם) משל לבריון שהיה שיכור, ושמו אותו בבית האסורים, הוא הרס את בית האסורים, והוציא אסירים שהיו אסורים שם בדרך למלך. רגם האנדרטאות שהיו מעמידים צורת המלך, וקילל לשלטון, אמר: הודיעני באיזה מקום המלך שרוי ואני ילמד אותו איך צריך לנהוג... נכנס, הראו לו את המלך יושב בבימה. נתן למלכה סגר בית, בידוד... וטרד את שר העיר, ופיטר אותו... אמר להוציא לדוכס את העיניים, נתן כל מיני עונשים, מקלות ועצים להכות את השרים... כיון שראה שהמלך עושה כך - אפילו לקרובים שלו, נתיירא, אותי הוא בטח יעניש הרבה יותר קשה... **אמר, בבקשה מכס, שיכור הייתי ולא ידעתי כח המלך**. כך היה איוב עומד וצווח - מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט, רגם האיקונים שאמר יאבד יום אולד בו, בעט בפלקי והוציא איסרין - יחשכו כוכבי נשפו. קלל לשלטון - הלילה ההוא יקחהו אופל. ראה המלך יושב בבימה, סגר למטרונה - והנה מרים מצורעת כשלג. טרד למשה - לכן לא תביאו את הקהל הזה. סמא לדוכס - זה יצחק, שנא' ותכהין עיניו מראות. נתן קטריקי לאברהם שנא' ידוע תדע כי גר יהיה זרעך. קרב קיסין על יעקב - והוא צולע על ירכו. כשראה איוב אמר בבקשה ממך! שיכור הייתי, ואף אם אמנם שגיתי - איתי תלין משוגתי. וכל כך למה? שלא היו יודעים כוחו של דין. הוי מבלי משים לנצח יאבדו. אם לא שמים לב - אפשר לאבד את הכל.

הנה כתוב לנו פה שאיוב לא הכיר את המשפט ולא ידע מה זה. הוא חשב שאפשר להתווכח עם הקב"ה. וכדאיתא בגמ' ב"ב (שלח פ"ק) מה שהקב"ה ענה לאיוב. וזה חלק אחד. לא יודעים כוחו של משפט ולכן לא מרגישים את הפחד. אם אדם היה יודע מה זה המשפט - בודאי שהוא היה מופחד. הרב אליהו דסלר אמר, **שהרבה צרות ועגמת נפש אפשר למנוע אם ננצל את הימים האלו**. אנחנו רוצים לדבר בעיקר על החלק השני, שאנחנו לא מספיק יודעים איזה קרבת אלוקים יש, בסלונים היו אומרים שאם היו יודעים מה זה אני לדודי ודודי לי - היו נהיים שיכורים מזה עד אלול הבא!!! שיכור ולא מיין... שיכורים מרוב השמחה והאהבה של אני לדודי ודודי לי.

הזכרנו שיש מדרש בשיר השירים (סוף פרק ו') 'לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב'. משל למה הדבר דומה? היתה בת מלך שנעלמה מהמלך בגיל קטן, והיתה מלקטת בשלפים (לקט השיבלים אחרי הקוצרים). והמלך מאז - חיכה לה, ומעיו המו עליה, תמיד הוא היה הולך בין האנשים ומחפש בצדדים אולי הוא יראה אותה. יום אחד, נמצא המלך עובר והכיר שהיא בתו. שלח את אוהבו, נטלה והושיב אותה עמו בקרונן. כולם ראו איך שהמלך קורא לה למרכבה... והיו חברותיה תמהות עליה ואומרות - אתמול היתה מלקטת בשלפים, והיום יושבת בקרונן עם המלך!! לכבוד מה המלך קרא לה?... והיתה אומרת להם, לא ידעתי... נפשי שמתני, גם אני לא יודעת, כשם שאתם תמהות עלי כך אני תמהה על עצמי.

המתנה ששמה "אלול"

יש מקומות שיש להם לוח לחודש אלול, שמראה עוד כמה ימים מגיע ראש השנה, עשרים ותשע יום, עשרים ושמונה יום, עשרים יום, וכל יום תולשים דף להזכיר לנו כמה ימים נשאר לראש השנה.

ונראה לי להציע, שיעשו גם לוח הפוך!... שיכתבו כמה ימים עברו מראש חודש אלול, עבר יום אחד, יום שני, יום שלישי, ועוד יום ועוד יום, לדעת מה הפסידו כבר, ולמהר לנצל את הנשאר.

מסופר על הגאון הצדיק ר' זאב אידלמן זצ"ל (שהיה יליד בריסק, וחבר נעורים של מרן רה"י זיע"א) שפעם אחת בערוב ימיו הוא הלך בערב ראש השנה כשעה לפני התקדש החג לכיוון כולל חזו"א, ששם הוא היה מתפלל. פגש אותו יהודי ואמר לו, ר' ועלול ממש משמים פגשתי אותך! אני רוצה חיזוק לראש השנה.

אמר לו ר' זאב: אני לא מבין אותך... יש לך עוד שעה שלמה של אלול וכבר אתה ממנהר לראש השנה?!... שעה שלמה של אלול!

מה אתה רץ לראש השנה...

וההסבר הוא פשוט, אבל אנו רוצים שוב לחדד:

כולם הרי יודעים את דברי ר' ישראל סלנטר (אור ישראל, איגרת י"ד) שמלפנים כל איש אחוז פלצות מקול הקורא קדוש אלול. וגם **ידוע ומפורסם שר' איצ'לה בלאזר היה נעמד בערב ר"ח אלול ואומר: אבא. אנחנו הבנים שלך, מקבלים עלינו באהבה את חודש אלול, ומתעלף!**

(היה איזה יהודי שסיפר, שהוא שמע מזקן אחד, שהוא יכול להראות בדיוק את המקום שבו ר' איצ'לה התעלף!...)

ונשאלת השאלה, איך אנו עושים את אלול כזה נחמד, כזה מתוק, כזה טוב... כזו קרבת אלוקים.

ואני רוצה לדבר על אמינות של דברים:

סיפר לי אחד הנכדים של מרן רה"י ר' מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל, שר' מיכל יהודה, היה דרכו לדבר תמיד באלול על הפחד והפלצות. ובעשרים שנותיו האחרונות הוא בכלל לא דיבר על הפלצות, להיפך, הוא דיבר כמה אלול זה נחמד, וכמה זה קרבת אלוקים, כמה אפשר לקבל, וכמה אפשר להשיג.

ושאל אותו הנכד, סבא - מה קרה? להיכן נעלמה הפלצות?... אמר לו, ר' מיכל יהודה (וכך גם אמר שיבדלחט"א מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א - מופיע בספרו החדש של השיחות) שני הדברים אמת. אלול זה פלצות, יש משפט. ולזה גם נועד השופר כמו שכותב הרמב"ם: ואומר, הייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו!! זה בא להזכיר לנו שיש משפט. אבל כל נשכח שזה גם ימים נחמדים, ימים נעימים, ימים של קרבת אלוקים שאין לזה תחליף! והוסיף ר' מיכל יהודה: אנחנו רוצים תועלת. ובדור שלנו - ככה באה יותר תועלת.

הרבה יותר יקרב אותנו לעבודה - זה לראות כמה אפשר להשיג בימים האלו, כמה קרבת אלוקים יש, וכמה חבל להפסיד את זה. שני הדברים נכונים, ויכולים להיות גם שני לוחות... לוח אחד כמה ימים נשאר לראש השנה, ולוח שני - כמה ימים עברו מאלול. כי כל יום שעובר זה פסידא דלא הדר!

היראת שמים בשני הכיוונים

בסלבודקא היו אומרים, מאיפה מתחיל היראת שמים? כתוב ברבינו יונה (שער א' אות י') 'והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים, חכמת לב, וטובת שכל, להכירו וליראה מלפניו'. העבודה של יראה מתחילה עם לחכירו. למה חסר לנו ביראת שמים? כי אנחנו לא יודעים מה זה הקב"ה.

ככה עם ישראל כשהקב"ה הציל אותם ממצרים ונעשו בני חורין ונגאלו, ונעשו סגנים על כל באי עולם - אומות העולם היו תמהים, אתמול הייתם עובדים בטיט ולבנים והיום נעשיתם בני חורין וסגנים על כל העולם. והיו ישראל אומרים כשם שאתם תמהים עלינו, כך אנו תמהים על עצמנו, וקראו על עצמן לא ידעתי נפשי שמתני.

עם ישראל לא יודע כמה קרבת אלוקים יש, כמה יהודי חשוב אצל הקב"ה, וקרוב לקדוש ברוך הוא. וכמה הקדוש ברוך הוא מחכה לכל יהודי בפרט! לא רק בכלל, כל אחד בפרט!!! אבא לא מוותר על אף ילד שלו. לא ידעתי נפשי שמתני... לא ידעתי שאני כזה קרוב למלך... שהוא מביא אותי למרכבה שלו, שאני כל כך חשוב אצלו. אנחנו באמת לא יודעים. ואיך הקב"ה פונה אלינו באיזה לשון של חיבה, פתחי לי רעיתי, יונתי, תמתי, שראשי נמלא טל, קווצתי רסיסי לילה, איזה געגועי אהבה...

אבא מלווה אותנו לבקש סליחה מהמלך

ואני רוצה להסביר את העומק שביאני לדודי ודודי לי, על פי סיפור: סיפר לי הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל נאמן ביתו של מרן רה"י זיע"א, פעם באו זוג הורים שרצו להיכנס להתייעץ עם מרן רה"י. והוא אמר להם - זה כבר מאוחר, נגמר זמן הקבלת קהל, והראש ישיבה כבר החל ללמוד. אמרו לו, אנחנו לא רוצים להתייעץ איתו, אנחנו רק רוצים להגיד לו תודה רבה - וללכת. הוא שאל אותם - זה הכל? כן, מבטיחים לך... הם נכנסו, אמרו תודה רבה לרה"י, ויצאו. הוא הבין שהיה פה משהו... הוא שאל אותם מה קרה, מה בדיוק היה? והם סיפרו לו. היה לנו ילד קטן - גנב. אם זה היה מסתכם בגניבות מאבא, נו נו. אבל הוא גנב במכולת, ומכל מיני אנשים... והיו לנו בזיונות נוראיים שאין לתאר ולשער. מה עושים?!! היינו אצל כל הפסיכולוגים, הלכנו לכל היועצים הכי גדולים, הלכנו בטוב והלכנו ברע - ושום דבר לא עזר. כבר היינו ביאוש. לא חשבנו שאפשר לעשות משהו. ובצר לנו, באנו למרן ראש ישיבה זיע"א לבקש ברכה. ברכה תמיד יכולה לעזור. אמר לנו ראש הישיבה, אני יתן לכם ברכה, אבל אני רוצה לתת לכם גם עצה: תראו, **כשאתם תופסים אותו בגניבה אצל מישהו זר, דבר אחד תגידו לו ותתעקשו על זה - אתה הולך לבקש ממנו סליחה. אבל, אל תתנו לו ללכת לבד, להיפך, תראו לו שאתם דואגים לו ואוהבים אותו, אנחנו הולכים ביחד אתך, אבא מצד אחד, ואמא מהצד השני, אנחנו גם נסביר את הכל, אבל אתה בא לבקש סליחה.** המשיכו ההורים וסיפרו, לא האמנו שזה יעזור... כבר קיבלנו כי"כ הרבה עצות ותחבולות שכבר עשינו והפכנו את כל העולם, מזה הוא יבהל! אבל אם מרן הרב שטיינמן אומר וודאי שלא נפסיד. וכמו מטה קסמים! בפעם הראשונה שאמרנו לו את זה - היינו בטוחים שהוא יצחק עלינו, אבל הוא החל לבעוט, ולהשתולל, אני מוכן שתהרגו אותי... אבל אני לא מסוגל לבקש סליחה. מה אני יגיד, שאני גנב?!! אמרנו לו, לא יעזור לך כלום. אנחנו לא מתכוונים לוותר, ואתה הולך! אתה לא לבד, אנחנו באים איתך... אני לא מסוגל! צעק הבן. אין כזה דבר, לא מוותרים, וכך הוא נאלץ לעשות פעם, פעמיים, שלש, והוא הפסיק לגנוב!!!

באנו להגיד תודה רבה...

בבן סורר ומורה כתוב, ותפשו בו אביו ואמו. מה העניין? אין שום עונש כזה שאבא ואמא תופשים בו. למה? אומר הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל זה לא עונש. נידון על שם סופו זה לא עונש. אלא זה בשבילך, ולטובתך, שאם לא כן בסוף תהיה גנב ורוצח. אנחנו באים איתך, ומלוים אותך - אבל זה לטובתך!

תשמעו הגדרה קצת סלבודקאית: הקדוש ברוך הוא אומר לנו ביאני לדודי ודודי לי - אני מלווה אותך לבקש ממני סליחה!!! הקב"ה זה אבינו מלכנו. האבא מלווה אותך לבקש סליחה מהמלך... איזה מתוק... אתם מבינים מה זה אלול?... אתם קולטים מה זה אלול?... איזה מתנה זו, חודש שלם אני אתך! דודי לי, חודש שלם אני מלווה אותך, אני עושה הכל כדי לעזור לך... אלול זה ימי חסד ורחמים, וכן מבאר הגר"א (בספר יצירה) שהקב"ה יוצא לקראתנו ונותן לנו לעשות תשובה.

אצל ירמיהו כתוב שהוא אמר לבני דורו לחזור בתשובה, ואמרו לו אנחנו מתביישים, אמר להם, כלום, לא אצל אביכם אתם חוזרים?!

אנחנו, מהפחד של אלול מרגישים שהולכים רק למלך. וזה לא נכון. הוא אבא לפני שהוא מלך אנחנו אומרים **'אבינו מלכנו'**. ולא

אומרים 'מלכנו אבינו'. הוא גם מלך, ומלך במשפט יעמיד ארץ. אבל הוא גם אבא, ולכן הוא רוצה שנוכח בדיו, ולכן הוא בא דווקא במשפט בארבעים יום שהם ימי רצון כמבואר בפוסקים. הזכרנו שהר"ן (ר"ה טז, א) שואל, בשלמה למאן דאמר שהעולם נברא בתשרי - מובן שראש השנה בתשרי, כי היום הרת עולם היום יעמיד במשפט. אבל לפי המאן דאמר שהעולם נברא בניסן, למה עושים את ראש השנה בתשרי? ומתרץ הר"ן, שזה לא בגלל בריאת העולם, אלא הקב"ה חיפש ימי רצון בשביל שנוכל לזכות במשפט!!! אבל ח"ו מי שלא מתעורר ומנצל את הימים האלו, אז בא המשפט, ומי יזכה לפניך בדיו.

ראש השנה זה בריאה חדשה

יאני ישנה ולבי ער. ליבי ער, אני יודע את האמת ואני יודע את הכל. כל אחד יודע שיש משפט וכל אחד יודע שיש רחמים אבל אנחנו יושנים... לא חושבים על זה ולא חיים את זה. השופר בא ורוצה לעורר את האני ישנה. יש ברמב"ם לשון, 'תרדמת הזמן'. אתה ישן? בא נעיר אותך, וכשתעורר - אתה יודע בדיוק את כל מה שצריך לדעת. אין שום בעיה בכלל.

וידוע המשל, שהייתה שריפה בבית ומישהו ישן שם. החל השכן לצעוק בא נביא דליי מים ונכבה את השריפה בשביל שהוא יינצל. והתחיל כבר לחפש דליים ולקרוא לאנשים לעזור לדלות ולשפוך מים. **בא פיקח אחד ואמר לו, תעיר אותו והוא יכבה!... הרי עד שתכבה את השריפה יקח הרבה זמן והוא יכול להשרף.** יש לנו ליבי ער. אני יודע את הכל ומבין את כל ייקרת הימים, רק אני ישן. תעיר אותי וממילא אני כבר נמצא בפנים ויודע את הכל, ואני יברח מהסכנה של המשפט.

המדרש (תהילים קב, יט) אומר 'ועם נברא יהלל ק-ה', אלו בני אדם שבאים כמתים לפני בראש השנה וביום הכיפורים, ואני בורא אותם בריאה חדשה.

צריך לדעת דבר אחד: ראש השנה זה אפשרות של בריאה חדשה, מה שהיית בשנה שעברה - לא נוגע כלום לשנה הבאה!

הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל מביא בשם הרמח"ל - לשון ציורית: העולם מסתובב סביב גלגל וכל שנה מחליפים גלגל. וניקח דוגמא, אדם קנה מכונית ויש לו גלגל עם הרבה 'פנצ'רים', אז הוא החליף גלגל, עכשיו הוא צריך לפחד שיהיה לו שוב פעם פנצ'ר?!! מה הקשר... זה גלגל חדש. מה שהיה בשנה שעברה - נעלם. כעת אתה נברא הכל מחדש. ולכן באמת יש אפשרות להשתנות מקצה לקצה ולהיות בן אדם אחר.

ונשאלת השאלה עם מה עושים את זה, ואיך מגיעים לזה?

איפה אתה שר ונהנה?...

ונקדים שני סיפורים מעניינים:

מסופר על האמרי אמת שבא פעם לעיר טבריה, והוא התארח אצל רב העיר הגאון ר' משה קלירס זצ"ל. בשעת הלילה הוא שמע לפתע אמא ששרה שיר להרדים את התינוק שלה. האמרי אמת שהיה קדוש עליון - ברח מיד, הוא רצה לעזוב את טבריה. אמר לו ר' משה קלירס לפייס דעתו, **אצל נשים - החיים שלהם תלויים בניגון!** וכשיצא לדרכו, אמר לו אחד התלמידים, איזה דברים חסרי טעם אמר ר' משה, החיים של נשים תלויים בניגון? אמר לו האמרי אמת, לא הבנת את כוונתו. הגמרא אומרת במסכת קידושין שנשים חייבות במזוזה, כי כתוב למען ירבו ימיכם, אטו גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי?!! וזה תלוי בניגון. מי שלא יודע לנגן, הוא קורא כפשוטו בלשון קריאה, גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי... נשים לא צריכות חיים... **אבל אם מנגנים כמו שצריך, קוראים את זה בתמיה, גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי?!! וכי נשים לא צריכות חיים?!! זה הייתה כוונת ר' משה קלירס, שכל החיים שלהם תלויים בניגון.** אמר לו התלמיד הרבי'ה מלמד סנגוריא, אבל ר' משה בטח לא התכוון לזה... אמר לו האמרי אמת תלך לשאול אותו. הוא ניגש, ואכן אמר ר' משה שלכך הוא התכוון. גם אנחנו תלויים בניגון:

אני רוצה לספר עוד סיפור, שאם תמכרו את הסיפור הזה במאה אלף דולר זה למכור את זה בזול... בקום ישיבת 'כנסת חזקיהו בכפר חסידים' היא היתה בתוך 'צריפונים'. צריך סמוך לצריף. וכל מה שעשו בצריף אחד שמעו במשנהו. המשגיח הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, היה מוסר שיחה במוצ"ש והוא היה מתחיל את השיחה אחרי צאת השבת. פעם אחת הוא התחיל את השיחה, ושמעו איזה בחור חצוף בצריף הסמוך, שהוא מתקלח ושר...

הסוד להצלחה

הגמרא (תמורה טז, א) אומרת, תנא, הוא עתניאל, הוא יעבץ וכו', עתניאל - שענאו קל. יעבץ - שיעץ וריבץ תורה בישראל. ומנלן שענאו קל? דכתיב ויקרא יעבץ לאלוקי ישראל, אם ברוך תברכני - בתורה, והרבית את גבולי - בתלמידים, והיתה ידך עמדי - שלא אשכח תלמודי. ועשה מרעתי - שיזדמנו לי רעים כמותי, לבלתי עצבי - שלא ישגבני יצר הרע מלשונות. הוא ביקש כל כך הרבה דברים בבית אחת. ובסוף כתוב - מיד ויבא אלוקים את אשר שאל. והתמיהה עצומה: הרי ידוע שמרן הרב אברמסקי אמר שפשוט לו שיותר ממה שרוטשילד התפלל על המלואדים שלו - הוא צריך להתפלל בשביל להבין רמב"ם אחד קשה. וזה גם צודק, כי רמב"ם אחד שווה הרבה יותר... **וכיצד זכה עתניאל שקיבל את הכל מיידית? מה הסוד?**

הגמרא ממשיכה, שהוא אמר לקב"ה, אם אתה עושה כן - מוטב, ואם לאו - הריני הולך בנסיסי לשאול! **זה החיים שלי. אם לא - אני לא חי.**

ונתאר לעצמנו שמישהו יתקשר למד"א ויזמין אמבולנס על התקפת לב, ויאמרו לו, נבא מחר בצהריים... הרי עד מחר בצהריים כבר יצטרכו חברא קדישא... עתניאל בן קנז אומר - זה החיים שלי! בן אדם שבאמת רוצה לגדול ומרגיש שזה הולך לו בחיים, ומבקש - הוא יזכה!!!

אבל נדע, יש לנו עוד מילת מפתח: אחת שאלתי מאת ה', אותה אבקש! חזרנו הרבה על הסיפור ששאלו את הרבנית קופשיץ ע"ה איך היא זכתה שכל הבנים שלה גאונים וחתנים תלמידי חכמים, כמו מרן פוה"ד ר' נסים קרליץ זצ"ל, הרב פרידמן, ועוד, כולם מיוחדים! איך היא זכתה? והשיבה - כי רציתי. אמרו לה, גם אנחנו רוצים! אמרה, **נכון. אבל אתם רוצים גם את זה. אני רציתי רק את זה!... את זה ביקשתי מהקדוש ברוך הוא, לא רציתי דברים אחרים. אז קיבלתי.**

אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, זה עוד לא מספיק... **כי אם בתורת ה' חפצו! את זה אני רוצה, ואם לאו - הנני הולך בנסיסי לשאול.**

בן אדם שאומר לקדוש ברוך הוא אני כל כך רוצה להיות בן עלייה, אחת שאלתי אותה אבקש, את זה אני שואל, את זה אני מבקש, ועל זה אני מתחנן. תראו שמשנתנים! תראו בריאה חדשה!

סיפרנו את הסיפור עם כפר גנים, אבל לא צריך להגיע לזה... הרי בין כה וכה זה בריאה חדשה, אז מה הבעיה לקב"ה לברוא אותי מחדש? וכשהוא בורא אותי בריאה חדשה, אני יכול להיות בכל הדברים - אחרת לגמרי.

והנה מרן החזון איש באגרותיו (חי"ג איגרת קנ"א) מדבר איך צריך להתפלל: 'והנה אמרו, מיום שחרב בית המקדש כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות. ואם יזכה האדם להרגיש את הרע והנמאס בהעדר ידיעת התורה, עד שיימס לבבו בבכי לפני המקום ברוך הוא, הנה ידע האדם כי כבר זכה הרבה ואשרי חלקו, **וכבר מובטח הוא שתפילתו נשמעת** - הבטחה של החזו"א (!) אכן הוא עפ"י הגמי' שלהי נדה. אך על האדם להוסיף שקידה על שקידתו יום יום וכו'.

זה העבודה היום, לבא ולהרגיש באמת את הנמאס בהעדר ידיעת התורה, כי אם בתורת ה' חפצו, **את זה אני באמת רוצה.**

שוב, כולנו אוכלים וצריך לאכול, כולנו ישנים וצריך לישון, כל מה שצריך - צריך, אבל הנקודה היא איפה שרים... לבקש מהקדוש ברוך הוא שזה תהיה חשירה שלי. אשירה לה' בחיי, זה חשירה חיים שלי!

גם כשנופלים הבנין נשאר!

ישנו מעשה נורא, שסיפר הגאון ר' נחום נבנצל שליט"א, שהוא פגש יהודי זקן שראה אחד שהיה בשנחאי עם המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינסקי זצ"ל. והוא אמר שם דבר מאד מעניין: אצל הרבה אנשים, ישנה הרגשה, שאני עולה ומתעלה ומשקיע הרבה, ולבסוף אני נופל ויורד... מה העניין? אני משקיע הרבה באלול בראש השנה, ובעשרת ימי תשובה ובהתחלה זה מחזיק מעמד, עד חשון, כסלו או טבת, ואז הכל מתפוגג... אמר לו ר' יחזקאל משל למה הדבר דומה היה בן אדם שבנה לעצמו ארמון, פאר והדר! הוא היה גביר גדול במימדים ענקיים, אך אבוי, בדיוק בזמן שהוא היה צריך להיכנס לארמון, הוא נפל ונשברו עצמותיו, וכן הרגלים, והוא היה צריך ללכת לבית החולים לשיקום במשך חצי שנה. בא

ר' אליה לא התייחס. אבל לאט לאט ראו שזה מפריע, והבחורים כבר איבדו את הסבלנות... **אמר להם ר' אליה: הוא מתרחץ וגם אני מתרחץ. אני לומד, ומסתמא גם הוא לומד. הנפקא מינה היא איפה שרים... איפה אתה נהנה, איפה אתה שמח, איפה אתה מאושר ומתרונון... זה כל ההבדל.**

כולנו אוכלים, ובי"ה כולנו ישנים, וכולנו גם לומדים. איפה שרים?... הקדוש ברוך הוא בורא בריאה חדשה. אנחנו צריכים מצידנו להראות רצון להשתנות!

קצת להתרומם ולהתקרב לדברי האוה"ח בפרשתינו (כו, יא) 'ישאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם'. ועיין עוד באור החיים בתחילת פרשת ראה (יא, כז) 'כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש, כאומרו (ישעיה נה, ג) שמעו ותחי נפשכם, והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מופלאת, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה. **להשיל מעלינו בגדי החולין ולהתעטף מחצלות ברגשי קודש של צמאה לך נפשי, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני (שם ח) כי עזה כמות אהבה'.**

תבקש כחות ותקבל!

המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל היה אומר, כתוב בסוף הפרשה 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיניכם לראות ואזניים לשמוע עד היום הזה'. הגמרא אומרת (ע"ז ה, א-ב), ת"ר מי יתן והיה לבבם זה להם, אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה. בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר 'יתן אתה! כפויי טובה דכתיב ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, בני כפויי טובה - אדם הראשון, דכתיב האשה אשר נתן עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל.

איזה כפויי טובה אנחנו? הקדוש ברוך הוא אומר מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים, למה לא אמרתם תן אתה?! ועל זה הוא מביא את הפסוק 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת' וכו'.

ושואל ר' מאיר מה זה נוגע לכפויי טובה? ומסביר ר' מאיר (ועיין בתוסי' שם) הרי למה הם לא אמרו תן אתה? חז"ל אומרים כי יראנו את האש הגדולה. נתאר לעצמנו דוגמא, הבת של הבית הלוי (אשת הג"ר יפה, אב"ד תל אביב) סיפרה **שאצל אבא באלול היתה הרגשה כאילו שעומד פה אדם שנידון למוות! הלכנו על קצה הבהונות מרוב פחד!** ומרן הרב שך זצ"ל היה אומר שהוא שמע, שאי אפשר היה לדבר עם הבית הלוי בלימוד בחודש אלול - מרוב פחד... אמנם הבית הלוי כך יכל להיות, זה דרגה, אבל מישהו מאיתנו יכול להיות ככה?!

ואנחנו מבינים שבהר סיני היה לא פחות. 'ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת'... היה מעמד הר סיני מפחיד... עוף לא פרח, ציפור לא צייץ, כולם רועדים מפני השכינה. מה הם אמרו? ואל ידבר עמנו אלוקים - פן נמות. והקב"ה כל כך שמח ואמר, 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וכו' כל הימים! אז על מה התביעה? שהם לא אמרו תן אתה! בודאי, הרי הם פחדו!... ועל זה אומר המשגיח ר' מאיר: למה אתם לא יכולים, הרי הבית הלוי כן יכל להיות בכזה פחד! ואם הקב"ה רוצה שתהיה ככה אז תגיד לקב"ה תעשה אותי בית הלוי! תן אתה! ולמה אני לא אומר את זה? **כי אני חושב - מה שיש לי - זה אני.** אין לי כוחות לעוד. וזה כפוי טובה! מה פירוש 'זה אני'? הרי הכל זה מתנה מהקב"ה, אז מה ההבדל, תבקש מהקב"ה שכן תוכל!

מה אתם חושבים, הבית הלוי שפחד מאלול הוא שכח את ה'עבדו את ה' בשמחה'! הוא היה גם בשמחה! המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינסקיין שאמר 'הימים הנחמדים' זה היה מן השפה ולחוץ! לא ולא. אמנם זה למעלה מהשגתינו, אבל תגיד לקדוש ברוך הוא תן אתה! כשאתה לא אומר תן אתה זה כפיות טובה. כאילו מה שיש לי - זה שלי, ומהיכא תיתי שהקב"ה יתן לי מתנות?...

בחור צריך להעמיד את עצמו, אני היום לא יכול כל מיני דברים, רבנו של עולם, תן אתה! אני רוצה להיות בן תורה מושלם, מתמיד גדול, לאהוב את הלימוד, ולאהוב את המצוות, להתפלל כמו יהודי. תן אתה! היום מחליפים גלגלים, זה בריאה חדשה! וכשהקב"ה יראה שאתה אמיני - הרחב פיך ואמלאהו. אבל בא תראה לו שאתה אמיני. תראה לו איפה אתה שר, איפה אתה חי, תראה לו שמה שמעניין אותך באמת - זה העולם הרוחני.

אליו מישוהו בלגלוג, נו, מה הרווחת מכל הארמון שלך... אתה רק שוכב בבית חולים... אמר לו, שוטה! הארמון לא נפל, אני נפלתי! אמנם יקח חצי שנה של שיקום, אך לאחר מכן יש לי את הארמון, לארמון לא קרה שום דבר! אם הארמון היה נופל זה היה בעיה. אומר המשגיח ר' יחזקאל (שווה מליארד דולר): **כל עבודה שעובדים - זה ארמון! הארמון אף פעם לא נופל, אני הוא זה שנופל! וכשאני חוזר, אני חוזר לארמון שקיים! איזה מתוק...** הארמון לא נופל! כל מה שעבדתי קיים ובניתי לי ארמון. אני נופל ואח"כ אני חוזר בחזרה לארמון.

ובספר 'עבודת יחזקאל' שיצא כעת על אלול (משיחות המשגיח במיר ובתחילת פוניבז' שה"ל הג"ר מנחם מנדלסון שליט"א) אומר ר' יחזקאל אנחנו מדברים כל כך הרבה על חשיבות הימים הללו, וכמה זה ימים גדולים, מה נראה לכם, שהיצר הרע יושב בשקט?! הוא הרי יודע שאם נזכה באלול אז לא תהיה לו עבודה במשך שנה שלמה... והוסיף, יש יצר הרע מיוחד לאלול שמנסה להוריד אותנו בכל הדברים, או לשבור אותנו. האלווידיקער יצר הרע! **יש כאלו שהיצר הרע הזה לא עובד אצלם חזק כ"כ כל השנה אבל באלול הוא מתעורר, כי היצירה יודע, הוא יודע איפה טמון כל הרכוש. היצר הרע יודע שאם פה הוא מפסיד - אז הוא נכשל.**

לא לפחד להתכופף

ישנה שאלה מפורסמת: רבינו יונה מביא בתחילת השערי תשובה, משל למה הדבר דומה לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, פרצו ויעבורו. חתרו מחתרת וברחו, ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר וירא והנה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור. ויד אותו במטהו, אמר לו קשה יום! הלא המחתרת חתורה לפניך, ואיך לא מיהרת המלט על נפשך?

וידועה השאלה, הרי אם ימצאו את האסירים שברחו - יענישו אותם בעונש כבד מאד! הרי אסור לעשות כזה דבר, אז מה רוצים מהאסיר שנשאר, למה מרביצים לו? ויש ע"ז הרבה תירוצים.

אומר מרן הרב שך זצ"ל למה באמת לא ברחתי? **כי לצאת דרך המחתרת צריך להתכופף, אני לא מוכן להתכופף, זה לא בשבילי... מגיע לך מכות! ממך לא יצא כלום.**

הגאון ר' חיים ברים היה אומר בנוסח דומה: אם אני ילך במחתרת - אני יתלכלך ואולי גם תיקרע לי החליפה... לזה אני לא מוכן.

יש אנשים שכשמגיע אלול הם חושבים, מה פתאום אני יגיד שאני צריך לתקן דברים, ושאני לא בסדר... הם לא מוכנים להתכופף, לא מוכנים להתלכלך...

תמיד ידעו, שבאלול, בחור שאיכפת לו, בחור שיודע ששנה שלמה נפלתי, וכל בחור בתחום שלו, אז הולכים לשאול! הולכים להתייעץ! מה, אתה הולך כעת עוד שנה לשחק משחקים?!... לך תשאל! יש היום עולם שלם של מי שאפשר לשאול אותם, כל אחד איפה שיותר נעים לו, אבל אתה אחראי על עצמך!

וזכורני, שפעם בא אלי בחור ודיבר איתי על ניסיון לא קל שהוא עובר. אך לאחר מכן הוא תפס את עצמו, אָה... זה לא בדיוק כמו שאמרת, זה לא נכון... ולמה? כי לא מתאים ליהוד מעלתו לספר את זה. זה נקרא תשובה!! הוד מעלתך לא יכול להתכופף!...

המשגיח הגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל היה מביא את הריז"ינער שאמר, 'כף אחת' - התכופפות אחת, 'עשרה זהב'! שווה עשרה זהב!!! הרי מה אתה בסך הכל... חוטא! תתלכלך, תתבייש קצת, אבל תמצא מזור לפשד!!! כשיש בעיה שאתה רואה שאתה לא מסתדר - תשאל! ויש כל כך הרבה את מי, מכל הכיוונים, אבל תרצה לחזור, תרצה להתכופף, ותרצה מזור לפשד.

ימי אלול הם ימי רצון, ולמה זה ימי רצון?

כתוב בתנא דבי אליהו (זוטא, ספ"ד) 'ובארבעים יום האחרונים שעלה משה שניה להר סיני להביא את התורה, גזרו יום צום ותענית. וביום האחרון שבכולם שהוא סוף הארבעים יום, גזרו תענית ולנו בתעניתם כדי שלא ישלוט בהם יצר הרע. [זה יום הכיפורים שלנו] ולמחרתו השכימו ועלו לפני הר סיני. ישראל היו בוכים לקראת משה, והוא היה בוכה לקראתם, עד שעלתה בכייתם למרום. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא על ישראל, וקיבל את תשובתם.

בשרה אותם רוח הקדש בשורות טובות ונחמות, ואמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני! נשבע אני בשמי הגדול ובכסא הכבוד שלי, שתהא לכם בכיה זו לשמחה גדולה, ויהיה לכם יום זה - יום סליחה וכפרה ומחילה, לכם, ולבניכם, ולבני בניכם עד סוף כל הדורות. שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו.

אנחנו אומרים כל בוקר שתרגילנו בתורתך, ודבקנו במצוותיך, ואל תביאנו לא לידי חטא, ולא לידי עברה ועוון ולא לידי ניסיון ולא לידי בזיון. לבקש מכל הלב, ולהתחנן, ומפה מגיעה היראת שמים, מהפחד שמא אני אחטא.

ולמעשה, למה הם לנו בתעניתם? למה הם בכו? כי פחדו שאולי נכשל שוב. זה בעל תשובה, אני באמת רוצה לשוב. ואם אני רואה שנפלתי - אני שואל ומתייעץ ובוכה בתפילה שאזכה להתרומם, אבל אני רוצה באמת להשתנות!

כדאי באמת לנצל את האלול, כי כל יום שעובר זה פסידא דלא חדר. כשאנו תולשים את הדף של היום שעבר באלול - הלב נקרע. זה כמו להגיד לבן אדם - הפסדת היום מליארד דולר, אולי מחר תרויח...

צריכים לדאוג גם לחיים. לחיים שלנו, ולחיים של החברים שלנו, וצריכים להישמר. באלול וראש השנה מדברים על שמירת הנפש, אך צריך גם שמירת הגוף, וזה גם רצון ה' כמו שהרמב"ם כתב בהיות הגוף בריא ושלם זה מדרכי עבודת ה' יתברך.

אנחנו רוצים להיות בריאים כדי שנוכל לעבוד את ה' יתברך. וזה גם כן חלק מעבודת האלול. ומה שצריך לעשות - צריך, וכמו שהורנו גדולי הדור שליט"א.

אנו מקוים ומתפללים שבישיבה לא תשלוט שום מחלה, והקב"ה יראה שאנחנו נשמרים כדי שנעבוד אותו, ונזכה באמת שיהיה לנו אלול מוצלח, עם הרבה שטייגען ועליה, אורח חיים למעלה למשכיל!

לזכות ולהצלחת

ידידינו המופלג הבה"ח אהרן שלום מרקוס שיחי'

לרגל אירוסיו בשעטו"מ

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל

לע"נ

הר"ר ישראל בן ציון היימן

בן הרב אברהם שלמה זצ"ל

נלב"ע י"ז אלול תשמ"א

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

שיעורים בדיני סליחות,

ראש השנה, תקיעות לרבים וליחיד ובתקופה זו.

יום טוב, יו"ט שני ויום הכיפורים

מהראב"ד הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א

נכתב ע"פ הבנת הכותב

סליחות

נראה דבדאי מותר. ע"פ הקבלה אין לאכול כלל קודם עה"ש ואפי' קודם חצי שעה¹¹.

♦ **סליחות קודם זמן ציצית** אין מתעטף בטלית, הש"ץ מתעטף ולא מברך, וכתב בחוט שני¹² אם ממשיכים הסליחות אחר שיגיע זמן ציצית יתעטף הש"ץ בטלית שלו ולא יקח מאחר וכשיגיע זמן ציצית ימשמש בציצית ויברך.

סדר סליחות

♦ לפני כל סליחה אומרים פסוקים, אח"כ כרחם אב וכו', ואח"כ הפיוט. אומרים שהפסוקים האלו קדמו לפיוטים והפיוטים נוסדו על הפסוקים הללו, ועכ"פ אין לדלג הפסוקים. לגבי אמירת כרחם אב הגר"א אמר זאת רק בסליחה הראשונה ולפני עקידה [שאומרים בערב ר"ה ובעשיית, ואפשר דלפני העקידה אומרים כרחם אב ולא מסיימים סלח נא וגו'].

♦ **באמירת י"ג מדות** יש לעמוד, ומי שיכול יעמוד כל הסליחות, אין לומר י"ג מדות ביחיד רק כקורא בתורה, וצריך להבין פירוש הדברין מה הן הי"ג מידות.

♦ **כששומע י"ג מדות בציבור** יפסיק ממה שהוא אומר ויאמר עם הציבור.

♦ **באמירת וידוי** ג"כ חייב לעמוד, הוידוי צריך לומר בכוונה ומתוך חרטה שלא יהא חוטא בוידוי פה.

♦ **נפילת אפיים** יאמר עם הציבור.

♦ **הבקשות בארמית** אין אומרים אותם ביחיד.

תעניות בימי הסליחות.

♦ יש מתענים ביום א' של סליחות ובערב ר"ה.

♦ אין צריך לקבל התענית כי כן המנהג, ומי שאינו רגיל להתענות והשנה רוצה להתענות י"א שצריך לקבל התענית [אם אין דעתו להשלים התענית עד סוף היום צריך להתנות כן בפירוש, כי המקבל תענית סתם חייב להשלים].

♦ נוהגים שאין משלימים התענית רק מתפללים מנחה גדולה ואומרים עננו ואח"כ אוכלים.

♦ הספרדים מתחילים לומר **סליחות** מאחרי ר"ח אלול, והאשכנזים ממוצאי שבת שקודם ר"ה, ואם אין די ימים בין שבת לר"ה מקדימים למוצ"ש שלפני כן.

♦ אין אומרים תחנונים **בלילה שהוא זמן דין**, [וביורה"כ אין הדין שולט ולכן מותר לומר סליחות בלילה], בשו"ע¹ כתב דשליש הלילה הוא ג"כ עת רצון, אך השע"ת הביא מהרמ"ז שאין להקדים קודם חצות, לכן י"א סליחות בחצות הלילה וי"א באשמורת הבוקר, כיום נוהגים הרבה לאחר ולומר סליחות קודם התפילה.

♦ המשכים לסליחות צריך לומר **ברכת התורה**, ואפי' אם דעתו לחזור ולישן אחר הסליחות קודם עלות השחר³.

♦ אם משכים קודם עלות השחר צריך **ליטול ידיו**, אך לגבי ברכת על נט"י עדיף להמתין עד זמן התפילה ואז נפנה לנקביו ומברך ענט"י ואשר יצר, וגם אם בירך קודם עה"ש צריך לחזור וליטול ידיו אחרי עה"ש ויכול להמתין עד אחר הסליחות.

♦ **שאר ברכות השחר** יכול לברך גם קודם שיאור היום, רק **ברכת 'אשר נתן לשכוי'** וכו' עדיף לכתחילה לברך אחרי עה"ש וכן פרשת התמיד והמשניות⁴, ואם קם קודם חצות משמע במ"ב⁵ דלא יאמר הברכות בס"ק לא כתב לענין ברכת יא"י לשכוי שקודם חצות לא יצא אפי' בדיעבד וצ"ע לגבי שאר הברכות.

♦ אם השכים לסליחות קודם עה"ש ודעתו לחזור ולישן **שנית קודם עה"ש** לא יברך 'אלוקי נשמה' רק בלא חתימה וכן לא הימנעביר שינה רק כשיקום אח"כ, לגבי ברכת התורה, י"א שחוזר ומברך אחר שקם משנתו וכן נוטה דעת המ"ב⁶.

♦ לגבי **אכילה ושתייה קודם הסליחות** אם הגיע כבר עה"ש אסור⁷, וגם חצי שעה קודם עה"ש אסור⁸.

♦ **מים** מותר לשתות⁹, לגבי **תה וקפה** עם סוכר ע"י משנ"ב¹⁰, והעולם נוהג להקל. בחצי שעה קודם עה"ש

לע"נ דוד ורבה קנדר הי"ד
וילדיהם חיים וציפורה הי"ד

⁹ פ"ט ג'
¹⁰ פט כב
¹¹ באה"ט תקפא יב
¹² פרק א'

⁵ מז ס"ק ל'
⁶ סי' מז כט
⁷ סי' תקפא מ"ב כא
⁸ משנ"ב פט כז

¹ סי' א ס"ב
² ס"ק ו'
³ מ"ב מז כט.
⁴ שו"ע מז יג

♦ גם נוהגין שאם יש **סעודת מצווה** כגון ברית מילה ופדה"ב שאוכלים בסעודה ולא מתענים.

ערב ר"ה

♦ **א"א תחנון בער"ה** רק בסליחות ואפי' אומרים הסליחות אחר שהאיר היום.

♦ **אין תוקעין בשופר** אחר התפילה **בער"ה** ונהגו שאפי' יחיד בביתו אינו תוקע, ואם צריך להתלמד יתקע בחדר סגור, **בליל ער"ה** ג"כ לא תוקעים¹³.

♦ **התרת נדרים** נוהגים לעשות אחר התפילה בער"ה, ויש להתיר בפני ג' גדולים מן התורה דהיינו בני י"ג שנתמלא זקנם.

♦ **מופלא סמוך לאיש** צריך להתיר ג"כ נדרים, דהיינו בן משנת יב ובת משנת יא [והמופלא וכן בן יג שלא נתמלא זקנו מתירים נדריהם בפני אחרים ואין הם יכולים לחזור ולהתיר לאותם שהתירו להם].

♦ לכאורה אין מקום לחלק בין **נשים** לגברים לענין הצורך בהתרת נדרים, אך רוב הנשים לא נהגו להתיר הנדרים בערב ר"ה וסומכות על ההיתר ד'כל נדרי' להולכות לביהכניס ליכל נדרי', ויש שעושות את הבעל שליח והוא מבקש מאותם המתירים לו שיתירו גם לאשתו, ודוקא בעל יכול להיות שליח אך אחר לא.

♦ התרת נדרים גם **בקרובים**, רק הבעל אינו יכול להיות דיין להתיר נדרי אשתו.

♦ אחר התרת נדרים נוהגים **למסור מודעא** על כל הנדרים שידור שלא יהיו נדר [וזה יכול לעשות גם ביחיד בביתו בינו לבין עצמו] ולמעשה מי שנדר איזה נדר אינו סומך על מודעא זו לבטל הנדר לחוש לדעה שהביא השו"ע דמהני מודעא רק אם נזכר תוכ"ד ומיד מתחרט על זה שנדר¹⁴.

♦ נוהגים **להסתפר** בער"ה להראות שאנו סמוכים שהקב"ה יוציא אותנו זכאים בדין, וכן נוהגים לגזור הצפרנים.

♦ נוהגים **לטבול במקווה**, וכתב הח"א דאין להקדים הטבילה יותר משעה לפני חצות.

♦ יש לזכור **להכין פרי חדש** לצורך ברכת שהחיינו בליל ב' דר"ה ע"י להלן לענין הדלקת נרות בליל יו"ט שני ומה שיכול להכין מער"ה לצורך ליל יו"ט שני ראוי להכין.

♦ **לובשים בגדי יו"ט** אך לא בגדי משי ורקמה ובכלל זה שלא להתקשט בתכשיטים.

♦ יראה **לשוב בתשובה** ביום זה, ונזכר בספרים ללמוד ביום זה את **יסוד התשובה** לרבינו יונה.

♦ יראה **לפייס חבירו**, לתקן מה שחטא בין אדם לחבירו ולא ימתין לערב יו"ט.

נרות יו"ט

♦ יש כמה מנהגים בענין הדלקת נרות בערב יו"ט, אם הוא כמו ערב שבת או שיש הבדל [אם חל יו"ט בשבת מדליקים הנרות כבע"ש].

♦ מנהגנו **להדליק הנרות בעיו"ט** כמו בע"ש ולא אחר כניסת היו"ט, אמנם כשחל במוצ"ש או בליל יו"ט שני שא"א להדליק מבעו"י מדליקין הנרות ביו"ט עצמו אחר צאת הכוכבים.

♦ מנהגנו בהדלקת נרות יו"ט לברך ואח"כ להדליק [לא כמו שנוהגים בשבת להדליק ואח"כ לברך], שהרי ביו"ט יכולה להדליק אפי' אם תמצו לומר שקבלה על עצמה יו"ט בשעת הברכה, **ויש לזהר לא לכבות הגפרור** שמדליקה בו הנרות שאם קיבלה יו"ט אסור לכבות, על כן תניח הגפרור או הנר בזהירות על מגש עד שיכבה.

♦ רוב הנשים נוהגות לברך שהחיינו של יו"ט בהדלקת הנרות [ביו"ט שמברכין בו 'שהחיינו' למעט ז' של פסח, ואמנם הפוסקים תמחו מאד על מנהג זה דלמה לא יברכו על הכוס כעיקר הדין, אך לא ביטלו המנהג וביה"כ לא קשה, שהרי אין מברכין על הכוס], ולכן **אין הנשים יכולות להתנות** לא לקבל יו"ט בהדלקת הנרות כיון שברכו 'שהחיינו', ויזהרו להתפלל מנחה קודם ההדלקה שאחר שמקבלת יו"ט אינה יכולה להתפלל מנחה.

♦ כתב בחו"ש¹⁵ שביו"ט חובת הדלקת נרות היא רק **במקום אכילה** משום כבוד יו"ט, ואין את הטעם של 'שלום בית' שלא יכשל וכדו' שיצטרך להדליק בכל מקום שמשתמש בו שהרי יכול להעביר נר כל פעם שצריך אור באיזה מקום.

♦ הנפ"מ **מי שאוכל בליל יו"ט אצל אחרים** צריך להדליק דוקא שם במקום אכילה ואינו יוצא ידי"ח במה שמדליק בביתו שהוא מקום לינה [גם לענין שבת כתב בחו"ש¹⁶ דבהדלקה שלא במקום אכילה לא מהני תוספת אורה וא"כ לא מועיל הדלקת נרות במקום לינה אלא א"כ אין שם אור אחר].

♦ מותר לקחת אש מנר יו"ט כדי לחמם אוכל ליו"ט שגם זה בכלל מצות יו"ט.

הכנת הנרות ביו"ט עצמו

♦ כשמדליקין נרות ביו"ט [כגון בב' דר"ה או שחל יו"ט בע"ש או במוצ"ש וכדו'] יש לזהר בכמה דברים בהכנת הנרות ולכן ראוי להכניס מערב שבת.

♦ מותר להכין **פתיל צף** ביו"ט, אמנם עדיף להכין מעיו"ט מספיק כדי ההדלקות שצריכים ביו"ט. בסוגים שהנקב בשעם לא מנוקב ופותחים אותו ע"י השחלת הפתילה לכאורה זה דבר שאסור ביו"ט.

♦ מותר **לנקות מכוסית הזכוכית** את שארית הנרות¹⁷, ואין בזה משום תיקון מנא, וגם אין בזה משום מוקצה, שמסיר השיירים מהכלי [וכמש"כ הרע"א לענין שיירי פתילות].

♦ אפשר לשים **שכבה דקה של חול** [שהכין מעיו"ט] לכסות את הפחית הדבוקה לשולי הכלי ואז מניח ע"י את הנר ואין צורך להוציא את הדיסקית של הנר הקודם [במלח יכול להיות שיש בע"י של מבשל וצ"ע].

♦ **אסור לגרד בסכין** את הנר כדי שיוכל להיכנס אל הפמוט אבל לדחוף אותו בחזקה מותר אף שע"י מתקלף קצת מהנר.

♦ **אסור לחמם את הנר** ולהדביקו לפמוט משום ממחק.

♦ המדליקים בשמן עם פתיל צף ונותנים מים בכוסית, א"כ אחר שכבה הנר נשאר בכוסית מים ועליהם צף הפתיל צף, מסתבר שאין כאן חשש ברירה להוציא הפתיל הצף מעל המים, [כמו דס"ל לחזו"א לענין זבוב במשקה], אך יכול לשפוך המים עם הפתיל צף, ובה אין כלל שאלה לא של בורר ולא של מוקצה.

תפילת עש"ת

♦ בעש"ת חותמים ברכה שלישית של תפילת העמידה **המלך הקדוש**, ולא **הקל הקדוש**, אם טעה: תוך כדי דיבור יכול לתקן [אם לא התחיל עדין ברכה שאחריה], אם לא תיקן חוזר לראש התפילה.

♦ גם **ש"ץ שטעה** ולא תיקן תוכ"ד חוזר לראש התפילה, ואומרים עוד הפעם קדושה.

♦ מי **שספק** לו אם אמר **המלך הקדוש** או **הקל הקדוש** חוזר, דמסתמא אמר כפי הרגלו.

♦ בברכת **השיבה שופטינו** חותמים **המלך המשפט** ולא **מלך אוהב צדקה ומשפט**, אם טעה יכול לתקן תוכ"ד, אם לא תיקן לרמ"א אין הוא מעכב, וכיון שעבר תוכ"ד או שהתחיל ברכת ולמלשינים אינו חוזר ס"י ק"י, ודעת השו"ע שהוא מעכב, וכ"ז שלא סיים התפילה חוזר לשיבה שופטינו, ואם סיים ועקר רגליו חוזר לראש¹⁸.

♦ ברכת **שים שלום** אנו נוהגים לא לשנות את החתימה.

♦ **בסוף התפילות ובסוף הקדיש** אומר **עושה השלום** ולא **עושה שלום**, ואין בזה עיכוב כלל.

♦ מוסיפים בברכת **אבות זכרנו לחיים וגו'** ובברכת גבורות **מי כמוך וגו'**, ובברכת ההודאה **וכתוב וגו'**, ובברכת **שים שלום** **בספר חיים וגו'**, הוספות אלו אינם מעכבות ואם לא אמר והתחיל לחתום ברוך אתה ה' אינו חוזר.

יש דעה בתוס'¹⁹ שאזכרות אלו מעכבות וא"כ יזהר מאד שלא לטעות בהן שהרי אין הוא יכול לתקן אם עיוות.

♦ בר"ה ויו"כ מוסיפים בברכה שלישית ובכן וכו', ותוספת זו אינה מעכבת, ואם שכח והתחיל לחתום בא"י אינו חוזר [לדעת הרמב"ם מוסיפים כן בכל תפילות עש"ת²⁰].

♦ מי שאמר **ובכן תן** וכו' ואח"כ הסתפק לו אם חתם **המלך הקדוש** או **הקל קדוש**, אינו חוזר, מכיון שאמר **ובכן** ולא כנוסח הברכה כל השנה אין הוא למוד לומר **הקל הקדוש**²¹.

♦ י"א **דביל ר"ה** אם חתם **הקל הקדוש** אינו חוזר, דאין מקדשין החודש בלילה כמו דין יעלה ויבוא בליל ר"ח דאינו לעיכובא, ובשעה"צ כתב דה"מ אם התפלל כל התפילה של חול, אך אם הוא מתפלל תפילת יו"ט הוי תרתי דסתרי²².

ליל ר"ה

♦ נוהגים **לברך איש את רעהו** בברכת לשנה טובה תכתב וי"א **תכתב ותחתם** ונהגו להוסיף **לאלתר לחיים טובים ולשלום**.

ביום ר"ה מברכים בגמר חתימה טובה וכן בליל ב' דר"ה וכל עש"ת.

♦ נוהגים **לאכול הסימנים** המוזכרים בגמרא, תמרי וכרתי סילקא רוביא וקרא, וכן מה שנוצר בפוסקים תפוח בדבש ורימון וראש דג ועוד.

♦ הביא המ"ב²³ מהשל"ה ייתעורר אדם בתשובה כשיאמר **יהי רצון** ויתפלל ע"ז בלב שלם". נוהגים **לומר היה"ר בלא להזכיר השם**.

♦ **תמרים ותפוח** הם דברים שאינם באים מחמת הסעודה ולכן צריך לברך עליהם בפה"ע לפני האכילה [וכשאוכל שניהם יברך על התמר שהוא מין שבעה]²⁴. שאר הסימנים שהם ירקות כתב בכה"ח יב שהם דברים הבאים מחמת הסעודה ואין צריכים ברכה, וי"א שמכיון שבאים לסימן ולא לסעודה צריך לברך ולכן נוהגים לברך תחלה על בננה או אונס **לפטור הירקות**.

²³ תקפג ב'
²⁴ מ"ב תקפג ג

²¹ תקפג ד
²² תקפג ד

¹⁹ ברכות יב: ד"ה והלכתא
²⁰ פ"ב תפלה הי"ט

¹⁷ חו"ש יו"ט פ"א ס"ק ב'
¹⁸ תקפה א

♦ אם חושש באיזה מין **מיתולעים** אין לאוכלו שיצא שכרו בהפסדו, ויש ענין להביא את המין הזה לראותו בלבד²⁵.

♦ המ"ב הביא **"שיזהר מאד שלא יכעוס** בימים האלו מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעש"ט²⁶.

♦ בכתבי האר"י ז"ל כתבו טוב ללמוד פרק משניות בכל סעודה מד' סעודות ר"ה ובוודאי דגם זה סימן טוב.

♦ מובא בירושלמי שהישן בר"ה ידמך מזליה והכוונה לשינה ביום, אך בלילה יכול לישון, וכתב בכה"ח שצריך להשכים קודם עה"ש שלא יהא ישן ביום, ועדיף להשכים קודם עה"ש ולישן אחר חצות שבוה יש מקילין²⁷.

♦ החיי אדם כתב שמי שאינו יכול עדיף שישן ביום ויתפלל בכוונה, ופשוט שמי שאם ישכים קום לא יוכל לכוין בתפילת השחר שעדיף שיקום יותר מאוחר.

♦ מנהגנו שאוכלים **הסימנים גם בליל ב' דר"ה**.

תפילות ר"ה והתקיעות

♦ יש המערערים על המנהג **שמפסיקים בניגון** בין 'ברכו' ל'את ה' המבורך' ולכן מנגנים קודם שאומר הש"ץ תיבת 'ברכו'.

♦ כמו"כ מקפידים שלא לנגן בקדיש לפני התיבות ויאמרו אמן' ולכן מנגנים לפני 'דאמירן בעלמא'.

♦ המנהג הוא שהש"ץ אומר תיבת **'המלך'** במקומו שהוא יושב בו ואח"כ הולך לפני התיבה, ואומר 'יושב וגו', [ואומרים בר"ה וביו"כ **'המלך יושב'** ולא 'המלך היושב'].

♦ וכשאומרים **בפי ישרים** וכו' אומרים 'תתרום... תתברך... תתקדש... תהלל...', כסדר בנוסח ספרד שהוא ר"ת 'רבקה'.

♦ מה שפותחים ארון הקודש בחלקים מסוימים של חזרת הש"ץ הוא לעורר את הציבור שכאשר פותחים את ארה"ק כולם עומדים ומתעוררים.

♦ מי שתש כוחו וקשה לו לעמוד אין הוא מחויב לעמוד כל פעם שפותחים את ארה"ק.

♦ כתבו הפוסקים שיש ענין להשתדל שיהא לו עליה בר"ה ויוה"כ, וגם אם מוכרים עליות בכסף יתאמץ לקנות לו עליה, ויותר משובח מי שקונה בכסף ממי שמקבל עלי' בלא תשלום.

♦ אומרים שהמפטיר ביום א' דר"ה הוא סגולה להיפקד בבנים לחשוכי בנים כמו שנפקדו שרה אמנו וחנה.

♦ סדר התפילה הוא שתוקעים מיד אחר שמסיימים תפילת השחר, אך מכיון שמאריכים בתפילה נוהגים ברוב המקומות להחזיר את הס"ת למקומו ועושים הפסקה קצרה עד התקיעות.

♦ מי שחלש ליבו נהגו להקל שיקדש ויטעם מעט ואסור לאכול יותר מכביצה פת, או פת הבאה בכיסנין כיון שהוא לפני תפילת מוסף.

תקיעת שופר

♦ תקיעת שופר היא **מצוות עשה שהזמן גרמא** ונשים פטורות, אכן נוהגות הנשים להקפיד לשמוע תקיעת שופר אע"פ שאין הן חייבות בה.

♦ מותר לתקוע לנשים וכן מתירים **לטלטל השופר ברה"ר** לצורך תקיעת נשים [ויש פוסקים האוסרים בזה].

♦ לדעת הרמ"א נשים השומעות תקיעת שופר מברכות על המצווה כמו האנשים, דהיינו ב' ברכות 'לשמוע קול שופר' ו'שהחיינו', ולדעת המחבר אין נשים מברכות על מ"ע שהז"ג אך בתקיעת שופר י"א שנהגו לברך, ועל כן נכון שתשמע התקיעות בציבור ויוצאות בברכת הש"ץ [איש שכבר שמע התקיעות אינו יכול לברך בשביל האשה].

♦ צריך לשמוע קול השופר מתחילה ועד סוף, אם התוקע מתחיל או מסיים בקול נמוך שאינו נשמע לעומדים מרחוק לא יצאו ידי חובה.

♦ צריך התוקע לכוין להוציא את השומעים ידי חובה, והשומעים צריכים לכוון לצאת ידי חובה, אך אין הם צריכים לכוון מה התקיעה, אם תשר"ת או תש"ת ואם התקיעה שלפני או של אחרי וסומכין דעתן על מה שתוקע התוקע.

♦ **התוקע ליחיד** ושמע גם אחר את התקיעה אין הוא יוצא ידי חובה, שהרי התוקע לא כיוון להוציא, אבל **התוקע לציבור** סתם דעתו על כל מי שישמע התקיעות ולכן גם מי שחוץ לביהכנ"ס יכול לצאת ידי"ח אם כיוון ליבו ושמע התקיעות כראוי.

♦ התוקע לתוך הבור וכו' לא יצא, שחוששים שמא שמע קול הברה, ודעת הט"ז **שהעומד חוץ לביהכנ"ס** צריך לחוש שמא הוא שומע קול הברה, אא"כ הוא עומד קרוב לחלון ביהכנ"ס. **בעזרת נשים** שפתוחה לביהכנ"ס אין חוששין לקול הברה.

♦ מנהג אשכנז שאין תוקעין בתפילת לחש רק בחזרת הש"ץ.

♦ מנהגנו לתקוע 'תשר"ת תש"ת תר"ת' למלכויות וכן לזכרונות וכן לשופרות, ואחר קדיש תתקבל תוקעין ל'

קולות, ואחר 'אין כאלוקינו וכו' עוד עשר קולות [ויש נוהגים לתקוע הלי קולות אחר 'אין כאלוקינו וגוי וי קולות אחר 'עלינו].

♦ לכתחילה ראוי **שלא להפסיק בדיבור** עד אחר הי תקיעות האחרונים, רק מענין התפילה והתקיעות.

♦ דעת מרן הגרי"ז זצ"ל שלצאת ידי חובת תקיעות על סדר הברכות יש **לשמוע כל חזרת הש"ץ**, ואם חיסר ולא שמע איזה תיבות שהן לעיכובא לא יצא ידי חובה של תקיעות על סדר הברכות, ומרן החזו"א זצ"ל חולק שאם שומע עם הציבור יצא בכל ענין.

♦ המנהג הוא לתקוע התקיעות של מיושב [שלפני מוסף] תשר"ת **בנשימה אחת**, ובתקיעות שעל סדר הברכות בב' נשימות.

למ"ב נשימה אחת היינו הפסק כל דהו, וב' נשימות בהפסק מצומצם כדי נשימה ולא יותר, ולחזו"א נשימה אחת היינו ללא הפסק כלל, וב' נשימות בהפסק כל דהו.

[בכולל חזו"א המנהג לתקוע במיושב כהחזו"א, וע"ס הברכות ב' נשימות כהמ"ב, ואחר התפילה בהפסק כל דהו שהוא נשימה אחת למ"ב וב' נשימות לחזו"א].

לתשומת לב התוקעים בשופר בפרט בתקופת

מחלה

התוקעים לציבור

♦ יש להשתדל לעמוד במרחק מהציבור, ככל האפשר, כי מכח התקיעה מתפזר האויר במרחק גדול. אמנם אין לתקוע לתקוע מחוץ לביהכנ"ס או שיעמוד הציבור חוץ לביהכנ"ס.

♦ מה טוב אם התוקע יבדוק עצמו ביום ה' בבוקר שאין הוא נושא את הנגיף.

♦ אין לכסות את קצה השופר במסכה.

התוקע ליחיד

♦ כדאי שיכוין התוקע להוציא ידי חובה כל מי ששומע את התקיעות ורוצה לצאת ידי חובה, ולא רק אותו אדם שביקש ממנו לתקוע עבורו.

♦ כשתוקעים ליחיד שלא על סדר התפילה, תוקעים לי קולות, ותשר"ת תוקעים בנשימה אחת.

♦ אם התוקע כבר יצאה ידי חובת תקיעות, יברך השומע את הברכות.

אלא אם הם ציבור שלא שמעו עדין תקיעות שיכול התוקע לברך את הברכות ולהוציא אותם או שאין השומע יכול לברך בעצמו.

♦ **התוקע לאשה** אינו יכול לברך את הברכות, והיא חייבת לברך לעצמה.

♦ מותר לטלטל את השופר ברה"ר בשביל לתקוע לאשה.

♦ הרבה מבנות ספרד לא מברכות על תקיעות שופר.

יום ב' דר"ה

♦ מדרבנן עושים **ב' ימים ר"ה** כיון שבזמן שקדשו ע"פ הראי' לא ידעו אם היום הראשון קודש או השני.

♦ גם בא"י עושים ב' ימים יו"ט שהרי גם בא"י לא יכלו לדעת מתי יו"ט.

♦ **חמור דין יו"ט ב' דר"ה** משאר יו"ט שני של גלויות שפעמים שהיו ב' הימים קודש בוודאי מדרבנן, כגון שבאו העדים מן המנחה ולמעלה לקדש החודש [ונתנו לב' הימים דין של יומא אריכתא שא"א לערב ביום א' לדרום וביום ב' לצפון עירוב תחומין, וביצה שנולדה בראשון אסורה גם בשני].

♦ מה שמחשיבים את ימי ר"ה כ**יומא אריכתא** היינו בין לחומרא ובין לקולא בדרבנן, אך בדאורייתא אין מקילים להחשיבם כיום אחד, ולכן א"א לבשל או להדליק הנר ביום א' ליום ב', שהרי מכין מיו"ט לחול [לכן יש מקומות שמאחרים קצת התפילה בליל ב' דר"ה שיהא מספיק זמן להתחיל להכנות של סעודת ליל ב', שהרי א"א להכין לפני צאה"כ של יום א'].]

♦ נחלקו הראשונים לגבי ברכת **'שהחיינו'** ביום ב' דר"ה, אם דינו כשאר יו"ט ב' של גלויות שחוזרים ומברכים 'שהחיינו' שאע"פ שברכו ביום א' הרי אנו עושים יום ב' משום ספק דיום א' הי' חול, וא"כ לא יצאו ידי חובה בברכת 'שהחיינו' ביום א', או שרי"ה שונה שהוא 'יומא אריכתא' ובוודאי כבר יצא ידי"ח ב'שהחיינו' של יום א'.

לכן נהגו להכין **פרי חדש** לקידוש ליל ב' דר"ה, שמברך שהחינו לפטור את הפרי החדש, ויוצא גם ידי חובת היום אם צריך, ואין כאן חשש ברכה לבטלה. ואע"פ שאינו אוכל מיד הפרי מ"מ עיקר הדין הוא שמברכים 'שהחיינו' על ראיית פרי חדש ואפי' אינו אוכלו.

[מיהו יש לעיין על הצד שהיום אינו מחייב בברכת 'שהחיינו' רק הפרי החדש, א"כ הוא מפסיק בברכה זו שלא לצורך בין ברכת הגפן לשתיית היין של קידוש, וע"י גאון יעקב עירובין מ:].

♦ נשים הנוהגות לברך 'שהחיינו' של יו"ט בהדלקת הנרות יש להן ג"כ את הנידון הני"ל, אם לברך בליל יו"ט ב' דר"ה וצריכות ג"כ לכוין על פרי חדש [או אם יש להם בגד חדש].

♦ לגבי ברכת **'שהחיינו' בתקיעת שופר ביום ב'** דעת המחבר שאין מברכים, ודעת הרמ"א שמברכים, וכתבו האחרונים שטוב לכתחילה שילבש התוקע בגד חדש לברך עליו 'שהחיינו' ס"י ת"ר סעי' ג'.

[וכל זה כשחל יום א' בחול ותקעו בשופר ואמרו 'שהחיינו', אך אם יום א' חל בשבת ולא תקעו בשופר פשיטא שמברכים 'שהחיינו' ביום ב'].]

נשים השומעות תקיעת שופר אחר התפילה ומברכות לעצמן, צריכות ג"כ לכתחילה ללבוש בגד חדש, והנוהגות כהמחבר אף בדיעבד אין מברכות 'שהחיינו' אם אין להם בגד חדש.

בהלכות יו"ט

♦ **מלאכת אוכל נפש** מותרת ביו"ט, ונפסק שרק מלאכות שמלישה ואילך אבל קצירה וברירה וכדו' אסור, ונחלקו בזה דשיטת הרשב"א דהוי דאורייתא שמסרן הכתוב לחכמים איזה מלאכה כן ואיזה לא, אבל ברמב"ם משמע שהוי דרבנן. והטעם שלא כל יום אדם קוצר שדהו אלא פעם בשנה אבל מלישה ואילך זו מלאכה שעושים כל פעם כמות מסוימת ולכן חשיב אוכל נפש.

♦ **דבר שאפשר לעשותו מעיו"ט** אפי' שהוא אוכל נפש צריך לעשותו מעיו"ט, ואפילו שלבשל אפשר גם מעיו"ט מכיון שתבשיל טרי הוא יותר משובח מותר, אבל לליל יו"ט יש כאלה שמחמירים שיהיה מבושל לפני מכיון ששם אין הבדל בין שעה אחת קודם או שעה וחצי. אבל לחמם וודאי מותר ביו"ט.

♦ **מותר לערות מים מכלי ראשון** לתוך כוס רטובה, אע"פ שמבשל את מעט המים שבכוס, שהרי כשישתה החמין ישתה גם את המים האלו.

♦ **כתב הרמב"ם מלאכת הוצאה והבערה** התירו לצורך היום גם לא לצורך אוכל נפש, כגון לקחת מחזור לביהכ"נ או תינוק, אבל **מה שלא לצורך אסור** כגון שצריך מפתח ובצורך אבל יש שם גם מפתח של האוטו שלא צריך לו ביו"ט לא יטלטלו, וכן להיזהר להוציא מהעגלה של התינוק דברים שלא צריכים.

♦ **דברים שספק אם יצטרך להם** ג"כ מותר להוציא, כגון בגדים להחלפה לתינוק, דגם על הספק הוא צורך יו"ט. לגבי הוצאת שעון יד, לכאורה הוא תלוי לפי הענין, שאם הולך למקום קרוב אין לו צורך בשעון.

הוא עובדא אצל החזו"א שנקרע לאחד המתלה של המעיל, והורה לו החזו"א שאסור לו לצאת עם המעיל לרה"ר משום טלטול שלא לצורך.

♦ **כתב בחוט שני²⁸** שאפשר שאסור לדעת הרמב"ן להוציא **בגדים ביו"ט שלא כדרך לבישה**, שאין היתר של 'מתוך' רק בהנאה הנכנסת לגוף האדם כמו אכילה ומדורה להתחמם[ולכן אין היתר של 'מתוך' בהוצאת המת], והבגדים הנ"ל אין לובש האדם להתחמם אלא רק לכבוד, אבל בגד לחימום הגוף מותר.

אלא שהשו"ע פוסק כדעת הרא"ש שחולק על הרמב"ן, והמ"ב כתב שהרוצה לנהוג כדעת השו"ע בוודאי אין למחות בידו²⁹, וה"ה לענין נידון הנ"ל.

♦ **בכמה דברים בהלכות יו"ט** התירו סופן משום תחילתן, ולכן התיר המ"ב **להחזיר המחזוריים לביתו** אחרי התפילה, כשמתירא שמא יגנבו [או יאבדו], שאם לא יתירו להחזירן ימנע למהביא המחזוריים לביהכנ"ס, אך כשאין חשש זה אסור להחזיר את המחזוריים שהרי אין צריך להם ביו"ט.

אם לוקח המחזור לאמירת 'תשליך' והרי א"א להשאירם שם א"כ יכול הוא להוליכם לביתו.

♦ **יש היתר של ריבוי שיעורים ביו"ט** והיינו דווקא שמרבה בדבר עצמו באותו מעשה, ועל כן בצרור מפתחות חשיב הוצאה בכל מפתח ולכן אסור לטלטל את כולם אבל קופסת גפרורים כיון שכולם ראויים לו מותר להוציא, ועל כן גם שצריך רק חלק מהתבשיל יכול לבשל הרבה. ועוד היתר אמרו בבישול בשר ודגים שיכול להרבות מכיון שהתוספת משביחה את התבשיל.

♦ **שימוש במים חמים מהברז ביו"ט**, יש בזה נידון מצד בישול המים הקרים, שכנגד כל כמות מים חמים היוצאת מהדוד נכנסים מים קרים והם מתבשלים מהמים החמים [שכלי ראשון מבשל].

ובחוט שני³⁰ דן להתיר, די"ל שכמו שמותר לבשל לצורך יו"ט ה"ה שמותר לעשות פעולה כדי להוציא את המים החמים, אף שנעשה ע"י בישול במים אחרים וזה בכלל 'ריבוי בשיעורין', וסיים בצ"ע [ואפשר שבדוד שמש יותר קל דאין בזה בישול דאורייתא רק בישול ע"י תולדות חמה דרבנן], **וסמוך לביה"ש** הוא אוסר בוודאי שכבר לא יוכל להשתמש ביו"ט בכל המים שנתבשלו.

♦ **מכשירי אוכל נפש** שא"א הי' לעשותן מערב יו"ט כגון שהצורך בהן התחדש רק ביו"ט, או שהי' טרוד מעיו"ט ולא הספיק לעשותן, דעת רוב הפוסקים שמותר לעשותן ביו"ט, וזו 'הלכה ואין מורין כן', ואין עושין כן בפני הרבים שבזה יהא כמו הוראה לרבים שהדבר מותר, ואף לא בפני בניו [ובפני אשתו לבד אפשר דשרי].

ולפ"י יש לדון להתיר לפתוח בקבוקי שתיה אם באו אורחים שלא ידע מראש שיגיעו ורוצה ליתן לפנייהם שתי', כי הוא בכלל מכשירי אוכל נפש, ויעשה כן בינו לבין עצמו.

♦ **אסור לעשות מלאכה שתגמר ביה"ש של מוצאי יו"ט**, שהוא ספק חול, ואסור לבשל ולעשות שום מלאכה ביו"ט לצורך חול, ואפי' עושה ביה"ש, אסור שאפשר שבשעת העשיה הוא יו"ט ובשעת גמר המלאכה הוא חול.

♦ **אסור לזמן גוי לסעודה** אצלו ביו"ט, שמא יבשל בשבילו במיוחד, ואסור לבשל ביו"ט לצורך גוי, ומומר הרי הוא כגוי, אך **תינוק שנשבה אין דינו כמומר**. ומי שספק אם דינו כמומר, אסור לבשל בשבילו אך להזמינו יש לומר דמותר דספק גזירה דרבנן זו לקולא.

אם מתעסקים עם חילונים לקרב ולהחזיר בתשובה י"ל דמותר לזמנם ביו"ט, וכן מי שמקרב את הוריו או את אחיו וכיו"ב [אבל לא יבשל בפ"ע עבורם].

מי שעושה **שמחה ביו"ט**, אסור לו להזמין מי שחשוד להגיע ברכב ולחלל את היו"ט.

♦ מוקצה ביו"ט חמור מבשבת פרט א' שנולד אסור ביו"ט ומותר בשבת [לרוב הפוסקים].

♦ כתב הרמב"ם שיש לאכול **סעודה שלישית** גם ביו"ט כמו בשבת, וכתוב במעשה רב שלא נהג הגר"א לאכול מלבד שביעי (אחרון) של פסח משום חיבוב המצה, [ויש להסתפק בשנה שחל ז' של פסח בע"ש אם לאכול סעודה זו או שעדיף להימנע מסעודה בע"ש אחר חצות].

♦ מותר להעביר אש ולהדליק הגז, ובגז שיש מצת בהדלקת הגז לא ידליק, אבל יש עצה לנתק החשמל.

♦ יש **בעיה בגז** שיש בו שסתום בטחון שחוס האש מייצר חשמל (אלקטרו מגנט שגורם להחזקת הקפיץ וכשמכבה האש החשמל מפסיק) ועל כן גם להדליקו באש יהיה אסור. אבל מי שנכבה לו הגז יכול לומר לגוי להדליק, שהוא לא מתכוון ליצור החשמל ואפי' שזה פ"ר דבאמירה לעכו"ם הרמ"א מתיר פסיק רישא.

הלכות יום הכיפורים

ערב יום הכיפורים

♦ ספק עבירה צריך תשובה יותר מודאי עבירה, שמתחרט פחות על מה שספק לו אם עשה (תרי"ג א). בימים אלו יפייס את חבריו, ולא יהא אכזרי מלמחול, ומידה כנגד מידה ימחל הקב"ה גם לו.

♦ כתב השו"ע דיש להחמיר בעשיית דברים גם בלא קבלתם לעתיד, והדוגמא המובאת בשו"ע³¹ היא להחמיר בפת עכו"ם, ויש ללמוד מזה לענין דברים אחרים שמקילין בהם מחמת הדחק, כגון לסמוך על זה דרה"ר דידן דינה ככרמלית כיון שאין שם ס' ריבוא.

♦ **מצווה להרבות בסעודה בעיו"כ** דכתיב 'וענייתם את נפשותיכם בתשעה בחודש לערב' דמשמע שיתענו בתשעה, והלא יוה"כ בעשרה אלא ליתן שכר על האוכל בתשיעי כצם בעשירי. כתב ברע"א **שנשים פטורות** מאכילה בעיו"כ³².

♦ אין אומרים 'מזמור לתודה' דאסור היה בזמן הבית להקריב בעיו"כ קרבן הנאכל שממעט בזמן אכילתו שהרי אין נאכל בלילה שהוא יו"כ, וא"א תחנון, ולא למנצח' דכתיב ביה 'ביום צרה'.

♦ **כפרות** יש ליתן לעניים³³, וכתב המ"ב לפדות הכפרות בשווים ולא בפחות³⁴.

♦ אין להשתמש בכספי מעשר לצורך כפרות מכיון שהוי דבר שבחובה³⁵.

♦ **טבילה** בערב יום כיפור נוהגים בה חומרא יותר מכל טבילות לחשוש מחציצה ושמא הוא רק לטעם דהטבילה מחמת תשובה, ועל כן יש לזהר לחתוך ציפורנים.

♦ **סעודה המפסקת** יש לאכול מאכלים קלים, ולא יאכל בשר שמן כבשר בקר גם בשחרית.

♦ י"א שבגמר סעודה המפסקת הוי קבלת התענית ועל כן עדיף שיתנה בפירוש שיכול להמשיך לשתות אחר גמר הסעודה³⁶.

♦ יש להוסיף מחול על הקודש ולקבל את התענית לפני זמן התענית³⁷.

♦ **וידוי** ע"פ שיטת הרמב"ם הקבלה לעתיד היא גם חלק מהוידוי, ועל כן יש לומר כן בפה, בנוסח הנדפס אפשר שיוצאים ביוה"כ רצון שלא נחטא עוד לפניך' ויכוין שמקבל ע"ע.

♦ מצוות הוידוי היא גם בערב יו"כ, ולכן יש לכוון כן במנחה בעיו"כ. וכן בזמן התקדש היום יש ענין של וידוי, ויכול לכוון בתפילה זכה לקיים דין וידוי³⁸.

♦ **בהדלקת נרות** נשים מברכות 'להדליק נר של יום הכיפורים', ואם חל בשבת י"ש של שבת ושל יום הכיפורים".

♦ לנוהגות לברך ביו"ט 'שהחיינו' בהדלקת נרות יברכו אף ביוה"כ [ואפשר שגם הנוהגות תמיד לברך לצאת יד"ח בקידוש יכולות ביוה"כ לברך בשעת ההדלקה דבלא"ה א"א אותה על הכוס], אבל יזהרו לא לברך אח"כ עם הציבור בתפילה. וכשמברכת 'שהחיינו' אינה יכולה להתנות שאינה מקבלת את יו"כ.

♦ יש לשים נר גם בחדר שישן בו עם אשתו ואפשר גם במנורת לילה קטנה מחשמל.

חולה

♦ כשם שציווה ה' לצום, כן ציווה שמי שחולה שלא יצום, ועל כן חולה שיש בו סכנה מצוה עליו לאכול, וכל חולה ישם לב לפני יו"כ לברר אצל רופא ולעשות שאלת רב אם יש בכוחו לצום או לא, ואם יש צורך בשיעורים שיכין אותם וימדוד מעיו"ט.

♦ לדעת השו"ע³⁹ עושים לחולה כל צורכו, א"כ הצריך לאכול יכול לאכול כדרכו ולא שיעורים, והגר"ח אמר ששיעורים זה רק ליולדת ומעוברת שהריחה, שעדין אינם בכלל סכנה. הביה"ל מחמיר לעניין שבת באופן שאפשר ע"י נכרי, אבל ביוה"כ א"א.

♦ האכילה שחייבים עליה היא ככותבת בכדי אכילת פרס והשתיה כמלוא לוגמיו, ועל כן אכילת שיעורים [למי שמספיק לו] כדי לצאת כל ספק הוא כדלהלן: האוכל יהיה 30 סמ"ק כדי שיהיה פחות מככותבת.

לע"נ הג"ר רפאל יצחק בן נחמן שמואל וסרמן זצ"ל
אהובה היינא ליבא בת ישראל יצחק ע"ה

37 שו"ע תרי"ח א
38 תרי"ז א ומ"ב
39 בהלכות שבת שכח ד'

34 ס"ק ו'
35 מ"ב תרי"ה ו'
36 מ"ב תרי"ח י"ב

31 ס"י תרי"ג
32 ס"י טז
33 רמ"א תרי"ה

- ♦ **בברהמ"ז** יאמרו 'יעלה ויבוא' [ובשבת גם רצה] ואם שכחו לא חוזרים כיון שאין האכילה חובה⁴⁷.
- ♦ חייבים לחנך את הילדים גם בנעילת הסנדל, שלא ינעלו נעלים מעור⁴⁸.
- ♦ קטן שליכלך וודאי שמותר לנקותו.

תשובה

- ♦ כתב הח"א **שיפרט עבירות שעשה**, וקי"ל שחוזר ומתוודה על עבירה שעשה גם ביו"כ אחר, והח"א הכין רשימה של עבירות שכיחות וכל אחד היודע בנפשו יוסיף.
- ♦ הרי יונה כותב בשערי תשובה דמחלקי התשובה להחזיר רבים מהעוון, ואפשר שיוצאים בזה ע"י נתניה לאירגונים העוסקים בחיזוק רחוקים⁴⁹.
- ♦ כתב הרמב"ם שיש גם חיוב תשובה על מידות רעות⁵⁰.
- ♦ אין תשובה על חילול ה' ולכן יש לזהר בדברים שהם בפרהסיא כמו שמצוי בהליכה בלבוש פרוץ ברחוב. בהחזקת מכשירים אשר אסרו רבותינו, וגם אם אומר שהוא לא משתמש לרע, הרי הוי בגדר מה שגזרו חכמי הדור לאפרושי מאיסורא, ולדעת החינוך (תצה) הוא אסור מדינא. וכן בענין הליכה לערכאות שהוא מחלל את השם (חוי"מ כו).
- ♦ אין יוה"כ מכפר אלא למי שמאמין במעלת יוה"כ שהקב"ה מכפר על ידו (תרי"ז ו).
- ♦ **מוצאי יו"כ** [בשנה רגילה] הבדלה בנר וברכת הבדלה בלבד, וחייב נר מכיון שאסור להשתמש באש ולכן מברך רק על נר ששבת ולא על שהודלק במוצאי"כ (תרכ"ד ד').
- ♦ ברכת הלבנה יש נוהגים לא לברך עד מוצאי יו"כ, והגר"א נהג לברך כדי שתעמוד לו הזכות ביו"כ.
- ♦ יכול לקדש הלבנה במוצאי יו"כ אף קודם שטעם ששרוי בשמחה (יא), ומשמע אפי' אינו נועל מנעלים מותר מכיון שלא עושה כן משום אבילות. ויש נוהגים לאכול ולנעול מנעלים קודם הקידוש כבמוצאי ת"ב.
- ♦ מצווה להתחיל בבנין הסוכה במוצאי יו"כ (רמ"א), סגי בכל שהוא של התחלה, אבל למחרת יראה לגמור את כולה דמצווה הבאה לידך אל תחמיצנה (תרכ"ה).
- ♦ אם למחרת יוה"כ הוא ע"ש אפשר שאסור אחר חצות. הגר"א למד מסכת סוכה.
- ♦ משכימים למחרת יו"כ שלא יראה ח"ו שהיינו נכנעים רק בעת שהיינו צריכים לבקש על דיננו.

- והשתיה כמלא לוגמיו, וכל אחד ימדוד לעצמו, ובאדם בינוני זה כ-40 סמ"ק.
- יפסיק בין שיעור לשיעור 9 דק' לצאת כל השיטות. אכילה ושתיה אין מצטרפים יחד לשיעור⁴⁰.
- ♦ בריא שאומר שאינו מרגיש טוב אין מאכילים אותו אבל יכול בעצמו לאכול אם הוא חושב שיכול לבא לידי סכנה⁴¹.
- ♦ הריח ונשתנו פניו מאכילין אותו הקל הקל, עד שיאירו עיניו, ואח"כ אסור⁴².
- ♦ אחזו בולמוס אין צריך שיעורים⁴³.
- ♦ מי שחייב ליטול תרופה יטול בלי מים, ואם לא יכול ישתה עם מים מרים כגון ע"י תה קמומיל פחות מכשיעור⁴⁴.
- ♦ יולדת עד ג' ימים מעת לעת של הלידה, לא צריכה להתענות וגם לא שיעורים, אלא א"כ אומרת שיכולה לצום שאז מאכילין אותה שיעורים⁴⁵.
- ♦ עד ז' ימים בסתם אוכלת שיעורים, ואם אמרה איני צריכה מתענה.
- ♦ מינקת חייבת להתענות אך יכול שהצום יגרום לה מחסור בחלב ולכן אם אצל התינוק הוא פקו"נ שאינו רגיל לאכול דבר אחר וכ"ש אם סובל מתופעות לוואי, יכולה לאכול לשיעורים בשביל ההנקה.
- ♦ מעוברת תשתה כמות שתיה לפני הצום לפחות 4 ליטר, ותשב במקום ממוזג, וזה עדיף מלהיטלטל ללכת לביהכ"נ.
- ♦ אם מרגישה צירים סדירים בין 10-15 דק' טרם זמנה חייבת לשתות מיד כמות של 2 ליטר, עד שיפסקו הצירים.
- ♦ אם אינה מרגשת את תנועות התינוק תשכב שעה על צד שמאל, ותשתה דבר מתוק בשיעורים, ואם עדיין לא מרגישה שתפנה לביה"ח.
- ♦ **לגבי מלאכת אוכל נפש** יוה"כ חמור יותר מכל יו"ט, ואסור גם לצורך חולה וקטן, [לא כשיטת היראים].
- ♦ נוהגים שהחינוך של **קטנים** לשעות בצום הוא **מגיל 10** בין בקטן ובין בקטנה, וצום שעות, היינו לאחר את זמן הסעודה שאם אוכלים כל השנה בתשע יאכלו בעשר⁴⁶.
- ♦ באוכלם לחם **יטלו ידים** כדין ולא רק עד פרקי האצבעות, ושאר נטילות עד פרקי האצבעות שהרי אסורים ברחיצה.

לע"נ צבי הירש בן דוד ז"ל
לע"נ שלמה ורגייניו בן גולילמו אברהם ז"ל
ורוניקה לאה בת משה הירש ע"ה

⁴⁹ א' העיקר העשרים, נ'
⁵⁰ פ"ז ה"ג

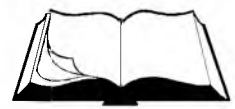
⁴⁶ תרטז ט
⁴⁷ תריח כט
⁴⁸ שו"ע תרטז א

⁴³ תרי"ח כו
⁴⁴ עיין תרי"ב טו
⁴⁵ תרי"ז יג

⁴⁰ תרי"ב
⁴¹ מ"ב תרי"ז ו
⁴² תרי"ז ז

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 447

מודני ראש השנה

תשרי תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

דיני שביעית בכניסת יו"ט של ראש השנה

מצות הפקר

▲ מצות 'עשה' מן התורה על הבעלים להפקיר את הפירות והירקות ושאר הגידולים הקדושים בקדושת שביעית, שנאמר (שמות כ"ג, י"א): "וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנָטְשָׁתָה..." (עי' רמב"ם פ"ד הל' כ"ד), וְנָטְשָׁתָה הביאור עזוב ונטוש, וכל הרוצה לזכות בפירותיה יכול לזכות שנאמר (שמות כ"ג, י"א): "וְנָאֲקְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ". וכן מן התורה שלא יהא אדם שומר שדהו ונועל בפני עניים, ואפילו דעתו להפקיר אותו בשעת לקיטה, אלא יהא השדה כל השנה מזומן ומופקר לעניים (רמב"ן ויקרא כ"ה, ג').

ולכן אסור לנעול את השדה או את הגינה כשיש בהם גידולים הקדושים בקדושת שביעית, ואסור להעמיד שומר או למנוע משום אדם מלקחתם, ואפילו כוונתו לשמור עכשיו כדי לאסוף אח"כ את הגידולים ולחלקם לציבור ("מכילתא" פרשת משפטים).

כיצד נעשה ההפקר

▲ גם אם הבעלים לא הפקירו את הפירות שברשותו מ"מ כל שיש בהם קדושת שביעית ה"ה הפקר, וכל הרוצה לקחת יכול לקחת (כן דעת המב"י"ט ח"א סי' י"א, ומהרי"ט ח"א סי' מ"ג, שהוא אפקעתא דמלכא).

ויש סוברים שאם לא הפקיר עבר על מצות 'עשה', ואין הפירות הפקר (דעת הבי"ב בשו"ת "אבקת רוכל" סי' כ"ד, כן ביאר ה"מנחת חינוך" מצי' פ"ד, ו"פאת השולחן" סי' כ"ג ס"ק כ"ט), וה"חזון איש" (סי' י"ט ס"ק כ"ד, סי' כ"י ס"ק ז') הביא ראיות שהפירות הפקר גם בלי שהבעלים הפקירם.

הפקר בפה

▲ לאלו שסוברים שצריך בעל השדה להפקיר, מצוה על בעל השדה להפקיר בפה ובפני שלושה כבכל הפקר (הוראת הגר"ש"י אויערבך זצ"ל, עי' ספר "תורת הארץ" סי' ח' ס"י א"כ"ד, ושו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ג סי' צ"ה והטעם).

הפקר בערב ראש השנה

▲ אולם כשנכנס ראש השנה, היות שהוא יום טוב, לכתחילה אין להפקיר ביו"ט, ולכן יש להפקיר שדהו כבר מבעוד יום (הגר"נ קרליץ זצ"ל), וי"א שמותר לכתחילה להפקיר בליל ראש השנה משום שמצוה להפקיר מיד, ומותר להפקיר ביו"ט לצורך מצוה (כמו שמותר להקנות לולב ביו"ט לצורך מצות נטילת ד' מינים), (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

תוספת שמיטה

▲ כשם שמצוה להוסיף מחול על הקודש בערב שבת ובערב יו"ט, כך מצוה להוסיף 'קדושת שביעית' עכ"פ משהו לפני ראש השנה (תוספות מו"ק ד', "דרך אמונה" שמיטה פ"ג ס"ק י"א).

לקיטת ירקות שביעית בתוספת יו"ט

▲ שאלה: מי שקיבל תוספת יו"ט של ראש השנה (בערב שנת השמיטה), וקיבל גם תוספת קדושת שמיטה, האם מותר לאחרים שלא קיבלו עליהם תוספת יו"ט ללקוט ירק מהשדה שלו, והאם חל על הירקות קדושת שביעית?

תשובה: מסתבר שמכיון שהבעלים קיבלו על עצמם קדושת שמיטה ממילא כל מי שרוצה יכול ללקוט פירות מהשדה השייך לו, ותחול עליהם ג"כ קדושה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"שהחינו"

▲ כאשר מברך "שהחינו" בקידוש ליל א' דראש השנה, ראוי לכוון גם על קיום מצוות 'עשה' של שנת השמיטה ("דגל ירושלים" דיני שביעית בשם הגר"ש"י אויערבך זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל).

ומסתבר מאוד שכל אדם צריך להודות לדי' שזוכה להיכנס לשנה חדשה של "שבת הארץ" (ויקרא כ"ה, ו'), ולשנה שפירותיה הם קודש והפקר וכו', וזה הרי בא רק מזמן לזמן של שבע שנים (שם), מתוך מכתב הגר"ש"י אויערבך זצ"ל).

"שהחינו" בהדלקת נרות

▲ גם נשים הנוהגות להדליק נרות יו"ט מבעוד יום ומקבלות תוספת

מדיני תקיעת שופר

ברכות שופר בציבור גדול

▲ שאלה: אלו שמתפללים בציבור גדול ולא שומעים ברכות השופר, מה עליהם לעשות?

תשובה: יש לכל אחד לברך לעצמו שתי ברכות אלו לפני שמתחילים לתקוע בשופר, ואם שכח לברך וכבר שמע את שלושים התקיעות (דמיושב) בלי ברכות יברך לעצמו את שתי הברכות, אח"כ לפני שמתחילים לתקוע על סדר מלכויות, או זכרונות, או שופרות, שנחשב עדיין עובר לעשייתן, כיון שעדיין לא נגמרו כל הקולות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

העומדים בחוץ

▲ מצוי מאוד בזמננו שבשעת תקיעת שופר עומדים מחוץ לבית הכנסת עם ילדים כדי לשמוע קול שופר. ובמקומות שבית הכנסת נמצא במקלט, צריך מאוד להיזהר לשמוע קול השופר עצמו, כי נפסק בשו"ע (סי' תקפ"ז) ובמשנ"ב (שם) שהתקוע בתוך מרתף, וכה"ג כל מקום שהוא תחת הקרקע, וקול התקיעה מתערב עם קול הברה – העומדים בחוץ לא יצאו.

תוקע תרועה קצרה

▲ שאלה: בתקיעות של תשר"ת או תר"ת עשה תרועה של ג' נקודות ונפסק, האם מספיק לחזור ולעשות תרועה חדשה?
תשובה: בשו"ע (תק"צ סעיף ג') יש ב' דעות מהו שיעור תרועה, ולפי דעה ראשונה שיעור תרועה הוא ג' כוחות, עי' שם. וא"כ בנד"ד מעיקר הדין יצא, אמנם לכתחילה חוששין לדעה שנייה לעשות תרועה של ט' כוחות (משנ"ב ס"ק י"ב). ולכן לא מספיק לתקוע תרועה שלימה פעם שניה, דנמצא שעשה פעמיים תרועה שנחשב להפסק (שו"ע שם סעיף ה', ומשנ"ב סי' תקפ"ח ס"ק ח'), ולכן עליו לחזור על כל השורה, ותוקע עוד פעם מתקיעה ראשונה.

חסרה תקיעה באמצע

▲ שאלה: לאחר שגמרו את כל שלושים התקיעות, העירו כמה מהשומעים שבתשר"ת השני, הבעל תוקע עשה רק תקיעה אחת בין השני לשלישי, מה עליו לעשות?
תשובה: נמצא שחסר תשר"ת אחד, לכן יש לחזור ולתקוע עוד פעם אחת תשר"ת, ואין זה מעכב מה שעשה תשר"ת ותשר"ת באמצע, העיקר שלא להפסיק באמצע תשר"ת עצמו.

שמיעת תקיעות שופר באמצע שמו"ע

▲ מי שנמצא באמצע שמו"ע של מוסף, והשי"ץ כבר תוקע, יפסיק וישמע התקיעות, ואין בזה חשש הפסק, וגם יוצא בזה ידי חובתו (שו"ת אגרות משה" או"ח ח"א סי' קע"ג).

הפסיד חלק מתקיעות דמעומד

▲ מי שהלך לצרכיו בשעה שתקע השי"ץ תקיעות דמעומד, אינו צריך להשלימם אח"כ, כי תקיעות אלו נתקנו לציבור ולא ליחיד (עי' "חזון איש" או"ח סי' קל"ז ס"ק ד'). ומ"מ נהגו לשמוע ק' קולות. ועוד, היות שיש כמה שיטות אם עושים בנשימה אחת או בשתי נשימות, על כן יש לשמוע עוד ל' קולות.

"אשר יצר" ותהילים בין התקיעות

▲ מותר לברך ברכת "אשר יצר" לפני גמר התקיעות דמעומד ואי"ז הפסק, (מנחת יצחק ח"ד סי' מ"ד, "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט). וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א) שכן נהג בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל).

לומר לאביו מה להתפלל

▲ שאלה: המתפלל ליד אביו שהוא זקן, וצריך לומר לו מה להתפלל (ולא מספיק להראותו בפנים), האם מותר גם באמצע תקיעות דמעומד?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקצ"ב ג') לא ישיח לא התקוע ולא הציבור בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, אבל מענין התקיעות והתפילות לא נחשב הפסק. וכן כל סוגי התפילות לא נחשבות כהפסק. וכן לעזור לאביו בענין התפילה בודאי נחשב צורך, ומותר לומר לאביו מה להתפלל (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

חיוב חינוד

◀ **שאלה:** ילד בן תשע שנים חולה, ואינו יכול ללכת לביהמ"ד בראש השנה, מה הדין לענין תקיעת שופר?

תשובה: מצות שופר הוא חיוב על כל אחד ואחד, ולכן היות שהגיע כבר לגיל חינוד חייב עכ"פ מדרבנן לשמוע שופר, ואביו יתקע עבורו, ואם לא יכול לתקוע, יביא אחר לביתו שיתקע עבורו.

הבאת שופר לחולה בראש השנה

◀ **שאלה:** חולה שנמצא בבית חולים וסיכם עם חברו שיבוא בראש השנה לתקוע לו בשופר ע"י עירוב תחומין שיעשה מערב יו"ט, ובדרך לבית החולים יעבור דרך הבית של החולה לקחת את השופר לו המונח שם כדי לתקוע בו, האם אפשר לעשות כן?

תשובה: יש דין שכליו של אדם ה"ה כמו בעליהם, וכל מקום שלבעלים מותר ללכת מותר להביא את כליו לשם, וכמבואר בשו"ע (סי' שצ"ז סעי' ג'), ולכן לבעל תוקע שעשה עירוב תחומין מותר ללכת לבקר את החולה עפ"י ההיתר של העירוב שעשה, אבל הוא לא יוכל לקחת עמו את השופר של החולה, היות שלגבי החולה השופר מחוץ לתחום, ואסור לאדם אחר לקחת חפציו לשם. וא"כ לא יכול הבעל תוקע להביא לחולה את השופר שלו, כיון שיש בזה איסור תחומין.

אולם יש לדון דאיתא בשו"ע (שם סעי' י"א) השואל כלי מחברו בערב יו"ט אפילו לא לקחו אלא בלילה, הרי"ז כרגלי השואל, ומפ' המשנ"ב אפילו שלא משך את הכלי מערב יו"ט ועדיין לאו ברשותיה, מ"מ כיון שהבטיחו לשאלו, לענין עירוב נחשב כברשותו, ע"י שם. ולפ"ז כיון שהחולה כבר אמר לבעל תוקע שיקח את השופר ביו"ט שמה נחשב ברשותו מערב יו"ט, והרי"ז כרגלי הבעל תוקע.

ואמנם י"ל שכאן לא נחשב הבעל תוקע כשואל, מכיון שהרי הוא מביא לצורך הבעלים ותוקע לצורך הבעלים, ואין זה נחשב כשואל, נמצא שבין השמשות של יו"ט הוא עדיין ברשות החולה ואסור לו להביא את השופר עמו לבית החולים.

שופר של עז

◀ **שאלה:** לפני שנתיים קנה שופר מהודר ממוכר שופרות ושילם עליו כסף רב, השנה נתן את השופר לבדיקת מומחה, ואמר שהשופר הוא של עז ולא של איל, מה הדין?

תשובה: כתוב בשו"ע (סי' תקפ"ז סעיף א') שופר של ראש השנה מצוותו בשל איל ובדיעבד כל השופרות כשרים, ע"י שם. ובזה ששילם מחיר מופרז משום שחשב שזה שופר מהודר, ואם היה יודע שזה רק שופר של 'בדיעבד', אגן סהדי שלא היה רוצה בכך, ויכול לתבוע מקח טעות על המקח הראשון, ואפילו אם המוכר עצמו לא ידע מזה ואין באפשרותו לתבוע את בעל בית החרושת כגון שהוא כבר נפטר, אין זה נוגע לגבי הלוואה ויכול לתבוע את כל מה ששילם (ע"י שו"ע חו"מ סי' רל"ב סעיף ג').

כשאין מקריא

◀ מאוד יש להיזהר כשתוקעים עבור בני בית או חולים, ואין שם "מקריא", שלפעמים הבעל תוקע ממחר ולא מחכה לעשות נשימה, וא"כ הכל נחשב כנשימה אחת, ויש סוברים שפסול אפילו בדיעבד כמבואר בשו"ע (סי' תקצ"ה ה'), לכן צריך להיזהר להפסיק בין התקיעות.

תקיעות שופר באמצע שמו"ע ליחיד

◀ **שאלה:** המתפלל ביחידות בבית ותוקע בשופר לעצמו, האם יכול לתקוע בתפילת מוסף באמצע שמו"ע לאחר ברכות מלכויות, זכרונות ושופרות?

תשובה: כל מה שתיקנו לתקוע בשעת הברכות במוסף הוא רק בציבור, אבל ביחיד לא תיקנו (שו"ע סי' תקצ"ב סעיף ב', ומשנ"ב סי"ק ו'), ויתקע לעצמו לפני שמתפלל מוסף כדי שהשטן לא יקטר עליו בשעת תפילתו (משנ"ב סי"ק ז').

יום שני של ראש השנה

יומא אריכתא

◀ יש לדעת שהחשש לכך שראש השנה הוא יומא אריכתא, היינו דווקא לחומרא, אבל לא לקולא. ומטעם זה מבואר בשו"ע (סי' תק"ג) שאין לבשל מיום טוב אחד לחברו ואפילו מיום ראשון של ראש השנה ליום שני, ע"י שם. וכן אין להביא מחזור ביום ראשון לצורך מחר, ואין להניח שתייה במקרה לצורך מחר, ואין לגלול ספר תורה ביום הראשון לצורך יום שני של ראש השנה.

ברכת "שהחינו" בליל שני

◀ לכתחילה יש ללבוש בגד חדש או להניח פרי חדש לאמירת "שהחינו" בליל שני, ואם אין לו בגד או פרי חדש, יאמר "שהחינו" גם בלא זה (שו"ע סי' ת"ר סעי' ב'), וה"ה לנשים בשעת הדלקת נרות שמברכות אז "שהחינו" (משנ"ב סי"ק ד').

וכן הבעל תוקע ילבש בגד חדש בשעת התקיעות ביום השני ומ"מ אף

אם אין לו יברך "שהחינו" (למנהג בני אשכנז).

אכילת פרי חדש שברכו עליו "שהחינו"

◀ אשה שמדליקה נרות בליל שני בבית, ובשעת ברכת "שהחינו" כיוונה על פרי חדש שמונח לפניו, אם הולכת אח"כ לאכול בבית אחר, לכתחילה יש לה לקחת הפרי עמה ולאכול שם, כיון שברכה על הפרי.

מתי אוכלים את הפרי החדש

◀ אוכלים את הפרי החדש מיד לאחר קידוש לפני נטילת ידים לסעודה (מ"מ אפרים סי' ת"ר סעי' ו'), ונכון להקפיד לאכול פחות מכזית, וגם לא יהא בריה, שלא להיכנס לחשש ברכה אחרונה (מ"מ אפרים סי' שם סעי' י'), ולאלו הנוהגים כהרמ"א (סי' רע"א) שנוטלים ידים לפני קידוש יאכלו את הפרי החדש מיד לאחר אכילת "המוציא". אולם מנהג העולם לכונ"ע לאכלם לאחר המוציא.

ברכת "שהחינו" לשומעים

◀ **שאלה:** בני הבית השומעים את הקידוש מבעה"ב, האם יכולים בעצמם לברך ברכת "שהחינו" על הפרי החדש?

תשובה: יש סוברים שלכתחילה אין לצרף ברכת "שהחינו" על מצוה של קדושת היום, וברכת "שהחינו" על אכילת פרי, כיון שאלו שני סוגי הנאות (שו"ת "כתב סופר" או"ח סי' כ"ו, הגר"ש אלישיב זצ"ל), ורק במקום ספק ברכה צריך לצרפה כדי להוציא עצמו מן הספק.

ולכן המקדש עצמו מברך ומכוון גם על היום וגם על הפרי, אבל השומעים אם רוצים יכולים לכוון לצאת בברכת "שהחינו" על תנאי, שרק אם צריך לקדושת היום ולא רוצים לצאת לגבי הפרי (ע"י שעה"צ סי' תפ"ט ס"ק ה'), ואז יכולים לברך ברכת "שהחינו" בעצמם על הפרי החדש, ואולי היות שהפרי כבר מונח על השולחן לא כדאי לחלק הברכות, ויכוון לצאת ע"י ברכת "שהחינו" של הקידוש.

◀ וי"א שבני הבית שיוצאים בקידוש של בעה"ב, יוצאים גם בברכת "שהחינו" שמברך לצורך קדושת היום, ומכוון גם על הפרי, וע"כ לא יברכו "שהחינו" כשיאכלו את הפרי (קובץ "מבית לוי", ובכה"ג אינם חייבים לאכול מהפרי החדש, אלא שאם לא אוכלים יכוונו לצאת רק על הצד שחייבים משום קדושת היום. לכן מוטב שכל בני הבית יאכלו כדי לא להיכנס לחששות.

צום גדליה

◀ מתענים למחרת ראש השנה, והוא תענית ציבור (שו"ע סי' תר"ב סי"א). אדם החושש שתעניתו בצום גדליה עלולה לגרום שלא יוכל להתענות ביום הכיפורים, פליגי בזה הפוסקים יש שסוברים שיש לו להתענות בצום גדליה ("אשל אברהם מבוטשאטש" סי' תר"ב, ושו"ת "להורות נתן" ח"ח סי' ל"ב), ואם ביוה"כ לא יוכל להתענות נחשב לאנוס ופטור (ע"י "שדה חמד" מערכת יוה"כ סי' ג' סי"ק י').

◀ אולם הרבה נוטים כהפוסקים, שעדיף שלא יתענה בצום גדליה, בכדי שיוכל לצום ביום הכיפורים שהוא תענית דאורייתא (שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' ר"צ, שו"ת "ציץ אליעזר" ח"י סי' כ"ב. וע"ע שו"ת "באר משה" ח"ח סי' ל"ד שהעולם נהגו להקל ולא להתענות, ואם הכוונה לשם שמים בכדי שיוכל לצום ביוה"כ אין גוערין בו). עוד יל"ד דהרבה פעמים אם שלא יכול לצום פעמיים, על כרחך שהוא חולה ופטור מלצום בצום גדליה (הגר"ח סולובייצק זצ"ל).

הבדלה בצום גדליה

◀ **שאלה:** נרדם בראש השנה ממנחה ועד למחרת בבוקר, שהוא צום גדליה, והרי אחרי יו"ט אפשר להבדיל רק יום אחד (משנ"ב סי' רצ"ט סי"ק ט"ז), ובליילה אי אפשר להבדיל. איך יבדיל בצום גדליה?

תשובה:

א. היות שכל ישראל ערבים זה לזה, ואע"פ שיצא מוציא, לכן יבקש מאחר שלא צם שיבדיל עבורו וגם ישתה את כוס היין (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

ב. ועצה נוספת, שהוא עצמו יעשה הבדלה ויתן את הכוס למי שלא צם, והוא יוציא בברכה "הגפן", ועי"ז יספיק מה שישתה חברו עבורו (הגר"נ קרליץ זצ"ל, וע"י משנ"ב סי' רע"א סי"ק ס"ט).

ג. אם לא מוצא מישהו שלא מתענה, יעשה הבדלה כשתי דקות לפני שקיעה ויאמר ברכת "המבדיל בין קודש לחול" על הכוס, ולא ידבר ולא יפסיק, ולאחר עשרים דקות יברך ברכת "הגפן" וישתה את הכוס.

"עננו" בקטן

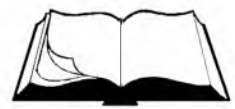
◀ קטן שלא מתענה לא יאמר "עננו" (דלא שייך לחנוכו על אמירת "עננו" כיון שגם בגדילתו מי שלא מתענה אינו אומר "עננו"). אבל קטן שמתענה שעות ומתפלל מנחה לפני האכילה, אפשר לחנוכו לומר "עננו" (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קל"ג).

שכח "עננו"

◀ מעשה בש"ץ ששכח "עננו" בחזרת הש"ץ. אם נזכר קודם שסיים ברכת "ירפאנו" לפני שאמר "ברוך אתה ה'", חוזר לברכת "עננו", ואם נזכר לאחר "ברוך אתה ה'" אינו חוזר אלא אומר "עננו" בשומע תפילה כיחיד. ואם גם שם כבר סיים ברכת "שומע קולנו", אינו חוזר כלל (שו"ע סימן קי"ט סעיף ד' ומשנ"ב סי"ק ט"ז).

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 448

מודני יום הכיפורים

תשרי תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

עשרת ימי תשובה

שכח "המלך הקדוש"

שאלה: שכח לומר "המלך הקדוש" ונזכר בברכת "אתה חונן וחזר לברכת "אתה קדוש", והמשיך עד הסוף, האם יצא או לא?
תשובה: בדיעבד לא יצא (שהרי חייבוהו לחזור לתחילת שמו"ע), ויש לו לחזור ולהתפלל (וכדאי להתנות שאם יש צד שהוא כבר יצא, שיהיה תפילת נדבחה).

אמירת תחנון בסליחות כשיש חתן או בעל ברית

שאלה: כשיש סנדק, בעל ברית או חתן בשעת אמירת סליחות, האם אומרים תחנון בסוף הסליחות?

תשובה: אם הסליחות לפני עלות השחר בודאי אומרים תחנון, שעדיין אין זה זמן הברית, ואם זה לאחר עלות השחר ועדיין קודם נץ החמה (כמו שמצוי אלו שמתפללים ותיקין), נחלקו הפוסקים בזה (ה"פתי תשובה" או"ח סי' תקפ"א מסתפק בזה), יש סוברים שיאמרו תחנון כיון שלכתחילה אין מלים לפני נץ החמה ("אלף המגן" סי' ל"ח), ויש סוברים שמעיקר הדין אחרי עלות השחר נחשב ליום ולא יאמרו תחנון (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד סי' קמ"ו), ויש סוברים שאפילו לאחר נץ החמה יש לומר תחנון, שזה חלק מעצם הסליחות המקובל, ואינו מתבטל בשום פנים גם כשיש חתן או בעל ברית, וכעין שמצינו בערב ראש השנה שאין אומרים תחנון בתפילה, אבל בסליחות אומרים (שו"ת "לבושי מרדכי" או"ח סי' רכ"ו, שו"ת "שבת הלו" ח"ד סי' נ"ב). (וכמו בערב ר"ה שכתב המש"ב סי' כ"ג, דמשום שרוב פעמים הוא בלילה, לכן אומרים תחנון גם כשהסליחות ביום, ה"ה לגבי ברית מילה).

סליחות לפני חצות עם חילונים

שאלה: המקרב חילונים, ואם יאמרו סליחות בתשע בערב הם ישארו ויאמרו עמו, אבל אם ימתין עד לאחר חצות כדי לומר סליחות, הם לא יגידו כלל, מה עדיף?

תשובה: בוודאי עדיף לומר מוקדם, כדי שלפחות יאמרו (אע"פ שזה לפני חצות), מאשר לא יאמרו כלל (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סליחות ליום חמישי של עש"ת

שאלה: (תשפ"ב) נוהגים להחליף את סדר הסליחות, ואומרים את הסליחות של יום חמישי דעש"ת "י"ג מידות" ביום שני ז' בתשרי, וביום שלישי ח' בתשרי אומרים את הסליחות של יום רביעי דעש"ת, היות שיש ענין לומר סליחות של "י"ג מידות" ביום שני או ביום חמישי.

סגולה לפרנסה

שאלה: האם יש איזה סגולה טובה לפרנסה?

תשובה: בתחילת השנה מחפשים כל מיני סגולות לפרנסה ומצוה לפרסם מה שכתב ה"חפץ חיים" (ספר "שמירת הלשון" שער הזכירה פרק ח'), בשם "ספרים הקדושים" שהמספר לשון הרע מזונותיו מתמעטים כנחש שנתמעטו מזונותיו, ע"י שם. וא"כ יש סגולה נפלאה להתחזק בשמירת הלשון, ואז יזכה ל"אורח ימים לראות טוב".

ערב יום הכיפורים

זהירות מאבק תרעומת

שאלה: הרבה נוהגים לפרוע כל ההקפות וחובות ישנים שלהם, כדי שלא יהא אבק תרעומת מאדם כלשהו, שחייבים לו ממון.

תפילה זכה – מחילה בפה

שאלה: הרבה פוסקים סוברים שמחילה על חוב ממון לא מהני בלב (ודוקא במקומות שיש דברים שבלבו ובלב כל אדם מהני מחילה בלב), (קצה"ח סי' י"ב סי"א, "אמרי בינה" חו"מ סי' כ' סי"א, שו"ת "מנחת חינוך" ח"א תשי"ק).

ולפי"ז אלו שמוחלים לחבריהם בערב יו"כ על כל חובות הממון, שיאמרו כן בפיהם כדי שתחול המחילה, ולכן בערב יו"כ הרבה הקפידו לומר בפה את ענין מחילת החובות לחבריהם שבתפילה זכה (ספר "משפטי הלו" ל"ג עמ' קפ"ג ועמ' קצ"ז).

אלה שאינם מספיקים לומר תפילה זכה, לפחות יאמרו בפירוש שהם מוחלים לכל מי שחטא כנגדם, או דיבר עליהם לשון הרע, או הזיק להם, בין בגופם בין בממונם, ושהם מוחלים על כל הטעויות בחשובות

ובקניות ובתנאי שלא ייזכר שוב. אמנם על צער הגוף ואונאת דברים מספיקה מחילה בלב (שם בשם החיד"א, שו"ת "חיים ביד" סי' נ"ז).

כפרות ע"י שליח – ממדינה למדינה

שאלה: באחת המדינה גזרה המלכות על היהודים שלא לעשות כפרות, האם אפשר לצאת ידי מנהג כפרות ע"י שיבקש מחברו הגר במדינה אחרת שיעשה כפרות עבורו, ויאמר: "זו כפרתו של פלוני...?"
תשובה: מנהג הכפרות הוא בגדר וידוי, ומי שעשה את העבירות צריך לעשות בעצמו את הכפרות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

חיוב חומש בזה"ז

שאלה: באמצע השנה נשבע בשקר למישהו שאינו חייב לו ממון, האם חייב לשלם לו חומש (ע"י גמרא ב"ק ק"ו). גם בנשבע חוץ לבית דין יש חיוב חומש?

תשובה: יש סוברים שכמו שאין קרבן אשם בזה"ז, גם אין חיוב חומש בזה"ז (רא"ש ב"ק פרק ט' סי' כ"ב), והטעם (כן מסביר "הים של שלמה" פי"ט סי' ל"ה), משום שכתוב בתורה (במדבר ה', ח'): "האשם המושב לד", והכוונה גם על החומש (שו"ת "אבני נזר" חו"מ סי' פ"ד אות ב').

ויש סוברים שגם בזה"ז יש חיוב חומש אף כשאין אשם מכיון שיש בו כפרה (כן מדייק ה"אור שמח" פי"ב טוען ה"י מדברי הרמב"ם, וכ"כ ב"מנחת חינוך" מצוה קכ"ט סי"ק ט' סוד"ה לפי).

זהירות בכבוד של קטן

שאלה: אדם מבוגר עלה לאוטובוס, ורוצים לומר לילד קטן היושב באוטובוס שיעמוד ויתן מקומו לאדם המבוגר, צריך לומר לו בדרך של בקשה ולהסביר לו שזו מצוה, אבל יש להזהר שלא ירגיש שמזלזלים בו שהוא קטן, שהרבה נפגעים מזה, ואותו איסור שיש לפגוע בגדול יש גם איסור לפגוע בקטן (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

שאלה: בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביה"כ שלא אוכלים כלל, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק ידליקו בלא ברכה.

יום הכיפורים

תפילה בכוונה

שאלה: בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמל"ו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" סי' תר"ט סעיף ט"ו).

שאלה: וכן בשחרית ראוי לזרז עצמו בפסוד"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

טעה בסיום הברכה

שאלה: אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחזרו כדן ("אלף למטה" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" (מחזור המפורש בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

וידוי בלא כוונה

שאלה: האומר וידוי בלא כוונה דומה לאדם שפגש חברו ברחובה של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולוידוי ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר "רבי הירש פלאי" עמ' 872).

נעלי בד כשעולים לדוכן

שאלה: אסור לכהנים העולים לדוכן לעלות ביום הכיפורים בנעלי בד שמותר לנעלם ביום הכיפורים, אלא יפשטו אותם ויעלו בגרביים כרגיל, והחובה על מנהיגי ביהכ"נ לפרסם דבר זה כיון שיש טועים בו ("כף החיים" סי' קכ"ח סי"ק כ"ח).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה').

אח"צ. בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

סיום תפילה בזמן

לכתחילה ראוי לסיים תפילת שחרית עם חזרת הש"ץ קודם סוף זמן תפילה. ואין להאריך בתפילות ופיוטים יותר מדי (שו"ע סימן קכ"ד סי"ב, ומשנ"ב שם), (בא"י בערך בשעה 30: 10).

בר מצוה בימים הנוראים

מעשה בכולל "חזון איש" שילד נעשה בר מצוה בראש השנה. והורו שצריך ליתן לו עליה לתורה, והוא דוחה לשאר אנשים מכובדים שבדרך כלל מקבלים עליה בימים אלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

"ד' מלך" בתפילת נעילה

שאלה: בסיום תפילת נעילה לאחר הפסוק "ד' הוא האלוקים", נדפס במחזורים פסוק "ד' מלך", האם נוהגים לאומרו?

תשובה: הפסוק "ד' מלך..." שייך לפיוט, ולכן אלו שאומרים את הפיוט אומרים גם את הפסוק, אבל פי המנהג בישיבות ובעוד מקומות שלא אומרים פיוט זה לא אומרים את הפסוק "ד' מלך" (וכ"כ ב"לוח אי"י).

מוקצה

כיון שאסור לעול נעלי עור הן נחשבות לכלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטלו מהחמה לצל כדי להצילו מהפסד (ספר "שלמי יהודה" בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל), ויש מתירים ("חוט שני" כיון שראויים לחולים), ולכאורה זה תלוי אם חולים מצויים או לא (ואומרים בשם הסטייפלער זצ"ל שבבני ברק לא מצוי חולים שצריכים לכך).

נעל של חולה שמותר לו לעול נעליים ביום כיפור, אינה מוקצה.

נייר 'פקס'

שאלה: באמצע יו"כ נזכרו שאין להם נייר לכרוז עליו את הד' כריעות, הוציאו חבילת נייר 'פקס' וחילקו לבני הישיבה, האם זה מותר?

תשובה: כידוע שאנשים מאוד מקפידים על הנייר למדפסת כדי שלא יתקמט (וזה יכול לגרום תקלה במכונה), והר"ז מוקצה מחמת חסרון כיס, וכמש"כ המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ג'), ומיגו דאיתקצאי בין השמשות נשאר מוקצה לכל יום הכיפורים, ואסור להשתמש בו כלל, אפילו לצורך גופו ומקומו.

נולד

שאלה: דיני מוקצה שאסורים ביו"ט ולא בשבת, כגון נולד (כמבואר בשו"ע סי' ס"ב, וסי' תצ"ה ס"ד) האם אסורים גם ביו"כ?

תשובה: בספר "ראש יוסף" (להמ"ג, מגילה ז'): מסתפק בזה, ובהגה"ת "דעת תורה" (להמ"ר ש"ס או"ח סי' תר"יא ס"ב) מדייק מהשו"ע שטלטול ביו"כ הוא כמו שבת, והטעם שמקילים בו, כיון שיהיה חמור בעיני האנשים כמו שבת, ע"י שם.

מוליד ריח בבגד

אין ליתן ביו"כ מי בשמים ע"ג בגד בכדי להריח, שיש בזה איסור משום מוליד ריח בבגד (שעה"צ סי' תר"ב ס"ק כ"ב). ומה"ט יש למחות באילו שעוטפים טבק בתוך המטפחת בכדי שיקלוט שם ריח, כי יש בזה איסור משום מוליד ריח.

רופאים חילוניים

ספק פיקוח נפש שדוחה הצום, הכוונה שאם אדם שצם וסובל ממחלה, ויכול להסתכן אפילו רק כעבור כמה חודשים כתוצאה מהצום, גם זה נחשב פיקוח נפש, אבל אצל הרופאים פיקוח נפש הכוונה שיתסתכן עכשיו. ולכן אף שאומרים הרופאים שהחולה יכול לצום, מ"מ אין להחמיר אם רואים שמצב החולה דורש שיאכילהו ("ביאור הלכה" סי' תר"י"ב בשם "תפארת ישראל", "ארחות רבנו" ח"ב עמ' ר"ח בשם בעל ה"קהילות יעקב"). ולכן לכתחילה אין לסמוך על רופאים חילוניים שאומרים שאפשר לצום, רק יש לשאול רופא חרדי (הגר"נ קרליץ זצ"ל מובא ב"חוט שני" שבת חלק ד' ע"פ ביה"ל הני"ל).

רופא חילוני שאומר שאסור לצום, מכיון שאין לו חרדת ד' על איסור אכילה ביו"כ, בכל דבר קל ואמר שצריך לאכול, לכן לכתחילה יש לעשות שאלת רב שמבין רב רופא חרדי ("חוט שני" שם ע"פ דברי ביה"ל הני"ל). ובכל מצב הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה אם לסמוך על הרופא או לא (ביה"ל שם).

חולה אצלחיימר

מי שקרובו חולה אצלחיימר שאינו יודע כלל שהיום יו"כ, אינו נחשב לבר חיובא כלל, ומ"מ אסור להאכילו בידים משום איסור "לא תאכילום", אבל אין חיוב להפריש מאיסור שעושה לבד. בכל זאת אם שומרים עליו יש בזה חסד, וכן בן ששומר על אביו במצב זה אין חיוב על כך, מ"מ יש בזה מצוה לשומרו שלא יאכל (הגר"נ קרליץ זצ"ל ש"ט).

אכילת בשר לחולה

חולה שאוכל ביו"כ יכול לאכול גם בשר, ואין זה דומה לשאר תעניות שמבואר במשנ"ב (סי' תק"ט ס"ק ה') שיש לאכול מאכל פשוט, דשאני יו"כ שהוא יו"ט, ואם מותר לאכול אין להצטער.

שיעור אכילה לילד בר מצוה

שאלה: האם לבחור בר מצוה שצריך לשנות, יש אותו שיעור לענין חצי שיעור כמו גדול?

תשובה: מבואר בשו"ע (סי' תר"ב ט') ששיעור שתייה הוא כמלא לוגמיו, ומשערים כל אדם לפי מה שהוא, באדם בינוני הוא רוב רביעית, ע"י שם

ולפ"ז הא דמבואר בפוסקים דשיעור שתייה הוא בערך 40 סמ"ק, שהוא פחות משיעור, זה אצל אדם רגיל, ויל"ע כשיש בחור בן שלוש עשרה או ארבע עשרה, שהוא קטן מגודל של אדם בינוני, לכאורה צריכים להזהר לתת לו שיעור שתייה בפחות משיעור, הרבה פחות משיעור הנ"ל.

להישאר בבית

מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שע"י שיבואו לביהכ"נ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביו"כ, אסור להם לבוא לביהכ"נ אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

עלייה למי שאוכל

חולה שצריך לאכול ביום כיפור יכול לקבל עליה בקריאת התורה בשחרית, אבל במנחה יש ספק (שו"ת רע"א, מה"ק תשי" כ"ד). ויש הסוברים שקריאת התורה במנחה של יום כיפור היא משום היום טוב של יום כיפור ואין לה שייכות לתענית, וגם כאשר אין הציבור מתענה כמו בזמן מגיפה ר"ל, צריך לקרוא בתורה. (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב סי' ע"ב). ועוד דאפילו אם זה מחמת התענית, הרי החולה חייב בשאר העניינים (שו"ת חת"ס או"ח תשי" קנ"ז).

ש"ץ שאוכל

שאלה: מי שמוכרח לאכול ביו"כ, האם יכול להיות שליח ציבור או שדינו כמו בשאר התעניות שמי שאוכל לא יכול להיות ש"ץ?

תשובה: אם הוא אוכל פחות מכשיעור עדיין נחשב כצם, ובודאי יכול להיות ש"ץ, ולא צריך לגלות כלל שאוכל פחות משיעור. אם אוכל כשיעור, היות שלא מוזכר כלל בעצם התפילות שהוא יום התענית, יכול להיות ש"ץ, ולא דמי לשאר תעניות שעצם הברכה מוזכר שעניינו "ביום צום תעניתנו". ומ"מ יש לו גלגול להם וזכותם לומר שמעדיפים מי שצם (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

כהן שאינו מתענה

שאלה: כהן שאינו צם, האם יכול לישא כפיו ביו"כ?

תשובה: בשחרית ומוסף יכול לישא כפיו, וכמו בכל שאר יו"ט (וכגון בשמחת תורה, אפילו אלו שעושים קידוש לפני מוסף, נושאים כפיו ונוהגים מלשותת יין).

בעליה, שזה מדין תעניות, יש סוברים שכשאין שם כהן אלא הוא יכול לישא כפיו (שו"ת "גינת וורדים" כלל א' סי' מ"ט, "לוח אי"י") או אפילו יש שם רק עוד כהן אחד מותר להצטרף עמו כדי שתהא מצוה מן התורה (ספר "פסקי תשובות" סי' תקס"ז ס"ק ח' בשם הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל).

ויש סוברים שכהן שלא יתענה לא ישא כפיו רק יצא לחוץ קודם "רצה" ("כף החיים" סי' קכ"ט ס"ק ה' בשם פרי"ח וברכ"י ועוד).

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע סי' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה להכות ולצום עד שבאים להבדיל עברה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה להכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ד אות ו').

כיסויי הפת בהבדלה

כתוב בשו"ע (סי' רצ"ט ס"ט) שלא להניח את הפת על השולחן בשעת ההבדלה, אם דעתו לאכול מיד, ואם היא כבר מונחת - יכסוה בשעת ההבדלה משום בזיון הפת שמקדים ברכת הגפן לפני "המוציא" ו"מזונות" (משנ"ב).

נר הבדלה

טוב לכתחילה להכין בביתו נר דלוק מערב יו"כ שיהיה דלוק עד מוצאי יו"כ כדי לברך עליו, ויוצא בזה לכל הדעות, ועליו מברכים "בורא מאורי האש" (משנ"ב סי' תרכ"ד ס"ק י"ג בשם "דרך החיים"), ומי שאין לו נר ששבת, עדיף שלא יברך כלל על הנר ("ביאור הלכה" שם, ולא לסמוך על הדעות שסברו שאפשר להדליק נר חדש).

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

יש להזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטלה ח"ו.

המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע סי' קע"ז סעיף ב').

אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך ליטול ידיו על הפת (משנ"ב סי' קע"ז ס"ק ט"ו), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה לפני כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטור בברכה"ז את ה"מעין שלוש" על יין ההבדלה (משנ"ב סי' כ"ה, ושעה"צ ס"ק כ"ט).

אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, א"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (ע"י שו"ע סי' קע"ז ב', ומשנ"ב סי' רצ"ט כ"ו).

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

או בדבור, שאקבל עלי חוץ מנדרי
תענית בשעת מנחה. וכן כל מנהג טוב
שאתנהגה בלי להזכיר בלי נדר ואם
אשכח לתנאי מודעה הזאת ואדור
מזהים עוד, מעתה אני מתנה עליהם
שיהיו כולם בטלים ומבוטלים ולא
יהיו חלים חלל.

שליחות לאשה

שאלה מי שאשתו לא מינתה
אותו בפירוש להתיר לה נדרים, אך
יודע בבירור שרוצה בכך. האם יכול
להתיר לה הנדרים.

תשובה רק מי שאשתו מינתה
אותו בפירוש להיות שלוחה לה יכול
להתיר לה, כיון שצריך שיבא הנדר
עצמו לפני הדיינים, אלא שמועילה
שליחות מאשתו כאילו באה בעצמה
משום 'אשתו כגופו', אך כל זה רק
כשמינתה אותו בפירוש לשלוחה.

ארבעה דיינים המתירים לנשותיהם

שאלה האם יכולים ארבעה
אנשים לשבת ולהתיר יחד נדרים
לארבעת נשותיהם.

תשובה כיון שכל אחד פסול
להתיר לאשתו (יורה דעה ר"ד, ט) אינם
מצטרפים כארבעה דיינים, אך אם
כל אחד יכול שלא מצטרף לבית הדין
כלפי התרת אשתו, הרי זה כאילו אינו
יושב שם ומועיל.

לימוד התקיעות בערב ראש השנה

שאלה האם מותר לתקוע בשופר
בערב ר"ה לצורך לימוד לתקיעות
בראש השנה.

תשובה מרן הגר"ש זצ"ל
התיר לתקוע בערב ראש השנה על
מנת להתלמד, והטעים דבריו "כיון
שלכאול תקיעות השטן לא מקשיב",
וממילא אין זה מפריע לערבב
השטן. ועוד, שעיקר הטעם להבדיל
בין תקיעות רשות לתקיעות מצוה,
כעין שלא אוכלים מצה בערב פסח
להבדיל בין אכילת רשות לאכילת

תענית ערב ראש השנה

שאלה משתתף בסעודת מצוה
בערב ראש השנה, האם יכול לאכול
מלכתחילה.

תשובה מנהג ישראל הוא ועדיף
לצום, מלבד הבעל ברית שצריך
לאכול.

בדברי המשנה ברורה (תקפ"א, יט) "אם
חל ברית בער"ה יכולים לאכול -
היינו מי שיוזמנו בעל הבית, אבל
השייכים לברית כאבי הבן הסנדק
והמוהל מצוה לאכול", הרי שיש
לחלק בין שאר הקרואים שהם רק
רשאים לאכול לבעלי הברית שמצוה
עליהם לאכול. ומה שכתב הרמ"א
(תקס"ב, ב) "עשרת ימי תשובה ואידע
בהם ברית, מצוה לאכול ואין צורך
התרה" אין כוונתו שמצוה לאכול
ולא להתענות, אלא שאכילה זו היא
מסעודת מצוה, ומתברר שקבלת
התענית לא היתה כלפי יום זה כלל.

התרת נדרים לנשים

שאלה האם בנות צריכות לעשות
התרת נדרים לפני שלשה גברים.

תשובה מנהג יראי ה' שאף
הנקבות עושות התרת נדרים. אמנם
נשואה יכולה לשלוח את בעלה
להתיר לה מדין אשתו כגופו (יורה דעה
ר"ד, ט), אך מי שאינה נשואה צריכה
להתיר בפני שלשה.

ויכולות לומר נוסח קצר שהובא
מנחם הגר"א ל שטיינמן (כעין שהביא
הח"י אדם [קלח, ח] נוסח קצר בארמית): מתחרט
אני על כל הנדרים והשבועות, וכן כל
מנהג טוב שנהגתי ולא אמרתי שיהיה
בלי נדר, ואם הייתי יודע שאתחרט
לא הייתי נודר או נשבע, ובמנהג טוב
הייתי מתנה שיהיה בלי נדר ומבקש
אני שתתירו לי את כולם.
ומשיבים הדיינים: מותר לך, מותר
לך, מותר לך.

ויאמר: הריני מוסר מודעה לפניכם
ואני מבטל מכאן ולהבא כל הנדרים
וכל השבועות וקונמות והסכמה בלב

אשרי העם היודעים לרצות את בוראם

התקיעות.

אכן מתוך שיודע האדם כמה ריווח ושמחה
יש במצוות, ממילא הוא מצטער שלא
קיימם כראוי ומקבל על עצמו להתחזק
בשמירתם כראות. והנה הפסוק שנאמר אחר
תקיעת השופר: "בשמך יגילון כל היום".
היינו כי זה מה שהשופר אומר לנו - גילו
ושמחו בעבודת ה', וכך תגיעו לתשובה
שלמה.

אור גדול

"בשמך יגילון כל היום" אומר רבינו יונה
(פרשת ט"ו, א) "במקום גילה שם תהא רעדה,
ולא כמידת בשר ודם שהיראה מפניה את
השמחה - כפי שרואים שפחד ודאגות
מפגים את מידת השמחה - אבל אצל
הקב"ה, היראה מביאה את השמחה, כי עוז
וחדוה במקומו".

הגמ' בראש השנה (א, טו) אומרת כל השופרות
כשרים, חוץ משל פרה. משום שבשור
נעשה חטא העגל, ואין קטיגור נעשה סניגור.
וכשם שאין כהן גדול נכנס לקודש הקודשים
בבגדי זהב משום "אין קטיגור נעשה סניגור"
למרות שבשאר עבודות החוץ לובש בגדי
זהב, כפי"א לפני ולפנים נזהרים יותר. כך
תקיעת שופר "כיון דלזיכרון הוא, כלפנים
דמי" ויש להקפיד בתקיעות משום "אין
קטיגור נעשה סניגור".

מהלכה זו כותב הגר"ס (אגרת ז) דברים
נוראים על חומר שעת התקיעות "ומה
יחרד לב האדם האוהב את עצמו ואת בני
ביתו התלויים עליו להטיב דרכו, ולכל
הפחות לשבור רוחו בשברון לבב, אשר הוא
היסוד הראשי להיות מוגן על הסכנה הגדולה
המרחפת. כמאמר חז"ל (ר"ה טו, א) כל שנה
שרשה בתחילתה, מתעשרת בסופה. והוא
שברון הלב, כמאמרם (שם טו, א) כמה דכייף
איניש דעתיה טפי מעלי... הלא האדם לא
ידע את עתו (קהלת ט, יב) וכמעט בכל ראש
השנה נידונים גם הבחורים למיתה רח"ל...
יצייר האדם בנפשו, אילו היה הוא כהן גדול
הנכנס לבית קדשי הקודשים, החרד מאוד
לנפשו פן יפגעוהו רעה חלילה. כן יחזק נפשו
במה שאמרו שאין תקועין בשופר של פרה
כיון דלזיכרון קאתי, כלפני ולפנים דמי...
ומאד מאד יחרד לב האדם המעמיק בדבר
הנורא הזה".

"נעבוד נתכוננה בלי יאוש בלי עצבות ובלי
עצבנות, נדחה מעל עצמנו את הבהלה
והמהומה, התוקפות את כל אדם בערב
ראש השנה, ונתאזר בשמחה לקראת יום
זה. אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך
יהלכון. בשמך יגילון כל היום, ובצדקתך
תרם קרנו. כי תפארת עוזמו אתה, וברצונך
תרם קרנו" (עלי שור א, טו).

הכרת המחלה היא תחילת הרפואה. ואם
רואה ש'חרדת הדין' מביאתו לבהלה
ומהומה, יידע שאין זו החרדה הרצויה
המדוברת בספרי המוסר. ועליו תיקף לפרוש
ממנה ולפנות למעשים הגורמים לשמחה
בהבנת זכויותיו ונפלאות הבורא, ומכוחם
יכנס מחדש לחרדת הדין מתוך צלילות
הדעת.

כדברי בית אהרן (לאחר פרשת נביים) "רק
בשמחה ובישוב הדעת, כי על ידי שמחה
המוח מוזק, ועיקר התשובה ע"י מוח נזק.
וצריך לזהר מאד מעצבות ומרה שחורה,
כמו מכל החטאים והמידות רעות. ואעפ"כ
יכול להיות בתשובה, כי עיקר תשובה
בעי שמחה". כלומר, בוודאי היגון, הצער
והחרטה הם מחלקי התשובה, אך ה'עיקר',
ה'מעמיד' לדברים אלו, הוא השמחה.

'תרועה' פירש רש"י (תהלים פט, טו) "מלשון
'רצון' - כפי שמבקשים "יהא רעונת עם
עמך ישראל" - אשרי היודעים לרצות
בוראם בר"ה בתרועה, שמסדרים עליה
מלכויות וזכרונות ושופרות". היינו כי
מאזינים אנו בעשיית רצון ה' ובהמלכתו
עלנו בתקיעות.

הרמב"ם כותב (תשובה ג, ד) "אעפ" שתקיעת
שופר גזירת מלך היא, רמז יש בו: עורו
עורו ישנים משנתכם, והקיצו נרדמים
מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו
בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים
את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם
בהבל וריק, אשר לא יועיל ולא יציל. הביטו
לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם.
ועזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו
אשר לא טובה".

גם השופר 'דרשן', אך בכדי להבינו נדרשים
אנו למתורגמן. ואכן בכדי שהשופר יעירנו
מהשינה בהבלי הזמן, נהגו ישראל להתכונן
בדרשות הרבנים ובלמוד המוסר קודם

הלכה למעשה

ואנו מורים להקל כהוראת רבינו ז"ע שאף כשנשאר אחד בביתנו"ס די בזה, ודלא כמוכא באלף המון (תרס"א, ו) שצריך שישאר מניין.

ואם החזירו הס"ת לארון, אין להוציאו בשנית שלא לצורך קריאה, אך ראוי לכה"פ שיהיה ארון הקודש פתוח בשעת התקיעות.

טעמים קודם התקיעות

שאלה מה היתה הנהגת מרן הגר"ש אלישיב בטעמים קודם התקיעות?

תשובה רבינו חשש לאיסור טעמים קודם תקיעת שופר, ולכן לא קידש ולא טעם מאומה קודם התקיעות בשני ימי ראש השנה, ואמנם ערכו בבית מדרשו 'קידוש' בהפסקה קודם תקיעת שופר, ובשעה שהמתפללים יצאו לקדש, נשאר לשבת על מקומו בשני ימי ראש השנה ולמד בהתמדה רבה כהרגלו [באחת השנים ראיתיו לומד באותה שעה בעיון רב ביאור הגר"א ריש הלכות תרומות].

ואמנם הורה "ביום ב' דראש השנה יש להקל במי שחלש לבו לאכול עד כביצה פת אם הוא צריך לאה". ביאור הדברים: חיוב תקיעה ביום ראשון מדאורייתא ובימים השני מדרבנן. איסור אכילה קודם מצוה דרבנן משום שמא ישכח, ולזה מועיל שומר או רבים מוכרי אהדי, משא"כ קודם מצוה דאורייתא הוא מעין זלזול במצוה שאוכל לפני שמקימה ושומר לא יעזור (שיעור מרן הגר"ש אלישיב - ברכות, כ).

אכן לדברי המ"ב (ד"ה, יח) המתיר לאכול קודם ק"ש של ערבית אם ביקש מאחד שיזכירו, נראה שמועיל שומר אף למצוה דאורייתא, ולדבריו יועיל אף 'שומר' או 'רבים' קודם התקיעה ביום הראשון. ולדעת המ"ב ניתן אף להקל מעיקר הדין ביותר מכביצה ובלבד שלא יהיה כשיעור קביעות סעודה מאחר וקודם מוסף אינו חמור מאכילה קודם ערבית, כהוגר בשמחת תורה שאוכלים יותר מכביצה קודם מוסף. ואף הגר"ש² אויערבאך (שמירת שבת כהלכתה ב) היקל באכילת מיני תרומות יותר מכביצה, ובפרט אם כרבים דמרכי אהדי.

ואמנם שמעתי מרבינו המושם חבילות המצוה שאינה מצויה אלא זכרים לה רק פעם אחת בשנה, נהגו להחמיר אף ביום השני שלא לאכול לפנייה, למרות שמדינת מותר לאכול, וכעין דברי הרוקח (ש"ב) "מה שמתענים החתנים עד לאחר הברכה, מצאתי באגדה מפני שהמצוה חביבה עליהם, בדרך שעושים חסידים הראשונים שהיו מתענים על מצוה החביבה עליהם כגון לולב ושאר דברים".

עמידה בחזרת הש"ץ

שאלה האם צריך להקפיד לעמוד בחזרת הש"ץ הארוכה בימים הנוראים כמו בכל ימות השנה?

תשובה רמ"א (או"ח קכ"ד, ד) "יש אומרים שכל העם יעמדו כשהחזן הש"ץ התפילה". ואינו מחלק בין ימים כאלו ואחרים, ואמנם כל זה כשהחזן הש"ץ, אך בפיוטים שאינם חלק מהחזרה כגון 'וכל מאמינים' ו'ונתנה תוקף', יכול לשבת. אודות היושבים בימים נוראים בחזרת הש"ץ וכשמגיע הש"ץ ל'ונתנה תוקף' או לפיוטים אחרים בהם פותחים ההיכל, קמים, התבטא רבינו: 'עולם הפוך ראיתי'...

חובה (רמב"ם חמץ ומצה, ו, יב). ותקיעות אלו אינן בגדר 'רשות' כתקיעות חורש אלו, אלא סתם כקול כלי שיר (עין משנה ברורה תפסא, כד).

שינוי הקול באמצע התקיעה

שאלה האם צריך להקפיד שיהיה קול התקיעה שווה מתחילה ועד סוף, כגון שבתחילת התקיעה הוא קול דק ומתחיל באמצע ונשמע כקול עבה.

תשובה אין בעיה בזה כיון ש"כל הקולות כשרים לתקיעת שופר" (תפסו, ו). ואף שאין דברי השלחן ערוך עוסקים בשינוי הקול באמצע, אך כיון שהם קולות הכשרים לתקיעה, מועיל ובפרט שאין הבדל כל כך ביניהם. ואף החזון איש היקל בכל המשיך התקיעה גם אם לא היה ישר (קצור הלכות המועדים להגר"ש דבליצקי מה, ט).

אכן התבטא מרן הגר"ש אלישיב שכיון שאלו שאינם יודעים מקפידים על זה, אם בעל התוקע לא הסביר להם מראש שאין צורך בזה, עליו לרצותם. ומה שכתב הריטב"א "כשעושין תקיעה ומשברין אותה בסופה אינו יפה, שהרי אותו הקול שעושין בסופה אינו נידון מקול התקיעה שהיא פשוטה, והוא שבר באנפי נפשה", ולכן מהר"ל דיסקין הקפיד שיהיה הקול חלק מתחילתו ועד סופו. אכן רבות מהנהגותיו היו כחומרא שנהג בעצמו לפום חסידותו. וכתב במועדים וזמנים (א, ה, ב) שדברי הריטב"א אמורים "רק אם ניכר היטב כקול שבר" כהתייחסים המסיימים התקיעה גדולה בכונה בשבירת הקול כמו שבר שלט, ולא אם משתנה הקול מעבה לדק כנ"ד.

בעל תפילה הגון

שאלה הציעו לי להיות שליח ציבור בר"ה, ולצערי הרב הנני יודע בעצמי שאיני צדיק, האם להיענות להצעה.

תשובה אמנם כתוב במשנה ברורה (תפסא, י) "היודע בעצמו שאינו כפי מאד יודע לשמור אפילו משגגה, אין לו להכניס עצמו בעבודת השם. ואין מקיפין בזה אלא טובין לאלתר", אך מסתמא גם מי שימנה תחתיו אינו צדיק כל כך גמור. ולכן תוכל לגשת לעמוד (פניי קהלות יעקב כ). ודברי המ"ב אמורים בכדי לעורר את הש"ץ לתשובה ביותר משאר הציבור.

בעל תפילה ששב לאיתנו

שאלה בעל מוסף הצטרף קודם ראש השנה ומיהא אחר תחתיו, אך לפני מוסף הבחין שקולו שוב לצלילותו. האם יכול לדחות את השני ולגשת לעמוד.

תשובה דינו ככהן גדול שהעבירוהו מחמת אונס וזמנו אחר תחתיו, שכאשר חלף האונס חזר לשרתו. וכך הש"ץ חזר למקומו, וה"ה בבעל תוקע (פניי סאירות ב, קט).

ספר תורה בזמן התקיעות

שאלה האם צריכים להחזיר את ספר התורה לארון הקודש קודם ההפסקה שלפני התקיעות.

תשובה המנהג להשאיר על הבימה, כדי שיהיה בחוץ בשעת התקיעות "כדי שיזכור התורה יגן עלינו לעלות וזכרוננו לפניו לטובה" (משנ"ב קפ"א, א) ועיקר הזכות כאשר התורה שקראו בה מונחת לפניו ובעת ההפסקה מכסים אותו בטלית כששוכב על הבימה. ואמנם אין להשאיר את הס"ת לבדו, ואם כולם יוצאים בהפסקה יחזירוהו לארון קודם ההפסקה.

זמן התקיעות הוא שעת הדין והתקיעות כתרים בפני הפורענות, על כן בעת התקיעות יש להכיר בהכרה העמוקה שאין לי כלום ואיני מובטח בשום דבר, ולירא ולהרדוד מעומק הדין, אך בד בבד עם זאת יש לשמוח שמקיים רצון המלך וממליכו בתקיעות ובשאר מעשיו הטובים, ומקבל אור גדול שיכווין את דרכו לטובה.

נדון בשעת התקיעות או הסעודות?

בגמ' ר"ה (ב, יט) מובאת הסיבה לקריאת התורה בראש השנה של "וישמע אלוקים אל קול הנער כאשר הוא שם", כי זו מהות הדין: "אמר ר' יצחק אין דנים את האדם, אלא לפי מעשיו שבאותה שעה". לא מסתכלים על מעשי העתיד, אלא על מצבו בהווה.

ומביא רבנו חננאל (בב) מהירושלמי "אמר רבי יהושע בן לוי אם יד וישר 'הוא' אין כתוב, אלא אם יד וישר 'אתה'", דהיינו כעת. הרי שאין דנים אף על העבר, אלא רק על ההווה. מדוע דנים רק על פי ההווה, ולא מתחשבים כלל בשאר מעשיו שעשה ושיעשה. הרי לכאורה אין זה מן היושר. ובשלמא לא לצפות את העתיד מובן, מאחר ועדיין לא נעשה. אך היכן היושר לא להתחשב במעשים שכבר עשה.

ונראה מ"ישמחו השמים ותגל הארץ... כי בא, כי בא לשפוט הארץ" (תהלים צ, א) שכל המשפט בראש השנה הוא "כי בא" לשון הווה, כביכול בא אל תוך הלב לשפוט ולראות, כמה ראוי הלב להיות בית קיבול לשכינה בתוכו. כמוכן שאם הטא במהלך השנה, ליבו אטום מלקבל את השכינה, אך אם שב ממעשיו הרעים, יש בו יותר נכונות לקבל השכינה בליבו. רבינו יונה (שערי תשובה א, ט) מוסיף "אם יד וישר אתה - שעשית תשובה" כלומר שנבחן ליבו אם עשה תשובה ויכול כעת לקבל את רוממות השכינה ולהכילה בקרבו. והיינו שלא דנים אם בעבר עשה תשובה, אלא האם עשה תשובה שמושפעה עליו כעת, ואין ליבו אטום וסתום מקבלת השכינה בקרבו. ולא נידון לא על העבר ולא על העתיד, אלא רק על ההווה, בעת המשפט עצמו. ועלינו להיזהר בראש השנה, שהרי "כל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון" ואין אדם יודע עתו, אם יישפט בעת תפלת ערבית או שחרית, בעת התקיעות או בזמן הסעודה.

יש לתת את הדעת כמה עלינו להיזהר שלא ניתפס חלילה באותה שעה עם כעס או כל מידה רעה, או בסתם פטפוטי דברים בטלים, אלא שנהיה באותה שעה בעת קיום מצווה, ונהיה "ישר עתה" בעת תפילה בכונה, לימוד או מצוות שבין אדם לחברו. העיקר שנהיה יד וישר בעת המשפט, שיכול להיות בכל רגע במהלך ראש השנה.

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות
בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

קְוֹאטֶעַר בְּיוֹם כִּיפּוּר

שבת בברית המתקיימת ביום הכיפורים, האם בני זוג יכולים לשמש כקוואטער (המביאים את התענוג אל הבית) ולהעביר את התינוק מידו לידה.

שבת מותרים לשמש כקוואטער ביום כיפור. כיון שנחלקו הפוסקים (הובא במשנה ברורה שם) האם יש לשמור הרחקות ביום, ואף שהביא המשנה ברורה (תר"ט, א.) ומפורש במטה אפרים (שם א.) שיש לשמור הרחקות אף ביום, אך במצווה רבה יש לסמוך על המקילים להתיר וכן הורה מרן הגר"ש⁽¹⁾ איערבאך (אוצר הברית ד, ח, ג).

רחיצת אבל בערב יום כיפור

שבת אבל בתוך שבועה שיום הכיפורים מפסיק לו אבלותו, האם מותר ברחיצה ערב יום כיפור.

שבת מותר ככל ערב חג, למרות שרגל שחל בתוך שבועה מבטל רק איסורי שבועה, ולא איסורי שלושים. אך רחיצה שמדינא דגמרא אסורה רק בשבועה והאיסור לרחוץ כל שלושים הוא ממנהג ותיקין, הותר לכבוד הרגל לרחוץ (משנה ברורה וביאור הלכה תקמח). ולכן אף חולה שאינו טובל במקוה, מותר לרחוץ, ומה שכתב המשנה ברורה (תר"ט, כו.) שהותר לרחוץ בכדי להסיר חציצה קודם טבילת ערב יום כיפור שהיא מצוה, שמשמע שמי שלא הותר לרחוץ למי שאינו טובל, אכן דבריו לקוחים מהמג"א שכתב זאת לשיטת הרמ"א (תקמח, ט) האוסר לאבל בתוך שבועה לרחוץ לכבוד יום טוב. אך לפי מה שכתב המשנה ברורה (תקמח, טב) שהמנהג שאביל רוחץ לכבוד יום טוב פשוט שאותו הדין הוא בערב יום כיפור.

בעיו"כ גם הבנים ירחצו בחמין וסבון משום חציצה כשם שנדה רוחצת בחמין וסבון קודם טבילתה (עיוני הלכה - אבלות שם).

מעוברת

שבת מעוברת בחודש התשיעי שהיתה בשמירה אך בריאה והכל תקין ב"ה. אמנם רופאה שאינה שומרת מצוות אמרה שעדיף שלא תצום. האם עליה לצום.

שבת כיון שהכל תקין חייבת לצום ותרבה במנוחה, ובארחות חיים (תקמח) חייבה אף בתשעה באב להתענות, כיון שאין בחודש זה סיכון אם תלד. אך בחודשים מוקדמים אם מתחילים צירים עדיף ביותר שתתחבר לעירוי נוזלים מאינפוזיה, ואם אין אפשרות תשתה פחות מכשיעור.

אינפוזיה או מים בשיעורים

שבת מה עדיף לחולה שהצום מהווה עבורו סכנה, לשתות בשיעורים או להתחבר לאינפוזיה?

שבת דעת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל כי חולה הזקוק לנוזלים ביום כיפור, עדיף שיתחבר לאינפוזיה וממנה יזון בנוזלים, מאשר ישתה אף פחות מכשיעור, משום שבדרך זו לא נכנס לספק בשיעור המותר לו לשתיה ואין איסור כלל אף מדרבנן, משא"כ

מחשבת אפיקורסות ביום הכיפורים

שמעתי מדורי הגר"י כ"ץ שכאן מדובר במי שמאמין באופן כללי בכפרת יום כיפור, אלא סבור ואומר ודאי הקב"ה מטהר ומכפר, אך דווקא לצדיקים וגדולים המתכוננים כראוי וחוזרים בתשובה שלימה, אך אינו מכפר לנו שאיננו יודעים להתכונן כראוי ליום הקדוש. וזהו שכתב הרמ"א "מה מועיל לי יום כיפורים זה". הוא מאמין אמנם בכללות כפרת יום כיפור, אך ל"י מה יועיל יום כיפורים זה. מזהיר הרמ"א להתרחק ממשבחה זו, כי עלול להפסיד ר"ל את הכפרה. אדרבה. עליך לצפות ולשמוח ביום הזה, ולעשות סעודה בערב יום הכיפורים להראות שמחתך הגדולה בכפרה.

אחד הפרטים הגורליים ביותר לכפרה ביום הקדוש, הוא פרט לא כל כך ידוע. "יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו, אבל המבעט בו וחושב מה מועיל לי יום כיפור זה, אינו מכפר לו" (הג"ה תר"ו, ו). ומקור דבריו בכריתות (ו, א) "המבעט בכפרתו, אין יום הכיפורים מכפר עליו", וכפירוש הרמב"ם שאינו מאמין בכפרתו.

תמיהה גדולה היא, איך יתכן שאינו מאמין בכפרתו, וכי הרמ"א דיבר על אפיקורסים הכופרים בתורה בה נאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם". האם עליהם צריך לומר שלא זוכים לכפרת יום כיפור. הרי פשיטא שאינם מתכפרים כי אינם עושים תשובה כלל.

שירת השמחה ב'אשמנו'

שהאר"י הקדוש אשר אין לנו כלל תפיסה בדרגותיו הנשגבות בנגלה ובנסתר, גילה לתלמידו ר' חיים זיטל (הובא במ"ב ברסט, יא) כי זכה להעפיל לדרגתו מחמת השמחה בקיום המצוות. הרי לנו כי הדרך להתעלות במעלות מסילת הישרים העולה בית ה', על ידי השמחה בקיום המצוות ובעבודת ה' בכלל.

כידוע, נוהגים לשיר באמירת הוידוי ביום כיפור. ומדוע שרים ולא מייבבים ביאות למי שמכיר בגודל עוונותיו המרים. אם כבר שרים, צריך לשיר ניגון עצוב. אולי ניגון של 'הספד'. ונראה כי מנהג זה בא ללמדנו כי 'אשמנו' לא אמורה לגרום לצער ועצבות, אלא להתבונן תוך כדי הוידוי בקבלה לעתיד, לרוממות והתעלות בעבודת ה' שתגרום לשמחה.

מחדש הגר"י **סלנטר** (אגרת ו) שעיקר הקבלה לעתיד ביום כיפור צריכה להיות דווקא בדבר שקל לקיימו, ולא רק מפני הקושי להחזיק מעמד בקבלה בדברים החמורים, אלא שעל הדברים שקל לקיים, נתבעים יותר. וככל שקשה יותר לקיים, התביעה פחותה. לא שחלילה מותר הדבר, אך העונש חמור פחות. ומוכיח דבריו מהגמרא (מנחות מג, ב).

חידוש עצום זה מצילנו מהייאוש בעבודת התשובה ובפרט בדרוננו, 'דור המיואשים'. לנגד האדם עומד תדיר הקושי להתגבר. אך הגר"י⁽²⁾ מגלה שעיקר התשובה דווקא בנושאים הקטנים שעם רצון טוב, אכן יצליח לגבור עליהם. וכאשר יתגבר על ניסיון קטן, או על עבירה קלה, קונה חלק בתשובה השלימה.

החיבור של האדם עם מעשה מצוה, הוא רק דרך שמחה. ומה לנו יותר מכך

סגולת אשמורת הבוקר

במנהגי רבו של המהר"ל מצינו טעם לדבר, לפי שאמרין בגמרא עבודה זרה (א, א) 'שהקב"ה שט בעולמות בלילה, ובג' שעות אחרונות שט הקב"ה בעולם הזה שנאמר (תהלים פה) 'אליך ה' שוועתי ובבוקר תפילתי תקדמך', ואז הוא עת רצון.

בימים אלו שבין כסה לעשור, הכל מחזרים אחר עת רצון שתסייע לנו לחתימה טובה. ומתי הוא עת רצון? כבר כתב המחבר (או"ח תקפ"א, א) כי זמאמירת הסליחות באשמורת, היינו בסוף הלילה, שאז הוא עת רצון.

הלכה למעשה

שצריך לומר בפירוש "חטאתי לאלוקי ישראל ולפלוגי זה שחטאתי לו בחטא פלוגי כי צריך בזה לפרט החטא".

אכן אף המבקשים מחילה מהנפטר בשעת הלוויה צריכים לפרט החטא, ואמנם אינם צריכים לפרט בפני כל קהל המלווים אלא די בעשרה השומעים.

הנ"ל - לשון הרע שלא נודע לחברו

סיפר בגנות חברו, אך לא נגרם נזק או צער מפני שאינו יודע כלל שסופר עליו. האם צריך לפייסו ולבקש מחילתו.

אינו צריך לפייס את חברו, אך עליו לשוב בתשובה כלפי שמיא. ויש ללמוד זאת מדברי החפץ חיים (לשון הרע ד, יב) "אם חברו נתגלה על ידי זה בעיני השומעים ונסבב לו על ידי זה היזק בגופו או בממונו או שהיצר לו על ידי זה, הרי הוא ככל עונות שבין אדם לחברו שאפילו יום הכפורים ויום המיתה אין מכפר עד שירצה את חברו. על כן צריך לבקש מחילה מחברו על זה. ואפילו אם חבירו אינו יודע עדיין כלל מזה... כיון שיוודע שעל ידו נסבב לו דבר זה".

משמעות דבריו שאם רק דיבר גנותו אך לא נסבב לו מכך היזק או צער, אינו צריך לפייסו ולבקש ממנו מחילה. אלא שכיון שחטא בעוון החמור של לשון הרע עליו לעשות תשובה כלפי שמיא. ומפורש כן בעקרי דינים (ד, לו) "תשובה על ספור לשון הרע שיתחרט על שעבר ויתוודה... באמרו דברנו דופי ויאמר 'דברתי לשון הרע ורכילות' ויקבל על עצמו בלב שלם על להבא שלא לעשות כן. ואם על ידי הלשון הרע כבר הגיע לחברו איזה היזק או צער צריך לגלות לו מה שעשה נגדו, ואפילו אם חברו אינו יודע עדיין כלל".

אתרוגים בשביעית אחר ר"ה

האם מותר לסחור באתרוגים שנלקטו אחר ראש השנה של שביעית.

ראוי להחמיר בזה ולהפקיר את האתרוגים על העצים מיד עם כניסת השמיטה, ולא לסחור באותם שנלקטו אחר ראש השנה.

אף שפירות נידונים אחר חנטה, אך יוצא מהכלל אתרוג שנחלקו בו התנאים (ראש השנה טו, א) אם נידון לענין שביעית ומעשרות לפי שעת החנטה. רוב הראשונים והגר"א בכללם הקילו בזה כחכמים שאין קדושת שביעית באתרוג שחנט בשביעית, אך הרמב"ם (שמיטה ויבב ד, כב) פסק לחומרא שהולכים גם אחר לקיטה. ולכן מן הדין אפשר להקל בזה, אך באתרוג של מצוה יש להחמיר (חז"א ט, יז). ומכל מקום אסור להמוץ העם ללקט אתרוג מהעץ בתור הפקר, עד שיברר תחילה האם בעל האתרוג הפקירו, כיון שיתכן שסמך על הסוברים שאינו צריך להפקיר.

באכילת מאכלים שאינם ראויים ושלא כדרך שיש בהם איסור דרבנן.

ואמנם אם הוא חולה לב הצריך לאכול לחיווך גופו כגון בסמוך לניתוח לב או התקף לב, שצריך דווקא לאכול ולא די לו בנוזלים שייכנסו לגופו באינפוזיה, ואף צריך לחוש בטעם האוכל כיון שזה מוסיף לו כח, יאכל כרגיל ולא דרך עירוי ולא מים פגומים, אלא יאכל פחות מכשיעור.

(הרחבנו בזה בגיליון יו"ה כ"ח תשפ"א עיי"ש)

חיבור אינפוזיה בעיצומו של יום

האינפוזיה התנתקה בעיצומו של יום כיפור, ובכדי לחבר צריך להוציא מעט דם לוודא שהמחט בתוך הווריד. האם מותרת אמירה לעכו"ם לצורך זה.

יאמר לעכו"ם. ומרן זצ"ל הורה שאף עדיף לחבר ע"י ישראל מאשר לשותף, משום שאין בהוצאת דם זה איסור תורה.

מתי מפסיק להתענות

מה צריך להרגיש כדי להתיר הפסקת הצום.

מרן הגר"ש אלישיב ביאר שהגדרת "מי שאחזו בולמוס מאכלים אותו עד שיאורו עיניו" (תורה ט, ט), היא תחושת עילפון או עיגולים שחורים בעיניים. בירידת מים ללא צירים אין להתיר להפסיק את הצום (תורת הולדת נא הערה א).

קלי צום

האם בנטילת טיפות להקלת הצום עובר על 'ועיניכם את נפשותיכם'.

מותר ליטול את הטיפות וכל כיו"ב, כיון שהיא פעולה הנעשית בערב הצום, ונחשב כמו שירבה באכילה בערב הצום ועל יד כן ירגיש שבע.

נעלי קרוקס

האם ראוי לנעול נעלי בית 'קרוקס' שסוליותם עבה ביום כיפור.

מעיקר הדין מותר כיון שאינן עשויות עור, אמנם יש מקום להדר וללכת בצורה שמרגיש את הקרקע כלשון הרמב"ם (שביעית עשור ג, ז) "כורך בגד על רגליו... וקושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף". ומרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל הלך בנעל מיוחדת שסוליותה עשויה מחבל דק, ודרכה הרגיש בכל הנמצא על הארץ.

בקשת מחילה מהמת - פירוט החטא

מי שחטא כלפי זקנו שנלב"ע ולוקח מניין לבקש מחילה על קברו, אך מתבייש לפרט את חטאו. האם צריך להקפיד ולפרט את החטא בפניהם.

כשמבקש מחילה מנפטר צריך לפרט חטאו בפני עשרה כמבואר ביומא (פ, א) "אם מת מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ואומר חטאתי לה' אלקי ישראל ולפלוגי שחבלתי בו" וכתב המשנה ברורה

וכבר נזכרה סגולת האשמורת בתורתנו הקדושה (שמות יט, ז): "ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן הקר לאמר, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל". מבאר רש"י: "ומשה עלה - ביום השני וכל עליותיו בהשכמה היו שנאמר (שמות לד) וישכם משה בבקר". מדוע כל עליותיו היו בהשכמה? וכי לא יכול היה לדבר עמו בשאר שעות היממה?

טמון כאן יסוד גדול לעובדי ה': סגולת המיוחדת של אשמורת הבוקר שיש בה הארת פנים מיוחדת המביאה לסיעתא דשמיא מיוחדת מול הסתר פנים ומידת הדין השולטים בלילה.

פעם שאל המשגיח רבי ירוחם ממיר את רופאו האישי: מדוע רוב החולים מרגישים הרבה יותר טוב בבוקר מאשר בלילה? ניסה הרופא לתלות מציאות זו בכך שבליילה החולים ישנים, וממילא בבוקר רעניים ומרגישים טוב יותר, אך המשגיח דחה זאת, שהרי גם אם החולה ישן ביום אינו מרגיש טוב כפי שמרגיש בבקר. לבסוף אמר לו המשגיח: אני אענה לך התשובה - בלילה יש הסתר פנים, בבוקר יש הארת פנים.

הדברים מפורשים ברש"י (שמות טז, ז) "ערב וידעתם - אך לא בפנים מאירות יתגלה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה. והלחם ששאלתם לצורך, בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חיבה בבוקר".

כידוע, רבים הולמדים ומעיינים בקצות החושן. יש כוללים מיוחדים לעיון והעמקה ב'קצות'. והוא פלא, כי באותו דור יצא ספר נתיבות המשפט, אף הוא ספר יסוד על חושן משפט, אך לא זכה להצלחה כמו ה'קצות'.

ושאל פעם בעל הנתיבות את קצות החושן: ילמדנו רבינו מה סודו שזכה לזיכוי הרבים מופלג.

בתגובה שאל הקצות את הנתיבות: מתי עבדת על הספר שלך?

השיב הנתיבות: מה השאלה, כתבתי את הספר בכל שעות היום.

אמר לו: זה הסוד - אני כתבתי את ה'קצות' באשמורת הבוקר...

יש כאן עצה בדוקה. המשגיח הגר"ש זולבה אמר לי פעם: "רציתי לכתוב בהקדמה בעלי שור' שיידע כל לומד כי הדברים נכתבו כולם באשמורת הבוקר קודם תפילת שחרית".

ואף אנוכי הקטן, בבואי לכתוב תשובה או להכין שיעור, יודעני כי הטוב ביותר לקום מוקדם ולכתוב אותה באשמורת, ומרגישים הארה מיוחדת, ונראה שהדבר מוטמע בעם ישראל כבר אלפי שנים עוד בימי עלייתו של משה רבינו למרומים.

**מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה**

0722-133-466

Beithorah.co.il

**להנצחה בעלון באמצעות
בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה**

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

יֵאִיר בְּזֵרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 69 – נצבים ר"ה – שנה ב'

באור פניך יהלכון – שיחת ליל ב' דר"ה תשפ"א בהיכל ישיבת אור ישראל הגדולה

שאלו שם שדוד מבקש אל תבא במשפט עם עבדך ומצד שני מבקש דוד שפטני כי אני בתומי הלכתי, מתרץ המדרש כאן קודם גזר דין כאן לאחר גמר דין דוד מבקש דין לפני גמר דין שאזי ישא ה' פניו אליך זמן של נשיאות פנים ואהבה מהקב"ה.

ובסיפרי פרשת נשא הביאו דברי הגמ' את הסתירה אם ישא פניו או ח"ו רחוק ותראו בגמ' קודם גז"ד בימים אלו ישא ה' פניו אליך. אכן בספרי יש עוד כמה דברים "ד"א עד שלא נחתם גזר דין ישא ה' פניו אליך ומשנחתם גזר דין אשר לא ישא פנים כתוב אחד אומר שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו (תהלים סה, ג) וכתוב אחד אומר סכותה בענן לך מעבור תפלה (איכה ג, מד) כיצד יתקיימו שני מקראות הללו עד שלא נחתם גזר דין שומע תפלה משנחתם גזר דין סכותה בענן לך. כתוב אחד אומר קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת (תהלים קמה יח) וכתוב אחד אומר למה ה' תעמוד ברחוק (שם י, א) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו עד שלא נחתם גזר דין קרוב ה' לכל קוראיו משנחתם גזר דין למה ה' תעמוד ברחוק. עוד מבואר שם כתוב אחד אומר דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו) וכתוב אחד אומר חי אני אם אדרש לכם (יחזקאל כ, ג) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו עד שלא נחתם גזר דין דרשו ה' בהמצאו משנחתם גזר דין חי אני אם אדרש לכם. מבואר שהימים האלו של קודם גמר דין הם ימי אהבה עצומים. של ישא ה' פניו אליך."

הנה בזמן ר"ה מצינו כמה רחמים משמים בצורה נפלאה אם תמיד יש מסך המבדיל לתפילה בר"ה שומע תפילה הקב"ה מיד בלא מחיצה פסוק אחד אומר למה ה' תעמוד מרחוק "ריחוק" אבל בימים האלו קרוב ה' לכל קוראיו, אבל כאן אליה וקוץ בה לכל אשר יקרהו באמת, תפילה של אמת להרגיש שאין עוד מלבדו אז יהיה קרוב וכן דרשו ה' בהמצאו קראו בהיותו קרוב גם הקירבה הזו בלא ריחוק אבל צריך דרשו לדרוש ה' חז"ל דרשו לשכנו תדרשו במסירות לדרוש בכל הכח אזי יהיה בהמצאו.

ובפסוק שפתחנו ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום עכשו מתקיימת הברכה של ברכת כהנים הקב"ה לא מסתיר פניו מאיתנו אלא נושא אלינו פניו בחז"ל הזמן של הכי אהבה של הקב"ה לנו זה בר"ה בשעת המשפט הקב"ה נושא לנו פנים, ואפשר להגיע עד שלום שהיא כוללת כל הברכות כולם שלימות בכל.

ובת"י ובספרי אימתי נושא פניו אליך בשעת התפילה הזמן של נשיאת פנים באהבה לקבל ברכה בלי די בתפילה.

בכלי יקר מבאר ישא ה' פניו ענין ישא הוא שמרים ראשו כביכול דהיינו שהיה צריך להסתיר הפנים רק נושא ומרים פניו לא מצב רגיל של פנים בפנים רק ישא, ירים ראשו שלא להסתיר אף שמגיע הסתר פנים אבל מרים פניו אלינו באהבה.

אבל כאן עבודתנו הקב"ה מרים פניו אלינו, אבל ח"ו שאנחנו לא נסתיר את הפנים לא במסכה ולא הפנית עורף ה' ירחם נרים פנינו להקב"ה לעמוד לפני בורא עולם לא להסחית דעת, כמה מאיר דרשת חז"ל אורי בר"ה שבו ישא ה' פניו אליך כדרשת חז"ל אין לנו אלא הארת פניו של הקב"ה באור פניך נתת לנו ה' תורת חיים ואהבת חסד.

עברנו שנה של פחד ורעדה שנה שמטו מוסדות תבל שנה שראינו שכל החכמים כאין לפניך ואנשי מדע כלא היו, רק אין מלבדו ואפס זולתו. שנה של צרות אלפי מתי ישראל במגיפה ועוד אלפים בפחד וחולי מקומות התורה יתרופפו חושך יכסה ארץ אנו זכינו לקרן אורה בתוך ים החושך אור לישראל זכינו אנחנו כמה חובת הודיה לה' ע"ז, כמה סבל שילדי ישראל מתגלגלין וא"א ללמוד תמידין כסדרן שתינוקות של בית רבן היא המשענת והעמוד להעמיד את עם ישראל כמה קשיי פרנסה לבני התורה אין כוללים אין פרוטה מצויה רח"ל, קבלנו שנה שכביכול סטירה מבואר עולם.

אנכי אסתיר אסתיר פני מהם – הסתר פנים.

יהודי בא לח"ה ידוע חולי ומכאוב ושאלו הח"ה לשלמו וענו ראוי היה להיות טוב יותר, הח"ה הזדעזע אם היה יכול להיות טוב אז ודאי האב הרחמן בורא עולם היה נותן ועושה לנו יותר טוב, אלא שזה הטוב שלנו. אם כזו שנה של חושך אז זה טוב לנו אבל ה' ירחם שזה הטוב שלנו לחיות בחושך ובתמהון לבב להתפלל לא בבתי כנסיות מאחורי מחיצות וריחוק.

בגמ' בחגיגה (ד, ב) רב הונא כי מטי להאי קרא יראה בכי אמר עבד שרבו מצפה לו לראותו יתרחק ממנו דכתיב כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס חצרי, הקב"ה לא חפץ לראותינו, בזמן ביהמ"ק אדם בא למקדש לראות ה' להרגיש קירבת ה' והקב"ה רואה אותנו במבט של אהבה ושמחה להשפיע כל טוב, ועכשו מי ביקש זאת מידכם.

אכן הנה כביכול לא חפץ בנו, צריך ביאור הרי מצינו בלא סוף עניני אהבה של הקב"ה גם בתפילה אהבה רבה אהבתנו ויאמר ה' אהבתי אתכם, כל ישעיו וחפציו שתשוב לראותיכם, אכן צ"ל שאף שהקב"ה מרחקנו ולא חפץ לראותינו בביהמ"ק ולבכות על זה אכן מרחוק ה' נראה עליך לדאוג לנו דהנה אני אוהב אתכם אבל מרחוק לא רוצה לראות אותך וכהיום בשנה החולפת היינו חוק בתוך רחוק. המצב היה אנכי אסתיר וקראת אתכם הרעה באחרית הימים הסתר פנים לא רק ריחוק מהביהמ"ק אלא הסתר פנים בכל מקום, וביותר במדינת הים לא נותנים לעשות מנינים בלי תפילה בציבור בלי ברוב עם, הרגשו תסתיר פניך יבהלון.

איתא בגמ' בר"ה (יז, ב) "שאלה בלוריא הגיורת את רבן גמליאל כתיב בתורתכם אשר לא ישא פנים וכתוב ישא ה' פניו אליך נטפל לה רבי יוסי הכהן אמר לה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שנושה בחבירו מנה וקבע לו זמן בפני המלך ונשבע לו בחיי המלך הגיע זמן ולא פרעו בא לפייס את המלך ואמר לו עלבוני מחול לך לך ופייס את חבירך הכא נמי כאן בעבירות שבין אדם למקום כאן בעבירות שבין אדם לחבירו עד שבא רבי עקיבא ולימד כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין, מבהיל כל השנה הסתיר פנים, אבל בימים אלו קודם גז"ד מה הם זמנים של ישא ה' פניו אליך, הימים האלה מבהיל, הם הקב"ה לא מסתיר פני אלא נושא לנו פניו ומתריים בנו בימים אלו ברכת כהנים ישא ה' אליך יש לנו בימים האלו לא רק יראוך מרחוק אלא קירבה בקרוב הקב"ה נושא לנו פנים". ובמדרש תהלים פרק כ"ו

הזכרנו את דברי השפ"א שהקשה שעליה לרגל ג' פעמים בשנה לראות ולהראות במקום התפילה כי בתי בית תפילה יקרא לכל העמים והיה הגוי אשר לא יעלה לירושלים בחג הסוכות להתפלל עליו לא יהיה הגשם מקום תפילה ביהמ"ק ששערי שמים פתוחים והקשה שהיה ראוי בר"ה לעלות לרגל יותר מכל השנה שעיקר היום יום תפילה יום יבבה. אכן ישב בר"ה ביהמ"ק נמצא בכל מקום, דרשו ה' בהמצאו קראו בהיותו קרוב וכן הגרי"ס וצ"ל הביא הגמ' שבהשוואה נמצאים בקה"ק מהגמ' בר"ה מבהיל נמצאים במצב של ישא ה' פניו אליך בביהמ"ק בשעת התפילה.

אכן גם ביהמ"ק כדי שיקבל קדושת ביהמ"ק היה צריך מסוי"נ בחז"ל לשכנו תדרשו דרשו, לדרוש מקום במקדש כמו שמצינו שאומר דוד המלך אם אתן שינה לעיני לעפעפי תנומה עד ימצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב וכן גם במשכן במקום לקחת זהב לקחו את הארזים הקרשים לבית המקדש רק במסור"נ נבנה ביהמ"ק וכן גם בר"ה צריך לשכנו תדרשו ישא ה' פניו אבל אנחנו צריכים לשוב להרים את פנינו אל א-ל בשמים לשוב ולקרא באמת אזי נעמוד לפני בורא עולם באהבה עצומה לזכות לשנה טובה ושלוש בתורה ולמצוא חן בעיני ה' יתברך שלא יהיה תסתיר פניך ובהלן.

בביהמ"ק כאשר נחנך מתפלל שלמה המלך שמלחמה כי תהיה ובאו אליך אל הבית הזה והתפלל אליך ושמעת השמים דבר מגיפה כי יהיה ובאו אליך והתפללו ושמעת השמים.

ובחז"ל שיצאה בת קול ששמע ה' תפילתך וכן הבא למקדש ישמע ה' תפילתו וא"כ כנראה גם הבטחה הזו בכל מקדש לישראל אם נתפלל באמת עם מסור"נ אז הקב"ה פונה אלינו אבל נשבור את המחיצות שלנו שנהיה פנים בפנים לבורא ואזי נראה נפלאות.

וביום שני הוא יותר בכח לשבור המחיצות כאשר כבר עיפס אבל עוד תפילה עברנו כמה שברנו מלך מהמחיצות של ליבנו עד שנזכה שהיום תרועה דרשו חז"ל תרועם בשבט ברזל ששובר עיקר הוא בתקיעות יום תרועה עוקרים הרים של אבן בלבנו.

במהר"ל ועוד שואלים מדוע לא נזכר בתורה שר"ה הוא יום דין עיקר הלימוד מתהלים בכסא ליום חגיגו משפט לאלקי יעקב אומר המהר"ל כל דבר שכתוב בתורה נהפך למציאות וכח בבריאה, ואם היה נכתב שר"ה יום דין לכל אחד בלבד כבר היה רגשות של דין ומשפט, ורגשות אלו הם רגשות של יראת שמים שנאסר באלו לבני אדם הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וא"כ בר"ה היא העבודה שלנו להמחיש ולהרגיש ולבנות את עצמנו שאנו ביום דין ואנו זוחלים ורועדים מהמשפט וכדברי דוד המלך ממשפט יראתי בזה בא ליראת שמים עבודה גדולה לפנינו להרגיש להמחיש הנה הקב"ה נושא פניו אלינו ובכל כח נרים גם אנו עינינו כלפי מעלה ואם נרגיש עומדים לפני המלך ובמשפט אזי נזכה להראות פנים.

אנו מצפים לנס להצלה ברמח"ל הדרך ה' עניני השופר לעורר זכות אבות שיבוא לעזרנו בעומדינו במשפט. הנה הקשה הרוקח איך אנו אומרים בתפילה זוכר חסדי אבות הרי בזמן החורבן תמה זכות אבות וכתב שאע"פ שתמה אבל ע"י תפילה יש את הזכות האבות. התקיעה בר"ה התפילה להביא לעזרנו את האבות הקדשים שמסרו נפשם לקדש את ה' ורצו בין בצעי המים לכבוד ה' יתברך כך אם נתפלל במסירות נפש באמת עם כל הכוחות יהיה לנו ישא ה' פניו עם כל הברכות והסייעתא דשמיא לתורה ומצות שהם עיקר העיקרים לנו.

ועוד עלינו לידע כח היחיד דבחו"ל כי כך בחר ה' מכל העמים אין כתיב בכח בחר אלא כך בחר שוה אחד מישראל יותר מכל האומות העולם תדע אתה שוה יותר משבע וחצי מילארד אנשים כולל כל מה שיש להם כל העולם כולו אתה שוה יותר נדע כח היחיד. כל עשרת הדברות הם בלשון יחיד, וביאר הרמב"ן דיבר לכל אחד ואחד כמה כל יחיד יכול להציל ולהשפיע על כל העולם כולו. היצה"ר אומר הגרי"ס היום לא רוצה עבדות דבר אחד עצלות, ולא לומר אמן על כל קדיש, כל אמיש"ר מבטל גז"ד של שבעים שנה. דרכו כתר להקב"ה אנחנו קטני הקטנים מניחים כתר להקב"ה. וכמה שיהיה היום יותר מלכות כך יהיה השנה יותר טובה ומלכות בא מכת עבדות כאשר קשה יותר זה יותר עבדות ומלכות מתוך ביטול הרצונות כך יותר היא ההמלכה.

היום יום הדין קיבלנו במשך השנה יותר מחצי מליון דקות התפללנו אלף תפילות שלושים ושש אלף ברכות איך הם נראים הרי הדברים

באים עם פס של הלב פחד אבל עכשיו אפשר לתקן הכל להפוך הכל לטובה לפנות אליו ה' יתברך בתשובה פנינו אליך ה' העת עת רצון שהתפילה נשמעת נצל את העת רצון לזכות ולזכות את עם ישראל הרי אתם בחוד החנית של העולם כך חשק מכל העמים ומכם חשק ה' מכל ישראל להעמיד עול משמרת התורה, נראה את האחריות הנוראה שלנו כאשר רעד ופחד מיום בואך ומשנה הבאה שתהיה לטובה עם מלכות ה' ומזכה להיות בלגיונו של מלך ועכשיו לתפילת מעריב והיות השני לא לותר על כל רגע לא לותר על כל ברכה שתיהיה באמת אז קרוב ה' יהיה לנו.

ההוספה לכח היחיד מגיפת הקרונה התחילה בעיף אחד בודד בסין ומשם שעל העולם לעשות תהו ובהו ורוצים חיסון להוריד את כח המזיק של העיף שעי"ז יבא רפואה לכל העולם גדול העיף חלק מאלף מגריר מלח קטן האדם מרגיש מכל הבריאה מי אני קטן שבקטנים תדע אחד קטן יכול להרוס עולם ואחד קטן יכול לבנות עולם אתם גיבורי חיל המצב נורא כל אחד ישים אל לבו, ואז נזכה לשנה טובה.

מלכיות זכרונות שופרות

במשנה בסדר של ג' ברכות שמוסיפים נחלקו ריב"ז ור"ע בסדר התקיעות וכל אחד פתח אבות גבורות קדושת ה' וכו'. והק' הפני"י מה לי לומר כלל אבות שברור ככל תפילה אומרים אבות כך בימות החול וכך בשבת ויו"ט ע"ש.

אכן נראה בזה דהנה י"ל שכל החפצא של האי תפילה גדר אחר מכל התפילות של שבת ומוספים דהנה בגמ' בעי"ז ד" ע"ב איתא לא ליצלי איניש בגי' שעות קמיתא בריש שתא דילמא מעיני בדיני והביא רש"י שרק מוספים הנדון שאינו סיפור דברים אלא כבקשה כהעמדת מלכות וכדו' א"כ כל החפצא של מוסף בר"ה הוא פרשתא לעצמה וא"כ היה י"ל שהיו כעין משי"כ הלבוש לגבי סליחות שג"כ הוי כעין תפילת שמונה עשרה עם שבח בתחילה וכו' א"כ הכי נמי חכא וא"כ אינו כסדר תפילו שעיקר הוא המלכיות זכרונות ושופרות.

הנה בגמ' קראי שאומרים זכרונות ושופרות מקראי זכרון תרועה ומלכיות ילפינן מקראי דאני ה' אליכם והקשה הערלו"י דהנה בגמ' נחלקו ר"י ורבי יהודה אם שמע ישראל נחשב כמלכות שלרבי יהודה שמע אינו מלכות והביאור כמו שנחלקו שם בכמה קראי והביאור שלרבי יוסי צריך להזכיר את הענין של מלכות וא"כ בשמע ג"כ יש מלכות אבל לרבי יהודה צריך לומר את תיבת מלכות ולכן גם כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו ג"כ לא הוי מלכות והקשה הרי בפסוק לא כתוב לומר מלכות רק כתוב אני ה' אלוכם א"כ בשמע אומרים פעמים ה' אלוקינו וצ"ע.

ואפשר שיש הבדל בין ה' אלקינו שהיו כעין מעוט במלכות שרק לנו מלך ולא ניכר שגם לכל העולם והיינו שפרש"י ה' אחד שהיום רק אלוקינו אבל לעי"ל אחד לכל. וא"כ קרא דאני ה' אלוכם אינו מעוט רק מזכיר את החלק שלנו הוא מולך עלינו ואינו מעוט לשאר.

אכן עוד נראה שרש"י הביא בפרשת שעד אברהם לא נקרא אלקינו כאן שלא נתפרסם מלכותו וא"כ אלוקינו היינו מלכות מצד הגורם שמקבל מלכות שמים ולכן בשמע ישראל יש קבלת עול מלכות שמים שאנו אומרים שהיא אלוקינו אבל כאשר הקב"ה אומר אני ה' אלוכם היינו עצם המלכות ולא קבת המלכות וא"כ שפיר הוי מלכות ק"ש לא הוי מלכות.

והנה בתפילת שמו"ע אין מלכות וכן הקשו בתוס' בברכות דף מ' ע"ב ותרצו אלקי אברהם הווי מלכות ומבואר שאלקינו לא חשיב במלכות או שתמצאו עוד שם בתוס' שלא צריך לומר מלכות בשמונה עשרה.

עוד הקשו שם בתוס' שהרי במעין שבע אין מלכות ותרצו הא-ל הקדוש שאין כמהו הי מלכות כמו שמע ישראל והנה בתוס' לא קאמרו שאלינו וכו' אבותינו יחשב מלכות כמו ק"ש.

ובכן תן פחדך ובכן י"א ובכן אבוא אל המלך שלא כדת

מבקשים פחד ה', ומה אחד עושה בא למלך לבוש צואים. ומצד שני ובכן הוא שבעים ושתים כמנין השם המפורש שתי קצות נוראות אם חוטא נורא הוא מזכיר ה' ברמז כמו כה"ג ביוה"כ אכן כך רוחו של אדם, אדם או מאדמה או אדמה לעליון שתי כוחות אדירים באדם אם בשאול תחתית או ככה"ג ביוה"כ. אינו סתירה אלא ד"א המרגיש כחוטא שהוא בא למלך בלבוש שק הא זה שזוכה להיות ככה"ג ביוה"כ.

איך מילה מיותרת

כשבאתי לנחם בניחום אבליים להג"ר עמרם בלוי זצ"ל הגיע לשם גם מרן הגר"מ שך זצ"ל וכשיספרו לו בני הגר"ע שהיה ר' עמרם מקפיד לא לעבור יום בלי ללמוד מסילות ישרים, סיפר להם ששמע ממרן הגר"י שהגר"א אמר על ספר מסילות ישרים שעד פרק י"א אין אות מיותרת.

ומה שאחר פרק י"א זה שונה כי הרמח"ל בנוי על הברייתא דרב פנחס בן יאיר ולגר"א היה גירסא אחרת בברייתא, ומפ"א יש שינוי בגירסא לפי הגר"א.

פחד מחטא

בעיני ראיתי אחד מהקדושים שהיה בזכרון משה והיה בעל קורא, ואחד עלה לתורה ובטעות אמר פעמים שם ה', ומרוב בהלה ומורא מכבוד ה' הבעל קורא שהיה כאמור צדיק מופלא התחיל לרעוד כולו ולא היה מסוגל להמשיך לקרוא.

שבעים שנה לא היה בבית כנסת

פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלקינו. (נצבים כט, יז)

לפני כשלושים שנה בפ"ת הגיע לגור אברך, ושם לב שיש אצלו בבנין זקן שאינו שומ"ת, והוא התקרב אליו, ולאט לאט ניסה לשכנע אותו לבוא לבית כנסת, והלה תמיד סירב. עד שבאחד השבות הגיע חזן גדול לבית כנסת. והאברך אמר לזקן, אולי השבוע כדאי להגיע, ואכן התרצה הזקן והגיע לבית כנסת האברך סידר לו עליה. ואחרי שעלה הזקן ובירך את הברכות פרץ בכבי ממושך והיה לפלא.

לאחר התפילה שאל האברך את הזקן לפשר הבכיה.

וסיפר לפני שבעים שנה הייתי בר מצוה, ואבא שלי שכבר היה מהמתקדמים רצה לשלוח אותי לתיכון ולא לשיבה, והרב בשבת בר מצוה שידע מכך מחאה ע"ז בתוקף ואמר תדע לך אם תשלח אותו לשם שנות דור הוא לא יגיע לבית כנסת. ואבי לא התרגש ושלח אותי לשם. ואכן שבעים שנה לא הייתי בבית כנסת, היום אני בן 83 וזה השבת בר מצוה שלי לאחר שבעים שנה שאני חוזר לבית כנסת, ראו כמה גדולים דברי חכמים.

פה קדוש

שמעתי מידידי הגר"א מן שליט"א שאמר לו פעם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שהנה אלפי בני אדם עוברים לפניו בליל ראש השנה לומר שנה טובה, והוא מברך אותם בשנה טובה.

ויש אנשים שמגיעים אליו, והוא לא מצליח להוציא מפיו ברכת שנה טובה עבורם, והוא פלא.

פ"א באתי בערב ר"ח אלול למרן הגר"א זצ"ל ובקשתי ממנו ברכה שיהיה אלול טוב, וחיך ואמר לי למה אתה מבקש רק על אלול תבקש גם על ר"ה ויו"ה"כ ואז כל השנה תהיה טובה.

תקיעה בר"ה שחל בשבת

עוד שמעתי מידידי הנ"ל שהגיע שאלה למרן שליט"א יהודי שגדל בצעירותו וחרדתי ואחרי השואה התקלקל ועבר לגור באחד הקיבוצים ולא מקיים שום מצוה, רק מצוה אחת שבראש השנה הוא הולך ברחובות הקיבוץ ותוקע לכל האנשים.

ובתו חזרה בתשובה ושואלת בשנה שראש השנה חל בשבת האם לומר לאביה שלא יתקע, או שאם תאמר לו את זה הוא יפסיק לגמרי ממנהגו.

ואמר לה מרן שליט"א שלא יגידו לו כלום ושימשיך לתקוע. ואמר הגר"ח ומי יודע אם זה לא הזכות שזכה שבתו חזרה בתשובה.

תפילה לב נשבר

שמעתי מבני ר"י נ"י על אחד מידידיו שגיסו וגיסתו היו חשוכי בנים הרבה שנים, ונולד לידידו בן והברית היתה בר"ה, והציע לגיסו וגיסתו שיהיו קוואטר שזה סגולה להיפקד בזש"ק, וכך סוכס, ולבסוף עקב טעות בחישוב הנכון של זמני התפילה הם הגיעו כבר אחרי הברית והפסידו את קוואטר, ואין לתאר ואין לשער גודל הבכיה שהיתה שם בעזרת נשים בתפילת מוסף, והתפללה גיסתו בעומק הלב ובלב נשבר, ובאותה שנה נפקדה בזש"ק, וראו בחוש כוח תפילה של ר"ה ותפילה של לב נשבר.

במלאות שנה לפטירת חמי רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל - ב' תשרי תשפ"א

נוכיר אלו נקודת קטנות למזכרת. שלמות בתורה: לא פסק פומיה מגריסא בכל מצב ובכל זמן, שעות על גבי שעות עם הגמ' האוהבה משוש חייו, ש"ס ועוד ש"ס כל ימיו בעמוד וחזור תמיד.

הייתי איתו בתקופה האחרונה אצל רופא והתלונן שהוא שוכח וקשה לו להתרכז, אבל שאל דבר מדהים שגמ' עם תוספות אפילו עם חשבונות מסובכים אני כל כך צלול בהם. הרופא לא ידע לענות. כנראה שהתורה היה חייו ותמצית נשמתו ובה לא פגע כל נגע ומחלה.

שלימות המדות: איזה כבוד לגדולים וקטנים. הנכדים והנניס כל כך אהבו כי ראו בו שלמות של אהבה להם באמת, וכן בכל דרכיו אפי' בענינים גשמיים של אכילה וכדו' באיזה אצילות ובאיזה נכבדות, לעולם לא התחיל באכילה אם לא כולם התחילו לא לקח מעצמו מאומה עד שרואה שלכולם יהיה. שכל מהותו היו הטבה לזולת.

עמוד העבודה: איזו תפילה כבן המתחטא לאביו, כל ברכה במתינות כל תפילה תחינה כעומד לפני המלך.

וכל זה זכינו ביותר בשנתיים האחרונות לחייו שגרנו יחד עמו וזכינו לראות את תפארת גדולתו והנהגתו, יתן ה' שנוכח להמשיך בדרכיו הגדולים.

מערכת יאיר נזרו מאחלת ברכת שנה טובה ושפע הצלחה למוריניו הגר"נ גולדברג שליט"א לרבנות תח"י ולכל בני המשפחה ולכל תלמידי שבכל אתר ואתר ולכל בית ישראל, שנת גאולה וישועה, שנת הצלחה וס"ד, שנת ששון ושמחה ישגון, ושנמצא חן בעיני אלוהים ואדם.

יצחק ירנן

מדברי חמי הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

ברית ראשונים

הנה בתפילת ר"ה (וכן בכל יום באמירת פרשת העקידה) אנו מבקשים, שיקים לנו ה' את אשר הבטיח אחרי התוכחה ע"י משה עבדך. "וזכרתי את בריתי יעקב ואת בריתי יצחק ואף את אברהם אזכור והארץ אזכור" זהו הבטחה לאחר התוכחה, ישנה הבטחה נוספת אחרי התוכחה, "וזכרתי לכם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגויים".

מבאר שהרמב"ן שאף שאם ישראל יהיו ח"ו בדרגה נמוכה מאד ובלא תשובה שלימה ויעמדו לפני כליון ע"י שונאי ישראל תהיה הצלה לא בזכותינו אלא כדי שלא יתחלל שמו בגוים, "לעיני הגוים", שלא יאמרו מבלי יכולת ה' להצלינו.

לכן בתפילת מוסף בר"ה מבקשים אנו את הבטחה "למען שמו" – שלא יתחלל, ונראה לי כי בזכות עניין זה, כדי שלא יתחלל שמו בין האומות, ראינו את הנסים הנוראים שעשה עמנו ה', בימים האחרונים של המלחמה בפרט. להראותנו, כי יש דין ויש דיין וברחמינו מרובים להצלינו, שלא יתחלל שמו, שתשאר שארית הפליטה, שתהא הוכחה – כי לא יצא זממם לפועל, ובעם ישראל לא תהיה כליה. (יסוד יסודי ענו' 15)

והנה בכל יום שאנו מתפללים תפילת העקידה מסימים רק בבקשה שיחזור ברית אברהם וברית יצחק, ורק בר"ה אנו מוסיפים את הזכירה של ברית ראשונים, והיינו ע"פ הנ"ל דלא בכל יום אנו יכולים לבקש את הברית למען שלא יתחלל שם ה', ולכן אנו מבקשים את ברית אברהם וברית יצחק, רק בר"ה אנו יכולים לבוא ולבקש למען ברית ראשונים, שלא יתחלל שם ה'.

שעות בתפילה

אבא שלי סיפר לי שהיתה תקופה שר' אהרן בקשט זצ"ל שהיה מכונה בקובנה ר' אהרציק היה לו ישיבה בשאדובה והוא למד אצלו בישיבה, הסבא מסלבודקה רצה לשלוח אותו לקלם, אבל אבי חשש שזה יפרע לו ללמוד ולכן הלך ללמוד אצל ר' אהרן בקשט. והיה דרכו להתפלל שעות ארוכות בימים הנוראים, וכל גוף היה מלא זיעה ממאמץ התפילה, ובלייל ראש השנה היו יוצאים אחרי מעריב לאכול וחוזרים אח"כ ללמוד והוא עדיין היה בתפילתו.

תפילה בציבור בראש השנה השני בגטו

אבא חשש ללכת להתפלל בבית הכנסת הראשי בגטו מפני הסכנה. הוא טען שהרוצחים הגרמנים אנשי הס"ס מסתובבים כל היום בגטו ואם יראו את ציבור המתפללים בבית הכנסת הם עלולים להוציא את כולם להורג, כפי שכבר קרה בתחילת המלחמה בקובנה. אבא רצה לארגן מניין קטן בבית פרטי באופן שהגרמנים לא ירגישו בנו.

אבא הצליח לארגן מניין מצומצם, אבל אז התעוררה בעיה: הבית היה קרוב מאוד לגדר התיל של הגטו ופחדנו שמא הגרמנים הנאצים ישמעו את קול התפילה. סגרנו את החלונות והתריסים והתפללנו בלחש כדי שלא ישמע קול התפילה בחוץ. זה הזכיר לי את חיי האנוסים בספרד. הבעל-תפילה היה הרב מלך, אברך צעיר מבני ישיבת סלבודקה כנסת ישראל. הרב מלך התפלל את כל התפילות במתיקות גדולה, היה לו קול נפלא ונוסח ליטאי אמיתי. הוא היה גם בעל קורא נפלא ובעל תוקע. סגרנו את החלונות והתריסים והתפללנו בשקט ובדמעות.

הבעיה הקשה היתה התקיעות – שלא יגיע קול חלילה לאוזני השומרים הנאצים שהסתובבו כל הזמן ליד גדר התיל. חשבנו אולי לרדת למרתף הבית ולתקוע שם. בכל בית היה מרתף קטן לשמירת אוכל בימי הקיץ. טענו שאמנם הדין הוא שהתוקע לתוך הבור לא יצא – אם אדם נמצא מחוץ לבור ושמע את הד התקיעה, אך כאן כולנו נמצאים בתוך הבור ושומעים ממש את קול השופר ולא הד. בכל זאת חששנו משום שרצינו לסגור גם את פתח המרתף מטעם הסכנה, ואולי כשהכל סגור יש חשש שנשמע את קול ההד של השופר. לכן החליטו לעלות בחזרה למעלה, לסגור את החלונות והתריסים ולנסות בשקט תקיעה של שופר. יצאנו החוצה לבדוק אם שומעים את הקול, וכשווידיאנו שלא שומעים נרגענו. הרב מלך תקע בשקט את התקיעות ושמחנו לשמוע את קול השופר בהידור גדול.

ר"ה האחרון

מספר נכדו הרה"ג ראי"ש גיברלטר שליט"א כשלמדתי עמו משנ"ב סימן תקפ"א ס"ק י' שכותב שם המשנ"ב "והיודע בעצמו שאינו בקי מאד ויודע לשמור אפילו משגגה אין לו להכניס את עצמו בעבודת השם ואם אינו ראוי והגון ובקי אין ממתניין לו כשאר ענשים אלא גובין לאלתר". סיפר לי שבצעירותו היה לו קול חזק וביקשו ממנו רבני כולל חזו"א שיגש לפני העמוד בימים נוראים וסבא שרגא לא נתן לו וממש משכו אותו הוא מכאן והם מכאן ולבסוף שמע בקול אביו וכנראה שאביו סירב שיגש לש"ץ משום שחשש למה שכותב כאן המשנ"ב שדנים אותו באופן מיוחד אם נגיש להיות ש"ץ ולכן העדיף שלא ייגש כלל.

כמו כן כשלמדנו את הלכות תענית בער"ה אמר לי שהקפיד תמיד לצום צום זה ורשם בנפיקסו את שעת חצות היום כדי שיידע מתי סיום הצום. ביום רביעי האחרון לחייו שהייתי אצלו ושאל אותי אם הקיטל מוכן לו אמרתי לו שסבא לובש קיטל רק ביום כיפור ולא בר"ה ומה דחוק הדבר ואמר לי אתה בטוח שלא צריך קיטל בר"ה יתכן שצריך גם בר"ה ולא ויתר עד שהלכנו יחדיו לחדרו וחיפשנו בארון את הקיטל ורק כשראה את הקיטל נרגע והיה הדבר לפלא כי מעולם לא לבש קיטל בראש השנה ומדוע אומר שצריך אותו לר"ה (ואפשר שניבא ולא ידע מה ניבא שגם בר"ה השנה יצטרך לקיטל שהוא בגד לבן שלובשים המתים).

הפטירה בתודש תשרי

הנה חמי זצ"ל נלב"ע בב' תשפ"א והראה בזה לדברי המהר"ל (נצח ישראל ח' – ז') אמנם צום השביעי הוא יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם. יש לתמוה מאוד, כי כל הפורעניות הראשונים היו בזמנים היוצאים מן השווי לטעם אשר התבאר, אבל סלוק הצדיקים היה בחודש תשרי. ודבר זה יש לך לדעת, כי הוא דבר גדול מאוד, כי הפרש יש בין סלוק המקדש ובין סלוק הצדיקים, כי סלוק המקדש הוא בטול המקדש לזמן, עד שיבנה במהרה בימינו. אבל הצדיק מתעלה מן העולם הזה להיות עם השם יתברך. ולפיכך היה בזמן שהעולם הזה שב אל ה', ובזמן הזה הם עשרת ימי תשובה, אז העולם שב מפחיתות הגוף אל השם יתברך. ובזמן הזה ראוי אל הצדיק שיהיה מסתלק מן הגוף אשר יש לו בעולם הזה, ושב אל ה'. ודוקא הצדיק הזה, ולא שאר הצדיקים, כי כבר אמרנו לך כי מיתת צדיק [זה] נמשך אל שריפת בית אלקינו. כי רצה השם יתברך לבטל את כל דבר שהוא קדוש, וכשנשרף בית קדשנו אז נהרגו ונאבדו כל קדושי עליון, הם אנשי העיר הקדושה, בג' בתשרי. כי כך גזר השם יתברך סילוק הקדושה מן העולם הזה באותו זמן. ומפני כך היה כל סילוק קדושה בזמן הראוי לו; כי סילוק קדושת המקדש מן העולם היה בזמן המוכן לזה, וכן היה נטילת הנשמה הקדושה של הצדיק גדליה בן אחיקם מן עולם הזה בזמן הראוי לזה. והפרש יש בין שריפת בית אלקינו וסילוק הצדיק מן העולם הזה; כי שריפת בית אלקינו הוא ביטול אליו, שלא היה נמצא, לכך היה זה בזמן שהוא מיוחד אל המתנגד אליו, והוא הזמן היוצא מן השווי, כמו שהתבאר למעלה (ז"ה אבל הזמן). אבל הצדיק לא הגיע לו ביטול, רק כי נלקחה הנשמה ממנו ושבה אל השם יתברך עכ"ל.

הלכות מנהגים והטעמים לסעודה ואכילת הסימנים בליל ראש השנה

(נערך ונכתב מתוך הספר "דביר קדשו" מועדים ח"א של הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א)

- ❖ בגמ' (כריתות ו' ע"א) הובא בשו"ע (או"ח תקפ"ג ס"א וב'), יהא רגיל לאכול בראש השנה רוביא כרתי סלקא תמרי קרא, וכשיאכל יאמר 'יהי רצון' וכו'. ובגמ' (הוריות י"ב ע"א) יהא רגיל למחזי וכו'. ובמשנ"ב שם (אות ד') כתב, ויאמר הבקשה אחר תחילת האכילה, מפני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה. ובדיעבד אם הפסיק אין זה הפסק, (אליה רבה ס"ק ד' והמטה אפרים ס"א).
- ❖ בסימנים שאין מברכים עליהם משום שהם באים בסעודה או שכבר יצא יד"ח בברכתו על סימנים אחרים, והגר"ש"א נהג לקחת בננה שיוכל לפטור את ברכת בורא פרי האדמה שבסימנים.
- ❖ יאמר ה'יהי רצון' לפני האכילה, (מקראי קודש).
- ❖ יאכל הסימנים לפי סדר שבעת המינים וכו', ויכוון בברכתו להוציא את שאר המינים. יקפיד בברכתו לברך על אותם שאינם באים בסעודה, יזכור לברך 'שהחיינו' על המינים שחייב בברכה זו.
- ❖ נהגו לאכול הסימנים לאחר שנטל ידיו לסעודה, אולם במטה אפרים כתב שיאכלם לאחר הקידוש לפני הסעודה. והגר"ש"א זצ"ל כתב שאין זה הפסק.
- ❖ והביאו, שגם בשבת יעשו ויאמרו הסימנים והבקשות, ואע"פ שאין מבקשים בשבת, כיון שהעיקר עשיית הסימנים ואכילתם, ורק הוסיפו בקשה.
- ❖ בליל שני דראש השנה, יעשה הסימנים כמו בליל ראשון (שערי תשובה שם). ויש שחלקו. ויעשה כל אחד כמנהג ומסורת אבותיו.
- ❖ ה'יהי רצון' שאומרים באכילת הסימנים, כתב המשנ"ב (תקפ"ג ס"ק ב') לומר בשם ה' 'יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי' וכו', כי אמירה זו לתפילה נחשבת. ומטו דכן סברי החזו"א (קובץ אגרות ח"ג כ"ג), והגר"ש"א הליכות שלמה (תפילה פ"ט, ר"ה פ"א אורחות הלכה בעמ' 70). ויש החולקים שצריך לומר בלא הזכרת שם, 'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים', וכך נהג הגר"ש"א זצ"ל.
- ❖ הגר"ש"א אלישיב זצ"ל ישב בסעודת ראש השנה עם הקיטל. ועשה כן, שלא יהיה הקיטל כבגד המיועד רק לתפילה, ויהא אסור להכנס עם הקיטל למקומות המטונפים. שאלו הגר"בצ"ק שליט"א הרי כבר יושב בליל הסדר עם הקיטל. וענה כי לילה זה כמו תפילה ודו"ק.
- ❖ אין אוכלים מאכלים מרים וחמוצים. ולא אגוזים (רמ"א תקפ"ג ס"ב) גימטר' חטא ומבטלים התפילה מכיחו וניעה. וענבים (מעשר אות ר"ד הובא במשנ"ב ע"פ סוד) בראש השנה.

אכילת הסימנים

כתב השל"ה (ראש השנה עמוד הדין נ"ד ע"א) וז"ל, אין שום רמז באכילת הפרי, רק הפרי הוא סימן שיזכור האדם ויתעורר בתשובה ויתפלל על דבר הזה, רצוני לומר שכשמים רוביא על שולחנו ואוכלו, אז הוא מזכיר שיתפללו על שירבו זכויותינו וכו', נמצא העיקר הוא **ההתעוררות והתפילה**, ולאחר שיתפלל, ואוכל דבר אז עושה רושם שתתקיים תפילתו עיי"ש, עכ"ל. (עיי"ש שהוסיף דברים נפלאים מבעל הפרדס).

וכבר הביאו את מש"כ החכמת שלמה (או"ח סימן תקפ"ג), שאין זה בא לתפילה אלא **לבטחון** וז"ל, מ"ש בש"ס ובשו"ע לאכול דברים טובים ומתוקים, אין הכוונה דרך תפילה, דאין מקום לתפילה בשעת אכילה, רק זה הוי **לבטחון ואמונה** כי מראה שהוא מאמין ובוטח שכן יהיה וכו', דבראש השנה יהיה אדם שמח ואומר כל מה שעשה הוא יתברך הוי לטובה, ובוזה יהיה נהפך באמת לטובה, לכן מהאי טעמא נראה שיהיה אדם רגיל לומר בר"ה אחרי תפילת שחרית, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה, ומטעם זה תיקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם יהיה ח"ו נגזר להיפך יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה, עכ"ל.

הרי שנחלקו אם סיבת אכילת הסימנים הם בכדי שמכוחם יתעורר ויתפלל, או דסימנים הם לו בכדי שיהיה לו בטחון ואמונה שיזכה בדין, ולחכמת שלמה צריך ביאור, א"כ שיאכל משמנים בשר ודגים ושאר דברים טובים, שכך מראה יותר את אמונתו ובטחונו בדין. ועיין

בב"ח (תקפ"ג א') דהק' כן וז"ל, וקשה, א"כ יאכל כל דבר אם טוב הוא יהיה כנגד ישראל, ואם רעה הוא יהפוך כנגד שונאי ישראל. אלא יש לתרץ, רוביא וכרתי שניהם גדלים מהר וסימן טוב הוא, עכ"ל.

ומאידך לשל"ה יש להעיר, למה צריך לאכול בכדי להתפלל, הרי יכול להתפלל אף בלא אכילתו, וכתב שיהיה זה רק בכדי שיזכור להתפלל, וצ"ע. (ובאמת בגמ' הוריות י"ב ע"א מבואר שמספיק לראות הסימנים).

והחיי אדם בהלכות ראש השנה (קל"ט ה') כתב טעם נוסף לאכילת הסימנים וז"ל, עיין ברמב"ן (תחילת פרשת לך לך) מה שכתב דע, כי כל גזירות עירין משיצא למטה סימן לזה לא ישתנה בשום אופן, וזה נראה לי ברור שהוא הטעם שאמרו רז"ל השתא דאמרת סימנא מילתא. ולדבריו יש להוסיף, לכן יש לאכול בשר שמן ושאר דברים מתוקים לסימנא מילתא. [וסימנא הכוונה, כמו סימון כגמ' בב"ב בסימניו ובמיצריו]. ועיין עוד במהר"ל (באר הגולה באור ב') דכתב כעין הדברים.

הרי ג' טעמים לאכילת הסימנים. א: שיתפלל ויבקש. ב: להראות את בטחונו. ג: לסימנא מילתא.

שמעתי להוסיף, דהשו"ע והרמ"א נכתבו בב' ענינים ושני סעיפים, כי השו"ע מדבר על הבקשה והתפילה באכילה, ולכן הביא דברים ששמן מזכיר דברים טובים. ואילו הרמ"א מדבר על הסימן הטוב באכילת דברים מתוקים ולכן הביא אוכל שעונים וטעמים הם דברים טובים ולא תלוי בשמן. ולכן הוסיף הרמ"א גם בשר שמן וכל מיני מתקה. וביותר, לא כתב לומר עליהם ה'יה רצון'. ושפיר הוסיף המשנ"ב על דברי הרמ"א שיזהר שלא לבוא לידי כעס כי לדבריו הענין הוא הסימן כמבואר. ולכן גם נחלקו לב' סעיפים השו"ע והרמ"א, האחד השו"ע על הבקשה, והרמ"א על הסימן.

עיין במאירי דכתב (הוריות י"ב ע"א) וז"ל, הרבה דברים הותרו לפעמים שהם דומים לנחש ולא מדרך נחש חלילה, אלא דרך סימן לעורר בו לבבו להנהיגה טובה, והוא שאמרו ליתן על שולחנו בליל ראש השנה קרא רוביא כרתי סלקא תמרי, שהם ענינים מהם שגדלים מהר ומהם שגדלתם עולה הרבה, וכדי שלא ליכשל בהם לעשות דרך נחש תקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה וכו', וידוע שכל זה אינו אלא הערה שאין הדבר תלוי באמירה לבד, רק בתשובה ומעשים טובים וכו', "והבוטח בה' חסד יסובבנהו", עכ"ל.

יש בנותן טעם להביא מש"כ השפת אמת, שהסימנים נעשים באופן של רמז, מכיון שעיקר עבודת היום הינה המלכת הקב"ה, ולא על בקשת צרכינו, רמז הסימנים הם לעניני העוה"ז.

תפוח

הטעם שלוקחים תפוח לטבול בדבש ולא פרי אחר, כתב המהרי"ל (הלכות ראש השנה אות ו'), והדרכי משה (ס"ק ג'), והפרישה (תקפ"ג), לרמוז בזה על גן עדן הנקרא 'שדה תפוחים', כנאמר (בראשית כ"ז כ"ו) "ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", ודרשו בגמ' (תענית כ"ב ע"ב) שהיה שדה תפוחים שיש בו ריח טוב. ובזהר (תולדות קמ"ב ב', ובאמור צ"ט ב', ופינחס רנ"ח ב') כתב, שהברכה היתה בראש השנה.

עוד טעם לאכילת תפוח, נראה ע"פ מש"כ התוס' (ברכות ל"ז ע"א) בד"ה בורא נפשות וז"ל, כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצ"ב. הרי שהתפוח הינו סימן לתענוג ולכן מבקשים זאת לסימנא מילתא.

תפוח בדבש

כתב הרמ"א (או"ח סימן תקפ"ג) בשם האבודרהם, שיש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה. (עיי"ש בביאור הגר"א).

שמעתי לומר הביאור במה שאומרים 'שנה טובה ומתוקה', ע"פ מש"כ השערי תשובה (שער ראשון אות י'), העיקר הראשון החרטה, יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה', עיי"ש. הרי שהחטא נקרא 'רע ומר', וא"כ ההיפך מרע ומר הוא טוב ומתוק, וזה שאנו מבקשים שנהיה דבוקים בהקב"ה ובמצוותיו, שבזה יהיה לנו 'שנה טובה ומתוקה'.

עוד נראה לומר, כי ההיפך ממר, חריף, חמוץ, מלוח וכו', הוא מתוק. הרי שמתוק כולל הכל כנגד כל הניגודים, והיא ברכה כוללת לכן מבקשים שתהיה שנה 'מתוקה'.

עוד נראה לומר, כי טוב איננו בהכרח מתוק, ולזה מבקשים שהטוב יהיה גם מתוק.

מטבילין את התפוח בדבש

שמעתי לפרש בדרך הדרוש את הטעם לאכילת התפוח בדבש. דאנו יודעים שטבעו של התפוח הוא, שאחרי זמן שמקלפים את קליפתו מתחיל צבעו להשחיר, אך יש עצה אחת איך בכל זאת לשמור על מראהו, למרוח דבש על הפרי, כי הדבש בכוח סגולתו הטבעית שומר ומגן על מראהו. ולכן אנו לוקחים בליל ראש השנה דווקא 'תפוח בדבש', כי אנו אומרים להקב"ה הרי עם ישראל שנמשל לתפוח, עבר ועובר כל כך הרבה צרות ויסורים, ולפעמים אנחנו עושים מעשים נגד רצונך, וממש אנו משחירים את פנינו לבלתי הכר בעבירות

ובמעשים לא טובים, אך ריבונו של עולם אנו מבקשים, תמרח ותציף אותנו בדבש, ותראה איך פתאום אנו שומרים על מראנו, ומתחילים להכיר במתיקות של הטוב שנתת לנו, ומשתדלים להיות כמה שיותר ויותר טובים, ועל כן תזכנו בשנה טובה ומתוקה.

מטבילין בדבש

כתב ה'אבני נזר' (נאות דשא מנהגי ראש השנה ד'), דמה שמטבילין בדבש בימים הללו להורות, כי הדבש הוא טהור היוצא מן הטמא, ונהפך להיתר גמור. כך יש בידינו כח להפוך כל דבר טמא ואסור לטהור ומותר. והוסיף בנו 'השם משמאל' (ראש השנה תרע"ד ד"ה מנהגו), כי מבואר שהדבש בכוחו להפוך את שנפל אליו לדבש, כך בידנו להפוך את כל הדינים לרחמים גדולים. (ועיין מש"כ בענין זה בספר דביר קדשו מועדים ח"ג עניני תורה המשולה לדבש). ובספר 'אמרי פינחס' (להרה"ק מקאריץ זצ"ל) הביא, ד'דבש' בגימטריא 'אב הרחמן'.

עוד נראה, שהדבש מסמל על התורה כנאמר "הנחמדים מזהב ומפז ומתוקים מדבש ונופת צופים", ועיין בספר דביר קדשו (שבועות עניני תורה) באריכות גדולה, מה השייכות בין הדבש לתורה. ולכן מבקשים עתה בראשית השנה על התורה בכללותה.

כרתי וסילקא

בשו"ע (או"ח סימן תקפ"ג) איתא וז"ל, יהא אדם רגיל לאכול בליל ראש השנה רוביא וכו', כרתי, יכרתו שונאינו. סילקא, יסתלקו אויבינו. תמרי, יתמו שונאינו.

ובביאור חילוק הלשונות בין אויבינו ושונאינו שמעתי לבאר, שהשונא הוא בלב ואינו מראה לזה ששונא אותו את אשר בלבו, וממתין לשעת הכושר כדי להתנכל לשונאו. משא"כ אויב בא בגלוי להלחם עמו, וכשמסתלק ממנו שוב אינו אויב, כי רק המציאות שבא להלחם עמו בזה הוא נעשה אויב.

ולפ"ז מבואר היטב הלשון, כי לגבי שונא שהוא רוחש רע רק בלבו, הרי איננו יודע ממי להיזהר, ולכן צריך שיכרתו, או שיתמו דהיינו שלא יהיו אותם המבקשים בליבם. משא"כ באויב מספיק רק שיתלק, וממילא שוב אינו אויב, כי איננו נמצא כאן להלחם עמו.

רוביא ורמונים

בשו"ע או"ח סימן תקפ"ג וז"ל, וכשאוכל רמונים אומר נרבה זכויות. וברוביא אומר שירבו זכויותינו, ע"כ. וצריך ביאור, מהו שינוי הלשון בין 'נרבה' ל'ירבו'. וכן טעון ביאור מדוע שייך ברוביא הלשון "ירבו", ואילו ברמון הלשון "נרבה". ואפשר לומר, כי ירבו הכוונה מעצמם, שיהיו זכויות נוספות ויתרבו מעצמם מכח אותם הזכויות. ועדיין צ"ב מדוע מחלקים בין רוביא לרימון.

שמעתי לבאר, כי הלשון 'נרבה' מורה על ישראל שירבו לעצמם זכויות, משא"כ הלשון 'ירבו' מורה שהקב"ה ירבה לנו את הזכויות, והגם שלא שייך שיוסיפו זכויות אם לא עשה זאת האדם במעשיו, כיון שזכויות צריך כל אדם לעשות בעצמו, ולא מרבים לאדם זכויות שלא עשה, אך כיון ששייך מטה דין כלפי חסד, ועל ידי כך ממילא מתרבים זכויות האדם.

והשתא, הרי רמון מרמז על תרי"ג המצוות, כדאיתא בגמ' סנהדרין (ל"ז ע"א) "כפלה הרמון רקתך", אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות, וכן מבואר בגמ' ברכות (נ"ז ע"א) הרואה רמון בחלום וכו', אם ע"ה הוא יצפה למצוות שנאמר "כפלה הרמון רקתך". (ויש שאומרים מלבי"ם (שיר השירים ד' ג') כי ברמון יש תרי"ג גרעינים המרמזים על תרי"ג המצוות).

ולכך כשאוכלים את הרמון אנו מבקשים, נרבה כרמון. שאנחנו נרבה בעשיית מצוות כגרעיני הרמון, והיינו שנקיים את כל תרי"ג המצוות, וזה תלוי בנו. ואילו כשאוכלים רוביא אנו מבקשים, שיהיה ריבוי מצוות כתוצאה ממעשינו, דהיינו שיתרבו הזכויות ע"י שהקב"ה ירבה אותם, או שלא יראה בחסרון של המצוות אם נעשו שלא לשמה וכיוצ"ב, וגם זה דבר שאינו תלוי בנו, ולכן אומרים בלשון ירבו, והיינו ע"י הקב"ה.

ובשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמרו שביאר, מדוע עושים ב' סימנים על ריבוי זכויות. וענה, כי בשו"ע אבהע"ז איתא שב' סימנים שאינם מובהקים נחשבים לסימן מובהק. ולזה רוצים אנו שיהא סימן מובהק לריבוי זכויות ע"י שעושים ב' סימנים.

רמונים

בשו"ע (או"ח סימן תקפ"ג ס"א) איתא וז"ל, יהא אדם רגיל לאכול בליל ראש השנה וכו', וכשאוכל רמונים אומר 'נרבה זכויות', והקשה שם הפרי חדש הרי בגמ' סנהדרין (ל"ז ע"א) איתא, "כפלה הרמון רקתך", אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות, וא"כ איך נבקש בקשה שכזו שהיא סמל לעמי הארצות.

וכתב שם לתרץ, כי מלאים מצוות כרימון היינו, שבסוף ימיהם הינם כבר מלאי מצוות, ואנו מבקשים כי כבר בשנה זו נהיה מלאים במצוות, עיי"ש. ויש לעיין בדבריו, ראשית, מנין לו כי עמי הארץ מלאים מצוות כרימון רק בסוף ימיהם, ומאידך, מהיכתי תיתי שבקשתנו היא כבר לשנה זו.

ונראה לבאר דבריו, כי כשאוכלים את הרמון אנו מבקשים שנרבה זכויות כרמון, ואילו עמי הארץ מלאים מצוות כרימון, והם שני ענינים שונים, כי נרבה מצוות הכוונה שאנחנו נרבה במצוות כגרעני הרמון, שיהיה רבוי מצוות כתוצאה ממעשינו, ולכך אפילו הריקנים בסוף ימיהם קיבצו מצוות עד שנתמלאו מצוות, ואולם בקשתינו שכבר עתה יהיה בנו הרבה מצוות ולא נצטרך להגיע לסוף ימינו בכדי שנתמלא במצוות.

ומדוקדק מה שדימו את עמי הארץ לריבוי מצוות של רימון, ולא כרוביא או שאר דברים המסמלים ריבוי, משום שבזה לא שייכים עמי הארץ כיון שבקשתינו באותם הדברים היא שיתרבו הזכויות עיי"ש הקב"ה ירבה אותם עיי"ש שיחשיב מעשינו, או עיי"ש שלא יראה בחסרון של המצוות אם נעשו שלא לשמה וכיוצ"ב, והיא בקשה בפני עצמה, ואילו העמי הארץ מלאים במצוות ולא מתרבה להם המצוות, והם בקשות שונות, ובקשתינו אינה בקשת עמי הארצות.

וזה הביאור במה שמבקשים, "אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות", שאיכות המעשה והנידון על מעשינו במצוות יהיו זכויות עיי"ש מטה דין כלפי מטה וכו', ולא שיתווסף עוד זכויות, כי זה תלוי במעשינו, ומה שאנו מבקשים שנרבה זכויות וביארנו שמבקשים לעוד זכויות, שם שיתן לנו הקב"ה חשק ורצון לקיים מצוותיו בעתיד, ואילו כאן אנו מבקשים שיכתוב עתה בהווה, וזה הלא שייך רק אם כבר עשה וקיים את המצוות.

קרא

בשו"ע או"ח (תקפ"ג ס"א) איתא וז"ל, וכשאוכל קרא אומר שיקרע גזר דינינו ויקראו לפניך זכויותינו. ויש לבאר, התינה שיקרע הגזר דין ממילא מתבטל עונשו של האדם, ואולם מה זכויות יש לו בענין.

שמעתי לבאר, כי מבקשים שיערה עלינו רוח ממרומים שנחזור בתשובה מאהבה ואז יהיו הזדונות לזכויות, וזאת אנו מבקשים שיקרע גזר דינינו וממילא יתקיים ויקראו לפניך זכויותינו.

שנהיה לראש ולא לזנב

איתא ברמ"א (תקפ"ג ב') אוכלים ראש כבש לומר שנהיה לראש ולא לזנב. יש לסמוך את הברכה שנאמרה "ונתנך ה' לראש ולא לזנב" (דברים כ"ח ג'). ויש לבאר כפילות הנאמר לראש ולא לזנב, אם נהיה לראש ממילא לא נהיה לזנב. כמו"כ בבקשה של הסימן של ראש כבש דג או ד"א טעון ביאור.

ובפשטות נראה לומר, דבא להוציא שאף אם לא נהיה לראש, מ"מ לא נהיה לזנב אלא שלפחות נהיה בדרגה בינונית, דהיינו לא ראש ולא זנב.

והנראה לומר, כי לראש יכול להיות אף ראש לשועלים, ולכן נאמר ולא לזנב של אריות אף שהוא ראש לשועלים. אמנם כבר נחלקו המשנה והירושלמי מה עדיף, בירושלמי (סנהדרין כ"ג ע"א פ"ד ה"ח) מבואר, שראש לשועלים עדיף מזנב לאריות, אמנם משמעות הירושלמי שם, שאין אומרים כן כי זוהי שיטת הרומאים, ועיי"ש בקרבן העדה. ובמשנה אבות (פ"ד משנה ט"ז) תנן, שזנב לאריות עדיף.

עוד אפשר לומר, שאף שהוא ראש יתכן שמהותו הוא זנב כי נוהג בדרך של זנב, כי ראש וזנב אינו רק במציאות העשייה, אלא אף בצורת העשייה ובהרגשת הלב, כי יכול להיות ראש אולם במציאות הינו זנב, כשמסתובב ובודק כל הזמן אחורה היכן ההולכים אחריו, כמו הדוגמא שהביאו על הכלב הרץ קדימה לפני אדונו, אולם כשמגיע לצומת דרכים מחכה לראות להיכן פני אדונו מועדות, ושב לרוץ קודם בעליו כבתחילה.

ובאותו הענין כבר הביאו מהאדמו"ר מדז"קוב זצ"ל שאמר, שמילת 'ראש' הינה ראשי תיבות של לעשות רצון אבינו שבשמים, וזהו פשר בקשתינו באכילת הסימנים בליל ראש השנה שנהיה לראש.

אגוז - חטא

בשו"ע (או"ח סימן תקפ"ג ס"ב) כתב הרמ"א וז"ל, ויש מדקדקים שלא לאכול אגוזים בראש השנה, שאגוז בגימטרי' הוא חטא, עכ"ל. וקשה, כי אין זה החשבון, כי הסך בגימטרי' של חטא הוא שמונה עשרה, ואילו אגוז בגימטרי' עולה לשבע עשרה, (עיין בהקדמת ברכת פרץ בענין הגימטריאות שהפרש מספר אחד נקרא שווה).

שמעתי לתרץ, כי בכל התורה נכתב המילה "חטא" או "חטאת" בכתוב מלא, ורק פעם אחת נאמר "חטת" בלא האות אל"ף, בפרשת שלח (במדבר ט"ו כ"ד) "ושעיר עזים אחד לחטת", ושם מדובר לגבי עבירת עבודה זרה, כמש"כ שם רש"י בשם הספרי, ובגמ' כריתות (ז' ע"א).

וא"כ מה שאגוז עולה לחטא, אין הכוונה על סתם עבירה, כי לדמיון זה לא היו אוסרים מאכלים המסמלים עבירות, אלא רק מאכל שמרמז על עבירת עבודה זרה אוסר הרמ"א לאכול, ולכן שפיר עולה אגוז וחט בכתיב חסר במנין שווה.

ונראה להוסיף טעם בדברים, כי ראש השנה הוא זמן של המלכת הקב"ה על ברואיו, ולכן אף שיש חטאים אחרים השווים בחומרתם לעבודה זרה, כגון גילוי עריות ושפיכות דמים, מכל מקום לא מדמים להם מאכלים ואוסרים אותם מטעם זה, ורק כפירה וחטא של עבודה זרה, היא ההיפך ממהות היום שהוא המלכת הקב"ה על עולמו, ולכן אוסרים דוקא דברים הסותרים למהות היום.

ולפ"ז נראה לתרץ מה שהקשה נכד הרמ"א (הובא בהגהה ברש"י ישעיה פרק י"א פ"א), הרי אגוז בגימטרי' עולה לשבע עשרה והוא כמנין "טוב", וא"כ להיפך יהיה צריך לאכול אגוזים לסימנא מילתא לטוב לנו. ולמבואר מיושב שפיר, כיון שאגוז בגימטרי' גם חטא שזהו סתירה למהות היום, שוב לא משנה מה ששייך לדרוש בו אף לדברים טובים.

ברכת לשנה טובה

בשו"ע (או"ח סימן תקפ"ב ס"ט) כתב הרמ"א, נוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב, והוא מהטור שם, והמג"א הוסיף שיש לומר אף תחתם, שמחזיקו לצדיק גמור שנכתב ונחתם לאלתר לחיים, כסוגי' הגמ' (ראש השנה ט"ז ע"ב), שלשה ספרים נפתחים בראש השנה וכו', צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים.

אמנם בביאור הגר"א מבואר שאין לומר תחתם, כי אף הצדיקים נחתמים רק ביום הכיפורים, ומה שכתוב בגמ' שצדיקים נחתמים כבר בראש השנה, הכוונה היא לגבי חיי העולם הבא, וכמש"כ שם הר"ן בסוגי', וחולק בכך על התוס' שם.

והנה אף לגר"א יש לבאר, הרי סוף סוף נידון ונחתם בראש השנה, ומה אכפת לנו אם זה לחיי עולם הבא כדברי הר"ן, שיכרך כל אדם את חבירו לדין זה שיחתם לחיים טובים. ומוכח מזה יסוד גדול, כי ברכה שייכת רק לדינו של אדם בעולם הזה, ואילו הדין דלעתיד לבוא אינו מעלה ומוריד בדעת ובברכת בני אדם, אלא רק במעשיו תלוי צדקתו ביום הדין הגדול והנורא.

ולעצם הדבר כבר הביאו, שאחד מן העצות לזכות בדין הוא ע"י שמברך את חבירו, ממילא הוא בעצמו יתברך, כנאמר "ואברכה מברכך", ואפשר שמשום כך תיקנו לברך את חבירו בליל ראש השנה.

ברכת לשנה טובה בליל שני דר"ה

בט"ז (או"ח סימן תקפ"ב ס"ק ד') כתב, שגם ביום השני יאמר כן, לשנה טובה תכתב, כי הרי מברכים ברכת הזמן ביום השני, משום שהיה פעמים שבאו העדים מן המנחה ולמעלה, ורק אז קידשו את החודש, ולכן חל ראש השנה ביום השני.

ואולם האליה רבה (בסימן תקצ"ו) חולק עליו וכתב, כיון דהאידינא אנו בקיאים בקביעא דירחא, לכן אין ראוי לברך ביום השני לשנה טובה אחרי שכבר נכתב אמש, ומה שאומרים זמן הוא משום מנהג ב"ד שנקבע ונשאר, (והביא מחלוקתם המשנ"ב בסימן תקפ"ב ס"ק כ"ה עיי"ש).

ויש להקשות על דברי האליה רבה מדברי עצמו, דהנה בשו"ע (או"ח סימן תקפ"ג) כתוב, נוהגין לעשות סימנים בליל ראש השנה, והאליה רבה שם כתב, שגם בלילה השני יעשה הסימנים כמו בלילה הראשון. וא"כ קשה מה ההבדל בין לומר לשנה טובה שאין מברכים ביום השני, כי היום אנו בקיאים ויודעים את המועד, מלעשות סימנים ביום השני, והרי שניהם הם ברכה וסימן.

ואפשר לומר בזה, דהברכה שמברך את חבירו הוא שיזכה בדין, וכשאנו יודעים בקביעא דירחא הרי שהדין כבר היה ביום הראשון, ושוב אין מקום לברכה זו. (ולא שייך ליומא אריכתא ודין רפיא וכו'). ואולם אכילת הסימנים אינם תלויים בדין, אלא סימנים של ראש שזהו תחילת השנה שהוא מזלי לכולי שתא, וכל זמן שהיום וברכתו בזמן הוא ראש השנה, שייך לגביו אף את אותם הסימנים של היום, ולכן עושה את הסימנים לדברי האליה רבה אף ביום השני של ראש השנה.

ואולי היה אפשר לומר ולחלק, בין ברכת לשנה טובה לאכילת הסימנים, למבואר לעיל שביארנו בגדר החיוב של אכילת הסימנים, והבאנו שנחלקו אם אכילת הסימנים זהו בכדי שיתפלל, או בכדי שיהיה לו בטחון ואמונה שיזכה בדין, ואולי זהו ההבדל ביניהם בשני צדדים אלו.

עוד אפשר לומר, דהברכה לשנה טובה אומר לשני ולכן לגבי חברו מחזיקו לצדיק שנידון כבר בלילה הראשון, ולכן אינו מברכו בלילה השני. ומאידך אכילת הסימנים והבקשה מבקש על עצמו, לכן חושש ומבקש אף בלילה השני מכיון שיודע שאינו בדרגה של הצדיקים הנידונים בלילה הראשון.

בברכת שנה טובה ומתוקה ברוחניות וגשמיות

עיקר עבודת יום הכיפורים לסחר את חלפ בעניני בין אדם לחבירו

אנו מוסיפים ומבקשים - הס קטגור - שה' יוסיף להפחית את כוחו, שלא יקטרג. וראוי להתבונן עד כמה נורא ואיום הוא חומר הדין - שאם כל הצרות הכי נוראות - שראינו במשך כל הדורות - הם כבר אחרי שהורידו את כוחו של הקטגור, מה היה יכול להיות לולי זאת. וכדאי לדעת שיש גם אפשרות יותר טובה - שהקטגור נעשה סגור! איך זוכים לזה? הטור [תר"ן] כתב שצריך להתפייס בערב יוה"כ, כדי שיהא לב כל ישראל שלם כל אחד עם חבירו, ולא יהיה מקום לשטן לקטרג עליהם. ומביא מהפרקי דר' אליעזר שבמצב כזה השטן עצמו בא לפני הבורא, ומעיד שאין אומה כזו בעולם! רואים שעיקר העבודה היא לטהר את ליבנו בעניני בין אדם לחבירו - להיות באחדות ולמחול איש לרעהו בלב שלם. וכך נזכה לאושר הגדול - שה' ישמע שעותינו, וימחל לכל עונותינו!

ושטן מאי אמר? א"ל שטן ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני, ממאי? אמר רמי בר חמא השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני, ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. [כ.]

הנה אנו אומרים בפיוט 'הס קטגור וקח סניגור' - ויש להבין הרי אין לשטן רשות להשטין ביום הכיפורים! אומר **מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל** - כמו שבמלכותא דארעא המשפט אינו נפתח ללא דברי התביעה של הקטגור - כך גם במלכותא דשמיא. ואם כן ודאי שגם ביום הדין של יום כיפור - יש קטגור שפותח את התביעה, אלא שההבדל הוא עד כמה גדול כוחו של התובע. ה' ברחמיו הגביל את כוחו של השטן - שלא יהיה לו כח לדקדק כל כך ביום הנורא עם כל עומק הדין.

תחושותיו של השעיר המזבח

על האירוע בירושלים רק כדי לדאוג שיהיה לי נעים בדרך... הנה הגענו לצלע ההר - רואים כאן נוף מדהים! כמה חבל על החבר שנתקע בתוך המקדש - ומפסיד את הטיוול המרתק... כנראה שאני יותר מוצלח - עד כדי כך שקושרים לראשי כתר אדום מלשון של זהרית! והשעיר לא מבין שכל מה שהא חווה הם חלק מתהליך ההכנה לרגע בו ידרדרו אותו לתהום הפעורה תחתיו, ואיבריו יתפרקו על הסלעים... התיאור הזה אמור להמחיש לנו גם את תחושותיו של אדם שבחר ללכת שובב בדרכי ליבו, ולא יודע שהתפרקות וההפקרות - תפרק אותו לבסוף. לעומת האושר האמיתי שזוכים לו 'הסגורים' וה'שמורים' שנשמרים מכל דבר רע, ושכרם שמור לעד.

שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקיחתן כאחד. [סב.]

הגאון רבי שלמה לווינשטיין שליט"א מביא מוסר השכל נפלא שלמד **הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצוק"ל** מהגורלות של שני השעירים. אם ננסה לדמיין מה חושב השעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל - זה היה נשמע כך: שנינו גדלנו יחד, אכלנו וגבהנו יחדיו, ההוא שהתקרב לה', מה יצא ממנו? הכהן שחט אותו מיד! ואילו אני, עודני חי ומתארגן לטיול מענין, לצאת לראות עולם, בנו עבורי גשר מיוחד... על הדרך יש תחנות עצירה, שם אפגוש אנשים נחמדים שוויתרו

סעודת סיום מסכת - פסעודת כה"ג במוצאי יוה"כ!!!

- פשוטו כמשמעו, עומד לפני הארון והכפורת ועובד את העבודה המיוחדת אותה עובדים שם! ולאחר שהוא נכנס ויצא בשלום ממסכת זו - "מה נהדר כהן גדול בצאתו מבית קודשי הקדשים!" עם המטען הנורא המרומם והנפלא של מסכת יומא. סעודת הסיום על מסכת יומא היא ממש מעין הסעודה שהכה"ג היה עושה במוצאי יו"כ על שנכנס לקודש הקדשים ויצא בשלום - עם הקדושה של השראת השכינה שהיתה שם! האמת היא שבלימוד מסכת זו מונח עוד יותר תוכן מהעבודה של הכה"ג עצמו - כי בתוך המסכת מונחת התורה שהיא ממש הלפני ולפנים, הנשמה הפנימית. יוה"כ מלמד אותנו שאנחנו יכולים להיות מלאכים! זו דוגמא שהקב"ה מראה לנו כיצד אנו יכולים להראות - אם אנו רק רוצים! לאיזה יופי אנו יכולים לזכות - אם רק נשים לב - התבטלות גמורה לה! ובמיוחד בידף היומי נדרשת מהאדם התבטלות גמורה לא להחסיר שום דף, ואם ארע איזה אונס - להשלים את הדף החסר מיד. ולכן אנו אומרים ומבטיחים שאיננו נפרדים מהמסכת, אלא נחזור עליה, נזכור אותה ונחיה תמיד קשורים אליה בקשר בל ינתק.

הביאו לו בגדי עצמו ולבש ומלין אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש. [ע.]

הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל מסביר שהשמחה והסעודה לא היתה רק בגלל שלא ניזוק - אלא על השלמות והמעלה שזכה לה ביום הקדוש. זה גם הענין של "מלוה'מלכה" כשהשבת הולכת מאתנו - אנו לוקחים אתנו את קדושת השבת לכל השבוע. כך גם כשעושים סיום מסכת, הענין הוא - "הדרן עליך מסכת... וחדרן עליך", לא רק מהתוכן של המסכת אלא גם מהקדושה של המסכת - להמשיך איתה הלאה. התורה הקדושה היא נשמת החיים של עם ישראל - בכל מסכת ומסכת ישנה תוספת של 'חיים'! השמחה הגדולה בשעה שמסיימים מסכת - היא על האחיזה הנוספת של חיים שיש לנו! עד כדי כך שחיינו הקודמים הם כאין וכאפס לעומת חיינו עכשיו! כשאנו מסיימים את המסכת אנו מבטיחים שלא לעזובה - כי הדבר נוגע לציפור נפשנו! זה עצם החיים שלנו ממש! לדוגמא לימוד מסכת יומא - ככהן גדול בעבודתו! בשעה שיהודי לומד מסכת יומא הוא כהן גדול הנכנס לפני ולפנים

איך עושים שהצום לא יגרום לחשוב רק על האופל?

אבל הבעיה שאדם רגיל כשהוא שרוי בצער - כוחות הנפש שלו חלשים, הן בבין אדם לחבירו והן בבין אדם למקום - הוא יותר מריר, קצר רוח, אין לו סבלנות לאנשים, אין לו כח ללמוד, להתפלל.

יום כפור זה שביתה מאכילה, זה גדר של שבת, להיות מנותק - לא רק 'לא לאכול' אלא לא להיות שייך לענייני אכילה, הראש שלך והמחשבה שלך מנותקים מהם.

איך עושים זאת? נתן הקב"ה עצה עמוקה - הוא ציווה לאכול לפני יום כפור, לתת כוח לגוף לעמוד בתענית ולחזק את כוחות הגוף והנפש, ועל ידי כך אין את הגשמיות שמתנגדת לרוחניות.

ונמצא שאת אותו תפקיד שממלא הצום של עשירי - ממלא גם אכילת תשיעי, שניהם מובילים לאותה מטרה - להעצים ולחזק את הנשמה, את הרוחניות!

והיות ושניהם מובילים לאותה מטרה, לכן: כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי!

דתני חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתעניין והלא בעשור מתעניין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. [פא:]

מדוע האכילה בערב יום הכיפורים כל כך חשובה? עד שהשוותה לצום עצמו?

הגאון רבי יצחק פנחס גולדווטר שליט"א מסביר שהתורה רצתה שלא נטעה לחשוב שהיה עדיף להיות כל השנה בצום, כמלאכי השרת, ואנו אוכלים רק מחוסר ברירה.

הקב"ה אינו רוצה שאדם יפרוש מחיי בשר ודם כי אם שיקדש אותם! ולכן הוא ציווה לאכול ביום התשיעי - לומר לנו שרק ביום אחד בשנה אנו נדמים למלאכי השרת.

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א מבאר את הענין בכך שהמעלה שיש בצום היא בזה שאדם מתעסק פחות עם התאוות הגשמיות שלו.

כוחה של תפילה אמיתית!!!

מעמקי הלב!

כאשר אדם מהלך בדרך בימי בחורף וכולו נרטב מן הגשם עם בגדיו עד לשד עצמותיו, המצוקה שלו גדולה התפילה שלו להפסקת הגשמים יוצאת ממש מתוך הלב...

תפילה כזו נשמעת במרומים, יותר מכל תפילה אחרת!!! כנגד תפילה זו חייבים את תפילתו של הכהן גדול בקדשי קדשים!

ומספר בשם אחד ממקורבי **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** - שהוזמן לשאת דברים בצרפת כאשר עשו שם יום תפילה.

קודם שנסע נכנס למרן זצ"ל ושאלו מה יאמר להם? הורה לו מרן שיאמר להם את דברי הגרא"א על במגילה [יב:] שדורשת את שמו של מרדכי - 'בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו'.

וכתב הגרא"א [יאבני אליהו על סידור] שישנם בשמים שני שערים לרחמים, וצריך האדם לפתוח את שערי הרחמים שלו עצמו, שצריך להרגיש קירבה לקב"ה ולזעוק ולבקש ממנו רחמים ולדעת שאין מי שיכול לעזור לו מלבד הקב"ה, וממילא ייפתחו לפניו שערי הרחמים שבשמים.

וזה הביאור 'שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו', שהקיש על שערי הרחמים שבלבו ואז נפתחו שערי הרחמים שלמעלה.

ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון. מאי מצלי? רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא תרויהו משמיה דרב אמרי וכו', רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: לא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים. [נג:]

הכהן גדול ביום הכיפורים לפני ולפנים בבית קדשי הקדשים - שהוא האדם הנעלה והמקודש ביותר בזמן הנעלה והמקודש ביותר ובמקום הנעלה והמקודש ביותר, מה היה מבקש בתפילתו? שלא תבוא לפניו תפילת עוברי דרכים.

באותם הימים היו זקוקים מאוד לגשם, מחסור בגשמים משמעותו סכנת צמא ומוות!

ובכלל הרמב"ן כותב שהמצב הבריאותי בעולם תלוי בירידת הגשמים - שמתהרים ומנקים את האוויר, ולכן הכהן גדול מתפלל שירדו גשמים לארץ.

ויש להבין הלא ככל ישראל זקוקים כ"כ לגשמים אלו, מה החשש שתתקבל כנגדם תפילתו של איזשהו עובר דרך אשר אין לו כיצד לכסות את ראשו - ומתפלל לקב"ה שיפסיק את הגשמים?

היעלה על הדעת שה' יעדיף את בקשתו של אותו הילך בודד כנגד כמיהתם של הכלל למטר שירווח את פני האדמה?

מסביר **הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א** בשם בעלי המוסר שתפילתם של עוברי הדרכים היא תפילה אמיתית הבוקעת

אדם צריך לדעת עד כמה ה' אוהב אותנו!

נהג שלא כשורה - לא היה נשבר ולא היה מתייאש, והיה מאד שמח.

הרי כולנו התוודינו ביום כיפור על הרבה דברים גרועים, על חטא שחטאנו בזה, ועל חטא שחטאנו בזה, וזה לא שקר - כי באמת אנו אנחנו לא מושלמים.

אבל צריך לדעת שהקב"ה אוהב אותנו! אם אנחנו רק נפנה אליו קצת, נזכה לסייעתא דשמיא באופן שאי אפשר לתאר, וכל אחד יכול לזכות בזה.

כל פעם שמתעוררות תחושות יאוש - צריך להיזכר שהקב"ה שאוהב אותנו, ואומר - רק תפנה אלי, אם תפנה אלי יהיה לך טוב, בכל הבחינות, גם בגשמיות וגם ברוחניות.

אפילו אם קורה שאדם לא רואה שטוב לו בגשמיות צריך לשמור על עצמו שלא ייפול ברוחניות בשום אופן - רק להרגיש בלב שלו שהוא קרוב להקב"ה, ולשמוח שיש לו אפשרות עדיין לעבוד את הקב"ה, כל ימי חייו.

כך יעלה מעלה מעלה ויזכה שה' יהיה מרוצה ממנו מאוד מאוד!

'השוכן אתם בתוך טומאתם' אפילו בשעת שהן טמאים שכינה עמהם, **אמר ליה ההוא צדוקי לר' חנינא השתא ברי טמאים אתון, דכתיב {איכה א-ט} 'טומאתה בשוליה' אמר ליה תא חזי מה כתיב בהו {ויקרא טז-טז} 'השוכן אתם בתוך טומאתם - אפילו בזמן שהן טמאין שכינה שרויה בינהן. [נו:]**

בשיחה שנשא **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** בפני בחורים - הביא את דברי הגמרא הללו להדגיש עד כמה ה' אוהב אותנו ורוצה בטובתנו!

ודיבר על כך שכל אחד מרגיש לפעמים שהוא לא בסדר - מי יכול להעיד על עצמו שהוא מושלם? אולי יש יחידים בדור. המחשבות האלו גורמות שאדם לא יעריך את עצמו - מחדירות בו הרגשת יאוש.

אבל זו טעות! צריך לדעת שהקב"ה אוהב כל יהודי! ואפילו בזמן שעושה משגה, אבל בכל זאת הוא יהודי, והקב"ה אוהב כל יהודי. אם אדם היה יודע כמה שהקב"ה אוהב אותו - אפילו שלפעמים

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com - הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים ל**תרומות בנדרים פלוס - 'נוה אריה' - פנינים מאירים**

ביאור י"ג מידות סבתסליך - עפ"י הרמ"ק וצוק"ל בספר תומר דבורה פ"א

[וזוה נרמז במש"כ על האות ה"א - שפתוחה מלמטה לנופלים, והתשובה היא מהפתח העליון, כי השב צריך לשוב למקום גבוה יותר!].

מסקנה - אדם שהתפייס עם חברו לאחר סכסוך, שלא ישאיר עקיבות מהמשקעים שנוצרו בניהם, ואדרבא יפגין יותר אהדה וקירבה, כדי לחפות על העבר.

ח' - יפכש עוונותינו

ה' כובש את העוונות כדי שלא יצמחו ויתפתחו, ומנשא ומרומם את המצוות שעשינו לעמוד לפניו.

[ובגלל שה' מעמיד את המצות לפניו אי אפשר לקבל את שכרם בעוה"ז, ולא מקזזים אותם עם העבירות].

מסקנה - אדם צריך להכיר טובה לחברו, ולהאדיר את טובותיו, ולעומתם לגמד ולמעט את העוולות, ולהעלים מהם עין.

ט' - ותסליך במעלות ים כל חסאותם

לאחר שישראל נענשו, ה' מרחם עליהם, ומעניש ונפרע מכל הרשעים שנשלחו להצר ולהציק להם, כיוון שהוא מחשיב להם כאילו הם לקחו אליהם את העוונות.

[ולכן שולחים שער שמסמל את היצה"ר לעזאזל, וקוברים ומכלים דבר שגרם מיתה ליהודי].

מסקנה - כך צריך לרחם על כל מי שסובל - אפילו רשע גמור, וירחם עליו ויציל אותו מצרותיו.

י' - תתן אמת ליעקב

אנשים ישרים - ה' שומר עליהם מצד היושר [א"ה אולי מלשון 'ועשית הישר והטוב'].

מסקנה - אדם צריך לרחם על בינונים, באופן ישר, ולסייע להם להתקדם בעבודת הבורא.

י"א - חסד לאברהם

הנהגים לפני משורת הדין - ה' נוהג אתם ברחמים גדולים יותר, מידה כנגד מידה.

מסקנה - צריך להעניק יחס מיוחד ומשופר לצדיקים וחסידים הנהגים לפני משורת הדין - ולהחשיב אותם ולחבב אותם, ולחפש את קירבתם.

י"ב - אשר נשבעת לאבותינו

ה' מרחם גם על מי שאינו הגון בגלל 'זכות אבות'.

מסקנה - אם יהודי פגע בנו - צריך לזכור שהוא בנם של האבות הקדושים!

כששוקלים איך להגיב, יש לראות שלא לצער את אבותינו, ולנהוג בזהירות מירבית.

י"ג - מימי קדם

כשחסר זכות אבות - ה' מזכיר חסד נעורים, ומוצא מצוות שעשו בעבר, וכך הם ניצולים.

מסקנה - ינסה למצוא בכל א' מעשה טוב שעשה לו בעבר. ואפילו אם לא נזכר, יקלף ממנו את שנותיו, וידמיין שהוא תינוק קטן - שמעורר חיבה, וכך יטיב עמו, ויתפלל עליו.

לתגובות: peninim88@gmail.com

א' - מי אל כמור

ה' מיטיב לאדם ומחיה אותו - ואפילו באותם רגעים שהוא משתמש בכוחות שניתנו לו כדי לחטוא - ה' לא לוקח חזרה את החיות שלו [כמו שייבש את ידיו של ירבעם].

מסקנה - אדם צריך להיטיב גם למי שפוגע בו - אפילו בשעת הפגיעה עצמה לא לחדול מלהיטיב!

ב' - נושא עון

מכל עוון נוצר משחית! ה' לא דורש שהמשחית הנוצר מהעבירה יטול את חייו מנפשו של החוטא, אלא נותן לה חיות זמנית, עד שיתבטל [ע"י תשובה ייסורים או גיהנום].

מסקנה - אדם צריך להתאזר בסבלנות, ולהבליג על עוולות שנעשו לו - עד שהם יעברו [ע"י המזיק או מעצמם].

ג' - ועופר על פסע

ה' רוחץ את עוונותינו בעצמו!

מסקנה - 1. יש להתבייש מלחטוא - שהרי גורם לבורא טרחה לרחוץ אותו אח"כ מהחטא.

2. לתקן עוונות ונזקים שאחרים גרמו, ולא להשתמט ולהתנער מאחריות, אפילו שבאמת אינו אשם בהם.

ד' - לשארית נחלתו

ה' מתייחס אל 'ישראל' עם קרובו' כקרובי משפחה - ונמנע מלהעניש בגלל הכאב שיגרום לו צערם וקלונם.

מסקנה - צריך להרגיש קירבה כלפי כל יהודי! ולחוש את הערבות ההדדית והשייכות שישנה בנשמתם.

לשמור על כבודם של ישראל - להימנע מביקורתיות, ולשמוח בהצלחתו ובכשרותו של כל יהודי!

ה' - לא החזיק לעד אפו

גם מי שנשלח לו ייסורים לעוררו, אם לא הבין את המסר, ולא שב, ה' מרחם עליו, מסיר ממנו את הייסורים, וממתין לו שישוב אליו.

מסקנה - גם מי שבסמכותו להוכיח ולבקר, יתאמץ לצמצם את השיח השלילי למינימום האפשרי!

[כמו שמצאנו מצוה לסייע 'לחמור שונאך' - שמצווה לשנאתו על עבירה שעבר, אבל במקביל גם להרבות בימין מקרבתו].

ו' - כי חפץ חסד חווא

יש למעלה בשמים היכל מיוחד של מלאכים לקבל ולאגור את החסדים שנעשים בעולם, ולשלוף אותם בשעת קטרוג ר"ל.

[כמו שבזמן חורבן בית ראשון, ה' הורה לגבריאל שייקח גחלי אש לכלות את ישראל, אך בזכות החסדים שהם גמלו המתין עד שהגחלים הצטננו].

מסקנה - כך אדם צריך להתמקד תמיד בטוב - גם כשמישהו גורם לו עוול, ידגיש לעצמו את החסדים שההוא עושה - לו ולאחרים, וידון אותו לזכות [ובמיוחד בתוך ביתו].

ז' - יסוף ירחמנו

כשאדם חוזר בתשובה ה' מקבלו למקום גבוה יותר - שהרי גם אם עתה הוא שמור כצדיק גמור - הלא הוא עשה כברת דרך ארוכה יותר, עד שהגיע למקומו.

מישפטי התורה

פרשת נצבים ר"ה ויו"פ תשפ"א

הליכות חיים

בס"ד

בספר העתיק נמצאה חתימת החיד"א

שאלה

סוחר עתיקות מצא במתקן גניזה באחד הישובים שני כרכים של רמב"ם שהודפסו לפני כשלוש מאות שנה. הסוחר הנ"ל מכרם לאספן עתיקות ידוע במחיר של עשרת אלפים ש"ח לכל כרך.

קונה העתיקות בדק בביתו במתינות כל דף בספרים הללו ולהפתעתו, בכרך אחד הוא ראה אחרי כעשרים דפים את חתימתו המקורית של מרן החיד"א זצ"ל בראש העמוד, דבר שמלמד שהספר היה שייך במקור לחיד"א, והוא למד בו. מציאות זו מייקרת את שוויית הספר לחמישים אלף ש"ח.

ובכרך השני הוא גילה שמוחבא בתוך הקרטון העבה של כריכת הספר, כתב יד שבו נכתבה תשובה קצרה ממרן החיד"א זצ"ל לשאלה הלכתית שנשאל. שווי הכתב יד אצל אספני עתיקות הינו מאה אלף ש"ח.

לאור האמור שואל האספן שהינו ירא שמים, האם עליו ליידע את הסוחר שמכר לו מה שמצא בספרים אלו. האם יש כאן אונאה במחיר לרעת המוכר, או שמכיון שהמוכר מצאם בגניזה כשהיו הפקר, ולא התכוון לזכות בדברים אלו, לפיכך לא זכה בהם, והאספן שקנה ממנו זכה בהם.

תשובה

א. לגבי הכרך שבו נמצא חתימת החיד"א, יש כאן אונאה גדולה במחיר שמבטלת את המקח, למרות ששניהם לא ידעו מכך בשעת המכר. לפיכך צריך הקונה ליידע את המוכר מה שמצא. ואם לא יגיעו ביניהם להסכמה על התוספת במחיר, יצטרך הקונה להחזיר למוכר את הכרך הנ"ל, ויקבל ממנו בחזרה את העשרת אלפים ש"ח ששילם עבורו.

ב. לגבי הכתב יד שנמצא בכריכת הכרך השני, המוכר לא זכה בו, והוא שייך לקונה שמצאו, ולפיכך אין הקונה צריך ליידע את המוכר על המציאה, ורשאי למכרו ולקחת אליו את הכסף שיקבל תמורתו.

מקורות

ביאור החילוק בין שני הספרים שנמכרו

ישנו חילוק מהותי בין הנידון של הכרך הראשון לנידון בכרך השני. בכרך הראשון שחתימת החיד"א נמצאה בו, אין חתימה זו יוצרת שום שינוי בספר שקנה הקונה. וגם עם החתימה, כל ההלכות הכתובות בכרך של הרמב"ם נשארו בעינם ונשארו שמו עליו. כלומר, לפני כן קראו לזה למשל ספר הרמב"ם על הלכות זמנים, וגם לאחר גילוי החתימה נשאר

שם הספר, כרך הרמב"ם על זמנים, זאת אומרת, שהחפצא של הספר נשאר אותו דבר. אלא שחתימת החיד"א על הספר מלמדת, שהספר היה בבעלותו, והחיד"א למד בו, ופרט זה במסחר העתיקות גורם שיש לספר ערך כספי רב.

נמצא שהמוכר כשהגביה ממתקן הגניזה את הכרך כדי לזכות בו, התכוון בהגבתו לזכות ברמב"ם כרך זמנים, ואכן הוא זכה בו, וספר זה מכר לקונה, אלא שהוא מכר לו אותו בעשרת אלפים ש"ח, וכעת התברר שהשווי שלו הוא חמישים אלף ש"ח. נמצא שישנה כאן אונאה במחיר כלומר - המוכר הפסיד שמונים אחוז משווי הספר, ולכן במקרה זה המקח בטל מחמת האונאה במחיר, ונחשב הדבר כמקח טעות כמבואר בשו"ע חו"מ (סי' רכו, סעיפים: ד, ה) וע"ש.

אולם בנידון של הכרך השני, שם נמצא בכריכת הספר דף נוסף בכתב ידו של החיד"א, שהוא חפץ אחר שאינו קשור כלל לספר הרמב"ם, אלא עומד בחשיבותו בפני עצמו. ולכן המוכר היה צריך בהגבתו הספר לקנות גם אותו, אולם מאחר ולא נודע לו מכתב היד משעת הגבתו כרך הרמב"ם השני עד מכרו לקונה, נמצא שמעולם לא התכוון לזכות בו. ולמרות שהגביהו והכניסו לרשותו ולחצירו - בכל זאת חצירו לא זכתה לו בכתב היד, וממילא נשאר כתב היד המוחבא בכריכת הספר בגדר הפקר, לפיכך כשהקונה ראה אותו בביתו ורצה לקנותו - מיד חצירו זכתה לו אותו, ולכן מה שירוויח ממכירתו יהיה שייך לו בלבד.

ביאור הטעם, למה חצירו של המוכר לא זכתה לו בכתב היד

ולכאורה קשה, הרי מבואר בב"מ (יא.) שרבי יוסי ב"ר חנינא סובר שחצירו המשתמרת של אדם קונה לבעליה מציאה אפילו שלא מדעתו. ולפי"ז גם בנידון דנן צריך הראשון לזכות בכתב היד בשעה שהגביהו, וכ"ש כשהכניסו לביתו שיקנהו ע"י קנין חצר, למרות שלא ידע ממנו?

אלא שמבואר בתוס' בב"מ (כו. ד"ה דשתיך) שר"י ב"ר חנינא חידש, שחצירו קונה לו רק מציאות שסביר להניח שאם היה בביתו היה רואה אותם וכלשונם "סביר להמצא", אבל מציאות שגם אם היו באותו הזמן בביתו או בחצירו או שהיה מגביהם לא היה מבחין בהם כמו: מטבעות ישנות שהיו מוחבאות בתוך כותלי חצירו או מטבעות שהיו בתוך ארגז פירות שאין דרך של הסרסור שלקח אותם מהמוכר ומוכרם מיד לקונה לחפש שם מטבעות, במקרים אלו למרות שהסרסור הגביה את ארגז הפירות, ולמרות שהמטבעות נמצאות בחצירו - בכל זאת חצירו לא קונה לו אותם. כי גם לר' יוסי אפילו בקנין חצר צריך דעת קונה כמו שצריך דעת של הקונה בכל קנין אחר. אלא שלגבי קנין חצר חידש ר' יוסי, שבדברים שדרכם להמצא או שעתידים לראותם ברשותו, מועילה דעתו הראשונית של בעל החצר שהיתה כאשר קנה את החצר מבעליו, שחצירו תזכה לו במציאות אלו כשיגיעו לחצירו ולרשותו המשומרת, ואפילו אם לא יהיה באותו הזמן בביתו.

ולדעת המרדכי בב"מ שם (סי' רנח-ט) חידש ר' יוסי, שחצירו תקנה לו שלא מדעתו רק מציאות ששכיחות להמצא ברה"ר או שדרך בני אדם לחשוב עליהם שיכולים להכנס לרשותו. אבל דבר שאינו שכיח שיגיע לרשותו, במקרה זה אפילו אם הגיעו לרשותו, ואם בעל החצר היה רואה אותם שם, היה מעונין שחצירו תזכה לו בהם, אולם כשאינו נמצא בחצירו ואינו יודע מהם - חצירו לא זוכה לו בהם. כי דעתו הראשונית בעת קניית החצר לא היתה שחצירו תזכה לו במציאות אלו וע"ש.

לפיכך פסק המרדכי, במקרה שיהודי קונה מגוי רעפים שעשויים מבדיל והגביהם והכניסם לרשותו, ולאחר מכן מכרם ליהודי אחר בחזקת בדיל, והקונה השני שברם וגילה שהם למעשה עשויים מכסף אלא שמצופים בבדיל, א"כ נמצא שהם שווים כסף רב יותר, בכל זאת, אין היהודי הראשון שמכר לו יכול לבטל את המקח בטענת אונאה במחיר, מאחר והוא לא זכה מעולם במתכת כסף למרות שהגביה את הרעפים. מכיון שבהגבהתו את הרעפים התכוון לזכות ברעפים העשויים ממתכת שנקראת - בדיל, ולא התכוון לזכות ברעפים ממתכת שנקראת - כסף שהיא מהות אחרת וחפץ שונה לחלוטין. ולכן נחשב הדבר כשני חפצים שונים, והיות ודעת הקונה בעת הקנין היתה לקנות חפץ מסוים, ולבסוף נמצא שזה חפץ אחר שעליו לא חשב לקנותו, לכן לא זכה הראשון בכסף הנ"ל. והנה הכרעתו של המרדכי נפסקה ברמ"א חו"מ (סי' רלב, יח) ללא חולק, וע"ש בנתיבות בביאורים (ס"ק ח) שכתב שגם התוס' יסכימו לדברי המרדכי במקרה זה.

מסקנת התשובה

לאור האמור גם בנידון דנן, מכיון שאין הדרך לחפש בתוך כריכת הספר האם מוחבא שם כתב יד או דבר אחר, א"כ אין הדבר בגדר "סביר להמצא" ולכן למרות הגבהתו של המוכר את הכרך לזכות בו, במעשה הקנין שעשה - הוא אכן זכה בספר הרמב"ם, אבל לא זכה בכתב יד שהינו חפץ נוסף ושונה שהיה שם. ומאחר והמוכר לא חשב בהגבהתו לקנות אותו, לכן גם חצירו לא זכתה לו אותו. ואם בנידון של המרדכי שהרעפים הינם חפץ אחד, ולמרות שהגביהו הקונה הראשון כדי לזכות בו - לא זכה במתכת הכסף שהוסתרה בו, א"כ כ"ש בנידון דנן שכתב היד הינו חפץ אחר השונה במהותו מספר הרמב"ם, ודאי שלכו"ע לא זכה בו המוכר למרות הגבהתו. וכן הכריע בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' צד) בנידון דומה כפי שהובא בפ"ח חו"מ (סי' רלב ס"ק ח) וע"ש.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

מהי הדרך הראויה לעשות תשובה?

"ושבת עד ה' אלוהיך ושמעת בקולו" דברים (ל, ב)

בפרשתנו (ל, ב) נאמר שישנו חיוב מהתורה לעשות תשובה. והנה הרמב"ם (פ"ב מתשובה הל' ב) כתב, שצריך לעשות שלושה דברים כדי שהתשובה תתקבל, והם: עזיבת החטא, חרטה על העבר וקבלה לעתיד, ווידוי בפה על כל האמור לעיל ע"כ, ומקורו מהגמ' ביומא (פו:). אמנם

לכאורה מהגמ' בקידושין (מט:), מוכח, שאפילו אם מקבל על עצמו להיטיב את דרכיו מכאן ואילך, גם כן נקרא בעל תשובה, למרות שלא התודה בפיו, ולא התחרט על העבר. שבגמ' שם נאמר: שאם אדם אמר לאשה שתתקדש לו על מנת שהוא צדיק, למרות שהיה עד כה רשע גמור, בכל זאת הרי היא מקודשת לו, שמא הרבה תשובה בלבו. וכך גם נפסק בשו"ע אהע"ז (סי' לח, לא). אלא שבשו"ע כתוב, שמקודשת רק מספק, וביאר שם בחלקת מחוקק (ס"ק מא) למה אין כאן קידושין גמורים, מאחר ורואים שברשותו נמצא עדיין הרכוש שגזל שלא השיבו לנגזל. אמנם מכיון שהסכים בדעתו להשיב - נקרא כבר צדיק, ולכן הקידושין חלים עכ"פ מספק כלומר, שאסור לה להינשא לאדם אחר ללא קבלת גט.

ויש מקום לדון ע"פ החלקת מחוקק הנ"ל, במקרה שהמקדש לא היה גזלן אלא חטאיו היו בבין אדם למקום כמו: מחלל שבת, אוכל מאכלות אסורים, וכו', אם חוטא כזה יאמר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק - לכאורה הקידושין יחולו באופן ודאי, כי אין לנו ריעותא על התשובה שלו, וצ"ע לדינא.

מהו הדבר הראשוני והעיקרי שצריך החוטא לעשות, כדי שיקרא בעל תשובה

על כל פנים גם במקרה של הגזלן שקידש, איך נוכל לקרוא לו בעל תשובה, וצדיק, הרי חסרים לו עדיין שני דברים ממרכיבי התשובה שציין הרמב"ם, מאחר ולא ראינו שעזב את החטא, ולא התודה בפיו? אלא מוכח מכאן, שהעיקר כדי להחשב בעל תשובה זה - אם מקבל עליו באמת מכאן ואילך להתנהג כראוי ולהתקרב לקב"ה, [וכמובן שלא מספיק רק קבלה בפה או בלב אלא צריך להתנהג כך בפועל] אע"פ שתשובה שלימה עם כל מרכיביה, לא תחשב לו עד שיקיים את שלושת מרכיבי התשובה שכתב הרמב"ם. אלא שאת שני מרכיבי התשובה הנוספים, ניתן לקיים גם כעבור זמן וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

כמו כן מבואר בגמ' ב"ק (צד:), ובדברי הר"י בתוס' שם בד"ה בימי רבי וכו', שנפסקו להלכה בשו"ע חו"מ (סי' שסו, א) שחז"ל אמרו לגבי גזלן מפורסם שעסק שנים רבות בגניבות וגזילות, וחייב כסף רב לאנשים על גזלותיו, שרוצה לחזור מעצמו בתשובה ולהשיב את גזלותיו, שאם החפץ שגזל נמצא ברשותו - חייב להשיבו לנגזל. אולם אם איננו ברשותו ורוצה לשלם כסף תמורתו, אמרו חז"ל שהנגזל לא יתבענו ולא יקבל ממנו את חובו, כי חששו חז"ל, שמא אם הגזלן יראה שצריך להחזיר כסף כה רב, הוא יימנע מלעשות תשובה ויחזור לגנבותיו. ולכן אמרו לנגזל שלא יתבע את חובו. וגם אם הגזלן ירצה לשלם, שיגיד לו שהוא פטור מכך, כדי לעודד אותו לחזור בתשובה. וזאת אע"פ שכל זמן שהגזלן לא ישיב את חובו לנגזלים - לא תהיה תשובתו שלמה, שהרי חז"ל לא הפקיעו ממנו את החוב הנ"ל, ולכן אם הנגזל יסרב לבקשת חז"ל למחול על חובו, ויתבענו בבית הדין - ביה"ד יחייב את הגזלן לשלם לנגזל, אפילו אם יהיה ברור להם שכתוצאה מכך הגזלן לא יחזור בתשובה. ועל כרחק שהחוב הממוני לא פקע מהגזלן כמבואר שם ברמ"א ובסמ"ע (סק"ג) וע"ש.

לאור האמור נמצאנו למדים, שאם אכן הגנב המפורסם יחזור מכאן ואילך בתשובה ויתנהג כראוי - הוא יקרא בעל תשובה, למרות שעדיין

לפי היכולת שלו. ורק לאחר שירגיש שהוא לא יחזור לעברו, יתוודה בפיו על חטאי העבר בינו לבין הקב"ה.

מעלת החיזוק בעשיית מעשה חיובי קטן באופן תמידי

כמו כן הורו גדולי ישראל גם למי שלא יודע על חטא מסוים שחטא בו, שכדי שייחשב בעל תשובה, יקבל על עצמו קבלה חיובית קטנה אבל שיקפיד לקיימה כגון: לברך ברכת המזון עם סידור או ברכון במתינות, וכך יעשה גם בברכת "אשר יצר", שאפילו אם לא יאמרה מתוך הכתב, עכ"פ יעמוד במקום אחד ויאמרה במתינות. ולכן כל מי שמתלבט בדבר, ראוי שיתיעץ עם רבותיו איזה קבלה חיובית מתאימה לתכונות נפשו שיקבל על עצמו מכאן ואילך, ואפילו שנחשבת בעינינו קטנה, אולם בשמים מחשיבים כל התקדמות חיובית כדבר גדול, וע"כ ייחשב "בעל-תשובה". ויזכה בזכות זה לכתיבה וחתומה טובה בר"ה הבעל"ט.

הליכות והלכות בדף היומי

ביצה (י).

מוכר שמכר דבר דומה למה שביקש ממנו הקונה

שאלה

קונה ביקש ממוכר שימכור לו סחורה מטיב מסוים או לפי מספר קטלוגי מסוים, ומאחר ואותו הדבר לא היה ברשות המוכר, הוא מכר לו מבלי ליידע אותו חפץ או סחורה דומה שארוזה היטב מבלי שיבחין בכך או ששלחו לביתו במשלוח. והקונה גילה בביתו שזה שונה ממה שביקש.

האם הקונה לאחר שקיבלה, ונודע לו בביתו מהשינוי, יכול לבטל כעת את המקח בטענה של מקח טעות או שמכיון שקיבל דבר דומה למה שביקש המקח קיים. אלא שאם ישנו הפרש במחיר בין מה שביקש למה שקיבל, יחזיר לו המוכר את תוספת הכסף שקיבל?

תשובה

א. חייב המוכר לספק לקונה באופן מדויק את הסחורה שביקש ממנו. ולדעת כל הפוסקים אין המוכר רשאי ללא ידיעת הקונה למכור לו דבר שונה ממה שביקש ממנו, ולמרות שהוא דומה לכך. לפיכך אם יש למוכר רק דבר דומה - עליו לומר לקונה זאת בפירוש. אמנם רשאי המוכר לשכנעו (אם העובדות נכונות) שלמטרה שעבורה נצרך את הסחורה, גם הדבר הדומה טוב לכך, או שישכנעו לקנות את הדומה בגלל שיוזיל לו במחירו וכדו'.

ב. נחלקו הפוסקים בדיעבד אם מכר לקונה ללא ידיעתו דבר שונה ממה שביקש, לפיכך הדין הוא כדלהלן: אם ברור שלמטרה שנצרך הקונה, החפץ שקיבל אינו מתאים או שאותו קונה מקפיד לקנות דווקא את המוצר שביקש, ולא היה קונה בשום אופן דבר שונה למרות שדומה לו - המקח בטל, ולכן המוכר יקבל בחזרה את סחורתו, והקונה יקבל ממנו את כספו ששילם.

חייב כסף לנגזלים, ולמרות שתשובתו אינה שלמה כל זמן שלא ישלם להם את חובו או שיסכימו הנגזלים למחול לו בפיהם על חובו.

לפיכך לאור דברי חז"ל בקידושין ובב"ק שהובאו לעיל, ומהנסיון הרב שהצטבר עם בעלי התשובה, הורו גדולי ישראל בכל הדורות ובפרט בדור האחרון לחוטאים שרוצים לחזור בתשובה, שיתעלמו בתקופה הראשונה מחטאי העבר כליל, ושאפילו לא יתוודו עליהם כדי שלא תשבר רוחם וימנעו מלחזור בתשובה. ובשלב הראשון יתמידו אך ורק בעשיית חיובית של קיום מצוות לפי יכולתם. ומי שיכול לקבל על עצמו רק מצוה אחת ואפילו שזה בגדר מנהג ישראל - שיתחיל עם זה. וקימ"ל שמצוה גוררת מצוה, אע"פ שלפעמים עוברים חודשים רבים עד לקיום המצוה השניה. ורק לאחר שהחזיר בתשובה מקיים את כל המצוות, כמו שאר היהודים שומרי תו"מ, שיתחיל בהדרגה להתוודות מידי פעם על חטאי העבר בתפילות שמו"ע באמירת סלח לנו או בשומע תפילה או בסוף השמו"ע או באמירת היודי עם הציבור באמירת "אשמנו, בגדנו וכו'", שיתוודה בלחש גם על חטאיו הפרטיים הקודמים. ואם חייב כסף, ישתדל לאחר שהתבסס מצבו הכלכלי להחזיר כפי האפשרויות שלו, ובתנאי שלא ידחוק את עצמו כלכלית בגלל השבת הגזילות או שאר החובות הכספיים, כדי שלא ישבר ויחזור לתקופת העבר שלו.

הדרך לחזור בתשובה, גם לשומר תו"מ שחטא בחטא מסוים באופן קבוע

והנה באופן הזה צריך לנהוג לא רק מי שחטא ופרק מעליו עול קיום המצוות ר"ל, אלא אפילו אדם ששומר תו"מ, אלא שבדבר מסוים באופן קבוע בגלל תאוותיו, נהג שלא כהלכה, למרות שידע שנוהג שלא כהלכה. מכאן ואילך יתחיל לחזור לדרך הישרה, ולא יתעסק כלל עם חטאי העבר ויתעלם מהם, ורק כשירגיש שכעת נוהג כשורה ואין לו את התאוות הקודמות לחטא שעשה, מעתה עליו להתוודות בפיו ולהתחרט על העבר מידי פעם. והנה למרות שדוד המלך אמר "וחטאתי נגדי תמיד", הנהגה זאת ראויה אכן לדוד המלך, ולצדיקים שבכל דור, משא"כ לגבי רוב האנשים, מספיק רק אם לאחר שמרגישים שהצליחו בס"ד להתמודד עם היצר שהחטיא אותם לדברים מסוימים, שיתוודו בפיהם מספר פעמים בלבד, כי העיקר בעשיית התשובה - זוהי ההנהגה הטובה שינהג מכאן ואילך.

אמנם מי שחטא רק באופן מקרי כמו אחד שתמיד נזהר שלא לקחת ממון שלא מגיע לו, אבל בפעמים בודדות תקף עליו יצרו ולא עמד בפיתוי ולקח ממון מהזולת או שתבע מהמעביד לשלם לו עבור שעות עבודה שלא עבד עבורו או שתבע כסף מבעה"ב שישלם לו עבור מלאכה שלא עשה עבורו או מוכר שחייב אדם עבור סחורה שלא קיבל וכדו', במקרים אלו אם דברים אלו קרו באופן מקרי בלבד - לא תיקנו חז"ל כלפיו את תקנת השבים כמבואר בתוס' בב"ק שם בשם הר"י, ובשו"ע שם, ולכן יצטרך להשיב לנגזל את חובו אם יש לו את האפשרות לשלם. ואם מתבייש ממנו, יחזיר את החוב באופן נסתר שהמקבל לא ידע מי שילם.

כמו כן מי ששומר תו"מ וחטא בחטא שבין אדם למקום, חלק מחזרתו בתשובה הינה - שילמד את ההלכות הקשורות לחטאיו. כגון: אם חילל שבת בדברים מסוימים - ילמד הלכות שבת לפי הרמה שיכול להבין. ואם היה רגיל לקרוא ק"ש ולהתפלל שמו"ע לאחר הזמן שכתוב בשו"ע - בנוסף להנהגתו החיובית מכאן ואילך, יתחיל גם ללמוד הלכות אלו

אולם אם נראה לבורר, לביה"ד או אם הקונה מודה שבדיעבד יתכן שאם היה יודע מראש על השינוי היה מסכים להתפשר ולקבל דבר דומה ממה שביקש - המקח קיים. ואם ישנו הפרש במחיר בין האיכות שביקש למה שקיבל בפועל, יחזיר לו המוכר את ההפרש במחיר. ועיין במקורות שהבאנו דוגמאות מעשיות לכך. אולם נדגיש, שלמרות שבדיעבד המקח קיים, אולם אם המוכר שינה במזיד, איננו נחשב שנשא ונתן באמונה עם כל המשתמע בכך בחשבונות שמים.

מקורות

הגמ' בביצה (ז.) לפי גירסת התרומת הדשן (ח"א, סי' שכב) דנה, לגבי אדם שביקש מהמוכר שימכור לו ביצים מתרנגולת שהטילה אותן בחייה, שאז הן מבושלות טוב יותר, וממילא גם טעימות יותר, ולא ביצים שנמצאו בבטן התרנגולת לאחר שנשחטה, שביצים אלו מבושלות פחות טוב. והמוכר נתן לו ביצים שנמצאו בבטן התרנגולת. ואמר רב אמי - שהמקח קיים. וביאר התה"ד את הגמ', שמאחר והקונה רוצה את הביצים לאכילה, וגם ביצים אלו ראויות לאכילה, אלא שהן פחות מבושלות, לפיכך אין כאן טעות במקח, אלא שאם ביצים מתרנגולת חיה שוות יותר כסף, והקונה שילם לו עבורן מראש, יחזיר לו את ההפרש במחיר. ורק אם הקונה קנה את הביצים כדי לחממם ולהוציא מהן אפרוחים, ומאחר ומביצים שנמצאו בבטן התרנגולת לא ניתן להוציא אפרוחים, במקרה זה הביצים הללו לא שוות עבורו מאומה, ולכן המקח בטל.

מחלוקת תרומת הדשן והב"ח כשהמוכר שינה

לפיכך כתב שם בתה"ד, שהדין שנאמר בגמ' קיים, גם אם קונה באטליו ביקש מהמוכר בשר באיכות מסוימת, ומכר לו בשר מאיכות פחותה מכך, מכיון ששני סוגי הבשר ראויים לאכילה. ורק אם ידוע שהקונה הוא אסטניס שאף פעם לא אוכל את הבשר מהסוג השני מכל סיבה שהיא, במקרה זה נחשב הדבר לגביו כמקח טעות, והמוכר יחזיר לו את כספו. אולם אם לא ידוע שהוא אסטניס, במקרה זה המקח קיים, והמוכר יחזיר לו את ההפרש הכספי במחיר שבין שני סוגי הבשר.

והנה הב"ח בחו"מ (סי' רלג,א) חלק על תה"ד, מאחר ולדעתו אפילו אם הקונה אינו אסטניס, אבל מכיון שביקש לקנות בשר מסוים, איך אפשר להאכיל אותו בניגוד לרצונו בשר שאינו מעוניין בו. ולכן נחשב הדבר כמו קונה שביקש מהמוכר חיטים יפות ומכר לו חיטים רעות, שמבואר במשנה בב"ב (פג:) שהמקח בטל, וכך גם נפסק בשו"ע חו"מ (סי' רלג) לגבי חיטים. לפיכך כותב הב"ח, שבנידון של התה"ד יחזיר הקונה למוכר את הבשר שקיבל ממנו, והמוכר ישיב לו את כספו. והביא הב"ח שם ראיה לדבריו מדברי הר"ן בקידושין (יז: ד"ה ודאמרינן) שלומד כמותו בגמ' בביצה (ז.) אלא שהייתה להם גירסא שונה בגמ' שם.

והנה בביאור הגר"א על השו"ע שם (ס"ק ב) כתב: שדעת תה"ד כדעת הרמב"ן, אבל הרא"ה והר"ן בקידושין נחלקו עליו וסוברים כמו שכתב הב"ח. וגם הנהיגות שם בביאורים (ס"ק ג) הסכים שיש בנידון של התה"ד מחלוקת ראשונים, ולכן הוי ספיקא דדינא שלא ניתן להוציא את הכסף ממי שמוחזק בו. ולכאורה נראה מלשונו של הרמ"א שם כפי שהביא

את דברי התה"ד להלכה, שכוונתו להכריע באופן פשוט שישתווה ברוב המקרים בין כל הדעות. וכמדומה שזה גם כלול בדברי הנהיגות שם שכתב: ולשיטת הרמ"א - הוא הדין - כל דבר שנראה לביה"ד שאין קפידא על כך ע"כ.

ביאור מורהב לשיטת הרמ"א בתוספת דוגמאות מעשיות

לאור האמור ננסה בס"ד לבאר את הכרעת הרמ"א מתוך הנסיון במקרים אלו, בתוספת ביאור והמחשת דוגמאות מעשיות ששכיחות בזמן הזה. דבר ברור הוא, שגם לתה"ד תמיד המוכר צריך לתת לקונה את הסוג, הצבע, המידה, והטיב שביקש ממנו, ואינו רשאי בשום אופן להטעותו ולתת לו דבר שונה. לפיכך אם אין ברשותו מה שהקונה ביקש לקנות - עליו לומר לו זאת בפירוש. אמנם הוא רשאי לשכנעו שלמרות השינוי, גם מוצר דומה טוב בשבילו, או שבגלל השינוי יוזיל לו במחיר וכדומה. לפיכך כל הנידון ההלכתי הוא בדיעבד כשהדבר לא נעשה, והמוכר סיפק לו סחורה שונה ממה שהקונה ביקש ממנו לקנות, שבאופן הזה נחלקו רבותינו הראשונים בדבר.

והנה טוען הרמ"א, שבכל המקרים שנראה לביה"ד, וכ"ש אם גם הקונה מסכים לכך באופן עקרוני, שאע"פ שהעדיף לקנות מה שביקש, אולם אם המוכר מראש היה אומר או משכנעו שהדבר הדומה שישנו ברשותו הוא גם טוב עבור צרכיו, בדיעבד היה קונה את הדבר הדומה - באופן הזה המקח קיים, ואם ישנו הפרש במחיר יחזיר לו המוכר את ההפרש הכספי. מאחר והרמ"א מבין, שמכיון שאצל רוב בני אדם גם מלכתחילה - הדברים שמעוניינים לקנות אינם חד משמעיים בבחינת - כזה ראה וקדש, אלא שלכתחילה יש להם עדיפות לדבר מסוים, ולכן במקרים רבים בקשתם אח"כ לבטל את המקח נובעת רק בגלל שמרגישים פגועים באופן אישי מהמוכר שהטעה אותם, ולא בגלל הקפדתם העקרונית על שינוי החפץ מצד עצמו. לפיכך מאחר והנידון ההלכתי של ביטול מקח מתייחס אך ורק לחלק הממוני של המקח ולא לתחום האישי, לכן אם נראה שבדיעבד מצד החפץ הקונה מסכים לקנותו - המקח קיים, ורק אם ישנו הפרש במחיר, יקבל הקונה את ההפרש בחזרה.

אולם אם הקונה קיבל דבר ששונה במהותו ממה שביקש כמו, אם ביקש לקנות חיטים טובות ונתנו לו רעות או שביקש יין ונתנו לו חומץ, או במקרים אחרים שברור שיש לקונה הקפדה לקנות את הדבר שביקש כגון: אם ביקש לקנות בשר שומני דוקא לצורך צלייה והמוכר נתן לו בשר דל שומן, שלאחר צלייתו הוא מתקשה ואינו ראוי כמעט לאכילה. או בנידון הפוך כגון: שאם מסיבות רפואיות סובל הקונה משומנים בדם [כולסטרול] ולכן ביקש דווקא בשר דל שומן וניתן לו בשר רווי שומן, במקרים אלו המקח בטל, כי הקונה מקפיד לקנות מה שביקש. וכן אם הקונה הקפיד לקנות מכשיר חשמלי או ריהוט בצבע מסוים לחדר שנמצא שם ריהוט בצבע שביקש, ולכן הקונה מקפיד שכל הריהוט בחדר זה יהיה באותו הצבע ולא בצבעים שונים, וקיבל ריהוט או מכשיר חשמלי בצבע שונה. או שהקונה הינו אדם דייקני, שבשום אופן לא היה מוכן לקנות חפץ שונה ממה שביקש - במקרים אלו המקח בטל. לפיכך בכפוף לשיקולים אלו והדומים לכך, צריך לדון בכל מקרה לגופו.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 34

יפשפש במעשיו

ראש השנה
תשפ"ב

יפשפש במעשיו – חובה גמורה!

א. אמרו בגמ' (ברכות ה, א): אמר רבא ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שייסורים באים עליו, יפשפש במעשיו, שנאמר 'נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה''. **דבר זה אינו ממנהג חסידות או על דרך המוסר, כי אם חובה גמורה**, שכאשר באים ייסורים וצרות על האדם, מחוייב הוא לפשפש במעשיו לבדוק על מה באו עליו היסורים האלו. בעל המימרא הוא רבא או רב חסדא, זה אותו רבא ורב חסדא שמלמדים אותנו הלכות חמורות שבש"ס, הם אלו שמלמד אותנו את חובתנו זו, שחובה גמורה היא לפשפש במעשיו כאשר באים יסורים. ולומדים את זה מפסוק באיכה, שם מתאר ירמיה הנביא את כל סדר גלות ישראל וצרותיהם, ומיד מוסיף ירמיה ואומר: נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', למדנו כי כאשר באו על ישראל כל הצרות והייסורים האלו, כל השחיטות השריפות וההריגות, הרעב והצמא, מה שהיה מוטל עליהם לעשות באותה שעה זה – נחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה עד ה'.

והלכה זו נפסקה ברמב"ם, שכאשר יש צרה על הציבור חובת הציבור היא לדעת ולהפנים שבגלל מעשיהם הרעים הגיעה הצרה, וזה לשונו (פ"א מהלכות תעניות ה"ב): "ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם, ככתוב 'עוונותיכם הטו וגו'', וזה הוא שיגורם להם להסיר הצרה מעליהם". ובהלכה ג' ממשיך הרמב"ם: "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרת – הרי זו דרך אכזריות! וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות וכו'".

יתלה בביטול תורה

ב. עוד אמרו שם בגמ', "פשפש ולא מצא, יתלה בביטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו ק-ה ומתורתך תלמדנו", והדברים טעונים ביאור, וכי ביטול תורה אינו עוון? הלא מן החמורות הוא, ועליו הכתוב אומר "כי דבר ה' בזה ואת מצוותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא – זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק" (סנהדרין צט, א), הרי שעוון ביטול תורה הוא ביזיון לתורה, ומי שאינו עוסק בה כראוי נדבק בו עוון חמור מאוד של זלזול בכבודה של תורה עד שנענש על זה ב'הכרת תכרת – משני עולמות' רח"ל. ואם כן הרי מיד כאשר אמרו לו יפשפש במעשיו בוודאי שפשפש גם האם יש בידו עוון זה של ביטול תורה, ואם פשפש ולא מצא בהכרח שגם אין בידו עוון של ביטול תורה, ואם כן מה הוא שאומרים לו "יתלה בביטול תורה".

שני ביאורים מצאנו בביאור הענין, האחד הוא ביאורו של הגר"א, שפירש כי כאשר אומרים לאדם יפשפש במעשיו, היינו שיבדוק האם יש בידו עבירות, בהכרח שיש בידו עבירות, שהרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ולא יתכן שיפשפש האדם במעשיו ולא ימצא בהם כל דופי. וממילא – אם פשפש

ולא מצא, דע לך שלא מחמת צדקותך מצאת עצמך נקי מעבירות, אלא משום שאינך לומד תורה, וממילא אינך יודע מה מוטל עליך לעשות. כגון, יתכן שאדם מדבר בחזרת הש"ץ או בקדיש, אך אינו יודע שדבר זה הוא אסור, או כל העבירות שאדם דש בעקביו ואינו יודע כלל שהדברים שהוא עושה אסורים, וזהו 'יתלה בביטול תורה', שזה הטעם והסיבה לכך שפשפש ולא מצא, משום שהוא לא לומד מספיק ואינו יודע לפשפש במעשיו כראוי.

ג. אך ביאור נוסף מצאנו בדברי הגמ', והוא מה שכתב רבינו חיים מוולוז'ין בספרו נפש החיים (שער ד פרק כט), וביאר כי מה שאמרו בגמ' "יפשפש במעשיו" היינו שיבדוק איזה עוון יש בידו שראוי לבוא עליו עונש כזה, וכמו שדקדק רש"י בלשונו: פשפש ולא מצא – לא מצא עבירה בידו שבשבילה ראוי יסורין הללו לבא. ביאור הענין, כי דרכו של הקב"ה שהוא מעניש את האדם מידה כנגד מידה על העוונות שיש בידו, שאם חטא באבר פלוני, בו יקבל את עונשו, וכן כיוצא בזה במידה כנגד מידה. והסיבה לכך, ביאר הגר"ח: "ותכלית כוונתו יתברך בזה, כדי שמתוך היסורין יבין האדם וידע על איזה חטא באו, וישיב אל לבו להיות מודה ועוזב ושב ורפא לו".

וכבר אמרו במשנה (סוטה ה, ב) "במידה שאדם מודד בה מודדים לו", והביאו שם כמה דוגמאות לדבר, ראשית משמשון הגיבור, שנענש בעונש חמור שניקרו הפלשתים את עיניו, וכל כך למה – משום שהוא חטא בעיניו, כאשר ירד לתמנת ועמדה שם אשה נכרית אחת והוא הביט בה. פעולה זו, שנראית כפעולה, הלא מה הוא עשה – רק הסתכל בה, על זה אמרו "שמשון מרד בעיניו", מדוע 'מרד' – כי פעולה זו היא נגד רצונו של הקב"ה, וממילא חשובה היא כמרדה בו ית', ולפיכך נענש בעיניו. וכאשר נענש בעונש הזה, הבין על מה הוא בא לו, וידע על מה לשוב, כי אם נענש בעיניו על כרחך שיש עליו תביעה על חטא שקשור לעיניים, וידע על מה עליו לשוב בתשובה.

ועוד הביאו שם דוגמא לדבר מאבשלום, שנתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו. ומעשה שהיה כך היה, אבשלום בנו של דוד היה יפה תואר מאוד, ושערותיו אף הם היו יפים מאוד. והנה הוא היה נזיר עולם, שאסור לו לגלח את שערו, ורק פעם אחת בשנה מותר לו לגלח, כאשר שערותיו כבר מכבידים עליו מאוד, והוא גילח את כל שערו אחת בשנה, והיו שוקלים אותם והם שקלו מאתיים שקלים באבן המלך (שמואל ב יד, כו), ועל הפעולה הזו נתבע שהיה בה משום גאווה, שהתגאה בשערו שהיה בריא ושמן מאוד, ועל כן היה משקלו רב. ומה עונש קיבל על כך, כאשר עשה מלחמה עם עבדי דוד אביו, היה רכוב על הסוס, ותוך כדי ריצתו נתפסו שערותיו בעץ האלה, ואמנם היה יכול לגזוז את השערות באמצעות החרב שבידו – אך נס עשה ה' שגיהנום נפער מתחתיו ולא היה יכול ליפול אל תוכו (כדאי' בסוטה י, ב), על כן מצא את מותו שם על העץ הזה. וגם בזה אנו רואים את הנהגתו של הקב"ה שהוא מעניש במידה כנגד מידה, שחטאו היה בשערותיו, ואף את עונשו קיבל באמצעות אותן השערות.

ועל זה אמרו רבא ורב חסדא בגמ' שם, אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, היינו שיבדוק היכן קיבל את עונשו וממילא יבין מה הוא העוון שהוא נתבע עליו. אך אם פשפש ולא מצא, היינו "שלא מצא עבירה בידו שבשבילה ראויים ייסורים הללו לבוא", יתלה בביטול תורה, כי עוון זה לא שייך בו מידה כנגד מידה, לפי שהתורה הלוא היא מקדשת את כל הגוף כולו, וממילא ביטולה נוגע גם הוא לכל הגוף, וממילא אם יקבל את עונשו באבר מסויים, כגון באוזן או בעין, גם זה יכול להיות בעוון ביטול תורה. והביא על זה שם המקרא: ולכל בשרו מרפא, כלומר שהתורה הקדושה היא מרפא לכל בשרו של אדם, וממילא ביטולה יכול לגרום למחלה וכאב בכל גופו של האדם.

נמצינו למדים, שאם תוקף את האדם למשל כאב שיניים, תחילה יש לו לבדוק האם נכשל בחטא מסויים הקשור עם השיניים, כגון מאכלות אסורות וכיוצא, ואם לא מצא שיש בידו עוון זה יתלה בביטול תורה שהוא עוון הקשור לכל האברים כולם. וכן כיוצא בזה, אם תוקף את האדם כאב אוזניים, יתלה מיד בעוונות הקשורים לאוזן, ואם כאב ביד יתלה בעוונות הקשורים לידיים, וכן על זה הדרך בכל האברים, ואם אינו מוצא בידו עוון הקשור עם אותו אבר שיש לו בו ייסורים, יתלה בביטול תורה.

ד. למדנו שני ביאורים יסודיים בביאור מה שאמרו בגמ' "יפשפש במעשיו", אשר כפי שהזכרנו למעלה – זו חובה גמורה על כל אחד ואחד שבאים עליו ייסורים, ואינו ממידת חסידות או הנהגה טובה. הראשון הוא מה שכתב הגר"א, שאם לא מוצא האדם עוונות בידו, על כרחך שהוא לא לומד מספיק טוב, ולכן הוא לא יודע מה מוטל עליו לעשות וממילא אינו יודע מה הם הפגמים שבו. והשני מה שכתב בנפש החיים, שיפשפש במעשיו לבדוק על איזה עוון בא לו העונש הזה במידה כנגד מידה.

ייסורים של אהבה

ה. עוד ממשיכה הגמ' שם: "ואם תלה ולא מצא", כלומר שתלה את ייסורים בביטול תורה, אבל הוא לא מוצא אפילו עוון כזה בידו, הוא צדיק גמור שאין בידו לא עוון שאפשר לתלות את הייסורים האלו בו, ולא חטא ביטול תורה, אם כן מדוע באים עליו הייסורים? "בידוע שייסורים של אהבה הם, שנאמר כי את אשר יאהבה ה' יוכיח", כלומר שהייסורים הללו לא באים עליו כעונש על חטאיו, אלא יסורים של אהבה.

ומה הם יסורים של אהבה? פירש רש"י: "הקב"ה מייסרו בעולם הזה בלא שום עון, כדי להרבות שכרו בעולם הבא יותר מכדי זכויותיו", וזה דבר נפלא מאוד, שיתכן ויהיה האדם נקי לגמרי מכל חטא ואשמה, ובכל זאת יביא עליו הקב"ה ייסורים, והתכלית שלהם היא בכדי להרבות את שכרו לעולם הבא, עוד יותר ממה שמגיע לו על מעשיו הטובים.

ובאמת בגמ' בשבת (נה, א) יש סוגיא שלמה האם יש מיתה בלא חטא וייסורים בלא עוון, או שלא יתכן שימות האדם אם אין לו חטאים, ולא יתכן שיקבל ייסורים אם אין בידו עוונות. וכפי שנראה מסקנת הגמ' שם יש מיתה בלא חטא וייסורים בלו עוון, והוכיחו כן מאותם אנשים שמתו בעטיו של נחש. ולפי דברי רש"י כאן, שכתב כי יסורים של אהבה הם יסורים שבאים על האדם ללא עוונות, נמצא כי סוגיא זו מדברת לפי המסקנה שם שיש יסורים בלא עוון.

אכן הרמב"ן האריך בספרו שער הגמול (בתחילתו), כי לדעת הרמב"ם ההלכה היא שאין מיתה בלא חטא ואין ייסורים בלא עוון, ואם כן יקשה עליו מסוגיית הגמ' כאן, שהרי להדיא אמרו שיתכן מציאות שפשפש האדם במעשיו ולא מצא, ואף עוון ביטול תורה אין בידו, ובכל זאת באים עליו הייסורים, והם ייסורים של אהבה, א"כ נמצא מפורש שיש יסורים גם בלא חטא. וביאר שם, שלדעת הרמב"ם "יסורים של אהבה" היינו שהם באים לכפר על העבירות שעבר האדם בשוגג, שבעצם מצד הדין אינו צריך לקבל עליהם ייסורים, אך את אשר יאהב ה' יוכיח שהוא מביא עליו יסורים לכפר אף על חטאים אלו.

נמצא שנחלקו רש"י והרמב"ם בביאור המושג "יסורים של אהבה", לשיטת רש"י אלו יסורים שבאים על האדם רק בכדי להרבות את זכויותיו, למרות שאין בידו כל חטא ועוון, ואילו לשיטת הרמב"ם אין באים יסורים על האדם ללא חטאים, וייסורים אלו באים לכפר לו על חטאים שחטא בשוגג.

ייסורים מכפרים כשמקבל אותם באהבה

ו. עוד ממשיכה הגמרא בענין הייסורים: "אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא, כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו - מדכאו בייסורים, שנאמר 'וה' חפץ דכאו החלי', יכול אפילו לא קבלם מאהבה - תלמוד לומר 'אם תשים אשם נפשו', מה אשם לדעת אף יסורין לדעת".

למדנו כאן דבר נורא, הלוא זה ידוע כי הייסורים מכפרים על האדם, ולכן הם מוכיחים על כך שהקב"ה חפץ בו, אך יש לזה תנאי, והוא שיקבל אותם מאהבה. כמו שאנו מוצאים בקרבן אשם, שבא לכפרה, ויש בו הלכה שצריך להקריב את האשם לרצונו, וכמו שאמרו בגמ' (בבא בתרא מח, א) שמי שהוא מחוייב להביא אשם ואינו רוצה להביא, כופים אותו להביא, ולומדים את זה מהפסוק "יקריב אותו", משמע אפילו בעל כרחו, אבל מאידך מיד לאחר מכן כתוב "לרצונו", משמע שאם זה בעל כרחו זה לא טוב, על כן ההלכה היא "כופים אותו עד שיאמר רוצה אני", כלומר שעל ידי הכפייה שכופים אותו נשבר היצר הרע שבקרבו וכבר מתעורר הרצון הפנימי שפועם בו לקיים את ציווי התורה [כמו שפירש הרמב"ם בהלכות גרושין (פ"ב ה"כ) הטעם שמועיל גט המעושה ביד ישראל]. כמו כן גם בייסורים שמכפרים על האדם, זה רק אם הוא מקבל אותם מאהבה, אז זה נחשב לו "לרצונו", אבל אם אינו מקבלם מאהבה, הרי זה כמו שמקריב אשם בעל כרחו שאינו מכפר.

ואמרו שם עוד: "ואם קבלם מה שכרו - יראה זרע יאריך ימים", כלומר, אם ייסוריו היו שלא היו לו ילדים, והוא קיבל את הייסורים האלה מאהבה, השכר שלו הוא שיהיו לו בנים, יראה זרע! ולא זו בלבד, אלא אף הוא זוכה לברכה מיוחדת של אריכות ימים.

שתי ברכות אלו כשלעצמן גדולות הן, שהמקבל ייסורים מאהבה זוכר גם בברכת הבנים וגם בברכת אריכות ימים, אך לא זו בלבד: "ולא עוד, אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר 'וחפץ ה' בידו יצלח'", וברכה זו גדולה היא מקודמותיה, "ולא עוד", לא רק הברכות הראשונות אלא יש כאן עוד ברכה גדולה מאוד, שתלמודו יתקיים בידו. ונקודה זו מצד עצמה יש בה לעורר חיזוק גדול, שאנו יכולים לחשוב שהברכה הגדולה ביותר היא לזכות בבנים, או לזכות באריכות ימים, אך כאן בדרך אגב מלמדת אותנו הגמרא לא כן, ליכור את הלימוד – שתלמודו יתקיים בידו – זו הברכה הגדולה ביותר!

תורה לשמה הם פחות מהמעלה העליונה ביותר, והיא שכל העולם כולו כדאי לו, כלומר שראוי הוא לבדו שהקב"ה יברא את כל העולם רק עבורו, שזו באמת מעלה גדולה מאוד שמוכיחה על חשיבותו הגדולה של מי שעוסק בתורה לשמה.

¹ וכעין מה שמצינו במשנה באבות (ריש פרק ו): "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו", כלומר שכל המעלות האמורות שם אצל מי שלומד

אשרי העם יודעי תרועה

מתוך ההקדמה לספר 'עוטה אור' על או"ח

רק עם ישראל יודעים את הסוד הזה!

דוד המלך ע"ה אומר בתהילים: אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון (ט, טז), ופירש רש"י שיודעים לרצות את בוראם בראש השנה בתרועה, שמסדרים עליה מלכויות זכרונות ושופרות, ע"כ. וביאור הדבר, שאושרו וייחדו של עם ישראל הוא בזה שיש לו את הידיעה הנכבדה הזו (מלבד שאר הידיעות שיש לו) שראש השנה הוא יום דין וצריך לרצות את ה', ובמה הוא מתרצה – בשופר ואמירת סדר מלכויות זכרונות ושופרות. וידיעה זו אינה קיימת ולא הייתה קיימת מעולם אצל אומות העולם, ואפילו הפילוסופים הגדולים שבהם שהגיעו על ידי חכמתם ועיונם בבריאתו ית' להכרת הבורא ולדרגות גדולות – בכל זאת לסודות אלה לדעת מתי ה' יושב בדין ובמה אפשר לרצותו שהם דברים שא"א כלל להשיגם בשכל אנושי, לזה זכו רק עם ישראל, שבהגלותו יתברך עלינו במעמד הר סיני ונתן לנו את התורה, גילה לנו על ידי מסתורין דלילה ית'. ושבהם וייחודם של עם ישראל הוא בזה שיש להם עצם הידיעה הזו, כי גם משכילי וחסידי אומות העולם אילו ידעו בידיעה ברורה (כידעתם של ישראל שנתקעה תורה בלבבם בשעת מתן תורה) את הסוד שביום ראש השנה יעמיד במשפט כל יצורי עולם, ודורש מעשה כולם, ודן אותם על כל מעשה שיהיה אפילו הקל שבקלים, וחותר גזר דין עליהם, וכן אילו ידעו חומר העונשים שיש על כל חטא ופשע [וכגון אילו היו משכילים להתבונן בעונש החמור שקיבל אדם הראשון, על חטא אחד ויחיד נתקלל הוא וזרעו עד סוף כל הדורות בעונש החמור של מיתה, והוא מבהיל על הרעיון גודל העונש הזה, שהרי אילו לא חטא זה היו אדם הראשון, האבות, משה רבינו, וכל התנאים והאמוראים, וכל הדורות והברואים מיום ברא אלוקים אדם על הארץ ועד היום הזה – כולם חיים וקיימים אתנו היום, ובגלל חטאו היחיד של אדם הראשון נגזרה עליה וחורבנו הגמור של הגוף על כל בני האדם לכל הדורות], אם היו מתבוננים בזה ומבינים את זה, הלוא ודאי שהיו משכילי אומות העולם מחפשים אף הם עצות כיצד להינצל מן הדין, ואילו ידעו את הסוד שגילה לנו בוראנו שעל ידי תקיעת השופר ואמירת מלכויות זכרונות ושופרות יעלה זכרוננו לפניו לטובה ודאי שגם הם היו תוקעים בשופר ואומרים מלכויות זכרונות ושופרות, אך זו היא צרתם, שלא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, ואין להם את הסודות של עבודת ה' – במה הוא מתרצה, ואיזה מעשים הוא מתעב, ואשרינו מה טוב חלקנו שזכינו לקבלת התורה מפי הגבורה, שבה גילה לנו בוראנו סודות מלכותו, ושבראש השנה יכתובנו וביום צום כיפור יחתמונו, ונתן לנו את הדרך והעצה כיצד להתרצות לפניו, וגילה לנו שרמ"ח מצוות עשה הם מעשים שהוא חפץ בהם ועל ידי קיומם נזכה לחיי נצח, ושס"ה הלאוין הם מעשים שהוא מתעב, ומביאים את האדם לבאר שחת.

הכרת הבורא על ידי הבראה

ויסוד הדברים הנ"ל כתב הרמב"ן במאמר "תורת ה' תמימה" שחיבר, וביאר שם את מזמור י"ט שבתהילים – השמים מספרים כבוד קל-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, יום ליום יביע אומר ולילה ולילה יחזה דעת וגו', תורת ה' תמימה משיבת נפש וגו'. וביאר כוונת דוד המלך ע"ה, דאף שעל ידי הבראה יכולים להכיר את מציאות ה' יתברך, ואת כבודו וגדלו, וכמו שנאמר "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", והבראה כולה אומרת שיש בורא לעולם, והרקיע מעיד על עצמו שהוא מעשה ידיו של הקב"ה, ויום ליום יביע אומר – למי שרוצה לשמוע, ולילה ולילה חיוה דעת – למי שרוצה להתבונן, הן ביום בראותו את השמש שהיא אחת ממשרתיו של הקב"ה להאיר את העולם, והשמש הלוא היא כדור אש עצום שכתב עליה הרמב"ם (פ"ה מהל' שבועות הכ"ד) שהיא גדולה פי מאה ושבעים מכל כדור הארץ, וכל כולה אש לוהט, ואמרו החוקרים שחום האש של השמש גדול הוא מאוד, כשמונה פעמים יותר מהחום של האש הכי חמה שיש לנו כאן בארץ, ומבהיל מאוד למתבונן בהיקף גודל כדור האש [ונומה יש לנו ציור ממה שהפליגו חז"ל בעונשו של גיהנום וד"ל ועיין בגמ' (ע"ז ג, ב) דעת ריש לקיש דאין גיהנום לעתיד לבוא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה וכו' עיי"ש], ואם כך הם בריותיו ית', יש לנו ציור מהבורא ב"ה, כמו שאמר רבי יהושע בן חנניה לאותו קיסר (חולין ס, א): אם על אחד ממשרתיו של הקב"ה אינך יכול להתסכל, שכינה עצמה לא כל שכן. והכדור הלוהט הזה כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ אורח, ועולה בדהרה ומקיף מידי יום ביומו את הרקיע לעשות רצון בוראו המנהיגו. והן בלילה בראות האדם את הירח ואת ריבויים העצום של הכוכבים [עיי' מספרם בברכות לב, ב], שכל אחד מהם הוא עולם גדול וכולם תלויים במאמרו של הקב"ה, ודאי שעל ידי זה אפשר להכיר במי שאמר והיה העולם.

והמשכיל הדורש את אלוקים יכול להגיע על ידי עיון מתמיד ומעמיק בחכמת הבורא הנראית בברואים לאהבת השם וליראתו, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות יסודי התורה ה"ב) וז"ל: והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר

ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות וכו', ע"כ. ועיין מה שכתב עוד (פ"ד הי"ב שם). וכן יכול להשיג על ידי זה שה' משגיח על מעשי בני האדם, וכמו שאמר בתהילים (צד) בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו הנוטע אוזן הלוא ישמע אם יוצר עין הלוא יביט, ודו"ק להבין עומק המחשבה בזה. וגם הידיעה שיש שכר ועונש הוא ג"כ פשוט בשכל, כי הרי אנחנו רואים פגעים רבים בטבע, ולא יתכן שבורא העולם שכל הבריאה כולה היא ביטוי לחסדיו ית' שהיווה הכל יש מאין בלא שום חיוב, וברא ברואים עם כל צרכיהם, עולם חסד יבנה, לא יתכן שיפקיר את בריותיו לפגעי הטבע, וע"כ שהוא המהווה הכל ובעל כל הכוחות וכל המעשים חוזרים אליו, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ גוזרים עליו מלמעלה.

וכן ודאי שהכל בדין, כי ברור שק-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא, ועל כרחך שהוא לפי מעשי בני האדם, ומוכרח הדבר בשכל למתבונן בכל זה. וגם תיקון המידות וישרם, יכול המשכיל על דבר אמת להשכיל ולהצליח, כפי שמצאנו באיוב שזכה לכל זה בלא תורה, (עיין איוב לא, בפרש בפסוקים טז-כ, כט-ל), והוא משום שהיודע שאין הנזק והתועלת ביד הנברא כי אם ביד הבורא יתעלה, כנ"ל, הרי זה כבר מחליש מאוד הסיבה להקפיד על מי שעשה לו רע, כי הרי אף שמי שארע לו לא היה מוכרח על בחירתו להרע לו אלא בלעדי גזירת הבורא לא היה יכול לבצע את זממו, ומאחר שהרי באמת נגזר עליו מהמשים ובלאו הכי הרבה שלוחים למקום עליו לקבל את הדין, וכן אהבת הבריות הוא פשוט בשכל כמו שאמרו חז"ל אני בריאה וחברי בריאה, וכוונתם ז"ל מאחר שגם הזולת הוא ברייתו של הקב"ה שהשקיע בה הרבה חכמה ורוצה בקיומה, איך ישנא האדם את מה שה' חפץ... כללו של דבר: על ידי עיון מעמיק ומתמיד יכול האדם להגיע לשלמות בדעות ובמידות.

הכרה אמיתית – רק על ידי התורה

אך כל זה רק מהדברים שתחת השמש, אבל למעלה מן השמש, מתי קודש אברך הוא יושב בדין, ובאיזה מעשים הוא חפץ ואיזה הוא מתעב, שכל זה הם סודות עילאיים למעלה מהשכל האנושי, כגון שנטילת ד' מינים בסוכות הם לרצונו ית', וכל מצוות עשה ולאווין שאין השכל מחייב לעשותם או להימנע מהם, כולם אי אפשר לדעת כלל האדם מעצמו, ורק ישראל שזכו לקבלת התורה וגילוי מסתורים של קוב"ה, הם שיודעים מזה (מלבד מה שחכמת התורה כוללת ג"כ כל המושכלות שאפשר להשיגם בשכל ג"כ). ובפרט מי שזכה לידיעת התורה באמת בנגלה ובנסתר, שכל זה הם רזי דרוזין, שאין שכל האדם יכול להגיע להם.

ועל זה מסיים דוד ע"ה "תורת ה' תמימה משיבת נפש", יותר ממה שאפשר להשיג על ידי התבוננות בבריאה שאמר קודם – השמים מספרים כבוד ק-ל. והנה אחת המצוות שהפליגו הנביאים וחז"ל בעוצם סגולתה בעוה"ז ובעוה"ב, היא מצוות תלמוד תורה, שעליה במיוחד כיוון דוד המלך ע"ה באומרו תורת ה' תמימה משיבת נפש, פיקודי ה' ישרים משמחי לב, שהם כנגד ששה סדרי משנה כדאיתא במדרש שוש"ט – תורת ה' תמימה זה סדר נשים, עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים, שהוא מאמין בחי העולמים וזורע, יראת ה' טהורה זה סדר טהרות וכו'. ובמשלי (ו) נאמר: בהתהלךך תנחה אותך – בעולם הזה, ובשכבת תשמור עליך – בעולם הבא, והקיצות היא תשיחך – לעתיד לבוא. ובכתובות (קיא, ב) אמר ריש לקיש עמי הארצות אינם קמים לתחיית המתים, שנאמם כי טל אורות טליך, מי שיש בו אור תורה, אור תורה מחייהו עי"ש. ובברכות (יז, א) הני נשי במאי קא זכיין, אף דמצוות במצוות עשה שאין הזמן גרמן, מ"מ עיקר השכר הוא רק בתלמוד תורה, ועל זה מתרץ: באקרוי בנייהו לבי כנשיאתא ובאתנוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתי מבי רבנן, דהוא ג"כ בזכות תלמוד תורה של ילדיהן ובעליהן. ובמדרש שוחר טוב מזמור מט, אשרי אדם שרואה את התורה מלובנה כשלג, שאין סוף למתן שכרה, כשיבוא הקב"ה לפרוע לישראל מתן שכון על עמלן בתורה וישפיע עליהם בזכותה לעתיד לבוא באותה שעה הן אומרים לאומות העולם, זכינו על שעסקנו בתורה, ומה אתם הייתם אומרים לנו לריק יגענתם, ראו מתן שכרה. ובברכות (ה, א) כל העוסק בתורה ייסורים בדלים ממנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף. ובאבות (פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועוד דרך ארץ. ובזוהר הקדוש (ואתחנן) תא חזי כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עילאה על כולא, דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעילאי ותתאי ולא דחיל מערעורין בישין דעלמא בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי ואכיל מינה בכל יומא וכו', ואפילו אתגול עליה מותא כלא יתבלט ולא שראי עלוהי וכו'.

נדבת נכד מורנו הרב, ידידנו הרב יצחק שלום סופר שליט"א, לרגל הולדת בנו שיחי', יח"ר שיזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
מל' 054-8520936
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 שלווח 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת
"קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלווח 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"י חבנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 22.00
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

מרחוק ה' נראה לי

בעוד חנה רואה שבנה חלוש, היא מתחייבת למסור אותו לה' עד עולם. כי דווקא בתחילת השנה כדאי שאדם יידע – גם בעומק השברון, החיסרון והחידלון, חיים בידיעה המכווננת לפסגת השלמות.

נביאים המתנבאים, כיון שנקראו בשם 'שמואל', ושמואל 'בקוראי' שמו, די היה בקריאת השם (יוסף תהלות על תהלים צט, ו).

אז כל האמהות היו ראויות. וכל הילדים גם כן היו 'בתורת' שמואל, ולא היו מופקעים מהמדרגות שלו. ובכל זאת לא זכו, רק חנה זכתה.

למה חנה היא היחידה שזכתה להביא את שמואל לעולם?

מפנקותא יתירתא חזייתא ביה

החלבה היא שקטן פטור מעלייה לרגל. גדר קטן לעניין זה, כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית.

ולמרות זאת חנה לא עלתה ולא העלתה את בנה שמואל. 'וחנה לא עלתה, כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והבאתיו' (בהפטרה).

הסיבה שחנה לא עלתה, מבוארת בגמרא (חגיגה ו), משום שראתה בבנה שמואל 'מפנקותא יתירתא'. הוא מפונק וחלש ולא יסכן לתלאות הדרך, מוטב ישאר תחת סינר אמו ברמתיים צופים. והוא פלא.

אם את רואה שבנך חלוש ומפונק ולא מסוגל, מה הוא זה המושך הדברים לאלקנה 'ונראה את פני ה' וישב שם עד עולם'? תוך כדי דיבור שהילד לא מסוגל, היא מודיעה שיוגדל עוד קצת ומאז ישב בבית ה' עד עולם, לכל החיים.

מה פשר הקיצוניות הזו, מצד אחד להותירו בבית ולבטל מצוות עשה כי הוא לא מסוגל, ומהעבר השני להודיע שהוא מוקדש לה' עד עולם?

עד שהיו כל ישראל עולין

אבל זה פן אחד לקושי. הסכיתו ושמעו מעם למה זכה אלקנה לבן בזה, והקושי יתעצם;

הזמן גרמא לחשבון נפש והתבוננות. לא רק של השנה החולפת, אלא של כל תמונת החיים ותהלוכותיהם, מה בין בני לבין חמי, מה עשיתי ומה ראוי להיעשות ועד היכן. חשבון נפש המבחין בין יעקב איש תם יושב אהלים לבין עשו איש ציד איש שדה. ונתבונן נא.

אחת הסיבות שמפטירים בראש השנה אודות פקידת חנה, הוא משום שנפקדה ביום ראש השנה. כמובן שזה מעם אחד מתוך רוב נימים וקשרים וסתרי תורה, אבל כך תיקנו רבותינו, ועל דבר זה ניתן דעתנו ערב השנה הבאה עלינו לטובה.

לפני שנפקדה חנה – גילו רבותינו – יצאה בת קול לבשר על לידתו של אותו צדיק. ומכיון שמאמר זה יכול לפרנס תורות שלמות לימים הנוראים, נציג אותו כאן בשלמותו (הובא ברש"י שמואל א, א, כג).

רבי נחמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק אמר, בכל יום ויום בת קול יוצאת ומפוצצת בעולם ואומרת: 'עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל'. וכל אשה שהיתה יולדת בן, היתה קוראת שמו 'שמואל', כיון שהיו רואים את מעשיו, היו אומרים 'אין זה שמואל'. כיון שנולד זה וראו מעשיו, אמרו 'דומה שזה הוא'!

למה כל אישה ששמעה את הבת קול תצפה שבנה הנולד יהיה זה המוכרז? וכי עשתה הכנה מתאימה לכך או השקיעה משהו מעבר לקריאת השם הסמלית??

ומסתבר שכן.

לא כל אשה מן השוק שומעת בת קול. ואם היא מעוברת ושומעת בזו בת קול, ייתכן שיש לה אחיזה במדרגה הזו, והרי בדור של נביאים עסקינו. אם כן כל אחת עשתה מה שצריכה אם יהודייה לעשות כדי שיהיה לה בן כמו שמואל שיחל להושיע את ישראל. ולא זכתה.

ובמאמר מוסגר – הגאון חיד"א מוסר בשם בעל פרי הארץ, רבי ישראל מאיר מזרחי (אחיו של הראשון לציון רבי נסים מזרחי), 'חידוש עצום ורב'; גם הילדים האחרים זכו לנבואה ונעשו לחבל

אלקנה היה עולה למשכן שילה ארבעה פעמים בשנה, שלשה מן התורה ואחת שקיבל עליו בנדבת. את העלייה היה עושה ב'עסק' גדול, מעודד את ביתו וקרוביו להצטרף, ובדרך היו נעצרים ולנים ברחובה של עיר. אנשים התקבצו, התעניינו והתרגשו.

בשנה הראשונה הצטרפו אליו חמשה בתים, בשנה השניה הלך בדרך אחרת והצטרפו אליו עשרה בתים, ולאחר שלוש שנים, 'היו עולין עמו כמו שישים בתים, עד שהיו כל ישראל עולין... ובשכר זאת זכה לבן שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצוות' (תדב"א פ"ח).

כל המציאות של שמואל בעולם, היא בגלל העלייה לרגל. מצפים אנו שאדם כמו אלקנה, האיש שחידש וסלסל במצוות העלייה לרגל יותר מכל אחד אחר מישראל, שעודד ודחף את כל ישראל אחריו לעלות למשכן שילה, הוא זה שיהדר ויסלסל גם ביחס לבנו היחיד מאמו, זה שגולדל לאחר בת קול המודיעה כי הוא יושיע את ישראל. והנה פלא, דווקא אלקנה לא מעלה את בנו שמואל לרגל.

אחה אלקנה, אבי העלייה לרגל, האת ביום זה דתך שוכח??

באותו רגע, באים כאחד

אדם גדול, הוא לאו דווקא אדם שעושה מעשים גדולים, אלא אדם שיכול לראות לגובה, למרחקים. גם כשהוא נמצא במקום חשוך וחסר יכולת, גם כשנמצא בתמונה שחורה וקודרת, המציאות סוגרת עליו מכל פינה ואין עתיד או אופק הנראה לעין שיכול לפתור את הקושי, בו בזמן שנמצא במצב הקשה, באותו זמן בדיוק יודע להיכן הוא עוד יגיד וישיג.

אדם גדול זה אדם שיודע לווסת את ההרגשים שלו, ולא לתת להם לשקוע בדכדוך הומני.

יושבת חנה בביתה, מצפה לבנה היחיד, מתכננת שגם הוא יעלה למשכן שילה כמנהג אביו. והנה מתברר שיש כאן ילד מפונק, לא מסוג הילדים שיעלו לקודש. לכאורה הציפיות ממנו תשארגנה נמוכות, אולי חקלאי, אולי רועה צאן.

באותה גשימה בה חנה מחדדת לבעלה שהילד מפונק, כבר מודיעה שתושיב אותו בבית ה' לעולם, ברגע אחד מדלגת והולכת עד הקצה האחרון.

יגדל הנער, נראה, נדון בשעת מעשה, נדבר מה אפשרי, נחליט בהמשך.

חנה לא פושרת ידיים בשעת הקושי וקוברת את חלומותיה. בעודה מגלה את הקושי, באותה עת גם מתחייבת להיכן עליה להגיע.

וישב שם עד עולם

ראו נא את אביו אלקנה. הפיץ בין ההמונים את התשוקה לעבודת הקודש, היום יקראו לזה 'תעמולה' או 'קמפיין'. לא הבטיחו לאלקנה שיצליח במלאכתו, לא ידע אם צריך כאן שנות דור עד שהמושגים יוטמעו, אם בכלל.

אלקנה לא הרים ידיים. לפי חשבון של בשנה אחת חמש בתים, ושנה שניה עשר בתים. צריך עשרים שנה בשביל להגיע למאה בתים. מאה שנה לחמש מאות בתים. צריך לחיות נצח כדי לשכנע את כל בית ישראל ולהפוך את הלבבות. **אבל** אלקנה הכיר את סוד הברירה, הסוד שיקראו ביום השני של ראש השנה; 'מרחוק ה' נראה לי, ואהבת עולם אהבתיך. על כן משכתיך חסד'.

ההנהגה של עם ישראל בעולם זה 'מרחוק', אין שום הבטחה ואין שום התחייבות, אף אחד לא חתם איתך חוזה על הצלחות, אבל תמשיך לעבוד.

זה מאפיין ייחודי לזרע אברהם יצחק ויעקב. גוי לא מסוגל לעבוד בצורה הזו. להיפך, 'זהויה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה'. אם לגוי לא מסתדר משהו בעבודת האלילים שלו, הוא יתקצף ויקלל את מלכו ואלהיו, יטיח דברים כלפי אמונתו.

אבל אצל ישראל – מרחוק ה' נראה לי. אני רואה את הבורא גם מרחוק, את כל ההנהגה העולם מרחוק. גם שכעת אני בקושי.

גם בשעה שחנה רואה מפנקותא יתירתא אצל בנה, היא מגנת במיתרים של 'וישב שם עד עולם'.

וזו תקוה לגמחרי לבב, גם אם השנה הייתה 'ונתנה תוקף', ואנחנו עדיין בתוך אותו תוקף, יש לנו תוכניות מרחיקות לכת.

גם במצב הקשה ביותר – אנחנו 'וישב שם עד עולם'!

לעילוי נשמת

עבד ה' נאמן

הרה"צ ר' יעקב אקוקה זצ"ל

משגיח ישיבת דרך חיים – ב"ב

נלב"ע ביום שב"ק פרשת כי תצא תשפ"א

להצלחת

הר"ר משה בן יוכבד שליט"א

ברוחניות ובגשמיות

מעייני החידוק

הרב שמעון פרג שליט"א - ישיבת מיר

פרוטה מן הכיס ועוד כתב שהלשון אניות הכוונה באניות רינתם לשון שמחה ויעוין שם דהוסיף את כל הניסים שיעשו באחריות הימים שהכל מרומז בתוכחה של פרשת כי תבא שזה מרמז לגלות האחרון ולגאולה האחרונה, ובזה רואים את דברי הרדב"ז הנ"ל דכל התוכחה שקראנו בפרשת כי תבא זה הכל עניינים של רחמים ולכן בכל הפסוקים של כי תבא נמצא שם הויה שלא מוצאים בפרשת בחוקתי עי"ש, ובזה רואים את כל הניסים שנעשו בשנים האחרונות הכל מרומז בפרשת כי תבוא כמו שכתב והשיב ה' בך את מדוה מצרים הכוונה כימי צאתך מארץ מצרים הראנו נפלאות דהיינו כמה שרואים כ"כ הרבה אסונות רח"ל מ"מ בכל אסון לפי ממדי האסון היה צריך להיות פי עשר או מאה והקב"ה ברוב רחמנותו ממתיק את הדינים ורואים הרבה נפלאות כמו שראינו במירון וקרלין ועוד מקומות. ויעוין ברש"י בפרשת נצבים על הפסוק הנ"ל למה נסמכה פרשת אתם נצבים לפרשת התוכחה כתב רש"י שכתוב שם היום כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם והוא עתיד להאיר לכם והקללות והייסורים מקימין אתכם ומקרבינן אותם לפניכם. ומרש"י מבואר דכל היסורין שאדם עובר בעוה"ז זה רק להעמיד אותו ולקיים אותם לפניו. ושמעתי משל נפלא בזה דידוע הקושיא של הסבא מסלבודקא דאברהם אבינו היה לו בן שסטה מדרך אבא וליצחק היה בן שסטה מדרך אביו וישמעאל חזר בתשובה ואילו עשיו אע"פ שכיבד את אביו לא חזר בתשובה ותירץ הסבא מסלבודקא שאת ישמעאל גרשו ואת עשיו לא גרשו. וחשבתי בביאור דבריו ע"פ משל ששמעתי בעשיר גדול שהיה לו בן סורר ומורה וכל הזמן גר בדירת אביו והמשיך לסרור עד שאביו זרקו מביתו ובתחילת דרכו הבן היה שוכב ברחובות עד שנתמלאו רחמים של איזה אדם והכניסו לביתו וסידר לו פרנסה מסודרת עד שנהפך לעשיר מצד עצמו ושלח לאביו מכתב שהוא לא הרויח כלום בזה שהוא זרקו מביתו כי גם עתה יש לו עשירות ולא חסר לו כלום וגילה לו אביו שכל העושר שיש לו היום זה הכל בא ממנו והוא סידר לו את האדם שיכניס אותו לביתו וסידר לו כל העבודה ואז הבן נתקרב לאביו כך עם ישראל היו בבית המקדש איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו והרגישו שלא חסר להם כלום וחטאו והגלם מארצם והרבה אנשים מסתדרים יפה בתוך הגלות

ברש"י למה נסמכה פרשת נצבים לרשת קללות אלא לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט קללות שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלה התחיל משה לפייסם אתם נצבים הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו. והקשה הכלי יקר ממ"נ אם הקב"ה מעניש לעוברי עבירה כמבואר בתוכחה של פרשת כי תבא אז מה איכפ"ל שהוריקו פניהם הרי שטרו ושוברו בידו והוסיף בדבריו ובחינם יעד להם כל אותם התוכחות כי לעולם לא יפחדו מהם ומורא לא יעלה על ראשם מן אותן קללות כי יאמרו הרי חטאנו כאלה וכאלה ולא רבצה בנו וגם משה הבטיחנו שגם אם יוסיפו לחטוא לא יגע בנו רע, וא"כ עשה משה רבנו תרתי דסתרי אהדדי עי"ש. ויעוין ברש"י דכתב וז"ל והקללות והייסורים מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו. ויעוין ברדב"ז דהביא את דברי הזוהר בפרשת כי תצא שהביא את הקושיא הידועה דבתוכחה של ת"כ מוזכר פסוקי נחמה כמו שכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וזכרתי להם ברית ראשונים ואילו בפרשת כי תבא לא מוזכר שום פסוקי נחמה וידוע דברי הרמב"ן דכ' בפ' בחוקתי דהתוכחה של פרשת בחוקתי שייך לבית ראשון והתוכחה של כי תבא שייך לגלות האחרון ולגאולה העתידה ותירץ הרדב"ז דאף דלא מוזכר בתוכחה של כי תבא פסוקי נחמה מ"מ בפרשת בחוקתי לא מוזכר בכל התוכחה שם הויה דהוא שם של רחמים כידוע ואילו בפרשת כי תבא כמעט בכל התוכחה מוזכר שם הויה ומזה רואים דכל התוכחה יבא במידת הרחמים ויעוין בזוהר שכל התנאים נתקשו בקושיא הנ"ל מדוע לא הוזכר בפרשת כי תבא שום פסוקי נחמה עד שבא אליהו הנביא ותירץ להם ואעתיק את תו"ד פוק וחזי מלך שאוהב לבנו ואע"פ דאביו מקלל אותו ומכהו אהבת מעיו עליו כך הקב"ה אע"ג דקלל דבריו הם באהבה אע"ג שנראה בגלוי שהם קללות מלייהו ברחימו דבריו הם באהבה ועי"ש דהוסיף דרואים בסוף התוכחה שהקב"ה אומר גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך למה לא כתוב יעלה ה' עליך אלא יעלם ומזה רואים דהתוכחה של כי תבא זה הכל ברחמים לשון העלמה עי"ש דהוסיף בזוהר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ולשון באניות הכוונה בעניות כמו שכתוב אין בן דוד בא עד שתכלה

אבל באיזהו שום מקום הקב"ה מגלה להם ע"י נסיונות ויסורים שהוא עומד מאחורי כל העשירות שלהם והרבה אנשים חוזרים בתשובה. וזכורני לפני הרבה שנים שהייתי בארה"ב אצל גביר גדול וחי שם בעשירות גדולה ויצאתי בהרגשה שהגביר הנ"ל א"צ את הגאולה כי לא חסר לו כלום בארה"ב ולא עבר כמה שבועות ופגשתי את אחד מידידיו וגילה לי כמה שהוא מסובך (עם האף בי אי) וכמה הוא מחכה לגאולה ומזה רואים שכל הגלות זה רק לטובתנו כדי להכיר שכל החסדים שהקב"ה עושה עמנו זה רק שנכיר שהקב"ה עומד מאחורי הכל ובזה שנכיר בזה כבר לא נצטרך לעבור כ"כ הרבה נסיונות וייסורים. וכמה פעמים רואים הרבה אנשים שמתוך הייסורים בנו את עצמם והתחילו להתפלל יותר וללמוד יותר ולעשות צדקה יותר ואכמ"ל כי רבים המעשים אשר אפשר לכתוב ע"ז גליונות רבים, ובזה מובן היטב ההבדל בין עשיו לישמעאל דעשיו שהמשיך לגדול בביתו של יצחק אבינו לא ראה והרגיש בחסרונו ואדרבה דבק במצוות כיבוד אב ומש"ה לא חזר בתשובה אבל ישמעאל שנזרק מביתו של אברהם אבינו והרגיש בגלות בסוף חזר אל הקב"ה. ובכתבי המאמר התקשר אלי ש"ב הגאון רבי יצחק אייזיק פרג שליט"א מראשי ישיבת קול תורה והקשה לי על דברי התוס' במגילה דף ל"א דכתבו דכמו דבעצרת מפסיקין בפרשה במדבר כדי שלא יהיה נסמכת פרשת בחוקתי לשבועות משום תכלה שנה וקללותיה ושבועות הוא יום הדין על פירות האילן כן לפני יום הדין מפסיקין בפרשת נצבים כדי שלא להסמיך את כי תבא לר"ה ומש"ה קורין נצבים ששם אין קללות והקשה דהרי גם בפרשת נצבים איכא קללות והיה בשמענו את דברי האלה הזאת לא יאבה ה' סלוח לו והבדילו ה' לרעה וכו' ומצאתי בספר כלי יקר דעיקר הקללות שבפרשת נצבים הולך על עוון ע"ז במחשבה דזה עבירות שבסתר וראיתי בכתבי הגר"א דיסקין שליט"א שכתב בשם המפרשים שכל הארורין שנמצאים בפרשת כי תבא זה על עבירות שבסתר וע"ז נאמר הנסתרות לה' אלוקינו וחידש חידוש נפלא שי"א נקודות שכתוב והנגלות לנו ולבנינו זה כנגד י"א ארורין ומצאתי שזה מבואר ברשב"ם על התורה בפסוק ט"ו על הפסוק ארור אשר יעשה פסל ומסכה מעשה ידיד חרש ושם בסתר וז"ל 'כל הארורין שנים עשר כנגד שנים עשר שבטים וכולם עבירות

שרגילים להיות בסתר חוץ משנים שלפעמים הם בגלוי ולפעמים בסתר והן עו"ג ומכה רעהו בסתר ולכך פי' בשניהם בסתר, והוסיף הגר"א דיסקין שליט"א דיש י"א נקודות בפסוק הנגלות לנו ולבנינו וזה כנגד הי"א ארורין, ונראה לומר דדבריו הם פי' רש"י בפסוק כ"ד שכתב בשם ר' משה הדרשן י"א ארורין כנגד י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא היה בלבו לברכו לפני מותו כשברך שאר השבטים לכך לא רצה לקללו, ומה דכתוב בתורה ארור אשר לא יקים את דברי התורה אי"ז בארור חדש אלא זה המשך אבל יעוין ברשב"ם דכתב דאיכא י"ב ארורין כנגד י"ב שבטים ובדעת רש"י איכא מוסר השכל שגם אם לפעמים רוצים לקלל זה רק אם יכולים גם לברך אבל שמעון הואיל ולא ברכו גם לא רצה לקללו וזה מוסר השכל בנושא של שמאל דוחה וימין מקרבת ואכמ"ל. ולסיום המאמר אכתוב מה שקראתי במאמרי מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א שכתב דכל הייסורים שאדם עובר במשך השנה זה רק רפואות לאדם וכמו שברפואות יש תרופות מרות ועוברים ניתוחים קשים כי יודעים שזה הצלת חיים כך הייסורים שאדם עובר זה הכל תרופות ויותר מתרופות כלשון הפייטן בסליחות לשני קמא וממכה עצמה מתקן רטיה דהמכה עצמה היא הרפואה לאדם ובזה חיזק דהרבה פעמים שכל הייסורים שאדם עובר זה רפואתו ובלא זה היה חולה ובעיני ראיתי זוג שלא היה להם זרע של קיימא הרבה שנים ואחרי הרבה תפילות נושעו ואחרי שהבן השני שם נכנס בשנשוואן אמרנו שם בדרשה שהנס הכי גדול בשידוך הזה שההורים חיכו כ"כ הרבה שנים ללידת בנם דאם היו נושעים מיד אז החתן כבר היה היום בן ל"ב שנה והכלה היתה רק בת י"ט שנה ובודאי שהשידוך לא היה יוצא ומזה רואים שכל ההמתנה היה לטובתם וכן רואים את זה הרבה פעמים במעוכבי זיווג שהעיכוב זה לטובתם. ובשנה האחרונה היה בחור ב"שה"ק שהתארס בגיל ל' ולא הבינו את סיבת עיכובו ובבואנו אל הארוסין התברר שבזמן שהוא נכנס לשידוכים היתה הכלה בת י"ב שנה וכ"כ הרבה סיפורים יש בזה והקב"ה יעזור שלא נצטרך להגיע לכאלו נסיונות וכל אחד ימצא את זיווגו בעתו ובזמנו ויתברך בזרע של קיימא מיד ונזכה לכוח"ט.

**לזכות ידידי
איתמר בן חנה
רחל שמרבה תורה
בישראל**

**לרפואת החתן הבה"ח
יששכר דוב בן דינה חוה
שנמצא מחוסר הכרה
מש"ק וזמן חתונתו קרב**

**לזכות ידידי הרב יונתן
חיים בן מלכה הי"ו שכל
העולמים הוא בזכותו ע"י
ידידו משה בן שרה ומש'**

**לזכות ידידינו הרב
משה והרב רפאל חסן
להצלחה בכל העניינים
ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל**

גליון 23 ראש השנה תשפ"ב

מעייני החידוק

הרב שמעון פרג שליט"א - ישיבת מיר

למדברות בדור הזה וענה לו החזו"א היכלי הישיבות הן המדבריות.

ובזה יישב את קושי העולם מה שאומרים בפרק לדוד ה' אורי וישעי אחת שאלתי וכו' ומסיים דוד עם הרבה בקשות לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ותירץ ע"פ דרכו שאם אדם יושב בביהמ"ד כבר זוכים להכל ולא משנה באיזה מצב נמצאים ובזה מובן היטב שעיקר הסליחות זה אשרי יושבי ביתך וכו' ובעיקר צריך לדעת את סוף המזמור של לדוד ה' אורי וישעי שזה קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך דהיינו אפילו אם אדם עובר נסיונות בביהמ"ד אבל אם מחזיק במידת הבטחון ומתחזק אז בסוף הכל עובר כחלום יעוף.

והמשיך הר"ן דלמ"ד בניסן נברא העולם למה דנין את האדם בר"ה יותר מבשאר הימים וכתב הר"ן בתו"ד לפי שרצה הקב"ה לזכות את ישראל במשפט ורוצה לדונם בזמן כפרה וסליחה שהוא יוה"כ נתנה להם תורה זמן כדי שבו יפשפשו וישובו אל ה' והוסיף הר"ן ואפשר עוד שמר"ה ועד יוה"כ התחיל השם להתרצות למשה וביוה"כ נתרצה לגמרי ולפיכך רצה הקב"ה לדון בריותיו בזמן שנקבע לסליחה ולכפרה.

וידוע מה שכתב הרמב"ן על חודש תשרי שהוא מאזנים שהם רמז למאזני המשפט. וכתב הגר"י גלינסקי זצ"ל אילו זכינו היינו מגיעים לראש השנה עם שקי מצוות אין ספור ובלא עוונות עכשיו שהעוונות רבים מספר והתשובה שטחית וקלושה והמצוות מעטות ושדופות יש לנו בעיה.

וכתב הגר"י גלינסקי שהעצה למלא את השקים במצוות הוא תלמוד תורה והביא בשם הגר"א על מה שכתוב ותלמוד תורה כנגד כולם ואמרו בירושלמי כל חפצך לא ישוו בה שאפי' כל מצוותיה של תורה אין שווה לדבר אחד מן התורה, וכתב הגר"א דאפי' מילה אחת של תורה שנשים על כף המאזנים ומצד שני תרי"ג מצוות הכף תכריע והחפץ חיים הביט בשעון וראה שבדקה אחת אפשר ללמוד מאתיים מילים.

בס"ד אנו עומדים סמוכים ליום הדין וידוע דברי הר"ן בראש השנה על המשנה בארבעה פרקים נדון העולם בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניך כבני מרון דהביא הר"ן שם את מחלוקתם של ר' אליעזר ורבי יהושע אם בכ"ה אלול נברא העולם או בניסן נברא העולם ולמ"ד בכ"ה אלול נברא העולם יוצא דלידת אדם הראשון היה בראש השנה שהוא ביום ו' ובאותו יום נפל בחטא עץ הדעת ויצא בדימוס ואמר הקב"ה כשם שיצאת בדימוס בר"ה כך עתידין בניך לצאת בדימוס ביום זה וכו' בחודש השביעי ומכאן סימן למה אדם נדון בראש השנה יותר מבשאר הימים ואף בשמים יש אות שמזל מאזנים כי בו פלס ומאזני משפט לה', ולפי המ"ד הנ"ל מתחילים לומר סליחות ביום כ"ה אלול שבו נברא העולם.

ונתעורר חידוש חדש השנה בעמדנו בימי הסליחות דהפתיחה של הסליחות זה אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה וגם רואים שבכל האלול מתחילים לדוד ה' אורי וישעי שזה ראש השנה ויוה"כ עיקר התפילה של דוד המלך זה שבתי בבית ה' כל ימי חי וכו', ושמעתי בשם החפץ חיים לומר שידוע דס"מ בא להלחם עם יעקב כמו שכתוב ויותר יעקב לבדו וכו' והקשה הח"ח למה לא נלחם הס"מ עם אברהם ויצחק רק עם יעקב ותירץ שאברהם אבינו היה עמוד חסד חסד לאברהם יצחק עמוד היראה פחד יצחק אבל הפחד הגדול של הס"מ הוא יעקב שיעקב הוא איש תם יושב אהלים ולית ליה מילה לתברא של יצה"ר אלא התורה, וראיתי בכתבי הגר"י גלינסקי זצ"ל שכתב דגם בלעם בן בעורר ואבנימוס הגרדי כל הפחד שלהם היה מביהמ"ד כמו שכתוב כ"ז שקולו של יעקב מצפצף בביהמ"ד אין קולו של עשיו וכל הגאולה תלויה ביעקב.

וידוע שהאדמו"ר מסאטמר זצ"ל ביקר אצל החזו"א זצ"ל ואמר לו את דברי הרמב"ם בהל' דעות דרך ברייתו של אדם שנמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חבריו ורעיו לפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים ולהתרחק מן הרשעים ואם היו כל המדינות נוהגות בדרך הרעה ילך למערות ומדברות והקשה לחזו"א מדוע אין אנחנו הולכים

והביא שם את הסיפור כשחלה הגרנ"ט ובקשו תלמידיו לתרום מזמנם לרפואתו וכל אחת תרם זה שנה וזה שנתיים וכשבאו לח"ח זצ"ל הוא היה מוכן לתרום רק רגע אחד מחייו להצלת מרן הגרנ"ט זצ"ל והביא את הגמ' במנחות דף צ"ט שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי תורה מה אני ללמוד חכמה יונית קראו עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה צא ובדק שעה שאינה יום ואינה לילה ולמוד בה חכמה יונית, והואיל ואין החיים שלנו ואין הזמן שלנו איך נוכל לתרום מחיינו לזולת.

וסיפר הגר"י גלינסקי זצ"ל שבראש חודש אלול היה החפץ חיים מדבר שלוש דקות מוסר וכה היו דבריו **'דאם אדם היה עשיר היה קונה אתרוג מהודר וד' מינים מהודרים כדי לקיים מצוה מן המובחר הדר שבהדר ומילה אחת של תלמוד תורה שכרה עצום יותר מהאתרוג וד' מינים ושופר ומצה ובדקה אחת אפשר ללמוד מאתים מילים אלף מילים בחמש דקות כתרי"ג אלפי מצוות ומאחרים לסדר בחמש דקות' וסיים.** וכששמעו כל הישה"ק את דרשת הח"ח זה הרעיש את הלבבות.

ומזה רואים כמה צריך להתחזק בשקיעות בלימוד כי זה יסוד ההצלחה של יום הדין לשקול את המאזנים והביא שם הגר"י גלינסקי בשם הבן איש חי בשם המקובלים שגודל הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שב"ק אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול ונמצא שבדקה של ש"ק מקבלים כשכר של שש עשרה שעות למוד רצופות ועשרים ושתיים מיליון מצוות. ועיי"ש שהביא בשם האורחות צדיקים שכל העושה מצוה בשמחה יש לו שכר אלף ידות ואם עושה בעונה זה עוד אלף ידוע מעושה בגאווה והדברים מבהילים כמה זמן אנו מבזבזים ומפסידים כ"כ הרבה מצוות.

והעצה השניה הוא בויתור, ושמעתי מהגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א שכתב עוד עצה להכריע את כף המאזנים על סיפור שהיה בימי הרש"ש בישיבת נהר שלום בשני אנשים שרבו על מקום שסמוך למקומו של הרש"ש והיו בטוחים שע"י המקום שיושבים יצליחו לזכות ביום הדין משום שזה סמוך למקומו של הרש"ש שכל כולו היה מתפלל עם כוונות גבוהות. ובלילה שלפני ר"ה

חלם אחד מן הצדדים שהוא בא לפני כסא הכבוד ומביאים את המאזנים ובאים כל שקי העבירות בצד אחד ובצד השני עומדים שקיות קטנות של מצוות והיה בטוח שדינו אבוד ופתאום שמע מהקב"ה ומה עם מדותיו ואז קפץ ויותר ונתקיים בו כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו ונמחקו כל עוונותיו ומיד קפץ ממיטתו ויותר על מקומו ובעולם ידוע כמו שהח"ח כל ימיו חיזק בענין התמדת התורה ולא לבטל מהתורה כך חיזק בעניין הויתור וכמה צריך להתחזק בימים אלו של ר"ה גם בשקיעות בלימוד שהוא רפואה לכל המחלות כמו שמבואר בהגר"א בקהלת וגם צריך להתחזק בענין הנושא של ויתור שהוא סגולה נפלאה ליום הדין כמו שביארנו.

והשנה הזאת תשפ"א שעברנו כ"כ הרבה טרגדיות הן בקורונה והן במירון וקרלין ובמירון היה מ"ה הרוגים, וידוע שמ"ה זה ר"ת גם למידת הדין וגם למידת הרחמים והכל תלוי בידי אדם איך שמתנהג עם הבריות אם מידת הדין או מידת הרחמים וכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. וגם זה מידת הענווה שזה שורש כל הפתרונות לכל הבעיות שבעולם כידוע כמה דברים נהרסים מחמת הגאווה ואכמ"ל. וזכורני שלפני כמה שנים הייתי עם אחד מקרובי משפ' בבית חולים בר"ה וסיפר שם הפרופסור שאינו יהודי כמה ניסים רואים בר"ה בחולים מסוכנים וזה שייך לכל התפילות והשופר שמתפללים בר"ה.

ובזה אנחנו צריכים להתחזק אפילו במעשים קטנים כמו שידוע המדרש בקהלת שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו ר' אליעזר ברבי שמאי פתר קרא באברהם אבינו א"ל הקב"ה אתה אמרת ואקחה פת לחם וסעדו לבכם חייך שאני פורע לבניך במדבר ורחצו רגליכם חייך שאני פורע לבניך במדבר ולעתיד לבוא שנאמר וארחצך במים. וכמה מרן הגר"ח שמואלביץ היה מתפעל מהמדרש הזה שעל מעשה קטן זוכין לכ"כ הרבה ישועות והוסיף דבודאי המדרש הנ"ל זה עיקרו שייך לאבות הקדושים שהם היו בגדר זריעה ומעשה אבות סימן לבנים אבל בודאי שכל אחד לא ישלול אפילו חיזוק אחד והתוצאות מי ישורנו. והקב"ה יעזור שנזכה לכוח"ט.

לזכות ידידי
איתמר בן חנה
רחל שמרבה תורה
בישראל

לרפואת החתן הבה"ח
יששכר דוב בן דינה חוה
שנמצא מחוסר הכרה
מש"ק וזמן חתונתו קרב

לזכות ידידי הרב יונתן
חיים בן מלכה הי"ו שכל
העלונים הוא בזכותו ע"י
ידידו משה בן שרה ומש'

לזכות ידידינו הרב
משה והרב רפאל חסן
להצלחה בכל העניינים
ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל

הפרשה המחנכת

ניצבים - ד"ה 72

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

הרב שלמה רזנשטיין

רוממות ומלכות ד' ורוממות עם ישראל

בעבר היה נהוג לקטלג את התחושות המלוות את האדם בראש השנה – יום הדין, לפי אלו ההולכים בתורת החסידות, ומנגד אלו הנקראים 'מתנגדים'. וכך לימדונו בצעירותינו, שאצל הליטאים יום זה מאופיין בחרדה גדולה כשאימת הדין נתונה על פניהם בדרכם לבית הכנסת, בתפילתם ובכל דרך החשיבה כלפי יום זה שבו כבקרת רועה עדרו יעברו כולם לפניו כבני מרון, מי באש ומי במים. ואילו בקרב החסידים יום זה הוא יום שמחת המלכת הקב"ה על עולמו ובשמחה גדולה הם ניגשים לעבודת הקודש של יום זה, היום הרת עולם, מלכויות זכרונות ושופרות – כדי שתמליכוני עליכם.

באופן אישי, כמי שגדל בחצר חסידית והתחנך בישיבות הליטאיות, לא מצאתי את ההבדל הזה בזמנינו, לא מבחינת המסרים המועברים לתלמידים בשיחות המוסר לקראת חודש אלול, ולא בפועל בעבודת יום קדוש זה.

תחושת הרוממות של עם ישראל והמלכת הקב"ה, היא היסוד שסביבו הכל משוחחים, ובתחושה זו כולם נגשים לעבודת היום, כאשר כמובן הרגש הפנימי עולה מאליו גם בהיבט של יום הדין ושל עקידת יצחק לבניו היום ברחמים תזכור. אין הבדל בגישה זו בין חסידים לליטאים ותחושה זו משותפת לכל.

בצידם של דברים ובהזדמנות זו נציין כי חלק גדול מהבדלי תפיסות העולם שעליהם אנו למדים מההיסטוריה בין שיטת המתנגדים לשיטת החסידות, דומה כי אינן קיימות כיום, ויתכן שאף להיפך. החסידות באה בין היתר לאפשר ולחבק ולעורר לרגש רוחני נעלה גם את היהודי הכפרי שאינו יודע קרוא וכתוב ושלא הייתה לו זכות כניסה לבית הכנסת של 'הלומדים' בהיותו נבער מדעת וחכמת התורה. החסידות בניגוד ל'לומדים' באותם ימים, הדגישה את דאגתה לקרב כל יהודי גם זה שאינו מקיים את כל סעיפי השו"ע וגם היהודי שתיקן גלגלי

עגלתו בערב יום כיפור זכה לסנגוריה ולאהבה. בדורינו מרכיבי הקהילות שאינן משתייכות לחוגים חסידיים, נוטלים על עצמם את אותה שליחות חסידית ומאפשרים ומקבלים גם מי שאינו מתאים לחלוטין לרוח המקום, ולכל הפחות מאפשרים ומקיימים מסגרות ייעודיות גם ליהודים מסוג זה ופועלים רבות לקירוב רחוקים. זאת בניגוד לנהוג בקרב חלק מהקהילות החסידיות שהפכו לסגורות מעט והן מתקשות להכיל בתוכן מי שאינו תואם את הכללים על קוצו של יוד.

תפילות ראש השנה

רוממות ד' ומלכותו, רוממות עם ישראל ותפירתו, עולים ושזורים יחדיו במילות התפילה המדריכות אותנו בפועל אל עבר תחושות אלו. קשה להתנתק ולחשוב על פחד וחלחלה מאימת הדין, כאשר פינו ממלמל מילות העצמה אלו.

הבה נביט בהם שוב כהכנה לראש השנה, ונשנן במחשבתנו את משמעותן. רוממות ומלכות ד', רוממות עם ישראל, אחדות עם ישראל לעשות רצונו בלבב שלם, תקווה גדולה ותפילה להכרת עולם ומלואו במלכותו וכל זאת שזור כמובן בהבנה כי מלכות ד' משמעותה גם פחד על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, מתוך כך שיידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו – ואז יאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה:

לְדֹר וְדֹר הַמְּלִיכָה לְקַל כִּי הוּא לְבָדוּ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ: וּבִפְנֵי יִתְקַדֵּשׁ שְׁמֶךָ ד' אֱלֹקֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן בְּבוֹדֶךָ וְעַל מַלְכוּת בֵּית מִשְׁיָחָךָ וְעַל מְכוֹנְךָ וְהִפְלֵךְ:

וּבִפְנֵי תֵן פִּחְדֶּךָ ד' אֱלֹקֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ. וְאִימָתְךָ עַל כָּל מַה שֶּׁבְּרָאת. וְיִירָאוֹךָ כָּל הַמַּעֲשִׂים, וְיִשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵיךָ כָּל הַבְּרוּאִים. וְיַעֲשׂוּ כָּל־אֲגָדָה אֶחָת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבָּב שְׁלֵם. כִּמוֹ שֶׁיִּדְעֵנוּ ד' אֱלֹקֵינוּ שֶׁהַשֵּׁלֶטֶן לִפְנֵיךָ. עַוְבֶּיךָ וְגִבּוּרָה בִּימִינְךָ, וְשִׁמְךָ נִרְאָה עַל כָּל מַה

שְׁבִרָתָהּ:

וּבְכֵן, תֵּן כְּבוֹד ד' לַעֲמֹד. תִּהְיֶה לִירֵאִיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה לְדוֹרְשֶׁיךָ וּפְתִיחוֹן פֶּה לַמִּיחָלִים לְךָ שְׂמִיחָה לְאַרְצֶךָ וְשִׁשׁוֹן לַעֲרִיכָה וְצִמְיַחַת קֶרֶן לְדוֹד עֲבֹדְךָ, וְעִרְכַּת נֶר לְבֹן יִשְׂרָאֵל מְשִׁיחֶךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ: וּבְכֵן צְדִיקִים יֵרָאוּ וְיִשְׁמְחוּ וְיִשְׁרִים יַעֲלוּ וְחֲסִידִים בְּרָנָה יִגִּילוּ. וְעוֹלָתָהּ תִּקְפָּץ פִּיהָ. וְכָל הַרְשָׁעָה כְּלָה כַּעֲשׂוֹן תִּכְלָה. כִּי תַעֲבִיר מִמְּשַׁלֵּת זְדוֹן מִן הָאָרֶץ: וְתִמְלֹךְ אֹתָהּ הוּא ד' אֱלֹקֵינוּ מִהֲרָה עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ בְּהַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ וּבִירוּשָׁלַיִם עִיר קֹדֶשְׁךָ כְּכַתוּב בְּדִבְרֵי קֹדֶשְׁךָ: יְמִלֶךְ ד' לְעוֹלָם אֱלֹקֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּהָ:

קְדוֹשׁ אַתָּה וְנֹרָא שְׁמוֹךְ, וְאִין אֱלֹהִים מְבַלְעֶדֶיךָ. כְּכַתוּב: וַיִּגְבֶּה ד' צָבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצִדְקָה.

מְלֹךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּכַבֹּדְךָ, וְהִנָּשָׂא עַל כָּל הָאָרֶץ בִּיקְרָךְ, וְהוֹפֵעַ בְּהֵדֵר גָּאוֹן עֲזָךְ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֶל אֲרָצֶךָ, וַיִּדַּע כָּל פֶּעוּל, כִּי אַתָּה פִּעַלְתָּ, וַיִּבִּין כָּל יִצּוֹר, כִּי אַתָּה יִצְרְתָּ, וַיֵּאמֶר כָּל אִשָּׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ, ד' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מְלֹךְ, וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה

לראות, לחוש ולהרגיש

יש עצות רבות להכנה ליום הדין וכולן כמובן ראויות לעבודתנו בכבוד ראש, אך בהקשר לעבודת התפילה לעיל, אני ממליץ לכל מי שכבר אינו חלק מעולם הישיבות באופן יומיומי, על עצה נוספת שתסייע לחוש את ההרגשות הנכונות לקראת התפילה.

כחלק מה'אכשר דרא', מדברים רבות על הטיפול בקשיים של נוער מתמודד ואף של נוער איכותי שנוזק בדור מורכב זה לעזרה וסיוע, לליווי אישי יותר ולשימת לב. אנו נחשפים למוקדי פעילות ומוקדי טיפול, על קווי חיוזק ושיחות עם יועצים ומטפלים, העולם המתקשר דואג להעביר לנו כל העת דיווחים על מצוקות וקשיים או על התרחשויות שליליות במקומות שונים, ומייצר לנו ניראות ומצג מדומה שאינו פרופורציונאלי למציאות, ופוגם באמת הטוהרה כפי שהיא.

העצה פשוטה, באחד מימי אלול לאחר סיומו של יום עבודה או לימודים, להתייצב בשערי ישיבת חברון בגבעת מרדכי בירושלים, או בגבעת הישיבה פוניבז' שבבני ברק, מומלץ מאד דווקא בשעה 23:00 בלילה. לעמוד בפתח היכל הישיבה כ-10 דקות בערך, להתבונן, לשמוע, להרגיש. המחזה המתגלה מול העיניים הוא מפעים ומפליא – למרות שעד לא מכבר היינו שם. הפרופורציה מתאזנת בבת אחת, במחשבה מה עושים בני נוער בגילאים אלו בשעה זו בקצוות אחרים של העולם, בהתבוננות באיכות האנושית, בהתמסרות ללימוד התורה אמנם לא מתוך הדחק של

ימים עברו, אבל מתוך הדחק של ימינו, שהוא גם סוג מסוים של 'דחק'. ובמחשבה שבאותם רגעים שמחזה זה מתרחש ברגעים אלו לא רק כאן, אלא בעוד מאות ואולי אלפי בתי מדרש, ישיבות גדולות וישיבות קטנות, מכל העדות והחוגים והזרמים.

וזו בדיוק העצה להרגיש באותם רגעים מה היא משמעותם של רוממות ד' ורוממות עם ישראל, על מה אנו מתפללים, מה היא משמעותה של הבקשה ושל התפילה, כיצד נראים הדברים – בפועל כפי שהם צריכים להיות.

אתם ניצבים היום כולכם

ומה אנו מבקשים, שהעולם כולו יכיר במלכות ד' וברוממות עם ישראל, שנרגיש כולנו באמת פנימית בהכרה ובמעשה את היותינו אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, שנאהב כל יהודי באשר הוא, שנהיה ערבים זה לזה ונחוש אחריות הדדית לעשיית רצונו יתברך, ערבות שיש בה אהבה ואין בה שינאה.

ואלו הם הפסוקים הפתוחים את פרשתנו, הכנה לאותם רגעים נעלים ומרוממים, שנחוש בראש השנה הבעל"ט, נעצים את רוחינו ונגביה את רגשות ליבנו בראיית הטוב, במבט לעולם התורה הגדול והפורח, בבני הנוער העושים ימים ולילות בבית המדרש, ברוב הדומם שמכיוון שהוא אינו רועש הוא אינו מורגש, אבל הוא אוהב ורודף את הצדק ואת הטוב.

אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ד' אֱלֹקֵיכֶם רְאִשִׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְזִמְנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׁאָל. טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מִחֲנֶיךָ מִחֻטָּב עֲצִיךָ עַד שֹׂאב מִיָּמֶיךָ. לַעֲבֹד בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֱלֹתוֹ אֲשֶׁר ד' אֱלֹקֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם. לְמַעַן הָקִים אֶתֶּךָ הַיּוֹם לֹעַם וְהוּא יְהִי לָךְ לֵאלֹהִים כְּאֲשֶׁר דָּבַר לָךְ וְכְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב. וְלֹא אַתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כָרַת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֵלָה הַזֹּאת. כִּי אַתְּ אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶּה עִמָּנוּ עִמָּד הַיּוֹם לִפְנֵי ד' אֱלֹקֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנו פֶּה עִמָּנוּ הַיּוֹם.

הַנִּסְתָּרָת לַד' אֱלֹקֵינוּ וְהַנִּגְלָת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת.

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלֶאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחְקָה הוּא. לֹא בְּשִׁמְיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמִימָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. וְלֹא מִעֵבֶר לִים הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. כִּי קְרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
אבנר ב"ר רפאל
הילדה בת זרדה

גליון ר"ה, פ' נצבים – וילך
כ"ז אלול ה'תשפ"א
רמת – השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

ואני עוד אבוא לשאול?! ואנשים אומרים זאת בפשטות ובתמימות כזאת שלגבי פרנסה הכל אחרת וכל הדינים נידחים ומותר הכל (וכן אני זוכר כשהיינו ילדים ברוסיה ושם לא היה עירוב כלל היו ילדים שהוציאו איתם גרעינים בכיס וטענו שזה דבר קטן ומותר).

'אתם נצבים' – מוכנות לקבלת עול מלכות שמים

וכן כל הדברים הללו שאדם מקבל על עצמו מצוות מסוימות ומצוות אחרות לא מקבל על עצמו, וזהו הביאור בפסוק "אתם נצבים" שתהיו מוכנים היום כולכם לקבל על עצמכם עול מלכות שמים על כל המצוות.

"שכל אחד יקבל על עצמו, על כולו ממש ולא להחסיר קבלת עול מלכות שמים מאף מצווה שהוא חייב"

וכן כתוב בגמרא אימרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, שע"י שהאדם מקבל מלכות שמים על כל רצונותיו יזכה יותר בדינו. ובשבוע האחרון שנשאר לנו עד ראש השנה אנו צריכים להרבות בתשובה, תפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה. תשובה היא תיקון המעשים שלנו וכן הדבר כולל תיקון המידות הרעות של האדם כמו כעס, גבהות הלב וכדומה, תפילה כוללת גם וידוי שיתוודה על חטאיו וכמובן כדי שלא יהיה דובר שקר חייב הוא לשוב בתשובה אמיתית. וצדקה שכל אחד יעשה לפי כוחותיו בממון או גמילות חסדים שבין אדם לחברו שהכל נכלל במילה צדקה, ודברים אלו מעבירים את רוע הגזירה.

מעבירין את רוע הגזירה שמעבירין את הרוע שבגזירה

ובייחוד בתקופה האחרונה שנלקחו מאתנו כמה צדיקים והאחרון הכביד הכהן הגדול בדורנו הרה"ג ר"ש כהנמן זצוק"ל, בוודאי שצריך להתחזק בדברים אלו. וחשבתי שלמאמר הזה שג' דברים מעבירין את רוע הגזירה מלבד ביאורו הפשוט שדברים אלו מונעים שלא יבואו צרות, יש לזה עוד ביאור, שאפילו אחרי שכבר באו הצרות והגזירה נגזרה, תשובה, תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, כלומר, מעבירין את הרוע שבגזירה, ואם באמת נשוב בתשובה ונתוודה על עונותינו ונתחזק בצדקה, ה' יסיר מעלינו כל גזירה רעה ויביא את משיח צדקנו.

הכוונה למלך מלכי המלכים הקב"ה, שאולי הוא יכול לבקש משהו עבורה בר"ה מהשי"ת.

מעלתה של השונמית לפי תשובתה לנביא

ובאמת לפי פשוטו זה קשה, וכי אלישע היה שר הפנים או שר אחר שיוכל להשתדל אצל יהורם המלך? אבל לפי הנ"ל מבואר הכל שהכוונה להשתדל אצל הקב"ה עבורה. ורואים את גדולתה מתשובתה, שאף אצל הקב"ה היא לא צריכה למתווך והיא נמצאת בתוך עמה ומתפללת יחד עם כולם כמו אחרים, על כל פנים רואים שהמילה "היום" אפשר שמרמזת ליום הדין.

ביאור המילים 'נצבים' ו'כולכם'

אתם נצבים, ניצב זה עומד אבל יש חילוק ביניהם 'ניצב' זה עומד הכן כמו שאומרים ניצב על משמרתו, ניצב זה מוכן ושומר שלא תארע תקלה, וכן כתוב בפרשת ויצא "והנה ה' ניצב עליו" ומסביר רש"י שם לשומרו, נמצא שניצב זה עומד ומוכן לדבר (שם אולי ניצב עליו לשומרו מהמקטרגים). והמילה כולכם היא גם קשה להבנה, שהרי אח"כ כתוב כל איש ישראל, וא"כ מה הכפילות במילה כולכם? אבל אפשר להסביר ש'כולכם', דהיינו שכל אחד יקבל על עצמו, על כולו, מלכות שמים. על כולו ממש ולא להחסיר קבלת עול מלכות שמים מאף מצווה שהוא חייב, ולא יאמר אני מקבל עלי לא לחלל שבת אבל בענייני פרנסה זה דבר אחר.

מעשה באשה שעשתה דין לעצמה

כמו שהגיע לפני מעשה שאישה אחת הלוחה כסף לפלוני כשהגיע זמן הפירעון היא באה לביתו לגבות את החוב, באותו זמן הלוח לא היה בבית ומכיוון שכך היא לקחה מביתו מכשיר חשמלי. אח"כ שאלתי אותה מדוע לא שאלת לפני כן אם מותר לך לקחת בלי רשות (שזה לא בטוח שאפשר ע"פ דין תורה לתפוס משכון בע"כ) והיא ענתה לי 'הוא חייב לי כסף

נצבים היום

משיחות מו"ר זצוק"ל
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים'. משנת תשכ"ט

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלוקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל" (דברים כט, ט')

הקשר שבין פ' נצבים לראש השנה

השבת היא השבת האחרונה של השנה ונשאר לנו עוד שבוע עד ראש השנה וחז"ל סידרו לנו שפרשת נצבים תצא לפני ראש השנה. ואם נתבונן נראה כבר בפסוק הראשון קשר בין הפרשה לראש השנה. כתוב בפסוק "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל" המילה "היום" אפשר שמרמזת ליום הדין כמו שכתוב באיוב "וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְנַצֵּב עַל ה' וַיָּבֹאוּ גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם"^א, ומה הפרוש ויהי היום, זה ראש השנה, שאז כל בני האדם באים לפניו לדין, וכן כתוב במלכים ב' (פ"ד) "ויהי היום ויבא שמה ויסור אל העליה וישכב שמה, ויאמר אל גיחזי נערו קרא לשונמית הזאת ויקרא לה ותעמוד לפניו, ויאמר לו אמור נא אליה הנה חדרת אלנו את כל החרדה הזאת מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת" ונדמה לי שבזוהר כתוב על זה שזה היה ראש השנה והוא שאל אותה אם היא רוצה משהו מהמלך,

נִצְבִּים ב'

משיחות מו"ר זצוק"ל
מתוך הספר 'זכותא דיעקב'
משנת תשס"ט

**"אתם נצבים היום כלכם לפני ה'
אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם
ושטריכם כל איש ישראלי"** (דברים
כט, ט')

אתם נצבים היום כולכם, משה רבינו מדבר כאן עם עם ישראל, לפני שנכנסו לא"י אמר להם משה רבנו "אתם נצבים היום". אבל דברי התורה הם נצחיים, כל מה שכתוב בתורה שהיה בזמן ההוא הרי זה מלמד אותנו גם לימינו, וזה נוגע וזה כולל פירושים על כל דור ודור, כל שכן פרשת "אתם נצבים היום" שיוצאת לפי סדר הפרשיות, השבת האחרונה של השנה ושבת של הכנה לראש השנה, שבוודאי מתאים לומר אתם נצבים היום כולכם. "היום" זה ראש השנה, אתם נצבים, עומדים,

ניצב זה עומד ומוכן לשמוע את הפקודות, כמו חייל הניצב על משמרתו, אתם נצבים היום כולכם לפני ה', היום לפני ראש השנה כולכם עומדים לפני ה' אלוהיכם.

בר"ה יש יותר סיעתא דשמיא להרגיש קרבת השם

אומר הרמב"ם שאדם צריך להשקיע הרבה עמל כדי שירגיש במציאות שברגע הזה הוא נמצא קרוב מול ה', כל השנה יותר קשה לקיים את זה, אבל בראש השנה יש בעניין הזה סיעתא דשמיא. כל מי שמעוניין ורוצה להכין את הלב ירגיש ממש בכל רגע ורגע בימים שלפני ר"ה שהוא עומד לפני ה', כל תנועה שהוא עושה ודיבור שמוציא מהפה מיד מרגיש איך ה' מסתכל עליו.

העומד לפני השם - הרגשה בו זמנית של פחד ותענוג

שמעתי מהמשגיח רבי אבא גרוסברד זצ"ל שאמר בשם הסבא מקלם שהמצב שעומד לפני ה' לכאורה זה מצב שקשה, של פחד, עומדים בסכנה. אם רגע אחד יוציא מילה שלא כהוגן זה חמור מאוד, אדם שעומד לפני המלך ובכל זאת עושה דבר נגד רצון המלך זה חמור מאוד. ומצד שני אין תענוג גדול מזה, הסבא מקלם היה תלמיד של הגר"י סלנטר, כולם שמעו על הגר"ס, וכל העולם חרד לשמע גדולתו, מגדולי הדור בידע בתורה וגדול בדורו להשפיע ביראת שמיים על ידי לימוד מוסר קבוע.

נצבים לפני השם הוא התענוג הגדול ביותר

אמר רבי שמחה זיסל (הסבא מקלם) אם אני נמצא על יד הגר"ס ויגישו לי משהו לאכול הייתי רועד מרוב פחד לאכול ליד הגר"ס, הרי "רבי ישראל רואה איך שאני אוכל" ומצד שני לא היה תענוג יותר גדול מאשר להמצא מול עיניו של הגר"י סלנטר, הוא הסביר זאת ע"י הדוגמא הבאה - שלעם ישראל היתה במדבר דרגה שהיו קרובים לה' וכל רגע הרגישו את הקרבה לה', קיבלו מן, ומשה רבינו אמר להם אלה הדברים

"כל מי שמעוניין ורוצה להכין את הלב ירגיש ממש בכל רגע ורגע בימים שלפני ר"ה שהוא עומד לפני ה', כל תנועה שהוא עושה ודיבור שמוציא מהפה מיד מרגיש איך ה' מסתכל עליו"

אשר דיבר ה', אם אדם עשה עבירה למחר לא היה לו מן. היה צריך לחפשו, רואים שה' עוקב אחריו על כל צעד ושעל, ומאידך גיסא כתוב במדרש שאומות העולם אומרים לבני ישראל, שובי שובי השולמית, אתם שלמים עם הקב"ה, לכו תהיו גוים ואנחנו נעשה מכם שרים ומלכים, ובנ"י עונים להם שהם נמצאים קרוב לה' זה יותר טוב מהתענוג הכי גדול, זהו אתם "נצבים" היום כולכם לפני ה' אלוהיכם.

'בשריות לבי אלך' - סילוק יראת שמיים

בהמשך הפרשה כתוב "הִקְהָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֵּאת", עונשים קשים על כל עבירה "הִתְקַבֵּךְ בְּלִבְךָ לֵאמֹר שְׁלוֹם הִקְהָה לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לִבִּי אֵלֶךְ " הוא חושב שהקלות אינן נוגעות לו. על הנאמר כי בשרירות לבי אלך פי' התרגום 'שלמא יהי לי ארי בהרהור

לבי אנא אֵלֶךְ' וברש"י פירש 'במראית לבי', לעתים בן אדם חושב יש לי שכל ואני מבין שלא יקרה לי שום עונש, בזה הוא מסלק את היראת שמים וזה המצב הגרוע ביותר, על זה נאמר " לא יאִכֶּה ה' סֵלַח לוֹ ".

כשנצבים לפני ה' צריך לדעת דבר ראשון שלא אני מפרש מה מותר ומה אסור, אלא רק מה אומרת ההלכה, מה אומרים חכמי התורה בפירוש ההלכה, והסברות שלי אינם כלום, אדם צריך לדעת שהסברות של האדם ביראת שמים אינם כלום, אין לנו אלא את הדרך שמסרו לנו רבותינו.

השאיפות מבדילות בין אדם טוב לשאינו כזה

כתוב פעמיים לשון כולכם, "אתם נצבים היום כולכם וגו' כל איש ישראל" לכאורה כל איש ישראל זה כולכם. אלא כולכם הכונה לא רק החלק הזה של הגוף עם העיניים (ושאר איברים) אלא גם החלקים שה' רוצה לראות, שהכל לפני ה', ואם כך יהיה, בודאי נזכה. הקב"ה רוצה רק שאיפה, הרב דסלר אמר שכל החילוק בין אדם טוב ללא טוב זה בשאיפה, כשאדם מעוניין להיות טוב בדיוק לפי רצון ה' זה כל האדם, שאם לא כן הרי אדם במצבו אינו שלם.

השאיפה - להיות כפי רצון השם יתברך

לפני ראש השנה השאיפה היא להיות כפי שצויה ה' בתורתו. לפעמים אדם נופל, ואם אין נפילות אין עליות. לא צריך להתייאש, אך לא לומר ולתרוץ מה רוצים ממני, אלא לא בשרירות לבי אלך. לא לנסות להוכיח שהוא צודק. אלא לומר, לא הלכתי בדרך הטובה, אין אדם מושלם, וכך נכנס לר"ה ונזכה להמליך את הקב"ה עלינו.

להמליך את הקב"ה על כל אברינו

בספר 'יסוד ושורש העבודה' כתוב שכל יום ממליך האדם את הקב"ה על האצבע ימין ושמאל ועל עין ימין ושמאל וכן ע"ז הדרך (בכל איבריו) וזו הכוונה במה שאנו אומרים 'המלך'. ונזכה ליום הקדוש הבא עלינו לטובה שלשנה טובה תכתבו ותחתמו.

נשיח בחוקי

סיפורי הוד

אחר מטתו של מרן פוסק הדור

רבי נסים קרליץ זללה"ה

גליון ימים נוראים תשפ"ב

גיבורי כח עושי דברו

סיפר הגאון רבי בנימין גרבוז שליט"א בהספרו על מרן זצוק"ל מה ששמע ממנו לפני שנים רבות בליל ב' דר"ה כשהיה נושא דברים בבית מדרשו לפני תפילת מעריב. וכה היו דבריו: במד"ר (ריש ויקרא) ר' תנחום בר חנילאי פתח ברכו ד' מלאכיו גבורי כח עושי דברו וגו' (תהילים ק"ג) במה הכתוב מדבר אם בעליונים והלא כבר נאמר ברכו ד' כל צבאיו, הא אינו מדבר אלא וכו', ובתר כן קאמר ויקרא רבה (פרשת ויקרא פרשה א') א"ר יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום א' לשבת אחת לחודש א' שמא לשאר ימות השנה ודין חמי חקליה ב"ירה כרמיה ב"ירה ויהי ארנונא ושתיק יש לך גבור גדול מזה, ובתנחומא איתא בלשון הזה. רואה שדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מפורצים ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר, ורואים כאן יסוד גדול דמהו נקרא גבורי כח, זה שעומד בכל השנה באותו מצב, ולא התלהבות של רגע אחד כמימריה אלא שעומד ומתמיד בענין זה כל השנה כולה. ומרן זצוק"ל אמר את זה לענין ר"ה, שהאדם צריך לראות שהתעוררות שיש לו בר"ה לא תהיה התעוררות של רגע כמימריה אלא שהתעוררות זו תמשך ותהיה באותו מצב כל השנה עם אותה התלהבות, וראויים הדברים למי שאמרם שכן היה דרכו בקודש בכל יום ויום באותו מצב וכפי שראינו כשישבנו עמו בבי דינא רבה, וכן בתפילותיו במנין הותיקין, כל יום ויום באותו התלהבות ובאותה לבת אש, אוי אנן מה נענה בתריה. (מתוך ספר הספדים על מרן זצוק"ל העומד לצאת לאור)

שיחת שני-שערי תשובה

לרגל ימי התשובה נביא מעט פנינים ואמרות ממרן זצוק"ל שנאמרו בשיעוריו על ספר שערי תשובה לרבינו יונה, מתוך הספר העומד בשלבי עריכה "שיחת שני" ח"ב על שערי תשובה לרבינו יונה.

(אות א') ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו וכו'. נראה מדברי רבינו שלמדם והזהירם על התשובה מכח שתי מדות, מדת היושר, ומדת ההטבה, והיינו שיש דברים שצריך לעשות מצד מדת היושר, ולהתחשב עם המצב של החוטא ולתת לו לשוב, ויש דברים שמה שיש לחוטא אפשרות לשוב זה רק מצד מדת ההטבה של הקב"ה. עוד כתב רבינו "שהתבאר בתורה כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו כ"ש אם ישוב מיראת ה' ואהבתו". והיינו שיש דרגה של תשובה כאשר אדם מתבונן מעצמו מיראת ה' ואהבתו, ובאופן זה בדין הוא שיכול

לשוב בתשובה, אבל כאשר נתנו לו הרבה צרות וזה גרם לו לשוב בתשובה, זה כבר רק מדות הטבה של הקב"ה.

ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה שנאמר (ישעיה ל"א ו') שובו לאשר העמיקו סרה. ונאמר (ירמיה ג' כ"ב) שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם. הראיה מהפסוק הוא, מדקרי להו שובבים, ש"מ שאין זה מעשים ארעיים אלא מעצמותם.

(אות ב') משל לכת של לסטים שחבשן המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת, פרצו ויעברו, ונשאר אחד מהם בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה, והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו, אמר לו קשה יום הלוא המחתרת חתורה לפניך, ואיך לא מהרת המלט על נפשך. צריך להבין דבר זה, שהלא בפשוטו מה שהאסיר לא ברח מבית הסוהר זה מעלה שהוא שמר על החוק האוסר על ההאסיר לברוח מבית הסוהר, ומדוע שר בית הסוהר הלקה אותו על זה שברח. ונראה לבאר שמזה שהאסיר לא ברח כשהיה לו אפשרות לברוח, הרי זה מלמד עד כמה הוא מזלזל ואינו מפחד כלל מהמלך ועונשיו, וע"כ אינו רואה צורך לברוח מבית הסוהר, ועל הזלזול הזה גופא מגיע לו עונש, ומשום כך שר בית הסוהר הלקה אותו.

(אות ה') כי השונה בחטאו, תשובתו קשה כי נעשה לו החטא כהיתר, וכזה כבדה מאד חטאתו. אפילו שלכאורה בפעמים הבאות הוא פחות מזיד, שהרי "נעשה לו כהיתר", ויש פחות מרד בעשיית העבירה ממה שהיה בפעם הראשונה שהרגיש את חומרת האיסור, אך זה לא מקל מעליו את כובד החטא, מפני שהוא עצמו גרם לזה, הרי הוא כעובר במזיד גמור ובמרד.

ומסתבר שאותו הדבר גם לצד המצוות, כשהיה קשה לו לקיים מצוה, והרגיל את עצמו לקיים מצוות ונעשה לו יותר קל, יקבל שכר על הפעמים הבאות כמו הפעם הראשונה כיון שעצם ההרגל נעשה על ידו.

(אות ט"ז) העיקר החמישי הדאגה, כי ידאג ויפחד מעונש עונותיו כי יש עונות שהתשובה תולה כפרתן ויסורים ממרקים. הטעם שזה מעיקרי התשובה, מפני שאם אינו דואג ומפחד מעונש עונותיו, מוכרח שאינו מכיר מה זה עבירה. והנה רבינו הוסיף "ועוד ידאג, אולי הוא מקצר בחובת התשובה בצער ובמרירות ובצום ובבכי". ובאות י"ז כתב "ועוד ידאג בעל תשובה פן יתגבר עליו יצרו". ונראה שכתב את זה בדוקא אחרי שכתב שידאג מעונש עונותיו, משום שרק אחרי שדואג על עונש עונותיו ומכיר מה זה חטא, אז ישיג עוד דרגה וידאג אולי הוא מקצר בחובת התשובה, ופן יתגבר עליו יצרו.

(אות מ') הוידוי, ויש עליו להזכיר עונותיו. וכן הוא ברמב"ם ריש הלכות תשובה, ורבינו הוסיף שיש עליו להזכיר עונותיו ועונות אבותיו, אך כתב שרק כשאוחז במעשה אבותיו שיש לו שייכות לעונות אבותיו, והביאור בזה שצריך להתוודות על עונות אבותיו, משום שוידוי פירושו להזכיר ולהכיר את עוונותיו, וכאשר אדם מתודה על עצמו, הוא צריך להתחיל מהשורש שהוא עוון אבותיו שאחז במעשיהם, ומפני שלא ראה את אבותיו נזהרים כראוי במעשיהם חסר לו ברגש לעוונות, וע"כ כאשר עושה תשובה צריך להרגיש את חומר החטא, ובשביל זה צריך להזכיר את עוונות אבותיו בשביל התשובה של עצמו, [וניתכן שזה גם יעזור לאבותיו], ורבינו הביא שכן כתוב (ויקרא ה' ה') והתודו את עוונם ואת עוון אבותם, היינו שהפסוק מדבר בכללות על אבות, אך רבינו יונה למד משם גם עוון אביו.

(אות מ"ח) היות חטאתו נגדו תמיד. הנה רבינו כתב בספר יסוד התשובה 'שיעשה עצמו כאילו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה. וזה תחילת מעשיו' וכו', מבואר מדבריו שצריך לא לחשוב על עונותיו. ויש לומר שזה בתחילת התשובה כאשר בא לשוב בתשובה צריך שיעשה עצמו כאילו בו ביום נולד, ולמשל פעם בא בעל תשובה וסיפר כמה עבירות שעבר, אמרתי לו אתה אדם חדש ואינך צריך לחשוב על מה שהיה קודם, מפני שאם יחשוב על זה הרי היצר הרע יכול להפריע לו,

ובאמת אותו בעל תשובה התקדם וכיום הוא בן עליה, אבל אחרי שכבר התחיל לחזור בתשובה אז צריך שיהיו חטאיו נגדו תמיד. אך יש לעיין עוד בדברי רבינו יונה ממה שכתב (שער ד' אות כ"א) לבאר דעת רבי אליעזר בן יעקב (יומא פ"ו ב') שעבירות שהתודה עליהן ביום הכיפורים זה אינו חוזר ומתודה עליהן ביום"כ אחר. ובמדרשים הזהירו מאד שלא יחזור ויתודה עליהן ביום הכיפורים אחר, וכתב לבאר מכמה טעמים האחד כי הוא מראה עצמו מקטני הביטחון, וכאילו איננו בוטח על גדולת סליחת ה' יתברך שהוא נושא עון ועובר על פשע, והביאור בזה שהתשובה והודוי שעשה היא תשובה מושלמת ולא חסר בזה, וע"כ צריך להיות בטוח בודאות שלא שייך להתודות על זה עוד פעם, אלא שלענין הכפרה עדין הוא מחוסר כפרה שהרי יש ד' חילוקי כפרה, וכיון שעדין חסר כפרה כתב רבינו שיהיו חטאתו נגדו תמיד.

דברים שנאמרו ממרן זצוק"ל לקראת הימים הנוראים

לקראת יום"כ נשאל מרן זצוק"ל מה הכי חשוב לתקן וכה אמר: שצריך להתחזק בלימוד התורה, והוסיף שעצם לימוד התורה הוא רפואה לאדם מפני שבכל לימוד התורה נכנס לאדם קדושה, אך זה רפואה כללית, ומלבד הרפואה הכללית, צריך גם לטפל במחלות שיש לו, ובשביל זה צריך ללמוד הלכות, וכן ללמוד קצת מוסר, ובלימוד הלכה הרי חלק אורח חיים זה דברים הנוגעים ליום יום, וכן יו"ד ואפילו חו"מ ואעה"ז ישנם הלכות שנוגעים למעשה כגון לפני עור ודיני הרחקה מעבירה. ע"כ צריך שיהיה לו קביעות לכה"פ פעם בשבוע ללמוד הלכות שבת וכן עוד קביעות בלימוד שאר אורח חיים.

ואדם שלא יודע כלל הלכות יכול להתחיל ללמוד בספר חיי אדם שיותר מקצר מהמשנה ברורה, או בספר קיצור שולחן ערוך שזה יותר קל מחיי אדם כדי שידע עיקרי ההלכות עד שילמד בספר משנה ברורה.

הרמב"ם (פ"ז מהלכות תשובה ה"ג) כתב וז"ל ואל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה וכו', כשם שצריך לשוב מאלו, כך צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן, מן הכעס, ומן האיבה, ומן הקנאה, ומן התחרות, ומן ההתול [ליצנות]. והוסיף עוד דברים שאינם אסורים אלא שהרדיפה אחריהם היא מדה רעה, וגם מזה צריך לשוב בתשובה, והזכיר שלשה דברים וז"ל "ומן רדיפת הממון, והכבוד, ומרדיפת המאכלות" וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש. וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו עכ"ל.

הגדר של רדיפת המאכלות הוא שמה שרוצה לאכול הוא לא משום התועלת שיש באכילה, אלא שאוכל דווקא משום הטעם הטוב של האכילה. והדרך לעבוד על זה הוא לקבוע בלבו שהאכילה היא רק כאשר חייבים לאכול, ומרן החזו"א זצ"ל היה דוגמא לכך, אמי ע"ה היתה מספרת על אחיה מרן החזו"א זצ"ל שבבחרותו כשרצה לאכול לא היה אומר לאמו שרוצה לאכול, אלא היה מסתובב ואומר מאמר חז"ל הקשור לאכילה (תענית כ"ב ב') נשמה שנתתי בך החייה.

ונראה שהדבר הראשון משלשה דברים אלו שצריך לעבוד עליו הוא על רדיפת הכבוד משום שיותר קשה לעבוד על זה, והרבה אנשים נכשלים בזה.

מהדורת 'אליבא דהלכתא'
פסקי אשכנז וספרד

אוצר הספרים
הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

משנה ברורה
ממרן בעל החפץ חיים זיע"א

אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו

משנה ברורה

מרבן של ישראל בעל החפץ חיים זיע"א

מהדורת 'אליבא דהלכתא'

יו"ל ע"י חבר תלמידי חכמים מופלגים

מכון 'אהבת שלום'

ידוע ומפורסם שספר ה"משנה ברורה" של רבן של ישראל החפץ חיים זיע"א נתפשט ונתקבל בכל תפוצות ישראל, אשכנזים וספרדים כאחד, אמנם מאז ועד היום נתחדשו נידונים מרתקים בספרי השו"ת והפוסקים הפזורים על פני ים ההלכה, ונדרשת היתה מלאכה עצומה משך כמה וכמה שנים לאסוף את כולם לפונדק אחד באופן מתומצת ע"י מערכת "אליבא דהלכתא" הכוללת חבר תלמידי חכמים מופלגים הבקיאים בהלכה לעומקה, ולהגישם לפני הלומדים והמעיינים להרוות לב הצמאים לדבר ה' ולדעת את המעשה אשר יעשון, והכל בשפה צחה ובלשון קולחת ובהירה.

זכתה מהדורת "אליבא דהלכתא" להוסיף נופך חדש ונפלא עם בירור דעת השולחן ערוך, השוואת דברי המשנה ברורה ממקומות אחרים, והבאת הלכות ומנהגים ע"פ דברי הזוה"ק ורבינו האריז"ל ומנהגי בני ספרד ע"פ הכרעות גדולי חכמי ספרד לדורותם.

ברכה בפני עצמה נתונה למהדורת "אליבא דהלכתא" שלא חסכו שום מאמץ וטירחא ודמים תרתי משמע על מנת לברר וללבן לפרטי פרטים את כל דיני צורת האותיות, בתוספת ציורים מרהיבי עין הממחישים באופן נפלא וברור את כל דיני הנגיעות והפסולים השייכים בצורת האותיות.

כמו"כ כדי להקל על הלומדים והמעיינים השקועים בתוך ההיקף העצום של פסקים חידושים והערות המופיעים במהדורת "אליבא דהלכתא", ערכו בסוף הספר מפתח מקיף ומפורט כדי לחבר את האוהל להיות אחד, ולמצוא כל ענין וענין בנקל.

ברכותינו לחברי מערכת "אליבא דהלכתא" שיזכו לברך על המוגמר בסיום הוצאת כל ששת חלקי המשנה ברורה המפיעים אורה של תורה והלכה בעולם, לתועלת ולשמחת בני התורה די בכל אתר ואתר.

עכשיו בחנויות הספרים המובחרות

מחבר ספר? חבל להוציא אלפי שקלים לחינם על פרסום יקר ולא ממוקד.
הפרסום ב'קובץ גליונות' מותאם עבורך, וממוקד לקהל היעד שלך!

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

תשובה מאהבה - פחד השטן

שיחה בהיכל הישיבה

ערבוב השטן – חששו מתשובה מאהבה

א] כתב הטור (סי' תפ"א) 'תניא בפרקי ר"א בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודת גילולים, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלוקים בתרועה וגו', לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג') אם יתקע שופר בעיר וגו', וכדי לערבב השטן, ועי' בדרכ"מ (סק"א) כמה מנהגים בזה.

והנה בר"ה (טז, א) אמרו 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן, וכתב רש"י 'כדי לערבב - שלא ישתטן, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתתמין דבריו, ויש להתבונן בדבר מהי המעלה הגדולה בזה שכלל ישראל עושים את המצוות מתוך חביבות עד שאע"פ שיש לשטן לקטרג מסתתמים טענותיו.

ובמקנה (בהקדמה אות ט') פירש ע"פ מה שאמרו ביומא (פו, ב) שבתשובה מאהבה העבירות נהפכות לזדונות, ולזה השטן מעורבב מלהשטין ולהזכיר את העוונות משום שרואה שמחבבים את המצוות דהיינו 'אהבת' המצוות ולכן הוא מפחד וירא שמא תתקבל התשובה מאהבה להפך את כל העוונות לזכויות, ומתוך כך הוא מעורבב וחושש מלהזכיר את העוונות.

זכות העקידה לדורות – אהבת ה' ללא גבול

ב] והנה בסליחות בערב ר"ה וכן בר"ה עצמו מרבים בתפלה להזכיר זכות אבות ומבקשים 'זכור ברית אברהם ועקידת יצחק והשב שבות אהלי יעקב והושיענו למען שמך', ונראה להעמיק בזכות הנפלאה שמתעוררת ע"י זכות אבות.

וביאור הדבר נראה בס"ד, רבינו בחיי פ' כי תצא (כא, כא) הביא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין ע"א, א) שדן זה של סורר ומורה לא אירע מעולם, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר. וכתב רבינו בחיי להקשות 'מפני מה הוצרכה תורה להודיע ולכתוב מה שלא היה, ומה שאין ענינו נוהג בדרך העולם. אבל זה היה מחכמת התורה ללמד דעת את העם בגודל חיוב אהבת ה' יתברך, שהרי אין לך אהבה חזקה בעולם כאהבת האב והאם לבן, וכיון שהבן עובר על מצות השם יתעלה, וזה דרכו כסל לו, חייבין הם שתגבר עליהם אהבת הש"י על אהבת הבן עד שיצטרכו להביא אותו הם בעצמן לב"ד לסקילה.

וכבר בא הענין הזה בחיוב גודל אהבה להש"י מפורש בתורה בענין העקדה, כי אברהם עם היות אהבתו של יצחק עזה וחזקה כבן שבא אליו אחר הזקנה והיאוש, אעפ"כ כשצוהו להקריבו עולה טרח בדבר מיד, והגביר אהבת הש"י על אהבתו של יצחק, ועל שלמות המעלה הזאת קראו (ישעיה מא, ח) "אברהם אוהבי", ואז נתפרסם לכל העולם גודל חיוב האהבה לשם יתעלה שהיא ראויה לעבור כל מיני אהבה, ומה אמרו 'דרוש וקבל שכר'.

וזהו הדרגה הגבוהה ביותר של אהבת ה' יתברך שנצטוונו בה כולנו, ונשאלת השאלה איך מגיעים לדרגה גבוהה זו - ועי' בארחות צדיקים

(שער חמשה עשר בענין הזריזות) שכתב 'הזריזות היא מעלה גדולה לתורה ולמצוות וכו'. והנה תראה באברהם אבינו בענין עקידה, שנאמר (בראשית כב ג): 'וישכם אברהם בבקר', ואע"פ שהיה קשה לו לשחוט את בנו יחידו, עשה רצון הבורא יתעלה בזריזות להשכים בבקר. ומי שעושה מעשיו בזריזות, בזה הוכחה גדולה שהוא אוהב את בוראו, כעבד האוהב את אדוניו ומזוזו בעצמו לעשות רצונו. כי הזריזות תלויה בלב האדם, כשהאדם מפנה לבו מכל המחשבות האחרות שיש בו ותופס מחשבה אחת, אז הוא מזדרז, בלי ספק שיצליח.

כמו כן עשה אברהם שהסיר מלבו אהבת בנו, ואחז רצון בוראו, וביטל אהבת בנו מפני אהבת הבורא, יתברך. ועל כן נזדרז להשכים, כי היתה דעתו קשורה בחשק גדול באהבת הבורא יתברך על כן נשבע לו הקב"ה לזכור העקידה. כי יש אדם העושה עבור אוהבו דבר קשה לו מאד ולבו נוקפו לעשות, אבל אברהם ויצחק שניהם עשו מחפץ לבם, כי מדריגת האהבה היתה גדולה מאד, ושניהם נתדבקו עם השם יתברך בידיעתם, עד שנתייחדו בייחוד גדול. כי כל כוונתם היתה לפרסם ייחוד הבורא יתברך בעולם וליישר בני אדם לאהבתו. ובעת שעשו באהבה עבודת השם יתעלה ומצוותיו, נתבטל כח גופם ונתדבקה דעתם באהבת הבורא יתברך ויצר עולם. לכן עשו שניהם בזריזות.

תשובה מאהבה - ביטול הנישואין עם ה'אחד'

ג] והנה ביומא (פו, ב) איתא 'אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה [לא יוכל בעלה הראשון וגו' - רש"י] שנאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר, הישוב אליה עוד, הלא חנוף תחנון הארץ היא, ואת זנית רעים רבים, ושוב אלי נאם ה'. ובספר תוספות יו"ה"כ הביא שמקשים העולם מה החידוש שתשובה דוחה ל"ת שבתורה הרי הכלל בכל מקום שעשה דוחה ל"ת, ובוודאי שמצות תשובה תדחה את הל"ת דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה.

והביא ליישב ע"פ מה שכתבו התוס' בעירובין (ק, א) במקום שהוא פשע וגרם שלא יוכל לקיים העשה רק ע"י דחיית הלאו לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, וזהו החידוש בפרשת התשובה שאף ש"י חטאיו הוא גרם שהעשה דתשובה ידחה לא תעשה, אפ"ה הקב"ה ברחמיו המרובים גם כן מקבל תשובתו ואמרינן עדל"ת [וכן הביאו ליישב בשם הגר"ח מברסק]

ובדרשות חת"ס (דף י"ט טור א' ב') הקשה עוד שלפי מה שהנביא ממשיך את חטאי ישראל לזנות ולא לנישואין, א"כ אין בזה הלאו שלא יוכל בעלה לשוב לקחתה ומה שייך כאן הנידון בדין עשה דוחה ל"ת.

וביאר ובהקדם שהנה אם יגרש איש את אשתו ותלך האישה להתחתן עם אדם אחר ותעשה תנאי שקידושה קידושין רק בתנאי שאם בעלה הראשון יסכים להחזירה שלא יחולו הקידושין, ובהו בוודאי שכשירצה בעלה אין איסור שלא יוכל בעלה לשוב לקחתה, שהרי עד כמה שמוכן להחזירה לא חלו הקידושין של השני כלל.

והנה כשכלל ישראל חוטאים ח"ו, לא ננעלו בפניהם דלתות התשובה, ואם ישובו בתשובה מאהבה הרי שיתברר למפרע כאילו לא חטאו כלל ואדרבה עוד נעשו להם זכויות, אכן אם התשובה תהא מיראה הרי

העונשים והייסורים – קידוש ה' ותיקון

ד] והנה בבית הלוי (ר"פ וארא) כתב לבאר ענין נשגב בענין עונש על חטאים רח"ל. ותוכן דבריו, שכל עונשי עוה"ז אינם עונש כראוי למה שמגיע למי שהמרה את פי ה', שאפילו העונשים הכי חמורים לא יספיקו אפילו על ביטול מצוה או עבירה קלה, אלא שהעונש בא כתיקון של החטא שע"י העונש יראו אחרים ולא יעשו כעבירה זו, וגם הייסורים ושאר הדברים הנזכרים, הם תיקון הפגם שנגרם בחטא זה.

וגם עונשי גיהנם אינם רק עונש לחודא, כי אז לא היה לו גבול ותכלית כמשפט מורד במלכות של עולם דאין העונש שיעור וגבול, רק גם הוא בגדר תיקון וכמו דאיתא במדרש פ' וארא (ז - ד) כשם שקילוסו עולה מגן עדן כך קילוסו עולה מגיהנם שבאותו עולם שנראה העונש לעוברי רצונו ע"י ניכר כבודו וזהו התיקון להנדונים שם ועבורו זוכין לעלות משם ככלות מושך זמן דינם. וכתב שכ"ז רק לחוטאים ע"י תאוה וחמדה וכדומה, אבל החוטאים מחמת כפירה ח"ו אמרינן בר"ה (יז, א) שנידונים בו לעולם וגיהנם כלה והם אינם כלים ואין הגיהנם להם לתיקון.

והנה בשבת (פט, ב) איתא 'מאי דכתיב כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו וגו' לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך וכו', אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבונו של עולם בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך, ועוד כמה חטאו וכו' אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ואי תמצוי לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך, פתחו ואמרו אתה אבינו וכו' ע"ש.

ומשמע מהגמרא שם שאברהם ויעקב לא התפללו על כלל ישראל אלא פסקו את דינם שיכלו חלילה, וקשה הדבר שאבות העולם יפסקו הדין על ישראל לכליה חלילה ולא יבקשו רחמים עליהם כלל, וצ"ע, וביותר מלשונם שאמרו 'רביש'ע יכלו על קדושת שמך' משמע שהוא תפלה ובקשה. וביאר הבה"ל שבוודאי הכוונה שביקשו שלא יענשו בגדר 'עונש' הראוי על החטא, רק שיהיה בגדר תיקון שיהיה בעונש ע"י שבזה יעשה קידוש השם וע"י כך יוקל הרבה מהעונש, והקב"ה לא רצה גם בזה, והמתין לדברי יצחק שיתפלל שלא להענישם כלל.

ועדיין יש להתבונן בדברים מדוע דווקא יצחק היה זה שהתפלל על כלל ישראל להצילם מהכליה. ואפשר לבאר שעיקר האפשרות להחזיר את כלל ישראל בבחינת מחזיר גרושתו, הוא רק בבחינת תשובה מאהבה שמפקיע את הנשואין מהשני וכדברי החת"ס הנ"ל, וכדי להגיע לאהבת ה' ויראתו צריך שיוקדם לזה 'פתח לבנו בתורת' - והכוונה בזה על עמלה של תורה כמו שכתב החזו"א באיגרותיו 'כל סגולתיה של תורה על עמלה נאמר'.

והנה כבר נתבאר אצלנו במקו"א שיצחק היה גדול מנחילי תורה שבע"פ, וכמו שכתב בהקדמה לתשובות ח"ס יו"ד שלכן מזכירים זכות 'עקידת יצחק' ולא 'עקידת אברהם', כי אצל אברהם היה זה בבחינת תורת שבכתב, ואילו אצל יצחק תורה שבע"פ יעו"ש.

ולפ"ז אפשר שלכן דווקא יצחק שהוא יסוד תורה שבע"פ ביקש שכלל ישראל יזכו לתקן בחייהם ולא תהיה גזירת כליה כלל, והיינו משום שהתיקון בחיים יכול להיות רק ע"י עמל התורה וכמו שנתבאר שזה מביא לאהבת ה' ויראתו בשלימות, [וע"י בביה"ל (ס"פ וירא) ביאור נוסף מדוע העקידה נקראת ע"ש יצחק והובא במקו"א], וכבר נתבאר במקו"א שסגולת התורה להפוך מידת הדין למידת הרחמים.

שבזה נעשים זדונות לשגגות ועדיין נשארת כאן מציאות של חטא, וכמבואר ביומא (שם).

ומעתה כששבים מאהבה לא שייך לדון משום האיסור לשוב ולקחתה, שהרי מתברר שנעקר החטא למפרע וכאילו לא חטאו כלל, ואז זה נחשב כמו שלא נישאת לאחר, אולם כששבים מיראה שנשאר רושם החטא נחשב כמו שחלו קידושי השני וקיים האיסור שלא ישוב לקחתה, ולאופן זה אמרו בגמ' שעשה דוחה ל"ת. אלא שמ"מ בכל התורה באופן זה אין דין עשה דוחה ל"ת, שהרי יכול לקיים את העשה באופן שלא ידחה את הל"ת ע"י שיעשה תשובה מאהבה, ועל זה נתחדש בגמ' שאע"פ כן גדולה תשובה שדוחה ל"ת, היינו שאע"פ שבכל מקום כשיש אפשרות לקיים את העשה בלא דחיית הלאו אין העשה דוחה ל"ת, מחמת גודל מצוות התשובה התחדש שהעשה דוחה ל"ת גם באופן זה, למרות שביכולתו להמנע מכך ע"י תשובה מאהבה.

ולפ"ז ביאר 'היינו דקאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו וכו', ואת זנית רעים רבים, רצונו לומר אם תרצה לא יהיה אלא זנות בעלמא, ואפילו הכי 'ושוב אלי נאום ה', היינו מיראה, והטעם לזה שהקב"ה עובר על ל"ת לקבלו מיראה, היינו ממש כמו אותו טעם שפיקוח נפש דוחה מצות כדי שע"י יעבדהו עוד יותר, וגם כאן ע"י זה יבא לעבדו מאהבה אחת לאחת, ומוטב לעבור על ל"ת אחת משיתחללו שבתות הרבה' (וע"ע במהר"ם שיף סוף גיטין).

והוסיף 'והנה הקב"ה מקבל תשובתנו בכל שנה ושנה גם כי היא רק מיראה, כי בכל יום מחכה לו אולי יוסיף אומץ ויעבוד מאהבה וכו' אך בעוונותינו הרבים בעבור הימים הקדושים האלה כל איש חוזר והולך אחר בצעו ואחר שרירות לבו, ולשנה הבאה די לו אם מחמת יראה ישוב לקדמותו ויהי שב מיראה כמו השתא הכא וכן בכל שנה ושנה'.

וביאר שכשממשיך כך כל ימיו נמצא שהוא כמחזיר גרושתו משנשאת, ובה הרי אסור להחזירה ואין העשה דוחה ל"ת שהרי היה יכול לעשות תשובה מאהבה, וזה מה שאנו אומרים בתפילה 'הוא יפתח לנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריק וגו', שמבקשים אנו לעשות רצונו בלבב שלם מתוך תשובה מאהבה כדי שלא ניגע לריק, שלא יהא ח"ו כמחזיר גרושתו משנשאת.

וכיון שכעת אנו מרגישים שאין זאת תשובה מאהבה אלא מיראה, לכן אנו חוזרים ומתפללים שיפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו, - ויראתו שאחר אהבה שהיא גדולה מאהבה, שהתשובה מאהבה תביא יראה - יראת הרוממות, ואמר למען לא ניגע לריק, בעבודת היראה של עכשיו כנ"ל, עכ"ד.

ואולם יש לנו לדעת שגם תשובה מיראה חשובה היא מאוד מאוד, ואדרבה היא היסוד והדרך להגיע לתשובה מאהבה, וכשהושע הנביא התנבא לישראל (הושע יד, ב - ה) 'שובה ישראל עד ה' אלוך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים - ארפא משובתם אוהבם נדבה', דרשו חז"ל ביומא (פו, ב) דזה קאי על תשובה מיראה, שהרי היראה היא יסוד המצוות וכדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג אות ז).

וכבר האריך בזה רבינו יונה (שער ב' אות ב) 'ותראה במנהג בשר ודם, כי יחטא איש לאיש, ובעת צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו, תהיה החרטה הזאת גרועה בעיני חברו, כענין שאמר יפתח "ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם". ומחסדי השם יתברך שהוא מקבל התשובה מתוך הצרה, ותהי לרצון לפניו, ויאהב נדבה את החוטא בשונו עדיו ביום תוכחה ומקרב צרה, שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלוך וגו' ע"ש. וע"י שמתעורר לשוב אל ה' באמת מתוך יראת ה' טהורה, זוכה להגיע גם לתשובה מאהבה ודביקות בבורא יתברך.

לע"נ

הר"ר משה נתן נטע הלוי ב"ר אשר אנשיל זי"ע

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת נצבים

בפיך ובלבך לעשותו

הדברים בפה. כאשר אדם מבטא בפיו את הערכים הגדולים של התורה, כאשר הוא חוזר עליהם שוב ושוב, לאט לאט מתחילות המילים הללו להשפיע על "לבבך" - על שכלו של האדם.

כוחן של מילים

רבינו הגדול, בעל החובות הלבבות, מגדיר את הדברים ואומר, "שמחשבת הנפש הולכת אחר המאמר ונמשכת אל הדבור" (שער חשבון הנפש פ"ג). האופן בו נדבר, יהיה האופן בו נחשוב. זה לא קורה באופן מיידי, אולם במשך הזמן, האופן בו תדבר ישפיע על הלך מחשבתך, והשכל יתחיל לחשוב בהתאם לקו שהתווה עבורו הפה.

ואין דבר חשוב יותר מאשר להשפיע כך על השכל, משום ששכלו של האדם זה מי שהוא באמת! החובות הלבבות כותב שרוב ההישגים אליהם מגיע האדם בעולם הזה הם על ידי כח המחשבה. מחשבות הם דבר נעלה ביותר! הדרך לעצב את שכלנו היא על ידי מילים - ה"בפיך" משפיע על ה"בלבך", על שכלך, ואז מגיע ה"לעשותו" - על ידי זה תהפוך לאדם אחר, שזהו ההישג הגדול ביותר אליו יוכל האדם להגיע בעולם הזה - להפוך את עצמו לאיש אחר!

מחשבות מדברות

כח הדיבור הוא אחד מתכונותיו הנפלאות ביותר של המין האנושי, והוא מיוחד רק לו לבדו. יש המנסים ללמד גורילות לדבר, אולם הם לעולם לא יצליחו בכך! מה שלמדנו כעת הוא, שתכלית הדיבור אינה רק כדי שנוכל לתקשר זה עם זה, אלא אחת ממטרותיה העיקריות של מתנה זו היא ההזדמנות ליצור בקרבנו שכל של תורה.

השכל פועל בצורה הטובה ביותר כאשר הוא עובד בשיתוף פעולה עם הפה. למען האמת, כאשר אנו חושבים, איברי הדיבור שלנו גם הם פועלים במדה מה. הגרון, החיך והלשון מופעלים גם כאשר האדם חושב. הדברים אולי נשמעים מפתיעים, אולם על פי רוב, חשיבתנו מובעת על ידי כלי הדיבור - גם כאשר איננו מבטאים את המילים, כלי הדיבור פועלים בתת-ההכרה. לכן קשה לנו יותר לחשוב כאשר אנו אוכלים, משום שכלי הדיבור עסוקים.

אשר על כן, הדיבור משלים את תהליך החשיבה,

קרוב או רחוק?

בפרשת השבוע, הקב"ה מכריז שקיום התורה אינו דבר שקשה להשיגו, "כי המצנה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא. לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה, ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה". הדברים אמורים לא רק כלפי המצוות המעשיות, אלא גם כל אותם קנינים רוחניים שדורשת ממנו התורה להשיג, אינם מחוץ להישג ידינו. "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו". התורה כאן מעידה שהשגת הגדולה היא דבר שנמצא בהישג ידינו. היא נמצאת ממש לפניך, וכל מה שצריך זה לאחוז בה.

אולם כאשר אנחנו מביטים סביבנו, כאשר אנו מתבוננים בעבודת ה' שלנו, הדברים לא נראים כך בדיוק. קרוב מאוד? הלא התורה דורשת ממנו גדולה עצומה, היא מצפה שנשיג שלמות הדעת ושלמות המדות. המעלות אותן אנו נדרשים לקנות, נדמות כמשהו אינסופי: אהבת ה', יראת שמים, דבקות בה', לזכור תמיד את מציאותו יתברך, להודות לו; הכל נראה מחוץ להישג ידינו. כיצד אומרת לנו התורה שאחריות כבדה כ"כ מוגדרת כדבר שהוא "קרוב מאוד" אלינו?

דיבור, מחשבה, עשיה

אם נדקדק, נראה שהפסוק עצמו בא לענות על שאלה זו. השגת שלמות אינה דבר קשה, לא נפלאה היא ולא רחוקה היא, אלא שעלינו להתחיל באופן נכון: "כי קרוב אליך הדבר מאד" - כיצד זה קרוב? "בפיך ובלבבך לעשותו" - התורה כותבת כאן שלש מילים, אשר באות ללמד אותנו מהם שלושת השלבים בדרך להשגת השלמות הרצויה. השלב הראשון הוא "בפיך" - פירוש, שעל האדם לדבר - וכפי שנבאר מיד. השני הוא "בלבבך" - פירוש במחשבותיך. בלשון הקדש, "לב" מתייחס תמיד למחשבה, משום שמחשבה אמיתית מגובה תמיד בהרגשת הלב. והשלב השלישי הוא "לעשותו". נמצא שמתחילים בפה, אח"כ מגיעות המחשבות, ולבסוף מגיעה העשיה.

כאן מגלה לנו התורה את הדרך כיצד להגיע להישגים בעולם הזה. הצעד הראשון הוא "בפיך" - לומר את

הרהור ומחשבה. אני נשאל לא אחת, מדוע אי אפשר להתפלל במחשבה בלבד - מדוע יש צורך לבטא את התפילה במילים? התשובה היא מה שכתב החובות הלבבות, שהמילים שאנחנו אומרים, גורמות לנו לחשוב, והן מחדדות את המחשבה. המילה "תפילה" נגזרת מהמילה "פילל" שפירושו לחשוב, ו"להתפלל" [בנין התפעל] פירושו "לגרום לעצמו לחשוב".

לכן אנו צועדים בעקבות דוד המלך בכל יום, וחוזרים על "שירי דוד עבדך". אנחנו חוזרים על המילים הנפלאות הללו שוב ושוב, משום שכאשר אומרים אותם באופן הנכון - כמובן שמי שאומר את המילים ללא כל מחשבה, זה אינו כלום - אולם מי שחוזר על המילים מתוך כוונה לנצל את כח הדיבור - שכלו מתעצב, והמושגים והשאיפות עליהם דיבר דוד המלך הופכים לחלק משכלו; שכלו זוכה להתבשם קצת מניחוחו של דוד המלך.

אמירת תהילים - כיצד?

לכן, ממליץ החובות הלבבות לומר תהילים כאשר אף אחד אינו רואה אותך, ולומר אותם ברגש; אל תאמרו "יום שלם מתוך ספר התהילים, אלא אמרו אותם לאט ובמתינות, עם רגש. אדם יכול לגדול הרבה מאמירת תהילים. זכורני שכאשר הייתי נער צעיר, הייתי הולך לבית כנסת מסוים בשבת קדש, שם היו נוהגים לשבת ולומר תהילים בין מנחה למעריב. הם היו אומרים את התהילים במתינות, וכל מילה היתה יהלום. הם שיבצו בשכלם יהלום ועוד יהלום.

זו הסיבה שלדעתי, לא כדאי לשיר "ניגונים" שאין בהם מילים, אלא כדאי שתמיד יהיו בניגון מילים. כאשר אנחנו שרים את המילים שוב ושוב, איננו עושים זאת כדי לשמוע את הניגון, ולא כדי לשמור על קצב השיר, על החלק הנמוך והחלק הגבוה, לא ולא! אנחנו רוצים להחדיר את המילים אל תוך ליבנו עמוק יותר ויותר. עלינו לנצל את העובדה שאנחנו חוזרים שוב ושוב על המילים. בכל פעם שאומרים אותם, עושים זאת מתוך שכנוע, מתוך כוונה שהערכים שמבטאים המילים הללו יכנסו אל נשמתנו פנימה. בעוד אתה חוזר על המילים, הם מקבלים אחיזה איתנה יותר בשכלך, וכתוצאה מכך אתה הופך לאדם אחר לגמרי.

עצה טובה קמשמע לן

יסוד זה של "בפיך ובלבבך לעשותו" הינו עקרוני כל כך, שככל שאדיר אותו ואדבר אודותיו, לא אפריז על המדה. אפשר לשבת במשך שעות רבות וימים רבים, ועדיין לא נוכל להקיף את הנושא כראוי. אולם דבר אחד הוא מעל לכל ספק, והוא, שיש בפנינו כאן עצה הגונה עד למאוד, ולכן עלינו לקבוע שמכאן ואילך, פסוק זה יהווה אבן יסוד בחיינו, משום שאין קץ לאופנים בהם נוכל לגדול על ידי שימוש בעקרון של "מחשבת הנפש הולכת אחר

והדרך הטובה ביותר בה יוכל האדם לחדד את מחשבותיו היא על ידי הבעתם בפה. כאשר אדם אומר מילים במקום רק לחשוב עליהם, המושגים נעשים בהירים יותר, משום שהדיבור ממקד בצורה ברורה יותר את הרעיונות והמושגים. ולכן, גם אדם אתה החושב מחשבות נעלות ויקרות, מכל מקום אם יבטא אותם בפיו, הם יהפכו לאמיתיות יותר, ובכך הם ישפיעו עליו יותר ויסייעוהו בעבודתו.

שתמליכוני עליכם

ננסה להמחיש את הדברים על ידי דוגמא מעשית מחיינו. בראש השנה, עומדים אנו בבית הכנסת במשך שעות רבות ומכריזים: "ה' מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' ימלוך לעולם ועד". מדוע צריכים אנו לומר זאת כל כך הרבה פעמים? ברגע שאמרנו פעם אחת "ה' מֶלֶךְ", הרי כבר הסכמנו שכך הוא, ומדוע יש צורך לחזור על כך שוב ושוב? הקב"ה אינו זקוק כלל להכרזותינו, הוא היה הווה ויהיה מלכו של עולם לעד ולנצח נצחים, ואינו צריך את המלכתנו.

התשובה היא שאנחנו מדברים **לעצמנו**. אנחנו מחדירים אל תוך שכלנו, אל תוך הרגשותינו, שה' הוא האחד והיחיד. לכן אומרים את זה כל כך הרבה פעמים, משום שהחזרה על הדברים שוב ושוב, מקבעת אותם בחזקה בתוך שכלנו. "בפיך" - אומרים בפה; "ובלבבך" - הדברים נחרטים בנשמה. בכל פעם שמכריזים "ה' מֶלֶךְ" - החריטה נעשית עמוקה יותר. עומדים אנו על רגלינו כל היום כולו ומכריזים "ה' מֶלֶךְ", ובכך מבקשים להחדיר אל תוך השכל והרגש את האמת הזו, שה' הוא המלך.

דיבורי דוד הנאמנים

עליכם לדעת שכך נהגו גדולי האומה מאז ימי קדם. דוד המלך ע"ה דיבר לעצמו כל הזמן: "בְּרִכִּי נִפְשִׁי אֶת ה'", "הִלְלִי נִפְשִׁי אֶת ה'". דוד דיבר לעצמו! הוא לא אמר את זה בפני קהל מאזינים, אלא לעצמו!

זו היתה שיטתו של דוד המלך. הוא דרבן את עצמו לדבר עוד ועוד. "אִמַר לֵה' מַחְסִי וּמְצוּדָתִי" (שם צא, ב). מדוע הוצרך דוד לומר "אומר לה'?" היה לו לומר רק "ה', מחסי ומצודתי אתה". משום שדוד רצה להרגיל את עצמו לדבר. הוא לא בא רק לבטא את הגדולה שכבר היתה קבועה בשכלו, הבעתם של מילים אלו היתה כדי לגדל ולרומם את שכלו! אין לנו היכולת להבין כיצד הגיע דוד המלך למדרגתו - זה מעבר להשגתנו, אולם אין ספק שזו היתה אחת מהדרכים שהגיע לאן שהגיע. על ידי "בפיך", משם הדברים חדרו אל תוך "בלבבך", והם נעשו אמיתיים כל כך עד שהוא הפך לאדם אחר. הוא כבר לא היה רק "דוד", כעת הוא נעשה ל"דוד עבדי".

מתבשמים מדוד המלך

זו הסיבה שאנחנו מתפללים במילים ולא רק על ידי

המאמר ונמשכת אל הדבור."

שאוהבים אותי. אולם הדבר דורש תרגול ועבודה.

ישנם בחורים ואברכים שעסוקים כל היום בלימוד התורה, אולם מעולם הם לא אמרו, אפילו לא פעם אחת בחייהם, את המילים: "אני אוהב את התורה". הם חושבים לעצמם, "כמובן שאני אוהב את התורה, מה השאלה בכלל?", אולם למען האמת, הם מעולם אפילו לא חשבו על כך. ישנם כאלו שאוהבים שוקולד, אוהבים גלידה, אולם עדיין לא זכו לאהוב את התורה. מדוע הוא לומד? אולי משום שזו מצוה, או שיש לו שאיפה להיות תלמיד חכם - וזה מצוין! אולם זה לא נובע מאהבת התורה.

כיצד באמת קונים אהבת התורה? התחל לומר את זה: "מה אהבתי תורתך! ה', איך שאני אוהב את התורה שלך!" בכל פעם שאתה פותח ספר, אמור את המילים הללו: "אני אוהב את התורה". דבר על זה בכל הזדמנות, כאשר אתה עובר ליד בית המדרש, ואינך יכול להכנס אליו כי אתה ממחר לאוטובוס, מכל מקום תוכל לומר: "אני אוהב את הש"ס שנמצא בבית המדרש הזה. אני אוהב את החמישה חומשי תורה. לאט לאט, תתחיל להתגבש בשכלך אהבת התורה. וכעבור זמן לא רב, תתחיל להרגיש את התענוג שבלימוד התורה.

שיחות מסדרון

התורה היא תענוג אמיתי! לכן אסור ללמוד תורה בתשעה באב. זהו תענוג אמיתי, אלא שאיננו תופסים את זה. כאמור, אחת הדרכים לקנות אהבה זו היא על ידי דיבורים של אהבת התורה.

ההזדמנויות לכך הן רבות. נאמר שאדם יושב בחדר ההמתנה, ממתין לתור אצל רופא השיניים. הוא יושב שם, וברוך ה', הוא חכם מספיק כדי לנצל את הזמן שיש לו כעת, להתרגל בעבודה גדולה זו. ראשית עליו לוודא שאין לידו אף אחד, אחרת יחשבו שהוא אינו שפוי בדעתו. אם הוא נמצא לבדו, יכול הוא לומר לעצמו בקול רם: "אני אוהב את תורת ה'. אני אוהב כל מילה בתורה". אם תחזור על הדברים עוד פעם ועוד פעם, אתה מגדל ומרומם בזה את שכלך. בכל פעם שאתה אומר את המילים הללו, זהו עוד יהלום הממתין לך בעולם הבא. האם לא היה שווה לבא לכאן רק כדי לשמוע את הדברים הללו? אנשים מכלים לריק את הדקות היקרות של החיים. שעון החיים ממשיך לתקתק.

מתי תבא לידך ותקיימנה?

כעת נתאר לעצמנו אדם, החפץ לעבור אל השלב הבא. לא רק שהוא חפץ לאהוב את התורה, אלא שכעת הוא רוצה לאהוב את נותן התורה. זהו נושא שלא מדברים עליו מספיק. יש החושבים שהוא שייך רק לבנות "בית יעקב", אולם זוהי טעות! הרי פסוק מפורש הוא בתורה, "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ" - מצווים אנו לאהוב את השי"ת בכל שכלנו. אתה אומר את המילים הללו בכל יום,

לדוגמא, אדם שואף להיות ירא שמים. מי אינו שואף לכך? כל אחד חפץ להיות ירא שמים אמיתי, אולם הדבר נראה רחוק כל כך מאתנו - בשמים או מעבר לים. אילו רק ידענו מהי הדרך להגיע לשם... ובינתיים החיים חולפים על פנינו, שנה ועוד שנה, עשור ועוד עשור - ושום דבר אינו משתנה!

אולם למדנו כעת שקרוב אלינו הדבר מאוד, בפינו ובלבבנו לעשותו. בכח הפה נוכל לייצר שכל של יראת שמים, ולקנות מדרגות בנפשנו. אין הכוונה שמספיק לומר "אני ירא שמים" - דרושה לנו עבודה רבה יותר. אולם מי שמוכן להשקיע את המאמץ - הדבר אכן נמצא "קרוב אליך".

מטפחים מודעות

ירא שמים פירושו אדם שמרגיש שהשמים הם כאן - הוא מרגיש הקב"ה מביט בו ברגע זה. זהו אדם ירא שמים - אדם המודע לנוכחותו של הקב"ה. עלינו לזכור שהוא מסתכל עלינו! ברור שהוא מסתכל עלינו. הנביא אומר, "עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוּטָטִים בְּכָל הָאָרֶץ" (זכריה ד, י), וכן אמר דוד בתהילים (יד, ב), "ה' מְשַׁמֵּם הַשָּׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם". אולם מי מרגיש את זה? איש אינו מדבר על זה, ואיש גם אינו חושב על זה, ולא נראה שיש מישהו שעושה משהו כדי שזה ישתנה.

והפתרון נמצא בפינו. הצעד הראשון להיות ירא שמים הוא להכיר בכך שה' מסתכל עלינו, והצעד הראשון לקנות הכרה זו הוא על ידי שנאמר זאת בפינו. כאשר אתה פוסע ברחוב לבדך, אמור לעצמך, "ה' מסתכל עלי". אף אחד לא אמור לשמוע אותך, אמור זאת רק בינך לבין עצמך: "ה' אני יודע שאתה מסתכל עלי עכשיו". אל תאמרו זאת רק פעם אחת, חזרו על זה שוב ושוב, "ה' מביט בי עכשיו! ה' מביט בי עכשיו! הוא מסתכל עלי ממש ברגע זה!" ומחר נסו זאת שוב.

בשלב הראשון, אינך נמצא בעמדה של לקבל את הדברים, ואינך מרגיש כל כך את הדברים. אף על פי כן, תאמר את זה, כי המילים שתאמר בפיו יגרמו לדברים להיחקק בלבך. אמנם זו רק התחלה מזערית, אולם אם לא תאמר את הדברים, לעולם לא תתחיל את התהליך הזה של להפוך לירא שמים! הצעד הראשון הוא לומר את זה בפה, ואז הרעיון מתחיל לחלחל אל תוך שכלך, ובכך תשתנה ותהפוך לאיש אחר.

דיבורים של אהבת התורה

ומה עם אהבת התורה? האם אינך רוצה לקנות אותה בנפשך? להיות אוהב תורה הוא דבר עצום, "אֲנִי אֶהְבֶּי אֹהֶב" (משלי ח, י) אומרת התורה. אני אוהבת את מי שאוהב אותי. לא רק את אלו **שלומדים** אותי, אלא

של אהבת ה' בשכלם לנצח. יום אחד הם ייזכרו, "פעם אמרנו את המילים 'אנחנו אוהבים את ה'!"

אמנם אנו עדיין רחוקים מאוד ממדרגה זו, אולם לכל הפחות אנחנו אומרים את המילים ושואפים להתקרב אליה עוד ועוד. אנחנו יוצרים חזות חיצונית של אהבת ה', איזה דמיון שטחי, ולאט לאט, אהבה זו נעשית יותר ויותר כנה. ככל שאתה ממשיך, כאשר אתה חוזר על המילים הללו, כעבור זמן מה אתה מתחיל להתכוון לזה באמת ובתמים. בצעירותך אלו עדיין מילים בלבד, אולם הקב"ה מאזין ברוב קשב. ולא רק שהוא מאזין, השכל שלך מאזין אף הוא. ולאט לאט, אהבה זו הופכת לחלק ממחשבותיך.

אתה מתחיל לאהוב את ה', ואם תמשיך לומר את המילים הללו, שוב ושוב ושוב, כעבור זמן מה, המעין של אהבת ה' יתפרץ החוצה, ואתה הופך לאוהב ה' אמיתי. כעת אתה כבר איש אחר. ברגע שאתה מתחיל בדרך זו, כבר התהפכת לאיש אחר.

החיים יפים

ישנו עוד נושא אחד, והוא הנושא של לשמוח בחיינו בעולם הזה. אל נא תחשבו שזהו ענין פעוט! אחת הטרגדיות הנוראיות של האנושות היא שאנשים אינם מעריכים את האושר הקיים בעולם הזה, בעודו תחת ידם. החיים מלאים בשמחה ובהנאה, והקב"ה ייעד את החיים למטרה זו. הוא רוצה שנהיה שמחים!

הקב"ה רוצה שנלמד כיצד להנות מהחיים. אחזור על זה שוב: אתם מוכרחים ללמוד כיצד להנות מהחיים! זהו אחד מהקשיים של החיים, השי"ת ברא את עולמו כעולם של אושר, עולם של חסד, "עולם חסד יבנה", ועדיין, רוב האנשים בעולם אינם נהנים, כמה חבל! באמת זו שאלה גדולה, מדוע העולם אינו יודע להנות מהחיים?

התשובה היא, שאף אחד אינו מדבר על כך! דוד המלך אמר, "כי אִמְרָתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" (תהילים פט, ג), "אני מדבר על זה!" אומר דוד. הוא דאג לדבר על זה שוב ושוב. "הקב"ה עושה דברים בעולם הזה בשביל לעשות חסד", כך אמור דוד לעצמו שוב ושוב. כל מה שקורה הוא "כי לעולם חסדו!"

דיבורים מגובים

רובם של האנשים ששמעו אותי במשך זמן מה, כבר למדו קצת על חובת הכרת הטוב לה' - הם מבינים במקצת את החובה המוטלת עלינו להרגיש רגשי הודיה אמיתיים כלפי לקב"ה. אולי יש החושבים לעצמם, "כמובן שאני מכיר לו טובה. לשם מה אנחנו מבזבזים זמן על זה?" אולם הדבר דומה להמחאה שאין לה כיסוי. רק כאשר הדיבורים שלנו מגובים בהרגשה אמיתית של הנאה מהעולם הזה, אז יש משמעות להכרת הטוב שלנו.

נושא זה הוא חשוב עד מאוד, משום שהוא כולל את

בוקר וערב, ושוב לפני השינה, אולם מתי **תקיים** אותם?

אם הנך אדם החפץ בחיים של אהבת ה', צייר עכשיו בשכלך, כיצד מחר בבוקר אתה פוסע ברחוב, ולפתע נזכר בדברים שדיברנו כאן, ש"קרוב אליך הדבר מאד", משום ש"בפך ובלבבך לעשותו" - אפשר לעשות הכל על ידי הפה. אתה פוסע ברחוב ואומר בשקט, באופן שאף אחד לא ישמע ויחשוב שיצאת מדעתך, "אני אוהב אותך ה'!" גם אם אינך מרגיש אהבה, אמור את המילים הללו בכל זאת.

לפחות פעם אחת!

גם אם אתה מרגיש שהדיבורים הללו הם מן השפה ולחוץ, וכי לבך עדיין אינו בוער באש של אהבת ה', תמשיך לומר אותם. אמנם אינך אוהב את ה' "בכל לבבך", בכל מחשבותיך, אולם לכל הפחות אתה אומר את זה קצת. אמור זאת בפה: "ריבונו של עולם, אני אוהב אותך!" אה! איזה הישג אדיר הוא זה, משום שה"בפך" ימצא את דרכו אל ה"בלבבך". אמור את זה שוב ושוב, ולאט לאט, תתחיל להשתנות.

ישנם בני אדם שמעולם לא אמרו את המילים הללו, אפילו לא פעם אחת! איזו טיפשות! לאחר מאה ועשרים, הם ישתוקקו כל כך לשוב לעולם הזה. הם יבקשו מאת ה': "ריבונו של עולם, אנא תן לי לחזור לעולם הזה לדקה אחת בלבד, כדי לומר את המילים הללו", אולם ה' ישיב: "מדי מאוחר ידידי, נתתי לך די והותר זמן על פני תבל. לא השכלת לנצל את פיהך להפוך לאדם גדול כאשר עוד היית בין החיים".

דיבורי מזווה

כעת אתן לכם עצה השווה זהב. שווה לשלם אלף דולר כדי לשמוע אותה! יש הרבה הנוהגים לנשק את המזווה כאשר הם חולפים על פניה. זהו מנהג יפה, אולם הוא אינו מספיק. מה שחשוב הוא מה שכתוב בתוך המזווה - "ואהבת את ה' אלקיך". המזווה מדברת אליך ומזכירה לך לאהוב את ה'. כאשר אתה עובר ליד המזווה, אמור, "אני אוהב אותך ה'".

ולא רק כאשר אתה עובר בפתח, גם כאשר אתה יושב על הספה, תוכל להביט לעבר המזווה שבפתח ולומר, "ה', אני אוהב אותך!" כשאתה יושב בשלחן בסלון ואוכל את ארוחת הערב, מדי פעם תוכל להציץ לעברה ולומר, "אני אוהב אותך ה'!"

"הקב"ה, אנחנו אוהבים אותך!"

למד את זה לילדיך גם כן. "ילדים, בואו ונאמר יחד, 'הקב"ה, אנחנו אוהבים אותך!' הם מתביישים, כי הם אינם יודעים אם גם האבא של החברים שלהם נוהג כך בשלחן השבת. אולם תעשה את זה בכל זאת! כל הילדים יחד במקלה, "אנחנו אוהבים אותך, ה'!" ברגע זה, זרעת זרע

אולם היא לא תשפיע עליו בצורה מספקת. מחשבות טובות הם דבר נפלא! זה טוב מאוד! אולם המחשבה יוצרת רגש חלש. מה שאין כן אם תבטא את המחשבה הזו במילים, היא מתחזקת ביותר, מקרבת את המושג וממקדת אותו בצורה חדה ביותר.

גשם של יהלומים

יום גשום, גם הוא יום נאה ביותר - איזה יופי יש ביהלומים הנופלים עלינו מן השמים! ירידת הגשם היא נס משמים! האדמה זקוקה למים הטהורים הללו, לטיפות החיים הנפלאות. הגשם של היום מבשר על אביב של עצים מלבלבים, על התפוחים והאגסים והאפרסקים הנפלאים וכל הדברים הטובים שיצמחו כתוצאה מהגשם הנפלא שיורד היום.

ולא רק אגסים ואפרסקים ופרחים, אלא גם תינוקות ייוולדו כתוצאה מגשם זה. הלא התינוק מגיע כתוצאה מהמים והחלב שאמו שותה, ומהלחם שהיא אוכלת, שהם תולדה של הגשם. תינוק שנולד עשוי רובו ממים. א"כ, כאשר יורד גשם, למעשה אלו הם אנשים הורדים עלינו מן השמים. האם חשבתם על כך אי פעם? כולנו הגענו מגשם שירד. אנחנו מורכבים משמונים אחוזים מים. מהיכן מגיע המים? מהעננים. אז כאשר יורד גשם, כל הדורות העתידיים להיוולד, יורדים כעת מן השמים. וכעבור שנתיים, נראה ברחובות את עגלות התינוק, כולם מלאים במי גשמים. כל התינוקות שאנו רואים הם תולדה של הימים הגשומים עליהם הודית לה'.

ובעוד שנים מספר, נראה אוטובוסים וטנדרים מלאים בגשם! ההסעות המובילות את הבנים והבנות לתלמודי התורה ולבתי הספר, כולם מורכבים מגשם! זוהי עובדה מדעית אותה לא ניתן להכחיש! ולכן, כאשר אתה הולך בגשם, אל תסתפק בכמה מחשבות מעורפלות, אלא אמור בפה, "ברוך ה', איזה יופי יש בגשם - זהו הנס של החיים עצמם!"

שמחה מעיניך

על ידי אמירת המילים הנכונות במשך כל חייו, אנחנו הופכים להיות שמחים באמת ובתמים. עליך לומר את המילים לעצמך. אמור את המילים, "ה', אני כל כך שמח שאני מסוגל לראות!" האם אי פעם אמרת מילים כאלו? איני מתכוון למלמול של "ממממ... פוקח עורים". בכל בוקר אתה מקריא את הרשימה כולה בחטף, ובקושי חושב על מה שאתה אומר. לא, לא זו הדרך להפוך לאנשים שמחים. אדם שאינו מדבר על המתנות שנתן לו ה', יהיה

כל תופעות העולם הזה. אשר על כן, ה' מחכה לשימוע את זה ממך. אם מזג האוויר נאה היום, תשמח בזה. שמא תשאלו, מה הכוונה "תשמח בזה?" אם טוב לי, אני אשמח, מדוע יש צורך בפסוק ללמד אותי את זה? אמנם בוודאי שיש צורך בפסוק. הפסוק מלמד אותנו לומר, "ברוך ה', איזה מזג אוויר נאה! אני כל כך שמח!" לא כמו שאנשים נוהגים להפטיר, "ברוך ה'", ואינם חושבים על מה שהם אומרים. זה הופך למשהו רשמי שאומרים. אמרו, "ה', ברוך אתה על היום הנפלא הזה!" - או! עכשיו אתה מדבר לעניין! היום הוא ארוך מאוד, ותוכל להודות לה' כמה וכמה פעמים על היום הנפלא שהוא נתן לך. "תודה לך ה' על היום היפה הזה." "אה! איזה יום יפה!" "איזה יום שמח!" הדברים מתחילים לחדור אל ראשך אט אט, ואתה הופך לאדם שמח.

טובלים בזהב

אדם פוסע ברחוב שטוף שמש. כולם נהנים מאור השמש מעצם טבעם, וכן אמר שלמה המלך, "ומתוך האור וטוב לעינים לראות את השמש". למעשה, הליכה בשמש היא דבר מהנה מאוד, אולם אם לא תדבר על כך, הנאתך תהיה מינימלית, כמו הנאתו של חתול המתחמם בשמש.

אבל אם תתחיל לגבש את הדבר בדעתך, לחשוב עד כמה יפה הוא אור השמש. אנחנו טובלים במפל של זהב הנשפך אלינו ממרום, וכאשר האדם מתחיל לדבר על זה, המילים היוצאות מפיו מגבירים את ההנאה הזו פי מאה. תתחיל להנות מהחיים הרבה יותר מתמיד. אם תאמר זאת בפך: "כמה מתוך אור השמש!", תתחיל להנות הרבה יותר מאור השמש.

נתאר לעצמנו יום קר ביותר, כאשר רוחות קפואות מצליפות בך, וחודרות מבעד למעילך, ובכל זאת השמש זורחת. כשקר כל כך, אתה מקפיד ללכת בצד שטוף השמש של הרחוב, הלא כן? אז כאשר השמש זורחת עליך ומחממת אותך, ראשית, חשוב עד כמה אתה נהנה מחמימות זו. ואז, אמור זאת בפה, "תודה לך ה' שנתת לי את השמש. איזה תענוג אתה מביא לי - את האור והחום הבוקעים מהשמש!" גם הרוח - כאשר אתה מרגיש את משב הרוח, תהנה ממנו, ותזכיר לעצמך בפה כמה תענוג יש ברוח. הרוח מטהרת את האוויר, ומביאה אוויר צח במקום זה הישן. כאשר הרוח נושבת, תהנה מאוויר זה, ובטא במילים את הכרת הטוב שלך.

אתה כבר לא תהיה אותו האיש, משום שכאשר אתה מגבש את מחשבותיך לכדי מילים, ומבטא אותם בפיו, זוהי חוויה שונה לגמרי. לפעמים יש לאדם מחשבה טובה,

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

יש לנו כל כך הרבה! וככל שאנחנו מדברים על זה, כך אנחנו נעשים שמחים יותר ויותר בדברים שיש לנו. "איזהו עשיר? השמח בחלקו". זהו הפתרון לרוב בעיותיו של האדם - לשמוח! זהו תפקיד גדול מאוד, בפרט משום שיש כל כך הרבה דברים שאנו צריכים להודות עליהם. אז הבה ונתחיל מיד בעבודה, ונאמר, "איזה בר מזל אני שיש לי את החפץ הזה והזה!"

דממת מוות

נסו זאת עוד הערב. כאשר אתם הולכים לביתכם, חשבו על המתנת חיים, על המתנות שיש לנו. חשבו על כך שיום יבא, וכבר לא תוכלו לדבר. המוות נקראת דומה, וכמו שנאמר "יורדי דומה". דוד המלך ביקש מאת ה', "אנא ה', הצל אותי מן המוות, שלא אהיה מאותם יורדי דומה".

זוהי הטרגדיה האמיתית - כאשר אדם נפטר וכעת הוא מודע להזדמנויות אותן הפסיד. ההזדמנויות לבטא את עצמו ולומר את אשר צריך היה להאמר. "אוי!" כך יחשוב לעצמו, "לו הייתי יכול לחזור לעולם הזה לזמן קצר בלבד, להמשיך - או להתחיל - את "קריירת" הכנסת הערכים הנכונים אל השכל על ידי הדיבור". אולם כעת כבר מאוחר מדי, ואפילו אם האדם ילך ישר לגן עדן ויחיה חיים טובים, לעולם הוא ימשיך להתחרט על כל אותן מילים שאותן לא אמר. בעולם הבא, הנשמה ממשיכה הלאה, אולם היא משתוקקת לשוב לעולם ולו לרגע קט. אילו יכולה היתה לשוב לעולם הזה ולומר את המילים הנאלצות הללו, "ה', אני אוהב אותך!" "תודה לך ה' על העננים שבשמים", "אני אוהב את תורתך, ה'!", "ה' מלך!" - עבור זכות זו לבד מוכנה היתה הנשמה לוותר על חלק גדול מהאושר לו היא זוכה בגן עדן.

שנה של דיבור

הבה ונקבל על עצמנו לנצל את הזכות הזו בעוד היא נמצאת בידנו. אנו מבקשים מה' "זכרנו לחיים! אנא, תן לנו עוד שנה של חיים!", אז הבה וננצל את מתנת הדיבור, לה זכתה רק האנושות. כל עוד נשמת רוח חיים באפינו, נבטא במילים את הערכים החשובים הללו, ועל ידי זה נתהפך לאנשים חדשים.

הקב"ה אומר לנו, "שמתי אתכם בעולם הזה כדי לעשות ולהשיג". זהו שאומר הפסוק (בראשית ב, ג), "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" - העולם הזה הוא עולם של עשייה. ולכן, כל דקה הינה יקרה כל כך - משום שאפשר לקנות בה כל כך הרבה! אחת הדרכים הקדומות ביותר לעשות זאת הוא על ידי כח הדיבור. הדברים הם "קרובים אליך מאוד". "בפיך" - בפה, "ובלבבך" - זה נותן לאדם דעת חדשה, "לעשותו" - תצליח להגיע להישגים עצומים בעולם הזה, ולקנות גדלות אמיתית!

שבת שלום ומבורך!

לו הרבה יותר קשה להעריך אותם. צריך לבטא את המילים מתוך כנות.

ולא מספיק לומר את זה פעם אחת. צריך להגיד את זה הרבה מאוד פעמים, עד שבוקר אחד תקום מתוך הרגשת התלהבות עצומה, על כך שאתה מסוגל לראות! סוף סוף, כאשר תגיע לאותו יום, נאמר בעוד חמישים שנה, תאמר, "אי אי אי! איזו שמחה!"

ל"ע, ישנם אנשים שאיבדו את כח הראיה, ונזכרים בערגה באותם ימים בהם יכלו לראות בעיניהם. הם נזכרים בשמחה העצומה שבכח לראות. אילו יכלו לחזור לראות, דעתם היתה נטרפת עליהם מרוב שמחה!

הבה ואספר לכם סיפור אמיתי לחלוטין. היה אדם שאיבד ר"ל את מאור עיניו, ויום אחד, כתוצאה מאיזו טעות, הוא חזר לראות כאחד האדם. האיש כמעט השתגע מרוב שמחה! הראיה היא שמחה, הראיה היא הנאה אדירה! לראות עם העיניים זה תענוג! לא רק לראות את יקיריך, לראות את פניהם של ילדיך, אלא עצם היכולת לראות זו שמחה! אולם מי שאינו משקיע בזה מחשבה, ואינו מבטא את המחשבות הללו בפיו, לא יחווה את ההנאות הללו במלואן.

שמח בחור!

אין סוף לדברים שבהם צריכים אנו לשמוח ושעליהם עלינו להודות. ברוך ה', אתה בריא! אין לך בעיות בלב, אינך סובל מלחץ דם גבוה, אין לך אפילו כאב ראש. אמור בפיך, "ברוך ה', אני בריא!" האם אתה מעריך את משמעות הדבר? ח"ו, יום אחד יתכן שתביט על חיך ותחשוב לעצמך, "אוי! הימים הטובים! כמה חבל שכאשר הייתי בריא לגמרי, לא ניצלתי זאת לשמוח יותר! לא נהניתי מהחיים".

התענג על העובדה שיש לך בית. כאשר תחזור לביתך הערב, מיד עם כניסתך אמור, "ברוך אתה ה', איני הולך לישון ליד פסי הרכבת, אלא במטה!" היודעים אתם כמה אנשים כן הולכים לישון על יד פסי הרכבת? רחמנות על חסרי הבית הללו. יש גם אנשים הכלואים בבית הסוהר ל"ע, אמור בפיך "ברוך ה'! יש לי בית לחזור אליו הערב!"

ברוך ה', יש לך דברים רבים כל כך! יש לך אוכל לאכול ובגדים ללבוש. יש לך אצבעות וגבות עיניים ויש לך אוזניים. יש לך אור חשמל! האם אי פעם עצרת להודות לה' על אור החשמל שיש לנו? בכל מוצאי שבת אתה מברך "בורא מאורי האש". לשם מה אתה מברך? האם זהו טקס בלבד? אתה מודה לה' על האור המלאכותי! האם אף פעם לא עצרת כדי להודות לה' על האור? בימים עברו לא היה להם את התענוג הזה ששמו אור מלאכותי, והם היו הולכים לישון עם רדת החשכה. אם לא נדבר על מתנות אלו, לא נוכל להעריכם בצורה הנכונה.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

פרושים וביאורים על סדר התפילה

שאלה:

כיצד יש לאדם להתכונן לימים נוראים?

תשובה:

בכל שני וחמישי כולנו אומרים בתפילה, "נחפשה דרכינו ונחקורה" - אולם נדמה כי אף אחד אינו מקיים את זה! הצעד הראשון הוא, להתחיל לקיים את מה שאנחנו אומרים כבר שנים רבות. הבה ונתחיל להתבונן בדרכינו ובהתנהגותנו. האם מישהו מכם עצר פעם לחשוב על התנהגותו, ולו למשך שלש דקות? אנשים אומרים מילים מבלי לחשוב עליהם. זה לא מגיע מחוסר כנות או חוסר יושרה, אלא משום שהם אינם חושבים על מה שיוצא מפייהם.

אז הצעד הראשון הוא "נחפשה דרכינו". כמה חשוב לעצור לכמה דקות ולחשוב על עצמך. עליך להקדיש כמה דקות מזמנך, לכל הפחות שתיים או שלש דקות, לחשוב כיצד אוכל לשפר את העבודת ה' שלי. אמירת סליחות היא דבר נפלא ממש, אולם מוטל עלינו לעשות הרבה מעבר לזה כדי להכין את עצמו לראש השנה. ומי שירצה באמת ובתמים להכין את עצמו, יקדיש זמן ככל שידרש כדי לחפש דרכיו.

לא מספיק לשמוע אותי אומר את הדברים, עליכם להגיע הביתה ולהתחיל לעשות זאת בעצמכם! אף אחד אחר לא יעשה את זה בשבילך! לאף אחד לא אכפת ממך כפי שאכפת לך מעצמך. אז תתחיל לעזור לעצמך! כאשר תתחיל להתבונן במעשיך, תגלה כמה וכמה דברים שעליהם אפילו לא חלמת. אם תחפש - תמצא, ותוכל להתחיל את תהליך הפיכתך לאיש אחר!

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו

זצ"ל

השיבנו אבינו לתורתך - בברכת השיבנו ובברכת סלח

לנו הזכיר אבינו ומלכנו, מה שאין כן בכל שאר ברכות שמונה עשרה. והוא מפני שהתשובה [והסליחה בכלל] צריכה להיות בהרגשי אהבה - אבינו - כמו שהבן שב אל אביו מתוך אהבה, ובהרגשי יראה - מלכנו - כמו שהעבד שב אל אדונו מתוך מורא. עיקר התשובה תלויה בהכרת ההרגשים שהקדוש ברוך הוא הוא ממש אבינו, והוא לבד אבינו, ושהוא מלכנו, והוא לבד מלכנו. אם מרגישים זאת היטב, כבר שב ונסלח לו, אבל אין דבר זה כל כך קל, ואינו נעשה בדבר שפתיים, כי אם מתוך עבודת העיון ויגיעת החושים, שיהיו פיו ולבו שוים. לזה צריך עזר ה', ולכן כלולה בתפלה זו הבקשה שנצליח לקנות ההרגשה ושנכיר אבינו ומלכנו.

שיבה מורה על חזרה למקום ישן. כי עיקר מצבו של

עם ישראל הוא מעמד הר סיני, כאשר כל העם מקצה קבלו בנעשה ונשמע (שמות כד, ז), בלי יוצא מן הכלל, וכל אחד היה ברום מעלות התורה והעבודה. "נעשה" הוא עבודה "ונשמע" הוא לימוד התורה. ולכן אף הצדיק היותר גדול בדורות שאחר כך יש עליו מלאכת החזרה [תשובה] לחזור לאותו המצב שבו עמדו אבותיו [וגם הוא], כי המצב ההוא הוא מה שנדרש מהם, כמו שנאמר (דברים ה, כו) מי יתן והיה לבבם זה כל הימים. ולכן אמר לתורתך [ולא לתורה] כי הכוונה לאותו המצב, שקבלנו תורה לא מפי רב אלא מפי הקדוש ברוך הוא בכבודו בעצמו.

ואמר אבינו אצל התשובה לתורה כי תיבת אב ותיבת

אהב משורש אחד הן, ועיקר אהבת ה' שהראה לעמנו באהבת אב לבנו הוא על ידי התורה, שהיא האהבה הרבה שאהב אותנו וחמל עלינו. אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות... אותנו למדת [מעריב - ועיין בברכת אהבה רבה].

שְׁעֵרֵי דְמָעוֹת

הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א כותב לנו על מעלת הבכי בראש השנה

במהלך כתיבת המאמר, נזכרתי באפיזודה הבאה: באחד הימים שוחח אמו"ר שליט"א עם המלמד שלי בחיידר, אינני זוכר באיזו כיתה למדתי אז, אך היה זה באחת הכיתות הנמוכות, ושמע שאני מפטפט בשיעורים, מרוכז יותר בדיבורים ופחות בהקשבה. אבא הושיבני ליד השולחן והחל לדבר בפני דיבורי כיבושין. השיחה נמשכה ואבא מוכיח אותי, מסביר בנועם כמה חשובה היא ההקשבה וכמה הפיטפופים מפריעים לי עצמי, למלמד ולכיתה כולה. ואז, במקום להתווכח או להצטדק (כנראה לא היתה סיבה להצטדק... הרי ידעתי שהדברים נכונים....), פרצתי בבכי גדול, בכי נסער, שלא הפסיק. בכיתי ובכיתי.

ומה עשה אבי שליט"א, שאולי התכווין גם להעניש אותי על התנהגותי, אך היה המום מתגובתי? הוציא חמש שקל מכיסו ולחש: "אם אתה בוכה, כנראה אתה מתחרט ומתכווין להשתפר. אז תקנה לך ממתק טעים..."

& & & &

לפני כ-25 שנה שלחתי מכתב להגר"ש דבליצקי זצוק"ל וביקשתי ממנו שהיות והוא היה מקורב לסב-זקני הגה"צ רבי אפרים שמואל פפרמן-לרנר זצוק"ל, מראשי ישיבת 'שער השמים' ומייסד בית כנסת הגר"א ב'שערי חסד', אשמח אם יוכל לכתוב לי את הנהגותיו בקודש, אותם הוא זוכר. כעבור כמה ימים הגיעה תשובה מהגר"ש דבליצקי זצ"ל, שכתב רשימת הנהגות ארוכה מהזיידע זצ"ל, אותם פירסם בעצמו בהמשך בספרו "בינו שנות דור ודור". וכך כתב רבי שריה זצ"ל: "בימים נוראים מתפלל בתור חזן מוסף ולפעמים גם שחרית... והכל בבכיות גדולות ובנוסח ונועם גדול מאד, שכולם מתעוררים לתשובה שלמה", והגר"ש דבליצקי הסביר, שלמרות שהגר"א ש'לרנר זצ"ל היה מהפרושים תלמידי הגר"א, והגר"א ז"ל הלא נהג שלא לבכות בראש השנה, הרי "בירושלים גדולי הפרושים, אף שנהגו בכל כהגר"א, מכל מקום בשלשה דברים לא נהגו: א) טובלים במקוה בשבת בבוקר, ב) מניחים תפילין דר"ת, ג) בוכים בראש השנה".

"אין לבכות בראש השנה, כמבואר בספר עזרא "אל תבכו". והקפיד לנגן הקדיש שאחר מוסף, לכבוד יום טוב..." (מעשה רב, הנהגות אדונו הגר"א ז"ל).

לפי דעת הגר"א, אין לבכות בראש השנה. ראש השנה הוא "יום טוב", יום של שמחה, בו אנו ממליכים את הקב"ה. ואולם האריז"ל קבע שצריך לבכות בראש השנה, ומי שאינו בוכה בראש השנה הרי נשמתו פגומה. אך כבר הסביר את האי-סתירה שבדבר, בספר "אור חדש" להגר"ש מלאצן זצ"ל, ואלו דבריו המתוקים: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים. הגר"א מירי במי שהביא את עצמו לידי בכיה, כמו אלו החזנים שמשתדלים לעורר את העם לבכיה בשעה שאומרים פיוט "ונתנה תוקף" וכדומה, וזה אינו נכון. אבל מי שבוכה בעצמו מרוב דביקותו בהקב"ה, זוהי ודאי מידה טובה!".

הבכי מוזכר בכל הקריאות של ראש השנה. בקריאת התורה אנו קוראים על בכייה של הגר: "וַתֵּשֶׂא אֶת קוֹלָהּ וַתִּבְכֶּה", ובהפטרת אנו קוראים על בכייה של חנה "וְהָיָא מֵרַת נֶפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה' וּבָכָה תִּבְכָּה" ועל בכייה של רחל אמנו, על גלות בניה, "קול בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רָחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ", ולמה הוביל כל הבכי הזה? המלאך הציל את ישמעאל, חנה נפקדה בראש השנה והקב"ה הבטיח לרחל: "מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׁכָר לִפְעֻלָּתְךָ... וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ... וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלִים".

אנו קוראים לאחר התקיעות הראשונות את הפסוק "בְּשִׁמְךָ יִגְלוֹן כָּל הַיּוֹם", עליו כתבו הספה"ק שהוא ראשי תיבות בכיה. הבכי מוזכר בכל התחינות והסליחות המלווים אותנו בכל מהלך ימי הרחמים, כולל בתפילות יום הכיפורים, עד הבקשה הנאמרת בתפילת נעילה: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שׁוֹמֵעַ קוֹל בְּכִיּוֹת. שְׁתִּשָּׂם דְּמָעוֹתֵינוּ בְּנֶאֱדָרְךָ לְהִיּוֹת. וְתִצְלֵנוּ מִכָּל גְּזֵרוֹת קְשׁוֹת אֲכָזְרִיּוֹת. כִּי לָךְ לְבַד עֵינֵינוּ תְלוּיּוֹת".

מדוע?

תקיעת שופר, האריכו ספרי המחשבה, הוא קול הנשמע מתוככי הנשמה, ממקום שאין למילים מה לומר, אלא רק לקול בכי, יבבה ויללה ("גנוחי גנח וילולי יליל" - ראש השנה לג, ב). "יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן: יום יבבא יהא לכוון. וכתוב באימיה דסיסרא "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא" (ראש השנה שס).

כי בכי מגיע ממקום שאין למילים מה לומר בו. בכי מגיע ממסען רגשי עמוק כל כך, בו אין מקום למחשבות או דיבורים. הבכי מגיע מתוככי הלב פנימה וכשבוכים, לא מדובר במשהו חיצוני, כזה שניתן לזייף, אלא מנקודה פנימית עמוקה, האומרת: אבא שבשמים, אין לי שום דבר מלבדך. אין לי מה לומר, להצטדק או להתפלל. אין לי כלום מעצמי, אני צריך את ישועתך השלמה, ואני בוכה לפניך יתברך. אין לי פה להשיב ולא מצח להרים ראש, אז אני בוכה, מתוככי הלב והנשמה. והקב"ה, לפחות כמו כל אבא ואמא שניצבים מול בכי מטלטל של ילדיהם, מקבל באהבה וברצון את הבכי, מקבל את תשובתנו, מבחין שאנו תלויים בו ורק בו וכותב אותנו לשנה טובה ומתוקה.

"כתב רבי י"ש קסטליניץ ז"ל: שמעתי מדודי הרה"ק רמ"ח מסלונים, שבראש השנה לפני התקיעות קרא הרה"ק מברדיטשוב זצוק"ל לעבר עזרת הנשים: "נשים! הבו מעט דמעות! זקוקים אנו לדמעות בשביל לשטוף בו את השופר..." וגעו כל הנשים בבכיות נוראיות, עד שאמר הרה"ק מברדיטשוב: "הדמעות מספיקות הן". ניגש לבמה ותקע" (נועם שיח, מועדים).

בראש השנה הקרוב עלינו למעט את החילול ה' הנורא, על ההכרזה שליוותה אותנו כל התקופה האחרונה, וממשיכה ללוותנו בימים אלו, רח"ל, על "ממשלה חילונית" ו"לא למדינת הלכה". נבכה, פשוט נבכה, נבקש, ניחל, ואז נקבל.

"רחמים תעורר לתת עֲצָמָה לְאִין אוֹנִים... שְׁעֵרֵי דְמָעוֹת תִּפְתַּח לְנִסְעֵי נַעֲמָנִים. בְּבִכִּי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים... בְּמִרְיָנוּ הָלֹא כְנָכָרִים נִחְשְׁבֵנוּ. שָׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְכָאֵב עַל בֶּן תִּרְחָמִינוּ" (סליחות לערב ראש השנה).

(בחדש תשרי ייצא בס"ד לאור עולם ספרו של הגרש"ב גנוט, 'מחשבה בפרשה', על סדר פסוקי חומש בראשית, ובו לקחי מוסר ותבונה, סיפורי מופת, עובדות מגדולי ישראל, הגיונות מחשבה ופניני תורה והלכה, בצירוף הליכות והנהגות ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. הפצה ראשית: יפה נוף).

קדושה בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

יש ענין של ברוב עם הדרת מלך, ומה זה הדרת מלך כרגיל, כשהיו מכתירים מלך היה כל העם מרגיש את השמחה, וכך היה בכל הדורות, וגם היום יש בבחינה מסוימת כשמכתירים איזה אדם למשהו אנשים מאד שמחים וחוגגים את זה וכך יש שמחה גדולה במצוה שנעשית ברוב עם וזה 'הדרת מלך'.

ובדרך כלל אדם שבא לכזה מקום הוא לא מרגיש מה שקורה, אנשים לא יודעים איך שמתגלגלות מצוות, והוא יכול לרכוש מצות עד בלי סוף רק צריך קצת שימת לב. הנה למשל בני אדם שמתפללים בציבור יודעים שיש חילוק בין ציבור ליחיד, ויודעים שיש מצוה יותר כשנעשה בציבור אבל לא יודעים עד כמה זה חשוב. המשנ"ב בס' קכ"ה מביא בשם ספר היכלות וז"ל: כי כתבו בשם ספר היכלות זו לשונו: ברוכים אתם לד' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קק"ק ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפילתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעניניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, באותה שעה אני אוהז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם, וממהר גאולתם. עכ"ד המשנ"ב. והיינו שבזמן שכלל ישראל אומרים קדושה הקב"ה מסתכל אליהם, ויש כ"כ שמחה להקב"ה באותה שעה בזמן שעושים הדרת מלך, א"כ יכולים לראות האין זה כשמקיימים מצוה בציבור ויש הדרת מלך והיה צריך להיות מלא בשמחה כשהוא רואה שכבוד שמים מתרבה שעושים דבר לכבוד שמים. ואותו הדבר אם אחד רואה כשהציבור אומר קדיש קדושה אמן יהא שמיא רבא, כל הדברים שאומרים יום יום, היה צריך בזה שמחה על שמכבדים את המלך.

זהו מה שאנחנו צריכים ללמוד, וגם כאן בשמחה זו יש הדרת מלך שמתקיים מצוה בציבור, שחלק מכלל ישראל שמח שנחנך מקום שיוכלו לקיים בו מצוות ציבוריות לימוד התורה וקיום המצוות ותפילה אמן יהא שמיא רבא כל אלה הדברים שמהדרים את המלך וזוהי שמחה גדולה. אבל צריך לשים לב על זה כי אם אדם לא שם-לב והוא בא סתם לשם סקרנות, אין מזה תועלת, רק אדם שירגיש את זה צריך להכניס שמחה בלבו שכאילו מכתירים את המלך וזה כל אחד צריך לקחת מכאן, ולכאורה מאי קמשמע לן, אבל אליבא דאמת בחיי יום יום ה' צריך להרגיש שמחה, ובמשך היום היה צריך להיות מלא עם שמחה, בזמן שאומר אמן יהא שמיא רבא, בזמן שאומר קדושה, בזמן שעושה כל הדברים שבציבור היה צריך להיות לו שמחה גדולה שרואה האין שנתרבה כבוד שמים.

והקב"ה באמת יעזור שכל אחד ואחד יתחזק בזה, לראות בכל דבר ודבר שעושה בציבור כבוד שמים וימלא כל לבו בשמחה עד שיצא אחרי התפילה מלא בשמחה שזכה להיות ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד ואחד ישתדל מה שיותר להכניס בלבו על שכבוד הקב"ה מתרבה, וכעת ברוך ד' אנחנו רואים שעושים שכבוד שמים יתרבה על ידי שעשו בית הכנסת וכל הציבור משתתף בזה, יש בזה משום ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד צריך להיות שמח שזוכים שכבוד שמים מתרבה, ויש ע"ז מאד לשמוח, וגם ע"ז שיש אנשים שעושים את זה ומשתדלים שיתרבה כבוד שמים. והקב"ה יעזור לכולם שיזכו לקיים עוד מצוות, עוד הדרת מלך, עד שכל אחד יזכה לעלות מאד ע"ז שירגיש שמחה על שכבוד שמים מתרבה ואז כל אחד יתרומם, וצריך להרגיש שהוא מתעלה וע"ז שירגיש עליה כל אחד יזכה ברוחניות ובגשמיות, יהיה מאושר, ויזכו לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

"ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם". בפרוס הימים הנוראים הבאים עלינו לטובה שאנו ממליכים את הקב"ה ברוב עם. ברצוננו להביא שיחת חיזוק מאת מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל שנאמרה בחנוכת בית הכנסת 'דרכי איש' שע"י קהילת 'ישועות דוד', ברכפלד:

ידוע שאינו דומה דבר שנעשה ביחיד לדבר שנעשה בציבור. חז"ל הרי אומרים על הפסוק (ויקרא כו, ח) 'ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו' וגו' והובא ברש"י שם, וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובים העושין את התורה, ויש גירסא למרובין העושין את המצוות. זאת אומרת, ההבדל הוא כ"כ גדול שבמקום שחמשה יכולים לרדוף רק מאה אנשים שזה פי עשרים, ואם כן מאה היו צריכים לרדוף רק שני אלפים, אך הם ירדפו פי מאה, היינו רבבה, כי זה לא דומה אם מרובין עושין את התורה, מרובין עושין את המצוות, שזה הרבה הרבה יותר. וזה לא מדובר דוקא כשכל האנשים האלה נמצאים במקום אחד, רק בכללות, אם בכלל ישראל יש הרבה עושי מצוות הרבה לומדי תורה, הזכות היא הרבה יותר גדולה באופן יחסי הרבה יותר ממה שאם עושים קצת אנשים.

אבל יש עוד דבר, במקום שנמצאים הרבה אנשים יש ענין של ברוב עם הדרת מלך, ועל זה יש בגמרא בהרבה מקומות, ונעמוד על מקום אחד. המשנה אומרת ביומא (סח, ב) הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, והרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ"כ כשהוא קורא, ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהם שוה כאחת. פי' שהכהן גדול קורא בפר' אחרי מות ואך בעשור לחודש, והיה גם מצוה של פר ושעיר הנשרפים ומי ששומע את הקריאה אינו רואה את שריפת הפר ושעיר ולא מפני שאסור, אלא שאי אפשר כיון שבאותו זמן של קריאת התורה יש את שריפת הפרים. והגמ' (ע, א) שואלת פשיטא שאין איסור ללכת מזה לזה, ומאי קמ"ל שאין איסור. מתרצת הגמ' מהו דתימא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצוות, פי' שה' הוה אמינא כיון שעסוק במצוה כששומע הקריאה יהי' אסור לו לעזוב את מקום הקריאה כדי ללכת לראות את השריפה, או מי שרואה את השריפה יהי' אסור לו ללכת לשמוע את הקריאה כי אסור להעביר על המצוות קמ"ל שזה מותר, ומפרשת הגמ' מאי מצוה, איזו מצוה יש בזה, ברוב עם הדרת מלך. בזמן שרואים את שריפת הפר או את הקריאה של הכה"ג מתקיים ברוב עם הדרת מלך.

ולכאורה מה זה שריפת פר, הרי באמת אין בזה מצד עצמו כלום, שורפים פר ותו לא, אבל כיון שיש מצוה, התורה אמרה לשרוף את הפר אז בזמן שעושים את זה יש 'הדרת מלך', בזה מתכבד כבוד הקב"ה בזמן שרואים מצוה שנעשית בציבור, דבר כזה הוא 'הדרת מלך', ועל זה אומרת הגמ' שה' סברא שאסור לו לעבור משם מפני שאין מעבירין על המצוות, קמ"ל התנא שאין בזה איסור ומפרש רש"י למה באמת מותר, דלאו מעבר הוא מאחר שאינו עסוק בה. זאת אומרת שנתחדש דין מתי יש דין אין מעבירין על המצוות רק בדבר שעושים, אבל כאן שאדם עומד ורואה ולא עושה שום דבר על מצוה כזאת לא נאמרה ההלכה שאין מעבירין על המצוות. עכ"פ רואים כי היות שזה מצוה אם זה נעשה בציבור יש בזה 'הדרת מלך', וכלי מצוה אם ישרפו פר לא יהי' בזה שום דבר, אבל כאן עושים מצוה וכשמקיימים מצוה בציבור אפילו בדבר שלכאורה זה לא כלום, אבל אם הקב"ה אומר לעשות את זה והציבור עושה אז בזמן שנעשה הדבר שהפר נשרף

בירורי הלכה

בעניין הנחת כתר תורה וכיצד בארון הקודש

כתר תורה נהי דעניינו לכבד את הספר תורה, מיהו כל זה בשעה שהוא מונח על הספר תורה אבל שהוא מונח בארון נהי דעיקרו ועניינו לכבד את הספר תורה, מיהו אין בזה כבוד לספר תורה שעומד בארון, ומעתה הדר צ"ב מה יתירו, וכן נמי הטסים שכתוב עליהם ספר שני וספר ראש חודש, דאין בזה כבוד כלל לספר תורה, מה ההיתר להניח בארון הקודש. ולכאורה ע"כ צריך לומר דהוא מהיתר הנ"ל דלב ב"ד מתנה עליהם, אלא דא"כ צ"ב דכיון שארון הקודש מוכרח לומר שהיה בו תנאי מעיקרא, א"כ אמאי אסור להניח בו נביאים וחומשים, דהא יסוד דינא דתנאי בארה"ק הוא שלא חל בו קדושה ועומד גם לשאר שימושים, ומעתה צ"ב מה לי כתר תורה וטסי ס"ת, ומה לי שאר ספרים וצ"ע.

ומיהו יש מקום לומר, דעין בשו"ע יור"ד סי' רפב סעי' א' חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת. ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר עיי"ש, ומבואר דיש חיוב על מקום הספר תורה לייחד לו מקום ולכבדו ולהדרו ביותר, ומעתה יש לומר דמדין כבודו של מקום הספר תורה והדרו, שלא להניח במקומו ספרים אחרים שאינם עבור תשמיש הספר תורה דזהו כבודו, ומינה יש לומר שאף אם הארון אין לו דין תשמישי קדושה, מיהו אין להניח שם ספרים וחפצים אחרים דהוא סתירה לכבודו ולהדרו, וע"כ תשמישי הספר עצמו, יכול להניחם שם, וע"כ הכתר תורה וכל המשמש את הספר תורה, מותר להניחם שם, ושאר ספרים אחרים אסור להניחם שם. אולם במשנ"ב משמע דלא כהנ"ל דכל דבריו נסבו אם יש הארון הוא תשמיש קדושה של הארון, ואזי אסור להניח בו דברים, או אינו תשמיש קדושה ומותר להניח בו דברים אחרים, וצ"ע.

ומור"ר הגרמ"מ לובין שליט"א עבר על הדברים והשיב: כל תשמישי הספר תורה משתייכים לס"ת ואין זה הורדה בקדושה, והוי כמניח עניבת המלך על כסא המלך. [ולענין תנאי ב"ד, התנאי הינו למה שהותנה ולדברים שקשה לזיזם בהם (וכמבואר ברמ"א סי' קנ"ד סעי' ח').]

הנה דין קדושת ארון ספר התורה, דיש בו קדושה מצד תשמישי ביהכנ"ס, ויש בו קדושה מצד תשמיש קדושה, וכל שמשמש את הקדושה אסור בקדושה תחתונה הימנה, ועיין במשנ"ב קנ"ד ס"ק ל"א דבספר חסידים כתב דאין להניח בארון הקודש יריעות ספרי תורה פסולים דהרי זה הורדה מקדושה, ובמג"א ובא"ר כתבו דיש מתירים הואיל ולב ב"ד מתנה עליהם, והיינו דאף דהוי הורדה מקדושה, מתחילה העמידו אותו לקדושה זו של ספרי תורה פסולים, אבל חומשים ושאר ספרי הקודש אסור, ולפ"ז יש להזהר שלא להניח בתוכה חומשים אפילו לשעה ולא שנא אם הספר תורה בתוכה או לא (דבב"ח כתב דיש לומר דכל שמניח ספרים בשעה שהספר תורה בתוכה לא הוי הורדה מקדושה, דעדיין משמש גם את ספרי התורה ומה נפק"מ שהוסיף אף ספרים שיש בהם פחות קדושה, ומיהו האחרונים חלקו עליו, דאין לחלק וכל הורדה מקדושה אסורה בין בשעה שהספרים נמצאים ובין בשעה שהספרים לא נמצאים), ומה"ט אף אסור להניח ספרי הנביאים בארה"ק מאחר והוא הורדה מקדושה. ויל"ע דהמנהג שמניחים בארון את הכתר תורה, ואף יש את הטסים שכתוב עליהם ספר שני וספר ראש חודש, והאם והיאך מותר להניחו בארון הקודש, דלכאורה הוי הורדה מקדושה וצ"ב.

ובט"ז הביא לפקפק על המנהג שבהושענא רבה לאחר שמוציאים את הספרים מניחים בו נר דולק דהוי דופן ארה"ק תשמיש לאותו נר, ובערוך השולחן כתב דע"כ דהוא תנאי ב"ד דכיון שנוהגים כן, לב ב"ד מתנה עליהם, שוב עיין בערוך השולחן בס' תרס ושם גם כתב להאי מנהג וכתב שיש לומר דהא דנוהגים כן, הוא משום שהוא לכבודו של הספר, וכל שהוא לכבודו של הספר מותר, עיי"ש.

ומעתה יש לדון בכתר תורה שמניחים בארון הקודש, אם יש להתיר גם מה"ט דהוא לכבודו של הספר תורה, ויש לומר דעד כאן לא התיר הערוה"ש כל שהוא לכבודו אלא כל שבהנחת הנר יש משום כבוד לספר תורה, אבל

חיזוקים בבתי הכנסת

בקדושת ביהכ"נ, התנאי היחידי שהתנה המרא דאתרא שליט"א בזמן בניית ביהכ"נ הוא, שיהיה מותר להרחיב בשאלת שלום (וכמובן שלא להיגרר לשיחת חולין ח"ו) (יעיין במג"א שבתשמישי חול שאין בהם קלות ראש מועיל תנאי בכ"מ וגם בארץ ישראל ועיין בביה"ל סוף סי' קנ"א). בס"ד מתפללי ביהכ"נ נזהרים מאוד לשמור על קדושת וצביון ביהכ"נ. יח"ר שזיכור מתפללי ביהכ"נ זה ומתפללי שאר בתי כנסיות להתחזק הלאה בשמירת קדושת בתי מקדש מעט.

ביהכ"נ 'משוּבב נתיבות' רח' נתיבות המשפט, מודיעין עליית.

בראשות הגאון רבי אפרים רושילד שליט"א.

לפני כשנתיים זכו בני הקהילה המונה כ-400 מתפללים כ"י, לחנוך בס"ד את הבנין החדש של בית הכנסת אשר משמש מקום תורה ותפילה לאזור כולו. המאתרא דאתרא שליט"א הקפיד בזמן בניית ביהכ"נ שיהיה לובי גדול לפני כניסת ביהכ"נ אשר יוכל לשמש מקום לעריכת קידושים ודברי חולין במטרה שלא לפגוע בקדושת ביהכ"נ, כמו"כ בכדי לא להמעיט

קוראים כותבים

שערי תשובה היום הם פתוחים כי אותה אנחנו מבקשים כהיום הזה כי כל עיקר השופר תלוי בתשובה וכו' כי שערי תשובה פתוחים והתעוררות תשובה מעט היום הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר.

וידוע שהגאון מוילנא היה בשמחה גדולה בזמן התקיעות שממליכים את הקב"ה, ומיסודות המלכות לתת כבוד ועטרה למלך. א"כ ודאי שכבוד ביהכ"נ והתפילה צריך להיות ראש מעיינינו כמש"כ במסילת ישרים פרק י"ט שכל מה שלא עושה בהיכל מלך גדול לא יעשה בהם.

ונזכה בס"ד לתשובה שלימה ונזכה שיעלו תפילותינו עטרה למלך מלכי המלכים הקב"ה לתהילה לשם ולתפארת אמון.

מ.ח.א.

סיפור השבוע

נקי ומסודר. האנשים שראוהו בכך, וידעו שהוא אדם מכובד, ניגשו אליו ושאלוהו מדוע הוא עושה זאת? והוא השיב: "הייתי כאן במחזור הקודם של בר בי רב, וזכרתי שהמתפללים הקבועים שבאו להתפלל לאחר תום השיעורים והדרשות, התרעמו על הלומדים המשאירים את המקום בצורה לא נקייה, והרגשתי ששם-שמים מתחלל בכך. לכן, החלטתי שמעתה ואילך אני אנקה ואצחצח את המקום, כדי שהמתפללים לא ילעזו על לומדי התורה". היו כמה מהאנשים ששהו במקום, שביקשו למנוע את הרופא המכובד להמשיך ולשטוף, אבל הוא עמד על זכותו לבצע את המצוה הגדולה. ואמנם, לאחר שהרופא ניקה את המקום, היה המקום נראה לתפארת, וקידוש השם גדול היה באותה שעה.

(קול ברמה 342)

הרופא הבכיר עשה ספונזה בבית הכנסת...

באחד המקומות שבו מתקיימים ימי 'בר בי רב' מזה עשרות שנים, נתגלה פעם מחזה של פלא. לאחר סעודת הצהריים שהוגשה לכל הלומדים, באחד האולמות של בית המדרש, נשאר אחד המשתתפים במקום שבו סעדו האנשים את ליבם, סגר את הדלת אחריה, פשט את בגדיו הנאים, והתחיל... לנקות את המקום. היה זה רופא בכיר, העומד בראש מחלקה ידועה באחד מבתי החולים המפורסמים והגדולים בגוש דן, אדם שהמונים מתדפקים על דלתותיו, ומבקשים עצה וישיעה. הרופא, בניגוד לאנשים אחרים האוחזים במקצוע שלו, לא חס על כבודו, אלא עמל ויגע רבות כדי לנקות את מקום האכילה, וצִחְצֹחַו כדבעי, ולא עזב את המקום עד שהיה בטוח שהכל

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים על הפרשה ועל ימי חודש אלול - מתוך אוצרותיו של רבי רבי גואל אלקריף שליט"א
מתוך הספר החדש "שש באמרתך" - ימים נוראים

בפיך ובלבבך לעשותו

לא להסתפק במועט

יש בידינו כלי רב עצמה, שאם נשכיל להשתמש בו כראוי ונכונ - נוכל לפעל באמצעותו גדולות ונצורות, בפרט בימים אלו, ימי הדין, הפלי הנה הוא התפלה, כשאדם מתפלל בהתרוממות ובכונה הוא יכול לזכות להעפיל לגבהים ולפעל ישועות גדולות.

התורה אומרת (דברים ל, יא-ד): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא; לא בשמים היא... ולא מעבר לים היא... כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו".

שואל ה"חפץ חיים" זצ"ל: באשר חפץ נמצא במרחק רב ממך אתה יכול לומר שהחפץ לא בשמים או לא מעבר לים, אלא קרוב יותר, אבל באשר החפץ נמצא לידך, למשל עומד לידך סטנדר, האם מתאים לומר שהסטנדר לא בשמים ולא מעבר לים, אלא הוא קרוב אליך?

הוא מבאר: כשאדם מתפלל לה', יש לו כל מיני בקשות - ברוחניות ובגשמיות, הוא מסתפק במועט, הוא אינו חושב שהתפלות שלו יכולות לפעל גדולות ונצורות, הוא אומר לקב"ה: רבונו של עולם, איכשהו התרגלתי למצב, אין לי עיגים גדולות, אני בסך הכל מבקש קצת שפורה... שהבריאות תהיה קצת יותר טובה, שהפרנסה תהיה קצת יותר ברוח, שהילדים ישארו איכשהו בסדר וימשיכו כמו שארי...

אומרת לו התורה: אתה טועה טעות גדולה! על ידי התפלה שלך אתה יכול להפך את העולם, אתה יכול להגיע לשמים או מעבר לים, איך תגיע לשמים? זה קרוב אליך מאד: אם תתפלל בפה שלך, עם הלב שלך, להגיע לשמים - אתה תגיע לשמים.

הבעיה היא שאדם לא מאמין שהוא יכול להגיע לשמים וממילא הוא לא מתפלל על זה, אלא מסתפק במועט, והאמת היא שזה עובד בדיוק הפוך: קדם כל תרצה להגיע לשמים, תשאף להגיע לגבהים, תתפלל על זה בפיך ובלבבך - ואז תגיע! על ידי תפלה אפשר לפעל גדולות ונצורות.

אף אתה יכול להתפלל על הדברים האלה? "פי קרוב אליך הדבר מאד", וזה הכל מתחיל בפיך, תתפלל על זה, כשתתפלל "בפיך" אתה תרצה גם "בלבבך", וכשתרצה - תזכה גם "לעשותו".

יהודי אמתי אינו מסתפק בשפונים קטנים, הוא חי באמונה שעל ידי התפלה הוא יכול להשיג שנויים מערכתיים ולהרבות כבוד שמים בעולם, הכל מתחיל מהפה, בכחו לגרום לשנויים משמעותיים ביותר, למתכונות של ממש, זו כחה של תפלה.

ה"בעל שם טוב" הקדוש זצ"ל היה אומר: כדי להתחזק בתורה וביראת שמים, ולהגיע להשגים ברוחניות, לא נדרש מאתנו "להרים את השמים", נדרש מאתנו לאחז "בקצה השמים", בקצה של שמימיות, בהתחזקות קטנה ברוחניות, כשאדם מתחזק בקצה השמים הוא יזכה בסופו של תהליך להרים את כל השמים, ולבנות עולם שלם של רוחניות. בפיו ובלבבו הוא מסגל להשתנות ולהפך את כל עולמו.

הכתוב אומר (ישעיהו מא, יד): "אל תיראי תולעת יעקב", דרשו חז"ל (תנחומא פרשת בשלח סימן ט): "למה נמשלו ישראל לתולעת? לומר לה: מה תולעת הנה אינו מכה את הארזים אלא בפיו, והוא רך ומכה את הקשה, כך אין להם לישראל אלא תפלה".

כשאדם מסתכל על עץ הארז הענקי, הוא סבור שאף לא אחד מסגל להזיזו, אולי מסור חשמלי... והנה מגיעה תולעת קטנה,

שבשניה אחת אדם דורך עליה והיא מתה, ומצליחה לכרסם ולנגס בשרשים וליבש את כל העץ. כחה של התולעת הוא בפיה, וכך גם היהודי: כחו בפיו, תתפלל ותוכל להפך עולמות! זהו הכח שנתן לנו השי"ת, עלינו להשכיל ולנצל אותו בגדול.

הכח שבפה - לטוב ולמוטב

אחת הסבות שאוכלים ראש של דג בראש השנה היא, ללמדנו מה רב כחה של פתיחת הפה - לטוב ולמוטב.

הנה נתבונן איך נפל הדג ברשתו של הציד: מחט קטנטנה, שהצמדה לקצה החכה, נכנסה לו לפה ותפסה אותו, מדוע נכנסה לו המחט לפה? כי הוא פתח את הפה במקום שלא היה צריך לפותחו! זה יכול להיות דג ענק, ששט מהקטב הצפוני ועד הקטב הדרומי, שגמע מרחקים אדירים בים כמו מלך, אף דג לא העז להתקרב אליו, ופתאום... פתיחת פה אחת קטנה וחטל.

אנחנו עומדים בראש השנה ומתפללים, עלינו לזכר שעם הפה אפשר לפעל גדולות ונצורות, אפשר להפך עולמות, אולם כל זאת בתנאי שנשכיל לפתח את הפה ולהתפלל כמו שארי, עם כל הלב והכונה, או אז אפשר לגמע מרחקים, לשוט בכל העולם, בתורה וביראת שמים, אם נאמין בכחה של התפלה, ונתפלל בלב שלם, לא נצטרך להסתפק במועט, אלא נוכל לבקש גם על שדוד מערכות.

מון הגר"ש אלישיב זצ"ל אמר: עשרה כבשים נמצאים בדיה הם יוצאים דרך הפתח הצר בזה אחרי זה, זה שיצא עשירי מקבל סימן על הגב ומובל למיתה, מה גרם לו, שהוא יהיה זה שילך למיתה? זה שהוא פתח את הפה ורצה עוד ביס אחד ומחמת כך התעכב... זה שיותר על ביס אחד - יצא תשיעי, זה שיותר על שני ביסים - יצא שמיני, הוא, שלא יכול היה להתאפק ורצה עוד ביס - יצא אחרון, עשירי, וזה מה שחרץ את דינו.

כלם עוברים, בראש השנה, לפני הקב"ה, כבני מרון, כמו הכבשים הללו העוברים דרך הפתח הצר, מהן עלינו ללמד מה כחו של הפה, הוא יכול לרומם אל על, אך גם להפיל לבאר שחת.

ספור היציאה מהתפת

ספר לי ר' קלמן, נצול שואה, שהגיע מהונגריה: בשנים הראשונות של מלחמת העולם השנייה היה מצבם של יהודי הונגריה טוב ממצבם של היהודים בשטחי הכבוש הגרמני. הונגריה לא נכבשה על ידי הגרמנים וחינו כמעט כרגיל, עד שבשנת תש"ד הצבא הגרמני פלש אליה, אדולף אייכמן רכז את המעבר לגטאות ומשם ברכבות לאושוויץ.

"היינו שבע מאות ילדים ונערים באושוויץ, ביום כפור הגרמנים ימ"ש לקחו קרש ונעצו אותו בקיר, את מי שהיה בגובה של הקרש הפנו ימינה, לחיים, ואת מי שהיה נמוך ממנו - שמאלה, לתאי הגזים. הילדים הגבוהים שרדו, הגבוהים נסו לעמד על קצה האצבעות ולהגביה את עצמם, אבל היו הרבה ילדים נמוכים שנשלחו לתאי הגזים, שם מצאו את מותם על קדוש השם.

אנחנו, חמשים וישים ילדים, היינו בקבוצה האחרונה, התחלנו להגיד שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי' בזעקות ובבכיות שהיו לחרדת אלקים, ראינו בעינינו את קבוצות הילדים שלפנינו שנשרפו, כשהגיע תורנו, וכבר הכניסו אותנו לתאי הגזים, התברר לגרמנים שנגמר להם הגז!

שיהיה ברור: היינו כבר בתוך תאי הגזים! ומה הוציא אותנו משם? התפלה! הזעקות והבכיות, התפלה האמתית מעמק הלב. כשהגמנים נוכחו לראות שנגמר הגז - הם פקדו עלינו לחזור למחנה וכך נצלנו.

"צא ולמד", סיים ר' קלמן, "מה כחה של תפלה הנובעת ממעמקי הלב". ר' קלמן היה גר בנתיניה, והיה הגבאי בבית הכנסת של האדמו"ר מצאנז. הוא נפטר אמנם בגיל צעיר יחסית, אבל זכה להקים משפחה לתפארת.

תפלת ראש השנה - בטול האני לה'

אני למדתי מהספור שלו מוסר נוסף: צריך להגיע לגבה! מי שרוצה שנה טובה חיב בראש השנה לקפץ לגבה. להתאמץ, מי שמתאמץ - זוכה. המשגיח רבי אליהו לופיאן זצ"ל היה אומר: אשה סוטה, שהתניחה באסור עם אדם שבעלה קנא לה ממנו, שותה מהמים המאגרים. אם חטאה - המים עושים בה שמות והיא מתה בצורה נוראה. אם היא לא חטאה, אומרת הגמרא (סוטה כו ע"א) היא מקבלת כרס: לדעה אחת אם היתה עקרה - נפקדת, ולדעה שניה אם היתה יולדת בצער יולדת ברוח, נקבות - יולדת זכרים, שחרים - יולדת לבנים, קצרים - יולדת ארכים. נשאלת השאלה: סוף סוף האשה הזאת עברה אסור גמור במה שהתניחה עם אדם זה. אמנם בפעל היא לא חטאה, אבל מדוע מגיע לה כרס, והרי לא היה לה שום רשות לעשות את מה שעשתה?

אלא - אמר המשגיח זצ"ל - האשה הזאת התגברה על עצמה! היא נסתרה, והיתה יכולה לעבר עברה, למרות זאת התגברה ולא עברה עברה. היא הכניעה את עצמה ואת תאוותיה, על ההתגברות הזאת - למרות שהיתה כרוכה בחטא חמור - היא מקבלת כרס! זוהי, בעצם, מהותה של תפלה. בתפלה אדם מוריד את הראש ומכניע את עצמו לקב"ה. אין לו רצונות משלו, אלא הוא מבטלם לרצון ה'.

את ה' האמרת היום

כאן, אני מבקש להגיש מרגלית יקרה ולבאר את סוד התפלות של ראש השנה:

ראיתם פעם משהו שעומד לפני משפט? אני ראיתי. לא מכבר ראיתי יהודי מסכן, שעמד למשפט על לא עול בפפו. אני לא מדבר על עשרים אלף השקלים שהיה עליו לגלגל לידיו של עורך הדין, סכום כסף שלא היה לו שמץ של משג מהיכן יביא אותו... אני מדבר על הלחץ שהיה נכר עליו בעליל. הוא כמעט לא אכל, לא שתה ולא ישן בלילות. אילו תפלות, אילו קבלות - אי אפשר לתאר כל המשפחה התגייסה לאמירת תהלים. כל אחד, מנער ועד זקן, קבל על עצמו קבלה טובה כדי שתעמד לזכותו. כל זה, כאמור, לקראת משפט על לא עול בפפו.

ומה קורה כשאדם מגיע למשפט והוא יודע שיש עול בפפו? והמשפט אינו רק על דיני ממונות, אלא גם על דיני נפשות, חיים ומות? אין ספק שהלחץ אדיר והתפלות? עד לב השמים.

מה הדבר הראשון שנמליץ לאדם כזה, שיודע שיש עול בפפו, לומר לשופט: ללא ספק, ההמלצה הטובה ביותר היא, בראש ובראשונה לבקש סליחה. "כבוד השופט! חטאתי. פשעתי. אני מתחרט על מה שעשיתי ומבקש סליחה". זהו הדבר המתבקש ביותר. אחרי בקשת הסליחה, הוא יכול לבקש מהשופט: "חוס עלי, רחם עלי, חן אותי".

והנה בראש השנה כלנו עומדים בפני משפט גורלי. מי לא נפקד כהיום הזה. לחיים או למות. "עונותינו רבו למעלה ראש ואשמנתו גדלה עד לשמים". מה המינימום המתבקש מאתנו כדבר ראשון? לבקש סליחה! "אבינו מלכנו חטאנו לפניך! אשמונו בגדנו".

מפליא להנפח, שבכל תפלות ראש השנה איננו מזכירים את החטאים שלנו, לא מתנדים עליהם ולא מבקשים עליהם סליחה. על מה אנחנו מתפללים? רבוננו של עולם, אתה מלך! מלך על כל העולם כולו בכבודך! נשאלת השאלה: כשאדם עומד למשפט בפני שופט, האם יעזר לו לומר לשופט: "כבוד השופט! אני יודע שאתה השופט!..."? מה התועלת בכך? איך בדייק זה מותר את הבטיחה? השופט הלא יודע שהוא השופט גם בלעדיו... ואף כאן: מה עוזר מה שאנחנו אומרים לקב"ה: "אתה המלך! אני יודע שאתה מלך על כל העולם". מה תשובה היא זו לסאת העוונות שעל ראשינו? במקום זה, היה הגיוני יותר, לכאורה, לבוא ולבקש סליחה. לבוא עם קבלות חדשות, עם תכנית חיים

חדשה... מה הרעיון כאן?

הבאר בזה הוא: הכתוב אומר (דברים כו יז): "את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים". פרש ה"דעת זקנים מבטלי התוספות":

"האמרת - המלכת, שכן בלשון ערבי קורין למלך אמיר". ומי שממליך את ה' הרי ש"וה' האמירך היום" - ה' עושה אותו מלך. כי מלך יכול לעשות ככל העולה על רוחו.

נתבונן, מה משמעותה של המלכה זו:

הספורנו מבאר, שבהמלכה זו אדם מכניע את עצמו בצורה מחלטת לקב"ה. הוא אומר לקב"ה: כשם שלעבד אין חיים אישיים משלו, אלא הוא כפוף בצורה מחלטת לאדונו. כמו כן, מכינו שאתה המלך, אני כפוף אליך בצורה מחלטת. אני מוכן לותר על החיים האישיים שלי, על הרצונות שלי, על התאוות שלי, למען הרצונות שלך. אני חי אתך כפי שאתה רוצה שאחיה.

סוד התפלות של ראש השנה הוא אפוא לחיות רק עם הקב"ה! בהמלכת ה' אדם מבטל את החיים האישיים שלו וחי עם הקב"ה. אז, כאשר "את ה' האמרת", הקב"ה מסלק את כל המסטרנים שנגראו מחטאי האדם, "וה' האמירך", והם אינם יכולים לקשר.

היי אומר, שבמקום לבקש סליחה על כל החטאים נתנה לנו עצה פשוטה יותר: להמליך את ה', להכניע לו, לחיות אתו, ואז הוא מסיר את כל המסטרנים.

החסד הגדול של ראש השנה

אדם הולך ברחוב ורואה מכונת מסארת חדשה. זה עתה יצאה מהמפעל, עדין עם הנילונים. לוקח אבן, זורק על החלון הקדמי ומנפץ אותו. בעל הרכב יוצא ממנו ומסיח בו בפעם בלתי נתן לשליטה: "חצוף מחפץ שכמותך! עשיתי לך משהו? אני בכלל מכיר אותך? למה שברת לי את החלון?"

"סליחה אדוני!" משיב האיש. "אני מתחרט. באמת שאינני יודע למה עשיתי לך את זה".

"אין מתחרט", זועק בעל הרכב. "שברת חלון - תשלם חלון חדש. ברור לך?"

"ברור לי", השיב. "כמה עולה חלון חדש?"

"עשרים אלף שקל".

"מאיפה אביא לך סכום כזה? אין לי".

"זה לא מענין אותי. מצדי תשטף חדרי מדרגות. עשרים אלף שקל ביד ומיד".

האיש מוציא ארנק מהכיס, פותח את הריצ'רץ ומחטט בין המטבעות הנמנחות שם. בתא האחרון, ששם מונחים השטרות, הוא אינו נוגע... בעבור כמה שניות של חטושים הוא מוציא מטבע של שקל, ואומר: "הא לך שקל על החשבון. כל השאר לעת עתה כבד עלי. אין לי כרגע יותר...". תגיד לי אתה נורמאלי? מה אני צריך את השקל שלך? אני מקבץ נדבות? תארגן מיד את כל התשלום, כאן ועכשיו. אתה חצוף מחפץ בכפלים: גם שברת לי את החלון וגם מתיחס אלי כקבצן!"

רבתי! עד כאן המשל. דומני שאין מי שלא מזדהה עם בעל הרכב. הלא כן?

ומה אתנו? הקב"ה נתן לנו חיים "במזמן". נתן לנו עולם ומלואו כדי שנוכל לעבד אותו בשלמות. ומה הוא מבקש מאתנו? תנו דעתכם שלא להחריב את עולמנו! עם העברות שאדם עושה, הוא מקלקל ומחריב את העולם, בדייק כאותו אדם שהשליך אבן על החלון המפאץ ונפץ אותו. בראש השנה הוא בא לקב"ה ואומר: "רבוננו של עולם, קשה לי להשתנות ולקבל על עצמי קבלות משמעותיות". הוא מחפש לקבל על עצמו איזושהי קבלה קטנטנה שלא תשנה לו את מהלך החיים... בדייק כמו מזין החלון, שמוציא שקל ומבקש לשלם אותו "על החשבון"... על חשבון זה הוא מבקש מהקב"ה שנה טובה, בריאות ופרנסה, לו ולכל בני ביתו.

איזה חסד גדול עושה אתנו הקב"ה בזה שהוא נותן לנו אפשרות, ואומר לנו שקל קבלה טובה, ולו תהא זו קבלה קטנה, הופכת את המקבל ל"בעל תשובה". אדם צריך להרגיש מאשר בחסד הגדול הזה.

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

ראש השנה - יום כיפור תשפ"ב

אותם סוחרים היו ממלאים ארונות מתים בסחורה מברחת, עורכים הצגה שלמה כאלו מדבר בהלוגיה רגילה - אומרים "יושב בסתר עליון" וצדוק הדין, וקוברים את הארון. באישון ליל היו מגיעים אנשי הקשר שלהם מן הגבול הרוסי, מוציאים את הארון מ'קברו' ומוכרים את תכולתו...

פעם אחת, תוך כדי 'הלוגיה' כזו, נגשו הפקחים אל המלחים ופקדו עליהם לפתח את הארון. הסוחרים נבהלו, אוי ואבוי להם אם יראו מה באמת מכיל הארון... הם החלו לבכות ולטען: "איך אפשר לפתח ארון של מת? זה בזיון המת! זה אבא שלנו! איך נוכל לעשות לו דבר כזה?!" אבל הפקחים לא התרשמו, נטלו את הארון ופתחו אותו - וגלו את תכולתו האמתית.

בן רגע החלו הסוחרים לבכות. אוי להם ואוי לנפשם! לא רק שאת כל רכושם אבדו בן רגע, אלא שגם חייהם וחרותם נטלים מהם, שכן החק מחמיר ביותר עם מבריחי סחורה, והם עתידים להשלח לסיביר.

התבוננו בהם הפקחים והפטירו: "היודעים אתם מדוע פתחנו את הארון? משום שאתם הלכתם בהלוגיה הזו ממש לא כמו שהולכים בהלוגיה. לאורך כל הדרך צחקקתם, מצב הרוח שלכם היה מרום. מעולם לא ראינו אנשים הולכים אחרי מטתו של אביהם כבזו שמחה... אלו הייתם בוכים קדם - לא הייתם צריכים לבכות עכשיו!"

ערב ראש השנה הוא הזמן לבכות קדם, ומי שבוכה קדם אינו צריך לבכות אחר כך! בראש השנה נרשם כל מה שיהיה באותה שנה - מי יחיה ומי ימות, מי במים, מי באש, מי ברעש, מי במגפה, מי בחורב, מי בסקילה, מי ישלו ומי יטרף, מי ינוח ומי ינוע. הכל נרשם, בכל ענין מתקבלת החלטה. כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון, כלנו עוברים את ה'רנטגן' של בורא העולם. אין זה סתם רנטגן, זה רנטגן של בוחן לב וחוקר כליות, שרואה כל תנועה ואין שכתה לפניו.

מספר על אשת הגאון מוילנא, שסכמה עם חברה, שלאחר מאה ועשרים תבוא מי משתיהן שתפטר ראשונה ותספר לחברה איך נראה יום הדין הגדול והנורא. היות והן נשבעו זו לזו, נתנו רשות מן השמים לנפטרת הראשונה לבוא לחברה, אשת הגר"א.

היא באה ואמרה לה: "דעי לך שהדין בשמים כולל כל פרט ופרט. זוכרת את שהלכנו לאסוף כסף להכנסת כלה, ובבית אחד לא פתחו את הדלת מאחר שלא היו בבית, ואחר כך הלכנו ברחוב וראינו את בעלת הבית, ואת החיות בידן לעברה ואמרת שדאי לגשת אליה? דעי לך שבמעשה הצדקה שתינו שוות, אף על אותה הנפת יד שעשית רק את, זכית בשכר עצום שאין לשערו!"

לנו: "כי לא אחפץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחייה". הוא רוצה שנמליך אותו עלינו ועל כל העולם - "מלך על כל העולם כלו בכבודך".

אבל לפני שנכנסים אל המלך צריך להתכונן כראוי. אי אפשר לבוא אל המלך בלי הכנה מקדמת. צריך להכין את הארמון, לצחצח אותו. אין למלך ארמון מיוחד. אנו לוקחים את הבית שלנו והופכים אותו לארמון, שישימש משכן לשכינה הקדושה. "ושכנתי בתוכם" - בתוך כל אחד ואחד.

איך עושים זאת? איך הופכים בית לארמון? לא על ידי יפוי חיצוני. הארמון של ה' נוצר על ידי שמנקים את הבית מכל טמאה וזהמה ויוצקים לתוכו קדשה וטהרה.

הקדוש ברוך הוא אומר לנו: אתם רוצים שאסלח ואמחל לכם על חטאיכם? אתם רוצים שאעלים עין ממעשיכם הרעים? עליכם להשתיית את הבית על יסודות של סליחה ונתינה.

אומרים חז"ל (ראש השנה יז ע"א): "כל המעביר על מדותיו - מעבירין לו על כל פשעיו". מהו "מעביר על מדותיו"? אומר רש"י: "שאינו מדקדק למדוד מדה למצעים אותו, ומניח מדותיו והולך לו". בזכות זו מעבירים לו על כל פשעיו - "אין מדת הדין מדקדקת אחריהו, אלא מניחתו והולכת" (רש"י).

הנהגה של הקדוש ברוך הוא אתנו היא הנהגה של מדה כנגד מדה. "במדה שאדם מודד - מודדים לו" (סנהדרין ק ע"א). אם אנחנו נעביר על מדותינו ונסלח למי שפגע בנו - הקדוש ברוך הוא יעביר על מדותיו ויסלח לנו על חטאינו.

איך הופכים בית לארמון? על ידי שבונים ומשתיים אותו על יסוד של "מעביר על מדותיו". לא מקפידים, סולחים, מוותרים. כשמשתיתים את הבית על יסודות אלו, הוא הופך לארמון פאר, השכינה שורה בו והיא משרה בין דבריו אהבה ואחווה, שלום ורעות.

קשר הדוק לבורא העולם

הזדמנות לפעל

בערב ראש השנה הכולל הוא כמו בערב שבת: כשם שמי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, כך מי שטרח בערב ראש השנה יאכל כל השנה, כמאמר רבותינו (ראש השנה טז ע"ב) "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה".

רבי יעקב גלינסקי צ"ל המשיל זאת לעירה שהיתה בגבול בין רומניה לרוסיה, כשהגבול עבר בדיוק באמצע העירה. משני הצדדים היו שומרים שדאגו שלא תהיינה הברחות סחורה, אולם סוחרים מקלחים עליו על ענין אחד והצליחו לעשות בו שמוש ציני - בית הקברות היה בצד הרוסי, וכן יצא שבכל פעם שנפטר יהודי מהעירה והצרכו לקברו, היו צריכים לעבר את הגבול לצד הרוסי.

המעביר על מדותיו - גבור רוח

תזכורות משמים - "שאו מרום עיניכם"

בעוד ימים אחדים נעמד לפני בורא עולם ונמליך אותו על כל העולם - "אמרו לפני מלכותי כדי שתמליכני עליכם". הקדוש ברוך הוא רוצה שנתקרב אליו, שנדע שהוא מלך, וננהג כלפיו כמו שמתנהגים למלך, עם כל הכבוד והמורא, עם כל ההדר והרוממות.

אולם טרדות החיים מקהות את הרגש, אנחנו לא חיים מספיק את בורא עולם, חסר לנו בהרגשה שאנו עומדים לפני מלך. מה עושה הקדוש ברוך הוא? נותן לנו תזכורות, לעורר אותנו, להזכיר לנו.

בתחלה הוא עושה זאת בטובות. אם אנחנו מתעוררים - מה טוב, אף אם אנו ממשכים בתרדמת שלנו, אין לו בררה, הוא נותן לנו תזכורות כואבות חס ושלום, שלא נוכל להשאיר אדישים.

עשיר אחד נתקע בתוך דירת הגג שלו בבנין רב קומות מפאר. הוא יצא למרפסת, וממרומי דירתו זעק לעזרה לאנשים ברחוב, אף איש לא שמע אותו. הוא זעק בקול נחר "הצילו!", אף אין קול ואין עונה. עוברים ושבים הולכים אנה ואנה, אף איש לא טרח לשאת את עיניו למעלה.

ואז עלה במוחו רעיון מבריק. הוא פתח את הכספת ושלף מתוכה כמה מטבעות זהב, והחל להשליכם אל הרחוב. הוא קנה ששלל ידי כך ימשך את תשומת לבם של העוברים ושבים. הם יפנו את מבטם למעלה לבדק מניין נופלים מטבעות הזהב, ואז ישימו לב אליו והוא ינופף להם בידו לעזרה.

עבר שם הולך רגל אחד, לפתע הרגיש חבטה קלה בראשו. הוא נבהל לרגע, אף כשראה שנפל עלי מטבע זהב - נחה דעתו. הוא מהר להרים את המטבע, טמן אותו בכיסו והמשיך בדרך שמוח וטוב לב. המחזה הזה חזר על עצמו שוב ושוב. כל רגע עבר שם עובר ארח, הרים את המטבע שנפל עליו, טמן אותו בכיסו והמשיך בדרך.

העשיר מהקומה העליונה לא ידע את נפשו מרב צער ותסכול. הוא משליך מטבעות זהב לארץ, לפחות שהדבר יועיל לו... הוא צפה שמישהו סוף סוף יואיל בטובו לשאת את עיניו, אף לשווא. מה עושים?

ואז מצא פתרון קסם: במקום מטבעות הוא החל להשליך אבנים... תוך שניות ספורות אנשים נשאו את עיניהם למעלה בצעקות ובגדופים, ואף אימו לעלות אליו לביתו. לרגע הזה הוא יחל...

הקדוש ברוך הוא נותן לנו תזכורות וקורא לנו "שאו מרום עיניכם", תראו מי מולך בעולם, מי נותן לנו חיים ובריאות ופנקסה ונחת. "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (דברי הימים א כט, יד).

& המעביר על מדותיו - מעבירים לו על כל פשעיו %אנחנו צריכים להתעורר, להיטיב את מעשינו ולשוב אל ה' בכל לבנו. הקדוש ברוך הוא אומר

המעביר על מדותיו

חז"ל (בבא קמא נ"א) אמרו: "כל האומר הקדוש ברוך הוא ותתן הוא - יתרו תיין" - הקדוש ברוך הוא אינו מותר על כלום. ועם כל זאת כתוב שהקדוש ברוך הוא: "מעביר ראשון ראשון, מרבה מחילה לחטאים וסליחה לפושעים, עושה צדקות עם כל בשר ורוח, לא כרעתם תגמל" - הא כיצד? יש 'פוטנטי' למחיקת עברות, כמו "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו" (ראש השנה י"ז ע"א).

מהו הבאור בזה? איך המעביר על מדותיו זוכה לכפרת עוונות?

רש"י הקדוש אומר, שזה משום 'מדה כנגד מדה', ונבאר את הדברים -

כשמגיע אדם לשמים, מראים לו חבילה של עברות וחבילת 'קטנה של מצוות. מניחים אותן על המשקל, זו לעמת זו, כדי לבדוק מה שוקל יותר. אם צד העברות מכביד על הכף - מצבו של האיש קשה ביותר. מוציאים כל עברה ועברה, בודקים באיזה מצב היא נעשתה, מה היו כוונותיו של האדם בשעת עשייתה ואיך הוא היה נראה בשעה שעבר עליה. כל הפרטים הללו משנים לקביעת חמרת העברה. והנה מגיע לפתע מלאך ומתחיל לומר: "הוא הרי לא התכונן! הוא לא חשב על מה שהוא עושה!..." ומתחיל ללמד זכות על אותו אדם.

מי נתן כח לאותו מלאך? מדוע הוא בא לסנגר על האדם?

התשובה לכך היא - התנהגות האדם בשעה שפגעו בו. שכן, עברה היא מעשה של פגיעה במלכו של עולם, ואים ונורא לחשב על כך שכן תמותה מעז להמרות פיו של בורא העולם!

אם אותו אדם, כאשר פגעו בו, תגובתו היתה סלקנית: 'נו, לא נורא. הוא בטח לא התכונן, משהו עצבן אותו בבית, הוא מוציא את זה על רק משום שאני כל כך קרוב אליו והוא מרגיש משהו לעשות את זה... הוא טועה, יבוא זמן שבו הוא יבין שטעה...' וכך הוא מנסה ללמד זכות ומשתדל לא להפגע ולא להפך את התקרית הזאת לענין שלם - או אז, זו תהיה גם ההתייחסות למעשה שלו. יאמרו גם עליו: 'הוא לא התכונן, הוא לא חשב, משהו עצבן אותו באותו רגע...' וכך יורדת חמרת העברה!

כך גם לגבי העברה השניה והשלישית. מעביר ראשון ראשון, מורידים לו עוד עברה ועוד אחת, ועוד אחת. זהו ההסבר במאמר חז"ל: "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו".

אך אם חלילה וחס התנהגה הפוכה - גם בשמים קורה להפך, רחמנא ליצלי!

אם בכל פגיעה התגובה היא: 'אי אפשר לסלוח על זה! אפילו אם יבקש סליחה לא אסלח לו!' איך הוא דבר אלי... מה הוא אומר לי...? - או אז, מן השמים מתחילים באותו אופן ומונעים ממנו סליחה ומחילה! מן השמים אומרים לו: איך לא התביישת לפגוע בבואר עולם? איך אתה בא לבקש כעת

רחמים?!

זהו הבאור בדברי רש"י הקדוש, שמעבירים על פשעיו מדין 'מדה כנגד מדה'.

בא הרמח"ל ומוסיף ב"מסלת ישרים", שכאשר מוחקים את העברות הללו, אין זו מחיקה של לפנים משורת הדין. זו לא טובה שעושים לאדם - אלא זהו דין והלכה שכה צריכים לנהג בו! בדין מוחקים לו את פשעיו!

הרי לנו, אפוא, דרך מפלגה למחיקת עוונות - מדות טובות והעברה על המדות. בלי להתעצבן, בלי להתרגז ובלי לקחת את הדברים קשה מדי.

הדרך להגיע למדות טובות

השאלה היא - איך אפשר להגיע למדות טובות כאלו? זו נראית הנהגה קשה ביותר, השיקת רק לאנשים במדרגה גבוהה ביותר! איך נוכל להגיע לכך?

כאשר לאדם יש קשר הדוק לבורא העולם, הוא אינו עושה חשבונות עם אף אחד. אכפת לו רק דבר אחד - למצא חן בעיני אלקים. מה יגיד הקדוש ברוך הוא על מעשיו. רק אחר כך הוא חושב על אחרים ורוצה למצא חן בעיניהם. לא משנה לו מה אמרו עליו או לא אמרו, האם כוועים עליו או לא.

אמנם, אדם חייב לעשות הכל כדי שאף אחד לא ילעז עליו. אנו חייבים לדאג להיות נקיים מחשד. הגמרא (שבת כ"ג ע"א) אומרת, שאם לאדם יש בית עם שני צדדים, הוא חייב להדליק נר חנכה בשני הצדדים מפני החשד. מקשה הגמרא: חשד של מי? אם מדבר בחשד של אנשים שאינם גרים כאן, הרי אינם יודעים שזהו הבית שלו, ואם מדבר בכאלו שיודעים שהוא גר בבית זה, הרי בודאי כשיראו שלא הדליק בצד זה, יניחו שמן הסתם הדליק בצד השני. אך לא. הגמרא אומרת שאותם שגרים כאן, כשיראו שצד אחד אינו מדליק, יתעצלו ללכת לבדוק אם הדליק בצד השני ויאמרו שבודאי לא הדליק, והחושד בכשרים לוקה בגופו, לכן צריך להתחשב בהם... כלומר: חובתו של האדם להתחשב באותם אלו שהתעצלו ללכת ולבדוק את מעשיו!...

אבל קדם לכל היא הדאגה להיות נקיים מה!

קרוב ה' לכל קראיו

יהודי אחד התלונן פעם בפני שלא הצליח להשיג אותי הרבה זמן. היה לו מאוד קשה להגיע אלי.

אמרתי לו: "אתן לך מספר אחר. המספר הזה פנוי עשרים וארבע שעות ביממה. כל מה שתמצא תוכל לבקש שם ותענה".

"תן את המספר", הוא התלהב.

"המספר הזה", אמרתי לו, "נמצא בספר תהלים ב'אשרי' - קרוב ה' לכל קראיו. החייוג הוא רק 'לכל אשר יקראהו באמת'..."

קבוצת בחורים אמריקאית הגיעה אל הסטיפלר וצ"ל לבקש ממנו ברכה. הבחורים הקליטו את כל

הפגישה שלהם, ואחר כך הביאו לי לשמוע, כדי שאסביר בדיוק מה אמר להם.

הסטיפלר צעק עליהם: "אני בית חרשת לברכות? אתם שומרים שבת כראוי? המורים שלכם מאמינים בקדוש ברוך הוא? יש אצלכם אפיקורסים? אם אתם לא בסדר, איך אתם באים אלי לבקש ברכות?!"

הבחורים נבהלו מצעקותיו, אבל הסטיפלר המשיך. מרגש לשמע את העצה שנתן להם כמו אבא טוב שנותן עצה טובה לבנו: "ראו נא, אדם שלא שומר את המצוות כראוי, אינו יכול לתת לו שום ברכה! שום דבר לא יועיל לו! אבל בכל זאת יש לכם עצה אחת - גם אדם כזה, כשהוא מתפלל אל הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא שומע לו. תתפללו! תתפללו מכל הלב אל בורא העולם, ותקבלו את כל מה שאתם רוצים! הברכה נמצאת אצלכם!"

"קרוב ה' לכל קראיו", והתנאי הוא: "לכל אשר יקראהו באמת".

היו הרבה מאד מקרים של אנשים שלא שמרו כלום, אבל כשהם פנו אל הקדוש ברוך הוא מכל הלב, הוא ענה להם.

למה הלילה ארץ כל כך?...

מעשה בסוחרים שנסעו על מנחת רתומה לסוסים אבירים, במקום שבו היה יום קצר של שעות או שלוש. בחוץ ירד שלג, והכפור היה גדול. הנוסעים שתי קצת וודקה וקוניאק והתחממו. השתיה גרמה להם להרדם, וכך היו נוסעים בשעות היום הקצרות כשהם ישנים. כשקמו, כבר החשיך בחוץ. אמר אחד הסוחרים: "מה קרה, הלילה עוד לא נגמר?" הם שוב התחממו, שתו מעט קוניאק, ושוב התעופו ונרדמו. בשנתם חלפו שעות היום הקצרות, וכשהם התעוררו שוב מצאו את עצמם בלילה. "איזה לילה ארוך!" - רטנו. שתו עוד כמה כוסות ונרדמו לעוד כמה שעות...

אחרי כמה יממות כאלו של שנה, אמר אחד מהם: "מה זה? היכן אנחנו? מה הולך פה? איך יכול להיות שאין כאן אף פעם יום, רק לילה וחשך?!"

אמר ה"חפץ חיים" וצ"ל: אנשים שואלים למה הלילה של הגלות ארוך כל כך, ואינם מבינים שכבר כמה וכמה פעמים היה באמצע יום, אבל הם ישנו והחמיצו את ההזדמנות הזו!

כתוב בספרים שישנם כל מיני זמנים שמסגלים לגאלה. על חלקם ידענו לאחר מעשה, כמו השנים ת"ח ות"ט שהיו בהן גזרות אימות משום שלא נצלו את ההזדמנות להבאת הגאולה, וכמו השואה, שלפניה היה זמן פקידה שלא נצל. 'מפספסים' הזדמנויות, ואחר כך צועקים למה הלילה ארוך כל כך... לא יודעים כמה הזדמנויות עברו - וישנו.

שנה בזמן שצריכים להיות ערים היא בזכו אים ונורא, היא החמצה של הזדמנות חיינו.

הפצת ספרים י. בלוי באתר bloy.co.il
להזמנות במייל bloyseforum@gmail.com
מוקד ההזמנות בטלפון או בוצאפ 054-8564033 |
בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

'אלול' בהיכלו של המשגיח רבי גדליה

יריעה מיוחדת מתקופת חודש אלול וה'ימים הנוראים' בצילו של גאון התורה וענק המוסר, המשגיח ד'קול תורה',

הגה"צ רבי גדליה איזמן זצ"ל

ומתפרסמת לרגל מלאות עשר שנים להסתלקותו – יום צום גדליה תשע"ב

(ניצוצות ושביבי אור מתוך הספר החדש "רבי גדליה" שנמצא בשלבי עריכה סופיים ועומד לראות אור בקרוב בעז"ה על ידי מכון 'מוסר בגדלות' - להנצחת תורתו ומורשתו של מרן המשגיח זצ"ל).

הרב בנימין גינזבורג

קדוש אלול

אם במשך כל ימות השנה שפעת אורו ומוסרו של רבי גדליה ניכרת ובלטת היתה בהנהגתם ובהליכותיהם של בני הישיבה, עיצבה את אישיותם ובנתה את שיעור קומתם, על אחת כמה וכמה היה זה כך בימי הרחמים והסליחות והימים הנוראים.

אז היה רבי גדליה שואב את תלמידיו אל האטמוספירה האלולית המחשמלת שיצר במו ידיו בישיבה ומנשאם אל-על. אל אורת הפסגות מעין זו שאפפה בחודש אלול את היכלי הישיבות הקדושות בדורות הקודמים לנוכח 'קול הקורא קדוש אלול'. ורישומי תקופה זו בצילו ובמחיצתו נחרטו במעמקי הלב של התלמידים לדורותיהם.

בשיחותיו התובעניות ובמושכלות מוסרו הנוקבות, הצית רבי גדליה בקרב שומעי לקחו את להט אש האלול, החדיר בהם את אימת הדין וחומר המשפט. אך בעיקר עורר בהם רצון, שאיפה וכמיהה לעליה, להתחזקות ולהתעצמות בכל עוז בכל תחומי העבודה: עמל התורה, עבודת התפילה, תיקון המידות, יראה ומוסר, כהכנה רבתית לקראת הימים הנוראים המשמשים ובאים.

מאז נשמעה יבבתו הראשונה של השופר בראש חודש אלול, וככל שנקפו הימים לקראת ראש השנה, היה רבי גדליה מרבה את התכונה, חרדת הדין והדריכות בקרב בני הישיבה. כל שבוע הוא היה פותח את

השיחה בקול הומה עם מנין הימים שכבר חלפו בחודש אלול, ומנין הימים שנותרו עדיין עד ראש השנה, ממש כפי שסופרים בספירת העומר: "אנחנו כבר עומדים בעיצומם של ימי האלול". "כבר עברו עשרה ימים בתוך אלול ומתקרבים יותר לימי הדין". "כבר עברו שבועיים בחודש אלול, יום הדין מתקרב". "במוצאי שבת כבר אומרים סליחות". "אור האלול

כבר הולך". "כלל ישראל מאבד את המנוחה לקראת יום הדין". וכדרכו היה ממשיך מיד בתביעה רמה לתת לזה ביטוי מעשי בחיי היום יום: "עם התקרב ימי הדין צריך היחיד, המבין, לחשוב עם עצמו חשבון, כמה הוא בא לקראת הימים האלו, במה התחזק? האם החיזוק שלו מסתכם רק בזה שאומר 'לדוד ד' אורי וישע'י בסוף התפילה, ושאר ההנהגה היא בשגרת ה'אחרים', 'כמו כולם'?! או שאכן יש כאן חיזוק מהותי. יש 'בסיס' ו'מעמד' של התייצבות על דרך טוב?..." וכבר בפתיחה זו בכל שיחה ושיחה, היה בכדי להרטיט את ליבות השומעים, ולהעמיס בהם רגשות של היטהרות והזדככות לקראת ימי הדין, כל אחד לפום דרגתו והשגתו.

רבי גדליה גם הנהיג בישיבה בחודש אלול 'סדר מוסר' פעמיים ביום. מלבד אותה חצי שעה של 'סדר מוסר' הקבוע שהתקיים לפני תפילת מעריב בכל ימות השנה, נוסף באלול 'סדר מוסר' קצר יותר לפני תפילת מנחה גדולה, כפי שהיה נהוג בעבר בהיכלי הישיבות של ליטא. הרמ"ם היו מסיימים את השיעור כמה דקות מוקדם יותר, והבחורים היו מתכנסים בבית המדרש עם כובעים וחליפות, ולומדים מוסר בהתפעלות הנפש, בחיזוק והתרוממות הרוח. ועוד שינוי שהוסיף נופך לאווירת הרצינות וכובד-הראש באלול, היה אמירת 'ועדים' במוסר לכלל בני הישיבה. בשונה משאר ימות השנה בהם רבי גדליה היה אומר 'ועדים' רק לבני שיעור ג', באלול הוא אמר 'ועדים' לכל השיעורים. לאחר תפילת מעריב הוא היה פונה לחדרו שם המתין עד לאחר שהבחורים יסיימו לאכול ארוחת ערב, ובכל יום, מלבד יום שלישי – היום הקבוע של השיחה, התאספו כל פעם בני שיעור אחר בחדר שיעורים, לשמוע ועד מוסרי מפיו. ה'ועדים' באלול היו אמנם קצרים יותר מבחינת הזמן מהרגיל באמצע השנה, אבל היו מיוחדים באיכות.

הדברים היו נוקבים ותובעים, והקיצו את השומעים מתרדמת הזמן.

מהלך של עבודה

כדרכו של רבי גדליה בשאר ימות השנה, כך גם שיחותיו בחודש אלול לא נשאו אופי של דרשות מגידים. הוא לא בא לעורר את השומעים בניגון רוטט, באמרות שפר, בסיפורים מלהיבים, ולא ביקש לנגן על מיתרי ליבם בדרך של איומים והפחדות. רבי גדליה עמל לכבוש את שכלם. הוא היה מעמיד על קומתן סוגיות והדרכות בדרכי עבודת ד', בהן הקיף את מהות עבודת האדם ועבודת הימים, והציב יסודות מחשבה ודעת בנויים קומה אחר קומה, בשכל בריא ובהגיון צרוף. מתוכן עלו והודקרו מסקנות נוקבות, שהפכו לגורמים מחייבים ותובעים, מצד הכרת האמת הזועקת מהם, ומתוך התובנה העמוקה הזאת הם השפיעו אף על כלי הרגש. קשה היה להישאר אדישים ושווי-נפש מול תביעות ומסקנות כה נוראות ונוקבות.

השיחות נאמרו בסדר עקבי מראש חודש אלול ועד מוצאי

יום הכיפורים, כפי שיפורט בהרחבה בהמשך. לא הרי עבודת תחילת חודש אלול, לעבודת סוף החודש, ולא הרי עבודת ראש-השנה כעבודת עשרת ימי תשובה ויום-הכיפורים. היה זה מהלך מסודר ובנוי של עבודה. כל עת לפי עניינו ומהותו. מהלך שניתב את הנפש אל סולם העליה והעבודה בזה יום הדין בצורה מבוקרת ובטוחה.

לכן, כאשר שנה אחת בחודש אלול, הזמינה הנהלת הישיבה דרשן נודע לשאת מדברותיו לזכרו של אחד מבעלי המוסר שנפטר בחודש זה, לא היתה דעתו של רבי גדליה נוחה מכך. הוא התבטא אז במורת רוח באוזני המארגנים: "אני לא אומר לא, אבל אין זה לרוחי ולרצוני". הוא טען, כי למרות שודאי דבריו של אותו דרשן יוצאים מלב טהור וספוגים בצדקות ויראת-שמים, אך הם אינם עולים בקנה אחד עם מהלך שיחותיו. בעוד שיחותיו בנויות במהלך מסודר של עבודה, מחושב ומותאם מדריגה אחר מדריגה מתחילת אלול ועד יום

הכיפורים. אותו דרשן מדבר יותר באופן כללי, בהתלהבות, בהסתערות, עם מעוף דמיוני, באופן שאמנם כובש את השומעים, אך כשפג הרגש שוב לא נותר בידיהם מאומה.

הגדיר זאת אחד התלמידים, רבי עובדיה שמחה יעבץ בשפתו: "אמנם שניהם הצליחו להצית אש בלבבות, אך בעוד אשו של רבי גדליה היתה אש של גחלים, הרי שאשו של אותו דרשן היתה אש של קוצים. בקוצים נדלקת מיד שלהבת גדולה, אבל היא גם נכבית מהר, כי אין לה בית אחיזה. לעומתה, אש של גחלים, בתחילה הגחלים עמומות, לוקח זמן להבעיר אותן, וגם אינן מתפשטות לממדי ענק, אך לאש כזאת בית אחיזה, והבערה מחזיקה זמן רב..."

"האָט גייט משפט"

תלמיד 'קול תורה', הסופר רבי יאיר וינשטוק, במאמר מיוחד שכתב לאחר הסתלקותו של רבי גדליה, מפליג בערה אל אותם חודשי אלול מרוממים בצילו ובהשראתו:

"פטירתו של המשגיח זצ"ל בצום גדליה השנה, החזירה אותי בבת אחת לימי עלומיי, ואני נער צעיר החובש את ספסלי ישיבת 'קול תורה' בשכונת בית וגן הירושלמית. עשרות שנים כבר חלפו מאז, אבל השאגה שלו פולחת הלבבות, 'אָט גייט משפט' [הנה הולך ומתקרב המשפט], עדיין מהדהדת באוזניי, כאילו רק היום שמעתיה, ודמותו עומדת חיה לנגד עיני.

"כל ימות השנה היה רבי גדליה חי בהיכלות של רוממות ואצילות, על אחת כמה וכמה כאשר הגיע חודש אלול. מן היום הראשון של הזמן, החל מנקר את גידו בשאגותיו הפולחות לבבות: 'ראש השנה מתקרב, אָט גייט משפט'. הוא הצליח לסחוף באישו היוקדת בחורים צעירים ועלזים הפטורים מעול דאגות, ולהחדיר עד לשד עצמותיהם את הפחד הנורא מן המשפט העליון. אימת הדין היתה כובשת את הכל.

"הוא נטע בלבנו עוד פחד נורא, שמא ראש-השנה יגיע ואנחנו נצנח לתוכו בלי הכנה מספקת ולא נתעורר מבעוד מועד משינת הבלי הזמן. הוא כל כך הצליח, עד כי פעם, במהלך החורף של השנה הראשונה, בישיבה גדולה 'קול תורה', התעוררתי כולי מסויט מחלום בלחות, שבו כבר הגיע ראש-השנה והנה עומדים אנו למשפט, ואני כלל לא מוכן. רק לאחר דקה נזכרתי: בחודש טבת אנו עומדים, יש לנו עוד שמונה חודשים שלמים להתכונן לראש השנה, ורווח לי.

"אלול של רבי גדליה היה מערכה בנויה לתלפיות של הכנה למשפט. מיום שלישי לזמן רעוא דרעווין לאחר סעודה שלישית, כאשר הכל עוברים מחדר האוכל אל היכל הישיבה, משמועיס אחד למשנהו, הוא רומם אותנו עוד טפח. 'התקרבנו לראש השנה בעוד שלושה ימים', פתח את השיחה בחיכוך הנלבב, כשההמשך ברור מאליו. המסר הסמוי ולעיתים אף הגלוי, 'מה קורה אתכם, האם התעליתם?...' לא היה גורם מעורר ומחייב יותר משאלותיו הנוקבות של רבי גדליה, מזעקתו המפלחת לבבות, 'שלושה ספרים נפתחים', והנה אתה רואה לנגד עיניך חי וברור ומוחשי, מול העיניים, את מהלך המשפט כולו ואת הספרים הנפתחים.

"איבוד ההרגשים היה בעיניו האסון הנורא ביותר. הוא היה זועק: 'יכול בחור ישיבה להסתובב בישיבה לפני יום הדין כשהוא בבחינת סוס. לבו נטול הרגשים, אטום וסתום'. לעיתים השתמש בדוגמאות קיצוניות כדי לעורר אותנו ואת ההרגשים שלנו. 'שמעתי דבר נורא', זעק פעם באחת משיחותיו: 'פה בארץ שלנו, רחמנא ליצלן, ישנם אחים תועים, שבעיצומו של ראש השנה הם נוסעים לרמת הגולן ליערות ועושים שם פיקניק! אתם מבינים מה זה?', התרומם קולו בכמה אוקטבות בבת אחת. 'פיקניק בראש השנה! אז כשיש רפיון כזה בעולם וקרירות כזו בראש השנה, התפקיד שלנו הוא להגביר את חומו של האלול שלנו, להגביר את ההרגשים שלנו, כי אחרת אפשר להידרדר מאיגרא רמא עד לבירא עמיקתא, שנשמע דבר כזה ולא נודעוץ...'.

"עשרות שנים חלפו מאז, ומדי שנה, כאשר מתקרב ראש חודש אלול, נזכר אני בשיחותיו הסוערות של רבי גדליה. כן,

הן חסרות לי מדי שנה. אך זעקתו הנצחית 'אָט גייט משפט', שאותה התרה מלב אוהב ודואג, על המשפט המתקרב, מוסיפה ומהדהדת באוזנינו כל שנה ושנה מחדש."

"את האוירה יכלו לחתוך בסכין, זה דבר שהיה בו ממש"

והרי שיחה מאלפת, עתירת זיכרונות, אשר קיימנו עם אחד מחשובי תלמידיו, הג"ר **דויטש שליט"א**, ר"מ בשיבת 'באר התורה': אודות שנות לימודו ביקול תורה' וחינוכו על ברכי המשגיח, הוא ייחד את דיבורו על ימי הרחמים והסליחות בהשראתו ובמחיצתו. הרי תיאורו המורחב והמפורט לפנינו:

"את האוירה שיצר"

רבי גדליה בשיבה באלול אפשר היה לחתוך בסכין. היא היתה סמיכה וכמעט ניתנת למישוש. זה היה דבר שיש בו ממש. רבי גדליה בכוחו הגדול הצליח להחדיר בנו את אימת הדין, להגביה אותנו, ולרומם את מחשבת המוסר שלנו בצורה פלאית. זה היה מדהים לראות איך בחורים צעירים מסתובבים עם מחשבות כה גבוהות במוסר, עם שאיפות ורצונות לשיפור והתעלות, ועם תחושה כה עילאית של קירבת אלוקים. אני זוכר מידי שנה לאחר יום כיפור היתה לרבים מאיתנו הרגשה של כעין נפילה כזאת, נחיתה מהר גבוה אל תהום עמוקה. מעולם רוחני כה גבוה, טמיר ונאצל של אלול, אל עולם החולין, שגרת היום יום.

"למרות שכבר חלפו למעלה מחמישים שנה, עדיין חקוק בליבי תוכן דבריו של רבי גדליה שדיבר ביועדי הראשון באלול בתחילת דרכי בשיבה. הוא רצה אז להלהיב את רוחנו להתחיל בהכנה ועבודה כבר בתחילת חודש אלול, ולא להיות מהמאחרים המתעוררים בערב ראש השנה, וכה אמר: אתם תגיעו לראש השנה, ותעמדו בתפילה לפני הקדוש ברוך הוא, ותאמרו לפני 'המלך הקדוש'. מה הוא יענה לכם? הוא יטען לכם את הטענה הנוראה שהשמיע אספסינוס קיסר רומי באוזני רבן יוחנן בן זכאי (גיטין נו, א), כאשר יצא אליו במסירות נפש למען העם היושב ברעב, ופתח ואמר לו: 'שלמא עליך מלכא!', השיבו הקיסר: 'אי מלכא אנא, עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי?'. [אם כדברך שאני מלך, מדוע לא באת אלי עד היום?]. כלומר:

אם אתה פונה אל הקדוש ברוך הוא ומכיר במלכותו, אזי מיד צצה ומתעוררת השאלה, או נכון יותר התביעה - היכן היית עד עכשיו? היכן היית כל האלול... רבי גדליה פילח את חלל החדר בשאגתו האדירה: 'עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי?!... האם מישוהו מאיתנו רוצה שהקדוש ברוך הוא יאמר לו טענה כזאת חס ושלום? הרי אין מה לענות על טענה כזו?!... דבריו לפתו את ליבנו, ועשו עלינו רושם עצום.

"רבי גדליה תבע מאיתנו שנחיה באלול במצב גבוה ומרומם יותר משאר ימות השנה. 'שנחיה חיים שלא על דרך השגרה והמלומדה' - כלשונו, והוא אכן הצליח להשפיע עלינו השפעה מרובה.

כל אחד ואחד עומד לבדו בדין שמים

ממשיך רבי מנחם בשיחו: "רבי גדליה עמל בכל כוחו גם לשרש מאיתנו את המחשבה המוטעית, כאילו כולם עוברים את הדין בראש השנה בצוותא, וכביכול האדם היחיד 'נבלע' יחד עם כולם. אדם חושב לעצמו: כולם עוברים את ימי הדין בשלום בלי הכנה ועבודה, וגם אני יעבור יחד עם כולם. הוא היה צועק: זו מחשבה מופרכת משורשה, הרי בדין שמים אין שייכות בין האחד לשני. אין שני אנשים בעולם שקיבלו את אותם כלים ואותם כישרונות. כל אחד הוא בריה חדשה, עם הכרה אחרת, חינוך אחר, חפץ לב אחר, והתביעה מכל אחד היא לפי מה שהוא, לפי דרגתו.

בלשונו המליצית התבטא רבי גדליה כך: 'וכי מה אתם חושבים? שיש אוטובוס של ישיבת חברון שנכנס לדין ראש השנה, ויש אוטובוס של 'יקול תורה', ויש של פוניבז' - יחד עם רבי יחזקאל והרב שך, וכך כולם נכנסים לדין שמים יחד, ואז תפקידו של בחור הוא רק להתמקם במקום טוב באוטובוס, ובסוף יגיע ליעד יחד עם כולם?!... ממש לא! בראש השנה כל אחד מגיע לבדו, כפי שנאמר במשנה: 'כל באי עולם עוברים לפני כבני מרוץ'. כל אחד עומד לבדו מול בורא עולם עם החבילה שלו, ונידון על מעשיו הטובים והרעים במהלך השנה, מבלי כל שייכות לאחרים!

הרב דויטש ממשיך ושוזר בשיחו זכרונות נוספים: "העבודה המרכזית של רבי גדליה בחודש אלול בכלל ובשיחותיו לקראת ראש השנה בפרט, היתה להציב את האמת הנוקבת למול עינינו, ללא כחל וסרק. הוא העמיד אותנו מול הקיר, ולא נתן לנו לברוח עם כל מיני מחשבות רדודות, 'מחשבות פיגול' - כלשונו, אשר מנסה היצר לספק אותנו באמצעותן, ולהרגיע את רוחנו, כדי שנישאר במצב שלנו ולא נשאף להשתנות, להתקדם ולהתעלות. הוא טרח להתייחס בשיחותיו לכל התירוצים שהאדם מתרץ לעצמו כדי לברוח מאחריות ומעבודה, והסיר אותם אחד לאחד, ממש כמו אדם שמקלף בצל, שכבה ועוד שכבה, עד שמגיע לגוף הפרי ומשאיר אותו חשוף, ללא שום עטיפה... כך הוא השאיר אותנו חשופים מול האמת. אמת במלוא עוצמתה וחדותה, ללא תירוצים, טענות ומענות. תביעותיו היו כה חזקות ומוכחות, לא ברגש אלא בשכל, שהכריחו אותנו לעשות איזושהי תזוזה. לא יכולנו להישאר באותו מקום בו עמדנו קודם לכן.

אשליה נוספת שרבי גדליה טרח להזימה: "הרי האדם חי תמיד עם השוואות ביחס לעולם החיצון, ומודד את עצמו לפי סביבתו, וכך הוא מסתפק במצבו ולא משתנה. כי אכן ביחס לסביבתו הוא רואה את עצמו במצב יחסי די טוב. הרי בסך הכל הוא לומד מרבית שעות היום לעומת ה'בעל-בית' הפשוט שלומד רק שעתיים ביום. כך גם הוא מתפלל טוב יותר ובכוונה לעומת חברו היושב אליו בספסל הסמוך, ועוד כהנה וכהנה השוואות מגוחכות שהאדם מושה

ללב, ושהשומע ירגיש עד כמה הוא רחוק מן הדרגות והתביעות ששמע, וזה יביאו לידי התקדמות מעשית. אחרת אין תועלת בשמיעת השיחה".

רדידות ושטחיות

"מה שבעיקר הוציא את רבי גדליה מכליו", ממשיך הרב דויטש בתיאורו, "היתה זו הרוח היבעל-בתית' הרדודה והשטחית ביחס לימים הנוראים שחדרה לעיתים גם אצל בני התורה. הוא לא יכול היה להבין איך אנשים מסוגלים להיכנס לראש השנה מבלי לחיות אותו ולהכילו בפנימיות, ובמקום זה נתפסים לסמלים חיצוניים, וממש מהפכים היוצרות, עושים מעיקר טפל ומטפל עיקר."

"הוא תיאר בשיחה בלעג במה מסתכמת ההכנה של אלו לקראת ראש השנה: הם עולים על סולם בערב ראש השנה כדי להוציא את הימחור ויטרי' מה'בויידעס'. מנערים מעליו את שכבת האבק הגסה שהצטברה עליו מיום במשך השנה. פורסים מפית לבנה על הסטנדר. חותכים את התפוח לארבעה חלקים כדי שיוכלו בערב להטבילו בדבש, ובהכנות טכניות אלו סמוכים ובטוחים הם כי יום הדין שלהם יעבור בשלום. מבלי עבודה, מבלי הכנה נפשית, מבלי להקדיש זמן ומחשבה לפשפש במעשיהם, חטאיהם ופגמיהם, ולבדוק היטב את החורים והסדקים שבנשמתם. הוא זעק על כך מדם ליבו: 'ומה נשאר להם בסוף מכל הראש השנה? מחזור ויטרי ותפוח בדבש?!'..."

"הוא גם דיבר בכאב על אלו שעושים עיקר מניגוני התפילה, כאילו זה הוא רגע השיא של עבודת היום. הוא תיאר במתיקות איך בכל מהלך התפילה הם מחכים לרגע בו החזן יגיע בחזרת השי"ץ למילים: 'שמחה לארצך וששון לעירך'. אז הם יוכלו לפצוח במקהלה אחת את הניגון הידוע, כאילו ראש-השנה הוא יום חוויתי שבו אמורים לנגן עם החזן, ולא יום משפט שבו ספרי חיים ומתים פתוחים לפניו."

רבי גדליה סיג את הדברים: 'ודאי, כלל ישראל עטף את הימים נוראים בהרבה עטיפות; מלבושים, ניגונים, וזה אכן חשוב ויפה, אבל אסור לשכוח אף פעם שזו רק העטיפה, והעטיפה חשובה רק כאשר מתלווה לה תוכן פנימי גדול. כך הוא הצליח להמאס עלינו גינונים חיצוניים, לעקור מאיתנו מחשבות מוטעות אשר הושרשו בנו מילדות, ולהעמיד אותנו על רוממות הימים, ומכאן זה התפילות ושאר כל העבודה הרוחנית שלנו - קיבלו מימד אחר של רצינות, כובד ראש והתעלות'."

"כשעברנו לפוניבז לאחר 'קול תורה'", סיים רבי מנחם את שיחו, "לא יכולנו להעלות בדעתנו איך נעבור את 'אלולי' מבלי לשמוע את רבי גדליה, מבחינתנו לא היה שייך אחרת. ואכן המשכנו במשך כמה שנים לשמוע אותו באמצעות סרטי הקלטה שהובאו לפוניבז. אך למעשה גם היום, בכל שנה ושנה מחדש, כאשר מגיע חודש אלול, שוב כמו מאליה צפה ועולה דמותו של רבי גדליה בזיכרוננו. למרות שכבר עברו למעלה מיוכל שנים מאז, שיחותיו ותביעותיו עומדות כחיות לגד עינינו, וכמו מחוות לנו באצבע - לאמר: זו הדרך לכו בה!..."

את עצמו לאחרים. אך רבי גדליה זעק על כך מנהמת הלב: "כל אחד צריך להסתכל על עצמו בתור יחיד, מה הפנימיות שלו, והיכן הוא אוהז ברוחניות, ומה עליו לתקן ולשפר, מבלי קשר לאחרים שסביבו. ולהיפך, בדין שמים הוא הרבה יותר ממה שהוא משווה את עצמו. כי בכך שהוא טוב יותר מאחרים, אזי גם הדרישות ממנו הן אחרות. ככל שהוא למדן יותר, בעל דרגה גבוהה יותר, בעל הכרה עמוקה יותר, אזי גם התביעות עליו הן גבוהות ומדוקדקות יותר. משמים תובעים אותו - למה הוא לא נותן את כל מה שיכול לתת לפי הרמה והיכולת שלו?..."

'תראו כמה הכח החומרי שבאדם מסוגל להרוס לו, ולכלות בו כל חלקה טובה. במקום שהוא יביט על עצמו במבט אמיתי, פנימי, הוא מסתכל על עצמו במבט חיצוני, שטחי, ומשווה את עצמו לכולם. הרי במבט אמיתי של דין שמים, זה לא יועיל לו כלום, כי בשמים זה לא משנה מה קורה איתו ביחס אל האחרים. הן כה אומר הנביא ישעיהו (נה, ט): 'כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבתכם'. מהות התשובה נובעת מדרכיו ומחשבותיו של הקדוש ברוך הוא, שהן גבוהות ונעלות מדרכי מחשבותיו של האדם. בדין שמים לא נקבע הדין לפי מחשבות האדם שכל כך רחוקות מדרך האמת, לפי איך שהוא משווה את עצמו לאחרים, או לפי איך שהוא תופס את מהות החטא ומהו פגם החטא. שם למעלה דנים לפי האמת האבסולוטית, לפי דרכי הקדוש ברוך הוא ומחשבותיו."

ואם אדם לא יפשפש במעשיו וישוב למוטב, מה שבראש השנה הוא יהיה כל היום תחת אוירה ישיבתית, ויסיים את התפילה בשעה ארבע אחר הצהרים, לא יעזור לו מאומה בדין שמים. כי מבחינת האמת של התורה אין לו יכולת לזכות בדין בלי עבודה. זה חוק טבע יסודי מוצק, ולא יתכן שהאדם יזכה בדין אם לא ישתמש בכח בחירתו לעשות כל מה שיכול בשביל זה!..."

"כך התייחס רבי גדליה בשכל ובהגיון מוצק לכל אשליה שמסוגל האדם להעלות בדעתו. כאילו הוא יכול באיזו שהיא צורה לטייח את מצבו,

או להסתתר מאחורי טענה כזו או אחרת ביום הדין, וכך לעבור אותו בשלום. הוא היה אומר: 'אם חושבים שראש השנה עובר איך שעובר, מבלי שיעשה מצידו את ההכנה המתבקשת, אז הוא לא עובר. אם אין הכנה לראש השנה אז אין ראש השנה'..."

"אני נזכר איך ששנה אחת בחודש אלול, הגיע לארץ אחד מגדולי התורה הנודעים בארצות-הברית, אשר היה ידוע כבעל מחשבה גדולה, והלכתי לשמוע אותו. בשלב מסויים הגיע הדבר לידיעתו של רבי גדליה, והוא ניגש אלי ושאל אותי בהתעניינות: 'אני שומע שאתה שומע שיחות גם במקום אחר, נו, ואיך אתה מרגיש עם השיחות שאתה שומע שם?'. אני בחפזי השבתי: 'אני מרגיש בשמים', ורבי גדליה הגיב בתרעומת לשמע תשובתי: 'אם כך, אז עליך להפסיק מיד ללכת לשם! שבוע לפני ראש השנה ולהרגיש בשמים! שבוע לפני ראש השנה צריך להרגיש מתחת לארץ!...' ככל שהתגברתי הבנתי יותר את עומק כוונתו. לדידו, המטרה בשמיעת שיחה היא לא לקנות את השכל במחשבה גבוהה ולברך עליה 'ברכת הנהיג'. המטרה העיקרית שהיא תחלחל

מֶלֶךְ עֲלֵינוּ וְנוֹרָא. מְשַׁפְּטֵינוּ יוֹצֵיא פִּאֻדָּה. אֵיחָלָנוּ פֶּתֶר לְעֵטְרָה. בְּטִלְלֵי תְּחִי בְּחֶסֶדוֹ אֶתְפָּאֲרָה.

(יוצר ליום א' דר"ה)

תוכן:

א. קובץ גליונות - המלכת הקב"ה. ב. ברכת השנים האחרון בשנה. ג. ד' שפתי תפתח, א. ד. ד' שפתי תפתח, ב'. ה. תחל שנה וברכותיה. ו. לעילא לעילא. ז. יוצרי הבינני מורשה להנחיל. ח. ואמרו אמן. ט. תשובה בזמן תקיעת שופר. י. כיסוי הראש בטלית, א'. יא. כיסוי הראש בטלית, ב'. יב. תרופה לצרידות בשבת ויו"ט. יג. פסיעת עושה שלום לש"צ. יד. דברים נפלאים מהנצי"ב. טו. תוקעים אשכנזים וספרדים. טז. ביאור נחמד בתוספות הנ"ל. יז. אם השופר מוקצה בליל יו"ט יח. סכין וסיפור חדש לחג יט. שנה מעוברת כ. יה"ר בין תקיעות דמיושב כא. וכל מאמינים כב. דמיון מזליה כג. להמתיק את הדבש כד. אלול איז נישט קיין בער, אלול איז א קער. כה. שיר נאה לימים אלו.

א. קובץ גליונות - המלכת הקב"ה

יש לברר מה שונה המלכת הקב"ה עלינו בכל יום כגון בקריאת שמע ובשאר קבלת עול מלכות שמים, לבין ההמלכה המיוחדת של ר"ה, ומדוע "תמליכוני עליכם" הוא עבודת ר"ה.

ונראה פשוט שבכל יום זו עבודה אישית של כל אחד בפרטיות כשהוא מתפלל וכדו'. אבל בראש השנה זו המלכה כללית של הקב"ה על כל ישראל, שופר, מלכויות זכרונות וכו', ולכן זה יום ההמלכה של הקב"ה. זו איפה עבודת ר"ה. ובודאי שכאשר כולם ממליכים ביחד את המלך יש בזה הרבה יותר כבוד מלכות ומלכותו מתגדלת ומתעלה עי"ז מאד.

אשר על כן, כל ריבוי כבוד שמים וכל ריבוי מצוות בתורה דברים הוא ממש המלכת הקב"ה עלינו ברבים, כי ריבוי התורה והמצוות בצבור הוא הכרה במלכותו ית' עלינו כצבור.

ומי לנו גדול ומה לנו גדול כ"קובץ גליונות" שכל ענינו ריבוי והפצת תורה ומצוות ודקדוק הלכה ומנהג מגדולי ישראל ומרביצי תורה ברבים עד שבכל תפוצות ישראל מדקדקים לברר כל ענין שמתפרסם בו להגדיל תורה ולהאדירה, והוא בגדר "תמליכוני עליכם".

ואמינא איישר חיליה למפעל גדול זה!

ב. ברכת השנים האחרון בשנה

בשו"ת מהרש"ם נשאל על אדמו"ר אחד שלקח פדיון נפש גדול מקהילה שבאו לבקש שימליץ עליהם טוב כי חיל המלך עומדים לצור על ארצם. ואכן חיל המלך סר מעליהם והחליף נתיבותיו, אלא שלאחר זמן התברר כי כבר קודם שבאו בני הקהילה לאדמו"ר, החליף חיל המלך את דרכו, ועוד בטרם התפלל האדמו"ר באה כבר הישועה. ובאו לבקש את כספם בחזרה כי התברר למפרע שלא היה צורך בתפילתו. ענה המהרש"ם שמצאנו בבית עובד אדום הגתי שנתברכו הנשים בביתו כשהיה שם ארון הקודש וילדו ששה בכרס אחד. והנה הלא ארון הקודש היה שם רק כג' חדשים, וע"כ דהן נתעברו קודם, אלא דהברכה חלה על שם העתיד, וא"כ ה"ה כאן לקח האדמו"ר כדן את כספו דאפשר דהברכה חלה מעיקרא ע"ש ברכת האדמו"ר העתידה לבוא.

ואמר ע"ז הגאון רבי מיכאל ולדמן שליט"א מראשי ישיבת כפ"ח בשם הגרי"ח גבל זצ"ל דראוי לכיון היטב בברכת השנים האחרונה בשנה דאפשר דנתברכה כל השנה ע"ש שעתיד האדם להתפלל ברכה זו בכוונה בסופה.

ג. ד' שפתי תפתח, א.

יש חזנים המנגנים (ע"פ חלק מהנוסחים, כגון נוסח חברון ודעימיה) לפני שמתחיל הש"ץ ברוך אתה ... מנגינה קצרה. וכמ"פ ארע לש"ץ שהתחילו המנגינה, ולא נתנו אל לבם שצריכים לומר לפני המנגינה הפסוק, ד' שפתי תפתח, ומאימת הצבור כשהתחילו לברך לא אמרו הפסוק והתחילו הברכה. וראוי שיעשה שאלת חכם אם יקרה, אך כאן באנו רק לעורר על כך שיזכרו השליחי הצבור לבל ישלכו בזה.

ד. ד' שפתי תפתח, ב'.

אם טעה היחיד ואמר הקל הקדוש במקום המלך הקדוש וצריך לחזור לראש התפלה, נחלקו הפוסקים אם צריך לומר שוב ד' שפתי תפתח בשע"ת (קי"ד סק"ג) כ' בשם הריטב"א לא לומר, וכ"ה במ"ב שם. ובערוך השולחן נקט שצריך לומר. אבל אם סיים כבר תפלתו וצריך לחזור כתבו האג"מ והגר"ק דבודאי צריך לחזור גם על כי שם ד' אקרא וד' שפתי תפתח. אבל מהשע"ת משמע דגם בסיים לגמרי א"צ לחזור ע"ז.

וידוע ממרנא הגר"א לאפיאן זצוק"ל שנהג שלא לומר כי שם ה' אקרא לפני שמו"ע במנחה ומוסף באומרו: ככל שהסכין יותר ארוכה כך החשש מפגמים גדול יותר" כלומר כדאי למעט באמירת שמות קדושים מחשש שלא יכוין כראוי.

ה. תחל שנה וברכותיה

במחזורים מודפס בליל א' דר"ה לפני ערבית הפיוט אחות קטנה. ומנהג הישיבות ובתי הכנסת נוסח אשכנז שלא לאומרו. אמנם בספר סדר היום לר"מ אבן מכיר כתב שצריך לפני מעריב להתחנן ולהתפלל שתכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, ועל ענין זה נתייחד הפיוט אחות קטנה הנ"ל, וא"כ הגם שלא נהגנו לומר פיוט זה מ"מ בודאי ראוי לכל יחיד לישא תפלה קצרה לפני מעריב ע"ד הנ"ל.

ו. לעילא לעילא

בלוח א"י הביא מהיעב"ץ והמטה אפרים בנוסח הקדיש שצ"ל לעילא לעילא ולא לעילא ולעילא, אמנם במ"ב קצת משמע (נ"י סוף סק"ב) שצ"ל ולעילא. ויש שדייקו מהמ"ב (תקפ"ב ט"ז) לומר לעילא דכ' "כופלין לעילא", ונראה דאיי"ז מוכרח כ"כ. ובאמת המהרי"ל שהוא המקור הקדום כ' לעילא ולעילא (סדר קריה"ת לפסח בהג"ה). ובמטה אפרים כ' דבנוסחאות הישנות כתוב לעילא, אך בליקוטי מהרי"ח עונה לעומתו דלא מצא כן בנוסחאות הישנות, ואדרבא בנוסחאות הישנות הוא מצא ולעילא. ויש הסומכים נוסח לעילא לעילא על התרגום עה"פ ואתה תעלה מעלה מעלה - לעילא לעילא, אלא דאיי"ז ראי' כ"כ דשם ההמשך אינו קשור משא"כ בקדיש. וע"כ נראה כמש"כ הגר"ש דבילצקי זצ"ל (תיקון תפלה ח"ב אות ה) דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

ז. יוצרי הבינני מורשה להנחיל

אמר לי מתפלל יקר בקהילת יוצאי חברון בביהכ"נ הגדול בעיה"ת ב"ב, (עת קבעתי שם תפילותי בימי"נ) שההרגשה שצריכה ללוות את הש"ץ שכעת הוא ראש ישיבה לכמה שעות וכל העליה וההתרוממות הרוחנית של הצבור תלויה בו והאחריות גדולה מאד.

סייעתא לדבריו שתקנו פיוטים חשובים לזה בתוך חזרת הש"ץ בשחרית ובמוסף. ועין בהספדו של הגרי"מ לאו שליט"א על הגר"י ברנשטיין זצוק"ל ר"י כפ"ח ששימש למעלה מיוכל שנים שליה צבור בימי"נ, דעוד בטרם הרביץ תורה כבר הכריז 'יוצרי הבינני מורשה להנחיל' (פיוט לש"ץ בשחרית) כי גם בחזרת הש"ץ מנחיל מורשה ולא רק בשיעורי תורה!

ח. ואמרו אמן

אמר לי אאמו"ר בשם המטה אפרים (פתח השער דיני הקדיש) דיזוהרו הש"ץ שלא ינגנו לפני התיבות ואמרו אמן דאז הוי הפסק, אלא ינגן כך שהתיבות ואמרו אמן יהיו סמוכים לתיבות שלפניהם. והוסיף (המט"א) דאם הש"ץ מנגן לפני התיבות ואמרו אמן לא ימתינו עליו אלא יענו אמן! וכ"ז דוקא בקדיש משום שכבר נגמרה הבקשה. (עי' בזה במ"ב קכ"ד סקל"ה)

ט. תשובה בזמן תקיעת שופר

בדרשת הרש"ש (שרעבי, הוצאת אהבת שלום מודפס גם בס' נהר שלום, ומובא בפלא יועץ ערך ר"ה) דזמן התקיעות הוא עת רצון גדול לשוב בתשובה שלמה. ומחדש, שאפילו יש בידו חטא מהחטאים המעכבים את התשובה כגון חוטא ומחטיא !! היא עת רצון שתשובתו תתקבל.

על כן ראוי מאד לכ"א להרהר ולשוב בתשובה שלמה בזמן גדול ומסוגל זה.

י. כיסוי הראש בטלית, א'.

יש בתי מדרשות שמקום הש"ץ הוא מקום חם, כי המזגנים אינם משפיעים כ"כ עד שם, ויש חזנים המסירים מרב חום מעל ראשם את הטלית במהלך חזרת הש"ץ.

והנה בספר מטה משה ח"א סי' ס"ג כ' שטוב שיתעטף הש"ץ בראשו בטלית תמיד כדי שלא יביט לצדדים וכמנהג החזנים המביטים לצדדיהם לראות מה נעשה בביהכ"נ ואם תפלתם ערבה לשומעים, ובכך מפגלים תפלתם. והביא מהראשית חכמה דמי שכוונתו רק להשמיע קולו הערב אין תפלתו נשמעת והוא קרוי עובד לבני אדם. והעצה לזה שיכסה תמיד ראשו בטלית ובכך ינצל ממחשבות זרות. (ועי' באה"ט ובמ"ב סי' ח בשם הב"ח דצריך כ"א לעטוף ראשו בטלית מתחילת התפלה עד סופה.)

ובשו"ת משנה הלכות (חט"ו ס"ח) הביא מספר מאסף לכל המחנות בשם אוהל מועד דהוא תקנת רבי יוחנן בן זכאי (!) לכסות כ"א את ראשו שלא ייראה גבעוני, וע"ז הוסיף המשנה הלכות דהש"ץ לכו"ע צריך לכסות ראשו בטלית והביא לזה ראי' מהגמ' בר"ה יז: ובמהרש"א שם, אכן אפשר דראיתנו היא רק לי"ג מדות וכדו'.

ואפשר דבפיוטים ומנגינות אם אכן חם מאד ואין כונתו כלל לראות הנעשה בביהמ"ד, ולא נחשדו בכך שליחי צבור דנן, יש מקום להקל.

יא. כיסוי הראש בטלית, ב'.

יש המורידים הטלית מעל ראשם בזמן תקיעת השופר, ומנמקים טעמים כדי שיוכלו לשמוע היטב את קול השופר ללא מניעות וחציצות.

יש לידע כי הגרי"ז זצ"ל בדוקא עטף ראשו בטלית בזמן התקיעות (אולי משום כובד ראש וכדו') ואמר שאין הטלית מונעת לשמוע את קול השופר.

ובס' ארח משפט (ר"ה ק"מ) נשאל על מי ששם באזניו צמר גפן או עוטף ראשו בטלית בזמן התקיעות ושומע פחות היטב את קול השופר. וענה דגם אם זה מפחית את קול השופר אינו מונע אותו לגמרי ואין ענין לשמוע דוקא בחוזק, כי גם הגיע לאזניו קול חלש יצא יד"ח כה"ג. והעיד ע"ע שמסיר הטלית כדי למנוע כל הפחתה בקול השופר מפני חביבות המצוה, ודעביד כמר עביד.

יב. תרופה לצרידות בשבת ויו"ט

הגר"י זילברשטיין כתב להתיר לקחת תרופה לחזן בשבת נגד צרידות ע"פ היתר של המנח"י (והסכים לזה הגרי"ש) ליקח תרופה בשב"ק בכדי לקיים מצוות עונ'. וצירף לזה דברי הגר"ש קלוגר דבימינו אין חוזק כ"כ לגזירת שחיקת סממנין משום שכל התרופות מוכנות ואין אנו בקיאים בהכנתן. ובדומה למש"כ הרמ"א בס"י שלט בשם י"א על הגזירה שמה יתקן כלי שיר. אבל הגר"ח ק"ק פקפק בהיתר דמה שהתירו בדבר מצוה הוא רק בשבות דשבות.

עוד הוסיפו טעם להתיר מפני כבוד הבריות, אך גם בזה פקפק הגר"ח ק"ק דרך מה שהתירו חז"ל מפני כבוד הבריות ניתן להתיר ומה שלא התירו לא. והגר"י נויבירט זצ"ל הסכים עם הגרי"ז ש אבל על סברת כבוד הבריות ענה שזהו כבוד הכיס.. והנ"מ בש"צ שאינו נוטל ממון.

אך לגמוע ביצה וכדו' דאינה תרופה ממש מותר.

יג. פסיעת עושה שלום לש"צ.

מצוי מאד שאין הש"צ יכול לפסוע עושה שלום אחר תפלת לחש כי מאחוריו עומד מתפלל, והחזו"א הורה בזה שיפסע מן הצד, (הביא כן דודי הגר"מ גריינמן שליט"א בספרו דינים והנהגות פ"ד ל"ג) והגר"ח ק"ק הורה דאם אינו יכול לפסוע מן הצד דגם שם עומד מתפלל (וג"ז מצוי..). ימתין ולא יתחיל!

אבל הגרי"ש והגרשז"א הורו דמשום טירחא דצבורא יכול להתחיל בלא לפסוע דאפשר כה"ג לצרף להיתר את שיטת האהל מעד דש"צ א"צ לפסוע.

ולהקל על הענין מובא עצה מהגר"ח ק"ק (חוט שני פסח קובץ ענינים ט) שיפתח הש"צ את רגליו מהצמדתן ובכך גם עקר רגליו, וגם לא עבר לפני המתפלל.

יד. דברים נפלאים מהנצי"ב

(הרחב דבר דברים כו טו) "ראה המשורר ברוה"ק דבדור אחרון יתפללו כל ישראל בר"ה על מלכות שמים שישוב לירושלים וימלוך על כל העולם כלו. אמנם כונת תפלה זו אין שוה לכל אדם, יש אוהב ה' בכל לבו ומתפלל על כבודו ית' שיתגדל ויש מתפלל על זה כדי שבזה ישוב ישראל על אדמתו וכו', ויש שאין לו הרגש בצרת הגלות להליכות עולמו בהצלחה. וא"כ תפלתו זו בלי לב הוא לגמרי רק מצות אנשים מלומדה. ואמר ברוה"ק 'פנה אל תפלת הערער', אותו יחיד שבכל ההמון המעורר רחמי שמים מעומק הלב על כבוד שמים. מ"מ 'ולא בזה את תפלתם' של כל ההמון אף על פי שתפלתם הוא רק בשביל טובת עצמם או מן השפה ולחוץ. מ"מ 'אל כביר לא ימאס' תפלת הצבור הבאה יחד עם הערער.

ואמר ברוה"ק 'תכתב זאת לדור אחרון' של הגלות שתתקיים תפלה זו ש'יראו גוים את שם ה' וכל מלכי ארץ את כבודך.. ועם נברא יהלל י-ה'. בכל ימי ר"ה שנעשים עם נברא. כפירוש חז"ל במ"ר פ' אמור, על לשון הכתוב במוספי ר"ה ועשיתם עולה ולא והקרבתם, אלא מרמז שנעשים בריה חדשה, יהלל י-ה בחג הסוכות שיהיו בטוחים שנשמע תפלתם אם מעט ואם הרבה.

ואמר 'כי השקיף ממרום קדשו' וגו'. אף על פי שבאמת תפלת הצבור אין כדאי להיות נשמע, מ"מ באשר השקיף ה' לרעה על מלאכי השרת היינו ממרום קדשו על המלאכים ברקיע של מטה. והתבונן כי גם בהם יש תהלה. על כן ה' משמים אל ארץ הביט. על בני אדם אשר מעפר המה הביט ברחמים לשמוע אנקת אסיר, מי שמצטער על כבוד שמים שהוא תמיד אסיר תקוה שאין מתפייס על שטוב לו גם בגלות. 'לפתח בני תמותה' ואותם שאין להם הרגש על צער השכינה ורק מ"מ מתפללים, מ"מ יגיעו 'לספר בציון שם ה' ותהלתו בירושלים בהקבץ עמים יחדו', ע"כ.

אי' בטור סי' תקפה דהמנהג באשכנז שגדולי העיר מקדימין לתקוע כל מי שזריז בו יותר, מה שאין כן בספרד שבורחים מן המצוה עד שצריכים לשכור אחד מן השוק לתקוע להם ולא ידעתי מאין מצאו היתר זה, עכ"ל, ובס' תולדות יעקב יוסף (פולנאה, קדושים) ביאר שהאשכנזים התאמצו בזה מפני חיבוב מצוה והיו אנשים שאף הלכו לערכאות כדי להכריח שהם יתקעו, והשטן שרצה להשטין בזה נתערבב כי עשו כן מפני חיבוב מצוה, משא"כ הספרדים שהם שלומי אמוני ישראל שבאים בסוד ה', אשר לאו כל מוחא סביל סוד כוונת התקיעות, לעורר בשופר תחתון שופר גדול כנודע למשכילים, אז תסמר שער ראשם ובורחים מזה, כי מי ראוי לכך.

וביאר לפי"ז המחלוקת בין רש"י ותוס' (ר"ה טז): דרש"י פי' כדי לערבב את השטן שלא ישטין שכשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתתמין דבריו, וזהו הטעם לאשכנזים. אבל תוס' הביא לפרש ע"פ הערוך וכדאי' בירושלמי "בלע המות לנצח וכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפוצא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפוצא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא", וזהו להספרדים.

טז. ביאור נחמד בתוספות הנ"ל

בדברי התוס' הנ"ל שתוקעין כדי לערבב השטן שיחשוב שהגיע עת תקיעת השופר של הגאולה, יש להוסיף שהנה בגמ' (ר"ה י:) אי' אר"א בתשרי נברא העולם וכו' ובתשרי עתידין ליגאל ויליף לה ג"ש משופר שופר דכתיב תקעו בחודש שופר וכתוב ביום ההוא יתקע בשופר גדול. ובטורי אבן שם כ' דהתקיעה של הגאולה תהיה ביו"ט דר"ה כיון שזה נלמד בג"ש מתקעו בחודש שופר.

ובזה יתבאר הטעם התשיעי שכ' רבינו סעדיה גאון (מודפס במחזורי קודם התקיעות) להזכירנו קיבוץ נדחי ישראל ולהתאוות אליו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע וגו', ולכן השטן מתבהל כי הוא חושב שהגיע היום שעתיד בו להיות הגאולה. ולואי שנזכה לזה השתא (ד"ק השפע חיים).

יז. אם השופר מוקצה בליל יו"ט

יש לדון אם השופר מוקצה בליל ר"ה השופר כיון שאסור לתקוע. וי"א שאינו מוקצה כיון שכל היום הוא יום תרועה, ובשולחן שלמה כ' (ש"ח ס"א) דהמנהג להתיר. ובשש"כ (מהדו"ח פכ"ח הע' פ"ב) ובשולחן שלמה (סש"ח סקכ"ג) הובא לגבי שבתות שכיון שבימינו אין אדם משתמש בה אלא לתקוע אין לסלסלה אף לצורך גופו ומקומו, ואפשר דבכל שבתות השנה הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס כיון שמייחד להו מקום, חוץ מחודש אלול דאז רגילין להשתמש בו, ובשש"כ מחמיר גם באלול, אמנם בשבט הלוי (ט, סקכ"ז ד) כ' דגם בימינו אין על השופר דין מוקצה, והביא ראיה כעין לזה מהא דמטלטלין בשר חי משום דחזי לאומצא אע"פ שבזה"ז כמעט לא שייך שמישהו יאכל בשר חי (סי' שח, לא).

ולכאוי' יש להבין מי יימא לן שפעם היו משתמשים בשופר מלבד לתקיעות, ומדוע הם מדגישים שבימינו משתמשים רק לתקיעות. אכן ידוע שהגזירה כתבו לכם על קרן השור היתה משום שהילדים היו אוכלים בשופר כמו בבבוק, ולכן כבר מינקות רצו היוונים שיהיה כתוב אין לכם וכו', וא"כ אכן היו משתמשים בשופר לעוד דברים.

ועכ"פ נראה ודאי שבעל תוקע שיוצא מביתו עם השופר בעוד ליל כדי להתפלל במנין עם הנץ החמה (זכרון חיים ועוד) בודאי מותר לו לסלט את השופר לצורך זה.

יח. סכין וסיפור חדש לחג

מובא בטעמי המנהגים ובעוד מקומות מנהג לקנות סכין חדש לקראת ר"ה ולהשחילו כסגולה לפרנסה. ובטעמי המנהגים כ' הטעם שסכין חדש אין בו הרבה פירורים ולכן הוא סגולה לפרנסה. והטעם המפורסם בזה הוא דפותח את ידיך הוא ס' תת"ך שם קדוש השייך לפרנסה. וכמ"ש החותך, חיים לכל חי. (ואם הגיע לידינו ביטוי זה, נעיר שיש לזכור לעשות פסיק אחרי 'החותך' בפיוט 'וכל מאמינים' החותך, חיים לכל חי וכע"ז בעו"מ בפיוט זה עיי' היטב בפסיקי המחזורי).

ויש לזכור לטבול הסכין. אכן יתכן שאם הוא משחזר א"צ להטבילו, אא"כ כבר היה ראוי לחתוך היטב מקודם.

וכיון שהזכרנו סכין, והזכרנו ר"ה נביא מעשה שארע בשנה שחל ר"ה ביום ב', שבשבת שלפני ר"ה נתקבצו ובאו הרבה חסידים לפני הדברי חיים ובשעת ה'טיש' התחיל לחתוך ולפרוס החלות ולא נחתך כראוי מחמת שלא היה מושחז, והדברי חיים נתרעם על כך שלא שמו לב לזה מראש. ואחד מהאורחים גמר בדעתו שאחרי השבת ישחז הסכינים יפה. ואמנם לאחר השבת, בער"ה השחז את הסכינים כהוגן.

בליל ר"ה כאשר פרס הדברי חיים את החלות הרים קולו ואמר "מי השחז את הסכינים???" האורח הנ"ל פחד מקפידתו של הרב ולא ענה. אך הדברי חיים צעק בלשון קדשו "מי השחז את הסכינים יתברך במאה ועשרים שנה" ניגש אליו אותו יהודי ואמר "רבי איני מוותר אפילו על יום אחד" והנהן הרבי בראשו וכך הוה.

יט. שנה מעוברת

ידוע שחודש אלול מסוגל לכפרת החטאים של כל השנה. ובשם האר"י הק' אומרים שאם התרשל האדם לעשות

ורגיל הגר"ש ליפשיץ שליט"א רב קהילת בני תורה בקרית אתא ור"מ ישיבה לצעירים ק"א, להביא בדבריו המעוררים בימים הנוראים את השאלה היאך יתכן שבאלול א' ישוב אדם שחטא כל השנה ויתקן כ"כ הרבה, אלא משל לאדם שעלה על אוטובוס לכיוון ההפוך המשל והוברר לו הדבר בסוף הנסיעה, ומיד עלה על אוטובוס לכיוון הנכון הרי שאמנם הוא עוד רחוק מייעדו אבל הוא כבר בכיוון הנכון. כך השב בתשובה הוא בכיוון הנכון ודי בכך.

כה. שיר נאה לימים אלו

ירח האיתנים הנה בא בהדרת קודש, ירח בן יומו, יום איום, ראשון לחודש
אך ענוה צדק שוררת, אך תומת ישרים, אין שחוק וקלות ראש, כל נפש תבכה במסתרים
על פני התולדה אם כל חי יראה שפוכה, כאלו בקרבה פנימה אך רוח קודש נסוכה
לבושה צדקה, סתרה יושר, שניהם גם יחד, אך מגור מסביב, אך אימתה ופחד
וישח אדם, וישפל איש, ומאד עניו, הרחק מגאווה, מתאוה, נוחם על פניו
אין קנאה, אין שנאה, אך אהבה שלום ושלום, גם אין חמס ושוד, ספו תמו בני עלוה
בני אדם כבני אלקים עולה לא פעלו, צלם אלקים צלמם, אך כמלאכים נמשלו
בית אלקים יהלכון ברגש קודש ורעדה, יראתם טהורה, לא כמצות אנשים מלומדה
שליח צבור עומד ניצב לפני התיבה, לפניו מחזור ישן נושן, זרקה בו שיבה
עתיק יומין, לפני שנים מאות יצא לאור, ארוך רחב ועב, לוחותיו קרשים כרוכים בעור
ובאחד הגליונים הגדולים, בראש הדף, עלי גליון גדול למראה ועב כעובי הקלף
”המלך” ביפיו עיני החזן תחזינה, אותיותיו הגדולות מרחוק תִּרְאֶינָה
קורא החזן מרחוק ”המלך” בקול רם, טרם יקרב לפני התיבה באשר הוא שם
ינועו אמות הספים מקול הקריאה, כמו תחרד התולדה תחרד כל הבריאה
חיל יאחז כל הנאספים שם בבית הכנסת, ימוגו כל השומעים יאחזום פלצות ורתת
ותפול עליהם פתאום אימתה ופחד, עול מלכות שמים יקבלו כולם גם יחד
המלך יושב על כסא רם נשא ונעלה, מימינו ומשמאלו פמליא של מעלה
’אין מזל לישראל’ אם במזל הכל תלוי, ’אין מזל לישראל’ פתגם ידוע וגלוי
אבל בחודש השביעי נשתנה הדבר, מזלו מזל מאזנים ו”תתאה גבר”
בחודש תשרי בראשון לחודש בריש שתא, יום משפט לאלקים נחית מעילא לתתא
יורד לשער המשפט הבנוי לתלפיות, על יתד במקום נאמן מאזני צדק תלויות
הצדקה למשקולת לשקול מעשי בני אדם, אשר בפנקס הפתוח רשומים בכתב ידם
הכף הקלה עולה הכבדה יורדת, ובכף הקלע נפש חוטאת נלכדת
ובשופר גדול יתקע, חצוצרה ברמה, על הבמה הבנויה בביהכ”נ שמה
אם יתקע שופר ולא ירא, לא יחרד עם, וכי לא יחת מחמת מלך יושב על כסא רם
באימה וביראה עומדים משתאים מחרישים, את המלך הקדוש מעריצים מקדישים

(מתוך 'תקופת החגים' להר' צבי געלבערג תרנ"ו)

מקורות טעמים ומנהגים בימים הנוראים 'מבעמח"ס מקורי התפילה'

יש סליחות הנקראים פזמון, שניה, שלישית, שלמונית, עקידה, – ביאור שמות אלו.
סליחה - שם כללי לתפילות שמתחננים בהם למחילת עוון.

פתיחה - הוא הפיוט שפותחים בו את אמירת הסליחות ורובן הן בחרוז שווה לכל טורי הפיוט. (סליחות אלטונא תקפ"ג).

פזמון - בספר התשבי לר' אליהו בחור בביאור אות 'פ' כ' וז"ל 'קורין לקצת הפיוטים פזמונים ולא ידעו מה הוא, ושמעתי אומרים שתרגום של ויען איוב הראשון (איוב ג' ב') ופזים, לשון צעקה', ובקובץ הערות שם הביא מתשו' הר"י ן' מיגא"ש סי' ר"ד שפזמון בלשון יוני הוא על דיבור החוזר פעמים רבות.

ובפמ"ג (אגרת שניה) כ' שהוא מלשון פזירות ונדיבות, תחילה מבקשים על מחילה על החטאים אחר מבקשים פרנסה כעני בפתח המבקש דרך נדבה.

ואולם הרו"ה (ר' וולף הידנהיים) בהקדמה למחזור שלו הביא דברי התשבי וכ' עליו 'ואנחנו לא מצאנו כן בשום תרגום גם לא ידענו טעם לצעקה בסליחות זולת סליחה, ואולם המעיין בסדר והילוך הפזמונים ימצא כי הטור האחרון מן הבית הראשון הוא חוזר ושב בכל סיומי הבתים, וכן בפזמון לעריו"כ כל בתיו מסיימין מחר יהיה האות הזה, ועל דרך זה הוסדו כל הפזמונים, ובזה הם נבדלים מסליחות זולתם.

שניה, שלישית - היינו בעלת שני חלקי חרוז, וכן שלישית.

שלמונית - היעב"ץ בפירושו עזר אור לספר התשבי הנזכר כ' ששלמונית נקרא כך על שם מחברו ששמו היה 'שלמה', והוא הבבלי שמביא רש"י ז"ל (שמות כ"ו ט"ו ושה"ש ד' י"ד) והיה קדמון מאוד ויסד כמה קרובות במחזור והרבה סליחות, וכולן חתומות בר"ת החרוזות בשמו ועל כן קראום שלמונית, ומה שכתוב לפעמים שלמונית על זולתם הוא בטעות אם לא שרצו לומר שהנגון שלהם שווה.

אמנם בשו"ת פאת שדך (מונק) פירשה ששלמונית היינו 'שלימה' שיש בה ארבעה חלקי חרוז ובזה נשלמה, (שלא כהסליחות שהם שניים או שלשה).

וגם בזה פירש הפאת שדך באופן שונה ממה שכתב הרו"ה בהקדמתו הנזכרת למעלה, וז"ל של הרו"ה 'ואולם שלמונית הוא שם אל נועם הפיוט לקוט מנועם פיוט שתחילתו שלמונית אשר היה ידוע ומקובל להם ומציניים בשם זה הפיוטים והנוגנים בנועמו, ומה שורה על אמיתת זה הוא מה שמצאנו לפעמים רשום למעלה בניגון שלמונית, וזה דבר הראב"ע בפירוש לתהילים מזמור ז' כי כן היה מנהג כותבי הפיוטים לכתוב למעלה בתחילת טור הפיוט נועם פיוט ידוע, והמעיין בפיוטים המכונים בשם זה ימצא כולם ארוכים בעלי חמש תיבות לכן יצטרכו לנועם מיוחד'. (הפא"ש הבין ששלמונית מכילה ארבע חרוזים ואילו להרו"ה חמשה).

עקידה - שמדברת מענין העקידה, (שם).

תחינה - הוא הפיוט האחרון שאומרים לפני תחנון בער"ה ובעש"ת (סליחות אלטונא תקפ"ג).

אמירת הסליחות אחר חצות בדוקא

השע"ת בס' תקפ"א סק"א הביא מהברכ"י שכ' בשם מהר"ם זכותא שיש מקומות שאומרים סליחות בערבית, וישתקע הדבר, שאין ראוי להזכיר י"ג מדות כי אם בעת רצון, והיושב שם בעת שאומרים ישב וידום, או יאמר המזמורים, אך הוידוי יכול לומר.

וכ"כ המ"ב בס' תקס"ה ס"ק י"ב אין לומר קודם חצות לילה שום סליחות ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מכיום הכיפורים'.

אולם בשו"ת אגמ"א ח"ב סי' ק"ה כ' שאם הוא באופן שא"א מחצות ולהלן, ויתבטלו אותו הציבור מסליחות יש להתיר בגדר הוראת שעה גם מתחילה כי בדברים אלו אין לנו מקור מגמ' אלא הם מדברי רבותינו האחרונים ע"פ ספרי הקבלה שמסתבר שאין בזה ענין איסור אלא שאין מועילין בכח י"ג מדות שיש הבטחה שלא יחזרו ריקם אלא כסתם תפילה, ולכן כדי שלא יתבטלו מלומר סליחות שלא יהיה להצבור שום התעוררות לתשובה טוב יותר לומר אף מתחילה הוראת שעה, ואף שאין להם כח כאמירת י"ג מדות... אבל צריך לפרסם ולהודיע שהוא רק הוראת שעה מפני הדחק רק בשנה זו ולשנה הבאה יאמרו סליחות בזמן. ועיי"ש עוד בדבריו.

מתחילין במוצאי שבת

מלבד מה שהובא בשו"ע וברמ"א בריש סי' תקפ"א, ובמ"ב שם, מצינו עוד בלקט יושר שהביא מרבו התרוה"ד שהטעם שמתחילין במוצאי שבת הוא משום שבשבת יש שמחת התורה שלומדים וגם עונג שבת לכן טוב להתחיל מיד אחר שבת והתפלל מתוך שמחה של מצוה.

וכ' השע"ת (תקצ"א א') שבמוצאי שבת אין לומר אפילו שום וידוי קודם חצות ויש להתחיל רק אחר חצות, משום קדושת השבת.

'א-ל ארך אפיים אתה' – 'א-ל מלך יושב'

בספרי הסליחות המודפסים עמנו כיום מוזכר לומר כהקדמה ל"ג מידות 'א-ל ארך אפיים אתה ובעל הרחמים נקראת' וכו', ובשונה מהסליחות הבאות שכהקדמה ל"ג מדות אומרים 'א-ל מלך יושב על כסא רחמים' ויש להבין ראשית מי תיקן נוסח זה ועוד מדוע שינו בפעם הראשונה מכל הפעמים ולא אומרים כאן ג"כ א-ל מלך יושב.

ראשית כל דבר נבוא ונאמר שבסדר רב עמרם גאון אכן לא מוזכר הנוסח של א-ל ארך אפיים אתה גם לאחר הסליחה הראשונה אלא מובא שם לומר כמו שאומרים בכל הפעמים א-ל מלך יושב, ויתכן שיש ללמוד מכך שזו הוספה מאוחרת שיש לנו לבוא וללמוד מתי היא נוספה ומה ענינה.

ובספרי אחרוני זמננו (נטעי גבריאל, וכן הובא בקובץ בית אהרן וישראל) הביאו שהסיבה שלאחר הסליחה הראשונה אומרים א-ל ארך אפיים

בשונה משאר הסליחות הוא כיון שבתחילה יושב הקב"ה על כסא דין וע"י אמירת ה"ג מידות הוא עובר לישב על כסא רחמים ולכך בפעם הראשונה כאשר הוא עדיין על כסא דין אנו אומרים א-ל ארך אפיים אתה ובעל הרחמים נקראת והיינו שהוא עדיין במצב של דין, ומבקשים ומתפללים לפניו שיעבור לישב על כסא של רחמים, ואכן אחר שכבר הזכרנו לפניו את ה"ג מידות כבר עבר לישב על כסא של רחמים או אז אנו אומרים נוסח של רחמים שהוא 'א-ל מלך יושב על כסא רחמים'.

והוסיפו והוכיחו לבאר כי ביום הכיפורים אין כלל אמירת א-ל ארך אתה ובכל הפעמים אומרים רק א-ל מלך יושב על כסא רחמים וזהו כיון שביום כיפור שהוא יום של רחמים לכך אומרים רק א-ל מלך יושב על כסא רחמים, אלא שנתקשו ממה שמובא בסדר יו"כ קטן ששם כן מובא הנוסח של א-ל ארך אפיים אתה רק בסוף ואילו בשאר כל הפעמים אומרים א-ל מלך יושב. **סליחות הנאמרים בראשונה**

נהגו לאומרים במוצאי שבת בדווקא, הטעם לכך.

פסוקים שקודם כל סליחה וסליחה

כ' המצצה"ש בסי' ס"ח עפ"י המג"א בשם הס"ח שפסוקים אלו שאחר כל י"ג מדות הם מעיקר הסליחות ואין לדלגם, והיינו שפסוקים אלו הם שורש הסליחה הבאה אחריה, (ויש להקפיד בעיקר כאשר מדלגים, לומר הפסוקים האמורים קודם הסליחה הנאמרת ולא פסוקים הבאים אחר הסליחה שכבר אמר).

סליחת י"ג מדות

'ובכל זאת אנו ליה-ועינינו ליה' - יש להבין דהא הרי הווי כאומר שמע שמע שמשתיקין אותו ומדוע תיקנו כאן לומר נוסח זה פעמיים אנו ליה-ועינינו ליה.

ואכן שאלה זו נשאלה בגמ' בסוכה נ"ג: כאשר ביארה דברי המשנה שרבי יהודה אמר שהכהנים בשמחת בית השואבה היו שונים ואומרים 'אנו ליה-וליה עינינו' ומקשה הגמ' איני והא אמר ר' זירא כל האומר שמע שמע כאילו אמר מודים מודים, אלא הכי אמרי המה משתחוים קדמה ואנו ליה ועינינו ליה מייחלות, וביאר רש"י שם שכיון שמזכיר ליה על שני עינינו אין זה כאומר מודים מודים שזה על אותו ענין.

ובחיי אדם כלל כ"ב סעי' י"ט כ' וז"ל 'צריך עיון שהרי בהדיא פריך על זה בסוכה דהוי כשמע שמע, ומשני הכי קאמר 'ליה מייחלות עינינו', וע"ש בפירוש המשנה להרמב"ם דאין הכוונה שיכוונו כך אלא שבאמת אמרו כך, וצריך עיון, אם לא כמו שכתב הב"י כיון שכבר נהגו כך לא מחזי כב' רשיות'.

ובחכמת שלמה בהגהותיו על השו"ע בסי' ס"א ט', נמי כ' להק' כן דהוי כאומר שמע שמע, [ובתו"ד שם נתבאר כוונת הקושיא, דלכא' מקום היה לומר שתירץ הגמ' עפ"י ביאורו של רש"י הוא דאי"ז כאומר שמע שמע כיון שמכווין לשני עינים, ואכן במקדש כוונתם היה לשני עינים שונים דאבותיהם היו משתחוים ואחוריהם אל היכל ה' אבל אנו ליה עינינו ולך מייחלות עינינו דלא כאבותינו, אמנם כ"ז יתרץ רק את מה שהיו אומרים במקדש ולא את מה שנאמר בסליחות, שבסליחות אין הכוונה אלא תחנונים כפשוטו ולא להפקיע מאבותינו, ולכך תירץ הגמ' לא יועיל לסליחות שלנו ולכך הק' החיי אדם והחכמ"ש על נוסחא דידן], ולשונו שם בסו"ד 'לכן ראוי לתקן רק פעם אחת לומר השם ובכל זאת אנו ועינינו ליה כן נראה לפענ"ד נכו'.

וכ"כ בספר תפלה לדוד מהגאון האדר"ת שיש לשנות הנוסח בסליחה ולומר 'אנו ועינינו ליה'.

'בשערי דמעות כי לא נשלבות' - הפירוש הפשוט של 'נשלבות' הוא 'ננעלות' דהיינו ששערי דמעות לא ננעלו, ונשלבו היינו נשלבו האחד בשני שבאופן זה הם נעולות, ושערי דמעות לא ננעלו.

ובספר חוות יאיר (א"י רבינו יאיר בכרך אלא חוות יאיר אחר, יש לו הסכמות מהנדע ביהודה ובעל ההפלאה), ביאר באופן נפלא, והקדים להביא את דברי המדרש על הפסוק 'ותשקמו בדמעות שליש' ואומר המדרש ששלוש דמעות שהוריד עשיו על כך שלקח ממנו יעקב את הבכורה נשתעבדו ישראל על ידו ומה הם השלש דמעות, שאמרה תורה ויצעק - צעקה, גדולה, ומרה, ומקשה החוות יאיר וכי הדמעות שהוזילו ישראל מעיניהם בכל הגלויות לא יכולות לבטל את אותם שלש דמעות של עשיו, הלא וודאי בטלים הם דמעותיו של עשיו בדמעותיהם של בני ישראל לדורותיהם, וענה על כך החוות יאיר שמכיוון שהרבה מן הדמעות שבכו ישראל היו בעבור צרכי הגוף ולא דווקא לצרכי שמים, והלא דמעותיו של עשיו גם הם היו לצרכי חולין שרצה לקבל את ההבטחות שקיבל יעקב שהיו על הארץ וכו', וא"כ דמעותיהם של ישראל ודמעותיו של עשיו הם מין במינו, ומין במינו אינו בטל, וזהו כי לא נשלבות דהיינו שאינן בטלות.

'בטוח אני באלה' - בסדור אישי ישראל הביא שיותר ראוי לומר בטוח אני 'באלו' משום ש'אלה' מזכיר את חטא העגל שאמרו 'אלה' אלוהיך ישראל.

שמע קולנו

כ' המט"א סי' תקפ"א סעי' י"ח 'וכשמגיע הש"ץ לשמע קולנו הוא מתחיל בקול רם והציבור עונין אחריו פסוק אחר פסוק עד ככלות כוחנו אל תעזבנו ואח"כ אומרים כ"א לעצמו'.

והפיסקה של 'יהיו לרצון אמרי פי' נהגו לאומרה כ"כ בפ"ע. (וכן עוד פיסקאות).

וכך נהגו כהיום הזה בהרבה מן הקהילות, ובשו"ת התעוררות תשובה סי' קכ"ב כ' טעם לזה וז"ל 'והנה נהגו בהרבה מקומות בסליחות בפסוקי שמע קולנו שהחזן אומר כל פסוק ופסוק בקול רם והציבור עונים אחריו, רק פסוק יהי' לרצון אמרי פינו אומר כל אחד ואחד בלחש, וטעמא בעי, ונלע"ד מה דאיתא בשו"ע או"ח קט"ז דפסוק הנכתב בלשון יחיד מותר ברבים לשונותו ללשון רבים דרך תפילה, ויען בפסוק יהיו לרצון הוא כתוב בלשון יחיד 'יהי לרצון אמרי פי' ואנו מתפללים אותו בלשון רבים אמרי 'פינו' כמו כל הפסוקים שם וכיון שלא תקנו חז"ל חוששים לכתחילה מלשנות כיון דאינו אלא מנהגא לאומרו להחמיר שלא לשונותו ברבים, משא"כ מה שתיקנו חז"ל בפירוש דגם לכתחילה מותר, עכ"ל, ובנטעי גבריאל הל' ר"ה פ"י הע' כ' כתב לתמוה ע"ז שהרי גם פסוקים אחרים שם נכתבו בלשון יחיד כגון 'אמרינו האזינה ה' בינה הגיגי' וכן 'אל תשליכני' ככלות כוחנו'. (וראיתו שהרחיב בזה באופנים אחרים עוד בשערי הימים הנוראים להגר"י טשזנר תשובות לחדש אלול סי' ד').

פתיחת הארון קודש - לא נמצא מקור לפתיחת הארון בשמע קולנו.

אמירת מכניסי רחמים - תמצית הדו"ד בזה

כבר דנו הקדמונים באמירת פזמונים אלו שנזכר בהם פניה למלאכים שזה סותר את העיקר החמישי מי"ג עיקרים שלו לבדו ראוי להתפלל ואין להתפלל לזולתו.

ואכן המהר"ל (נתיבות עולם - נתיב העבודה פי"ב) כ' הא דאמר ריו"ח לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כוחו - לא שידבר אל המלאכים אלא יתפלל ויבקש רק מהקב"ה שהוא מליצת מלאכי השרת ושלא יקבל משטינים, והגיה בתפילה זו 'מכניסי רחמים יכניסו רחמינו מכניסי דמעה יכניסו וכו'.

אמנם השבלי הלקט בהל' ר"ה סי' רפ"ב הצדיק אמירתו והוכיח מהא דארי"ח שהביא המהר"ל וביאר שזה הכוונה באמירת מכניסי רחמים שיהיו המלאכים מסייעים לבקש רחמים שלא יהיו משטינים מלמעלה.

ובכתר ראש (אורחות חיים סי' צ"ג) הביא מהגר"ח מוולאז'ין שלא אמר בליל שבת 'ברכנוי לשלום' וכן לא אמר 'מלאכי רחמים חלו נא' באומרו שאין לבקש מהמלאכים שאין להם כוח מאומה והכל אצלם בהכרח לפי מעשה האדם ובפזמון 'מלאכי רחמים' אמר בזה"ל 'אבות העולם אהובי עליון חלו נא וכו'.

והקרבן נתנאל (ר"ה סוף פי"ב) כ' ומדי דברי בו זכור אזכרנו מה שאומרים באותו פזמון (מדת הרחמים) לפני קונן תחינתנו הפילי, חרוז זה לא ישר אצלי שנראה כמתפלל לאמצעי וזהו יסוד חמישי משלש עשרה עיקרים שאין ראוי לעבדם להיותם אמצעים לקרב אליו, אלא אליו בלבד יכוונו כל המחשבות ויניחו כל מה שזולתו.

והחת"ס באו"ח סי' קס"ו כ' שנמנע מלומר 'מכניסי רחמים', וכן בעיון תפילה כ' שלא לומר 'חלו נא' אלא 'יחלו נא' ובסליחת י"ג מידות לומר 'מדת הרחמים עלינו נגלגלה, ולפני קוננו תחינתנו נפילה ובעד עמינו רחמים נשאלה'.

מתי והיכן לומר את הסליחות בשונה מסליחות דתעניות

שונה סליחות אלו מסליחות של תעניות ובה"ב, שנתקנו סליחות אלו דווקא קודם התפילה, ובסליחות הנאמרים בתעניות בעיקר דינם היה להאמר בתוך שמו"ע בברכת סלח לנו כמבואר בטור בס' תקס"ו, ובשו"ע סעי' ד' שם הביא להדעה שאין לומר הסליחות בסלח לנו אלא לאחר שמו"ע וכ' שם שכך הנהיגו הקדמונים בא"י והוא המנהג הנכון.

ובסליחות אלו דחודש אלול ועשיית המנהג לאומרו באשמורת הבוקר קודם התפילה כנתבאר בטור בס' תקפ"א, ובפרישה שם הביא מהמנהגים שהוא מהגמ' בע"ז שהקב"ה שט בשמונה עשרה עולמות בלילה ובשלש שעות אחרונות בבוקר הוא שט בעולם הזה.

ובשו"ת אפרקסתא דעניא ח"א סי' פ"א נשאל לגבי סליחות של תעניות האם אפשר גם לאומרם קודם התפילה בענין שממחרים וכדו' ומסקנתו שם דאפשר. [אמנם יש שטענו בזה דכיון דעיקר התקנה היה לומר סליחות ביום צום והרי ע"פ הלכה אם התנה קודם שהולך לישן בערב שאינו מקבל תענית בשינתו מותר לאכול קודם אור הבוקר (כמבואר בס' תקס"ד) א"כ נמצא כשיקומו העם באשמורת קודם אור הבוקר לומר סליחות יאכלו וישתו שהרי עדיין לא חלה חובת התענית ונמצא שבטלה לגמרי תקנת אמירת סליחות ביום צום ומש"ה אפשר תיקנו לומר הסליחות דוקא ביום צום ודוקא בתפילת השחר אחר שעלה עמוד השחר (קובץ עץ חיים - באבוב)].

אם אומר הסליחות אחר התפילה האם אומר לאחריו קדיש תתקבל.

שלחתי שאלה בזה למרן הגר"ח ק' וענה לי בכת"י שיש לומר קדיש תתקבל, (ולגבי סליחות דתעניות שרוצים להקדימם ולאומרם קודם התפילה כ' שיש לומר גם אשרי קודם, והוא משום שיש להקדים שבח ואח"כ להתפלל).

וכן הביאו בשם הגריש"א דיש לומר קדיש תתקבל אחר הסליחות קודם שחרית.

ולכא' כך מפורש בדברי הט"ז סי' נ"ה סק"א דכ' שם וז"ל 'ולא כלל הוא שהרי גם בימי הסליחות באשמורת הבוקר אומרים תתקבל אחר הסליחות דגם בהם יש בקשות רבות כמו בי"ח'. - מבואר דענין אמירת קדיש תתקבל הוא משום שיש בו בקשות כמו בשמו"ע ושייך שפיר להתפלל על כך שתתקבל תפילתנו.

ואמר לי חכ"א שהגרש"ז אולמן שליט"א הורה שבאופן שאומרים הסליחות אחר התפילה אין לומר קודם 'לך ה' הצדקה'.

לאותם הנוהגים לומר וידי וי"ג מדות בכל שני וחמישי (ספרד, עדות המזרח, ומנהג הפרושים) האם יש לחזור ולאומרם אחר שכבר נאמרו בסליחות.

בוזרח השמש להגר"ש דבילצקי זצ"ל כ' שלא יחזרו לאומרו שוב, [וכ' שם בהע' כ"ו שסיבת ההבדל במנהגים בזה בין הפרושים למנהג הישיבות, שמנהג הישיבות הוא שלא לומר בבו"ה וידי וי"ג מידות הוא כעין פשרה שנעשתה בין הספרדים יושבי ירושלים שנהגו לומר בכל יום עם תלמידי הגר"א שלא נהגו לאומרו בכלל].

תקיעת שופר בחודש אלול - גם בערב.

ברבינו ירוחם (נתיב ו' ח"א מ"ח טור א) כ' נהגו בכמה מקומות וכן נהגו באשכנז לתקוע מר"א אלול בכל בוקר ובכל ערב אחר התפילה לעורר דרכי התשובה'.

ראש השנה

כפרות (גם) בערב ר"ה

כ' רש"י שבת פ"א: וז"ל 'ובתשובת הגאונים מצאתי שעושין חותלות מכפות תמרים וממלאין אותן עפר וזבל בהמה, וכ"ב או ט"ו יום קודם ר"ה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית וזורעין בתוכו פול המצרי או קטנית וקורין לו פורפיסא וצומח ובערב ר"ה נוטל כל אחד שלו ומחזירו סביבות ראשו ז' פעמים ואומר זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתי ומשליכו לנהר'.

ובחת"ס בחידושי לשבת שם ביאר בטעם המנהג כי לפעמים נגזרה על האדם ח"ו גזירת כלוי בנים שיכלה זרעו מן הארץ וכשנחתם גזר הדין אין להשיב לכן מחליפים כוונת 'זרעו' לזרעו הנצמח מן העפר' ואומרים זה תחת זה.

ובספר ליקוטי מהרי"ח הביא מהמרדכי ריש יומא דיש עושין כפרות גם בערב ר"ה.

בתפילה של ערב ראש השנה הש"ץ מוסיף פסוקים בחזרה שלו

כך כ' בליקוטי מהרי"ח שמנהגנו שהש"ץ מוסיף בשמוע תפילה פסוקי 'אשרי העם יודעי תרועה' ו'בחצוצרות וקול שופר', והביא מהמטה אפרים שמוסיפים גם 'בשמך יגילון כל היום' וכי תפארת', וכ' שלא מצא שום רמז בספרי הראשונים אך בוודאי יסודתה בהררי קודש ומנהג ישראל תורה.

נפילת אפים בסליחות של ערב ר"ה

השו"ע בסי' תקפ"א ס"ג כ' דאע"פ שבערב ר"ה אין נופלין אפיים מ"מ בסליחות כן נופלים אפיים, וכ' המג"א שם בסקי"ב משום שרגילים לסיים הסליחות קודם עלות השחר, ולכן אף אם אירע פעם אחת שממשיך על היום, נופלין. [ובפמ"ג שם כ' דבר נפלא דאע"פ שכלל הוא שכל שאין אומרים נפילת אפים ביום אף מנחה שלפניו אין אומרים אחר חצות היום, אמנם בערב ר"ה אומרים אף באשמורת, אפי' שבתפילת שחרית אין אומרים]. וזה פשוט שכהיום שברוב המקומות גומרים אמירת הסליחות אחרי הנץ החמה פשיטא שאין לומר נפילת אפים. [ועיין בזה עוד בלוח ההלכות והמנהגים (זלזניק) בהלכות של ערב ר"ה].

אמירת למנצח וא"א בערב ר"ה

במ"ב סי' קל"א ס"ק ל"ה מבואר שאומרים למנצח, וראיתי שמביאים בשם מהרי"ל טעם לזה משום שבערב ר"ה שייך יום צרה משום התענית, (ולהלן יש עוד נפק"מ במה דאיקרי יומא דדינא), וכן אומרים א-ל ארך אפים, ועיין בזה עוד בליקוטי מהרי"ח.

אמירת פיוט 'אחות קטנה' בערב ר"ה

כ' המט"א (תקפ"א נז) 'ולעת ערב קודם תפילת מעריב מתחנן לפני ה' שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה, ונוהגין לומר פיוט אחות קטנה הנדפס בליקוטי צבי'. ובסדר היום כבר הזכיר 'שמתפלל לפני ה' שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה, וכן באלף למגן תקפ"א ס"ק קלח כ' 'דבעת אשר מפיל תחנתו לפני ה' שתכלה שנה וקללותיה יכלול בכוונתו גם על החטאים ועל העוונות אשר עומד עליהם בארור'. משום מה לא נהגו כן במקהלות האשכנזים.

תוספת יו"ט בר"ה

כ' בשו"ת מהרי"ל סי' ל"ג 'ויש שאין אוכלין ביום כדי שלא יוסיפו מחול על הקודש בהאי יו"ט משום דיומא דדינא הוא וכמדומה שכן הורה מהר"מ במגעניצ"א, ועל טעם זה תמהתי דהא כבר קידשהו בתפילה'. אמנם בגליוני הש"ס ליומא פ"א הביא לדברי המהרי"ל וכ' שאין כוונת המהרי"ל שאין לר"ה תוספת יו"ט כלל אלא כונתו שכיון שהוא יומא דדינא ראוי למעט בתוספת כל כמה דלא אפשר ואין להוסיף אלא רק זמן מועט ביותר.

התרת נדרים בעשרה

בליקוטי מהרי"ח הביא מהגהות הגאון מברעזאן בספר ארחות חיים סי' תרי"ט סעי' א' בשם ספר תשובות יהושע דטוב לעשות התרת נדרים בעשרה כיון שאומרים בין בהקץ בין בחלום, ובנדר בחלום צריך עשרה כמש"כ ביו"ד סי' ר"י ס"ב, וכן הוא במטה אפרים תקפ"א מ"ט.

ר"ה עושין אותו ב' ימים אפי' בזמן שביהמ"ק קיים ונקרא יומא אריכתא - הטעם לכך

לדעת הירושלמי ר"ה פ"א ר"ה הוא עיקר הדין וגם גמר הדין, ולפי שדיני נפשות אין גומרין בו ביום רק בעי למעבד הלנת דין כמו דשנינו בסנהדרין ל"ב: לכך תיקנו שאף בזמן ביהמ"ק יהיו ב' ימי ר"ה, משא"כ יוה"כ שהוא יום כפרה הוי רק יום אחד. (אוצר כל מנהגי ישורון). וביאור נפלא מצאתי בזה בשם בעל הזרע שמשון (פר' וילך) שהק' שם על מאמר הגמ' בר"ה 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו - ואיזהו חג שהלבנה מתכסה בו זה ר"ה', והיינו שהחג הוא ביום שהלבנה מכוסה בו, ודלא כשאר המועדים שהם באמצע החודש, והק' הזר"ש שהלא באמת גם בר"ה הלבנה נמצאת אלא שלפי המולד שבימינו לא רואים את הלבנה בר"ה, אבל אכן בימים קדמונים שהיו מקדשים את הלבנה עפ"י הראיה היו מוכרחים לראות את הלבנה בו ביום, וא"כ הק' הזר"ש מהו 'בכסה' הלא בכדי לקדשה בעי לראותה, וביאר שם באופן נפלא שביום בריאת האדם שהוא היה יום ו' לבריאת העולם אותו היום ר"ה היה וכמבואר בפרקי דר"א והביאו הטור שבריאת העולם היה ביום כ"ה אלול וא"כ א' תשרי יום ו' היה, ואז נברא אדם הראשון, ואותו היום חטא ותיכף שב בתשובה, ומיד לאחריו קידש את השבת, ומבואר בבר"ר פ"א פ"ב שבאותו יום שישי לא היה לילה אחריו ולכך לא נכתב בתורה 'ויהי ערב ויהי בוקר יום השביעי' והיינו משום שבאותו ליל שבת לא היתה חשכת לילה, ולכך במוצאי שבת כאשר חזר והחשיך הלילה נתבהל אדה"ר ואמר חשך עלי עולמי, עד שנתן הקב"ה בינה בליבו ולקח שני אבנים והוציא מהן אש.

ובזה מתיישבת הסוגיא דמסכת ר"ה דענין ב' ימים של ר"ה שהם כיומא אריכתא משום שאכן כך היה בשנה הראשונה לבריאת העולם שלא היה לילה בין שני הימים, וזה השורש והסיבה לכך שגם באר"י וכן לעת"ל תמיד ר"ה יהיה ב' ימים הנקראים יומא אריכתא.

לטבל הפת בדבש

בקצה המטה סי' תר"ה סקל"ח כ' בשם עיתים לבינה דנוהגים לטבול המוציא בדבש בראש השנה, ובעיו"כ, וסוכות, עד שמיני עצרת ועד בכלל. ובסי' תקפ"ג ס"ק ג' כ' רמז לזה משיר של ר"ה פ' פ"א 'ויאכליהו מחלב חיטה - זהו לחם, ומצור דבש אשביעך, וכ' עוד דמ"מ אין לטבל המנהג מהאריז"ל לטבל פרוסת המוציא במלח ג"פ לטבל הגבורות ע"י החסדים, ומכ"ש בימים האלו.

והגר"ש אלישיב זצוק"ל עפ"י עדות נכדיו היה מונח המלח על שולחנו אמנם לא הטביל בו, כי אם בדבש. (ספר איש על העדה - ועיין בהערות וביאורים שם שהאריך בזה).

ובארחות רבינו מובא שאצל מרן הסטייפלר זצוק"ל גם לא היה מונח מלח כלל על השולחן.

אמירת היה"ר לשנה טובה ומתוקה אחר הטיבול של הפת בדבש או אחר הטיבול של התפוח בדבש

במט"א סי' תקפ"ג כ' 'ונוהגין לטבול פרוסת המוציא בדבש ואוכל ויאמר יה"ר שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה', אמנם באלף המגן

סק"ח כ' דמנהגו שלא לומר כלל היה"ר אחר המוציא אף שהו מטובל בדבש, רק אומרים היה"ר אחר התפוח מטובל בדבש ולא אחר המוציא, (ואולי משום ההפסק ועיין במ"ב סי' קס"ז ס"ק ל"ה), וכך נהג מרן הגריש"א (שם).

אכילת תמרים

מרן הגריש"א לא היה אוכל תמרים בליל ר"ה וב"ב ביארו טעמו משום שתרגומו באידי"ש הוא טייטע"ל שביאורו הוא גם מיתה, (וטען לי ח"א שאין להוכיח כן לכאור"א, כיון שיש לעשות בזה כמסורת אבותיו, בפרט במנהגים אלו).

אכילת גזר

בתשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך (ראש השנה סי' יג) כ' אכילה זו של גזר הוא במקום רוביא שבשפת האידיש גזר נקרא מערי"ן שהוא לשון של ריבוי, וכ' שאצלם נהגו לאכול שומשום לריבוי זכויות, והביא שבקדמונים נראה שאכלו תלתן דהיינו חילבה.

לבישת הקיט"ל בר"ה

הרמ"א בסי' תר"י כ' י"ש שכתבו שנהגו ללבוש בגדים לבנים ונקיים ביו"ה כ' דוגמת מלאכי השרת וכן נוהגין ללבוש הקיטל שהוא בגד לבן ונקי, גם הוא בגד מתים ועי"ז לב האדם נכנע ונשבר.

כ' המט"א תקפ"ד ג' י"ש מקומות שנוהגין ללבוש הקיטול בר"ה כל הציבור והרבה נוהגים שאין לובשין קיטול רק המתפלל והתוקע והכהנים וגם המתפלל פסוקי דזמרה עד המלך לובש קיטול והמתפלל שחרית לובש הקיטול מיד אבל המתפלל מוסף והתוקעים והכהנים יכולים ללבוש הקיטול אחר קראית התורה ואף אם המתפלל או התוקע אבל יש לו ללבוש הקיטול.

ובאלף למטה שם כ' דבימינו לא נהגו הכהנים ללבוש הקיטול.

בלוח ההלכות והמנהגים הביא מוותיקי ירושלים שנהגו לילך עם קפט"ן לבן בדווקא ולא עם קיט"ל ואמרו בטעם הדבר שלא מסמנא מילתא לילך עם בגד של מתים, [והביא שם עוד מהגר"ש דבילצקי זצ"ל לחלק בין ר"ה ליו"ה שבר"ה אין הענין בבגד של מתים והקיט"ל דומה יותר לבגד של מתים והקפט"ן אינו אלא בגד לבן].

מרן הגר"מ שך זצוק"ל ומרן הגר"א קוטלר זצוק"ל נהגו כמנהג בני ליטא שלא ללבוש קיט"ל בר"ה אלא רק ביו"ה כ', [בספר שמחת המועדים העיד שהגר"ש ברינבוים ביקש מאברכים בישיבת מיר שלא ילבשו קיט"ל בר"ה אפי' שמנהג אבותם היה כן ללבוש].

קיט"ל בשנה ראשונה לנישואיו

כתב ע"ז בשו"ת מהר"ם שיי"ק בתשובה כ"ח וז"ל 'ומה ששאל מאי טעם יש במנהג שבשנה ראשונה שלאחר החתונה אין לובשין הקיט"ל בראש השנה וביו"ה כ' ומה הדין באם אחד רוצה ללבוש קיט"ל אם צריכין לגעור בו, הנה אמת נכון הדבר שלא ראיתי ולא שמעתי שום טעם לזה ולא מצאתי שום מקור למנהג זה, מ"מ כל מנהגי ישראל תורה הוא ויש לו טעם, ואני המלצתי שאפשר דמשום עד עשרים אין עונשין מלמעלה והטעם משום דאין לו דעת צלולה כבן עשרים ואמרין בן שמונה עשרה לחופה ולכך קודם שהוא בן עשרים לא שייך ביה שהוא דומה למלאכי השרת ואפשר דגם לטעם שני המבואר בשו"ע או"ח סי' תר"י כדי שיהא לבו נכנע לא הקפידו בבחור שהוא פחות מבן עשרים וכדי לקבוע ולפרסם שיש מצווה לישא קודם עשרים הנהיגו הדורות שלפנינו שאפילו בשנה שאחר החתונה שעדיין הוא קודם שנעשה בן עשרים ואינו בר עונשין שאינו צריך ללבוש קיטל ולהכניע ליבו כולי האי אמנם כיון שאין מנהג זה מבואר בשו"ע אין גוערין במי שרוצה ללבוש כמבואר במג"א סי' תר"צ ס"ק כ"ב דמנהג שנמצא בשום פוסק אין לשנות'.

ובספר טעמי המנהגים כ' דבפסח אין לחתן בשנה ראשונה לנישואיו ללבוש הקיט"ל לפי שבאותה השנה יש לו להיות שמח וטוב לב עם אשתו אשר לקח, והט"ז כ' שטעם לבישת הקיטל בפסח הוא כדי שלא תזוח דעתו מהשמחה ע"י שיזכיר לו יום המיתה, וא"כ חתן כן צריך להיות בשמחה, ואולי זה ג"כ טעם לענין ר"ה. וכך מורה מרן הגר"ח ק לשואליו שחתן בשנה ראשונה לא ילבש קיט"ל.

פרוכת ומעיל לס"ת לבנים

כ' בשערי אפרים שער י' סעי' כ' 'ולכבוד הימים נוראים מיחדים פרוכת ומעילין ומפות לבנות לפי שהם ימי הדין על דרך אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ונהגו לתלות פרוכת לבן ולהלביש הס"ת שקוראים בהם בו ביום במעיל ומפות לבנים ... ויש שנוהגים להלביש כל הס"ת בלבינים אף אותן שאין קוראין בהם וכ"א יעשה כמנהגו'.

קריאת התורה ביום ב' דר"ה מסיימים עם הפסוק 'הנה ילדה מלכה גם היא ... את עוץ בכורו' מה שייכותו לראש השנה

ויש להבין מה ענין שמוספים קריאת פסוקים אלו דמה עניין יש לנו ביום זה עם צאצאי נחור (שאלתו של הגאון ר"מ מייאנץ שליט"א).

ומצאתי נפלא במדרשי הזהר לפר' וירא (ואביא תרגום דבריו שם): 'ויהי היום ויבואו בני האלוקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם' (איוב א' ו), 'ויהי היום' זה ראש השנה דקב"ה עומד לדון את העולם 'ויבואו בני האלוקים' אלו המלאכים הגדולים ממונים שליחים בעולם להשגיח על מעשה בני אדם, ובא וראה שמכל אומות העולם אינן עומדים להשגיח על מעשיהם, רק על ישראל לבד מפני שהם נחשבין בנים לה' ומפני זה ביום זה כל הממונים מתאספים על ה', 'על ה' שמכיון שמתאספים על ישראל הוא כמו שמתאספין על ה' שכולם באים לקטרט על ישראל שהם בנים לה' נחשב שהם עומדים על ה', ולהלן כתוב שם בפסוקים שהשטן אמר שבא משוט בארץ, הקב"ה הבין שהשטן רוצה להלשין על עם ישראל, מיד הקב"ה אומר לשטן 'השמת לבך על עבדי איוב', ראה הקב"ה שהזמן מוכשר ליתן לו חלק במה שיתעסק בכדי שיעזוב את ישראל מלדבר עליהם (כלומר הקב"ה נתן לשטן שיתעסק עם איוב ועזוב את עם ישראל), וממשיך הזהר ואומר בא וראה שבזמן צרה של ישראל כשנותנים איזו חלק שוחד להסטרטא אחרא שיתעסק בו הוא מתפרש מכל הלשונותיו, ובאופן זה הוא שעיר ר"ח שמקריבים והשעיר לעזאזל ביום כיפור, ובא וראה בזמן שאמר השטן שבא משוט בארץ וביקש מהקב"ה לעשות דין בישראל מפני שהיה לו טענה על אברהם, משום שאברהם לא הזמין להסעודה עניים, ושמיסבה זאת נגזר אז על אברהם שיעלה את יצחק לעולה בהר המוריה ושלא היה לו להחליף את יצחק שנגזר עליו להקרב קרבן על המזבח באיל כמו שכתוב בעניין קרבן לא יחליפנו, ופה נעקד יצחק על המזבח ולא נעשה בו דין שישחט וישרף, ואז אחר מעשה העקידה שניצל יצחק ונחלף באיל במקומו, ובכדי שלא יקטרט השטן על ישראל, הזמין לו הקב"ה חלק את איוב ומפני זה סמיכות הפרשה שכתוב 'ויהי אחר הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה

מלכה את עוץ בכורו' שהוא איוב שהוא ממשפחת אברהם יהיה חלק להשטן והכל היה בדיון כמו שהוא דן את ישראל כן נידון, מפני שאיוב היה 'מקריב' עיטא' מיועצי פרעה וכשקם פרעה על ישראל ורצה להרגם אמר לו איוב לא תהרגם אלא טול תקח תא ממנום ותשלוט בגופיהם בעבודה קשה אמר לו הקב"ה חייך שבאותו הדיון ידונו אותך כמו שכתוב באיוב שהשטן אמר לו להקב"ה 'שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו' במה שהוא דן את ישראל כן נידון, עכ"ד דברי הזהר ונתבאר לן נפלא שייכות פסוקים אלו לקריאת התורה דר"ה.

עניין שקוראין בר"ה על מעשה דאבימלך

בגמ' ב"ק צ"ב. מובא שם המעשה דאבימלך והגמ' שם דורשת הפסוקים לבארם, ומבואר שם עפ"י דברי התוס' והמהרש"א שכל מה שנפקדה שרה היה בזכות מה דהתפלל אברהם על אבימלך שירפאו ה' ממה שעצרו לו לו לכל בני ביתו מליד, וכדברי הגמ' שם דכל המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר נענה הוא נענה תחילה, ובגמ' בראש השנה י'. מבואר דשרה נפקדה בר"ה, וא"כ כל זה היה בזכות שהתפלל על חבירו, ללמדנו כח התפילה בכלל ובראש השנה בפרט התשובה שהיא מתקבלת ע"י התפילה.

אין מזכירין ראש חודש בראש השנה

בגמ' בר"ה ח. 'בכסא ליום חגנו' - איזה הוא חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה' והתוס' שם ד"ה שהחודש הביאו פירושו של רבינו משולם שהחודש מתכסה בו שאין חטאת ר"ח קריבה בראש השנה כדכתיב 'מלבד עולת החודש ומנחתה' ולא כתיב מלבד חטאת ועולה, דהיינו שבראש חודש לא הקריבו את חטאת הראש חודש וכך הוא מבואר מן הפסוקים שלא נזכר בהם חטאת דראש חודש אלא רק עולת ראש חודש, והק' ר"ת לרבינו משולם ששינוי בתוספתא בשבועות שהיו מקריבים בשנה י"ב שעירי ראש חודש, ואם כר"ת והלא בראש השנה לא היו מקריבים שעיר ראש חודש, והשיב לו ר"ת שאכן היו מקריבים אלא שאין מזכירים את השעיר של חטאת דראש חודש בפסוקים.

[ובזהר פר' שופטים כתב שביום ראש השנה יבוא הס"מ לבקש דין על בניה דהיינו בני ישראל שהם בני המלכות לפני הקב"ה והוא יאמר לו שביא עדים, והוא מביא עימו את השמש, הלך להביא את הלבנה והיא מתכסה, באיזה מקום היא מתכסה, ומשיב שהיא עולה לאותו מקום שנאמר בו במכוסה ממך אל תחקור, כדי לפייס הקב"ה על בניה, והאי הוא דאמר הכתוב 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו' היינו למקום שבו עלתה השכינה שנאמר במכוסה ממך אל תחקור והעונות שהם בסתר צריכים להיות נדונים שמה בינו לבין קונו]. בלבוש בסי' תקפ"א ס"א כ' כדי לערבב השטן שלא ידע שהוא יום ראש השנה, וכ' שם עוד 'ומטעם זה גם אין מתחילין לקרות פרשת בראשית ביום ראש השנה שכן היה ראוי לקרות פר' בראשית בר"ה דהא קיימ"ל בתשרי נברא העולם, דהיינו בראש השנה ... מ"מ אין קורין אותו כדי שלא ירגיש השטן ויאמר שהוא ודאי ראש השנה הואיל ומתחילין בו את התורה.

מנהג התשליך - הפולמוס

מנהג זה של אמירת תשליך לא נזכר לא בתלמוד ולא בפוסקים הקדמונים, ולראשונה נזכר במהרי"ל בהלכות ר"ה וז"ל 'מה שנוהגין לילך בראש השנה אחר סעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאותינו, משום זכר לעקדה דאיתא בעבר אברהם אבינו בנהר עד צווארו, ואמר הושיעה ה' כי באו מים עד נפש, והוא השטן שנעשה כמין נהר לעכב אותו מן העקידה, ומהרי"ל סגל נהג ג"כ להלוך אצל הנהרות.

רבי חיים ויטאל בשער הכוונות כותב 'ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום הראשון דר"ה אחר המנחה מעט קודם שקיעת החמה אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חים וקורין אותו תשליך הנה הוא מנהג יפה ויותר טוב אם יהיה מחוץ לעיר ויעמוד על שפת הים או על שפת הבאר או המעיין ויקרא שם ג"פ ה' מי א-ל כמוך וכו'.

וברמ"א הביאו בסי' תקפ"ג ס"ב, ויש שכתבו לתמוה על מה ראה הרמ"א לכתוב הגה"ה זו כאן בעוד שסימן זה איירי ממאכלים הנוהגים לאוכלם בליל ר"ה, ואפשר משום שגם ענין זה של תשליך יסודו הוא ג"כ 'מסמנא מילתא'. אמנם אכן בלבוש כתב למנהג זה דהמהרי"ל בסי' תקצ"ז.

והנה הרמ"א בספרו תורת העולה ח"ג פרק נ"ו כ' טעם חדש לאמירת תשליך ולא הזכיר שם כל המקורות הנזכרים וז"ל שם 'ומנהג של ישראל תורה הוא במה שהולכין על מים ואומרים תשליך במצולות ים כל חטאותינו להיות כי מן מצולות ים ניכר ענין בריאת העולם כי מצולות ים הוא התהום והיא המקור היותר עמוק בים והנה לפי הטבע של היסודות שהמים יכסו הארץ והארץ הוא המרכז והוא מקום הנמוך בכל העולם והנה התגלות הארץ לצורך בני אדם ולדרים עליה אינו בלא כוונת מכוון והוא אשר חדש העולם כרצונו לתכלית ישוב הארץ ולכן אנו הולכים על המים לראות אשר שם חול גבול לים ואמר עד פה תבוא ולא תוסף וכשאנו הולכים שם אנו רואים גבורתו של יוצר בראשית ולכן אנו הולכים על המים בראש השנה שהוא יום הדין לשום כל אחד על נפשו ענין בריאת העולם, ושהשם יתעלה מלך על הארץ ועל זה נאמר תשליך במצולות ים חטאותינו כי באמת המתבונן בענין מצולות ים ומכיר שהעולם מחודש על ידי זה עומד על מציאות השם יתעלה ומתחרט על ידי זה על כל עוונותיו וחטאיו נמחלים ועל דרך זה נשלכים החטאים במצולות הים והוא מבואר למשכיל'.

במקום שיש דגים - הרמ"א בדרכי משה הוסיף וכו' דהספר המנהגים הוסיף שרואין דגים חיים, ואפשר שהוא לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים'.

ובלבוש סי' תקצ"ו כ' שהוא לזכור שאנו משולים כדגים חיים הללו שנאחזים במצודה, כך אנו נאחזים במצודת המות והדין ומתוך כך נהרהר יותר בתשובה.

ובאליה רבה שם הביא מהשל"ה שהטעם הוא כי לדגים אין גבינים ועיניהם פקוחות תמיד כדי להתעורר עין פקחא דלעילא.

לנער שולי הבגדים - כ' באליה רבא סי' תקצ"ו 'מה שנוהגים לנער בכנפי בגדיהם הוא לנער הקליפות מעלינו שנאחזים בנו ע"י עוונותינו כמו שנוהגים אחר קידוש לבנה לנער הקליפות שנתעוררו ע"י קטרוג הלבנה'.

ובמטה אפרים סי' תקצ"ח ד' כ' שהוא לרמוז בעלמא ליתן לב להשליך החטאים ולחפש דרכים מן הוא והלאה שיהיו בגדיו לבנים ונקיים מכל חטא.

אלו שנהגו שלא לומר תשליך - במעשה רב הובא בזה"ל 'לא היה הולך לנהר או לבאר לומר תשליך', אמנם בהגהותיו לשו"ע כן התייחס לכך הגר"א שם בסי' תקפ"ד ס"ב ואף הביא את דברי המדרש כביאור לדברי הרמ"א שאברהם אבינו נתעכב שלשה ימים בדרכו לעקידה והלא אי"ז דרך מרובה אלא שהשטן נעשה לו כנהר וכו'.

ובספר עיר הקדש והמקדש להגר"מ ט"ט (ח"ג סעי' ו') כתב שם שרבים מהפרושים אומרים תפילת תשליך בביה"כ או בבית ואין הולכים למים וציין כמקור לדבריו להגר"א, והבין כנראה דהגר"א במעשה רב כתב רק שאין לילך לנהר אמנם לא חלק על עצם אמירת התשליך.

תפילות הימים הנוראים

בתפילות של ימים נוראים יש לכוין יותר לשמוע הש"ץ דמוציא גם הבקי
הטור בסי' תקפ"ד כותב 'שחרית משכימין לביה"כ ... ומחזיר שליח ציבור התפלה בכוונה ובנחת מלה במילה וכל הציבור יכוונו למה שאומר שליח ציבור ולא ישיחו שיחה בטילה'.

וכ' שם הב"ח 'אע"ג דאזהרה זו גם בכל שאר ימות השנה כדלעיל בסי' קכ"ד מכל מקום כיון דקיימ"ל כרבן גמליאל דבתפילות ר"ה ויוה"כ השליח ציבור מוציא אף לבקי ולדעת רבינו אף בתפילת יוצר דראש השנה כך הדין, לפיכך הזהיר על השליח ציבור לזהר בראש השנה להתפלל בכוונה ובנחת וזה שכתב וכל הציבור יכוונו דאפילו הבקי יכוון מה שאין כן בשאר ימות השנה דאין שליח ציבור מוציא אלא לשאינו בקי ואין הבקי צריך לכוין אבל ראש השנה כולם צריכין לכוין'.

הטעם שמנגנים יותר ברה"ה, ושלא לשנות מן הניגונים המקובלים
בתורת המועדים על השונה הלכות הע' ב' הביא בשם קונטרס הוראות והנהגות מהגר"ח וואלוז'ין אות ע"א מפני שבמקום שא"א לכוין כל הצורך בתפילה אזי כשהש"ץ מנגן מכוונים כל הצורך'.

כ' הלבוש בסי' תקפ"ד 'בראש השנה ויום הכיפורים לא ישנה אדם מן מנהגי העיר לא בניגונים ולא בפיוטים שדרכם לומר שם מפני שבלבל את תושבי העיר ממנהגם ומתוך כל יתבלבלו בכוונת תפילותיהם'.

וכן הוא במט"א 'שאיין לשנות הניגונים כי עי"ז מתבלבל דעת הציבור ואין מכוונים לבם כראוי ונענש משמים ע"ז אם משנה הניגונים הנוהגים ואף שנדמה לו שהניגונים שלו ערבים יותר כי ביום נורא ואיום אין לו להתנאות ולהתגאות והכל תלוי בכוונת הלב'.

ובכתר ראש להגר"ח מוולאז'ין (קל"ז) 'אמר רבינו הניגונים שמנגנים בימים נוראים בסדר התפילה נשתרבבו מחמת הכוונות, שבמקום שא"א לכוונם בעודו מדבר היה מנגן, ובעת הניגונים כיוון בנתיים, וצאו וראו שבמקום שיש הרבה כוונות שם מאריכין בניגונים, כמו"כ בפתיחת השמו"ע וכדומה'.

ההוספות שמוסיפים בשמונה עשרה

זכרנו, מי כמוך, וכתוב לחיים, ובספר (ובכן תן ...) - כ' הר"ן פ"ד מר"ה ח: מדפי הרי"ף 'ועכשיו נהגו לומר בברכת אבות זכרנו, ובגבורות מי כמוך, ובקדושת ה' ובכן, ובהודאה וכתוב לחיים, ובשים שלום בספר חיים, והר"י אבן גיא אות ז"ל כ' דאע"ג דאמרין לא ישאל אדם צרכי לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות נהגו לומר כן לפי שצרכי רבים הם ... וכן נהגו דורות ראשונים, והרמב"ן ז"ל מצא סמך לדבר במסכת סופרים שכתוב בה כלשון הזה וכשם שחתימתן של ראש השנה ויוה"כ משונה משאר הימים כך תפילתן משונה ואין אומרים זכרנו בג' ראשונות ובג' אחרונות אלא בשני ימים של ראש השנה ושל יוה"כ ואף באלו בקושי התירו, ומ"מ הדבר ברור שאם לא אמר אין מחזירין אותו והבו דלא לוסף עלה והוצרכתי לכתוב זה מפני שראיתי למקצת רבונותינו הצרפתים ז"ל שכתבו שאם לא אמר מחזירין אותו'.

מבואר מהמס"ס דהוספות אלו הם רק ברה"ה ויו"כ.

זכרנו לחיים - כ' הטור סי' תקפ"ב ותיקנו להוסיף בברכת מגן זכרנו לחיים כי בחיים נופל לשון זכירה ... וכתב זכירה באברהם לפיכך תיקנו זכירה במגן.

וביאר הב"י דתיקנו בברכת מגן זכרנו לחיים מפני שבחיים נופל לשון זכירה וכתב זכירה באברהם והוי כאילו כתוב באברהם חיים ובראש השנה אנו צריכים להתפלל על החיים במילת זכירה ולכן אנו אומרים זכרנו לחיים.

וכ' עוד הטור שיש במטבע זה י"א תיבות עד מלך עוזר ומושיע ומגן, וכ' ע"ז הב"י נראה שהנוסחא היא 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלוהים חיים מלך עוזר ומושיע ומגן' דאין כאן תוספת אלא י"א תיבות [וכ' ע"ז בד"מ וכן אנו נוהגין], אבל נוסחא שלנו היא א-ל מלך חפץ בחיים וכו' למענך אלוהים חיים א-ל מלך עוזר ומושיע ומגן וכו'.

והביא הב"י עוד לספר שערי אורה שכ' 'ולפיכך אנו מזכירים בראש השנה שהוא יום הדין שתי אלו השמות אלוהים חיים וא-ל ומגן בברכה ראשונה וכו'.

ויש בה ס"ח אותיות כמנין חיים וזהו זכרנו לחיים וכנגד ס"ח תיבות שיש בפרשת הקרבנות של ראש השנה וכנגד ס"ח אלפי"ן שבעשרת הדברות על שם עץ חיים היא למחזיקין בה ואנו מבקשים חיים בזכות התורה.

וצריך לומר לחיים בשב"א ולא בפתח, שבפתח נשמע כאומר לא חיים, ואינו אומר לחיים טובים אלא רק בסוף בהודאה מזכיר טובים כי המבקש צריך לבקש קודם מעט ואח"כ מוסיף.

מי כמוך - כ' הטור שיש בה שמונה תיבות עד ונאמן אתה כנגד ויזכור כי בשר המה.

כתבו התוס' בברכות י"ב: דאם לא אמר זכרנו מי כמוך וכתוב ובספר מחזירין אותו דהוי משנה ממטבע שטבעו חכמים ואינו יוצא ואפי' מסופק אם אמר יחזור, והביאו התוס' לדברי ר"ח (ר"מ) דאין מחזירין אותו.

המלך הקדוש, המלך המשפט - ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב כל השנה כולה אדם מתפלל הא-ל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מעשרה ימים שבין ר"ה ויו"כ שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט, וכן דעת רבה שם וכתבו התוס' שאם לא אמר כן מחזירין אותו.

וכ' רש"י המלך הקדוש לפי שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט העולם, המלך המשפט כמו מלך המשפט.

המלך המשפט - הטור בסי' קי"ח כ' בשם אחיו רבינו יחיאל לתמוה וז"ל 'מעולם תמהתי על חתימת ברכה זו למה נשתנית מכל חתימות ברכות שמונה עשרה לענין מלכות, ועוד אינו יודע מה הפרש יש בין מלך אוהב צדקה ומשפט לבין המלך המשפט לענין שצריך לחזור אם שכח, אך איני רשאי לשנות מה שהורגל בפי כל, אמנם שמעתי שבפרובינצא אין אומרים מלך וישר בעיני, שוב מצאתי בספר הנקרא מחזור ויטרי הכי גרסינן בפ"ק דברכות כח השנה כולה אומר הא-ל הקדוש הא-ל המשפט חוץ מעשרת ימי תשובה שאומר המלך הקדוש המלך המשפט לפי שעכשיו יושב על המשפט...'

ובפרישה שם סק"ה 'צריכין ליתן טעם כיון דבברכה זו לא נזכר משפט מאי שנא דאומרים בה המלך יותר משאר ברכות ונראה דהיינו טעמא דבחתומת שאר ברכות נזכר ומתואר בה השם על הפעולה כמו חונן הדעת הרוצה בתשובה חנון המרבה לסלוח ואינך כולו מה שאין כן בחתימת ברכה זו דלא נזכר ומתואר בה השם משום פעולה כי אם על שם רוממותו וקדושתו וכיון דהיום רוממותו ומלכותו נהוג ונראה משום הכי מתארין אותו בשם המלכות.

ובראש יוסף בברכות י"ב: ד"ה והנה כ' טעם לפי שהוא סיום שלשת ברכות הראשונות שהם שבחו של מקום ומשם ואילך הוא שאלת צרכיו, לפיכך תיקנו לסיים בדבר ששבחו ניכר עתה והוא מלכותו, ועוד כ' שם על פי האמור ביחזקאל אחר הנקמה שיעשה ה' בחיל גוג 'והתגדלתי והקדשתי' הרי ששמו מתקדש ע"י הדין שעושה. בשבלי הלקט כ' דגם בליל ר"ה אומרים במודים 'זכור רחמיך'.

עושה השלום בשם שלום - שמו"ע

כ' המט"א תקפ"ב סעי' א' שבברכת שים שלום חותמין עושה השלום וכ' דהרבה נוהגין שלא לשנות חתימת הברכה, ובאלף למגן שם סק"ו כ' דהטעם לזה כתוב בספרים מאחר שלא נמצא שינוי זה בתלמוד ובפוסקים בחתימת הברכה כמו המלך הקדוש המלך המשפט לכן אין לשנות ממטבע שטבעו חכמים בברכות, וכ' שם עוד שבספר תניא רבתא מביא אגדה אחד ונראה משם שתחילת תיקון הברכה היה עושה השלום והוא בצל"ח וצ"ע.

ובלוח ההו"מ הביא מתקון תפלה ח"ב אות כ"ד שהמקור לומר בפסיעות הוא מהאריז"ל בשעה"כ, אך האשכנזים בחו"ל לא ידעו מזה כלל וגם לא מהאמירה בקדישים ורק האשכנזים כאן בא"י שהורגלו מהאריז"ל מהספרדים נוהגים בסיום שמו"ע וכן בקדיש תתקבל והוסיפו על האריז"ל בכל הקדישים.

עושה השלום בקדיש

כ' המט"א ס' תקפ"ב ס"א דבקדישים שאחר התפילה אומרים עושה השלום לפי שיש בו רמז, שעושה בגימטריא ספריא"ל וכן השלום בגימטריא כן.

לעילא ולעילא

כ' המט"א ס' תקפ"ב סעי' א' שאומרים לעילא לעילא והביא בשם ספר תשובה מאהבה שבכל הנוסחאות הישנות לומר בלא וא"ו קודם לעילא השני. וכן בכל הקדישים אפי' בקדיש יתום, וכדי להשלים שיהיה כ"ח אותיות אין לומר מן כל ברכתא אלא מכל ברכתא. ובאלף המגן שם סקל"ז כ' בשם המקובלים שלא לשנות בקדיש כלל אלא בעושה שלום שאחר התפילה ועי' עוד בכה"ח ס' נ"ו סקל"ח.

אמירת לדוד מזמור אחר תפילת ערבית

כ' במט"א בס' תקפ"ב סעי' ג' יש נוהגין לומר מיד אחר סיום התפילה לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה, והוא מסוגל שלא יחסר מזונתו כל השנה וקצת נוהגין לאומרו כל הקהל יחד, וכ"כ עוד בסעי' כ"ג שנוהגין אנשי מעשה לאומרו בכוונה עצומה ובנעימה, וכן בליל שני של ר"ה, אלא שבלייל שני כ' לאומרו אחר הקדיש שלם. ובקצה המטה שם כבר הק' עמש"כ לאומרו אחר הקדיש שסותר עצמו מסעי' ג' הנזכר וכ' שהוא ט"ס, או שכוונתו לאותם מקומות שלא נהגו לאומרו אלא רק אומרים יחידים אחר הקדיש.

אמנם המ"ב לא הזכיר אמירת מזמור זה ובערוה"ש כ' שהוא מנהג הספרדים,

ובזרח השמש (להגרש"ד - ר"ה הע' צ"ז) כ' שהוא מהאריז"ל, וכן מנהגנו, ועיי"ז עוד בלוח ההו"מ א' דר"ה הע' 47.

ובקיצור הכוונות להרמח"ל כ' דאם לא אמרו אחר תפילת ערבית יכול לאומרו בביתו בבוקר קודם קריאת הגבר.

לתקוע בבוקר מיד עם עלוה"ש

בקיצור כוונות הרמח"ל כ' מיד עם עלות השחר שיש חסידים שנוהגים לתקוע בשופר ל' קולות עם כוונותיהם והם הכנה למה שיעשו בתפילה.

המלך

המלך יושב - כ' הלבוש בס' תקפ"ד 'ומתחיל המלך יושב ואומרים יושב בלא ה"א שפירושו שהוא יושב עתה על כסא דין אבל בה"א המלך היושב פירושו הרגיל לישב אע"פ שאינו יושב עתה ואומר בניגון בפי ישרים תתרום ובדברי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל שנרמז בהן יצחק ורבקה לזכור זכות עקידתו

הש"ץ אומר המלך במקומו ואח"כ ניגש לעמוד - כתב כן בערוך השלחן ס' תקפ"ד ס"א וז"ל 'והש"ץ לובש הקיטל ומתחיל אדון עולם בניגון של ימים נוראים וכן הברכות והפסוקי דזמרה עד המלך יושב וכו' ואז הולך ש"ץ אחר ומנגן על מקומו בניגון מאויים ומסיים המלך והולך אל העמוד ומתפלל שחרית וכו', ובשו"ת מנחם משיב ס' צ"א נשאל על מנהג זה וכך כ' 'ובאמת לא ידעתי מנהג זה על מה אדניו הוטבעו אבל לכל יש שורש ואם רוצה מעלתו לנהוג כך בודאי שפיר עבד, ואולי משום טירחא דציבורא נגעו בה שלא יוצרכו להמתין עד שבעל פסוקי דזמרה יסלק עצמו ולפעמים באיניש פגע זה הולך וזה בא ועד שמזמר הבעל פסוקי דזמרה כבר על מקומו בא בשלום - ובהגהות שם מחתנו של בעל המנחם משיב כ' לבאר דבריו שם דבעט"ז או"ח ס' רפ"א הביא בשם ספר חסידים דאין להתחיל לנגן בשבת שוכן עד אלא בפי ישרים תתהלל והמנהג מתפשט מן החזנים וטעות יש בידם וטורח ציבור שלא לצורך, וא"כ אפשר כוונת מו"ח הגאון הי"ד ז"ל בזה שבימים נוראים מקפידים יותר בזה ולכן מתחיל הש"ץ לנגן בדרך הילוכו כדי שלא יהיה בזה ג"כ טורח הציבור ודו"ק.

המלך בניגון מיוחד - ובספר לחם רב כ' טעם נפלא מדוע מנגנים בניגון מיוחד את 'המלך' וז"ל ונלענ"ד עפ"י המבואר בספרים טעם למנהג שבימים הקדושים הש"ץ מנגן בקול המעורר מלת המלך כנודע והוא עפ"י מאמר חז"ל גיטין נ"ו. דאמר אספיינוס קיסר לריב"ז דחייב מיתה משום שקראו מלכא, דאי מלכא אנא אמאי עד האידנא לא אתית לגבאי עי"ש, וא"כ כאשר אנו אומרים תיבת 'המלך' נמצא בזה ח"ו קיטרוג שאם אנו יודעים ומכירים כי הוא ב"ה וב"ש מלך מלכי המלכים מלכו של עולם כולו בכבודו עד האידנא אמאי לא אתינא לגביה יתעלה בתחנונים.

שיר המעלות אחר ישתבח

באלף למטה סי' תרי"ט ס"ק כ"ה כ"ו כ' ... ואמנם י"ל כיון שהאומרים אותו יסודו בהררי קודש ע"פ רבינו הקדוש האריז"ל לאומרו בין ישתבח ליוצר והאומרו במקום אחר לא עשה ולא כלום ומזמורא יתמא הוא ... דיש סמך לאמירת ממעמקים בימים אלו מן המדרש שוחר טוב כי עמך הסליחה מופקדת אצלך מר"ה מר"ה עד יוה"כ וגם עפ"י סוד נתקן בכל יום עומק אחד מעשרה עמקים ורמז לזה רבינו אליעזר הקליר בפיוט שאומרים תיכף אחר יוצר אור ולכן כתבתי שמי שלא אמרו בעשי"ת לא יאמר היום ולא יכנס לעומק כלל.

ובכן, בנוסח אשכנז אומרים ג"פ 'ובכן' ובנוסח ספרד ד' פעמים.

כ' הטור שתיקנו לומר 'ובכן' לשון המקרא כמו ובכן אבוא אל המלך לפי שהוא עתה יום דין ואנו באין לפני ממ"ה הקב"ה, בכן עולה ע"ב רמז לשם ע"ב ושם של ד' מתגלגל בצירופו ע"ב.

כ' הב"י בשם הכל בו 'ענין אלו השלשה 'ובכן' שאומרים בקדושת ה' ענינם מלכויות, זכרונות, ושופרות.

הראשון שהוא וכן תן פחדך - כלומר ענין מלכות שממליכין אותו על הכל ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו.

והשני שהוא וכן תן כבוד לעמך - הוא לבקש מלפניו זכרון לטובה.

והשלישית שהוא ובכן צדיקים יראו וישמחו - הוא מענין שופרות כי כל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ זה נוטה למה שמצינו בתורת כהנים ובמה בשופר של חירות ומה שגומרין בה ותמלוך אתה ה' לבדיך הוא לומר מעין החתימה סמוך להחתימה שחותם בה המלך הקדוש'.

ובנוסח ספרד אומרים ג"כ 'ובכן יתקדש שמך',

כ' הטור סי' תקפ"ב 'ואדרבה תמהתי מעולם למה אין אומרים ובכן תן פחדך כל עשרת ימי תשובה דמאי שנא התוספות שבברכת קדושת השם ממה שמוסיפין באבות וגבורות ושמעתי שיש מקומות שנוהגין לאומרו'.

ואכן הרמב"ם בפ"ב מהל' תפילה הי"ט כ' וכן יש מקומות שנהגו להוסיף בעשרת ימים אלו בברכה שלישית ובכן תן פחדך ובכן וכו'. ובקצה המטה על המט"א תקפ"ב סק"י כ' בשם הגאון בעל אפי רברבי ז"ל דנהגו שלא לאומרו בכל עשי"ת משום דאימת ופחד הדין שייך דוקא בר"ה ויו"כ דהם ימי הדין, וכ' דכעין זה מבואר בשו"ת נוב"י מ"ק או"ח סי' ל"ב שעיקר הדין הוא בר"ה ויו"כ ולא בימים שבנתיים ראייה לדבר דרך בר"ה ויו"כ אין מתפלל ענינו המתענה בהם, ולא בימים שבנתיים, ועוד הביא מספ' בית דוד על הטור סי' שס"ג דכ' על קו' הטור די"ל דבשלמא זכרנו ומי כמוך הוא תחינה שמבקשים חיים לכן אומרים אותו כל עשי"ת אבל תן פחדך הוא שידין את האומות בקושי ויבטל מלכותם כדי שיהיה פחדו עליהם וישיבו כולם לעבדו שכם אחד לכן לא שייך לאומרו רק בר"ה ויו"כ שיושב בדין.

'הנני העני ... אע"פ שאיני כדאי והגון ...'

רבי איצ'לה בלאזר בספרו כוכבי אור בתוך דבריו במאמר ט"ז כ' לבאר מילים אלו באופן נפלא וז"ל 'הקדמונים תיקנו תפילה לש"ץ קודם מוסף - 'הנני העני ממעש ... ואעפ"י שאיני כדאי והגון לכך' לכאורה אינו מובן אם אינו כדאי מי יכריחו לירד לפני התיבה, אולם הענין הוא כי להיות ש"ץ הוא אומנות כי צריך שיהיה קולו נעים ולא הכל מסוגלים לכך, והמסוגל לכך מוכרח הוא להיות ש"ץ וז"ש ואעפ"י שאיני כדאי והגון לכך ... אשר האדם מוכרח לעשות מפאת יכולתו לכך לעורר את העם אע"פ שאיני כדאי והגון לכך'.

מסוד חכמים ונבונים - במוסף

כ' העט"ו סי' תר"א 'ולמוסף יאמר הש"ץ עד מחיה המתים ולא יאמר מסוד חכמים שאינו אלא רשות לש"ץ על הפיוט וכיוון שאין אומרים כאן פיוט בברכה ראשונה רשות אין צריך'. ולמעשה מנהג החזנים כהיום כן לאומרו ויש אכן שהקפידו לומר קטע קטן מהפיוט שאחרי'.

אוחילה לא-ל טעם אמירתו

הטור כ' בס' תקצ"א שהיחיד אינו אומר 'אוחילה' כיוון שהוא רשות לשליח ציבור, בריטב"א (ר"ה ל"ד:) כ' 'לפי"ז תיקנו שיהא שליח ציבור מסדר בתפילתו אוחילה לא-ל מה שאין היחיד אומרו, ותקנוהו בתחילת מלכויות לפי שאינו מוציא את הבקי אלא מברכות דמלכויות זכרונות ושופרות בלחוד כדאיתא לקמן'.

וכ' הב"ח שם שכן הוא מנהג אשכנז שאין אומרים לא אוחילה ולא היום הרת עולם. אבל בסידור הרמב"ם כתוב שאומרים אוחילה והיום הרת עולם והוא מנהג ספרד'.

ואכן בארחות חיים (סדר תפילת מוסף של ר"ה אות ט' ובהל' יוה"כ אות לז) שיש האומרים אוחילה לא-ל גם בלחש.

אלא שבכ"א שונים דברי הארחות חיים מהרמב"ם, שהרמב"ם הזכיר לומר 'אוחילה' רק בראש השנה ואילו הארחות חיים הזכיר לאומרו גם ביום כיפור.

תקיעת שופר גם בתפילת הלחש - הפולמוס

נהגו בהרבה מקהילות החסדים לתקוע בשופר גם בתפילת לחש של מוסף, לכאורה מצינו יסוד לזה כבר בדברי הגמ' בר"ה ל"ד: 'רב פפא בר שמואל אמר ליה לשמעיה כי נהירנא לך [כאשר אסמן לך שסיימתי הברכה] תקע לי, אמר רבא לא אמרו אלא בחבר עיר, [כלומר דכל מה שאמרו לתקוע על סדר הברכות זהו רק בתפילת הציבור, אבל המתפלל ביחידות גומר תפילתו ואח"כ תוקע], בכל אופן מבואר כאן בגמ' שרב פפא ביקש שיתקעו עבורו כאשר מתפלל בלחש בסיימו כל ברכה וברכה, אמנם אין הגמ' נשאת כך במסקנת הדברים, וא"כ להמבואר כאן אין לתקוע בתפילת לחש.

במדרש לקח טוב (שנת תר"מ מהדור' בובער פר' אמור עמ' ס"ו) כבר נמצא מקור לכך שאכן היו תוקעים בלחש 'ומה שנהגו לתקוע בלחש על אלה המצות וכיוצא' ועל כאלה שלא כתובים בתורה שאל אביך ויגדך, שהם קבלה בישראל דור אחר דור וכו', ובשו"ת הר"י מיגא"ש (סי' פ"ו) גם משמע שהיו נוהגין לתקוע בלחש '... תשובה מה שאמרו כשם שש"ץ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ר"ג אומר כו דברים אף אמרו על תפילת הלחש שעליה היו התקיעות', וכן הוא במנהיג סי' כ"ה 'שמעתי כי במדינת בבל עושים מאה קולות ... וכן מעומד למוסף כשהיחידים מתפללים אחד תוקע להם על סדר ברכות'.

לא הובא ענין זה בפוסקים, לראשונה הובא בכנה"ג בס' תקצ"ב והביאו המג"א (שם) 'יש מקומות שנוהגין לתקוע כשמתפללין בלחש'. בשו"ע הרב כ' 'כשמתפללין תפילת מוסף בציבור תקנו חכמים לתקוע ... ולפי שבתפילת מוסף בלחש כ"ט מתפלל לעצמו ואין אחד מסיים ברכותיו בשעה שחבירו מסיים לפיכך אין תוקעין בתפילה זו כמו שתוקעין ביחד אלא ממתנין מלתקוע עד שיחזור הש"ץ התפילה, ויש מקומות שנוהגין לתקוע שני פעמים אחד בתפילת לחש ואחד בחזרת הש"ץ, אבל במקום שאין מנהג אין לנהוג כן לכתחילה' וכן במט"א (תקצ"א י"ג) כ' 'שבכל מדינות אלו נהגו שלא לתקוע בתפילת הלחש כלל ... רק מקצת יחיד סגולה הבאים בסוד ה' נוהגים שהש"ץ כשמגיע לסיום ברכות מלכויות תוקע וכו'.

וכן פסק במ"ב (תקצ"ב א) שאין לנהוג כן לכתחילה שלא לבלבל המתפללים ומשלימין אותם אחר התפילה'. אלא שבפע"ח (שער השופר פ"ג) ובשער הכוונות (ענין ר"ה דרוש ט') כ' 'יש לתקוע מאה קולות, שלושים דמיושב, שלושים במוסף דלחש ושלושים בחזה' ועשרה קולות לאחר התפילה בקדיש תתקבל.

וכך אכן נהגו כל ההולכים במנהגי הארז"ל, ובפרט עם עליית תלמידי הבעש"ט וכמש"כ באבני נזר (או"ח תמ"ז) 'אך הברור הוא משום שהבע"ט כ' לתקוע גם בלחש ... משום שהבעש"ט ותלמידיו כווננו בכוונת הארז"ל .. ובזה משתלשל המנהג לתלמידיהם עד שבא לאנשים פשוטים כי לא ישנו מנהג רבותיהם'.

וכל נוהגים כהיום הזה ברובא דרובא מחצרות החסידים.

אמנם שבשו"ת מהרשד"ם (או"ח א') כ' 'יש לחשוש לבל תוסיף בזה, ועוד כ' לטעון שם שקרה מקרה שאמרו אמן בעת תפילת לחש [דהינו שהמנהג היה שהש"ץ בלחש שלו מסיים הברכה בקו"ר בכדי שידע הבעל תוקע שזאת יכול הוא לתקוע, וקרה בזה מכשול שהמתפללים האחרים בעת הלחש שלהם כאשר שמעו את החזן שסיים הברכה בקול טעו וענו אחרי אמן בעוד שהם היו עדיין באמצע הלחש, וזהו הפסק וודאי]. וכן הכנה"ג מכוח טענה זו ביקש לבטל את המנהג לתקוע בלחש וכ' שקרא תיגר על מנהג זה.

והנה מצאנו אף לאחד מגדולי החסידות שכתב שלא לנהוג כן ה"ה בעל האבני נזר בתשובתו סי' תמ"ה ותו"ד הוא '... על זה אשיבהו כי איננו נכון כלל לשנות המנהג ולתקוע בלחש אף שהחזיקו איזה שנים, ואם ירצו לשנות מנהג רבותיהם יתפללו בבית החסידים בפני עצמם, אך אם לדידי יציתו יתפללו בביהמ"ד ולא יתקעו בלחש, ומעיד אני ששמעתי מחמי האדמו"ר הק' מקוצק בזה"ל: 'עוד אני עוסק במלכויות ותוקעים לזכרונות' ... אך בענין הלחש החזרתי מנהגי הראשון לקדמותו שלא לתקוע בלחש ... ובאמת אין זכר לזה בראשונים לתקוע בלחש על סדר הברכות ... [ומביא שם עוד בהמשך דבריו שיש שלמדו כן מהערוך לתקוע בלחש ודחה דבריהם ועי"ש], ... ולתקוע בלחש אין נכון כלל וכלל מכמה טעמים'.

וכן הבאנו לעיל הכרעת המ"ב בזה 'יש מקומות שנוהגין לתקוע כשמתפללין בלחש אבל אין לנהוג כן לכתחילה שלא לבלבל המתפללים ומשלימין אותם אחר התפילה'. (ענין זה נסתייעתי ברובו עפ"י מאמר של הר' גדליה אוברלנדר - ישרון)

להאריך בקדושה במילת א"ה

בשער הכוונות מהארז"ל הביא (וכן העתיקו במחזורים) שכאשר הש"ץ אומר א"ה יש להתפלל עבור אחד מג' דברים: א. עושר ב. בנים צדיקים ג. רוח הקודש.

ובתשו' והנהגות להגרמ"ש ח"ב סי' ע"ר נשאל האם אפשר לכוין על כל הג' דברים, וכ' שם שבלשון הארז"ל מפורש שאין להתפלל אלא על דבר אחד מהג' ולא מועיל לבקש על שלשתן והוסיף שם שהדברים סתומין ומשמע שם שזהו קבלה מדור לדור, ולא מסוד ה' להארז"ל, ועוד הביא שבספר נגיד ומצווה משמע שרק במוסף יתפלל כן, אמנם מנהגנו להאריך במוסף ובנעילה ויש בזה ענין גדול.

ונשאל שם עוד האם שייך באדם פשוט שיבקש על רוח הקודש, וכ' שיש ברוח הקודש מדרגות רבות, ועצם ההתעוררות מכח נשמתו להידבק בקדושה זה מכוח רוח הקודש, וזה שייך אצל כל אחד כפי השגתו.

ומנהג שלנו (כך כתב בתשו'ה) שיאריך הש"ץ מאוד באמירת א"ה, ויכוון אז הכ"ד שמות המובא במחזורים, ויזהר שלא להזכיר השמות בפיו אלא רק בכוונת הלב.

ובבן איש חי פר' תולדות אות כ"ג כ' 'וכשאומר החזן תיבת א"ה יאריך בה הרבה כדי שכל אדם יכון אותה שעה לקבל תוספת נשמה של בחינת היום וקבלה זו צריכה להיות בתיבת א"ה דוקא, לכן צריך השליח ציבור להאריך בה בניגון, ואם אדם עודנו בעמידה בלחש, ושמע ששליח ציבור אומר קדושה, ישתוק וישמע ויכוון בהרהור הלב בקבלת נשמה בתיבת א"ה'.

לא-ל עורך דין ביום א' אומרים אותו בשחרית וביום ב' במוסף - הטעם לכך

כ' ע"כ באוצר כל מנהגי ישרון עמ' 190 דמשום דפליגי בע"ז (ד. האם הקב"ה דן את עולמו בג' שעות ראשונות או בג' שעות שניות, ובעל הפייטן לא ידע להכריע אי בג' ראשונות שהוא זמן תפילת שחרית או בשניות שהוא זמן תפילת מוסף לכן צווה לומר הפיוט המזכיר הזמן ביום א' דשחרית וביום ב' במוסף, וביו"כ אומרים אותו בשחרית משום שהוא דן כל היום כולו מבוקר ועד נעילת שער.

וכתוב לחיים טובים כל בני ברייתך - כ' הלבוש יש אומרים שאין להיות בנוסח זה אלא ה' תיבות כנגד חמשה חומשי תורה שבזכותה חיה לכן מדלגים 'טובים', ולא ידעתי איזה רוח שטות עבר על פניהם לדלג טובים ואינם רוצים להתפלל על חיים טובים על כן אני אומר שאם רצה לדלג ידלג 'כל' ויאמר 'טובים' אבל יותר נכון שאין לדלג כלום שעכשיו יש בו ששה תיבות כנגד ששה סדרי משנה שהם אורך ימינו.

אבינו מלכנו

כ' הב"י בס' תקפ"ד 'נוהגין בקצת מקומות לומר בראש השנה אחר התפילה אבינו מלכנו חטאנו לפניך וכתב הכל בו שהטעם משום

דגרסינן בפ"ג דתעניות שפ"א גזרו תעניות ולא נענו וירד ר"ע לפני התיבה ואמר אבינו מלכנו חטאנו לפניך ומיד נענה וכשראו הדור שנענה באותה תפילה הוסיפו עליו דברי בקשות ותחנונים וקבעום לעשרת ימי תשובה, עכ"ל דהכל בו ומוסיף בזה הב"י ונ"ל דשאר בקשות שאומרים באבינו מלכנו אומרים בראש השנה אבל חטאנו לפניך וכן כיוצא בו דבר שיש בו הודאת חטא אין אומרים מהטעם שאין אומרים וידוי בראש השנה.

אמנם הדרכי משה שם כ' על דברי הב"י שאין המנהג כדבריו.

והמג"א כ' דכדברי הב"י כן הוא בזה שאין לומר חטאנו לפניך, משום שאין להזכיר חטא אבל כ' שלהזכיר פסוקים שיש בהן הזכרת חטא אין קפידא כיון שאינו דרך וידוי ובשם השל"ה כ' דשלא בשעת התפילה או כשמפרש חטאיו שרי וכ' שלכן נכון להתוודות בשעת התקיעות בין סדר לסדר.

והביא עוד לישב המנהג שכן נהגו לומר בראש השנה אבינו מלכנו חטאנו לפניך עפ"י ביאור של המחזור ויטרי שמפרש דחטאנו לפניך היינו אבותינו שהם שחטאו כשעבדו עבודת אלילים ואנו אין לנו מלך אלא אתה לכן עשה עמנו למען שמך, ע"כ המח"ו ובה נתיישב המנהג שאומרים אותו בראש השנה.

בשבלי הלקט כ' שאומר אותו במקום ההלל, שהרי אין אומרים שירה.

ובקיצור הל' מועדים להגר"ש דבילצקי זצ"ל כ' דבנוסח ספרד אין אומרים ובנוסח אשכנז אומרים רק אין מכין על החזה או על הלב, והוא מהמט"א.

עלינו לשבח

האם היחיד אומר עלינו לשבח בתפילת הלחש שלו או לא, הנידון בזה - כהיום וודאי פשט המנהג שהיחיד בתפילת לחש שלו ג"כ אומר תפילת 'עלינו לשבח', אלא שמצאנו שנחלקו הראשונים בזה, הארחות חיים (ר"התפילת מוסף אות ט) הביא מהמחז"ו שאין היחיד אומר עלינו לשבח, וכ' דכן נהגו בצרפת ... ומסתבר הכי משום על כן נקווה שמתחבר עם 'עלינו לשבח' כי עם מפני חטאנו אינו מתחבר יפה.

הטעם שאין היחיד אומר משום שהוא רשות להש"ץ קודם מלכויות - ובתשב"ץ קטן גם הביאו להמחז"ו אלא שהביא לרבינו פרץ שכן יש לאמרו כיוון שהוא תחילת המלכויות דאל"כ על כן נקווה לך על מה קאי, (והיינו דהבין כנראה דעל כן נקווה הוא בוודאי המשך של עלינו וא"א להפריד בין הדבקים, למרות שזה תיקנו משה וזה תיקנו יהושע או עכן, עיין במקורי התפילה חלק א').

וביאור שיטת המחז"ו הסובר שאין היחיד אומר 'עלינו לשבח' כנראה שסבר שעלינו לשבח הוא רשות קודם אמירת מלכויות וזכרונות ושופרות (והוא כהמשך ל'אוחילה לא-ל'), ואילו 'על כן נקווה לך' הוא תחילת מלכויות, שכך לכא' מבואר בחיבור התשובה להמאירי וז"ל '... אלא שאחר שסיים קדושת היום אינו חותם בה ומתחיל ברכת מלכויות רצונו לומר על כן נקווה לך וחותרם בשתיים רצונו לומר בענין מלכות וקדושת היום', מבואר א"כ דמלכויות תחילתן ב'על כן נקווה לך', וא"כ שפיר אפשר לומר ד'עלינו לשבח' הם פתיחה ורשות למלכויות.

אלא דאם כנים הדברים דהנידון האם היחיד אומר עלינו לשבח או לא שהוא תלוי האם הם הקדמה למלכויות או לא, יש להבין א"כ מדוע אומרים 'עלינו לשבח' גם בתפילת יום הכיפורים שהרי שם אין אמירת מלכויות וזכרונות ושופרות, אלא שאפשר לומר שגם ביו"כ הוא נאמר כרשות והקדמה קודם סדר העבודה, וא"כ לכא' 'על כן נקווה לך' שנתבאר למעלה שהוא חלק ממלכויות, אכן בזה צ"ב טעם אמירתו ביו"כ. [עיין עוד בהרחבה נפלאה בזה בספר מועדי קודש לר' א.י. ריין שליט"א].

טעם שכורעים בעלינו לשבח שלא כבכל ימות השנה - כ' החכמת שלמה ס' תקצ"א בשו"ע 'והנה הוא מחוסר טעם כלל מה ענין נפילת כורעים בעלינו חילוק בין שבת לחול (הקדים להביא שם שיש שמחלקים שבשבת אין לכרוע), ואחר שנתיישבה דעתי אמרתי מנהגן של ישראל תורה היא וכן ראוי לעשות ויש בו תרי טעמי שהעיקר הטעם מה שנופלין בר"ה ויו"כ על פניהם ולא בכל השנה היינו מכוח שלא יהיו כדובר שקרים לפני יתברך שאומרים ואנחנו כורעים ואין עושין כן ובלחש אי אפשר שיהיה הפסק בתפילה ויצטרכו לעקור ממקומם לך תיקנו שיהיו נופלין בחזרת הש"ץ השליח ציבור ועכ"פ לא יהיה מחזי כשיקרא כיון דעושין כן פעם אחת רק דבכל השנה אין מדקדקין על זה רק בראש השנה דהדין קשה בלי ליתן פתחון פה לשטן ועי"ש עוד טעם.

אהבת איתן - אדוננו

הפמ"ג בס' תקצ"ב בא"א סק"ז הביא בשם הא"ר שיש להפסיק בין איתן דקאי על אברהם ובין אדוננו דקאי על הקב"ה, ויש אומרים דאדוננו קאי על אברהם.

איום היום לצדק דיננו

במחזור הרד"ק (הובא בספר שערי הימים הנוראים להגר"י שטנר) הגירסא היא 'ובזכות התם יוציא איום לצדק וכו' וכן הביא מהרו"ה שיש גורסים, והיינו שאיום הוא תואר להקב"ה ויש גורסים 'יוציא לצדק דיננו' [ללא איום וללא היום].

ניגון הכהנים ואמירת היה"ר בברכת כהנים

נהגו בכל תפוצות ישראל שכאשר מגיעים הכהנים קודם לתיבת שלום הם מנגנים ניגון ארוך בכדי שהקהל יוכל בשעה זו לומר את היה"ר המובא במחזורים, יש להתחקות אחר שורש מנהג זה וללומדו היטב.

בגמ' בברכות נ"ה: נתבאר שמי שראה חלום ונפשו נבוכה עליו שאינו יודע אם חלום טוב או אם רע יקום בשעה שהכהנים נושאים כפיהם ויאמר ג' פעמים לאחר כל פסוק 'רבנו של עולם אני שלך וחלומתי שלך וכו' ויסיים יחד עם הכהנים בכדי שעניית האמן של הציבור תעלה גם לתפילתו, ואם לא סייעו הכהנים יאמר גם 'אדיר במרום שוכן בגבורה וכו', יש מהראשונים שגרסו שם בגמ' שבכל פעם לאחר שהכהנים מחזירים את פניהם יאמר אדיר במרום.

והשו"ע בס' ק"ל ס"א הביא דברי הגמרא הנזכרים ופסקם הלכה למעשה, ובמשנה ברורה שם סק"א וז"ל ובמדינתנו נוהגים כל הקהל לאמר תפילה זו בשעת הדוכן אפילו אותם שלא חלמו והטעם כיון דאין אנו נושאים כפיים כי אם ברגלים אי אפשר לו שלא חלם לו פעם אחת בין רגל לרגל ע"כ דברי המ"ב.

וא"כ יש לברר טובא את מקור מנהגנו כהיום הזה, והוא משום שהמ"ב כתב שאמירת תפילה זו על חלומות נהוגה היתה בחו"ל שהיו נושאים כפיים רק ברגלים ומכיון שא"א לו שלא חלם חלום בין רגל לרגל לכך יש בכל רגל לומר תפילה זו, וא"כ יש להבין את מנהגנו כהיום הזה משני פנים ראשית הא נושאים כפיים אנו בכל יום ויום, וא"כ אין לנו לומר זאת דוקא ברגלים, וכי בכל יום חולמים חלום, ועוד וביותר שהלא תפילה זו שאנו אומרים אין זו התפילה על חלומות אלא תפילה המובאת במחזורים מסידור שערי ציון ומה שייכות בין תפילה זו לתפילה על חלומות, והאיך נשתרשה תפילה זו לאומרה.

ואכן העידו בני חו"ל שהנהוג במקומות שם בגולה שהכהנים מנגנים שני פעמים ובפעם אחת אומרים הקהל התפילה על החלומות ובפעם השנייה התפילה הנזכרת משערי ציון, ויש המנגנים ג' פעמים בסוף כל פסוק ופסוק ואומרים הרבנו של עולם אני שלך וחלומתי שלך וכו' ג' פעמים.

ואכן המדקדקים גם כאן בא"י אומרים קודם ליה"ר מהשערי ציון את התפילה על החלומות רבש"ע אני שלך וחלומתי שלך וכו'. [ואכן בענין זה יש להעיר עוד על עצם אמירת 'אדיר במרום' שאומרים בכל יום דלפי דברי הגמרא הנזכרים הם כהמשך לתפילה על החלומות שיוסיף לאומרו באם לא גמר עם הש"ץ, וא"כ מה ענין שלנו לאומרו בכל יום, וגם אם נאמר כהראשונים דפליגי שם וס"ל שבכל פעם שהכהנים מחזירים פניהם יש לומר 'אדיר במרום' אה"נ אלא שהוא רק במקומות שהיו נוהגים לישא כפיים ברגלים אבל בא"י שברוב המקומות נושאים כפיים בכל יום מה ענין לאומרו אחר שעיקרו הוא משום החלומות, וצ"ע].

האם בחזרת הש"ץ הציבור אומר גם הוא את ההוספות 'זכרנו' 'מי כמוך' 'וכתוב' 'בספר חיים'.

במט"א תקפ"ד סעי' כ' שנוהגים לחזור אמנם כ' זאת רק על 'וכתוב' ו'בספר חיים' שהחזן ממתיק עד שיסיימו הציבור ואומר אח"כ. ובבני יששכר מאמר יום הכסא אות כ"ג כ' טעם למנהג בזה וז"ל 'מה שנוהגין בתפוצות ישראל 'וכתוב' 'ובספר' אומרים הקהל עם הש"ץ משא"כ ב'זכרנו' ו'מי כמוך' שאין חוזרים, נ"ל דהנה ג' ראשונות דומה כעבד שמסדר שבח בפני רבו, ובג' אחרונות דומה לעבד הנוטל פרס מרבו ויוצא והולך לו, והנה השליח ציבור הוא הנוטל פרס בעד כל הציבור, על כן בנוטלו הפרס הנה כ"א אומר עמו ונוטל חלקו לחיים ולשלום'.

ובאוצר כל מנהגי ישורון עמ' 187 כ' שני טעמים נוספים בזה, א. ש'זכרנו' ו'מי כמוך' נתייחד על חיי העוה"ב הנצחיים, ומאידך 'וכתוב' ו'בספר' קאי על חיי עוה"ז, ולכן אף שראוי להאמין שיכתבוהו הקב"ה לחיים הנצחיים עכ"פ אין לבקש ע"ז בקול רם משום שיפה שעה אחת בעוה"ז לעבוד את ה' יותא מכל חיי העוה"ב שכיוון שמת נעשה חפשי מן המצוות, משא"כ בבקשה על חיי העוה"ז אנו עונים בקהל בקול רם וכמ"ש והחוט המשולש לא במהרה ינתק שהיא תפילת היחיד וחזרת הש"ץ ושוב עניית הקהל, ב. משום שלא יתכן שאחר שביקש דבר יותר גדול שכבר אמר בהוראה וכתוב לחיים טובים שיאמר שוב עם הש"ץ זכרנו שהוא דבר היותר קטן שאין אומרים בו לחיים טובים וכן 'בספר' שהוא ג"כ דבר היותר גדול.

וכ' בקצה המטה ויש מקומות שואמרים גם 'זכרנו' ו'מי כמוך' ונהרא נהרא ופשטיה'.

דעת הגר"א במע"ר סי' ר"ד שאין הציבור חוזרים כלל.

יום הכיפורים

נהגו שגבאי ביה"כ מחלק למתפללים עוגת דבש אחרת שחרית של ערב יו"כ

כך נהגו בבתי כנסיות בירושלים שבערב יו"כ אחר תפילת שחרית גבאי ביה"כ מחלק עוגת דבש למתפללים, בפשטות הוא חלוק מצוות האכילה, ועוד יש טעם בזה מפי השמועה שאם חלילה נגזר על האדם לקבל מתנת בשר ודם, יצא ידי חובתו בזה, ולא יצטרך עוד חלילה למתנת בוד', ועוד אמרו בזה שכיוון שלא ימלט שיש איזה ריב בין הגבאי למי מהמתפללים ואולי יש קפידא, ועי"ז יתפייסו.

מתי היה עקידת יצחק ברה"א או ביהו"כ, ובאיזה שעה ביום.

בזה"ק (ח"ג דף יח) כ' שעקידת יצחק היתה בראש השנה, והמהדיר שם ציין שכן הוא במדרש פסיקתא רבתי (פמ"א ס"ו) וכן הוא באבודרהם שאותו היום שמעה שרה ותצעק ותייבב ותיילל ועל כן אמר יום תרועה יהיה לכם ומתרגם יום יבבה כדי שיזכור לנו הקב"ה יבבת שרה אמנו ויכפר לנו, וכן הוא בשב"ל.

ואילו ברקנאטי פר' וירא, ובילקוט ראובני כתבו דזה היה ביהו"כ.

באיזה שעה ביום - הרבינו בחיי בביאורו לתורה (במדבר כח יד) כתב 'יצחק הוקרב בארבע שעות ביום' והמהגיה שם כ' 'לא ידוע לי המקור', ובספר תורת יעקב להגאון ר"ח סופר כ' שמצא לרבינו אליעזר מגרמיזא בעל הקורח בפירושו לתורה (בראשית כד דף קצ) שכ' 'העקידה היתה לאחר חצי היום כי בנה מזבח, לכך תפילת מנחה לאחר שש שעות ומחצה', והביא שם עוד שמצא בספר הזה"ק 'בזמנא דאיתעקד יצחק ע"ג מדבחה ההיא שעתא בין הערביים הוה', וכדברי בעל הרוקח.

כל נדרי במנגינה של בכי

בספר חמדת הימים כ' 'ומה מאוד צריך האיש הנלבב להתעורר בעת אמירת סדר כל נדרי לתת את קולו בבכי להתחנן על גאולתנו ועל פדות נפשנו שהקב"ה אומר אוי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי'.

ובספר אוצר כל מנהגי ישורון הביא בשם ליקוטי צבי שאומרים כל נדרי בניגון המדאבת לב, אע"פ שלכא' אין בכך שום ענין של בכי לפי שהיו אנוסים של העיר שפניא שבספרד באים להתפלל ביום הכיפורים במחתרת ובמערות, ואז כשהיו אומרים את סדר כל נדרי היו נזכרים בכל השבועות והנדריים שנבעו למכלות הרשעה, והיו אומרים זאת בלב נשבר ובקול בכי כי היו מתכוונים להפר ולבטל את אותם שבועות וחרמות ונדריים על דעת הקהל עם העבריינים, ומוזה נמשך המהנג עד עתה לומר סדר כל נדרי בקול בלב נשבר בבכי ובתחנונים ויש מי שהוסיף שאכן את ניגון כל נדרי חיברו ר' יצחק ממעסינא זצ"ל כשהיה בשפניא.

טעם שאומרים בליל יוה"כ אור זרוע לצדיק

שאמרו חז"ל במדרש משלי (ט) שר"ע נהרג ביהו"כ ובפסוק זה מרמזו שם ר"ע כמ"כ ר"א ז' בהקדמה לספרו אור זרוע שסיבת מה שקרא לספרו 'אור זרוע' משום חיבה יתירה שמצא שסופי תיבות 'עקיבה' מרומזות בפסוק אור זרוע כי פסוק אור"ר זרוע לצדיק ולישר"י

ל"ב שמח"ה סופי תיבות שלו 'ר' עקיבה, אשריך רבי עקיבא שכתבך דוד המלך ע"ה בנבואה בספרו. ומזכירים פסוק בכדי להזכיר זכותו דר"ע שזכותו יגן בעדינו ביום הקדוש הזה.

[ראיתי בקונטרס פרדס דבש שכ' להעיר שראה כתוב על מצבת קבורתו של התנא האלוקי רבי עקיבה שנסתלק בערב יוה"כ, ולפי הנתבאר הלא נסתלק ביוה"כ עצמו, ועוד וביותר שבמסכת כתובות נתבאר מת בערב יוה"כ סימן רע לו במוצאי יוה"כ סימן יפה לו ועי"ש שמנסה לישב מאיין נובעת טעות זו על מצבת קבורתו].

וידוי, היחיד אומרה לאחר תפילתו ואילו הש"ץ אומרה בתוך התפילה קודם עבודה

בגמ' ביומא פ"ז: 'והיכן אומרו, יחיד לאחר תפילתו ושליח ציבור באמצע', הביאו לבאר מספר תוספת יום הכיפורים (שם) שני טעמים בזה האחד שביחיד לא תיקנו שיאמרה בתוך תפילתו כדי שלא יפסיק באמצע התפילה, אבל השליח ציבור שהוא מאריך באמצע התפילה בסליחות ובפסוקים של רחמים תיקנו לערב גם את הוידוי ביניהם, ועוד טעם שהיחיד אומרה אחר התפילה כיון שאפשר שיחטא בכך שמתפלל שלא בכוונה וצריך שיתוודה אף על זה, אבל הש"ץ שמוציא בתפילתו את מי שאינו בקי על ידי שמקשיב ומכוין לו אם היו מתקנים שיתוודה אחר התפילה יש לחשוש שכבר לא יתנו לב לכיון עם הש"ץ ונמצא שמי שאינו בקי לא יצא ידי חובת וידוי, לכן תיקנו שהש"ץ יתוודה באמצע כדי שהציבור יכון לבו לתפילתו.

מזכירים עשרה הרוגי מלכות ביוה"כ

מובא שהוא משום כפרה, שמיתת צדיקים מכפרת, ועוד ממה שנתבאר למעלה שיום הריגתו היה ביוה"כ.

קורין במנחה פרשת עריות

בתוס' במגילה ל"א. ד"ה במנחה כתבו הא דקורין ביוה"כ במנחה פרשת עריות, ובמדרש יש שלכן קורין בעריות לפי שעושין ישראל רמז להקב"ה שכשם שהזהיר אותם שלא לגלות ערוה, כך לא תגלה ערותם בעוניהם.

ובגמ' ביומא ס"ז: נתבאר שם מדוע היו שולחים את השעיר דווקא להר העזאזל, משום שמכפר על מעשה עוזא ועזאל, וביאר שם רש"י 'שהם היו מלאכי חבלה שירדו לארץ בימי נעמה אחות תובל קין ועליהם נאמר ויראו בני האלוקים את בנות האדם, כלומר על העריות מכפר' והק' שם מרן הגריש"א בספר הערות מדוע מכפר השעיר דוקא על עבירות דעריות ולא על כל העבירות, אלא שעפ"י דברי התוס' שפיר יובן שאכן ערוה היינו כל העבירות דעבירות הם ערוה של ישראל.

בקריאת התורה של מנחה ביו"כ אין קורין במנגינה של ימים נוראים אלא של כל השנה טעם לכך

בספר מנהגי ישורון 'הטעם שמעתי ... שהוא משום מאמרם ז"ל שבת ק"ל על פסוק 'וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו - על עסקי משפחותיו שנאסרו בעריות ע"כ אין קורין במנחה בניגון של בכי שלא יהא נראה כבוכים על שנאסרו בעריות'.

אמירת ז' פעמים ה' הוא האלוקים

אמירת ה' הוא האלוקים ז' פעמים נזכר כבר בתוס' בברכות ל"ד. וכ' שם שאמירתה היא כנגד ז' רקיעים ומנהג כשר הוא.

'תגובות והערות אפשר לשלוח ל gmail.com@5837003

שיחת הגאון הצדיק רבי יהודה יעקב גוטרמן זצוק"ל

ראש השנה יום דין ושמחה

החינוך (מצוה תר"ו) ביאר טעם מצות הבאת ביכורים "לפי שהאדם מעורר מחשבותיו ומצייר בלבו האמת בכח דברי פיו, על כן בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו ואת אדמתו לעשות פירות וזכה להביאם לבית אלקינו, ראוי לו לעורר לבבו בדברי פיהו ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם וכו' עיי"ש".

מבואר בדברי החינוך שתוכך ענינה דמצות ביכורים הוא להכיר טובה לד' יתברך "ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם" דהיינו לא רק הפירות שהביא לביהמ"ק משדהו וכרמו אלא כל אשר יש לו מהשם יתברך הוא.

וכך מצלינן ג' פעמים ביום "מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידך וכו' ועל ניסיך ונפלאותיך שבכל עת" דאנו כסדר מושפעים בטובה מהבורא יתברך בכל רגע ורגע מחיינו.

והנה על הטובה נידון האדם בראש השנה [כי לא רק הצרות נגזרות עלינו בראש השנה] כדמצינו בחז"ל שבראש השנה נפקדו האמהות ולא רק הם אלא כל שמחה הפוקדת את האדם, לידת בן או בת, אירוסין וכדומה הכל נגזר בראש השנה, והעולם מורגלים להתעלם מכך ורוב הדיבורים בשיחות ההכנה לראש השנה הם על שברון לב ופחד ואימה מיום הדין, ואף שודאי זה נכון כדאמרינן ב'ונתנה תוקף' "ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון מי יחיה ומי ימות" וכו' וכל האסונות שקרו במשך השנה הכל נגזר בראש השנה, ברם אין להתעלם מכך שבראש השנה נכתבים בני האדם לכל הטובה המושפעת עליהם במשך השנה.

לאור האמור נבין שהמלכיות שאנו ממליכים הקב"ה עלינו אי"ז רק למניעת צרות אלא גם מתוך הכרת טובה לבורא יתברך על הטובה שמשפיע עלינו, ויחשוב האדם כמה טובה הבורא יתברך משפיע עליו שיש לו בית, משפחה, נחת מבנים הלומדים תורה, זכות ללמוד [ויש שגם ללמד], זכות להתפלל, א"כ מושפע אני בטובה פשוט איפוא שאני צריך להמליך את הקב"ה עלי, לבטל רצוני מפני רצוני יתברך, לעשות רצוני בלבב שלם, שהרי הישרות מחייבת זאת לאחר כל מה שאני מקבל [ע"ע בחובות הלבבות חשבון הנפש בחשבונות הראשונים ובשער הבחינה], וכי אם היה לי דוד עשיר שהיה נותן לי ממון רב וכי לא הייתי מכיר לו טובה ושמח למלא את רצוני, וודאי שכן, אזי פשיטא שלבורא יתברך שנתניתו לנו רבה לאין שיעור צריכה נתינה זו ליצור בנו אהבה ומסירות לבורא יתברך ולשמוח שהקב"ה הוא המלך שלי ואני עובד לו, ואני מוכן למסור את נפשי אם יצוני לכך, ובזה לקבל שייכות למעלת יצחק אבינו שמסר נפשו בעקידה וזה קול השופר שמזכיר עקידת יצחק ושייכותנו למעלה זו בנכונות שלנו להיות כיצחק אבינו.

דבר זה מתבטא גם בתוכן ברכת הזכרונות שמתבאר בתוכן הפסוקים שלא רק את החטאים שלנו הקב"ה זוכר אלא גם את המעשים הטובים "כי זכר כל היצור לפניך בא וכו' וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים, להרבות זרעו כעפרו תבל, ונאמר טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו, זכרתי לך חסד נעורייך וכו' עד המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ד'" דחזינן שזוכר הקב"ה את המעשים הטובים שלנו ונותן לנו ישועה ורחמים.

[אחר כתבי זאת ראיתי בכוכבי אור החדש סימן פ"ב שהגר"י בלזר מבאר טעם שינוי אופן שיחותיו מדרכו של רבו שהיה מעורר על חרדת הדין והגר"י ב דרכו היתה לעורר על הכרת הטוב לד' יתברך וביאר את חובת ההכרת הטוב לד' יתברך באופן אחר מאשר נתבאר אולם אפשר לבאר נמי כמשנ"ת].

נתבאר שיש ב' דברים בראש השנה, מחד היותו יום הדין מה שמעורר אימה ופחד, ומאידך יום השפעת טובה רבה. דברים אלו מבוארים בגמ' ובפוסקים מחד גיסא איתא בשו"ע [תקפ"ב ס"ח] "אינו אומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון" וטעמא דמילתא הוא כפי שמשמע מביאור הגר"א (סק"ה) שהוא מדאמרינן בגמ' (ר"ה לב) ונפסק בשו"ע (תקפ"ד ס"א) מימרא דרב אבהו "אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים לפי שספרי החיים והמתים פתוחים ואיך יאמר שירה ואע"ג שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין מ"מ צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין" (הובא שם במ"ב סק"א). מבואר בזה שכיון שזה שעת דין צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין ולא עת שמחה הוא לפיכך א"א לומר הלל וא"א לומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון. וכך גם איתא ברמב"ם (הלכות חנוכה פ"ג ה"ו) "בראש השנה ויום הכפורים אין

בהם הלל לפי שהם ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה" וכן איתא במ"ב (תקפ"א סקכ"ה) משמיה דהט"ז "לא ילבש בראש השנה בגדי רקמה ומשי כבשאר יום טוב דיהא מורא הדין עליו"¹, ובספר יסוד ושורש העבודה (שער יא פרק א' בסופו) איתא "לא יתענג במיני מאכל ומשקים כמו בשאר יו"ט כי ימי ראש השנה אינם נקראים ימי שמחה אלא ימי דין כמבואר בזוהר הקדוש פרשת אמור (צה א) "אמר רבי יהודה כולו מועדין 'מקראי קודש' קרינן בהו אבל נפקי ראש השנה ויום כפור דלא אשתכח בהו חדותא דהא אינון ימי דינא הוו לכן ימעט אדם מתענוגי אכילה ושתיה בימי ראש השנה ויהיה אכילתו באימה וביראה ממש כלפני המלך". ובספר מגיד מישרים (פרשת נצבים בסופה) אומר המגיד למרן הב"י "ומכל מקום איבעי דלא למיכל בהו בשרא ודלא למישתי חמרא, ואוף בשאר אוכלין ומשקין למזער בהו, ואע"ג דאמר עזרא 'אכלו משמנים' (נחמיה ח י) ההוא לכלל עמא ואנא ממלל ליחידי סגולה, ותו משמנים היינו שמן חמאה וחלב אבל לא בשר, וכן בשתיה לא אמר שתו יינות אלא שאר משקין דאינון מתוקים", דמכל הנ"ל מבואר שהיות וראש השנה הוא יום הדין וצריך שיהיה פחד ואימה מהדין אזי אין לומר הלל ולא במועדים לשמחה ולא ללבוש בגדי רקמה ומשי ולמעט בתענוגות אכילה ושתיה.

ומאיך גיסא איתא בשו"ע (תק"ז ס"א) "אוכלים ושותים ושמחים ואין מתעניין בראש השנה וכו' אמנם לא יאכלו כל שבעים למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ד' על פניהם" ופירש המ"ב (סק"א) "ר"ל אף שהוא יום הדין מ"מ מצוה של ושמחת בחגך שייך גם בו, שגם הוא בכלל חג כדכתיב 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו' ונאמר (בנחמיה ח) 'אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ד' היא מעוזכם", וביאור הגר"א (שם) הביא מקור הדברים ממתני' (חולין פג א) "בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן ערב יו"ט האחרון של חג, ערב יו"ט הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה", ובע"ז ה' ב' מייתי להאי מתני' ופירש"י שם (ד"ה וכן לר"ה) "יום טוב הוא ואוכלין בשר" וביאר במ"ב (תקכ"ט סק"א) שתקנו להרבות בסעודה וטעמא כתב בשער הציון (סקי"ג) "שעושים כן לסימן טוב לפי שהוא תחילת השנה" דמכל זה מבואר דיש לשמוח מדין "ושמחת בחגך" ולהרבות בסעודה ולאכול בשר ולשתות יין ולפז"ר סתרי אהדדי וצ"ע².

ואשר יראה בזה דכל אחד מדגיש צד אחד מראש השנה שמחד גיסא צריך לחוש פחד ואימה מהדין ומאיך שמחה על החסדים והברכה שהקב"ה משפיע עלינו, וזהו התמליכוני עליכם מתוך אהבה ומתוך יראה.

ברם אפשר לומר באופן אחר כי גם השברון לב והפחד מהדין אם זה נעשה בלב שלם בסופו מביא לשמחה, ומצינו כע"ז בגמ' (ברכות ריש פרק אין עומדין) דאיתא במתני' "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" ומתמה הגמ' מנא הני מילי ומשני אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא עבדו את ד' ביראה וגילו ברעדה, מאי וגילו ברעדה אמר רב אדא בר מתנה אמר רב במקום גילה שם תהא רעדה", ופירש רבינו יונה (כא מ דפי הרי"ף) "שאע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו שבשעה שאדם מפחד מזולתו הוא נרתע ודואג, אבל הקב"ה אינו כן, אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעיתה מתעורר לקיים המצוות ושש ונעלם בקיומה שיועד כי שכרו איתו ופעולתו לפניו, ועל שמחה כזו תמצא שאמר בפסוק אחד עבדו את ד' ביראה וגו' ובפסוק אחר עבדו את ד' בשמחה ר"ל תעבדו את ד' ביראה ובאותו היראה תשמחו ותגילו בה כמו שאמרנו".

מבואר בדברי רבינו יונה שהיראה יוצרת קשר לבורא יתברך וזה גופא שמחה ועונג לנפש ונוצר באדם מצב של עבדו את ד' בשמחה, מצב זה מביא את האדם לקבל עליו את הדין בשמחה וכך חיו יהודים בכל הדורות שקבלו את הדין בשמחה ונהרגו על קידוש ד' בשמחה.

זהו הביאור בדברי המדרש (הו"ד בב"י סימן רצ"ב אות א) "ועוד כשאמר אברהם השה לעולה בני מיד רינן יצחק ואמר שירה ומה שירה אמר שיר של קרבן" דהיינו שיצחק קיבל הדין בשמחה ומיד שר שיר של קרבן.

נמצינו למדים שראש השנה הוא חג ומצוה לשמוח בו הן מצד רוב הטובה שנכתבים בו בני אדם והן מצד הדין והמשפט שצריך לקבל בשמחה, ואיתא בספר שו"ת מן השמים (סימן פ"ו בהוספות) ששאל אם להתענות בר"ה וענו לו מהשמים "זה הכלל כל מקום שנאמר בו יו"ט צריך לשמוח בו במאכל ובמשתה לפיכך נקרא יו"ט יום שובע הוא 'ואכלתם אכול ושבוע והללתם את ד' אלוהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם' ובאותו חיוב אל

1. השע"ת סקט"ו כתב דילבש בגדי יום טוב כשאר יו"ט.

2. אמר לי מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן (שליט"א) זצוק"ל כי דברי היסוד ושורש העבודה והמגיד מישרים הם עפ"י סוד כמ"ש בדברי המגיד גופיה שזה ליחידי סגולה ודברי הגר"א הם עפ"י נגלה.

תעצבו ואל יחר בעיניכם כי ד' אוהב משפט וטוב לקבל עלינו [י"ג עליכם] דינו באהבה ובשמחה ובטוב לבב מרוב כל" הרי דב' עניני שמחה איכא בר"ה א' שמחה על אשר עשה עמכם להפליא, ב' שמה של קבלת הדין באהבה.

גישה זו לראש השנה תמתיק הדינים דאם מקבלים את הדין אזי נפטרים מהדין, המצדיק עליו את הדין מביא לכך שסרים ממנו הדינים וכך איתא בסידור הגר"א (הקדמה לתפילת מוסף) "וזהו שמעורב השטן כיון שבעל הדין בעצמו תובע הדין ואומר דונו לי דיני הרי חמת המלך שככה, כי הוא בעצמו מקבל על עצמו דין וכמו כן יש לכוון באמירת ואתה צדיק על כל הבא וכו' שמקבל בעצמו דין על עוונות וכן בנפילת אפים יהיה כך שמסור גופו ונפשו לקבל דין שמים כפי הראוי מחוזק דינו של הקב"ה ואז כביכול נתמלא רחמים, וזה רמזו (רבינו בחיי פרשת משפטים בשם מדרש) במקום שיש דין למטה אין דין למעלה כי אם אדם תובע דין למטה אין דינו של ד' למעלה כ"כ בריתחא" דמבואר בדבריו שכאשר אדם תובע דין על מעשיו מונח בזה קבלת דין שמים כפי הראוי לו מחוזק דינו של הקב"ה אזי הקב"ה מתמלא רחמים והדין כבר לא כ"כ בריתחא.

ביאור הדברים הוא עפי"ד הגה"צ רבי ירוחם זצוק"ל בכתביו שכתב שהוא מגלה סוד שהוא מכרה זהב "גולדרוב" דהנה דינא הוא "אשר ירשיעון אלוקים פרט למרשיע את עצמו" שהמרשיע את עצמו ומקבל עליו את הדין דינו שפוטרים אותו מקנס וכך אם האדם מצדיק עליו הדין זה מביא שהוא נפטר מהדין והעונש שריחף עליו וכך מטין משמיה דהאור שמח שמודה בקנס ההודאה היא התשלומין!! א"כ איפוא מבואר היטב שתביעת הדין היא מרשיע את עצמו שנפטר בכך מן התשלומין מן הדין והעונש שריחף עליו³.

יתירה מזאת גם אם לא התעורר האדם מעצמו אלא ע"י יסורים ר"ל נמי מהני ליפטר מן יסורים נוספים שהיה אמור לקבלם וכדאיתא בשערי תשובה (שער ד' אות י"ב) "ואם תמצא את החוטא תלאה ותקרה אותו צרה ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה יהיה זה לו למגן מן היסורים הרבים הראויים לבוא עליו וכו' כמו ונאמר 'אודך ד' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני' (ישעיה יב א) פירוש אודך על מוסרך וקבלתיו באהבה ובעבור זה שאודך על שאנפת בי ישוב אפך ותנחמני" דמבואר בדברי רבינו יונה שבכך שהאדם מודה על יסוריו מצדיק הדין ומקבל המוסר באהבה אזי זוכה שישוב חרון אף ד' ממנו ולא יקבל סאת היסורים המגיעה לו וכך איתא נמי במדרש (איכה רבה פ"א אות מט) "מעשה במרים בת ביתוס נחתום שנשבת ופדאווה בעכו, זבנין לה חלוק אחד, אזלת למישטפיה בימא, אתא גלא ונסביה, זבנין לה אחרן, אזלת למישטפיה בימא, ואתא גלא ונסביה בעון עוד למיזבן לה אחרין אמרה להון הניחו לו לגבאי שיגבה את חובו, כיון שהצדיקה עליה את הדין רמז הקב"ה לים והוציא לה כליה", הרי שהכרת החטא וצידוק הדין לא רק שהסירו ממנה את הדין, אלא גם החזירו לה את מה שפגעה בה מידת הדין.

וראיתי בספר מפקודיך אתבונן עניני יוה"כ דמייתי משמיה דהרוקח לפרש הא דכתיב "ומודה ועוזב ירוחם" שאם מודה ועוזב על מנת לעזוב - ירוחם, והן הן הדברים.

מדאיירינן בהודאה על יסורין נימא בה מילתא דהנה בספר פעולת צדיק (מצורף לספר מוסר השכל) מייתי משמיה דהג"ר חיים אריה לייב מסטאוויסק זצוק"ל "הת"ח אצלו היסורין בטלין באלפי אלפים מתיקות זיו נועם העליון" ובזה יובנו דברי מהר"ם ז"ל (הו"ד בתשב"ץ קטן סימן תט"ו) "מהר"ם ז"ל אומר כשהאדם גומר בדעתו לקדש השם וימסור נפשו על קידוש השם כל מה שעושין לו הן סקילה הן שריפה הן קבורת חיים הן תליה אין כואב לו כלום".

ביאור הדברים הוא דבמצב הטבעי יש לגוף יסורין אלא בהתרוממות המסירות נפש מתבטלות ההרגשות של הגוף ואינו חש ביסוריו וכידוע על גדולי תורה שהסכימו לניתוח ללא הרדמה והיו שקועים במחשבות תורה ודביקות בבוא יתברך שזה בלע את הרגש יסורי הגוף ואף אדם פשוט יכול לחוש זאת כאשר רוצה למלאות תאוותו וזה כרוך ביסורי גוף כמאמץ גופני למלאות חמדת הממון אזי לא יפריעוהו יסורי גופו והינם בטלים לגביו משמחתו בהשגת הממון וזה אשר דיברנו שמי שמקבל עליו את הדין זה יוצר בו שמחה פנימית של דביקות בבוא יתברך לעשות רצונו בכל אופן ובכל צורה שתהיה וכך זוכה בדין. יזכנו הבורא יתברך לכתובה וחתימה טובה אמן.

3. זהו תוכן ענינו דהוידי שאומרים אשמנו בגדנו וכו' וכן הוידי שאומר האדם בשעה שעומד לצאת מן העולם הזה, שהוא מצדיק את הדין עליו ואז כמו שמודה בקנס פטור כי הוא פטור מן העונש וכך הוידי מועיל לאדם לינצל מעונש שמים.

יודעי תרועה – קיצור דיני תקיעת שופר

התרועה היא קול יבבא, אך אין אנו יודעים האם היא גניחת הבוכה הדומה לשברים, או יללת הבוכה הדומה לתרועה, או שניהם גם יחד שברים-תרועה, ולכן אנו עושים את כולם,

דהיינו תשר"ת ג' פעמים תש"ת ג' פעמים ותר"ת ג' פעמים, סך הכל ל' קולות.

נחלקו הראשונים⁷ האם יש לנו ספק אמיתי לדינא מהי התרועה או שכולם כשרים. **רב האי** סבר דכולהו כשרים והטעם שאנו תוקעין ל' קולות הוא בשביל שלא יהיו מנהגים חלוקים בין הקהילות, דאלו עושין תרועה זו ואלו האחרת. אך **הרמב"ם** סבר דזהו ספק אמיתי לדינא מהי התרועה. וכן פסק **השו"ע** (תק"צ ס"ב).

מבואר בגמ' (ר"ה טז) דיש להוסיף ל' קולות כדי לערבב את השטן: אמר רבי יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! אלא למה מריעין, למה מריעין? רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן.

אנו מוסיפים לתקוע ל' קולות דמעומד במוסף על סדר הברכות מלכויות זכרונות ושופרות⁸. ובזה כמה מנהגים דיש שתוקעין בתפילת לחש ויש שתוקעין גם בלחש וגם בחזרת הש"ץ, כמו"כ הרבה שיטות איזה סדר לתקוע. וכבר פשט המנהג לתקוע תשר"ת תש"ת ותר"ת על כל ברכה.

ובקהילות רבות נהגו כמבואר במ"ב (תקצ"ב ס"א) לתקוע רק בחזרת הש"ץ, ומשלימין את ל' דלחש אחרי התפילה. וכדי להשלים למאה קולות כנגד יבבות אם סיסרא מוסיפים עוד י' תקיעות.

צורת הקולות

הגדרת הקולות – בפשטות מתבאר מן **הראשונים**⁹ שהגדרת הקולות והחילוק בין תקיעה לבין שברים ותרועה נקבע על פי אורך הקולות, שהתקיעה ארוכה, והשברים הינם קצרים יותר, והתרועה קולות הקצרים ביותר מופסקים.

אך **הרמב"ן** בדרשה כתב דהשינוי בין הקולות נקבע ע"פ הניגון שלהם, ויבואר לקמן.

תקיעה – צורתה קול פשוט וארוך, לשון הרמב"ן: 'סופו כתחילתו'.

כמה ראוי וכדאי ללמוד את דיני תקיעת שופר שהרי מצות היום העיקרית בראש השנה היא מצות שמיעת קול שופר שבה אנו ממליכים את הקב"ה בעולם ועל ידה אנו נזכרים לפניו לטובה בדין.

הברכה

עצם המצווה היא שמיעת קול השופר, לכן נוסח הברכה הוא 'לשמוע קול שופר', ומזה נראה שכל אחד מן השומעים מקיים את עיקר המצווה בעצמו ממש כבעל התוקע¹, ויש הסוברים שבע"ת מוציא את השומעים גם במעשה התקיעות².

מי שאינו יכול לשמוע הברכה מבעל התוקע, יברך בעצמו.

טוב להורות לנשים העומדות מחוץ לבית הכנסת שאם אינן שומעות הברכה יברכו לעצמן. כן הדין למנהג בני אשכנז, אך השו"ע פסק שנשים אינן מברכות וכן הוא מנהג בני ע"מ³.

כוונת המצווה

הכוונה הנדרשת לעיכובא: לצאת ידי חובת מצות שמיעת קול שופר. וקיי"ל⁴ דבמצווה דאו' מצוות צריכות כוונה. [אכן מובא בספרים ונדפס במחזורים מאת הקדמונים הרבה כוונות והכל לפי מה שהוא אדם].

האם צריך לכוון כל העת בכל קול וקול ששומע מתחילתו ועד סופו? הדין הוא שדי במה שמכוון בתחילת קיום המצווה על כל מה שעתידי לעשות⁵. תדע דפסק המשנ"ב (תקפ"ט ס"ק ט"ז) שאם בא לבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובה עם הציבור, יצא בדיעבד אפי' אם לא כיוון בהדיא.

יש מעלה לדעת כל קול מהו⁶, לכן ראוי לעקוב במחזור אחרי המקריא את סדר התקיעות, האם זו תקיעה שלפני תרועה או לאחריה, ומזה הטעם נהגו להכות על הבימה אם הוצרך לחזור על תקיעתו. אך אי"ז מעכב. כמו"כ יש שהנהיגו להודיע שהשומעים יכוונו לצאת על דעת התוקע או המקריא ובכך מרוויחים הידור זה.

מניין התקיעות

מן התורה חייב אדם לשמוע שלש פעמים תרועה עם תקיעה לפניו ותקיעה לאחריה, סך הכל ט' קולות. (ר"ה לג, טור ושו"ע תק"צ).

⁷ ב"י ריש סי' תק"צ.

⁸ בענין זה רבו השיטות דיש מן הראשונים דסברי שאלו הן התקיעות העיקריות ויש שסברי דהתקיעות הסמוכות לברכה הן העיקריות. אך ברור דלכל חד מינייהו יש מעלה ולכן כ' המג"א (תק"צ יב, ומשנ"ב שם סקל"ה) דאת ס' קולות הללו צריך לתקוע כהוגן ואם טעה יחזור אך תקיעות שאחר התפילה אי"צ לחזור אם טעה.

⁹ כ"כ הרמב"א (ר"ה ל"ג ע"ב) "ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בנגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול" עכ"ל. וכן משמעות רוב הראשונים והפוסקים שדנו שלא יאריך יותר מידי בשבר שבכך יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה.

¹ יע"י מט"א תקפה סעי' י דאין מצוה בו יותר מבשלוחו לתקוע בעצמו.

² מנח"ח מצוה תה, שאג"א סי' ו, וע"י בשם הגר"ח הלוי על הש"ס ר"ה כח עב. ובשו"ת הר צבי או"ח ב סי' פה העמיד בזה מח' ראשונים ואחרונים.

³ יעו"י בשו"ע סימן תקטפ סעיף ו וברמ"א.

⁴ ועו"י שו"ע סימן ס' ס"ד ובמשנ"ב.

⁵ מורנו הגאון רבי אברהם ויג שליט"א.

⁶ יעו"י אלף המגן תק"צ ס"ק ל"ה.

אם השתנה הקול באמצע, יש חילוק בין שינוי כגון צרידות רעידה או החלשות, דעת ר"פ¹⁰ דכשר, דעל זה נאמר הכלל 'כל הקולות כשרים בשופר' (אכן המהר"ל דהחמיר בזה מאד), אך אם נשבר הקול ממש והוא כשבר היוצא מתוך התקיעה, יותר נהגו להחמיר בזה.

שברים - להמתבאר לעיל שלדעת רוב הראשונים גדר חפצא דקול נקבע ע"פ אורכו ולא ע"פ גיגונו, הרי שצורת השברים ישירים ופשוטים כמו התקיעה אך הם קצרים יותר.

ולדעת הרמב"ן צורת השברים שונים מן התקיעה בניגונם, וכלשוננו: "שאינן ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לרנן, וזהו קול שבור כעין המיליל" עכ"ל.

מנהג כמה קהילות וכמה ישיבות לעשות השברים פשוטים, אך מנהג ליטא והרבה ישיבות לעשות השברים בניגון. ומסתבר שטעמם הוא, כי באלו השברים קל יותר לכווין מידת אורכם בדיוק, יותר מאשר בשברים פשוטים.

תרועה - לשון הרבה ראשונים¹¹ קולות קצרים מופסקים, וזו התרועה הידועה אצלנו.

אך הרס"ג בסידורו צייר התרועה כעין שלשלת, וכן הרמב"ן בדרשתו כתב שהוא קול המתרעש, וכוונתם כנראה לתרועה התימנית שהיא עשויה קול ארוך עולה ויורד ומתרעש.

שיעור אורך הקולות

המידה הבסיסית - יחידת המידה לקביעת שיעור אורך הקולות הינה 'טורמיט' שהוא כוח אחד, פירוש קול אחד הקצר ביותר של תרועה. הרמב"ן כתב דכל אחד משער בדידה, כלומר השיעור נקבע בכל בעל תוקע לפי מהירותו. והגר"ק זצ"ל פסק דמשערין לפי תרועה בינונית של בע"ת מומחה. הג"ר רפאל שמואלביץ זצ"ל בירר הדבר וקבע כי טורמיט הוא בין 0.16 השניה - לבין 0.14 השניה.

אורך התקיעה - הדין הוא שאורך התקיעה צריך להיות כאורך התרועה¹². ולכן בתשר"ת התקיעה היא כפולה מאשר בתש"ת. ובשביל לשער אורך התקיעה עלינו לבאר מהו שיעור אורך התרועה.

אורך התרועה - נחלקו הראשונים, דהתוס' סברי שהוא ט' כוחות, ובעל העיטור ורוב הראשונים סברי דהתרועה היא ג' כוחות בלבד.

המשנ"ב (תק"צ ס"ק יב) פסק דלכתחילה יעשה ט' כוחות ובדיעבד די בג' כוחות. לפי המדידות דלעיל נמצא שאורך תרועה של ט' כוחות היא בין 1.33 שניה לבין 1.5 שניה. ולפ"ז תקיעה דתש"ת ותר"ת די לה להיות 1.5 שניות ומהדרים לעשותה 2 שניות. ותקיעה דתשר"ת צריכה להיות כ-3 שניות ומהדרים לעשותה 4 שניות.

אורך השברים - השברים צריכים להיות באורך מדוד מפני שיש חשש שכשמאריך בהם יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה [וגם יש להקפיד לא לקצר בהם מידי].

לדעת הסוברים דתרועה היא ט' כוחות הרי כל שבר שיעורו ג' כוחות וצריך לזהר שלא יאריך יותר מידי. ולדעת הסוברים דתרועה היא ג' כוחות נמצא דשבר צריך שיהיה עד מעט יותר מב' כוחות, דבשיעור ג' כוחות הרי הוא כאורך שכשר לתקיעה, שמידתה נקבעת ע"פ אורך התרועה.

הפסקה בין הקולות

לכתחילה צריך הבע"ת להפסיק בנשימה בין קול לחבירו, אך בדיעבד אם תקע את כולם ללא הפסק נשימה יצא (שו"ע תק"צ סעיף ה).

בשברים-תרועה נחלקו הראשונים האם לעשותם מחוברים דווקא או להפריד ביניהם בנשימה.

דעת ר"ת דאין דרך הבוכה לגנוח וליילל בלי להפסיק ביניהם בנשימה ולכן צריך להפסיק בנשימה בין שברים לתרועה.

דעת הרי"ף **גיאת והרא"ש** דכיון דהם יחד קול אחד של תרועה, אין להפסיק ביניהם בנשימה אלא יפסיק מעט ללא נשימה.

הכרעת **התרומת הדשן** לעשות את ב' השיטות, דבתקיעות דמיושב יתקע בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד יתקע בב' נשימות. וכ"פ השו"ע.

המשנ"ב (ס"א תק"צ ס"ק י"ח) כתב דאף להרא"ש שאין להפסיק בנשימה מ"מ לא יתקע בלתי שום הפסק אלא יפסיק מעט פחות מכדי נשימה.

אך דעת **החזו"א** (או"ח קל"ו א') דההפסק האמור לר"ת אינו בנשימה ממש אלא כדי נשימה, ולשיטת הרא"ש דאין להפסיק ביניהם הריהו מריע מתוך השבר ללא הפסק כלל. [ובדבר זה נחלקו גדולי תלמידיו האם יעשה תרועה היוצאת מתוך השבר ממש ללא כל הפסק עד שלא ניכר אימתי נגמר השבר ואימתי החלה התרועה, או שצריך לגמור את השברים בשלמות שיהיה ניכר סופם ולהסמיק מיד תרועה ללא רווח ביניהם].

ותקבל ברחמים וברצון סדר שופרותינו

לע"נ הרב אברהם ישעיהו זללה"ה בן הרב צבי הלוי שליט"א

¹⁰ החזו"א הקה"י הגריש"א הגרש"ז והגר"ק זצ"ל.

¹¹ הובאו בב"י תק"צ ועוד.

¹² כן העיקר להלכה יעוי' שו"ע תק"צ ס"ג בדעת הי"א. אכן עוד כמה שיטות ישנן בראשונים: שי' רש"י דשיעור תקיעה הוא ג' כוחות (ולפ"ז שבר הינו עד ב' כוחות ולא יותר). שי' הרמב"ם דשיעור תקיעה הוא כחצי תרועה דהיינו ארבע וחצי כוחות. ושי' הראב"ד דשיעור תקיעה לעולם הוא ט' כוחות בין בתשר"ת ובין בתר"ת. ב"י תק"צ.

הרחב פיק ואמלאהו

בדברי תורה כתיב [ברכות נ.].

שיחות ודברי חיזוק
מרבנו הגר"ח פ' ברמן שליט"א

מהותם של ארבעים הימים שמר"ח אלול עד יום הכפורים

נאמר יום ה' י"ח אלול ה'תשפ"א

שבתי בבית ה'

כבר מתקרב כ' אלול, מחצית מהזמן של ארבעים ימי הרצון שיש לנו כעת.

בימים אלו מוסיפים בתפלה את הפרק [תהלים כז] לדוד ה' אורי וישעי, כל פסוק שם כולל הרבה מאד, אבל בקצרה אומרים שם: ה' אורי וישעי, שדרשו חז"ל [ויק"ר כא, ד] על ראש השנה ויום כפור, לא מדברים על החלקים המאיימים של ימים אלו, אלא ראש השנה הוא יום של אור, ותוציא כאור משפטינו, ויום כפור ישעי, הוא יום של ישועה יום שבו ניצולים מהחטאים, וממילא ממי אירא, כשמתקרבים לראש השנה ויום כפור ימים של ה' אורי וישעי, אז ממי אירא, ה' מעוז חיי ממי אפחד, וכן כל ההמשך בקרוב עלי מרעים וכו' המה כשלו ונפלו.

מה כן מבקשים בימים אלו, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, זוהי העבודה של ימים אלו שהאדם צריך לעסוק בה, לדעת שראש השנה הוא אורי, ויום כפור הוא ישעי, ובשביל שיהי' לנו אורי וישעי אנחנו צריכים לשאוף ולבקש את ה' אחת שאלתי מאת ה' שבתי בבית ה' כל ימי חיי.

ובני תורה שמקיימים את השבתי בבית ה' כל ימי חיי, הרי עבודתם בימים אלו לקיים את זה כראוי, כי שבתי בבית ה' אין הכוונה סתם לשבת בין כותלי בית ה', אפשר לשבת בבית ה' ולא לעשות שם כלום, לא לזה הכוונה, ובודאי אם נכשלים שם באיסורים של לשון הרע ליצנות וכו', שלא לזה קרא הכתוב שבתי בבית ה'.

שבתי בבית ה' הוא 'לחזות בנועם ה'', זוהי הבקשה המרכזית שמוסיפים באלול, ומכוחה באים כל ההבטחות וההטבות שנאמרו בפרק זה.

ימי האלול הכנה ליום הכפורים

הנה ימי האלול התפיסה הפשוטה היא שהם נועדו כהכנה לראש השנה, ותוקעים בהם בשופר שהוא מעבודת היום של ראש השנה, אך האמת היא שאלול בא בעיקר בשביל יום כפור, וכתב הטור [או"ח סי' תקפ"א] וז"ל:

תניא בפרקי ר"א, בר"ח אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר ע"ג וכו'.

והיינו שאף אחר כל האסון של חטא העגל, ואחרי שכבר הכירו ישראל בחומרת הכשלון שהיתה בזה, עדיין הי' חשש שמשה יעלה למרום ויכשלו שוב בעגל, והיו צריכים לעשות היכר מיוחד לזה, הנסיון שגרם להם להכשל בחטא העגל לא הי' ניסיון פשוט, הם היו בדרגה של פסקה זוהמתן, וראו בעיניהם את מעמד הר סיני, והם ידעו מה הם מלאכים, ואחר כך הם ראו בעיניהם את מלאכי השרת נושאים את מיטתו של משה, השטן הטעה אותם כך, זה ניסיון שקשה מאד להכיל אותו, לראות בעיניים מלאכים כשיודעים מה זה מלאכים, ולהרגיש שנמצאים בהלוייתו של משה רבנו, שאמנם אמר להם שירד, אבל הוא לא ירד וכעת הם רואים את מיטתו, מצב של כי זה משה האיש לא ידענו מה הי' לו, ולהכניס בלבול כזה יכול לקרוא גם שוב, ולכן תקעו בשופר להכניס בלבנותם ראות שמים, ואז יוכלו להתגבר על כל הנסיונות האלו.

וכתב הטור עוד:

והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלהים בתרועה וגו', לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר אם יתקע שופר בעיר וגו', וכדי לערבב השטן, וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה, ויש מי שמרבין לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך לרב כהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותחנונים בעשרת ימי תשובה;

נמצא שגם מה שתוקעים בשופר באלול הוא מעבודת הארבעים יום שעד יום כפור, וסגולת ימים אלו להיות ימי הכנה להגיע על ידם ליום כפור כראוי.

הב"ח שם הביא מה שדרשו דורשי רשומות שאלול הוא נוטריקון אני לדודי ודודי לי, שראשי התיבות הם אלול, וסופי התיבות הם ד' פעמים י' שהם ארבעים, רמז לארבעים יום אלו שמר"ח אלול עד יום כפור, ימי האלול נועדו להכנה ליום הכפורים.

ואמנם באותם ארבעים יום שעלה משה למרום, לא היתה ההכנה כדי להתכפר ביום כפור, אלא הכנתם היתה לקבל לוחות שניות, והי' נצרך לזה ארבעים יום כמו שהי' בלוחות ראשונות, שעלה משה אחר מעמד הר סיני והי' שם עד י"ז בתמוז, וכת' [דברים י'] ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה, וכשהגיע יום כפור זכו גם לכפרה, ויאמר ה' סלחתי כדברך [במדבר יד, כ], וענין ארבעים יום שהי' נצרך לקבל את הלוחות, הם כנגד יצירת הולד [יעו' מנחות צט:], וענין ארבעים ימים אלו של אלול הם כנגד אותם ימים של קבלת התורה ויצירת הולד, [והרמב"ן בפ' כי תצא (דברים כה, א) כתב לבאר ענין מלקות ארבעים, וז"ל: וטעם הארבעים כפי מדרשו לפי שעבר על התורה שנתנה בארבעים יום, וגרם מיתה לעצמו שנוצר לארבעים יום, ילקה ארבעים ויצא ידי עונשין].

ומכא התעוררותם באותם ארבעים יום, נעשו לדורות ימים אלו לימים מסוגלים להיות ימי הכנה ליום הכפורים, ואמנם קודם מתן תורה היו צריכים הכנה של חמישים יום, ימי ספירת העומר, אולם הם היו נצרכים כדי להטהר מטומאת מצרים, וכמבואר בעניינם של ימים אלו שהי' כספירת נקיים של נדה וזבה, ואחר שקבלו את התורה, כדי לקבל את הלוחות היו צריכים לארבעים יום.

יום הכפורים - יום חתונתו

והנה יום הכפורים הוא שמו ומהותו של יום המפורש בתורה בפרשת אמר [ויקרא כג, כח] כי יום כפרים הוא לכפר עליכם וגו', אולם בשלהי מסכת תענית כ"ו ב' תנן:

וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו, ביום חתנתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו; והנה זמן מתן תורתנו הוא חג השבועות, אולם רש"י שם כתב [יום חתונתו] זה מתן תורה - יום הכפורים, שניתנו בו לוחות האחרונות; יום כפור הוא יום מתן תורה, והוא היום הנקרא יום חתונתו של הקב"ה עם ישראל, ומה שהי' בחג השבועות נשבר כשחטאו בעגל, ושבירת הלוחות על ידי משה הי' כקריעת שטר הכתובה ביניהם, ומעתה יום חתונתו הוא יום הכפורים שניתנו בו לוחות אחרונות, והוא יום מתן תורה, ולמתן תורה של יום כפור הכינו ישראל עצמם מ' יום.

יום הכפורים! קדושתו וסגולתו של יום מכפרים, מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, ואמנם בעת חתונה עם הקב"ה לא יתכן שיהיו חטאים, כי לא קל חפץ רשע אתה לא יגורך רע [תהלים ה, ה], במחיצת הקב"ה אין חטאים, הקב"ה הוא מקוה המטהר, ויום כפור שהוא יום חתונתו, אם זוכים לזה ממילא נמחקים ונעלמים העוונות, מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתיך.

לוחות ראשונות - דודי לי, לוחות שניות - אני לדודי

אלול! אני לדודי ודודי לי, והוא כתוב בשיר השירים [וג, ו] ושם [ב, טז] כתוב גם דודי לי ואני לו, וחודש אלול אינו זמן של דודי לי ואני לו, אלא של אני לדודי ודודי לי, אני לדודי היינו שאנו מצדינו מתחילים להתקרב ולבוא אליו, אנו באים אליו לחתונתנו עמו, ואז ודודי לי, אך יש גם אופן של דודי לי שהקב"ה מתקרב אלינו, ואחר כך אנחנו ממציאים עצמינו אליו.

לוחות ראשונות היו זמן שהקב"ה הוציאנו מטומאת מצרים, והעלה ורומם אותנו מתוך מ"ט שערי טומאה, וקדש את ישראל במן 'לחם אבירים', כל המצב הי' של דודי לי, הקב"ה ירד על הר סיני כחתן שבא לחופתו, ובני ישראל ישנו עדיין, והי' הקב"ה צריך לעוררם [יעו' מג"א או"ח תצ"ד], כל מצב לוחות הראשונות הי' מצב שהקב"ה נתקרב לרומם ולטהר את ישראל, וגם ענין הארבעים יום שהיו אחר מעמד הר סיני לפני קבלת הלוחות היו מ' יום שהם כנגד יצירת הולד, שבהם הקב"ה יצר וברא והכין את ישראל להיות עמו וראויים לקבל את הלוחות.

אבל לוחות שניות לא היו כן, וכדי לזכות שוב להיות עם הקב"ה, לזכות ל'יום חתונתו', הי' נצרך מצב של אני לדודי ודודי לי, שההתעוררות וההכנה תבוא מצד עם ישראל, והעבירו שופר ותקעו והרבו להכין עצמם, ורק אחר שהם היו מוכנים מצב של 'אני לדודי' אז הגיע הקב"ה 'דודי לי'.

האבן עזרא בפרשת כי תשא [שמות לד, א] כשנצטוו משה על לוחות שניות, פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, כתב וז"ל:

אמר הגאון, כי השניים נכבדים מהראשונים, כי השניים נתנו ביום קדש וביום הכיפורים, ולא כן הראשונים, כי הם ירדו ביום י"ז בתמוז וביום חול, ויש עם השניים זכר שלש בריתות, ובשניים כתיב למען ייטב לך, והראשונים נשתברו; וכתב על זה האבן עזרא וז"ל:

ואלה כדברי חלום לא מעלין ולא מורידין, כי מכתב אלקים היו שניהם, ועוד, כי הראשונים היו מעשה אלקים והשניים מעשה משה;

אמנם דעת הגאון היא שאמנם לוחות ראשונות ה' הכל מעשה אלקים, אך הם היו מצב של דודי לי ואני לו, הקב"ה השפיע את כל מה שהיו ישראל צריכים בשביל לקבל את הלוחות, והוא יכול לעשות זאת גם ביום חול, אבל לוחות שניות היו באופן של אני לדודי ודודי לי, שאנחנו באנו ונתקרבנו לקב"ה שיתן לנו את התורה.

וחילוק זה התבטא גם בלוחות עצמם, שהלוחות הם כגוף, והכתב הוא הרוח והנשמה, ובלוחות ראשונות ה' הכל מעשה אלקים, גם חלק הגוף נעשה על ידו, ואילו לא נשתברו לא היתה שכחת התורה [עירובין נד.], כי גם הגוף ה' גוף של תורה, אבל לוחות שניות משה הכינם, הגוף הוא מעשה שלנו, ורק כפי מה שמכין האדם את עצמו התורה נכנסת בו, 'אני לדודי ודודי לי', ועל זה אמר הגאון שאם זוכים ומצליחים בזה, אז השניות נכבדות מן הראשונות.

ויש להוסיף עוד דבמשנה בתענית דרשו כן על הכתוב צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, והמלך שלמה הוא הקב"ה וכמש"כ רש"י שם, במלך שהשלום שלו, בעטרה שעטרה לו אמו, פרש"י אמו - כנסת ישראל, העטרה שכנסת ישראל עטרה את הקב"ה ה' בלוחות שניות, בלוחות ראשונות הקב"ה עיטר את ישראל, ושלח ב' כתרים עם מלאכי השרת, כי כל צורת נתינתם ה' באופן של דודי לי ואני לו, אבל לוחות שניות שבהם ה' מצב של אני לדודי ודודי לי, ההכנה של כלל ישראל היא העטרה שעטרה לו ביום בחתונתו וביום שמחת לבו.

אני לדודי על ידי אחת שאלתי וגו'

נמצא שההכנה הנצרכת כדי להגיע ראויים ומוכנים ליום כפור, זה להיות במצב של אני לדודי ודודי לי, וזה נעשה באופן של אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, אם נזכה שאנחנו נהי' מוכנים כראוי, 'אני לדודי', הראש השנה יהי' כראוי, והיום כפור יהי' כראוי, וימים אלו יהיו עבורינו ימים של אורי וישעי, והדרך שלנו להתכונן לזה היא 'שבתי בבית ה' כל ימי חי', אבל לא כמחיצות לשהות ביניהם בעלמא, אלא שבתי בבית ה' באופן של לחזות בנועם ה' וגו', כך היא הדרך לזכות שיום כפור יהי' יום חתונתו, כי הכנה זו של שבתי בבית ה' תביא אותנו להיות ראויים לקבל את התורה, והקב"ה יוכל להתחתן איתנו, וכשמתחתנים עם הקב"ה ממילא נמחלים ומתבטלים כל העוונות, וזוכים לאורי וישעי.

תוס' כתובות קד. ד"ה ולא, הביאו מהמדרש וז"ל:

עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו;

בירמי' [דג, כתי' נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים; כשזרעים על קוצים לא יכול לצמוח ולגדול כראוי, כדי שהזריעה תצליח מוכרחים להכין לה מקום ראוי, וכך כדי להצליח בתורה האדם מוכרח להכין את עצמו, שגופו לא יהי' גוף שמלא במעדנים, וזוהי עבודת האלול וימי הסליחות.

ימי הסליחות הכרה בחומר החטא

תוכנם של ימי הסליחות הוא להביא את האדם להכרה שהחטא הוא רע עבורו, עיקר הכפרה היא על ידי הוידוי, והרמב"ם פ"ב מתשובה ה"ג כתב:

כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ;

ולכאורה אם אינו שב בתשובה לא טבל כלל, ומדוע הוא כטובל ושרץ בידו, מבואר דהוידוי הוא עיקר המכפר והוא הטבילה, רק שצריך גם שישוב.

ומהו עניינו של הוידוי, כבר אמרו חז"ל [יומא פו: ובכ"ד] שאם עבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, אחרי שאדם עובר עבירה כמה פעמים כבר אין לו על מה להתוודות, הוא כבר מרגיש טוב עם זה, ולזה בא הוידוי שלא יניח האדם לעצמו לרמות את עצמו, לא לתת לחושים שלו להרגיש טוב עם העבירה, גם אם כבר נכשל בה ועבר עלי'.

וזוהי תוכנם של ימי הסליחות להחזיר ולחזק את ההרגשה שחטא אינו דבר טוב, ונענשים עליו, והתשובה מכפרת ומסלקת העונש, וההכרה באמת הזו יחד עם רצון ושאיפות להיות רוחני, לא להיות מחובר לעולם הזה, ובודאי אין זה עבודה קלה כלל וכלל, וכדי לזכות לשלימות בזה נדרשת עבודה של שנים רבות, אבל כל התקדמות, כל דבר שנקדש בו את עצמנו, כל התחזקות ותוספת באחת שאלתי מאת ה', היא מביאה ומכוונת את האדם לזה.

ימי הסליחות שהם ימים של בקשת סליחה מאת הקב"ה על כל מה שלא עשינו כשורה, לא יכולים להיות כמו כל ימות השנה, לא יתכן לבקש סליחה ולהמשיך להתנהג כרגיל, זהו שקר, בימים אלו צריכים להיות יותר אמיתיים, לא שצריכים לחפש דוקא להתעסק עם פחד וחשבון על עבירות שעשינו, אפשר לקיים את זה גם בלהיות עסוקים בחלק של 'אורי וישעי', אבל להיות אמיתיים בזה.

יום כפור הוא יום חתונתו, אבל החתן לא מגיע אל הכלה, אלא הכלה צריכה לבוא אל החתן, וכדי לבוא אליו צריכים להתכונן, להתקרב אליו יותר, ואז נהי' ראויים להיות ליד הקב"ה.

אוצר החידות והידועות לראש השנה

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

רמז על צורת הדין בר"ה

חידה. היכן מרומז שמצד אחד כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ומצד שני ונסקרין בסקירה אחת. תשובה. הנה כמדומה שבזוהר כתב שאתם נצבים היום קאי על יום ראש השנה, וממילא כתב בספר יקרא דאורייתא: "אתם נצבים היום כולכם" כלומר כולכם כל באי עולם עוברין לפניו, בסקירה אחת, שכן התורה כללה, ואח"כ התורה פירטה: ראשיכם שבטיכם וקניכם שוטריכם טפכם נשיכם גרך חוטב עציך שואב מימך ללמדך: שכל אחד ואחד עובר גם בנפרד כדברי הגמ' בר"ה וגם נסקרין בסקירה אחת:

נ"מ בין איש לאשה המתענים בר"ה

חידה. איזה חילוק מצינו בין איש לאשה לגבי מי שמתענה בראש השנה. תשובה. ההבדל הוא שלמרות שלמי שמתענה אסור לבשל. מ"מ נשים המשועבדות לבעליהן ואין לה אחר מבשלות. או אשה המשרתת בבית בעל הבית יהיה מותר להם לבשל לבעליהן אעפ"י שהם מתענות.

שכח בליל ר"ה להזכיר בברכה מ"ז מעין המאורע

חידה. היכ"ת ששכח להזכיר מעין המאורע בברכה מ"ז באחד משני הסעודות הראשונות, בשבת או ביו"ט, ולא צריך לחזור. [התשובה שייכת גם לר"ה]. תשובה. המ"ב בסי' רצא סק"ו הביא דברי הברכ"י דבשכח הזכרת מעין המאורע בסעודה שניה אינו חוזר ומברך, או ע"פ המתבאר במ"ב עפ"ד המג"א דאם אכל יותר מהסעודות החיוביות אינו חוזר ומברך. ועוד י"ל שבלייל ר"ה יש דין מיוחד שכתב הח"א (כלל כד ס"י) בשם רבי אבל פשוטו לער שאם שכח להזכיר מעין המאורע בליל ר"ה א"צ לחזור כיון דאין מקדשין את החודש בלילה.

נוסח הברכה לתקוע - כיצד?

חידה. מתי מברכים על תקיעת שופר 'לתקוע בשופר' (ובראש השנה מברכים לשמוע קול שופר). תשובה. הכנסת הגדולה (א"ח ס' תקפה) הביא משם הרדב"ז (ח"ה ס' נז) שביובל היו מברכין לתקוע בשופר. וכן משמע מלשון הרמב"ם דבראש השנה כתב דהמצוה היא לשמוע תרועת שופר ולא התקיעה, ואילו ביובל כתב הרמב"ם דהמצוה היא לתקוע בשופר. וע"ע בזה בספר אור אברהם (מצות עשה נט).

האם ספרד יעשה סימנים של בני אשכנז

שאלה נאמר במשנ"ב סימן תקפג סק"א לגבי אכילת הסימנים והוא הדין מה שנקרא בלשונות אחרים לשון רביה יאכל כל מדינה ומדינה כלשונה, ויש להסתפק בנוגע לגזר שבלשון אשכנז קורים לו מעריץ לשון רביה, אך לבני ספרד אין הגזר לשון רביה האם גם לבני ספרד יש ענין לאוכלו ולומר עליו יה"ר שירבו זכויותינו? תשובה. בספר חשוקי חמד (עמ"ס ר"ה יב ע"ב) הביא תשובת הגר"ח קנייבסקי שלבני ספרד אין ענין לאכול גזר, כי אין בלשונם גזר לשון רביה, וכעין ראה מהמבואר בברכות (נו ע"ב) הרואה חתול בחלום, באתרא דקרו ליה שונרא, נעשית לו שירה נאה, שינרא נעשה לו שינוי רע. הרי דהלשון קובעת, ולכן מי שלא נהוג לקרוא לגזר מעריץ, לא עשה כלום באכילתו, כיון שאין זה לשונו.

טעו והתחילו התקיעות קודם הברית - מה יעשו?

שאלה כתב בשו"ע סימן תקפד ס"ד, שבראש השנה יש למול את התינוק קודם תקיעת שופר, וכתב במשנה ברורה ס"ק י"א שני טעמים לזה, א' משום שכך הוא הסדר ברית אברהם שהיא המילה ועקידת יצחק שהוא השופר כדאמרינן בראש השנה דף טז ע"א למה תוקעין בשל איל כדי להזכיר אילו של יצחק, ב' משום שמילה מצוי יותר מתקיעה וכתדיר דמיא לגבי תקיעה והוא קודם, ויש להסתפק מה הדין כאשר טעו והתחילו התקיעות קודם הברית ולאחר התקיעות דמיושב בא התינוק מתי יעשו את הברית האם כעת לפני מוסף כדי שלפחות יהיה להם זכות הברית קודם התקיעות דמעומד על סדר הברכות או שמא יעשו את הברית לאחר מוסף שהרי כתב בשו"ע או"ח סימן תקצב ס"ג שלא ישיח וא"כ הברית היא הפסק.

תשובה. ראה באור זרוע (ח"ב ס' ערה) שדן בנידון להקדים מצות המילה לתקיעת שופר, וכתב ואין נכון לאחרה עד גמר התפילה, דרוב

פעמים גמר תפילה בסוף ה' שעות, והמאחר מצות מילה כל כך נראה מצות מילה בזויה עליו. לכך נכון להקדים להיות תכופה בין קריאת התורה לתקיעת שופר. ומבואר מדבריו שאם לא ימול קודם התקיעות, לא יהיה אפשר למול עד סוף התקיעות, דהיינו עד אחר תפילת מוסף, ולכן אין לדחותה כל כך. ובחשוקי חמד (עמ"ס ר"ה טז ע"א) הביא מספר מאורות נתן שנתן עוד טעם למה לא למול בין התקיעות, שכיון שכבר התחיל במצות תקיעה, הוי עוסק במצוה, ואפילו דרבנן, פטור ממצוה דאורייתא, ולכן לא יפסיק וימול בין התקיעות, כיון שכבר התחיל במצות תקיעת השופר. ולכן בכה"ג ימול לאחר מוסף, כיון שהוא כבר עסוק במצות התקיעות.

למה קטן לא מוציא בתקיעות ביום השני

שאלה. קי"ל דקטן אינו מוציא בתקיעת שופר ואפילו ביום ב' דר"ה דהוי דרבנן דלגבי קטן הוי תרי דרבנן ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן, וצ"ע דהנה במגילה מבואר דקטן קורא בתורה, ועיין בשו"ע רפ"ב ס"ג דהכל עולים למנין שבעה אפילו קטן שידע למי מברכים, ובפמ"ג כתב דבשעת הדחק יכול הקטן להיות קורא ולא רק עולה למנין שבעה אלא קורא ומוציא הרבים בקריאתו, וצ"ע דהא קטן הוי תרי דרבנן וכל אדם חייב מדברי קבלה לקרוא, וביותר תמוה להשאגת אריה דס"ל דדברי קבלה כד"ת ותקנת משה דין תקנת נביאים והוי חמור כעין דאורייתא, ואיך יוציא הקטן את הציבור?

תשובה. בספר פירורים משלחן גבוה (ח"ה עמ' ריד) כתב דלשיטת הראשונים וכן הכריע המחבר דקטן עולה למנין שבעה צ"ל דס"ל דחיוב קריאת התורה אין הציבור יוצא מדין שומע כעונה וצריך כוונה לצאת, וכוונה לצאת הרי אין הקטן יכול להוציא ידי אחרים, וצ"ל דתקנת הנביאים היה לשמוע דברי תורה ולכן כל ששמע יצא, ולכן גם קטן יכול לקרוא בתורה. אולם בתקיעת שופר שצריך שהקטן יוציא בתקיעתו, הרי אינו יכול להוציא. והחולקים בזה ס"ל דחיוב קריאת התורה היא מצוה מד"ס ככל המצוות שצריך להוציא וקטן אינו יכול להוציא אחרים.

קדימה בתקיעות צדיק ורשע

שאלה. שנים המבקשים שיתקעו לפניהם אחד צדיק והאחר רשע [ושניהם אינם כהנים] את מי מקדימים לתקוע לפניו.

תשובה. לכאורה נראה דיש להקדים את הצדיק לרשע וכמו לגבי כל דבר בקדימה שיש להקדים לצדיק עיין הוריות דף יג ע"א ושם מבואר לגבי להאכילו ולהחיותו שהצדיק קודם ולכא' ה"ה למצוות.

והיה מי שרצ"ל דיתקע לרשע קודם. דהנה כתב הרמב"ם ז"ל באגרת השמד, "וגם אין ראוי להרחיק מחללי שבת ולמאוס אותם. אלא מקרבם ומזרזם לעשות מצוות. וכבר פירשו חז"ל שהפושע שפשע ברצונו, כשיבא לבית הכנסת להתפלל, מקבלים אותם. ואין נוהגים בהם מנהג בזיון וסמכו על זה מדברי שלמה (משלי ו' ל) 'לא יבזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב' - אל יבזו לפושעי ישראל שבאים בסתר לגנוב מצוות", עכ"ל.

אמנם החכם צבי (סי' לח) כתב, שאין לך חילול השם גדול מזה לכבד מחלל שבת בפרהסיא בעליה לתורה, וכל העומדים שם חייבים למחות, וכל העומד ונמצא שם באותו פרק, באותו מקום ואינו מוחה, ילכד בעונו, ואם רוח טהרה עברה על מקצת אנשים בקנאם קנאת ה' צבאות לצאת מן המקום ההוא בל יסופו בעוונם, עליהם תבא ברכת טוב. ולכאורה דבריו סותרים לדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שלא לבייש את פושעי ישראל הבאים לחטוף מצוות.

אך הביא בחשוקי חמד ראש השנה (יז א) תשובה לכך ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שדברי הרמב"ם ז"ל אמורים כאשר פושעי ישראל באים בסתר לתומם מתוך כוונה לחטוף מצוות, בכה"ג אסור לבזותם ויש לקרבם ולזרזם לקיום המצוות, משא"כ כאשר בא להתכבד, ולקבל עליה, אז חייבים למחות ולעזוב את בית הכנסת.

היכי תמצי שאדם חייב לשמוע שופר פעמיים

חידה : כיצד יתכן אדם שיתחייב לשמוע תקיעת שופר בר"ה פעמיים.

תשובה- אם עובר את קו התאריך יתחייב לשמוע שוב פעם שופר. אך לכא' הוא גם עובר יום, אבל אינו חייב ביום אחד לשמוע ב' תקיעות. ושמא אם שמע תקיעות שלא על סדר הברכות, יש ענין שישמע על סדר הברכות.

הגר"ד לנדו שליט"א השיב- חצי עבד וחצי בן חורין חייב בשמיעת שופר ואם נשתחרר החצי עבד לאח"כ בו ביום יתחייב שוב לשמיעה מחמת החצי בן חורין החדש שלא יצא בשמיעה קמייתא דל"ה בר חיובא, ומשכח"ל הרבה פעמים אם היה לו הרבה אדונים ושחררוהו בזה אחר זה ושמע ביני וביני ופשוט.

אמנם העירו ע"ז אפשר לשחרר בראש השנה, אין זה קנין בשבת, והנה אולי מהרא"ש כ' דר"א שחרר עבדו בשבת לצורך זכור, הרי לן שמותר ויש לבאר דל"ש לקניין בשבת שאסרו. אמנם יל"ד שהרא"ש לא כתב להדיא שהיה בשבת, יתכן שקראו שלא בשבת, או

ששחרר בערב שבת, אגב הרא"ש כותב שאין לפרש כן את הסוגיא שהוא דוחק, ואם כן לא נכנס לפרש כיצד יתפרש אם הוא פרשת זכור, ויתכן ששחררו בערב שבת שידע שלא יהיה לו מנין בשבת. אמנם בספר חשוך חמד על סנהדרין להגרי זילברשטיין כתב בשם הבספר ליקוטי חבר (ח"ה דף סד) העיר על דברי הברכי יוסף, שלמ"ש הרא"ש שרבי אליעזר שחרר עבדו בשבת כדי לשמוע פרשת זכור, ובריא זה הוא מלאכה דאורייתא ואסור לבראותה בשבת, אבל מותר לשחרר עבד בשבת, וא"כ שהוא למד שמותר בשבת לשחרר. שוב מצאתי בזה דברים בכתב סופר (י"ד קכו) שכתב וז"ל 'והוקשה לך איך אפשר לומר שה' בפ' זכור, וכי שרי לי' לר"א לכתוב שטר שחרור בשבת כדי לקיים מצות קריאת פר' זכור, ובאמת קושיא אין כאן שי"ל אפשר שהיה לו לר"א שחרור כתוב מקודם השבת שידע או שהיה מסופק שמא לא יהי' לו עשרה בשבת, וכתב שטר שחרור לשמו של עבד זה קודם השבת ואפשר משו"ה כ' הרא"ש דרחוק לאוקמי בפ' זכור ולומר דכה"ג היה, אבל באמת אין אנו צריכים לכ"ז דאטו מצות קריאת פר' זכור מדאורייתא דווקא בשבת צריך לקרותה, ואפילו מדרבנן יוצא כל שנקראת פעם אחת בשנה אפילו בחול, רק דרבנן תקנו לקרותה בשבת שלפני פורי' לסמכה למגלת אסתר ועיין מג"א סי' תרפה ונ"ל אפילו נדחק לומר כהנ"ל דבשבת פ' זכור מיירי והי' לר"א שטר כתוב מקודם השבת מ"מ אסור לו לשחרר בשבת בשביל קריאה דפ' זכור, דהא אפשר לו לקיים המצוה ולשחרר ולקרותו אחר השבת, ושחרור בשבת אסור כמו מוכר ומגרש (כדאיתא באו"ח סי' שלט סעיף ד') שאסור בשבת, וכל שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לל"ת, וה"ה דאסור להפקירו בשבת אפילו למ"ד דמפקיר עבדו יוצא לחירות וצריך גט שיחרור אפילו לדסובר דהפקר מותר בשבת עיין מג"א סי' י"ג סעק"ב כיון דלא מקנה לאחר, אלא שמוציא מרשותו, אבל במפקיר עבדו שהעבד זוכה בעצמו י"ל פשוט דאסור בשבת לכ"ע וכו', עיין שם, וברוך שכוונתי לגעת בדברים שנגע, ולא הארכתני לעיין שם היטב.

ובאמת בכתר תורה (ר' מאיר מברדיטשוב) הלכות קרבן פסח פרק ב, וביו"ט א"א לשחררו דהוה כקונה קנין ביום טוב דעבד קונה עצמו כמ"ש הר"ן בכתובות ע"ש

וכן רבי יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק חלק אורח חיים סימן ל, לכן אתי עשה דחצי חרות ודחי איסור עשה דשלא למנוי דחצי עבדות ומותר לאכול, אבל למשנה אחרונה דכופין א"כ פשע העבד מתחלה מקודם יום טוב במה שלא כפה את רבו ע"י ב"ד לשחררו, לכן אף דביו"ט א

סור לשחרר, מ"מ לפמש"כ התוס' בעירובין (ד' ק') בד"ה מתן ד' כו' דהיכא דפשע והי' יכול להתקיים בלא דחיית הלאו אינו דוחה לל"ת ע"ש, ואף דעכשיו אינו יכול לתקן מ"מ כיון דפשע מתחלה אינו דוחה, וכמש"כ התוס' בב"ב (ד' י"ג) דכיון דאפשר לקיים בלא דחיי' די שחררו לא דחי כה"ג. ומעתה באמת פלא והפלא על הגאון הגדול הגר"ד שליט"א.

חידה. היכי תמצי שאדם ששכח אם כיון לצאת בתקיעות או לא כיון ואעפ"כ אמרינן שיצא בודאי?

תשובה. במ"ב סי' תקפ"ט סקט"ז מבואר מי שבא לבית הכנסת לשמוע התקיעות ולצאת ידי חובתו, אע"פ שבשעה ששמע לא היתה לו שום כוונה, אלא שמע סתם יצא, וביאר בשו"ע הרב הטעם לפי שהוא נגרר אחר מחשבתו הראשונה שבא לבית הכנסת כדי לצאת ידי חובתו.

חידה. מתי קבלו את העדים בקידוש החודש של תשרי אף מן המנחה ולמעלה?

תשובה. בגמרא איתא משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהו מקבלים עדות החודש כל היום, לפי שלא היה שם עוד חשש קלקול של שיר או של קרבן, שהרי אין קרבן, ומיירי שעדיין היו מקדשים ע"פ הראיה וכמש"כ במאירי.

חידה. איזה מ"ד לא ס"ל גזירה דרבה ותוקעין בשופר אף בר"ה שחל בשבת?

תשובה. רבי יוחנן בן זכאי הנהיג ביבנה בפני חכמים הסמוכים בסמיכה לתקוע בר"ה שחל בשבת וכדאיתא בחידושי הר"ן ריש פ"ב דיומא וטור או"ח תקפ"ח וכן דעת הר"ף כי בבית דין קבוע מותר לתקוע בר"ה שחל להיות בשבת, והר"ה והרא"ש כתבו שהרי"ף אף עשה מעשה ותקע בר"ה שחל בשבת. וכבר השיג עליו הר"ה והרא"ש ונפסקה ההלכה בשו"ע (סי' תקפח) שאין תוקעין בשופר וכדברי בעל שבלי הלקט ובכל מקומות ישראל מנהג פשוט שלא לתקוע בר"ה שחל בשבת. ולאחרונה עורר רע"י שליזינגר לתקוע, אולם לבסוף נמנעו הרבנים להצטרף אליו כיון שהוא נגד מנהג ישראל ורבותינו הפוסקים.

חידה. מי נכתב פסק דינו בעשי"ת?

תשובה. בשמואל כתיב ויגף ה' את נבל שנפסק דינו בעשרת ימי תשובה ומת. דהיינו שהיה רשע גמור ומ"מ האריך לו הקב"ה אף ונתן לו עשרת ימי תשובה לחזור בתשובה, וכיון שלא חזר נפסק אז דינו.

חידה. היכן מצינו בתנ"ך שראש השנה נקרא יום טוב?

תשובה. בשו"ע סימן תקצ"ז ובמ"ב מהמרדכי ראש השנה (סי' תשא) איתא אוכלים ושותים ושמחים, ר"ל, אף שהוא יום הדין, מכל מקום מצוה של ושמחת בחגך שייך גם בו, שגם הוא בכלל חג כדכתיב תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיגו, ובשמואל א (כה, ח) כתיב כי על יום טוב באנו, דהיינו על ראש השנה וכמו שפירש"י. ועוד כתיב בנחמיה אכלו משמנים וגו' כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי

חדות ה' היא מעוזכם, דקאי על ראש השנה, וכתבו תוס' בביצה טו דהיינו משום שמחת יום טוב.

חידה. איזה גמילות חסד אין עושין בראש השנה וביורה"כ, ומדוע ?

תשובה. חסד של קבורת מת איתא בגמרא דביום ראשון של ראש השנה יתעסקו בו עממין, וביום שני יתעסקו בו ישראל. ואנו מחמירין שגם ביום שני יתעסקו בו עממין.

חידה. כתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, כמה ארכו של השופר?

תשובה. שיעור ארכו של השופר הוא כמש"כ בשו"ע ומ"ב ובה"ל דצריך שיהא לפחות טפח אחד מרווח, לפי שבאורך זה של השופר יכול אדם בגודל בינוני להחזיק אותו בכף ידו וייראה לכאן ולכאן. וברבבות אפרים (ח"ד סי' קמד) כתב ע"פ עמק ברכה שנכון להחמיר ששיעור ארכו של השופר יהא קרוב לשלשה טפחים.

חידה. היכי תמצי שיש לפניו שמן ואינו יכול לאוכלו ביו"ט (לא נולד לא איסור"נ לא נוי סוכה)?

תשובה. לדעת המג"א אם זה היה שמן מנר של מצוה שהודלק ביום טוב וכבה שאסור ליהנות ממנו ולאוכלו, הואיל והוקצה למצותו. וראה גם בשער הציון (סי' תקיד סקט"ו) שהביא בשם א"ר בשם אגודה דאם לוקח שמן מן השמן שבנר בשעה שהוא דולק כדי לאכול מותר, דכבוי זה לצורך אוכל נפש הוא, אמנם כתב דמכמה פוסקים ומפירוש רבינו חננאל משמע דאסור.

חידה. מי אמר שראוי לומר כל ראש השנה בבוקר כל מה דעבעד רחמנא לטב עביד, וגם זו לטובה?

תשובה. בהגהות חכמת שלמה סי' תקפ"ג כתב, נראה שיהיה אדם רגיל לומר בראש השנה אחרי תפילת שחרית, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה.

חידה. מהיכן מוכח בתנ"ך שבראש השנה יש להרים קול בתפילה?

תשובה. בשו"ע מבואר שבר"ה ויו"כ יש נוהגים להתפלל בקול רם. וכתב השל"ה (ראש השנה נר מצוה אות יב) ויש הוכחה להרמת קול בר"ה מעובדא דחנה ועלי, דכתיב (שמואל א א, יג) ויחשבה עלי לשכורה. ומקשים העולם ממה נפשך, עלי או חנה אחד מהם עשה שלא כדין. אם עלי עשה כדן שזילזל בחנה, אם כן חנה עשתה נגד הדין, ואם חנה עשתה כדן שלא הרימה קולה, אם כן עלי שלא כדן פגע בכבודה. ומתרגים שזה המעשה היה בראש השנה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ר"ה י"ב) חנה נפקדה בראש השנה. ועלי היה סובר שהיא מתפללת תפילת ראש השנה, על כן גער בה מה שלא השמיעה את קולה, כי בראש השנה וביום כפורים משמיעים קול בתפילה. אבל האמת, חנה לא היתה אז מתפללת תפלת ראש השנה, רק התפללה בצרכיה, דהיינו שיהיו לה בנים ובתפילה זו לא שייך שתשמיע קולה, כי אין הדברים נאמרים להשמיע קול בתפילות ראש השנה ויום כפורים, רק התפלה המסורה לרבים, דבקאי בהו ולא מטעו מהדדי, נמצא צדקו שניהם. ומזה התירוץ היה מוכח דטוב להשמיע קול בתפילות ראש השנה ויום כפורים.

דקדוקי נוסח התפילה בעניני ראש השנה

ותקבל ברחמים וברצון

שאלה. לכאורה צריך ביאור מהי כוונת הפייטן ותקבל ברחמים וברצון סדר שופרותנו, דלכאורה אם השי"ת מקבלם למה זה לא מספיק ולמה צריך להוסיף ולבקש ברחמים וברצון?

תשובה. הגר"א בסידורו מבאר כי אנו מתפללים חוס מצד החומר ואתה יוצרנו, וגם רחם עלינו מצד שדבקה לארץ בטננו - וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. והוסיף ברחמים כי כאב את בן ירצה לעשות רצון בניו מה שלא בקשו מהאב כי צרכנו מרובים, לכן תקבל מה שהתפללנו לפניך ותרצה אותנו כפי שידעת כל רצוננו. ובחשוקי חמד (עמ"ס ר"ה ד ע"א) ביאר שהוסיף ברחמים לומר שלא ישליכם לכלב, כדאיתא בזוהר שבבית שני שלא היו מרוצים לפניו, היו רואים אש רבוץ ככלב, וידעו שהקרבת לא נתקבל ברצון. אלא מבקשים שיקבלם ברחמים וברצון.

בהתימה הברכה שומע קול שופר ומאזין תרועה. יש לעיין מדוע על שופר נאמר לשון שמיעה, ועל תרועה לשון האזנה.

תשובה. מה שאומרים על שופר לשון שמיעה ועל תרועה לשון האזנה, עמד בזה הפמ"ג או"ח תקצ"ב, וכתב לבאר ש"תקיעה" שהוא קול פשוט, זה רמז על מי שהוא היה מאז ומעולם צדיק, אבל "תרועה" זה רמז למי שהוא בעל תשובה, ועל כן לבו נשבר [ולכן גם זה תרועה, שהקולות מפסיקים ומתחילים כל העת, רמז למי ששב ונופל ושב], ולכן לגבי "שופר" אמר לשון שמיעה, שהוא מרחוק, אבל על תרועה אמר לשון האזנה, שהוא מקרוב, כמו שנאמר האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. והטעם כי ה' קרוב לנשברי לב, ומאזין מקרוב לשוועתו של שבור הלב ובעל התשובה.

בנוסח הייה רצון. שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, יש להבין; מהו כפל הלשון טובה ומתוקה.

תשובה. כל מה שהשם עושה הכל לטובה הוא שנה טובה ומתוקה, כי טובה לבד אינו די, כי אף על דבר רע צ"ל: גם זו לטובה, לכן

מוסיפים מתוקה, שתהא טובה באמת... והרי יש פעמים שצריך להאמין ואין זוכים להרגישו ועל זה אנו מתפללים שיהיה מתוך מתיקות שנרגיש זאת ג"כ.

ועד"ז יש לבאר, כי לעתים יתכן שאדם מקבל דבר טוב, אבל השימוש בו נעשה באופן לא ראוי, ואינו טוב לו. דרך משל, לעינינו אם אדם מתעשר, יש בזה ברכה, והלא אנו מבקשים ע"ז בברכת החודש "חיים שיש בהם עושר וכבוד", ואעפ"כ אמר שלמה המלך יש עושר שמור לבעליו לרעתו. וכלפי זה אנו מבקשים שתהיה זו שנה טובה, עם בשורות טובות ומילי דמיטב, אבל גם שהטוב הזה יהיה "מתוק", שיהיה בו שימוש נכון, ראוי וטוב.

החתם סופר אומר שיש צדיקים העובד השם מטוב כשמרגיש שעשה לו טובה ויש צדיקים המתפללים מתוך מתיקות ועל זה אנו מתפללים

בנוסה הרבש"ע קודם שחרית. ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך, יש להבין מהו ההבדל בין ארצך לנחלתך.

תשובה. במכילתא (בשלח טו) ארבעה נקראו נחלה כו', ואחד מהם הוא בית המקדש. ולפ"ז יש לבאר דהכוונה היא לבית המקדש, בשונה מארצך שהכוונה לא"י, ועירך שהכוונה לירושלים.

בהוספה דברכת מחיה מתים. זוכר יצוריו לחיים ברחמים, על איזה יצורים מדובר, אם על אנשים היה צריך לומר זוכר אותנו?

תשובה. א} כתב בשו"ת תורה לשמה בשם האר"י ז"ל הרי הוא שבח שזוכר הנשמות העתידין לחזור בגלגול בעולם הזה וזהו היצור. וכבר כתב כן רבי חיים ויטאל בפרי עץ חיים שער ראש השנה פ"ו, כתב כי בראש השנה יש דין גלגולי נשמות [על נשמות אם צריכים לרדת לגלגול או לא, וכדו'], וכאמור מי לא נפקד כהיום הזה, שגם נשמות מכמה דורות נפקדים שוב, וכלפי זה אומרים "זוכר יצוריו" ולא "זוכר אותנו", כי הכוונה על כל הנשמות, שהם יצוריו של ה'.

ב יש אומרים דהיינו המתים שנדנים ואפילו שכבר מתו ואינם יכולים לקיים מצוות אבל אם בניו מקיימים מצוות וזהו מחינוכו שחינכם ניתוסף לו הזכותים וכן חס ושלום להיפך.

באין מליץ יושר. תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט המלך המשפט, מה השייכות בין שני הדברים הללו שתגיד ליעקב וגו' שלכן וצדקנו במשפט, וגם מדוע שאין מליץ יושר לכן יצדיק אותנו.

תשובה. אומר הבני יששכר, באין מליץ יושר מול מגיד פשע טענות המקטרג כנגד ישראל אמיתיות וחזקות וכנגדן אין מי שימליץ דברי מליצה על ישראל, ובמה איפוא יצדקו לפניו בדין, על כן אנו פונים להשי"ת אתה השי"ת בעצמך תגיד ותשמיע למקטרגים הטענה ליעקב, עבור ישראל ומהי דבר חוק ומשפט שישראל מקיימים החוקים בלי טעם וכנגד זה השי"ת נהג עמם מדה כנגד מדה ומזכה אותם בדין בלי טעם, ואז יוצדקנו במשפט נצא זכאים בדין למרות שהשי"ת הוא המלך המשפט ומלך במשפט יעמיד ארץ ואינו נהג בדרך של ויתור אלא שכיון שהנהגה זו של מדה כנגד מדה היא הנהגת אמת ויושר על כן אין כאן שום ויתור ועיוות הדין אלא זהו משפט צדק ויושר וצדקנו במשפט.

ולפי"ז אמר האדמו"ר מאזורוב בעל האש דת, עולה יפה מנהגו של המהרי"ל לומר בנשימה אחת וצדקנו במשפט המלך המשפט האוחז ביד מדת משפט בא הדבר לרמז על האמור שאף שהוא ית' מלך המשפט' הרי שבידו מדת המשפט ללמד זכות במשפט במדה כנגד מדה' כפי הנהגתם של ישראל.

"כי יודע הוא שחילולי היו שמים ליצם כמעט מתחילים להנחם ממעשיהם והייתה החרטה הולכת ומתגברת בהם, עד שהיו עוזבים החטא לגמרי". (מסילת גרים פרק ב')

מאמר זה נערך על פי קונטרס 'סדר קיום מצוות עשה דתשובה' בשפה ברורה ושווה לכל נפש. על ידי קבוצת בעלי ניסיון בישיבת מיר, שעבדו בדרך זו במשך תקופה ארוכה וראו כי טוב.

עצות מעשיות לעשיית תשובה: א

בכל שנה, בבוא אלול והימים הנוראים, אנו ניגשים לעשות תשובה. ובשנה לאחר מכן-שוב נגשים לעשות תשובה, על אותם עניינים בדיוק... איך קורה הדבר? מדוע למרות הרצון האמיתי וההשתדלות הכנה איננו מצליחים במשימה?

מצוות התשובה אמורה הייתה קלה ופשוטה לביצוע, כמו שכתב הרמב"ן בפ' ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". כי אותו דבר קרוב היינו מצוות התשובה. ומבואר במדרש רבה על מקרא זה שמצווה זו הינה קלה שבקלות כהוצאת דיבור מפיו של אדם.

ואם כך מדוע מצווה זו הינה בלתי אפשרית עבורנו? מדוע למרות שאנו רוצים כל כך להשתנות ולהיות טובים יותר – אנו מגלים בכל שנה ששוב נפלנו באותם בורות מוכרים? טעינו באותם טעויות וביצענו את אותן שגיאות כמו בשנה שעברה?!

מצוות התשובה, בדיוק כמו אתרוג בסוכות ומצה בפסח, הינה חובה גמורה שנתן לנו בורא עולם, וכיוון שברור ומובן לכל בר דעת שלא ייתכן שבורא עולם העניק לנו מצווה שאי אפשר לקיימה, אולי הבעיה היא שפשוט איננו מבינים נכון כיצד עלינו לקיים מצוות התשובה?

ונראה שאכן אנו נוהגים בתמימות מסוימת כשאנו חושבים שהצער שאנו חשים כשאנו מתבוננים על מעשינו בימים הנוראים נקרא בשם 'תשובה'. וכך מובא בלקט רשימות-אלול, ממרן המשגיח דליקוד זצוק"ל (עמ' קד): "אנשים טועים טעות גדולה בעניין התשובה, וסוברים שהעיקר הוא חלק הסור מרע, ועומדים ומתוודים, ודופקים על חטא, ולצערנו נשארים עם דפיקה בלבד, ולא יודעים שהעיקר הוא חלק העשה טוב, שעל ידו ניתן להתרומם ולהתקדם".

מובן מדבריו אלו של המשגיח ר' נתן מאיר ווכטפויגל כי חלק אינטגרלי מן התשובה הינו עשיית הטוב! צער וחרטה הינם שלב התשובה הראשון רק כאשר מדובר על חטא חד פעמי ויוצא דופן, כאשר מדובר על חטא שמתרחש לעיתים קרובות הצעד הראשון אינו צער וגם לא חרטה, אלא יצירת שינוי כמו שמביא הרבינו יונה (שער א' אות ו'): "...אבל הרוצה לשוב בחטא שאינו דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה היא לעזוב דרכיו" – דהיינו לשנות את הרגליו.

המשגיח מליקוד אף הביא שם (בעמוד קט) יסוד מרבנו ירוחם ליבוביץ ממיר שכל השנה אפי' שהאדם נכשל, צריך לחשוב הלאה על העתיד ולהתקדם, ולא לחשוב על העבר. רק יום אחד בשנה, מותר לאדם לחשוב על העבר, ביום הכיפורים, וביום זה מותר, רק מחמת החידוש של התשובה, אבל המהלך כל השנה הוא, להמשיך הלאה ולהתקדם.

וכאן שואל הבן: איך ניתן לשנות הרגלים? והרי זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות מזה שמונה עשרה, עשרים ושמונה, שלושים ושמונה או שישים ושמונה שנים-ולא מצליח! ובכן, מסתבר שאפשר לשנות הרגלים ולתקן מידות קשות, ונזכור – שינוי זה לא אמור להיות קשה, שהרי למדנו וידענו שעל פי דברי חז"ל מצוות התשובה הינה מצווה קלה ופשוטה לביצוע! ואם כך חייבת להיות דרך פשוטה וקלה שתאפשר לנו ליצור בחיינו שינוי ולשמר אותו לאורך השנה כולה.

דפים אלו באו לפרוס לפניכם בס"ד תוכנית מסודרת, פשוטה וברורה ליצירת השינוי המיוחל. דרך זו מיושמת בשנים האחרונות אצל קבוצות רבות הן אצל אברכים והן אצל נשים שמבצעים ביחידים, חברות או קבוצות, את התוכנית התשובה הזאת, בכל השנה כולה, ורואים בס"ד תוצאות נפלאות, בהתקדמות מתמדת בכל חלקי עבודת ה'. אין זו דרך חדשה, אלא רק צורת הגשה חדשה ויצירת סדר המאפשר לשלוט על תהליך התשובה ולשמור עליו במשך השנה כולה.

אם כן- איך משנים הרגלים? איך חוזרים בתשובה?

ראשית כל נשאל: "הרהורי תשובה" מה הם? האם מחשבה כמו "מהיום יותר לא אדבר לשוה"ר" או "מהיום כל התפילות יהיו בכוונה" נחשבת תשובה? אם אנו מבינים שלא ייתכן שהחלטה שאין לה כל סיכוי להתממש נקראת בשם תשובה, מה כן נקרא 'תשובה'?

עד היום ניסינו לעשות תשובה, בשתי דרכים:

דרך א. להתחזק ביראת שמים ובתפילות בימים נוראים- זוהי אכן אחת העצות להינצל ביום הדין, אולם זו אינה תשובה! בימים אלו הקב"ה קרוב אלינו, ומוכן ברחמי לנשוא אותנו על פי מדרגתנו בשעת הדין. ולכן, יעצו חז"ל לאדם להתחזק ואפילו באופן זמני בעניינים הדורשים תיקון. כך לדוגמה נפסק בשו"ע שאפילו אדם אוכל בכל השנה "פת פלטר" בימים אלו לא יאכל לחם זה.

בנוסף ההתחזקות הזמנית, מנערת אותנו, ומבהירה לנו שאנו יכולים להשתנות מהמצב הירוד של כל השנה. בעצם השינוי אנו מצהירים שמצב זה אינו חלק בלתי נפרד מאתנו, אנחנו מסוגלים ליותר! אבל, כמו שאמרנו בראשית דברינו, זו אינה תשובה. זו אינה הדרך שבסיומה יוכל יודע תעלומות להעיד עלינו שלא נשוב לעולם לעונותינו הראשונים... האם רק כאלה שלא זכו להיוולד בעולם התורה והקדושה יכולים לשנות את חייהם באופן ברור וחד משמעי ועלינו נגזר להתקדם בצעדי צב, להאבק שנים על עניינים פעוטים ולא להצליח לבצע בחיינו מהפך של ממש? השאלה הנשאלת היא: איך מגיעים למצב בו נזכה לתשובה שלמה ולא רק לחלקיק תשובה?

דרך ב. מקבלים קבלה- עצה נוספת שנתנה לנו הינה לקבל עלינו קבלה קטנה אחת שתיתן לנו 'אחיזה' כלשהי בעולם השווה. על ידי שינוי קטן זה נצאיר כי אנו רוצים לשוב בתשובה שלמה, ובזכות כך נזכה אי"ה לגמר חתימה טובה.

(1) ע"פ אגרות הגר"ס מעובד למציאות ימינו-מאמר זה היה לעיני הגר"צ רבי משה אהרון ברורמן שליט"א מחבר ביאור תשובת ישראל על אגרות הגר"ס והאיר בו את הארותיו.

לעיני א"מ רבי **אברהם** בן ר' שלמה זצ"ל – נלב"ע י"ג אדר תשס"ו. ולע"נ ר' יצחק אלטער אלעזר בן בנימין יחזקאל ז"ל – נלב"ע י"ז חשוון תשע"ז

כתבה נרחבת אודות סדר קיום מצוות התשובה וסקירת פעילות הקבוצות הפועלות בנושא חשוב זה ממוסף שבת קודש "יתד נאמן" ערב ר"ה תשע"א. ניתן להשיג בדוא"ל: amudeyorl@gmail.com בכל עניי המאמר לפנות לדוא"ל הנ"ל.

המעוניינים להצטרף לקבוצה או לחברותא, וכן המעוניינים בהכוונה והדרכה בהקמת קבוצה ישאירו שם וטל' במסר: 0527169095

ניתן להשיג דף זה: בכל מוקדי קובץ גיליונות, וכן בירושלים בישיבת מיר בנין פרידמן קומה 1- במתקן.

המעוניינים לתרום להפצת עלונים נוספים יפנו לטל הנ"ל. עלות כל גיליון 20 אג' צא וחשוב כמה זיכוי הרבים ניתן לזכות בתרומה קטנה, ועי"ז להיות בכלל מזכה הרבים שאין חטא בא על ידו.

וכך כותב הגר"ס באגרת ז': יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכל הפחות שתהיה איזו קבלה על להבא ביוה"כ, ואין לנו מסחר הנושא פרי רווח כמו לעשות הכנה בלימוד המוסר, ולהתבונן להטיב דרכיו, עד אשר יבוא לאיזה קבלה להבא ביוה"כ, ובכל בחינה קטנה שבקטנות, אשר יכין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכיפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להינצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רווח גדול מזה"

אף שכדברי הגר"ס אין לזלזל בקבלה אחת זה דבר מאוד טוב, ונצרך ליוה"כ, אך הרי קבלה אחת אינה משנה אותנו! האם אפשר בכלל להתקדם בקצב של קבלה אחת לכל שנה!?

התוכנית הייתה למראה עיניהם של מחנכים רבים ושמענו מהרה"צ ר' משה אהרון ברוורמן שליט"א – מחבר ספר "תשובות ישראל" על אגרות הגר"ס – שתוכנית חשובה זו היא ממש כוונת ר' ישראל סלנטר באיגרותיו (איגרת ו' ואיגרת ח') לעשיית תשובה בבחינת הקלות.

וכך כותב הגר"ס באגרת ח': "מה מאוד עתיקין הדברים בעשיית, למצוא בהם דרך מעט ויסוד ראשי ואבן פינה לתשובה, לעזיבת החטא בעיקר בדברים שבני אדם רגילים להכשל בהם, ועזיבתם קשה מאוד. כי אחר שיתבונן האדם בכישלונות מעשיו, וימצא כי רובם הגדול המה קלות ביותר לקיימם, א"כ נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותו בגדר הקלות לפניו, אשר למין בפ"ע יחשב ובוז יינזר כמעט מרוב עוונותיו בנקל, כי מידת העונש ואיכות העונש גודלת בהיותן מהקלות, עכ"ד בשינוי לשון קצת.

ולאחר שרבים רבים ניסו ליישם את התהליך בשטח וזכו לחולל שינוי של ממש בחייהם, היא מוגשת לכם, בצורה מסודרת, המאפשרת ליהודי הרוצה בשינוי הצלחה לבצעו בקלות בס"ד.

מה עושים – סדר התוכנית המעשית.

תכנית זו מורכבת מארבעה שלבים עיקריים.
(הערה: ניתן גם להתחיל מהשלב השלישי, שם עיקר התועלת למעשה, שלבים א' וב' הם לתוספת בקיום המצווה)

השלב הראשון – מתבצע בימי אלול/עשי"ת, או בעת התעוררות אחרת.

זהו הזמן להתבונן במעשינו- כשאנו מתבוננים על מעשינו (ובלשון חכמים: עורכים חשבון נפש) אנו מוצאים עניינים רבים שברצוננו לתקן ולשפר, ואם נעבור על סדר היום (והשבוע) שלנו בצורה מסודרת, ודאי תתפח הרשימה עוד יותר (ניתן להיעזר בווידיאו השלם).

אולם, ישנה בעיה מסוימת: גם לאחר שעברנו על מעשינו וגילינו כמה רבים הנושאים שברצוננו לתקן, שבוע או שבועיים לאחר מכן כבר קשה לנו להיזכר בכל העניינים שגרמו לנו לנקיפות מצפון בעשרת ימי תשובה... כיוון שכן, אדם חכם מקדים רפואה למכה! ומתהליך חשבון הנפש והתבוננות הפנימית, אנו פונים לשלב נוסף:

השלב השני – הכנת רשימה כתובה

ברשימה זו נכתוב את כל העניינים שרצינו לתקן, ונציין ליד העניין שברצוננו לתקן (לדוגמא: הימנעות מלשון הרע) גם את הצעד המעשי הראשון בו נתחיל את מלאכת התיקון. (למשל לא להתקשר לפלוני בזמן שאני כועס ונרגז כדי שלא להשמיע באוזניו מי הרגז אותי ומי הכעיס אותי)

אין טעם לכתוב ברשימה משימות גדולות מידי, שסביר להניח שאכשל בהם מיד לאחר שתפוג התעוררות הראשונית (למשל: לעולם לא אשוחח עם פלוני) וגם לא משימות שכבר הוכח שהן אינן יוצרות אצלי את השינוי המיוחל. זהו המקום הנכון לזכור את דברי רבי ישראל סלנטר האומר באגרת ו':

"ויבוא לבחינת בעל תשובה ביום הכיפורים לכל הפחות בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות ובוז הבא לטהר יסיעהו הקב"ה לילך מדרגה לדרגה גם בבחינת הכבדות".

מבואר בדבריו כי התשובה היא כסולם, היא הסולם שעל ידו ניתן לשוב מן החטא כולו, וכמו בסולם – גם בתהליך התשובה לא ניתן לדלג על שלבים. כשאי אפשר לשוב מהחטא כולו בבת אחת, ובמצבים שכאלה הדרישה מן האדם אינה לבחור את הדברים הקשים ולשנות אותם באופן מידי. משמים מצפים ממנו להשתנות דווקא בדברים הקלים ודווקא עליהם על הפרטים אותם יכול האדם לשנות ללא מאמץ מיוחד- גדולה יותר התביעה, היות והיה לו קל לעשותם.

הכנת רשימה זו דורשת עבודה רבה, אבל בסיום המלאכה יהיה בידכם אוצר, רשימת העניינים שברצונכם לשפר במשך השנה הקרובה, כולל הדרכים המעשיות לשינוי!

מובן מאליו שאין שום תועלת ברשימה שאיש אינו מסתכל בה, ולכן כבר עכשיו, מיד לאחר סיום הכנת הרשימה מומלץ לבצע שני דברים:

- להכין לה העתק שיישמר במקום בטוח.
- להחליט לעיין בה בכל תקופת זמן (מומלץ ערב ראש חודש, שגם הוא זמן מסוגל ומיוחד לתשובה)

מומלץ מאוד ליצור לעצמנו סימן (כמו רישום בלוח השנה) שיזכיר לנו לעיין ברשימה ביום המתאים.

וכאן הגענו לשלב השלישי: התמקדות מעשית

כאמור לעיל ניתן לדלג על שלבים א' וב'. ולכן, מי שלא עשה את שלב א' וב' ואין לו רשימת משימות בידו יבחר לו משימה מתוך סדר יומו מומלץ בדברים עיקריים (בתורה, תפילה, בין אדם לחברו) או בדברים שמרגיש רצון עז להתקדם בהם ולשפרם.

בכל ערב ראש חודש, שהוא כאמור זמן המיועד לתשובה, נמצא לעצמנו פרק זמן לפתוח את הרשימה, לעבור עליה ולבחור מתוכה מספר תחומים ומשימות שאנו רוצים לתקן ולשנות. (מומלץ לבחור בכל פעם מספר מצומצם של משימות, ורק לאחר משימות אלו יוטמעו אצלנו והעמידה בהן תהפוך לנו לטבע, נוכל להגדיל את תחומי ההתמקדות).

- כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות שלנו, כדאי להשים לב לכך שהעבודה המעשית שנדרשת מאתנו מתחלקים לשלושה סוגים: (שלוש טבלאות המצ"ב)
 - ישנם תחומים שמספיק בהם קריאה יום יומית שתזכיר לנו לבצעם. (בטבלת: "תזכירים לקריאה בלבד")
 - ישנם עניינים שנדרשת בהם גם סימון יומי, (בטבלת: "תזכירים לסימון יומי") כך שאם נקרא אותם בכל יום ונסמן סימון קטן של ✓ או ✕ בצד המשימה - נוכל להתקדם גם מבלי לבצע שום מאמץ נוסף.
 - ישנם תחומים שבהם אנו נדרשים לבצע בהם מעקב מעמיק מורכב מכמה שלבי עבודה (טבלת: "העבודה החודשית") להלן נבאר את שלבי העבודה

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות החודשיים שלנו כדאי לבחור משימות משלושת הקבוצות גם יחד. וכדי לא לשכוח במהלך החודש במה אני רוצה להתמקד ועל מה תכננתי לעבוד- **אנו עוברים לשלב הרבעי** שבלעדיו כל התוכנית כולה נידונה לכישלון.

השלב הרביעי: תזכירים ומעקבים יומיים

כמו שכבר ציינו קודם-ישנם תחומים בחיינו שבהם אם רק נזכור שברצוננו להשתנות, גדלים מאוד הסיכויים שגם נצליח בס"ד. וכיוון שאנו הרי רוצים להשתנות, לחזור בתשובה, ולזכות לשנה טובה, וכיוון שכבר הכנו רשימה של עניינים הדורשים שיפור, והחלטנו לבחור בכל ראש חודש כמה סעיפים בהם נתמקד במשך החודש כולו – נותר לנו רק משימה קטנה אחת: להקפיד לקרוא בכל יום את רשימת התזכירים הפרטית שלנו, וכן את רשימת ה"תזכירים לסימון יומי" ולסמן בצידה את קצב ההתקדמות ב ✓ או ✖ או ציון.

זה לא לוקח זמן רב, וכל אחד יכול למצוא את הרגע המתאים לכך. אפשר לאחסן את הרשימה בכיס, בתוך הסידור, לצד הבגדים בארון ובכל מקום זמין אחר. לא נדרשת כאן התעמקות, לא השקעת זמן וגם לא מאמץ. בלי שום טרחה מיוחדת, עצם הרפרוף היומי הזה על רשימת השאיפות שלי והסימון שבצדו מחולל פלאים! עצה זו בעצם מבוארת בשערי תשובה פרק א' אות ח' "וכן ראוי לכל בעל תשובה לקרוא בספר זיכרונותיו בכל יום"

אבל, ישנם גם תחומים בהם נדרש ממני שינוי הדורש ממני מאמץ גדול יותר. עניינים שעלי לאבק כדי להצליח לשנות ולשפר. לתחומים אלו ישנה עצה אחרת שמקורה בדברי מסילת ישרים בפרק ג' במידת הזהירות: מעקב יומי מפורט. (טבלת העבודה החודשית)

טבלת "העבודה החודשית"

המעקב היומי הוא תהליך של בדיקה עצמית הכולל שלוש שאלות:

1. כיצד עמדתי היום בתחום שבו אני רוצה לחזק? איזה ציון מגיע לי?
2. במה הצלחתי היום במיוחד ולמה?
3. במה נכשלתי היום? למה?

נשים לב לנקודה חשובה: כשאנו שואלים את עצמנו במה הצלחתי או נכשלתי היום – לא נתמקד במחשבה על הכישלונות או ההצלחות, אלא ננסה להבין מה גרם לנו להצליח או להיכשל בביצוע משימה מסוימת. הניסיון הוכיח שאם אנו מבררים עם עצמנו את סיבת ההצלחה או הכישלון, אנו יכולים להתמודד עם בעיות שקודם נראו בלתי עבירות.

העבודה החודשית מתפרסת על פני כמה שלבים:

השלב הראשון-אבחון:

בשלב זה אנו עושים בירור מקיף על המתרחש לדוגמא: במעקב אחר ניצול הזמן בלימוד התורה נרשום : כמה זמן למדתי בפועל? מה היו הגורמים המפריעים ? וכן להפך מה היו גורמי ההצלחה. בירור מקיף זה יגלה בפנינו תוך מספר ימים את נקודות התורפה שבלימודינו, ואת נקודות ההצלחה שאנו יכולים להגיע. את מסקנות האבחון נרשום במשבצת ה"מסקנה" ואז נתקדם לשלב נוסף: שלב ה"התמקדות"

השלב השני- "התמקדות"

בשלב ה"התמקדות" נמקד את המעקב במעקב כללי למעקב פרטני: האם מיגרתי את נקודות התורפה, ולמה? או, האם עודדתי את נקודות ההצלחה, ולמה? ומה עוד ניתן לעשות בכדי להגיע לתוצאה טובה יותר וכו'. כעבור מספר ימי מעקב ממקודם, נגלה שע"י המעקב ותשומת לב נפתרו בעיות רבות שבאו אך ורק מתוך הרגל וחוסר שימת לב, אך עדין יתגלו מחסומים שיש בהם קשיים של ממש להתגבר עליהם ולתקנם נציין אותם במשבצת המסקנה ונעבור לשלב הבא- שלב ה"חיזוקים".

השלב שלישי –שלב ה"חיזוקים"

בשלב זה נצטרך למצוא תחבולות ועצות, לפעמים יעזרו קנסות או תמריצים, וכמובן לימוד המוסר יוכל לתת כח להתגברות ולהצלחה. בשלב זה שאנו בסיומה של העבודה נוכל להבחין שגילנו כמעט את כל ה"בחינות הקלות" שהיו לנו בתחום העבודה החודשית שעליה עבדנו. מה שנותר לנו זה רק עוד כמה ימי התרגלות והדרך סלולה כבר לעבור לתחומי עבודה חדשים.

עצה: בכדי שלא נאבד כעבור זמן את ההישגים שהישגנו נכתוב משפט מסכם על הישגינו בטבלת "תזכירים לקריאה".

סיכום התכנית בקצרה והוראות למילוי הטבלאות

1. כדי להצליח לעשות תשובה אמיתית – עלינו לעסוק בשינוי הרגלים.
2. שינוי ההרגלים מתחיל מעבודה על תחומיים מעשיים ואפשריים, אותם מכנה ר' ישראל סלנטר 'בחינות הקלות'.
3. על ידי הכנת רשימה כללית של עניינים עליהם אני רוצה לעבוד בשנה הקרובה בצירוף פירוט מעשי נפתח לפני פתח לשינוי אמיתי.
4. בכל ערב ראש חודש בוחרים מן הרשימה מספר תחומים עליהם רוצים לעבוד, ומכינים רשימה קטנה שתהווה את 'רשימת העבודה שלי' לחודש זה. (טבלת עקרי הרשימה השנתית ורעיונות חדשים)
5. בכל ערב קוראים ומסמנים את רשימת התזכורות שהכנתי לעצמי, וכן מבצעים מעקב יומי מפורט אחר ההצלחות והכישלונות בתחומים שבחרתי ובודקים מדוע הצלחתי או נכשלתי.
6. לאחר שמצליחים לזהות ולמצוא את הגורמים המעודדים הצלחות- מחפשים ומוציאים בס"ד דרך להגביר את התדירות בה יופיעו בחיינו אותם גורמים חיוביים.
7. לאחר מכן יש להתחיל מעקב חדש וממוקד יותר על המסקנות שהתבררו בשבוע הקודם.
8. חשוב מאוד! בכדי שנצליח למגר מהשורש נקודות שליליות וכן כדי לחזק את הרצון בנקודות ההצלחה יש למקד את לימוד המוסר בנושא שבו אנו עוסקים או בחיזוק כללי ביראת שמיים ולמקדו על חיזוקים אלו. לימוד המוסר ומאמרי חז"ל משנים את צורת העבודה מעבודה חיצונית לעבודה פנימית ושורשית בנפש האדם.
9. חיזוק לתוכנית זו ע"י קבוצה תומכת או חברותא שיבררו זה אצל זה האם עמדו במילוי היומי ויתנו דברי חיזוק ועצות זה לזה, הניסיון מוכיח שללא תמיכה חברתית קשה להחזיק מעמד זמן רב.
10. נקבל על עצמנו ביו"כ קבלה לעתיד כמו שפסק הרמב"ם: "שלא נשוב בדרך הזה עוד" וזאת ע"י שנקדיש 5 דקות ביום לצורך מלוי דף המעקב ו15 ד' בשבוע לצורך התכנסות השבועית ובה כל ההצלחה שתהיה לנו במהלך השנה יהיה בכלל קבלה על העתיד שנעשתה ביו"כ.

עיקרי הרשימה השנתית

ורעיונות חדשים

תזכירים לקריאה יומית

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

תזכירים לסימון יומי	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
1																														
2																														
3																														
4																														
5																														
6																														

העבודה החודשית:

אבחון, התמקדות וחזוקים.

שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____		שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____	
יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון
א				א				א			
ב				ב				ב			
ג				ג				ג			
ד				ד				ד			
ה				ה				ה			
ו				ו				ו			
ז				ז				ז			
מסקנה				מסקנה				מסקנה			

שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____		שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____	
יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון
א				א				א			
ב				ב				ב			
ג				ג				ג			
ד				ד				ד			
ה				ה				ה			
ו				ו				ו			
ז				ז				ז			
מסקנה				מסקנה				מסקנה			

ומבשרך לא תתעלם

הרהורים ופשפוש במעשים, מזווית בלתי מוכרת

ויהי לתקופת השנה. ימי הרחמים בעיצומם, וימי הדין ממשמשים בעקבותיהם - וישראל עם קדושים מפשפשים במעשיהם.

ואם כל יהודי כשר שבישראל בחזקת עושה תשובה בימים אלו, הרי בני התורה, שאדניהם הרוחניים נוצקו על יסודות ה"אלול" - שרויים באטמוספירה רוחנית אחרת לגמרי. ומנסים שוב ושוב לרדת לעומק חשבון נפשם, ולפתוח את השער לדודם, המתחנן ובא: פתחי לי, אחותי רעייתי, יונתי תמתי.

*

חשבון נפש מחולק, בבסיסו, לשני חלקים עיקריים, אותם מכנים חז"ל, לפי הסברו של ה"מסילת ישרים" (בפרק ג'): "פשפוש" ו"משמוש". "פשפוש" הוא חיפוש המעשים הלא טובים וביעורם, ו"משמוש" הוא הבדיקה במעשים הטובים, האם הם מושלמים, האם יש בהם חלק בלתי רצוי. "כממשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי - כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה, עד שישאר זך ונקי".

מטבע הדברים, עולם הזוך והטהור של בני התורה, מצריך הרבה יותר מן ה"משמוש" מאשר מה"פשפוש". כותב השורות ירשה לעצמו, בדחילו ורחימו, להצביע על נקודה אחת, שאולי אינה מדוברת דיה.

*

אחד מהדברים המופלאים שבעולמם של בני התורה אברכי הכוללים, הוא מעשה הצדקה. כל גבאי צדקה יודע שאחד המקומות האטרקטיביים ביותר לזיכוי הרבים במצוות צדקה, הוא דווקא אצל אלו שלכאורה אין להם - אצל אברכי הכוללים. בהיכלי הכוללים, יודע כל גבאי מנוסה, הוא יתקבל לא רק בסבר פנים יפות, אלא גם בנתינות הגונות. איך? אל תשאלו שאלות. אברכים!

אבל היום אעמוד כאן כנציגם הבלתי קרוא ובלתי מוסמך, של אלו שאין להם גבאי צדקה ולא תולים עבורם מודעות ברחובות. צדקה שאין לה ארגונים, אין לה סגולות ואין לה הבטחות, לא יחתמו עבודה שטרי ישועות או קושאנים של דונמים.

בא ונודה, ידידי הקורא: הסתקרנת.

*

בניגוד למה שהובן מדברי, אתה מכיר אותו טוב מאוד, את אותו יהודי יקר שזקוק לעזרתך. הוא גם עשה לך הרבה טובות. אוהו. האמת, אתם גם "משפחה" קצת. --- השווער שלך.

כן כן. חמיר, אבי רעייתך, או בכל שפה שתבחר.

*

מנין לי שהוא צריך, אתה שואל.

אז האמת שאין לי ידיעה ספציפית על השווער שלך. אבל כן יש לי ידיעה כללית על אחרים. על "שווערים דעלמא". כלומר - אני יודע בפרטיות על המון שווערים שקורסים תחת הנטל הכלכלי. אבל יותר חשוב מידיעת הפרטים, אני יודע את ה כ ל ל.

בא ונעשה ביחד חשבון. אברך. או ר"מ. או שכיר. או עצמאי. שנתנו כך וכך מאות אלפי שקלים חדשים כפול כך וכך בנות, כמנהג גובראין יהודאין. וזה על הדירה. וזה מלבד הוצאות חתונה, ומלבד הסכום לבנים שיח'. ומלבד אלו שבאים בתור. ומלבד ומלבד ומלבד.

ומכיוון שמפעל הפיס מנפק מידי שנה כמות צנועה ביותר של מליונרים, לכן גם אם כ ל הזוכים בו הם בני התורה שמחתנים ילדים - נשארו עוד עשרות אלפים שלא זכו...

*

עכשיו הגיע היצר הרע ואומר: "בטחון". "לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם". ה' זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, התקצר ידו מלתת לתלמידי חכמים שמחתנים את בנותיהם לתלמידים חכמים? וכי בצנצנת המן שנשארה לדורי דורות, אין סעיף "דיוור לחתנים"?

אז באמת שלום עליך, ר' יצר הרע, אבל זה טריק כל כך נמוך: "בטחון" על צורך של השני? איזה ניצול ציני ומכוער, לעשות את התורה קרדום לאכזריות ורשעות. כלך לך, אדון יצר. "אלול" הוא לא הזמן המתאים לבדיחות כאלו. צאתכם לשלום, אדוני. לא באמת חשבת שבאלול נסכים 'לאכול' כאלו 'לוקשים'.

*

אני מדבר לבני תורה. לכן אני בטוח שאני לא צריך לכתוב טיפה אחת של שכנוע או נימוקים למה השווער, זה שטרח וגידל את נו"ב שתחי', וצבי ואוסיף על מתנתא דא עוד כך וכך מאות אלפי שקלים לדירה נאה, נמצא בתחילת הרשימה של אלו שאנו חייבים לעזור להם. ובהפרש ניכר מהאחרים ברשימה.

נכון. הצדקה הזו היא בלי שום "יחסי ציבור". לוחות המודעות לא מלאים בקמפיין לטובת השווער שלך, ולא תקבל שום מגילה עם הבטחות לישועות. אבל אתה בן תורה. שכל ישר מספיק לך. אני בטוח.

*

אני לא נכנס בכלל לכמה הוא נתן לך. והאם זה "כמקובל בשוק", יותר מהמקובל, פחות מהמקובל, והאם הוא נתן בסבר פנים יפות.

הכרת הטוב. לא צריך יותר מזה. בזמנו היית בחור, לא היה לך מושג. היום אתה כבר יודע מה זה נקרא לתת למישהו חמישים שקל, מה זה נקרא לתת מאה שקל, אלף שקל, מאה אלף שקל, ומי מדבר על מאות אלפי שקלים.

*

"אבל אולי הוא בכלל לא רוצה לקבל. ואולי זה לא נעים. ואולי." הכל יכול להיות. אבל על הכל אפשר להתגבר בס"ד. אתה כבר די מכיר אותו, והרבנית שתח' מכירה עוד יותר. תחשבו על הדרך הטובה ביותר.

אני אולי יציע כמה רעיונות קטנים. דבר ראשון צריך לחשוב מי עדיף שיציע (אתה או הרבנית שלך) ולמי עדיף להציע (לשווער או לרבנית שלו). איך יהיה יותר מכובד ומועיל.

כמובן שהמכובד יותר יהיה לתת הצעה ספיציפית מאשר להציג את זה כסתם תמיכה. (כמובן אין מה לדבר אם המשכנתא על הדירה שלכם יורדת ממנו, אז לומר שנוצרה לכם אפשרות כלכלית להשתתף בחלק מהמשכנתא, זה ודאי יהיה הכי מקובל. מי מדבר אם המשכנתא או ההלוואה עוברת דרך החשבון שלכם והשווער נותן לכם הוראת קבע, שבוודאי תוכלו להודיע לו שאתם מבקשים שיוריד מהסכום החודשי. וגם אם לא, אפשר לקחת משהו ספיציפי. לדוגמא אם יש שמחה במשפחה, אפשר לקחת על עצמכם חלק מעלויות השמחה. נניח "השבת שבע ברכות עלינו").

צריך לחשוב האם עדיף להזכיר שזה ממעשרות שלכם, מצד אחד זה מציג את זה כצדקה, מצד שני זה מחדד שזה לא על חשבונכם.

כדאי להזכיר אגב שיש גם נושאים שלא כרוכים בעלות כספית של ממש. אפשר להציע לשווער גם עזרה בדברים אחרים, כמו לקחת בעבורו הלוואה (מגמ"ח או מ"אשראי ברגע" של הבנק) על מנת לעזור לשווער ב"גלגולי מחילות" שהוא עובר. לפעמים הוא צריך ערבות. וכל כיוצא בהם. זה שהוא לא ביקש את זה עד היום, לחלוטין לא אומר שהוא לא צריך.

(לא נעים לי לספר לך, אגב, על חתן שקיבל מחמיו שש מאות אלף מזומן טבין ותקילין, וכשחמיו הסתבך מחובות, מישהו הציע לו לקחת הלוואה מהבנק ולהלוות לשווער שלו, אבל הוא סירב מחשש שבסוף לא יחזירו לו. דהיינו, שהיה לו חשש - חשש! 70,000 מתוך 600,000 יחזירו למי שנתן אותם, ובשביל החשש הזה הוא לא הלווה...) בקיצור תחשוב לבד. ועשית כחכמתך.

ואם, למרבה השמחה והפליאה, יתברר לך שבאמת באמת השווער שלך שייך לאחוזים המזעריים של אלו שזכו במפעל הפיס או במקומות אחרים, והם מחתנים ילדים בלי חובות ולא צריכים עזרה מאף אחד - אז לא יקרה כלום אם השווער שלך ידע שיש לך הכרת הטוב. עצם הידיעה שהחתן והבת הם מכירי טובה, זו לבד מתנה נפלאה - מתנה שמגיע לשווער והשוויגער שלך לקבל, כהכרת טובה...

*

שוין. אם דיברתי שטויות עד עכשיו, אז נא לבטל את דברי, מכאן ולמפרע ולהבא. לא אמרתי כלום. אבל אם לא, ידידי ורעי, אם לא...

אז הרשה לי לבקש לעשות פעולה עכשיו. בפועל. אם זה ימרח - זה ימרח. קבע כבר עכשיו עם עצמך, ועדיף עם הרבנית שתח', לשבת עם החשבונות והמעשרות ולראות איך וכיצד מחזירים טובה בפועל, לאדם היקר הזה שדאג לכם להרבה דברים - וגם לקירות עם גג (גם אם לא לכל הארבע קירות...).

ואם יש לשווער בנים או בנות נוספות שנישאו - אז בוודאי שצריך להוסיף גם אותם לתמונה. וקח לך "טיפ" - אתה לא צריך להתקשר ולהתרים אותם... אם נניח תתקשר לספר להם שהחלטת שאתה חייב לתת סכום חודשי לסייע לשווער, ואתה מבקש מהם הדרכה וסיוע איך להעביר את הכסף הצורה הכי מכובדת - הם בוודאי ישמחו לעזור גם בעצה, ובוודאי שיתחילו לחשוב גם בעצמם - מה האפשרויות שלהם לעזור.

ו.. אתה מכיר בטח את ה"בעל הטורים". "ונתנו" נקרא ישר והפוך. ובעזרת השם בזכות העזרה המכובדת הזו, תזכה אתה לחתן את צאצאך שיח' בקלות ובשמחה.

בהצלחה לכב', וכתובה וחתימה טובה.

נ.ב. בעקבות ההתעוררות שחלה לאחרונה בענין זה, עלתה יוזמה מועילה מאוד בס"ד לסייע לציבור בני התורה בענין נישואי הילדים. התכנית זכתה להמלצתם החמה של ראשי ישיבות מפורסמים, וכן יש ארגונים חשובים נכונים לסייע בקידום העניין, אבל הדבר תלוי במידת ההתעניינות של הציבור, ואינו דומה כח הרבים לכח היחידים.

כי מחכים אנחנו לך

משאות החיזוק בכנס המרומם "כי מחכים אנחנו לך"

מכון תורת הקרבנות - מנחם אב תשפ"א

רבים מלומדי התורה המצפים לישועה, התכנסו בהתרגשות רבה בכינוס "כי מחכים אנחנו לך", שנערך ע"י מכון תורת הקרבנות בישיבת מיר בראשות רבותינו הרבנים הגאונים שליט"א. בכינוס הושמעו דברי חיזוק נלהבים באשר לתפקידנו בשעה זו, להרחיב ולהגביר את ההכנה לבנין בית המקדש, על ידי לימוד וידיעת דיני המקדש והקרבנות, כפי שהורה ודרש מרן החפץ חיים זיע"א.

הרה"ג ר' ניסים כ. שליט"א

אברך אחד יכול לחדש הלכה שלעתיד לבוא אולי יעשו על פיו. כמה אברכים אמרו לי שאחרי שעסקו בבית של הקב"ה, הסתדרו להם דברים בבניין הבית שלהם. כל ת"ח שיכול לברר נושאים שעדיין לא בררו, תהיה זו זכות גדולה שידעו בזכותו את ההלכות. וגם מי שקשה לו להשקיע בזה הרבה אמר ר' משה שטרנבוך שילמד לפחות רבע שעה כל יום כדי להיכנס להלכות האלו. וגם נושא שכבר כתבו עליו חשוב מאד כל אחד שלומד, כי הוא מחדש ומברר יותר. וכל זה מלבד הסגולה הנוראה שהלימוד בקרבנות מכפר לו כאילו הקריב. וכן מה שהח"ח כותב שכפי כמה שהאדם נתן את הלב שלו לקדשים, כך יהיה עליו השפע לעתיד. שמעתי דבר נפלא בשם הרב דב קוק מטבריה, יש אדם שנוסע עם רכב אבל יש מטוס שהוא הרבה יותר מהיר, כך אדם שמבקש על השכינה הוא יהיה בדרגה אחרת לגמרי, ויראה דברים שאחרים לא רואים ולא מבינים. אמרו לי כמה אברכים שעל ידי העסק בקדשים הם התרוממו בקדושה. כשעוסקים בגאולה של השכינה זה מגן מהצרות שיש היום, זה נותן גאולה פרטית לאדם. כמו כן כל אחד שיכול יעזור במשהו קבוע להיות שותף להחזיק את לומדי וכותבי ההלכות, וכך יהיה לו חלק בהקמת בית המקדש ונזכה לגאולה השלימה.

רבים שואלים איפה אני? חסר לי את ההרגשה הזו שאני מחפש את בית המקדש. אמנם יש עדיין הרגשה בעומק של הלב, אבל זה לא זה. צריך לדעת שכל העולם מטריד מאד, יש הרבה נסיונות גם ברוחניות, ושוכחים לפעמים את האמת הפשוטה לבקש את הקב"ה. באופן פשוט בלי דרגות גבוהות, אנחנו רוצים את ירושלים, את בית המקדש. אבל האמת שכל אחד שקצת כואב לו זה גם כן דרגה גדולה. כל מי שהתכנס פה זה אומר שהוא מרגיש. וכמה שמרגישים את החיסרון, בדיוק במקום הזה הקב"ה רוצה שנעבוד אותו.

"תורת הקרבנות" קם לפני שנים עשרה שנה, בהתחלה פתחו כולל ואחרי זה כתבו ספרים והתרחבו עד שהגיעו ללגיונו של מלך. לא חשבו שיהיה כזה דבר שישבו אברכים ויכתבו אליבא דהלכתא עשרות שעות. החפץ חיים אומר אם לא יודעים את ההלכות של בית המקדש אז הוא לא יכול להיבנות. כל מורה הוראה מעמידים אותו אחרי שהוא יודע את ההלכות. איך אנחנו בונים למעשה את בית המקדש, כמו שהחפץ חיים עשרות שנים עמל וטרח שילמדו, וכתב ספרים כדי שידעו את ההלכות. אברך אחד בכינוס בבני ברק אמר לי שהוא מרגיש בלימוד הזה שזו תורה לשמה, כי אין לו מזה כבוד או כסף רק בקשת קירבה לקב"ה.

אנחנו נמצאים ועוסקים בבניינו של עולם, שיבנה בית המקדש. רק נוגעים מעט בהלכות אלו מיד יש שאלות,

הגאון רבי בונים שרייבר שליט"א

כשמכניסים אדם לדין שואלים אותו ציפית לישועה. למה צריך לצפות לישועה, לכאורה כדי שיגמרו הצרות. אמנם בפשטות רואים בסידור לא ככה. יש תפילה על דעת ועל רפואה על פרנסה על תשובה, אם כל הבקשות האלו מתקבלות אפשר לסיים את השמונה עשרה, אבל אחרי זה יש עוד ברכות! זאת אומרת שגם אחרי שהכל מסודר עדיין צריך תקע בשופר ואת צמח

דוד וירושלים. צריך את השראת השכינה, תקוות כל מקווה, לא רק בשביל שלא יהיו בעיות בחיים, אלא זה בעצמו.

על זה הגמ' אומרת כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, תורת עולה כאילו הקריב עולה, ובכל מקום מוקטר מוגש מפרש רש"י שאלו ת"ח העוסקים בקדשים. כלומר הצורה להגיע להשראת השכינה כשבית המקדש עוד לא קיים זה תורת

הקרבנות, זה מה שכתוב. אז כשמחכים להשראת השכינה, אם יש לנו אפשרות היום ואנחנו לא עושים את זה אז התשובה לציפית לישועה היא שלילית. אם העוסק בתורת הקרבנות זה כאילו הקריב לא אמור להיות שאחד ילמד עשרים שנה קדשים ולא ידע הלכה למעשה, צריך ללמוד הלכה למעשה, אנחנו לא יודעים לפסוק אבל עד הלמעשה צריך לדעת.

רש"י מפרש ציפית לישועה זה דברי הנביאים, לא מפורש מה הכוונה. אבל הרס"ג אומר כתוב "גם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי", אם יציאת מצריים שכתובה במילה אחת "דן" כל כך הרבה ניסים נעשו, אז גאולה העתידה שכל כך הרבה נכתב עליה, -נפשנו יודעת מאוד - כותב הרס"ג, אז כמה גדולה תהיה הישועה.

לצפות זה קרבת ה' ובזה צריך מקסימום, והמקביל לזה זה לעסוק בתורת הקרבנות, אז גם בזה צריך מקסימום, אם רוצים שיהיה כאילו הקריב אז צריך להבין הלכה למעשה.

כתוב שכל מצווה שאין לה דורשים עסוק בה ואתה נוטל שכר כנגד כולם, ברוך ה' אכשר דרא ולומדים את כל הש"ס, גם הלכה למעשה, אבל קדשים וטהרות אין כמעט מי שלומד למעשה. פשוט משתלם ליטול כנגד כולם, ונכון שאם כולנו נעסוק אז יהיו הרבה, אבל זה שהביא למת מצווה את החבר'ה קדישא הוא נחשב נגד כולם.

כשלומדים קרבנות כמו שצריך אז יש לך חלק עיקרי מהתורה. יש גם חיוב ונשלמה פרים שפתינו, זו תביעה

יותר גדולה, ישאלו איך מקריבים, זה לא כמו כל הש"ס מברכות ועד עוקצין שגם אותו צריך לדעת, זה מחייב יותר. ללמוד הלכה למעשה אין פירושו לפסוק הלכה למעשה, כלל ישראל לא מחכה לפסק שלך, אבל צריך לדעת ברור מה הצדדים ומה הדין בכל צד.

בודאי כל תוספת חיזוק בזה זה תוספת קדושה בעולם, ויעזרנו ה' שנזכה להיגאל בקרוב.

"כשמחכים להשראת השכינה, אם יש לנו אפשרות היום ואנחנו לא עושים את זה אז התשובה לציפית לישועה היא שלילית. אם העוסק בתורת הקרבנות זה כאילו הקריב לא אמור להיות שאחד ילמד עשרים שנה קדשים ולא ידע הלכה למעשה, צריך ללמוד הלכה למעשה, אנחנו לא יודעים לפסוק אבל עד הלמעשה צריך לדעת"

הרב א. י. שליט"א

מכון 'תורת הקרבנות' נפתח במטרה שכתב החפץ חיים, שאם לא ילמדו את ההלכות-כשייבנה בית המקדש הוא יהיה שמם כמה חודשים כי לא יודעים ויהיו בזיונות גדולים. כולם אומרים שאלוהי הנביא כבר יגיד, אומר החפץ חיים שהוא רק יכריע בספיקות אבל אם ישאלו סתם מה לעשות הוא יגיד היה לכם אלפיים שנה להתכונן. החפץ חיים חוזר בכמה מקומות שהמשיח ואלוהי לא יענו על שאלות. צריך לדעת את הדינים הברורים ולדעת במה יש ספק, בשביל זה נפתח 'תורת הקרבנות', כדי לברר עד ההלכה.

התחילו לפני שנים עשרה שנים לכתוב את ההלכות, וכל כך לוקח שש שנים. יש בערך עוד עשרה כרכים אם כך יקח עוד שישים שנה. ישבו וחילקו את כל הנושאים של בית המקדש, יש מאה שבעים ושתיים

נושאים כללים, וכל נושא מחולק לפרטים, התוכנית היא שכל אברך יקח נושא ויברר אותו עד ההלכה. ילמד את הסוגיא או כמה סוגיות ויברר מה דעת כל הראשונים וגדולי הפוסקים. יש ח"ח יש חזו"א יש חקירות מה הדין בכל מיני מקרים. הוציאו קובץ של 600 עמודים שאברכים לקחו כל אחד נושא אחד. אם יהיו בשנה הקרובה מאה אברכים שילמדו ויעסקו כל אחד בנושא אחד, נגמור השנה בס"ד את כל דיני בית המקדש באופן כללי.

עכשיו זה הכינוס של מוצאי שביעית, שיוכלו להכין את המקום למשיח להגיע. יש גם קו טלפון של 'משמרת המקדש', יש צימאון גדול לדעת, וכל אברך שיברר נושא להלכה יוכל לענות עליו, יש פה אברך שברר נושא של סמיכה והוא עונה בהלכות סמיכה. עוד חוליה בהלכות בית המקדש, כל ההלכות שיעשו בבית המקדש יהיו על פי מה שלמד אברך מכאן. אברך אחד אמר לי שעשר שנים הוא לומד קדשים, ובזכות הטלפונים זה עשה לו מהפך גדול לברר טוב ולדעת למעשה.

נפתח גם קו 'קול מהיכל' עם שיעורים מתומצתים על הלכות בית המקדש. כל אברך שלומד ומברר נושא ישנם שלשה אפשרויות איך לזכות הרבים: א. בכתובת ההלכות. ב. בטלפון יוכלו לשאול אותו שאלות. ג. ויש על ידי שיעור שמוסר ונשאר קיים לתמיד ויכולים לשמוע. ברגע קטן יכול אדם להאיר כזה אור גדול, להפעיל את כל עם ישראל.

בעזרת השם על ידי שנברר את ההלכות הקב"ה יעזור וימחר לגאלינו, ונזכה לבניין בית המקדש ועבודתו.

הגאון ר' נתן רוטמן שליט"א

הגמרא בשבת אומרת ששואלים את האדם ביום הדין ציפית לישועה, שואלים הרי לא מדובר לא על סימן ולא על סעיף אלא על כל המציאות שלו, האם היית מהמצפים לישועה, איפה זה נמצא בארבעה חלקי שו"ע, מה היא התביעה. רש"י אומר ציפית לדברי הנביאים, כלומר שזה יוביל את האדם מול העיניים להמליך את ה' בעולם. "ואשים דברי בפך לנטוע שמים וליסוד ארץ", כל העוסק בתורה לשמה בונה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה, מקדש ה' כוננו ידיך. יש כאן נקודה נפלאה, כמו כח יסודי בחיי האדם שממנו לוקח כח להילחם נגד החושך וההסתר בעולם

מכח הראיה בדברי הנביאים, החפץ חיים כותב למה כותב על לשון הרע, נתתי את ליבי הלא זאת שהחריבה את ביתינו ושרפה את היכלנו ועדיין מרקדת ביננו. ראו בחוש שמה שהחזיק את עם ישראל במשך כל הדורות היה תלוי בזה שהבינו שיש להם ציור אחר לעולם הזה. אני רוצה להגיע למציאות שלנו בדור הזה, אדם מצייר שה' ישוב לציון. אמרתי פעם לנהג מונית שדיבר על הערבים, אתה יודע למה עלה בלב איל הון פלסטיני משכם לבנות עיר שלימה מודרנית מעבר לרמאללה, בניינים עם בתי ספר ופארקים ומקומות תעסוקה, אמר לי לא יודע, אמרתי לו הקב"ה רוצה שברגע אחד יבואו יהודים מכל הארצות ויצטרכו בתים כמו שהיו רגילים, אז מיד הקב"ה יגיד לכל הערבים לצאת, בתים טובים אשר לא בנית, אז מיד הנהג אמר לי אני חייב לראות את היום הזה! זו ציפייה של יהודי פשוט, אבל בן תורה יש לו הרבה מעבר לזה, "תנה בני לבך לי ועיניך דרכי ינצורו" אומר הגר"א הלב נמצא בפנימיות והעיניים רואים את המציאות מבחוץ לפי המצוות, לפי זה אנחנו מבינים שציפית לישועה חז"ל התכוונו לחדש חיוב שלא מובן לכל אחד, לישועתך קיוונו כל היום, שלוש פעמים אומרים כל יום, אז מה שואלים את האדם אם ציפית לישועה, האר"י ז"ל אומר שכשאומרים כי לישועתך קיוונו צריך לצפות לישועה. מה ההבדל בין לקוות ללצפות, לקוות זה בלב כל יהודי שיש לו תקווה עמומה לראות משהו, ציפיה אדם רואה, זה שייך אליו ונוגע אליו, הוא לא יכול להסתפק במשאלת לב בעלמא, אין לו סבלנות הוא מצפה. אז כאן יש הבחנה מה זה לצפות בעינים, עיניך דרכי ינצרו, להיות צופה בכל סדרה ודקדוקיה, לפני שאומרים ותחזינה עינינו צריך לחשוב איך אנחנו רואים את סדר העבודה.

המלבי"ם אומר בנבואת חגי שאמר לו הקב"ה "שאל נא את הכהנים תורה", הוא שאל אותם על טומאה ברביעי בקודש או חמישי בקודש אם יטמא, מבאר המלבי"ם שבפשוטו כמו שכתוב בגמרא כמה צריכים להיות מוכנים בקדשים וטהרות, ולחד מ"ד היה להם בזיון שלא הכינו את עצמם וכן העם הזה וכן מעשיהם לפני טמא, אבל מבאר המלבי"ם חידוש, חגי רצה ללמד אותם למה כשאדם נוגע בקודש אם זה לא נבלע בו לא נהיה קדוש וכשנוגע בטומאה נטמא, רואים שהשייכות אל הטומאה היא יותר קרובה. זו התביעה למה לא מובלע בכם הקדושה בעצמות שלכם כי רק כך תינצלו מהטומאה שמסביב, וודאי שהצורה שאנחנו עוסקים בהלכות קדשים כך נבלע בתוך האדם הסדר

של הקדושה עם כל הקנייני תורה, ובצורה הזו יש לנו שייכות אמיתית אל הקודש.

חז"ל אומרים שכשרואים את הדבר ברור, בזבחים לבד יש שלושים ושש פסולים, מתוך עמל התורה וההלכות

שיוצאות הם מאירות את העיניים לראות את המציאות שאנחנו שייכים והכנו את עצמינו לעבודת המקדש, שלא יאמר עלינו כן הגוי הזה וכן מעשיהם.

יש כאן עוד נקודה שעורר עוד נביא, מלאכי מעורר על טעות גדולה של הכהנים בהקמת בית שני, "הנה מתלאה והפחתם אותו" היו מביאים קרבנות חלשים, הקב"ה אומר להם אם אב אני איה כבודי, יש משהו זה נראה שכל כך הרבה זמן התרגלו בלי מקדש אלא

עבודה של תפילה, אז התרגלו שכל העבודה היא משהו פנימי אז מה זה משנה איך בדיוק נראה הקרבן, הם לא היו שייכים ומחוברים למציאות של העבודה, הנביא אומר להם "בכל מקום מוקטר מוגש לשמי" אתם חושבים שמגיעה לכם תודה שאתם מקריבים קרבנות, "מלך גדול אני ושמי מהולל בגויים" צריך

לחול כל הכבוד שמיי, לא תחללו את שם קדשי נאמר על חסרונות הקרבנות, המחלל את הקדשים אין לו חלק לעולם הבא, להבין שאדם מביא מהכבשים שלו, הרמב"ם אומר בכלל המורא זה שנזהרים בכל

הפרטים, צריכים לתת את הלב איך מכבדים את שמו, לפי זה מבואר נפלא איך חז"ל במנחות מפרשים בכל מקום מוקטר מוגש לשמי, אלו תלמידי חכמים שעוסקים בהלכות עבודה בכל מקום, הנביא אומר להם זה מה שציפיתי ממכם, זו הצורה שצריך להבין איך להתקרב, ק"ו כשאנחנו מדברים היום שבאים להכין איך לעשות את סדרי העבודה, זו הצורה שתהיה לנו קניין בזה ולהעמיד את עצמינו לתכלית שלשמה

נבראנו.

הקב"ה יעזור שנזכה כמו שמבואר שם בגמ' שכל העוסק בתורה בונה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה, כאן רואים איך מעמידים את הפלטרין של מטה, ואז אף מקרב את הגאולה שנאמר לאמר לציון עמי אתה עימי אתה, והשב את העבודה לדביר ביתך.

"כאן יש הבחנה מה זה לצפות בעינים, עיניך דרכי ינצרו, להיות צופה בכל סדרה ודקדוקיה, לפני שאומרים ותחזינה עינינו צריך לחשוב איך אנחנו רואים את סדר העבודה"

בתקופה זו שוקד 'מכון תורת הקרבנות' על תוכנית מיוחדת לצרף מאה אברכים ללגיון של מלך, שיגמרו לסכם להלכה את הנושאים בדיני ביהמ"ק והקרבנות שלא הושלמו (-על פי החוברת 'מפתח נושאים'), ובס"ד על ידם נוכל לסיים לכתוב בשנה הקרובה את כל הדינים.

כמו כן נוכל לצרפם למענה לבירורי הלכה 'משמרת המקדש', באותם נושאים שביררו (מס' הקו: 03-676-2034).

וכן יוכלו למסור שיעורי הלכה על נושאים אלו בקו החדש של מערכת 'קול מהיכל' (בטלפון: 077-211-5136).

ניתן להצטרף לתוכנית בשלוש אפשרויות:

1. סיכום נושא או חלקו להלכה (ניתן לקבל מראי מקומות והכוונה).
2. צירוף אחרים שמתאימים לכתובת נושא.
3. החזקת אברך המוכשר לכתובת נושאים בדיני הקרבנות.

לפרטים: 03-6189607. השארת הודעה: 050-4134645. מייל: t8429433@gmail.com

וכבר כתב מרן החפץ חיים שכאשר אנו עושים מה שביכולתנו, הקב"ה ימהר לגאלנו.

וארטים פרשת נצבים

כט יח. והיה בשמענו את דברי האלה האת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי. תמוה מאוד הרי אם הוא ישמע את הקללות, הוא יפחד לחטוא ואיך הפסוק אומר והיה בשמענו את האלה הוא יתברך בלבבו וגו' כי בשרירות ליבי אלך? וי"ל ע"פ מה שמצינו בחז"ל שדרור של אחאב על אף שהיו רשעים ניצחו שימלחמה משום שחיו בשלום ולא היתה ביניהם שנאה, וא"כ אף כאן למרות שעושה עבירות הוא יהיה רגוע כי יאמר שלום יהיה לי, כלומר שאני חי בשלום ולכן לא יקרה לי כלום, ועי"ז אומרת התורה לא יאבה ה' סלוח לו. רבי אברהם דיין. תירוץ נוסף אפשר לומר, דהא קיי"ל שהם כל הדיינים דנו לחובה ה"ה זכאי. וא"כ אף מה שהוא יאמר, שלום יהיה לי כי אני אעשה עבירות בטוחות ואין מי שיזכר אותי ולכן אני אצא זכאי כי כולם יחייבו אותי. ועי"ז כתב לא יאבה ה' סלוח לו. ועי"ל (מהספר ארץ החיים) שהקללה הכי חזקה כאן זה מיתת צדיקים שמתים לכפר על הדור, וזהו שימלחמה החוטא בשמענו את דברי האלה בשרירות ליבי אלך כי ממילא הצדיק יכפר עלי ולכן יעשן אף ה' באיש ההוא שימות. כי מיתת הצדיק לא מכפרת על האומר אחטא ואשוב, וכאן הוא כאומר אחטא ומיתת הצדיק תכפר.

כט יח. למען ספות הרווח את הצמאה. רש"י כותב שה' יוסיף פורענות על העבירות שעבר בשוגג. ויש להקשות מתי שמענו שמענישים על שוגג? וי"ל שכאן הוא הולך בשרירות לב ז"א שהוא עובר עבירות כי הוא פורק עול, ומצינו בחולין ה' במקום שאם היה יודע לא היה שב אין לו דין של שוגג וכאן הרי הוא הולך בשרירות הלב ולכן השוגג כאן הוא כמויד ונענש. זבחי צדק.

כט יט – כ. לא יאבה ה' סלוח לו וגו' ומחה ה' את שמו מתחת השמים. והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל. לכאורה לאחר שמחה ה' את שמו מה יש לבדלו מכל שבטי ישראל הרי שמו כבר נמחה? וי"ל, אומר המהר"ם גלאנטי ע"פ מה דאיתא בב"ב קטו: שלעולם לא יתכלה שבט משבטי ישראל ותמיד ישאר להם נצר. ולכן אה"י מי שיימחה שמו לא שייך שאחרי שנמחה שמו ה' יבדלו מכל שבטי ישראל. אלא הפסח הוא שכל החוטאים יאיש או אישה או משפחה ייענשו במיחוי שמים. ומה שמשיך הפסוק "והבדילו" הכוונה לשבט. שבט, שאינו מתכלה, עונשו הוא: והבדילו השם לרעה מכל שבטי ישראל.

כט כז. ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה. האות ל במילה וישליכם כתובה בגדול, והטעם בזה נ"ל ע"פ הגר"א בקהלת, ששם מופיע 25 עתים, וכולם התחילו באות ל, עת לפרוץ ועת לבנות, עת לבכות ועת לשחוק וגו' ואילו ברקוד וספוד כתוב עד ספוד ועת רקוד ללא ל, וביאר שם הגר"א דהטעם הוא משום שבאות ל מרומז לימוד התורה, ובכל הדברים לימוד תורה גובר עליה, משא"כ מצינו שמבטלים ת"ת לספוד ורקוד והיינו הכנסת כלה ולווית המת, ולכן לא הוזכר שם ל כי לא לומדים אז. והנה כאן הקב"ה מוליך אותנו לגלות ונוטש אותנו ואז כתוב ל גם בהשכלה שלנו לומר לנו שלימוד התורה יהיה גדול גם בצרות ובגלויות, כמו שמצינו שרוב התורה שבע"פ כתלמוד בבלי רמב"ם ורוב הראשונים נכתבו בגלותינו. כמוצא שלל רב.

ל ב. ושבת עד ה' אלוקיך. מצוות תשובה היא אחת מתרי"ג מצוות. הנה מצינו במשנה ביומא פה: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה. וכותב שם רש"י דכיון דחטא תרי זימני שוב נעשית לו כהיתר ואין מספיקים בידו לעשות תשובה. והקשו המפרשים מדוע בעינן שיאמר אחטא ואשוב פעמיים ולמה לא מהני פ"א שיאמר אחטא ואשוב. וי"ל שהיות ומצוות תשובה היא מדאורייתא, יהיו צדיקים גמורים שיאמרו אחטא כדי לשבו ולקיים המצווה, וזהו רק האומר אחטא ואשוב פ"א, אבל האומר פעמיים הוא בוודאי לא מתכוון למצוות תשובה כי בשב"ז מספיק שיאמר פ"א, לכן כדי שיהיה אין מספיקין בידו לעשות תשובה בעינן פעמיים. תוכחת התורה.

ל ב. ושבת עד ה' אלוקיך. הרמב"ם תשובה ז' ד. פסק שבעלי תשובה הם יותר מצדיקים גמורים והוא כדעת רבי אבהו בברכות ל: ולא כדעת רבי יוחנן שם שס"ל שצדיק הוא יותר מבעל תשובה. ורבים נתקשו מנלן לרמב"ם לפסוק כרבי אבהו ולא כר' יוחנן שברוב המקומות הלכה כמותו? וי"ל שהרמב"ם למד ד"ז מקידושין מט: שקיי"ל התם מהקדש את האשה

ע"מ שאני צדיק, אפי' הוא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה. והוקשה לרמב"ם אם נאמר כר"י שצדיק גמור עדיף מבעל תשובה זה עדיין מקח טעות, כי התנאי היה שהוא צדיק וכעת הוא רק בעל תשובה, אלא הכריח מסתימת הגמ' דקידושין דהלכה כרבי אבהו. מפי השמועה מתוך הספר המאור שבתורה.

ל ב. ושבת עד ה' אלוקיך בכל לבבך ונפשך. יש להקשות למה לא נאמר כאן בכל מוודך כמו בפרשה ראשונה של קריש"י? וי"ל דהנה איתא ברמ"א או"ח תרנו דעל מצוות עשה מצווה להוציא עד שליש ממונו, ואל יבזבז יותר מחומש מנסכיו, אבל בל"ת יתן את כל ממונו כדי שלא יעבור עליה. והנה פרשה ראשונה של קריש"י היא קבלת עול מלכות שמים, והיינו אמונה בה' וכפירה בעי"ז, ועי"ז צריכים לתת את כל הממונו אבל הפסוק בפרשתנו עוסק במצוות עשה של תשובה ועי"ז לא צריך למסור כל ממונו. אלא שעדיין לא מובן: אם מדובר כאן על מצוות עשה, אז למה כתוב בכל נפשך הרי על מצוות עשה אינו מחוייב למסור נפשו? וי"ל שהפסוק כאן מדבר על מצוות עשה של תשובה וזו מצוות עשה יחידה שכן צריך למסור עליה את הנפש, כמו שכותב כאן הרמב"ן. ויסוד זה מובא במהרש"א על ר"א בן דודיה שנהרג בשביל לחזור בתשובה. וכן בשיטת"ק כתובות ק"ג ע"ב הכובס שהשיל עצמו מהגג כדי לחזור בתשובה.

ל ה. והביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך. הלשון והיטבך איתא בגמ' (ירושלמי א משביעית) מתייחס אילעיד לבוא', היינו שאבותינו ירשו ז' עממין, ואילו אנחנו ירשו לעת"ל עוד ג' עממין קיני קניזי וקדמוני. והנה איתא בב"ב נו. כל שהראוהו הקב"ה למשה חייב במעשר לאפוקי קיני קניזי וקדמוני, ופירש שם ברשב"ם שהארצות האלו לא יתחייבו במעשר גם לעת"ל. והנה איתא בירושלמי שם שפירוש המילה ארץ טוב - היינו ארץ שפטורה ממעשר. ולפי"ז מובן למה נאמר על ארץ י"ע עממין והיטבך מאבותיך, כי זה נקרא טוב דפטור ממעשר.

ל יז. כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו. יש להקשות מה שייך עשייה בלב? וי"ל, אומר החת"ס, שהיות ופסוק זה הולך על מצוות תשובה. ובתשובה כהוגן דזונות נהפכים לזכויות וזה נחשב כאילו בפועל הוא מקיים את המצוות, וזהו עשייה שבלב.

וארטים פרשת וילך

לא א. וילך משה וידבר את הדברים. אומר רש"י לצאת ולבא בדברי תורה, למלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה. ויש לדקדק מה הטעם משה הלך ולא באו אליו כל ישראל, כמו שהיה תמיד כמו שכתוב ונועדו אליך כל העדה (במדבר י' ב-ג). וביותר קשה מנלן לרש"י שנסתמו ממנו מעיינות חכמה, שרש"י כותב מלמד וכו'. וי"ל, אומר היעב"ץ ע"פ מנחות ז'. דאיתא שם שאבימי שכת תלמודו, והוא הלך לתלמידו ר' חסדא כדי שיוזכר לו את התלמוד. ומקשה הגמ' מדוע תלמידו לא בא אליו, ומתרתת הגמ' שאבימי אמר שע"כ שהוא טורח והולך הוא יזכה לזכור תלמודו. וא"כ הכל כמין חומר. הנה מדוע משה הלך? כי נסתמו ממנו מעיינות החכמה...

לא ב-ג. וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה. ה' אלוקיך הוא עובר לפניך..... וישעיה הוא עובר לפניך.

יש להקשות שלכאורה הכתוב סותר את עצמו: ה' אלוקיך הוא עובר לפניך ואח"כ יהושע הוא עובר לפניך. וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, דהנה משה בינו התחנן לקב"ה שיתיר לו להיכנס לארץ, ואין רצה להיכנס הרי המלוכה כבר ניתנה ליהושע ואין שני מלכים משמשים בכתר אחד, ועי"ז י"ל שמשה ידע שלעת"ל יהיו שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. שאחד ילחם באומות העולם, והשני יעסוק בתורה. וזאת היתה בקשת משה, שאמנם יהושע יכניס את בני"י לארץ אבל לו יהיה עי"י מלחמה ומי שלוחם אינו יכול גם לעסוק באותו הזמן בתורה, וא"כ מן הראוי שאני אשאר כדי שיהיה מלך שלומד תורה. ענה לו הקב"ה ה' אלוקיך עובר לפניך ואני ה' אנהל את המלחמה, ויהושע עובר לפניך הוא יהיה המלך שמכניס את עם ישראל לארץ ורק הוא בלבד, כי הוא יוכל ללמוד כי הוא לא צריך לנהל מלחמה.

לא יז. ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות. ולהלן טז. כתוב הנך שוכב עם אבותיך. ויש להקשות מדוע שינה מלשון מיתה לשכיבה? וי"ל שאמרו חז"ל שבדוד נאמר שכיבה משום שהניח בן כמותו וביואב מיתה משום שלא הניח בן כמותו. וא"כ בפסוק יז משה נקרא מת משום שלא הניח בן כמותו. אך כיוון

שבהמשך הפסוק הניח את יהושע כממשיך בציווי ה' אז זה נחשב שהניח כמותו כי תלמיד כבן. ולכן נקרא שכב. המאור שבתורה.

לא ל. וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם. ולהלן בפרשת האזינו (לב מד) כתוב ויבוא משה וידבר את כל השירה הזאת באזני העם והיה יהושע בין נון. יש להקשות ב' קושיות. א. מדוע כאן כתב עד תומם שהוא מיותר לכאורה, ואילו בהאזינו השמיט עניין זה 'עד תומם'. ב. מדוע כאן כתב שמשה דיבר ואילו בהאזינו כתוב שגם יהושע דיבר. ויש לומר, אומר הפנים יפות, ע"פ הגמ' במגילה שאומרת ששקוראים לפני המתורגמן אין לקרוא יותר משלושה פסוקים ביחד כדי שישפיק המתורגמן לבאר את הפסוקים לפני הקהל, משא"כ כשאין מתרגמן קורא הכל ברצף. וא"כ הדברים מדויקים היטב בפסוקים. אצלנו בוילך מדובר שמשה אמר את הפרשה בלי תרגום, לכן אמר ברצף וזהו שאמר עד תומם. משא"כ בהאזינו שאמר זאת באזני העם, ויהושע היה המתרגם אז לא אמר עד תומם אלא הפסיק כל ג' פסוקים.

וארטים פרשת האזינו

לב ג. כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלוקינו. וברש"י מכאן אמרו שעונים ברוך שם במקדש וכו' ביומא לו. ויש להקשות שבתענית טז. וכן במוט"ה מ: איתא לדעת רבי דילפנין שאומר ברוך שם במקדש מנחמה ט ה ויברכו שם כבודך ומרומם וגו', ובשב"מ צריך פסוק זה, כשכאן נאמר בתורה להדיא ללמוד ד"ז? וי"ל דרבי יהודה בברכות כא. יליף דברכות התורה מהתורה יליפין מכאן כי שם ה' אקרא, ולכן בשביל ברוך שם הוצרך ללמוד מנחמה. והנה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות אי ברכת התורה מהתורה או מדרבנן, ונראה דנחלקו בדעת רבי ורבי יהודה הנ"ל.

לב ג. כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלוקינו. איתא בחז"ל (מדרי"ג כאן) שכאן משה ברוך ברכת התורה. ויש להקשות למה רק כעת הוא ברוך ברכת התורה? וי"ל שעד כאן התורה שאמר היתה דיבור השכינה מתוך גרונו של משה, ואילו פרשת האזינו אמרה משה מפי עצמו, ולכן נא שאמר מפי עצמו הוצרך לברכת התורה. אבני נזר.

לב ז. קל אמונה ואין עוול. אומר רש"י קל אמונה לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואין עוול לשלם לרשעים צדקתם בעוה"ז. ויש להקשות הא הטעם שאין משלמים לצדיקים בעוה"ז הוא מפני ששכר מצווה בהאי עלמא ליכא כי השכר הוא גבוה מאוד ואין אפשרות כלל לשלם כאן בעוה"ז וא"כ אין לרשעים אפשר לשלם? מתוך החי"ח ע"פ פסחים נ: רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כ גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושים לשמה כאן בעושים שלא לשמה, וא"כ רשעים שעושים שלא לשמה השכר שלהם הוא מתחת השמים ושייך לשלם להם כי עושים בשביל צרכי מתחת השמים, משא"כ הצדיקים.

לב ז. זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור. שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. יש לדקדק למה זכור ימות עולם אמר בלשון יחיד, ואילו בינו שנות דור ודור הוא בלשון רבים. וכן שאל אביך ויגדך הוא בלשון יחיד, זקן ויאמרו לך וכן שאל בלשון רבים. וי"ל, אומר רבי יונתן דייויד, ע"פ חגיגה יא: דאין דורשין במעשה בראשית בשנים רק ליחיד, וא"כ זכור ימות עולם הוא מעשה בראשית וכתב ביחיד, ועי"ז נאמר שאל אביך ויגדך ביחיד, ואילו שנות דור ודור זה על המשך הדורות, וזה שרי בריים לכך כתב ויאמרו לך.

לב מא. אשיב נקם לצרי. אומר רש"י שמכאן יליפין שאפי' אחרי שהקב"ה זרק את החץ הוא יכול להשיבו. ובשונה ממידת בשר ודם. וההסבר הוא דהנה איתא בתענית כט. ששריפת בית המקדש התחילה בשלהי תשעה באב ועיקר הדליקה היתה ב' אב. ואמר רבי יוחנן אילו הייתי באותו הדור הייתי קובע את הצום ל' באב. ויש להקשות עי"ז הא ר"י בעצמו ס"ל אשו משום חיצוי, ומבאר הנימוק"י שכמו חץ ברגע שיצא מידו נגמרה המלאכה ה"ה באש ברגע שהדליק נגמרה מציודו כל פעולת ההחלקה. וא"כ אילו"ל דברי רש"י היה קשה על רבי יוחנן מדוע היה קובע את הצום לעשירי הרי אשו משום חיצוי, וממילא התחלת הדליקה כבר קבעה שהמלאכה נגמרה בתשיעי וא"כ הזמן לצום הוא בתשיעי? ולפי רש"י כאן ניחא, כיוון שרק בבשר ודם נאמר הדין שכשהחץ יוצא מידו א"י להשיב, משא"כ אצל הקב"ה אפי' כחץ יוצא מידו הוא יכול להשיב, והרי

את ביהמ"ק הקב"ה שרף בעצמו כדאיתא בב"ק ס' לפיכך אמר ר"י אני הייתי קובע זאת לעשירי. האדמו"ר רבי משה מבאיאן הי"ד.

לב מזד. ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון. קשה למה נאמר הושע ולא יהושע ועיין רש"י. וי"ל דמובא בגמ' שהאות יו"ד שניטלה משרי ניתנה ליהושע. והנה מה שאמרה תורה לא תקרא שמה שרי אלא שרה זה רק בחייה ולא לאחר מותה כי אין שלטון ביום המוות, ונמצא שהיו"ד של שרי נלקחה רק ל 38 שנים זוה הזמן שנקראה שרה עד שמתה, כי נקראה כך מגיל 89 ומתה בגיל 127 ולאחר מכן חזר שמותה לקרוא לה שרי כי לא נאמר האיסור לקרוא שרי לאחר מיתתה. והנה יהושע נקרא יהושע מחטא המרגלים שהיה בשנה השנייה לצאתם ממצרים, וכאן נשלמו הארבעים שנה הרי לנו 38 שנים שיהושע נקרא כך, ולכן כאן הפסיק לקרוא יהושע כי זה ניתן לו 38 שנים שנלקח משרי. לזית חן.

וארטיס לראש השנה

שנהיה לראש ולא לזנב. יש לעיין מה הכפילות הזאת הרי אם יהיה לראש ממילא לא יהיה לזנב: וי"ל דכוונת הברכה כן שנהיה לראש וגם לא לזנב למעט שלא נהיה ג"כ זנב לאריות כמ"ש באבות והוי זנב לאריות וזה רק בתור עדיפות מראש לשועלים ובודאי עדיף להיות ראש לאריות. אלא נהיה ראש לאריות. ר"י איבשיץ.

הטעם שראש השנה הוא בא' תשרי. כתוב בפסיקתא שהוא משום שהעולם נברא בכה' אלול והאדם הראשון נברא בא' תשרי ובאותו היום הוא חטא והקב"ה דן אותו באותו היום ויצא זכאי בדימוס, לכן כל שנה הקב"ה דן אותנו באותו היום להוציאנו זכאים בדימוס. והדברים תמוהים הא אדם הראשון לא יצא זכאי, שהרי הוא נענש קשה מאוד שנגזרה עליו מיתה ובוזיעת אפיק תאכל לחם והקב"ה גירשו מג"ע! ועו"ק הרי אנחנו ג"כ לא יוצאים זכאים בדין ובקושי מקבלים שנה נוספת והיא בדרך כלל מלאה בתלאות ויסורים! וי"ל שהדבר דומה לאדם שהיה לו מפעל משגשג ומצליח מאוד, באחת השנים הוא שם שם מנהל עבודה וסמך עליו בכל אך בסוף השנה הוא גילה שהמנהל הזניח הכל ולא טיפל בכלום והמפעל היה בקריסה מוחלטת, אז מה אמור לעשות בעל הבית! לתת מכתב פיטורים מיידי. אבל כשהמנהל הוא בנו של בעל הבית אזי הבעה"ב לא זורק אותו לגמרי אלא מעביר אותו לתפקיד אחר שאולי הוא כן יכול להצליח בו. וכך היה עם אדם הראשון למרות שמעל לגמרי בתפקידו, הקב"ה לא גילגל אותו מהמדרגות אלא הביא לו תפקיד שונה בעולם שברא והעביר אותו למשבצת אחרת. וזאת בקשתינו מהקב"ה שידון אותנו וישאיר אותנו כאן בעולם למרות שמעלנו בתפקיד ויתן לנו חיים להצליח בתפקיד לפי יכולתנו.

האם יש רמז כל שהוא בתורה שראש השנה הוא יום הזימן. הנה כל המועדים והרגלים הכתובים בתורה נאמרו ביום ובחמישה עשר יום וביום הביכורים וכדו' לבד מר"ה וי"כ שלא נאמר בהם יום, אלא נאמר בהם בחודש השביעי באחד לחודש ובעשור לחודש בלי יום, והיינו רמז מה שאמר דוד למשפטך עמדו היום והיינו שבימי המשפט עמדו - לשון שתיקה מהמילה היום. רוקח.

שבת בבית ה' כל ימי חיי וגו' ולבקר בהיכלו. ישנם כמה פירושים שנאמרו על המילה ולבקר בהיכלו. נביא חלק מהפירושים המתוקים שבהם. יש אומרים לבקר בהיכלו הכוונה כל בוקר לבקר בבית מדרש וזהו היכלו. רבי שמואל רוזנבוסקי מבאר שהכוונה היא ביקור שאדם ירשע בלימוד כמו שהוא מבקר, כאילו פעם הראשונה שהוא לומד, שהשבת בבית ה' כל ימי חיי' תמיד יהיה כמו הפעם הראשונה עם כל הגשמאק כמו היום הראשון של הזמן. וי"א ע"פ רש"י שאומר שזה מלשון ביקור בין טוב לרע. וא"כ י"ל שהביקור הכוונה לביקורת שלי שההסתכלות שלי על העולם תהיה בהשקפה של תורה, והיינו שבת בבית ה' וגו' כדי שאני אבקר כל עניין בהיכלו, דהיינו בהשקפה של בית מדרש.

אימתי ראש השנה. במדר"ר דברים ב' יד איתא: שאלו מלאכי השרת לפני הקב"ה אימתי ראש השנה ויום הכיפורים, אמר להם הקב"ה אני ראש נרד למטה. ולכאורה צריך להבין מהי התשובה שענה להם הקב"ה? מבאר רבי יהודה אסאד הסבר נפלא: ידוע הכלל של ילא אדו ראש' ראש השנה אינו חל בימים א' ד' וידיע המדר"ר בשופטים שכשיש דין למטה בעוה"ז אז אין דין למעלה. ומכיוון שזמן ישיבת ב"ד כאן הוא בב' וה' (מגילה ובכתובות ועוד)

ממילא בימים האלו לא דנים למעלה. וא"כ זה מה ששאלו מלאכי השרת מתי יהיה ראש השנה, הרי בימים א' ד' ו' לא משום לא אדו ראש, ובימים ב'ו'ה' לא משום דאין דנים למעלה כי דנים למטה. וגם ביום ג' לא, משום דאין יחול יו"כ ביום ה' ואין דנים למעלה בה'. וכן בשבת לא, משום דיו"כ יחול בשני ואין דנים למעלה בב'. אז מתי דנים? לכן אמר להם הקב"ה אנו נרד למטה, וא"כ יכול להיות בב' ג' ה'.

באין מליץ יושר מול מגיד פשע. יש להקשות האם אכן אין שום מליץ יושר מול מגיד פשע? האם אין לנו שום זכות מכל השנה האחרונה הא כתוב בחז"ל אפי' אחד מיני אלף יגיד לאדם יושרו! וי"ל שלצערו את העבירות והתאוות שלנו כאמירת לשה"ר וכו' אנו עושים זאת בכזאת עסיסיות שזה בורא מלאך רע ונורא, בשביל כזה דבר צריך גם מצווה שתהיה אהתה רמה שתבדיל גי' מלאך כזה גדול ורם שיוכל להתחרות במלאך המשחית שנברא מהעבירה, וכזה מליץ יושר שתהיה מצווה בשלימות כמו העבירה זה אין לנו לצערנו.

באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט וצדקנו במשפט. יש ע"ז ביאור מאוד יפה: הנה בגלל שבאין מליץ יושר היינו שאף אחד לא מליץ עלינו יושר וכולם דנים אותנו לחובה. אזי תגיד ליעקב דבר חק ומשפט, ומהו החוק והמשפט? שסנהדרין שכולם חייבו הר"ז פטור. לכן וצדקנו במשפט.

ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם את יצחק על גבי המזבח. למד כתב שנועד ע"ג המזבח י"ל שמסתבר שהמזבח היה י' טפחים ורחב ד"א ואברהם קיים כל התורה, והמעשה הזה נעשה ביו"כ ובוודאי אברהם לא עקד לפני המזבח כי היה עובר על איסור הוצאה מרה"ר לרה"י, לכן דייק שעקד על המזבח. ולכן הוצרך גם לומר שהאיל שנמצא נאחו בסבך בקרניו כי בלא חכ"י יש בעיה של צידה וכתה הוא ניצוד ועומד.

לפני ההתקיעות אנחנו אומרים למנצח לבני קרח מזמור. הטעם שנבחר המזמור הזה בדווקא בשעת השיא, ברגע הנשגב והמרומם ביותר ברי"ה, (למרות שיש הרבה מזמורים אחרים שמוזכר בהם שופר), אומר רבי דוד פורבסקי, שהמזמור הזה מלמד את כולנו איך צריך להתנהג בכזאת שעה גורלית. כי הנה רוב בני"א יש להם הרבה חטאים, וכשמגיע ראש השנה יש להם כזאת הרגשה רעה, האם אני אחזור שוב, הרי אני סו"ס רואה שאני לא עומד בזה, מה אני, שקרן!! והתשובה לזה היא ממעשה דבני קרח, שהיו מראשי המרד במשה ובתורה ה', והם סחפו אחריהם בשיא רשעותם את קהל ה', והם, שעברו עוון הכי חמור בהיסטוריה (שהקב"ה לא מחל להם אפי' על יונקי שדיים) שבו בתשובה ברגע האחרון ונצלו מאסון כבד ונורא, יש כאן עידוד גדול לחזור בתשובה אפי' כשנראה שהסיכויים אפסו וכבר מאוחר. ולכן אומרים דווקא מזמור זה.

לשמוע קול שופר: הנה מצינו בהלכה שצריך לכסות השופר בשעת הברכה (א"ר. מט"א ועוד) והטעם בזה, אומר אבני נור, משום שבברכה על השופר מברכים לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר, ואפשר שהוא בושת השופר שהברכה היא על הקול, וכעין שמצינו שמכסים החלות בשעת הברכה על היין משום בושת החלות. אבני נור.

בהצגות וקול שופר הרינו לפני המלך ה'. יש לדקדק מה טעם נכתבה בשופר המילה קול שופר בשונה מבחוצרות שהזכיר רק הכלי בלבד: וי"ל שהמשך הפסוק הוא לפני המלך ה', והנה השופר רק מעורר זכות אילו של יצחק וזה לא נצרך בבית המקדש לפני ה' כי שם היה מקום העקידה ואין לך תזכורת יותר מזה, ואילו שופר מעורר זכות בבלת התורה (רס"ג הובא בחכמת שלמה תקפ"ו) ולכן צריך להזכירו במקדש. חתם סופר.

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. יש לפרש ד"ז ע"פ ר"ה יז שיג' מידות של רחמים ונפתח ב- ה' ה', כי ה' הראשון הוא על קודם החטא, ולמה צריך כפרה על קודם החטא כי הוא כפרה על ע"ז שהקב"ה מצרף בזה מחשבה למעשה, ולכן כשיהיה ה' למלך על כל הארץ ויתבטל הע"ז אזי ה' יהיה אחד ושמו אחד כי אין חטא של ע"ז אז היג מידות יהיו רק ה' אחד. עיני שמואל.

מלך מוחל וסולח לעוונות ומעמד בית ישראל ומעבירי אשמתנו וגו'. יש להקשות מדוע מבדילים בין האשם לעוון, היה צריך להיות כתוב לעוונות ולאשמות בית ישראל, ולמה הבדיל ביניהם? וי"ל, אומר המשך חכמה, שמצינו ברמב"ם מעשה הקרבנות א' ד שכתב שאשם אינו מכפר בציבור אלא ביחיד כי אין אשם בציבור ולכן לא הזכיר אשמתנו ביחד עם העוונות שאינו בציבור.

הגמ' ברי"ה אומרת למה תוקעין ומריעין כשהם יושבים, ואח"כ כשהם עומדים שוב תוקעים ומריעין. מתרצת הגמ' כדי לערבב את השטן ואומר שם רש"י שלא יטעין. וכשישמע שישיראל מחבבין את המצוות מסתתמים דבריו. ויש להבין האם בגלל שישראל מחבבים את המצוות מסתתמים דבריו ואין לו אפשרות לקטרג על עם ישראל? מתרץ הרע"א ע"פ חז"ל (יומא פו): שבתשובה מאהבה זדונות נהפכים לזכויות. וע"כ כשהשטן רואה שישראל מחבבין את המצוות היינו שמקיימים את המצוות מאהבה מסתתמים טענותיו כי הוא לא רוצה לומר את פשעי עם ישראל כי זה נהפך לזכות.

הגמ' ברי"ה לב: אומרת מפני מה אין ישראל אומרים שירה ברי"ה וי"כ, כיוון שאפשר שמלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מותים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה?! וקשה הא קי"ל להלכה שאוכלים ושותים ושמיים ברי"ה וכן מסתפרים בער"ה כדי להראות שאנחנו בטוחים בחסדו ית', וד"ז הוא סתירה לעניין זה ששירה אנחנו לא אומרים וי"ל, אומר הרב אלישיב, ע"פ הפסוק ואני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, היינו שאנחנו בטוחים בקב"ה, אבל 'וישירה לה', מתי אנחנו שרים לה? רק כי גמל עלי, רק כשהגיעה הישועה. ולפי"ז הכל מיושב אנחנו צריכים לעשות הכל כדי להראות שאנחנו בטוחים בחסדו, לאכול, לשתות, לשמח, להסתפר, ולכבס את הבגדים. אבל השירה תהיה רק אחרי הישועה.

וארטיס ליום חמור

מלך מוחל וסולח לעוונות ולעוונות עמו בית ישראל ומעבירי אשמתנו בכל שנה. וקשה מדוע אין כוללים הכל יחד מוחל וסולח לעוונות ולאשמתנו? וי"ל דכתב הרמב"ם (מעשה הקרבנות א' ד) שאין קרבן אשם בציבור אלא ביחיד ולכן באשמותינו לו הוסיף בית ישראל. משך חכמה.

הנה ידוע שמצוות תשובה היא מצווה גדולה ונשגבה וע"י נמחלים כל עוונות האדם והוא נהפך לנקי. ולפי"ז תמה הנובי" (א"ח"ח קמא לה) למה לא מועילה התשובה לחוטא ששב, גם כדי לפטור אותו מעונשי ב"ד של מטה, שהרי הדין הוא שאדם שמחלל שבת לא יעזרו כמה סיגופים ותעניות ותשובה שיעשה, בכל מצב יסקלו אותו, ולמה? הרי נתכפר לו הכל בתשובה ויש דין שנקי וצדיק אל תהרגו. יש הרבה תרוצים לשאלה הזאת, נביא כאן את תשובת רבי צדוק הכהן ואלו דבריו, שמטרת העונש היא לא רק לכפר, אלא גם להרתיע אנשים שלא יעשו עבירות. ואם התשובה תפטור גם מעונש ב"ד, אזי לא תהיה לחוטא מספיק הרתעה, בשל הידיעה שיש דרך להיפטר מהעונש ע"י תשובה.

נאמר לגבי יו"כ (ויקרא כג לא) כל מלאכה לא תעשו, חוקת עולם לדורותיכם. ובפסוק לב. לגבי צום כתוב **ועיניתם את נפשותיכם וכל כתוב חוקת עולם לדורותיכם.** אומר האור שמח שזה מרמז לגמ' במו"ק ח. שבעת חנוכת בית המקדש ע"י שלמה המלך באותה השנה לא צמו ביו"כ משום חנוכת בית המקדש אבל מלאכה לא עשו. וזה מרמזו בפסוק שלפנינו לעניין מלאכה זה לחוקת עולם, אך לעניין צום זה לא לחוקת עולם.

וסלחת לעוונות כי רב הוא. יש להקשות האם בגלל שעוונותינו רבים לכן וסלחת לעוונות, ריבוי העוונות הוא סיבה לסלוח? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, שהנה נפסק בשו"ע כמו ש' שמודה בקנס אח"כ באו עדים פטור. והרי מבואר בגמ' (חגיגה טז.) שכשאדם מתוודה על מעשיו יש שני מלאכים שמעידים ע"ז, וא"כ זה נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ולפי רב צ"ל פטור, דאם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה אנחנו אומרים כי **רב הוא**, כי נפסקה הלכה **כרב** פטור ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו.

על חטא שחטאנו לפניך ביוזעים ובלא יודעים. לכאורה היה צריך קודם לבקש על העבירות הקלות והיינו בלא יודעים שהוא שוגג, ורק אח"כ לבקש על החמורות שהוא יודעים והיינו מזיד? ויתרץ ע"כ בעל הקיצושיע ששנים בגיטין ז' שלצדיק אין הקב"ה מביא תקלה גם לא בשוגג, ולכן הסדר שנכתב לא לפי סדר עשיית החטאים. קודם נכתב החטא של יודעים שהוא חטא במזיד משום שרק לאחריו נעשה החטא של הלא יודעים שהוא שוגג.

סדר העבודה: הנה"ה היה מסיים את תפילתו ביום הכיפורים בה"ל: ולא יעדי עבדי שולטן מדבית יהודה. ובלשון הקודש הכוונה ולא יסור שבט מיהודה. ויש להקשות למה לא אמר זאת בלשון הקודש. וי"ל שדברים שכתב א"ל לאמרה ע"פ וכיוון שהיו לו כלים רבים בבואו לכפר בקודש לא יכל להכניס עמו גם ס"ת, לכן הוצרך לאומרה בארמית. הגר"א.

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הימים הנוראים (חלק מהסיפורים הובאו בשנה שעברה והובאו שוב בגלל התועלת המרובה שיש בזה)

להתרחק מהכעס: מובא בחז"ל שבימים אלו שמראש השנה עד יום כיפור צריך מאוד להזהר להתרחק מהכעס. וכתב המשנ"ב תקפג ה. שצריך מאוד להזהר מלכעוס ברי"ה כי זה משפיע רע על כל השנה. ודווקא בגלל שצריך להתרחק מזה, היצר הרע מזמן לנו בימים האלו הרבה נסיונות של כעס כגון שבני-הבית לא מספיק מאורגנים כמו שצריך, והגבאי בביכ"נ לא נתן לך את המקום שרצית, או שהחזן לא עשה מספיק טוב וכו' ועוד כהנה וכהנה. והסיבה לכך א. משום שרצון היצירה הוא להכשיל אותנו ומי שכוועס הוא גורם לעצמו כישלון בדין ר"ל, ודבר שני כי הקב"ה רוצה לתת לנו שנה טובה, והיות ואנו עוברים הרבה עבירות ולא כ"כ מגיע לנו שנה טובה, הקב"ה נותן לנו נסיון גדול כדי שנעמוד בו, וע"י שנתגבר על היצר ונעמוד בנסיון הקב"ה יתן לנו שנה טובה של שפע וס"ד בכל העניינים. וכשמגיעה השעה שאנו רוצים לכעוס נרגיש שזה נסיון לקבל שפע ושורה רגע אחד להתגבר ואח"כ כל השנה להנות, כמו שכתוב בגמ' אין דנים אדם אדם בשנה השנה אלא לפי מעשיו של אותו השנה, והיינו איך שאנו מתנהגים בימים אלו כך גם דנים אותנו. וד"ז הוא גם נחשב כהמלכת הקב"ה עלינו כי חלק מהמלכות זה שהכל מגיע ממנו ואין אדם זוקף אצבעו מלמטה בלי שליחות מלמעלה וממילא ג"כ אין לנו במה לכעוס כי הצער נגזר עלינו רק זה נעשה על ידי השליח הפלוני, וד"ז הוא מעיקרי העבודה בימים אלו.

הגמ' במסכת ברכות דף יח מספרת על חסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשנת בצורת ואשתו גערה עליו שהוא בזז את כספו, עד שנאלץ לברוח מהבית בליל ראש השנה וכיוון שלא היה לו היכן לישון הוא הלך לישון בבית הקברות, והנה באמצע הלילה הוא שומע שתי רוחות שמדברות ביניהן ואומרות מה צריך לעשות כדי להצליח עם התבואה, הוא שמע וזכר באותה השנה הוא עשה ע"פ מה ששמע בליל ר"ה, ובזכות זה התבואה שלו היא התבואה היחידה שהצמיחה באותה השנה. ואמר ע"כ רבי מתתיהו סלומון שבאותה שנה היה דין גדול על התבואה שלא יצליח, והקב"ה רחם על אותו חסיד וכדי לתת לו שפע למרות הדין שהיה בעולם הקב"ה אימץ לו נסיון אדיר של נתינת צדקה והתגברות על הכעס וע"י זה היה אדם לא זכה באותו הזמן.

סיפור דומה מסופר על רבי יהודה פתיה, פעם בליל ראש השנה התארחו בביתו עשרות עניים ובתחילת הסעודה אחד מהעניים התנהג לא כראוי ועי"כ נפלו הנרות ונכבו ונהיתה אפילה גדולה בכל החדר ולא השיגו נרות להדלקה חוזרת. לאחר כמה דקות נכנסה הרבנית עם מושג גדול עמוס בדגים מעשה ידיה להתפאר, היא התקרבה לשולחן והחליקה על שאריות השמן שעל הארץ, הכל נשפך והיא על הארץ גונחת מכאבים וכעת כבר לא יהיו לה דגים לא לראש וגם לא לזנב, מספר רבי יהודה: קמתי לסייע לרבנית לקום מהקרקע והנה גם אני החלקתי ונפלת... באותו הרגע שלטתי בעצמי ולא יצאתי משלוות הנפש לכעוס על המבז. ובאותה השנה היתה לי שנה מבורכת יותר מכל שנה אחרת והיו לי גילויים וחיידשתי חידושים מופלאים בנגלה ובנסתר. ולכן מי שמגיע לו נסיון של כעס וכן מי שיש לו נסיון האם למחול לאדם שעשה לו עוול, ולפעמים הרס לו את החיים: את הפרנסה; את השידוך או השלום בין הדין, שישמח וישתדל להישאר בשלווה ולהבליג ככל שיכול, (הח"ח נשמע פעם מקונו בער"ה שבאותה השנה הוא לא זכה שיפגעו בו ויוכל להעביר על מידותיו) כי תכלית האדם להעביר על מידותיו; לשוברים, ועי"כ יזכה לשנה טובה ומתוקה מתמיד. האמת ויאדברה.

אחת ההשתדלויות לזכות בדין היא להיות אדם שרבים צריכים לו, והיינו שהוא אדם שכשמוזמן לו לעזור ולסייע למישהו הוא נמצא במקום, ונותן מעצמו לשני וכשמוזמן לו לזכות הרבים בדרך כלשהי כגון לומר מילה טובה או להאיר פנים לשני, וכל דבר קטן שעושים למען השני, (בשונה ממה שחושבים שמוכח הרבים זה רק מי שפותח כולל לאלף אברכים), אפי' שזה על חשבון הוא קם ועושה למרות הקושי ועי"כ זוכה האדם משמשים מתחשבים בו ונותנים לו כוחות ושלוות הנפש כדי שיוכל לתת לשאר הילדים של הקב"ה מכוונותיו, ולכן אם לאדם יש איזה מקום שהוא יכול לתת, לכלל או לפרט, והי"ה

שהוא מסייע לאשתו, ילדיו, הוריו וכדו' במקום שאין איש, כזה אדם מרוויח שייצא זכאי בדין ויתמלאו משאלותיו לטובה. דברים נפלאים אלו היה אומר רבי ישראל מסלנט בערב יום הדין. **מעשה שסיפר רבינו החיד"א בשם הגדולים.** על רבי אברהם שליח הציבור של קהילה קרמניץ בדורו של הסמ"ע והשל"ה שנפל למשכב והגיע לשערי מוות וכשכל משפחתו היו סביבו ברגעיו האחרונים לפתע ראה החולה אדם שנכנס לחדר עם נר בידו והתקרב אל החולה כיבב את הנר ושוב הדליק אותו, והחולה שאל אותו מה אתה רוצה והסובבים לא הבינו לפרש השאלה ואז החולה נודע לו שרק הוא רואה את אותו אדם שנשלח משמים, למעשה ענה לו האיש, בשמים דנוך למיתה וזכית שבמעשיך הטובים הכריעו הכף לתת לך אורח ימים בגלל שבכוונך לזכות את הרבים, וד"ז הוא סיבה להאריך ימים, ואכן תוך שלושה ימים נהיה בריא וחזר להיות חזק ואיתן. החולה זכר את הסיבה שהפכה דינו ממוות לחיים, ולקיום הבטחתו הוא חיבר ספר על הני"ץ שבמצב דורו היה מאוד חסר וזה גרם לזיכוי הרבים גדול מאוד. הספר נקרא חיבורי לקט.

בניא כאן מעשה שהיה עם הגאון המופלא שחי עמנו עד לא מזמן הלא הוא רבי בן ציון פלמן זצ"ל. ימיו של רבי בן ציון היו צפופים בשיעורים משעות הבוקר המוקדמות ועד שעות הלילה המאוחרות והוא לא פסח על שיעורים בסופי שבוע שישו שבת ערבי חגים וחגים, כמובן הכל בהסכמת אשתו הצדקת ע"ה. השיעורים שלו היו בורים ורהוטים, הכנת השיעורים ומסירתם ארכו לו שעות רבות והוא הקדיש לשם כך המון זמן והמון כח גם פיזי וגם נפשי, אולם המאמץ האדיר החל לתת בו את אותותיו וכשהחל להתגבר הוא הרגיש שכוחותיו הולכים ואוזלים והוא חייב מנוחה כלשהי מריבוי השיעורים שהיו לוקחים ממנו שעות שינה ומנוחה קרים מפז הנצרכים מאוד לגופו, והלא יש דין שחיד קודמים, עד שהגיע למסקנה שהוא חייב לוותר על שיעור אחד, והוא השיעור של ליל שבת שלשם הוא היה מגיע מותש מאוד מכל השבוע הקשה שעבר עליו, וכך בלית ברירה הוא הודיע למארגן השיעור שמהשבוע הקרוב הוא לא עומד בעומס ומפסיק למסור את השיעור הקבוע. המארגן, למרות הצער הגדול, הבין היטב את הרב, הלא הוא זה שראה את הרב מפעם לפעם כשהוא קורס תחת המשא הכבד של אמירת השיעורים. וכך היה, הרב הפסיק מאמירת השיעור כבר מהשבוע הסמוכה להחלטה.

והנה באותו ליל שבת נגמרה הסעודה והרב רוצה להיכנס למיטה לנוח ולאגור כוחות ואז נפלה עליו צרת הבר, בנו הקטן החל קודם מחוס וכל הניסיונות להוריד את חמום לא צלחו עד שהתנוק החל לפרפר, לא היתה ברירה אמבולנס הוזעק והרב פלמן הוא זה שנאלץ ללכת יחד עם בנו לבית החולים, מיותר לציין שכל אותו הלילה הישנה היתה ממנו והלאה. הוא נאלץ לחכות לתוצאות של הבדיקות, ובנו נאלץ להתאשפז בבית החולים ודבר זה כמובן לוקח שעות רבות עד שהבוקר הוא ואחד הבנים הגיע להחליף את רבי בן ציון. רבי בן ציון חזר הביתה והרגיש שהדבר קרה לו בגלל ביטול זיכוי הרבים שעסק בו. מיד הוא שלח את אחד מבניו לביתו של מארגן השיעור לומר לו שמשבוע הבא הוא חוזר שוב לומר את שיעוריו הבהירים בבית המדרש, וכך היה. במוצ"ש עלה רבי בן ציון להסטיפלער להזכיר את שם בנו שזקוק לישועה כנהוג למי שיש לו חולה בתוך ביתו ילד אצל חכם לבקש רחמים, והסטיפלער שהכירו היטב מיד אמר אולי ביטלתם איזה משהו מזיכוי הרבים הגדול שלכם!!! ואכן רבי ב"צ סיפר דברים כהוויתם... שבשבט שלאחר מכן הסטיפלער שלח את אחד ממקורביו ר"ד פרנקל שיבדוק האם אכן רבי ב"צ שב למסור את השיעור.. כמובן שבוודאי מוטל על האדם לדאוג לבריאות עצמו, אבל כנראה אדם גדול כרבי"צ הקב"ה דרש ממנו שלא יתרחל והדבר התגלה לו מיידיים בדמות מחלתו של הילד. וברור שאנחנו רוצים לזכות לשנה טובה ויש לנו איזה אפשרות אפי' קטנה לסייע לילדים של הקב"ה בלי להתמוטט, אלא ללמוד עם הילד שלנו עוד קצת זמן בשבוע, לעזור בבית, לשלוח את הילדים בבוקר או לעזור לאיזה שכן או מכר, וכן לשמש בתור דוגמה אישית לכלל ולזכותם להתחנך במעש"ט והי"ה כל סיוע שנותנים לשני הוא זכות נוראה ליום הדין. מתוך פניני פרשת שבוע

כוח התפילה בימים הנוראים: כוח התפילה שיש בימים אלו הוא לאין ערוך. בימים אלו כל אדם מקבל חיים על כל המשתמע מכך, איך ייראו החיים שלו לטוב ולמוטב, ואדם שכל חייו עד היום היו מאושרים מהיום הזה יכול רח"ל להיחפך לרעים, וכן אדם שכל ימיו רעים בימים אלו הכל יכול להשתנות לטובה ולעושר ואושר. ואפי' דברים שבאופן טבעי לא יכולים להעשות, בכוח התפילה של ר"ה לשנות את זה. כמו שמצינו אצל האמהות הקדושות שהן היו עקרות והן נפרדו ברי"ה ולא הועילה להן זכות עצמן רק הראש השנה זה הכריע את הכף.

בימים האלו שהקב"ה נמצא קרוב אלינו ובא לשמוע שוועותינו אנו צריכים לעצב היטב את ההזדמנות שנתגלגלה לפתחנו וכמאמר הכתוב קראוהו בהיותו קרוב. ומי שמנצל ובוכה בימים אלו בוודאי משיג דברים שא"א להשיג במשך השנה כי המלך אצלו לשמוע מה בפניו. ישנו סיפור ידוע על רבי יצחק טוביה ווייס והסיפור לפנינו: שנת תרצ"ט, ימים אחדים לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, כל הדרכים כבר בחזקת סכנה ובלבול, כולם מחפשים דרכי מילוט להציל נפשותם, באחד מהימים הטורפים הללו, התפשטה בשורת הצלה כאש בשדה. אורגנה רכבת הצלה לילדים!!! רכבת המיועדת לאלף ילדים בלבד, שתשמש עבורם כמצילת חיים, אלו שיזכו לעלות עליה, יגיעו לאנגליה, שם יתקח עליהם חסות הממלכה האנגלית. הבשורה המרנינה הביאה את כל ההורים לרוץ ולתור, ולעשות כל טעדיק להשגת אישור עליה על רכבת זו, לוודא שבנם יהיה אחד מאותם אלף. גם ר' שלמה ווייס, אביו של הילד יצחק טוביה נ"י, ניסה בכל דרך להביא הצלה לילדו ביתו, ואכן הצליח בס"ד. למחרת נפרד הילד מהוריו כילד בגיל י"ב, לפני בר המצווה, בדמעה ובתפילה. לפני שעלה לרכבת נתן לו אביו ר' שלמה הי"ד מתנת פרידה: סידור תפילה בו כתב בלבו "אחוז עצמך בה' בכל עת ובכל מקום". בכך זה היה אותו נער יצחק טוביה, להיות אוד מוצל מאש יחיד אחד מכל העיירה כולה הי"ד. הרכבת הגיעה לאנגליה, שם פונו הילדים למחנה בסמיכות ללונדון הבירה. הילד יצחק טוביה הפך בה לדמות נערצת שהפיחה חיי רוח בשיחות חיזוק לחבריו, אודים מוצלים מעמק הבאב, תושבי המחנה. שנה לאחר מכן, שנת ת"ש, ובתוך המחנה מורגשת תכונה רבה. הילדים המיוותמים מצפים לאורח רם מעלה. הלוא הוא מלך אנגליה בכבודו ובעצמו שעומד להגיע לבקר את הילדים, שאותם הציל, ביום המיועד יצאו כל הילדים לשדה על אם הדרך, לפתע, בלא הודעה מוקדמת, פרץ נער אחר מן השורה ורץ קדימה היישר לעבר מרכבת המלך. החיילים מיהרו להרחיקו, אך המלך עצר בעדם, הורה לעצור את המרכבה, לקרוא לילד ולשמוע מה בפיו. בעניינים בזהקת קד הילד קידה ופתח לפני המלך: אדוני המלך! כמה אסיר תודה אני לפניך, על חסדך הגדול שעשית עמנו, כאן פרץ הילד בבכייה, וכשכולו תחינה המשיך ואמר: "אבל אדוני המלך! שמחתי אינה שלימה בהעלותי על ליבי את הגעגועים להורי היקרים, שנשארו מאחור בתוך הגיהנום הנוראי, שם בין חיות הטרף! נפשי יוצאת מדאגה עליהם, מי יודע מה עלה או יעלה בגורלם...? לו רק הית מציג לנו אותם, כי אז הייתה שמחתי שלימה."! המלך, הלא מלך הוא, ולא ענה כלום. רק שאל לשמו ומשהשיב הנער, נופף לו המלך לשלום. כעבור שבועיים ימים הופיעו בשערי המחנה אביו ואמו של אותו ילד, מלווים בגדוד מלכותי, חיבקו את בנם החכם... הבן האמין שיש ידו באה הצלתו והשועתם, הצלת חייהם. מיותר לתאר את דמעות שאר הילדים שלא חדלו מלהתחרט, אילו השכילו גם הם לבקש בעת שהמלך היה בשדה. אוי. לו רק השכילו... הכל היה נראה אחרת.

ענייני תשובה. לפעמים יש משבר לאדם והוא מהרהר בלבו: הלא אני חוטא כל כך גדול, איך אני אשוב בתשובה הרי צריך בשביל זה לסבול הרבה סבל לכפרה והרבה פעמים אדם מתייאש מתשובה. אז דבר ראשון לפני שאדם מתייאש שידע שהיו בעולם חוטאים גדולים ממנו ובהרהור קטן של תשובה היה הוכרעו לטובה וזכו לחיי עולם הבא. נביא כאן כמה סיפורים בזה מחז"ל בלבד. בירושלמי בסנהדרין מובא הסיפור עם מנשה המלך שבגד בקב"ה ובעמו ועבר איסורים חמורים ביותר ובראש האיסורים שעבר היה את האיסור החמור ביותר, הוא היה ראש

לעובדי עבודה זרה, הוא הקים המון מזבחות לבעל, העמיד עץ אשירה, השתחוה לכל סוגי העבודות זרות שיכל. כמו"כ הוא שרף את כל אזכרות ה' שבתורה והגדיל לעשות שהוא העמיד פסל בתוך בית המקדש והשתחוה לו כשפניו לע"ז ואחריו אל הילכו והיעשה ארבעה פרצופים לפסל שבהיכל כדי להקניט כביכול את הקב"ה. בהמשך דרכו הוא עבד בעבודה הזרה המתועבת ביותר כלפי שמים, הוא שרף את בנו באש בקרבן לע"ז, ועוד סוגי ע"ז מתועבים ומחפרים כלפי שמים, והכל עשה לא מתוך תאוה אלא להכעיס את הקב"ה ר"ל ולגרום שתסתלק השכינה מבית המקדש. ומנשה עצמו לא הסתפק בזה ועבר על עוד איסורים חמורים ביותר, הוא רצח כל יום אלפים רבים של יהודים, ביניהם את סבו הגדול הלא הוא ישעיהו הנביא, כמו"כ הוא החטיא את עם ישראל לעשות רע ותועבה, וגרם בסופו של דבר לחורבן בית המקדש ר"ל. יום אחד תפסוהו מלכי אומות העולם הכניסו אותו לתוך דוד של נחושת, והדליקו אש תחת הדוד. מנשה נכוה מפני החום והחל לקפוץ ולרקוד בפנים מרוב כאבים, ולאט לאט הוא החל לסבול יסורים נוראים. הוא החליט לקרוא אל כל סוגי הע"ז שהכיר כדי שיעזו לו, והף אחד מכוב לו ענה לו. לבסוף כשראה שאין ברירה הוא החל להרהר בתשובה ואמר אני אנסה לקרוא לאלוקי השמים ואם יענה לי סימן שהוא המלך היום והנישא, ואם לאו הרי אין הוא טוב מהם ר"ל. באותו הרגע באו מלאכי השרת וסתמו את חלונות הרקיע כדי שתשובות ותפילות לא תהא נשמעת אחרי שהוא חטא והחטיא כ"כ את הרבים והעמיד צלם בהיכל. אמר הקב"ה אין אני נועל דלת בפני החוזרים בתשובה וכ"א שרוצה אני מקבל את תשובתו, מיד חתר לו הקב"ה חתירה תחת כסא הכבוד וקיבל את תפילות. באותו הרגע שלח הקב"ה רוח חזקה וכן התרומם הדוד יחד עם מנשה ועף עמו עד לארמונו שבירושלים וכך ניצל ממוות ומייסורי שריפה. באותו הרגע אמר מנשה יש דין ויש דיין ומאז שינה את מעשיו מקצה לקצה. במשך 33 שנים עבד את הקב"ה בכל כוחו והשיב רבים מעוון. בשעה שעלה למרום אליו רבי ישמעאל בן אלישע שהעמידו הקב"ה בראשות ישיבת בעלי תשובה שלמעלה.

סיפורים נוספים מובאים בחז"ל על יקום איש צרורות שהיה בן אחותו של יוסי בן יועזר. היוונים גזרו את דינו של יוסי בן יועזר לתלייה בשבת... בדרכו לעמוד התלייה הוא פגש ביקום אחיינו כשהוא רכוב על סוס. א"ל לו יקום ראה הסוס שאתה רוכב עליו הוא לעמוד התלייה ואילו הסוס שאני רוכב עליו, אני רוכב עליו בשבת ואין לי כלום. ענהו יוסי אם כך למכעיסיו ק"ו לעושי רצונו. נדחם יקום ושאל יש מי שעושה רצונו יותר ממך? א"ל אי"כ לעושי רצונו ק"ו למכעיסיו. הדברים נכנסו לליבו של יקום והוא הרהר הרהורי תשובה וקיבל ע"ע ארבע מיתות ב"ד על כל מה שעבר. מיד נתנמנם יוסי. התעורר ואמר הקדימני זה לגי'ע. יש קונה עולמו בשעה אחת.

סיפור נוסף שמופיע בחז"ל על יוסף משיטא שהיה יהודי מתיוון שחזה במו עניינו בחילול בית המקדש, כשהגיעו להיכנס להר הבית החליטו לשלוח יהודי לפנייהם והבטיחו לו שיוכל לקחת לעצמו מה שיחפוץ. ברגל גסה נכנס יוסף לבית המקדש אל המקום שהוזהר עליו והזר הקרב יומת, ולאחר מספר רגעים הוא יצא משם כשבידו מנורת הזהב. מנורה כזאת שייכת למלך, טענו היוונים, לך תיקח משוה אחר. מיד הגיב יוסף ואמר דבר שהם לא ציפו לו, וכה היו דבריו: לא די שהקעסתי את בוראי פעם אחת אני אכעיס אותו פעמיים: חמתם של היוונים בערה בהם, הם החלו להכותו מכות מוות ויצאה נשמתו כשהוא צועק אוי לי כי הכעסתי את בוראי. ונסיים בסיפור משובא בחז"ל על אלעזר בן דודיה שלא היתה עבירה בעולם שלא עבר עליה. לימים הוא קיבל הרהורי תשובה והתיישב במקום שומם וכשראשו בין ברכיו געה בבכיה עד שיצאה נשמתו, וכשיצאה נשמתו יצאה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דודיה נוזמן לחיי עולם הבא. בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ולא די בכך אלא שנקרר רבי. רואים שאפי' מתנהג הכי נורא אפשר לחזור בתשובה, ובוודאי אנחנו שחוטאים מתוך תאוות בעבירות הרבה יותר קלות, והקב"ה יודע שהיצר הוא המסית, והוא מושיט לנו יד ונותן לנו את הימים הנוראים האלו כדי שנשוב לפניו, בוודאי שתשובתנו נמצא מלב תהור תתקבל בפרצון. וכשאדם יריגש שאין לו ביטוח, ויש לו באמת משפט שבו יוכרע אם תהיה לו

בריאות; חיים; נחת; הצלחה; שלוות הנפש; בריאות הנפש; נחת מהילדים וכו' וכו' ומה שעד היום הכל היה אצלו פחות או יותר תקין זה לא תעודת ביטוח כלכלי. תראו כמה אנשים בשבונה שעברה אפילו לא חלמו להתפלל ולכווין במגע מגיפה מנחלת והשנה הם הסתלקו מהמגיפה לבי"ע. כעת בימים נוראים אלו זה הזמן לתקן ולקרוע רוע הגזירה המרחפת על ראשינו, וברור שביום הגדול הזה של ראש השנה מוכרע הכל וכו' וכו' והכל תלוי בתשובה ומי לא יעשה ככל שביכולתו כדי שיוכה לצאת זכאי בדין.

זכרינו לחיים.. למענך אלוקים חיים. היינו שאנחנו מבקשים מהקב"ה שיתן לנו חיים בשביל שנוכל לעבוד אותו. יש משל ידוע שא"א בלי לפתוח בו את עיניי הימים הנוראים. היה בחור צעיר וחסון שהרוויח יפה לפרנסתו. והנה היה אחד הוא קיבל צו לבוא לשרת במילואים בצבא בתנאי סכנה. קם הצעיר וערך מכתב בקשה מנומק ומלא רגש מדוע הוא לא יכול לבוא. מכיוון שיש לו אמא ישישה וחולה שהוא בנה יחידה, ואין מי שיפרנסנה ויסעד אותה בחולייה. והוא חיבב להמשיך לעבוד כדי לפרנס אותה. המפקד התרשם מאוד מהמכתב ונתן לו פטור. אבל הוא החליט ללכת לבדוק בעיניו את הדברים. הוא בירר על מקום המגורים של האמא, והנה הוא בא לשם בוקר אחד, דופק בדלת, הדלת נפתחת והוא רואה לפניו בית מוזנח ועלוב, עניות שזועקת מכל כותלי הבית, ואשה רזה ומצומקת, הוא שואל אותה ממה היא מתפרנסת, והיא עונה מקיבוץ נדבות. אין לך ילדים? הוא שואל אותה, והיא עונה, יש לי בן יחיד שאני לא מאחלת לאף אחד כזה בן אכזרי. דבר ראשון הוא זרק אותו מביתו ולא מרשה לי לדרוך על סף דלתו, הוא מעולם לא בא לבקרנו, ואני מקבצת נדבות בשביל לחיות את שארית שנותי, איפה הכרת הטוב על מה שגידלתי אותו כל השנים! **אומר** הח"ח מה אנחנו מבקשים ביו"כ זכרינו לחיים תן לנו חיים - למענך כדי שנוכל לעבוד אותך. אז לפחות נרצה לעבוד את ה', נעשה מאמצים, ולא חלילה כאותו בחור. שנשתמש עם החיים שלנו רק למענו ולא למען העבירות שלנו ר"ל, כי ע"ז העונש הוא גדול פי כמה.

מה זה חיים למענך. מספר הרב חזקיהו מיישובסקי על אישה בת 35 ששכבה בהדסה עד ערש דווי, כל הטיפולים הכימותרפיים כבר לא עזרו. הרופאים התייאשו והרימו ידיים. המצב התדרדר מיום ליום. כולם ידעו שזה עניין של ימים ספורים. דבורלה בתה הגדולה בת ה-15 היתה על ידה באותו היום. כשלתעת האמא פתחה את העיניים ובקשה ממנה בחולשה נוראה לצאת מהחדר ולסגור אחריה את הדלת. הילדה לא טיפשה והיא הבינה שאמא שלה לא רוצה שהיא תקבל טראומה מלהיות אתה ברגעים האחרונים. היא מיהרה לצאת ומיד חייתה לאבא ובקול בוכים אמרה לו שיבוא מהר ויביא נרות כמו שהכינו אותה. **היא** נעמדה ליד הדלת ופתאום היא שומעת מהחדר את קולה של האמא. היא הצמידה את האוזן לחריץ הפתוח והנה היא שומעת את האמא מתחילה לדבר וככה אומרת האמא בבכי! רבשי"ע אני לא טיפשה, אני יודעת שנשארו לי מספר שעות, אבל אתה אבא מה תרוויח שתהיה עוד מצבה? מה ייצא לך מעוד כמה פרקי תהילים ביום האירצות שלי? בא נעשה קמה, הרי אתה הכל יכול, אתה ממית ומחיה, תשאיר אותי בחיים, ואני מבטיחה לך שכשאני אצא מכאן תהיה לך תועלת ממני, אני אהפוך להיות שפחה נאמנה של התורה הקדושה! אני אקדיש את כל הבקרית שלי לבשל אוכל לבני תורה חיים אין כסף. רבשי"ע תן לי את האפשרות, תן לי את היכולת. היא סיימה ונרדמה. **כעבוד** רבע שעה היא פקחה את העיניים ואמרה: דבורלה! אני רוצה לשתות תבוא לי מים. הילדה החלה לרעוד, כבר חודשים שכל הגוף שלה אכול והיא לא נוגעת במים. מיד היא הבינה שכשמעלה למקום מהעולם מבקשים מים כדי לברך. דבורלה רצה להביא מים, והאחות אומרת לה תגדי את נורמלית היא תחנק מזה, אמא שלך חולה סופנית, היא לא מבינה מה שהיא מדברת. אך דבורלה כבר היתה בחדר עם המים, והלא יאומן קרה, האמא שתתה את המים. האחות הזעיקה את כל הרופאים לראות את הנס הגדול. ואז היא נרדמה לזמן מה ושוב קמה וביקשה: דבורלה! משהו קטן לאכול, והרופאים לא ידעו את נפשם והיו בהלם של החיים שלהם, מת קס. לאט לאט שבה אל האמא רוחה. ותוך מספר ימים היא יצאה מביה"ח כשהיא בריאה. בדרך אמרה האמא אני רוצה להיכנס מיד לשיבה עם עברו על ידי שיבה גדולה, הבעל נכנס

לרה"י ושאל אם צריך טבחית בחינם ואכן כך היה. ובבין הזמנים היא נכנסה ללחץ, אך הפתרון נמצא מיד, היא החלה לעבוד בביה"מ ביישיבת מיר שהמטרה שם פועל אף בימי בין הזמנים, חיים אין כסף. גם אנחנו נקבל לעבוד באמת את הקב"ה ונזכה לחיים טובים.

עוד רעיון לחיות חיים למענך. ועצה נוספת ליכות בדין (מתוך העלון הנפלא פניני פרי"ש) מופיע בתרומת הדפן, כשיהודי מרבה בחסד בימים אלו הוא מכריע את גזר דינו לטובה. וסיפר רבי מיכל יהודה ליפקוביץ על הסבא מסלבודקא שהיתה שנה אחת שנשא בחודש אלול כמה שיחות מרוממות ודיבר דברים מטלטלים על עומק הדין עד שכל הלבבות רעדו מפחד. ואז בבת אחת אמר הסבא העצה היחידה להינצל ביום הדין היא להקדים בברכת טוב לשני, לחייך לכל אחד ולהאיר פנים לכלל. **וכך למה? י"ל ע"פ מעשה שהיה.** מעשה בעסק מצליח, שעבדו בו הרבה פועלים. פעם בשנה ישב בעל העסק עם המנהל וערך את חשבונויותיו. דנו על כל עובד כמה העלות שלו לצד הרווח שהוא מביא לעסק והאם כדאי להמשיך להעסיקו בשנה הבאה. יום ניהול החשבונות היה מבחן לעובדים. היה ברור לכל שמי שרווחי לעסק - יישאר בתפקידו ומי שלא - מפוטר. כל העובדים השתדלו לשפר הישגים לקראת היום הגורלי. ביום המבחן ישבו בעל העסק והמנהל וערכו חישובים. ואז גילו שיש עובד אחד שאינו יעיל מספיק לעסק. עלות אחזקתו אינה תועלתית ביחס לרווח שהוא מייצר. בעל העסק כבר רמז למנהל העבודה שהוא מפוטר. אלא שפתאום מנהל העבודה קם והתנגד לפיטורין. הוא בשום אופן לא מסכים עם בעל הבית. וזאת היתה הפעם הראשונה בהיסטוריה שדבר כזה קרה, מעולם המנהל לא התנגד להחלטות של הבע"ב. ולתמימה בעה"ב הסביר המנהל ואמר: נכון שהעובד הזה לא רווחי והוא לכאורה מיותר, אבל זה הכל רק לכאורה. אך מכיוון שהעובד הזה הוא איש שמח ועליו מושרה אווירה טובה בעבודה, תמיד הוא זורק מילה טובה ובסופו של דבר גם אם אין תועלת ישירה ממנו, אך הוא יוצר את האווירה הטובה בעסק, והודות לו הלקוחות חוזרים לכאן שוב ושוב והעובדים האחרים עובדים עם הרבה יותר חשק. בעל העסק הופתע, אך נאלץ להודות שהצדק אתו. והיה זה העובד היחיד שמאז ומעולם נשאר בתפקידו, למרות שמבחינה כלכלית לא היתה כדאיות ישירה בהחזקתו, אך מכיוון שהוא יוצר אווירה של שמחה והוא מתיר להשאירו בתפקידו.

הדברים אמורים אליו, אנחנו מחפשים דרכים שנצא זכאים בדין, נוכיח להקב"ה שהסיבה צריכה אותנו, אפי' שאין לנו מספיק מצוות, אבל יש סיבה אחרת להשאיר אותנו, כי בזכות הארת הפנים שלנו אנשים שמחים, ואז נזכה לכתביה וחתומה טובה. אז הנה לנו עצה לזכות בדין.

מי שבאמת חפץ ורוצה לחזור בתשובה אזי אפי' שהוא לא באמת נותן לקב"ה אלא עצם זה שהוא נותן מה שהוא יכול ומתאמץ מה שהוא יכול, הקב"ה מקבל את תשובתו ונותן לו חיים מאושרים טובים היה סיפור אמיתי על ילדה קטנה שהגיעה לחנות תכשיטים יוקרתית ובקשה לקנות תכשיט יקר, המוכרת שאלה למי? והילדה ענתה שאמא שלה נפטרה לאחרונה הגדולה מטפלת בהם ושומרת עליהם. והם, כל הילדים בבית החליטו להפתיע אותה בתכשיט יקר. הילדה בחרה תכשיט, ובאה לשלם, וכשבאה לשלם היא מוציאה את הארנק ושופכת את כל התכולה שבצירוף כל העשרות אגורות זה הגיע ל 5 שקל. המוכרת עטפה את המתנה והביאה לילדה שיצאה מאושרת מהחנות. **והנה לקראת סגירת החנות** באה במרוצה לחנות בחורה מבוהלת ומתנצלת והיא התחילה לומר: סליחה, אחותי לקחה מכאן משוה בלי לשלם. כולי התנצלות, היא רק רצתה לשמח אותי וכו'. אבל בעלת החנות לא הבינה וטענה שהיא כן קנתה את השרשרת. והבחורה נבהלה ואמרה, רגע זה שרשרת מזהב אמיתי ששווה הון, מהיכן היא שילמה ע"ז? ואז היא אמרה היא שילמה לי מה שאף אחד לא שילם לי. היא שילמה לי מכל הלב את כל מה שהיה לה. וכעת השרשרת שלה.

כך בבואנו ליום הדין אפי' שאנו באים בקושי עם קבלות, בקושי חיזוקים, אבל אם זה מהלב, ואנחנו עושים כל מה שאנחנו יכולים, אז אנחנו יכולים לבקש זכרון לחיים. אפי' שהקבלות לא מי יודע מה.

הארות בענייני ימים נוראים והעבודה בימים אלו. ערוך בדרך שאלות ותשובות

שאלה: השנה הבעל"ט היא שנת השמיטה, מה שונה ערב ראש השנה של שנה זו משאר השנים בעקבות השמיטה? **תשובה:** א. כשם שיש מצווה להוסיף מחול על הקודש כל יו"ט כן יש לעשות בשמיטה, ולכן כשמקבל תוספת יו"ט יקבל ע"ע גם את השמיטה ובכך יקיים מצוות תוספת שביעית. ב. כתבו הפוסקים שיש לכווין בשחיתו של ליל ראש השנה על מצוות השמיטה. ג. יש הנוהגים לעשות פרוזבול לחומרא בער"ה.

שאלה: ערב ראש השנה כל שנה זה יום עמוס. על מה לא לוותר באותו היום? **תשובה:** בטור סימן תקפא כתב שע"י התענית של חצי יום בער"ה נמחלים שליש מעוונותיו של האדם. והמהרש"א בברכות לב: כותב שאיגרתא דתעניתא צדקה, ורק ע"י צדקה נחשב שצם. והרמ"א בסוף הסימן שם הוסיף שנהגו ללך על הקברות בער"ה להרבות שם בתפילה והטעם, אומר המשני"ב כי שם התפילה נשמעת ביותר. וראוי להוסיף שתפילה זה הפתרון לכל הבעיות. החזו"א היה אומר שהוא לא מכיר בעייה שא"א לפתור אותה בעשר דקות והוא ע"י תפילה. וכמובן שצריך שיהיה בלב נשבר.

שאלה: מה היא העצה הכי פרקטית והכי טובה לזכות ביום הדין? **תשובה:** להיות מעביר על מידותיו ולוותר. החפץ חיים המשיל זאת ליהודי ששלח את שני בניו למרחקים ונתן לכאוו"א מהם די מחסורו, אחד הילדים לא התנהג כראוי והתגרה באחיו עד שנטל לו מחלקו. האח הנעשק היה חסם ואמר למה לי לריב עמו, הרי אבי בוודאי ישמע מזה וישיב לי את חלקי האבוד, כי לאבי לא חסר כסף. כמובן כשהאבא שמע זאת הוא מיד חיבק ונישק את הבן המוותר, וא"ל הצלת אותי מבזיונות שהיו אומרים הילדים שלי רבים, כעת אתן לך בכפלים. כך הקב"ה אנו בניו וכשמוותיהם הוא מחזיר בכפלים. עוד הביא רבי הלל זקס בשם הח"ח שאמר אילו היה כח בידי הייתי עובר מבית לבית והייתי אומר לכולם כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים. לא להתעלם מהכאב של השני, להתחבר לזה רגשית ועי"כ נזכה שירחמו עלינו מהשמים. עוד רעיון יפה: רב אברהם קסלר מתפארת ציון חיבר ספר נוטרי אמן, והוא מספר שהתקשר אליו יהודי מארה"ב והוא בכה שיש לו ג' צרות כואבות מאוד. א. הוא נשוי כעשר שנים ואין לו זש"ק. ב. כל עסק שהוא נוגע נכשל ואין לו פרנסה. ג. כעת גילו לו גידול והוא נמצא במצב מסוכן והוא מבקש שינשו לשלול את הרב שטינמן מה עליו לעשות. הרב קסלר ביקש מרבי משה שטינמן שישאל את אביו מה לעשות. והרב שטינמן הביא את הסיפור הידוע שהובא במדרש, על אחד שהיה מנגן יפה לפני המלך והמלך מאוד אהב את נגינותיו, ותמיד כשהיה המלך עצוב היה נקרא המנגן לפניו לנגן לו את המנגינות האהובות על המלך. לימים הגנן נתפס במעשי פשע ונגזר דינו למות, אך המלך חנן אותו כי לא רצה להפסיד את נגינותיו, הדבר חזר ושנה וכל פעם המלך חנן אותו, והנה יום אחד בשעת הפשע נקטעו אצבעותיו של הגנן, מיד כששמע ע"כ המלך הוא אמר תהרגו אותו מיד כי אין בו תועלת. והנמשל. הקב"ה ממ"ה אוהב מאוד את המנגינה הנקראת אמן יהא שמיה רבה מבורך, והוא מבטיח על המנגינה הזאת חנינה למרות שנגזר גז"ד למות. כעבור שנה הוא התקשר לרב קסלר שהוא נפקד ומצליח מאוד בעסקים והגידול... כלא היה.

שאלה: האדם אמרו חז"ל שצדיקים ורשעים נחתמים לאלתר זה לחיים וזה למיתה ובינונים תלויים ועומדים עד יו"כ. זכו נכתבים לחיים, לא זכו ר"ל. ויש להקשות ע"ז ג' קושיות א. הרי הרבה צדיקים גמורים מתים והרבה רשעים גמורים חיים. ועוד שכתוב שאדם נידון ונחתם דינו ביו"כ, משמע שזה מתייחס לכל אדם. ועוד שיוצא מהמקרא הזאת שרק בינונים שהם מחצה על מחצה נידונים ביו"כ. ולא מסתבר כי כמעט אין כאלו בני אדם שבדיוק יש להם מחצה על מחצה זכויות וחובות ובשביל הקצת אנשים האלו עושים את יו"כ? **תשובה:** על השאלה הזאת עמד הרבה מהראשונים ובראשם התוס' הרא"ש והרמב"ן. התשובה הרווחת על כלל השאלות הנ"ל, שצדיקים הכוונה בדין ורשעים בדין, היינו שיש מי שנכתב למיתה אפי' שהוא צדיק והיינו רשע בדין - שהורשע בדין. ויש שהוצדק בדין ואפי' שיכול להיות רשע. ומאידך רוב רובם של העולם הם בינונים היינו שלא הורשע דינם עד יו"כ.

שאלה: הנה ידועים דברי הגר"ח מוולאז'ין שבר"ה יש לבקש רק על מלכות ה', וכדברי הזוהר שאלו המבקשים חיים ומזונות הם ככלב האומר הב הב ושוכחים את שמו המחולל של ה'. השאלה היא האם גם בזמנינו כך צריך לנהוג? **תשובה:** מתפקידנו בר"ה הוא להמליך עלינו את הקב"ה, והיינו שכל מטרנתנו בעולם זה לעשות רצונו יתברך, ואני כלום, וכל הצרכים שלי מתקמים כשהו מתנגש ברצון ה'. רבי ישראל מסלנט חידש לנו שדברי הזוהר נאמרו רק בדורות הראשונים, אבל בדורינו שאחד שיש לו קצת קשיים בפרנסה הוא כולו טרוד בזה, אפי' אם נבקש על דברים גשמיים כפרנסה ובריאות זה המלכה של הקב"ה, כי אנחנו מרגישים שהקב"ה היום קובע את עתידנו וזה גופא המלכה. משא"כ בדורות הראשונים אנשים היו יכולים להתרכז במלכות שמיים ולשכוח מכל העולם. וברור שצריך לבקש שה' ימלוך ולשמוח במלכותו אבל החידוש הוא שגם בקשה על צרכים פרטיים היא מלכות, משום שמביעים בזה את ההכרה שרק הקב"ה בכוחו לעזור לנו. **ומותר וצריך לבקש בקשות פרטיות אפי' בפה ובשפת, כן פסקו החזו"א והרב אלישיב.** וכותב רבי שלמה קלוגר שהדרך לקבל שנה טובה ומתוקה זה ע"י שאנו נאמין בכל לב שהקב"ה יכתבנו לטובה.

שאלה: מתי הזמן לבקש בקשות פרטיות? **תשובה:** לבד מהמקומות בהם מוזכר להדיא כ"זכרנו לחיים' וכו' יבקש לפני יהיו לרצון הנאמר בסוף אלוקי נצור. ולפני שמבקש יודה על מה שקיבל כל השנה, ויבקש שהקב"ה יחון אותו במתנת חנים ויתן לו לעשות את תפקידו בעולם הזה גם השנה, ללא בעיות של פרנסה, בריאות, וצער גידול בנים, ושיוכל לעבוד את ה' בלי הפרעות. עוד זמנים מסוגלים מאוד לקבלת התפילות הבאנו בשבוע שעבר: ברכת כהנים שאז התפילה מתקבלת אפי' שלא הולך בחוקות ה'. וכן בפתחת הארון, ובהגבחה התורה.

שאלה: האם בתקיעות זה זמן לבקש? **תשובה:** תקיעות הוא זמן מסוגל מאוד, שזהו הזמן שבו דנים את האדם וזה זמן של וידוי ותשובה והוא עת רצון גדול לשלב בתשובה, ואפשר אז לשוב בתשובה גם על דברים שבזמן רגיל קשה מאוד לשוב עליהם כגון מחטיא הרבים. החסידים נהגו אז לומר יה"ר המודפס, אך בשיבות (הליטאות) לא נהגו לומר בפה כי אם להרהר בתשובה ולהתוודות בלב. וכמובן שלאחר כל זה יכול להרהר בקשות בליבו. ויש להוסיף שעיקר התקון בתקיעת שופר הוא התשובה של האדם.

שאלה: במה יש להרבות בימים אלו? **תשובה:** מפורסם שכל גדולי האדמו"רים הרבנים והחכמים מנצלים כל רגע לאמירת תהילים. והתפרסם שהגר"י מבריסק היה נוהג לומר תהילים במשך כל היום בר"ה. וביאר שביום הזה הדבר דומה לאדם שהתברר לו כי בנו שאך אתמול היה בריא, כעת הוא נמצא במצב סכנה, וכן כל עניין פרנסתו ושאר הדברים נמצאים כעת על כף המאזנים, ובכזה זמן אומרים תהילים. ואפשר לראות אצל הגר"ח קניבסקי שמנצל ביום ר"ה ויו"כ כל רגע לאמירת תהילים, וידוע שכל רגע מרוקד אצלו ואפ"כ בעשייתו תהיה, וידוע שכל את כל הספר תהילים. ולפ"י בר"ה ויו"כ יש לנו מסורת מגדולי הדור לצלל כל רגע לאמירת תהילים. (מלבד הלימוד והסדרים הקבועים ללימוד אבל זמן מיוחד מוקדש לאמירת תהילים) ובעשיית מי שיכול להספיק מחוץ לסדריו בזמנים הפנויים וודאי ראוי להוסיף עוד פרק, כי כל מעשה קטן שעושים בימים אלו משפיע המון על כל השנה. וכתבו הקדמונים שהכוח שיש ליחיד בעשייתו הוא ככוח הציבור. (ורבי אלימלך בידרמן מביא בספרו באר הפרשה סגולה גדולה לכל העניינים בלילה הראשון של ראש השנה לומר ב' ספרי תהילים ברצף ויבקש מה שרוצה ויראה ישועות).

שאלה: מובא בשם האריז"ל שמי שמוריד דמעות סימן הוא שנפשו טובה ושלמה. ומי שלא, סימן שנפשו אינה שלמה. יש להקשות האם אכן נפסק שמי שלא יוצאים לו דמעות, האם נפשו אינה שלמה? **תשובה:** ראיתי בשם הסטפלער שדברי האריז"ל הולכים על אנשים מבוגרים שיש להם רגש, אבל אצל צעירים דמעות הכוונה היא המקסימום שהם מגיעים ודמעות הם רק כמשל, יש כאלו שאצלם רגש ורוממות זה כמו דמעות. (ור"ח ויטל הביא מרבו האריז"ל שיש איזה רגע של התעוררות באמצע ר"ה וזה

הזמן שבו דנים אותו למעלה ואז יקבל ע"ע קבלה שיכול לעמוד בה וזה ישפיע על גור דינו לטובה).

שאלה: איך אדם יכול לבוא לראות פני המלך כשהוא מלא בחטאים מכל השנה, ואיך מקיים תשובה מאהבה? **תשובה:** רבינו יונה באגרת התשובה אומר שבראש השנה אדם צריך לשכוח מכל העבר ולהרגיש כאילו היום הוא נולד, היינו שאין יחס לעבר כלל, וכעת הכל מתחיל מחדש כתינוק שנולד וכך רואה אותו הקב"ה. וההרגש צריך להיות אהבת ה' גדולה, שיש לנו אבא שנותן לנו מתנות בלי גבול, וישחזר לעצמו מתנות שה' נתן לו במשך השנה ויגרום לעצמו לאהוב את ה' שכל היום רק מטיב אתנו וכל מה שהוא דורש זה שנקיים את הוראותיו. וכעת אתה יכול להמליך על עצמך את הקב"ה יותם מהעבר להשתדל להיות עבד יותר נאמן, ועושים זאת ע"י קבלה אפי' קטנה, ובלבד משוה שהוא יודע שלא יגמר תוך יום יומיים. ותשובה מתוך הכרת הטוב, אז חסדי ה' בקבלת התשובה הם עד אין קץ. וזוהי תשובה מאהבה.

שאלה: לפי מה דנים את האדם? **תשובה:** הירושלמי אומר כשדנים את האדם בר"ה דנים אותו לפי ההתנהגות של יום ראש השנה ולא לפי מה שהתנהג כל השנה. (ראה בהרחבה עלי שור א מד) אז אפי' אם כל השנה הייתי רע, כיוון שכעת אני מתנהג כרצון ה' אז אני אזכה בדין. אמנם זה ברור מי שהוא רע כל השנה בדרך כלל הוא לא יכול להתגבר על היצה"ר לומר איזו מילה של לשוה"ר או על החזון, או על זה שתפס לו את המקום, או מי שהזין את המזגן, או אשתו שלא הכינה את הדג שהוא אוהב. אבל מי שיש לו ימים יותר טובים ופחות טובים, יש לו מדברי הירושלמי הנ"ל פתח תקווה שיוכל היום להיות יותר טוב.

שאלה: מה צריך להרגיש בעשיית? **תשובה:** ידמיון לעצמו את הבן שלו או מישהו אחר שהוא הכי אוהב או את עצמו נמצא על חבל תליה, ואוטוטו משמיטים את הקרקע מתחת לרגליו ואם יעשה פעולה כל שהיא אזי מחזירים אותו לחיים, בוודאי יעשה ככל שביכולתו למנוע את מיתתו. אנחנו בעשיית תלויים ועומדים וע"י פעולה של תשובה אנחנו יכולים להינצל. פשוט שנעשה כך בטרם יהיה מאוחר.

שאלה: איך להתפלל בעשיית? **תשובה:** כתוב בחת"ס בשם הקדמונים שכל התפילות של כל השנה שנפסלו מחמת שלא כיוון טוב תלויים ועומדים עד עשיית, ואם בעשיית האדם מתחנך בתפילה, אזי הוא זוכה שכל תפילה מוכרת על אותה התפילה באותו היום של כל השנה. כגון שחרית של יום ראשון מכפר על השחרית של ימי ראשון של השנה. לכן היצר מתאמץ להכשיל, אבל הידיעה שיכול להשיג שתפילה אחת שלו מצילה מאות תפילות עושה את זה שווה להתאמץ.

שאלה: מה זה תשובה? **תשובה:** כל זמן שאדם לא עושה תשובה של חציצה בינו לקב"ה, ותשובה זה דבר שמוחק את פשעי העבר, ובכך מסלק את החציצה. ועיקר התשובה הוא ג' דברים חרטה, וידוי ועזיבת החטא (והיינו קבלה לעתיד). ונפרט: דבר ראשון צריך להתחרט על מה שעשה, וכמו אדם שעשה עסקה לא טובה שמתחרט עליה, דבר שני לבקש סליחה מהקב"ה על מה שעשה והיינו וידוי. דבר שלישי והוא הקשה מהכל והוא מעכב כמבואר בראשונים. והיינו שיקבל ע"ע לעתיד לא לשוב לזה העוון לעולם, ואם היה ברור לו בשעת הקבלה שלא ישוב, אז אפי' שאח"כ שוב על קיאו התשובה מועלת. ואמנם הדבר קשה אך רבינו יונה אומר רעיון מעניין שמספיק להיות 'מתייצב על דרך טוב', והבאנו בעבר משל לכך על אדם שנשע מירושלים לבני ברק והנה חולפים להם ביעף 3 שעות נסיעה והוא שואל את זה שעל ידו מתי נגיע לבני ברק? עונה לו השכן אתה טועה, בני ברק זה בצד השני, אנחנו מתקרבים כעת למצפה רמון בדרום הארץ. אומר האיש אני לא מבין הרי כשיצאנו מירושלים אמרו לי ששעה נסיעה, ואתה אומר אחרי שלוש שעות שאנחנו עדיין רחוקים? עונה השכן פשוט לקחת אוטובוס שנוסע לדרום במקום למערב, אתה היית צריך לפנות שמאלה. אומר רבי ישראל באותו הרגע שהוא יורד מהאוטובוס ועולה על אוטובוס לכיוון ב"ב אז הוא מתייצב על דרך טוב ואפי' שהוא כמה מאות קילומטרים מבני ברק. ואותו הדבר בתשובה, העיקר זה הדרך ברגע שאתה בכיוון הנכון והיינו שאתה יודע את הבעיה, ומעוניין להפסיק עם הלשה"ר והדיבור בחזרת השי"ץ ויש לך רצון ושאיפה

להגיע ליעד אזי אפי' שהוא עדיין רחוק אבל הוא בכיוון חיובי זה מועיל. סיפר רבי אליהו דיסקין שהיה בחור שהתחיל להתפרפר, והרבנים המליצו לחתן אותו מיידית, הציעו לו שידוך בחורה שזה עתה התחילה לשוב לצור מחצבתה, וכשהונח הדבר לפני גדולי הדור הם אמרו בשופו"א לא. האבא של הבחור לא הבין הרי הבן שלו מקיים כל התורה, רק פה ושם הוא פוץ לצדדים אך הבחורה בקושי יודעת מה זה שבת, אמנם היא מתחזקת אבל היא עדיין לא אוהזת בעשירות ממנה שהבן שלו אוהז, ענה לו הרב הבחור נמצא בכיוון ההפוך והבחורה בכיוון היישר, ודו"ק. וכשאדם מתחיל להשתנות זה נקרא שחזר בתשובה, אפי' שיועד שיקשה עליו להחזיק מעמד. כי מטרת התשובה היא לומר לקב"ה איך אני באמת רוצה להתנהג, וזה תפקידו להראות לקב"ה בעשרת ימי תשובה שאני רוצה להתנהג כך, ובמקביל יקבל ע"י משחו שיוכל להחזיק בו הלאה היום מעשה קטן ועי"ז הקב"ה מקבל את התשובה.

שאלה: האם יש יום בעשיית' שהוא מיוחד משאר ימים? **תשובה:** כן. כתוב במטה אפרים שיום ח' בתשרי הוא יום מיוחד מכיוון שהוא יום שאומרים בו יג' מידות. ובאלף המגן כתב שיש המתענים ביום זה. וכתוב בספרים (בני יששכר ועוד) שהוא יום סגולה והתעוררות רחמים, והוא יום מסוגל ביותר לתפילה. וכן כתוב בספרים הקדושים השומר שבת שובה כהלכתה מתכפר לו כל מה שחילל במשך כל שבתות השנה.

שאלה: סגולה ליו"כ: **תשובה:** כתב רב האי גאון שאומר אדון עולם לפני התפילה בכוונה תפילתו נשמעת ואין השטן מסוגל עליו ואויביו ובתוכם היצה"ר נופלים לפניו, ובפרט ביו"כ.

שאלה: מה מיוחד ביו"כ: **תשובה:** יום כיפור הוא יום של רחמים וה' מוחל בו על כל העוונות (ע"י תשובה והוא מכפר רק למי שמאמין בכפרתו) וכל השקפה הכי קטנה בדיבור ובמעשה מזכה אותו בשכר עצום. הנה אם יום אחד אתה מגיע עם המשפחה שלך לפארק, ואתה בא לצאת וכל הילדים עייפים ועצבנים ואין להם סבלנות ואין אוטובוסים, ופתאום בא אליך אדם ואומר לך אני נוסע לכיוון הבית שלך, ולוקח אותך עם כל המשפחה. מדוע עזית לך? זה בגלל שביו"כ בין מוסף למנחה אמרת עוד פסוק בתהילים. או למשל הבן שלך לא מסתדר עם החברים בכיתה, כמה צער ועגמו"י יש לך מזה ואתה יכול לפתור זאת בקלות, ע"י עוד מעשה טוב של הארת פנים ביו"כ לבני הבית, לא למישהו שצריך את זה בספסל בביכ"ז, כל דבר הכי קטן ביו"כ, פועל הרבה מאוד במשך כל השנה כולה.

שאלה: מבואר ברוב הראשונים שדרך התשובה לבד מוידוי וחרטה היא קבלה לעתיד. השאלה היא מה לקבל לעתיד: **תשובה:** ידוע שרבי ישראל סלנטר היה מדבר כל האלול על הקבלה שצריך לקבל בשעת נעילה ולחשוב כל הזמן איזה קבלה יוכל לקיים. והורונו רבותינו שצריך לקבל קבלה קטנה שיוכל להחזיק בה, ולא כדאי שזה יהיה דבר רגשי כיוון שלא תמיד אפשר להרגיש, אלא דבר מעשי. הרב שך בשיחה ידועה בער"ה אמר שיקבלו ע"ע ברכת המזון מתוך סידור. ורבי מיכל יהודה אמר שיקבלו אשר יצר מתוך התנב. ומה התועלת בדברים קטנים? י"ל שאם אדם מתגבר על דבר קטן בדרך כלל הוא מתחזק בעוד דברים. וברור שהדבר הרצוי לפני יתברך שהאדם יתחזק בדבר שהוא חלש בו כגון אדם שרגיל לדבר דיבורים אסורים יקבל ע"ע קבלה בזה הדבר, כגון שיש שעה ביום שיהיה מה שיהיה הוא לא מדבר לשה"ר, שקר וכו'. כי מי שמשנה טעמו אז זה בגדר עקירה וזוכה להארת פנים מיוחדת מאיתו יתברך.

שאלה: אדם שרדף אותי כל השנה והרס לי את החיים במזיד, פשוט התעלל בי לאורך זמן, בייש אותי ברבים וירד לי לחיי האם אני מצווה לסלוח לו? **תשובה:** כדאי לא מאוד לסלוח לו, כי כמה שיותר השפיל אותך, במחילה שלך אתה יותר מעביר על המידות והקב"ה יותר מעביר לך על הפשעים ונותן לך שנה יותר מתוקה, ומה שלא תמחול לו לא יעזור לך שום דבר לשנה הקרובה ומה שתמחול לו הרווח הוא נקי לך ותזכה לישועות אדירות אפי' נגד הטבע.

שאלה: החיי אדם מביא שצריך בוידוי להתוודות על עוד מאות עבירות (והוא מפרט אותם שם). האם צריך לומר הכל ואו"כ הרי זה קשה מאוד? **תשובה:** הסטיפלער היה מייפץ לומר בכל תפילה חלק. היינו במעריב יאמר את כל החיי אדם על האותיות א-ה. בשחרית יאמר ו-י. וכן הלאה. וכך עד נעילה יאמר הכל. וכך יוכל גם לכון יותר.

שאלה: מה לעשות כדי שהקבלה שקיבלתי, אחזיק בה הלאה? **תשובה:** יש הרבה שיטות. נביא רעיון אחד. למשל אדם קיבל ע"ע לא לשמוע קווי נייעס, והנה כעת יש התפתחויות פוליטיות מעניינות והוא חייב, הוא לא מסוגל, הוא לפני התקף... הרעיון הוא שהוא יחשוב לעצמו מה עומד להיות במשך השנים הבאים אצלו, באיזה דבר הוא חייב ס"ד מיוחדת שהדבר יצליח, ואם חלילה לא, אז תהיה לו עגמו"י עצומה, ואז הוא יחדיר לעצמו שאילו כעת הוא ישמע קו נייעס יהיה לו נזק בדבר שהוא כ"כ צריך בו ס"ד מיוחדת, אם לו בעסקה פלגנית שצריכה להעשות, שהחברותא שלו יעזוב אותו, וכ"א יודע טוב טוב באיזה דברים הוא צריך ס"ד ולא חסר לו כעת צרות משם...

שאלה: אדם שהורגל לדבר לשה"ר ופגע בהרבה אנשים ואינו יודע או שאינו מסוגל לבקש מחילה, כיצד יוכל לפייס את חבריו? **תשובה:** דבר ראשון לומר בפה מלא שמוחל לכולם (תפילה זכה). רבי גרשון אדלשטיין נוהג להביא ע"כ את דברי החוה"ל שהאדם צריך להשתדל מה שיכול ולבקש מה' שיתן בלב הנפגע למחול לכל מי שהכעיס אותו אפי' בלא יודעים. והוא עצמו ישתדל ככל יכולתו לעשות את כל דרכי התשובה והקב"ה יסייע בידו שאכן ימחלו לו.

שאלה: אישה שמטופלת בילדים והיא לא יכולה להתפלל בבית כנסת, וכמובן אין לה התעוררות מספקת בימים הגדולים בראש השנה ויום כיפור, מה היא יכולה לחזק עצמה? **תשובה:** רבי אליהו לופיאן אמר מקובל אצלי מרבואי: נשים הנמצאות בביתן בימים הנוראים ומטפלות בילדים אינן צריכות לרוממות של בית הכנסת כדי שתפילותיהן יעלו למעלה אלא להן יש צינור ישיר עד כסא הכבוד ובמעט הזמן והכוונה שיש להן הן מתקרבות לעולמות העליונים ומה שלוקח לציבור שעות ארוכות הן משיגות ברגע קצר. והרב שטינמן זצ"ל היה אומר המטפלת בילדיה ובקושי מצליחה לפתוח המחזור אין לה מה לדאוג ולחשוש, על השנה שתהיה לה אדרבה זכות המצווה של טיפול בילדים זה מה שזוכה אותה בשנה טובה. והדברים אמורים גם על מי שלא יכול להתפלל בבית כנסת בגלל שהוא בבידוד או קשה לו לצום וצריך להיות בבית וכדו' ולא יכול להתעורר מספיק, אז אותם אנשים צריכים לדעת שכיון שהקב"ה סווב שבוה הדרך תעבור את יום כיפור וראש השנה אז זה התפקיד שלך וכמה שאתה מתאמץ זה רצוי לפני ה' מאוד מאוד.

שאלה: אילו אירועים היו בראש השנה? **תשובה:** נבאר אדם הראשון וחטא והקב"ה דן אותו. נח יצא מהתיבה. אמותינו שרה רחל וכן חנה התעברו בו. י"א שזה יום עקידת יצחק. נפטרו בו שרה רבקה וחנה, וכן י"א שנפטר בו רבי אמנון ממגנצא שחיבר הפיוט ונתנה תוקף. ובשנת תרפ"ד החל לימוד הדף היומי לראשונה. וראש השנה הוא היו"ט היחיד שגם בארץ ישראל נוהגים אותו וימים מכיוון שיש שנים שבים הראשון לא תוקעים. (ביום כיפור תשל"ד פרצה מלחמת יום הכיפורים).

שאלה: כתוב בספה"ק שתמצית עשיית' זה היום הקדוש, ותמצית היום הקדוש זה נעילה! ב"משך חכמה" כתוב שכשמגיעים לנעילה כל שערי שמים כבר פתוחים, אין מעצרים ואין מחבילים ואין מסקרים ואפשר לזעוק עד כסא הכבוד... ומה זועקים אז? - "למען נחלד מעושך דינו!!! חז"ל הקדושים אומרים (מדרש ויקרא) 'קופה שהיא מלאה עונות, מי מקטרג בראש כולם? גזל! בני אדם שהיו בהם עובדי אלילים ושפיכות דמים גלוי עריות, הגזל חמור כנגד כולם'. והנה לבני אדם יש אלפי ספיקות בענייני כספים. כגון אדם שהזיק בשוגג, בספק. או אדם שלווה ואינו מוצא את המלווה, או אינו זוכר ממי לוה. או אדם שהזיק או גנב בקטנותו, והוא או הוריו מעוניינים לשלם כדי שלא יהיו עליו עושים. או אדם שמצא אבידה והניח לקיים השבת אבידה ללא הצלחה, ומעוניין להשיב את שווי החפץ לבעליו. או אדם שהזיק ואינו יודע למי הזיק (למשל: דהר ברכבו במהירות מופרעת והתז רפש על עוברים ושבאים). או סוחר שטעה בחשבון על חשבון הלקוחות ואינו יכול להשיגם. או דיורן לא מדויק בכלל או בעבודה ועוד ועוד ברוח זו, מה יעשה כדי שהגזל לא יקטרג לו בראש ותפילותיו יתקבלו? **תשובה:** לפני כמה שנים בברכת גדולי הדור ובהמלצתם הוקמה 'קרן נקי כפים' שמטרתה שכל אדם שיש לו חוב שהוא מסתפק עליו מביא את הכסף לקרן והם מזכים את הכסף למי שחייבים לו מדין זכין לאדם שלא בפניו, ועם הכסף משתמשים לגמ"ח להלוואות וברגע שמוצאים את מי

שנלקח ממנו הכסף באותו רגע מחזירים מיד את הכסף לאותו אחד. ובהמלצתם של גדולי הדור זה תקנה מועילה לכתחילה יותר מאשר זיכוי הרבים שיש בזה ספק רב בפוסקים האם זה מועיל כי לא בטוח שיגיע לידו הבעלים. הטלפון שלהם הוא: 0776670196

שאלה: מה העצה הטבעית לעבור את צום יום הכיפורים בקלות שיוכל באותו יום להתעסק רק בעבודת ה' ולא להרגיש חלש שלא ויכל לעבדו כראוי? **תשובה:** שבוע לפני הצום ימעט ככל שיכול משתיית משקים עם קפאין כקפה וקולה, ומוימיים לפני הצום ירבה בשתייה כמעט כפול מהנורמל, בערב הצום יאכל ארוחת בוקר מסודרת, ארוחת ביניים קלה, ובארוחת צהרים יאכל דברים מקמח מלא וכן יוסיף הרבה ירקות לתפריט, בסעודה מפסקת יאכל חלה עם טחינה וירקות וכו', אך לא יאכל במשך היום דברים מלוחים חמוצים ומטונגים ולא אכילה גסה וכן לא יאכל רוגלך ודברים מרובי סוכר למיניהם במשך היום. כמו"כ לא יעמיס ע"ע יותר מידי אוכל. וכך יהווה הדבר כהשתדלות ראויה שלא יצטרך כל היום הגדול להיות בחולשה גדולה, והחכם עיניו בראשו.

שאלה: כידוע אין יום הכיפור מכפר על עבירות שב"א לחבירו עד שיצא את חמירו, ממי הכי צריך לבקש סליחה? **תשובה:** מכל מי פגע בו, ובפרט מוטל על האדם לפייס את אשתו כי המצער את אשתו גורם ר"ל שיתקצרו ימיו כך כותב הרמ"ק, והרבה פעמים מרוב שאדם הוא צדיק הוא מעט מחובתו לדיבור עם אשתו גם במקום הצורך, והאדם חושב עם אשתו אני אסתר, אבל זה לא כך וחייבנו לכה"פ בעיו"כ לבקש סליחה, ולבאר היטב שהדברים שעשה וציערו אותה לא נבעו מרוע אלא מחוסר שימת לב, וברור שבשנה החדשה הוא ישתדל ביתר שאת לחשוב מה מפריע, וע"כ ודאי שתמחלו לו.

שאלה: האם מוטל על האדם מדין חינוך לקחת בנו לבית הכנסת? והשאלה היא בפרט בימים נוראים שנמצאים הרבה בבית הכנסת, מה מחוייב בזה? **תשובה:** הדבר ידוע שיש ילדים שליבים נמשך יותר לביהכ"נ והם אוהבים לבוא להתפלל מתחילה ועד הסוף, אבל יש הרבה מאוד ילדים (וידוע שזאת בעייה נפוצה) שהדבר מעיק עליהם ויש להם מזה הרגשה לא טובה, ואם האבא יקח אותם לביהכ"נ אז הם יפתחו סלידה לעניין, וכשיגדלו לבית הכנסת לא יהיה מקום החביב עליהם וזה שלוקח אותם לשם בצעירותם יכול לגרום רק נזק לעתיד, וכאלו ילדים החכם עיניו בראשו, יחכה בסבלנות עד שיגיע מצב שהילד מעצמו ירצה לבוא ולא יכריח אותו כלל לזה, פעם שמעתי את רבי גרשון אדלשטיין אומר בלחץ, להורה על ילדו בן 11 שלא יכריח כלל וכשהילד יגדל זה יבוא לבד וחזר ע"כ כמה פעמים. מה שכן יכול לעשות לדבר ע"כ הרבה בבית, כמה גדול הוא בית ה' וכמה תועלת יש למי שמכבד את הקב"ה ומגיע להתפלל ובפרט בבית הכנסת וכו' והדברים חודרים לליבו אז אט. וכמובן, מדובר רק על ילדים שלא מפריעים בתפילה. אבל ילדים שמפריעים לאחרים להתפלל, אין להביא כלל.

שאלה: השבוע ביום ד' מתחילים לומדי הדף היומי בס"ד מסכת ביצה, ולא לכולם יש מספיק זמן לשמוע שיעורים ולהעמיק ב"דף", מה אפשר בכל זאת כדי להתקדם גם בעיון השניות? **תשובה:** בחודשים האחרונים התוודענו לזיומה הנפלאה של "החידוש היומי", והיא על פי הכלל של "תפסת מועט תפסתי", לקחת נושא מתוך הדף ולהעמיק בו בטוב טעם, ובשפה השווה לכל נפש. מאות אברכים מעידים על סיפור נפלא. ניתן לקבל במייל: a8843414@gmail.com

(מעלת יום שמחת תורה. רבי יוסף חיים זוננפלד היה אומר שבזמן ההקפות זה זמן מאוד מסוגל להתפלל על נחת מהילדים. ביסוד ושורש העבודה כתב שמי שזהיר בשמחה של תורה ביום זה בטוח שלא יפסוק תורה מזרועו. וכתב רבי חיים פלאגי שבים שמחת תורה כל מה ששואל מהקב"ה מתקבל)

יש להימנע מלקרוא מדור זה בשבת: הרעיון של השבוע בעניין תקיעת שופר: א. יש ת"ח חשוב שהוציא קונטרס בדרך לתקוע בקלות גם למי שלא מומחה בכלל בתקיעת שופר: אפשר להשיג הקונטרס מספר הטלפון שלו הוא 0548489810 נביא כאן את הרעיון שלו בתימצות: א. השפתיים כנגד קל עד בינוני, ד. להניח את השופר כשני מכוון בלחץ קו אמצע השפתיים, ולהצמיד אותו בלחץ קל אל השפתיים, ה. במידת הצורך ניתן להניח אצבע על השפתיים, ו. להפעיל לחץ אור קל עד בינוני בדרך נשיפה אל תוך השופר, באופן שירעיד את השפתיים הכלואות בפי השופר.

התרת נדרים. יהיה שליח להתיר נדרי אשתו ע"י שיאמר בסוף ההתרה שלו, שמבקש גם להתיר עבור אשתו ובשליחותה ויאמרו מותר לה וכו'.

האם מותר לכפול תיבות או קטעים בתפילה דרך תחנונים או כשלא כיוון בפעם הראשונה או להתחנן וכדו'. הדבר הוא בעייה הלכתית ועדיף שלא יעשה את זה.

טעה בתפילה ואמר מקדש ישראל והזמנים במקום מקדש ישראל ויום הזכרון לא יצא, ואם נזכר תוך כדי דיבור יתקן מיד וי"א שיחזור לראש הברכה, וכשנזכר עד סוף שמו"ע יחזור לאו"א מלך וגו'.

בליל ראש השנה כדאי להתברך מכמה שיותר אנשים בשנה טובה. שמעתי פעם מרבי חיים קניבסקי שאמר שבלייל ראש השנה למרות שמתעייף מרובות אנשים שבאים להתברך ולברך זה כדאי, כי בר"ה כל דבר קטן מוסיף לדין וכתובה וחתימה טובה.

הסדר שעושים בסימנים. יש בזה הרבה דעות. יש אומרים שבעת המינים עדיף וי"א שחביב עדיף ולמעשה אפשר לעשות מה שרוצים.

בסימנים כשאמר יהי רצון אחרי הברכה לפני שאכל הסימן ל"ה הפסק ואין חזרו ומברך.

על רוביה וברתי יש ספק האם יברך עליהם אדמה בסעודה לכן יפסול עצמו בדבר שחובה לברך.

ברתי אומרים שיכרתו שונאינו וכן בתמרים שיתנו שונאינו. מי הם שונאינו? יש שמכוננים על נסראללה וכדו' ויש שמכוננים על שונאי הדת ועוקרי התורה וכדו'. צריך לדעת שלא אלו ולא אלו צודקים, ואפי' יש בעייה לכונן על זה. **ואומר** המטה אפרים ואלף המגן סי' תקפ"ג וכע"ז בפמ"ג וכף החיים שם, שהכוונה היא למקטרגים בשמים שלא יוכלו לקטרג. ואל יכוון לשונאיו אפי' הגויים כי ע"כ הוא מעורר קטרוג.

רח"ק אוכל סימנים גם ביום ב'. ולא אומר היה"ר.

האר"י כותב שב'איה' מקום כבודו שבקדושה הוא זמן לבקש בקשות על עשירות, ילדים צדיקים, ורוח הקודש. ורבי חיים קניבסקי אומר שאפשר בדיבור.

הלך לצרכיו והפסיד תקיעות דמעומד האם צריך להשלים. אומר החזו"א (או"ח קל"ז ד) לא צריך, כי זה נתקן לציבור ולא ליחיד.

האם שרי לתקוע בליל ר"ה בשביל להתלמד? רבים אסרו זאת.

מותר להפסיק בין תקיעות דמיושב למעומד לאחר יצא ותהלים. (הסתיפלער, הרב אלישיב).

תחילת התקיעה היתה בלחש ולא שמע, אפי' שהמשך התקיעה היה כשיעור לא יצא. (שו"ע ומשנ"ב תקצ"ד ס"ק יד).

חלם בזמן התקיעות. אם יודע ששמע אפי' לא היה מרוכז יצא, ובלבד שיכול לומר מה תקעו כעת תקיעה או שברים וכו'. רנ"ק

כפרות. יש להזהר מלומר הפסוקים בני אדם וכו' ליד התרגולים כי בדרך כלל יש מהם ריח רע. כמו"כ אי"צ לבדוק את כשרות התרגולים לאחר השחיטה כי גם אם התרגול טריפה יצא יד"ח ועיין שד"ח יו"כ א יג. אם לקח תרגולת לזכר או הפוך יצא יד"ח. **העושה** כפרות בכסף יעשה מינימום כפרותה וכל המוסיף מוסיפים לו.

שכח המלך הקדוש בערב יו"כ חוזר ואינו צריך לומר שוב וידוי.

וידוי. יזהר בוידוי לא להיסמך על שום דבר שאם יזוז אז יפול.

כתב בשו"ע שיש להדליק נר לכל היו"כ (נר נשמה) לכל אדם נשוי אחד בשביל האיש והאישה.

לבישת קיטל בשנה ראשונה. אמר הרב אלישיב שהיום אין חשש ללבוש משום שזה לא מפחיד את האישה.

תפילה זכה צריך לומר קודם השקיעה וכמו שכתב המשנ"ב תרו"א.

באיזה מילים מכים ב'על חטא'? אפשר בהכל. אבל ב'ועל חטאים' צריך לדפוק במילים שאנו חייבים ולא בקרבן או בעונש, כמו שיש שדופקים בסקילה, שריפה, הרג, וחנק. כ"כ בברכי יוסף קלא ובמקור חיים לחוות יאיר סי' תרז.

מי שנמצא באמצע וידוי אחר תפילת יח קודם אלוקי נצור יכול לומר יג מידות עם הציבור. ולכתחילה ראוי לומר יהיו לרצון. רבי ניסים קרליץ.

דיני עינוי ביו"כ. הטעם שמאכילים קטנים ביו"כ ולא מחנכים לצום יום שלם הוא משום פקו"נ. אומרים רבים מהפוסקים שלפ"ז יהיה אסור לתת לו ממתקים שוקולד וסוכריות. צריך לתת לו לחם וכדו' שלא יסתכן בפקו"נ, אבל לא סתם פינוקים. כך פסק הרב וואזנר. אבל רבי ניסים התיר ועיין ב'חוט שני'. והאוכלים פת יטלו ידיהם כמו בכל השנה.

יש המסיימים נעילה אחרי צאת הכוכבים למרות שכבר פנה יום. התרומת הדשן ער"ה מביא בשם רבי שריא גאון שבמוצאי יו"כ אין הדין והבימה מסתלקים עד שישלמו ישראל את תפילתם.

בהבדלה שבמוצאי יו"כ. אם מונה פת או מזונות על השולחן יש לכסות אותם משום בזיון הפת שמקדים הגפן להמוציא. משנ"ב.

שם. יזהר לברך מעין שלוש על היין קודם שנטול ידיו על הפת כי אם נטל שוב לא יכול לברך מעין שלוש על היין, ויכוון לצאת בברכת המזון. משנ"ב קעד טו.

חידות: חידות תורניות וכן חידות בענייני ראש השנה, יו"כ וסוכות: וחידות שונות לשאל לילדים

עלי והמוציא מחבירו עליו הראיה. רבי שמואל שהיה חד עין ראה שניכרים דברי הראשונה כאמת, אך הדין לא מאפשר להוציא מידה של השנייה. מה עשה בשביל להוכיח לעין כל שהשנייה לא צודקת? **סב.** שאלה מהרב מבריסק: אדם שנטה למות בעוד אשתו מעוברת ר"ל כתב בצוואתו לבניו כך, כל רכושי ינתן לאשתי ולוולד שיוולד, אם תלד בן הוא יקבל פי שניים ממנה. אם תלד בת היא תקבל מחצית ממנה. והנה ילדה אשתו תאומים בן ובת אך יקיים הצוואה באופן שלא יסתור לרצון הבעל? **סג.** טבלת שוקולד המכילה 48 קוביות ורוצה לפרק לריבועים בודדים במקרה שיקח כל פעם חלק שיחלקו לשניים, כמה מהלכים יצטרך בשביל להשלים המשימה באופן הכי קצר?

חידות לשאל את הילדים. סד. צירופים למילה ראש: **סה.** איזה תפילה אומרים כל ראש חודש מלבד ר"ח תשרי? **סו.** איזה דברים הבאים מבעלי חיים משתמשים בהם בראש השנה? **סז.** מה צריך לאכול ביום ב' דר"ה שאין אפשרות שיאכל ביום הראשון? **סח.** מה ראש השנה השנה שונה באופן משמעותי מאוד מהשנים האחרונות? **סט.** איזה שם של תל הוא סימן בראש השנה? **ע.** מאיזה פרי אוכלים ממנו את מה שלא מצינו שאוכלים בשאר הפירות? **עא.** איזה בעל חיים אכל יונה? **עב.** איזה פרות בתוספת אות אחת נהפך להיות עוף בערב יום כיפור? **עג.** מה עושים בערב יום כיפור וזה נחשב שעשיתי מעשה הפוך? **עד.** איזה תוספת מוסיפים בתפילה ובברכת המזון בחודש תשרי והוא משתנה ארבע פעמים? **עה.** איזה בית לובשים ביום כיפור? **עו.** איזה שתי מילים אומרים בעשיית בחול כמאה פעמים בערד? **עז.** מה יש פעמיים בחודש תשרי? **עח.** מה אומרים כל יום ג"פ ובר"ה מוסיפים עוד פעמיים? **עט.** מה מסיימים בחודש תשרי וחוגגים עי"ז? **פ.** איזה מצווה עושים עי"י שדופקים על הרציפה? **פא.** איזה חתנים יש באחד מחגי תשרי?

מקיימים עם פסולת? **לב.** איזה שוטה אינו ראוי למצווה? **לג.** איזה פשוט הוא חלק מהמצווה? **לד.** מתי מסתכלים על דמות הקשת בתוך הענן? **לה.** מתי יישנים בחדר האוכל? **לו.** מה מוקצה גם לא בשבת ויו"ט? **לז.** איפה שומעים גם את השקט? **לח.** איזה חג אינו חג?

חידון רמזים לתשרי. לט. מי גסה? **מ.** מי סגולה? **מא.** מי מעביר? **מב.** מי גדולה? **מג.** מי עושק? **מד.** מי מומחה? **מה.** מי כחומר? **מז.** מי נחפז? **מז.** מי מושפל? **מח.** מה מלבין? **מט.** מה מחפשים?

קצת חידות לסוכות: נ. כיצד יתכן שני בני אדם יושבים בסוכה אחד יצא יד"ח, וחברו שעל ידו נחשב כאוכל מחוץ לסוכה או כשוטה? הרבה תירוצים. **נא.** באיזה הלכה שווים סוכה ותפילין? **נב.** אתרוג פסול כיצד יתכן שאם ימצא בו נקודה שחורה יוכשר? **נג.** כיצד יתכן סוכה שיש ימים שהיא פסולה ויש ימים שהיא כשרה? **נד.** כיצד יתכן שאדם יאכל בסוכה כשרה כדת וכדין והוא לא מצטער ונחשב שאוכל מחוץ לסוכה? **נה.** כיצד שייך להכשיר סוכה פסולה עי"י דיבור? **נו.** אתרוג החסר פסול, אך יתכן שאם יתחסר ממנו עוד הוא יוכשר? **נז.** איזה אתרוג כשר רק במקום מסוים? **נח.** כשרוצה לשתות, מתי מחוייב לשתות דווקא בסוכה? **נט.** מתי בונים סוכה לצורך יו"כ? **ס.** אך יתכן שסוכה תוכשר עי"י סכך פסול?

חידות לבוגרים. (מתוך ספר כי היא חכמתכם. ופיצוחים). סא. פעם הגיע לרבה של ירושלים רבי שמואל סלנט אישה שתבעה את חברתה לדין תורה, וכך היא סיפרה. אני עמלתי קשה על עשיית כביסה, ובסיום הנחתי הכל בסלסלה ונכנסתי לביתי כשחזרתי אני מגלה ששכנתי חמדה לה את כל הסלסלה ולקחה זאת לעצמה, ואילו חברתה טוענת להדיים. הכביסה שלי והיא סתם מתנפלת

חידות תורניות: א. שתי מצוות שלפעמים יש עליהן 5 ברכות, לפעמים 4, לפעמים 3, לפעמים 2, ולפעמים 1? **ב.** ברכה שמברכים רק ביום רביעי? **ג.** היכן מצינו מאמר חז"ל לדינא שנוהג רק בשבת שובה? **ד.** איך יכול להיות שיתקע בשופר ויקיים מצוות תקיעה ויעבור עבירה (לא בשבת)? **ה.** מה המכנה המשותף בין שרה רחל ורחל לגבי ראש השנה? **ו.** לאיזה דין שופר ביו"ט יותר חמור משופר בשבת? **ז.** איך יתכן דבר האב מוטמא והוא טהור? **ח.** מה אסור כל השנה ומותר ביו"כ? **ט.** איזה בעל תוקע שתקע והוציא עצמו ואחרים, לא יכול לתקוע שוב להוציא אחרים? **י.** על מה כל השנה לא עונים אמן ואילו בר"ה וביו"ט עונה? **יא.** איך יתכן שעיי' אכילת גבינה ינצל ממיתה? **יב.** כיצד יתכן אדם שיצטרך לשמוע פעמיים שופר בר"ה? **יג.** איך יתכן חמישה ימים ברצף שבע פעמים שופר בר"ה? **יד.** איך יתכן פרשה שלמה שקוראים אותה פעמיים בשנה? **טו.** איזה דבר נמצא בכל פינה, צומח ולא באדמה, ומברכים עליו בר"ה? **טז.** איפה מוזכר בתורה פעם בפירוש ופעם ברמז שתשרי זה תחילת השנה (למרות שבתורה תשרי זה החודש השביעי)? **יז.** מניין הכבשים בחג הסוכות? **יח.** איך יתכן שבת שחורית ובמנחה אותה הקריאה? **יט.** היכן בר"ה תקעו בשופר אחד פלוס שתי חצוצרות? **כ.** איך יתכן חמש קריאות שונות לגמרי יום אחרי יום? **כא.** שני לילות רצופים שלובשים בהם טלית? **כב.** ביום כיפור אסורה מילה שלא בזמנה. כי בכל זאת נימול אף שלא היה בן שמונה ימים? **כג.** מה עושים בראש השנה להזכיר את ברכת יצחק ליעקב? **כד.** למה שימש פעם השופר חוץ מראש השנה? **כה.** מה משליכים בחודש תשרי? **כו.** מי מכשיר בגלל שהוא עקום? **כז.** איך יתכן יום כיפור ביא יב תשרי? **כח.** היכן תוסי' בשבת מזכיר את שבת שובה?

חידון תשרי: כט. מה פירוש המילה "מורביות"? **ל.** מתי הלכו לקלפי בחודש תשרי? **לא.** איזו מצווה

תשובות לחידות: א. קידוש והבדלה- קידוש: חמש- יקנה"ז. ארבע-קידוש יו"ט סוכות (שהחיינו ולישב בסוכה). שלוש-קידוש יו"ט (שהחיינו). שתיים- קידוש רגיל. אחד- אם היו שותים יין מבעוד יום אינו אומר אלא קידוש בלבד. (רע"א ס"ד) הבדלה: חמש- יקנה"ז. ארבע-הבדלה רגילה. שלוש-הבדלה במוצאי יוה"כ. שתיים-מוצאי יו"ט. אחד-מבדיל מפלג המנחה באמצע הסעודה שכבר ברח הגפן (רצ"ג ס"ג) (רצ"ט ס"ב). נב. השנה תשפ"א פעמיים קיימות כל האפשרויות: מוצ"ש ר"ה ומוצ"ש פסח. ב. ברכת החמה. ג. שבת יב. הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלועוק ואיתא שם (ע"ב) בתוס' לחד מהתירוצים דהוא רק בשבת שובה דעדיין הוא תלוי ועומד. ד. אם תוקע ליד בהמה כדי להוליכה וכן בשביל לצאת יד"ח שופר, חייב משום מחמר. ה. שלושתם כתוב בחז"ל שנפקדו בר"ה. ו. לגבי להנות ממנו ע"י שסומך לו כלי וכדו', דביו"ט אסור כי הוקצה למצוותו, אבל בשבת שרי כי שרינן לצורך גופו ומקומו. ז. דבש הבא מדבורה ועיין בכורות ז' בטעם לזה. ח. קר"ש בעמידה. ברוך שם בקר"ש בקול. שמו"ע יחפ. ט. גר אין לו ערבות. י. המתפלל זתפילת לחש בקול אין עונים אחריו אמן מלבד בר"ה וי"כ. יא. בן סורר שנהרג על אכילת בשר זה דווקא אם לא היה איסור נוסף באכילתו. יב. חצי עבד שנשתחרר בר"ה. יג. ר"ה שחל בחמישי. יד. בשנת תש"פ קראו וילך בשבת שובה. ושוב קראו בשבת לפני ר"ה. טו. קרן. טז. חג האסיף לתקופת השנה, וברש"י תחילת שנה כי תשא. יז. 114. יח. כששמחת תורה בשבת. יט. בבית המקדש. כ. ראש השנה ביום חמישי. כא. יו"כ ומוצאי יו"כ. כב. אברהם נימול ביום כיפור. כג. רמ"א תקפג לאכול תפוח בדבש וביאר הגר"א להזכיר

ברכת יצחק ליעקב שאמר לו ריח בני כריח שדה תפוחים. כד. קריאה למלחמה (שמואל א יג) חרם על אדם ע"י ב"ד (מו"ק טז) ליווי ארון הברית ומשיחת מלך (שמואל ב טז). כה. תשלך. הרמ"א כותב שנהגו להשליך מים של הכפרות על הגג. וכן יש שנהגו להשליך ערבות על הארון קודש. כו. דופן עקומה. כז. חולין דף קא שעת השמד. כח. תוס' שבת יב: כט. נטיעות (רש"י סוכה מג): ל. "טרף בקלפ" ביה"כ. לא. פסולת גורן ויקב לסוכה. לב. הדס שוטה. לג. תקיעה פשוטה. לד. "כדמות הקשת בתוך הענן - מראה כהן". לה. בסוכה. לו. עצי הסוכה הם מוקצה כל שבעה. לז. בב"ד של מעלה: "וקול דממה דקה ישמע". לח. איסור חג. לט. כותבת הגסה. מ. אין סגולה כתורה. עם סגולה. תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. מב. תקיעה גדולה. אין גדולה כתורה. מג. אל יעשקוני זדים. מד. "שמעו נא רבותי דיינים מומחים". מה. "כחומר ביד היוצר... כן אנחנו בידך". מו. ומלאכים יחפזון. מז. ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיות. מח. לשון של זהורית שבראש המשתלח. מט. נחפשה דרכינו ונחקורה. נ. או שאחד מצטער ואחד לא. או ששניהם מצטערים אחד יש לו מקום אחר שיכול ללכת שם ולא יצטער ולשני אין. או אחד כיוון ואחד היה בטוח שהוא בבית ולא כיוון כלל הוא כאוכל חוץ לסוכה. או אחד שולחנו בבית ואחד שולחנו בפנים. או ששניהם שולחנו בבית רק אחד זה אישה ואישה אין גזירה שמה תמשך כי לא חייבת בסוכה. או אחד קיבל ע"ע החג בשעה מוקדמת וחברו לא. נא. בשניהם אסור שינת ארעי. נב. מנומר, ונוסף נקודה שחורה שהפכה הנקודות לכתם הר"י כשר תרמ"ח ט-י. נג. סוכה עם שתי דפנות ולח, בשבת הסוכה מוכשרת מדין מיגו

דהוי דופן לעניין שבת כמבואר בגמ'. נד. כשלא כיוון כלל ולא הרגיש שיושב בסוכה לכו"ע הוי כאוכל חוץ לסוכה שצריכה כוונה. נה. כשהיא גבוהה עשרים ונתמעט בעפר, אינו בטל עד שיאמר ויבטלנו בפה. נו. כשנגס בו עכבר אם יטול מקום הנגיסה יוכשר. נז. מעשר שני סוכה לד. נח. באמצע הסעודה. נט. מובא ביומא כששלחו השעיר לעזאזל בנו סוכות כדי שהשליח ינוח שם. ס. אוויר פוסל בגי"ע, וסכך פסול פוסל רק בד"א. סא. אמר הוציאו את שתי הנשים והשאירו כאן את הכביסה, וביקש מבני ביתו שיוסיפו כמה דברים מביתו לסל הכביסה, והנה הוא קרא לראשונה שמיד זיהתה שיש דברים שהם לא שלה ואילו השנייה אמרה הכל שלה מיד גילה את רמאותה. סב. יחלק הירושה לשבעה חלקים שווים, יתן 4 לבן, 2 לאישה. אחד לבת, כי מטרת האישה היתה שלאישה יהיה חצי מהבן ופי שנים מהבת. סג. לעולם הוא יזדקק ל-47 מהלכים. סד. ראש השנה. ראש של דג. ראש חודש. ראש ישיבה. ראש כולל. ראש הממשלה. ועוד רבים. סה. ל"א הלל. סו. ראש של דג. שופר. דבש. סז. פרי חדש בשביל לצאת בשהחיינו. סח. שלא תוקעים בשופר ביום הראשון. סט. תמר. ע. גרענים של רימון לא אוכלים גרענים של שאר הפירות. עא. יונה הנביא נבלע ע"י הדג. עב. כפרות ע"י תרגול. עג. כל האוכל בתשיעי ומתענה בעשירי כאילו התענה תשיעי ועשירי. עד. יעלה ויבוא ביום הזיכרון הזה, ביום הכיפורים הזה, ביום חג הסוכות הזה, ביום שמיני חג העצרת הזה. עה. נעלי בית. עו. אבינו מלכינו. עז. צום. עח. עלינו לשבח בלחש וחזה"ש"ץ במוסף של ר"ה. עט. מסיימים את התורה בשמחת תורה. פ. חבטות ערבות. פא. חתן תורה וחתן בראשית.

חידון משמעויות מילים

משמעויות מילים לפרשת ניצבים: ה' משמעויות למילה פלא: פלא - נסתר. "לא נפלאות היא ממך" רש"י: מכוסה (דברים ל יא). **פלא - דיבור.** "לפלא נדר" רש"י: להפריש בדיבור (ויקרא כב כא). **פלא - מובדל.** "והפלא ה' את מכותך" רש"י: מופלאות ומובדלות משאר מכות (דברים כח נט). **פלא - דבר פלאי. מפתיע. לא צפוי. מעורר השתאות.** "לעושה נפלאות גדולות לבדו" (תהלים קלו ד). **פלא - נפלא. נהדר. מעולה. יום נפלא.** **חידון משמעויות מילים לר"ה:** מה הם "משמעויות למילה ראש? 1 ראש - התחלה. ראש השנה, תחילת השנה. ראשית דבר. 2. ראש - הקצה העליון. "וראשו מגיע השמימה" בראשית כח יב. ראש ההר. ראש השרביט. 3. ראש - מנהיג. "ניתנה ראש ונשובה מצרימה" במדבר יד ד. תרגום: נמני רישא. רש"י: מלך. 4. ראש - חשבון. "ישא את ראש מלקוח השבי". במדבר לא כו. תרגום: חושבן. רש"י: חשבון. 5. ראש - תקיף. "ויתנתך ה' לראש ולא לזנב". דברים כח יג. תרגום: לתקיף ולא לחלש. 6. ראש - קרן. "וישילם אותו בראשו וחמשתיו יוסף עליו". ויקרא ה כד.

המדור הגיגים לתועלת לא מובא בימים הנוראים.

כמו"כ העלון נמצא ביכל העלונים' בעיצוב בשם 'לבית התורני'. וכן העלון (מלבד ההערות שבסופו) מופיע ב'קובץ גליונות'.

ניתן להוריד את העלון בעמדות קול הלשון. הדרכה: נכנסים לקול הלשון. מקישים על חיפוש רבנים. לכתוב **מערכת שבת**. מקישים על פתח תיקיה. מקישים על תיקיית הורדת גליונות. מקישים על לבית התורני. ומורידים מה שרוצים. בהמשך יהיה שם אי"ה את כל הגליונות של שלושת השנים האחרונות.

כמו"כ ניתן להשיג במייל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

להשתתפות בהוצאות העלון לפנות : 0527633431 . או ב'נדרים פלוס'-רשת הכוללים פרדס כץ-עלון, (שלוחה 2422). זכות הרבים תלוי' במסייעים! עלון בודד עולה לנו 15 אגורות ואשרי מי ששותף בזה.

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון: 03-6180383 .

העלון הבא ייצא בס"ד לקראת פרשת לך לך תשפ"ב

ניתן לקבל את העלון בכתב יותר גדול ע"פ בקשה למייל הנ"ל

שהשמה במעונו

הבה"ח יוסי גליק

מבחיירי ישיבת מאור התלמוד לארוסיו עב"ג
למשפחת הר"ר **צבי שלזינגר** שליט"א

משפחת **טולדנו** בני ברק
להולדת הבת שתחי'

משפחת **ביטון** גבעת שאול ירושלים
להולדת הבן נ"י

לעילוי נשמת

הר"ר **יעקב קאפל פרידברג** ז"ל
בן הר"ר מרדכי יהודה ז"ל
נלב"ע ט תשרי תשע"ג, תנצב"ה

לעילוי נשמת

נתנאל יהושע בן שמואל צבי וטובה **יהומי** הי"ד
שנפל בקרב עם מחבלים ה' תשרי תשע"ג

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר** ב"ר אריה (לייב) **אנגלרד** ז"ל
מוקיר רבנן ומכבדם ואוהב את התורה במסירות
רבה עיתים לתורה
נלב"ע כ"ו באלול תשס"ח, תנצב"ה

זמני הדלקת הנרות

פרשת נצבים			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:25	7:36	8:16
בני ברק	6:40	7:37	8:13
קרית ספר	6:34	7:36	8:15
בית שמש	6:24	7:36	8:15
אופקים	6:33	7:37	8:14
חיפה	6:34	7:38	8:14

ראש השנה			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:21	7:30	8:07
בני ברק	6:36	7:32	8:09
קרית ספר	6:30	7:31	8:08
בית שמש	6:20	7:31	8:08
אופקים	6:29	7:32	8:09
חיפה	6:30	7:32	8:09

וילך - שבת שובה			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:16	7:27	8:07
בני ברק	6:31	7:28	8:04
קרית ספר	6:25	7:27	8:06
בית שמש	6:15	7:27	8:06
אופקים	6:24	7:28	8:05
חיפה	6:24	7:28	8:05

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

יום כיפור

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:09	7:20	7:57
בני ברק	6:24	7:21	7:58
קרית ספר	6:18	7:20	7:57
בית שמש	6:08	7:20	7:57
אופקים	6:18	7:22	7:58
חיפה	6:17	7:21	7:58

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

פעילות מאומצת של מכון 'שיח אמונה'

התעוררות עצומה ללימוד הלכות השמיטה לאור מכתבו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א: "ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות"

תכונה לקראת פתיחת המחזור הרביעי של לימוד הלכות שמיטה ויובל החל מתחילת השנה השביעית * המוני בית ישראל מכל רחבי תבל יצטרפו החל מראש השנה ללימוד מידי יום את ב' ההלכות בעניני שמיטה ברמב"ם * בימים אלו מודפסת ומחולקת ברחבי הארץ המהדורה החדשה והמתוקנת של חיבור 'שיח אמונה' השלם על כל הלכות שמיטה ויובל שנתחבר ע"י הגרי"ש קניבסקי שליט"א מלוקט מספר 'דרך אמונה' של אביו רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א * פרטים על סדרי הלימוד ניתן לשמוע בטלמסר של 'שיח אמונה' 03-308-5000

בהיכלי התורה נרשמת תכונה עילאית לקראת פתיחת המחזור הרביעי של לימוד הלכות שמיטה ויובל, לאור מכתבו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א: "ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות". כפי שהורה רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במכתבו המיוחד לקראת ראש השנה הבעל"ט הכולל הוראות ברורות לכל יהודי באשר הוא לשנת תשפ"ב.

במכתב המתפרסם היום כתב רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א: "בתשובה, ראוי לכאן"א להתחזק בתורה ובמניעת ביטולה, ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות".

את מכתבו מסיים מרן שליט"א, בניסוח שלא נראה עד עתה ומעורר הדים רבים בכל תפוצות ישראל: "והעושה כל הנ"ל, בוודאי יעבירו ממנו רוע הגזירה ויצא זכאי בדין".

בעקבות כך, פעילות מאומצת של מכון 'שיח אמונה' לעורר ולחזק את לימוד הלכות השמיטה, בסדר של שתי הלכות בכל יום וכפי שמעורר רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, ולזכות לברכתו "ובזה ינצלו מכל הצרות".

אי"ה בערב ראש השנה, יסיימו רבבות מכל רחבי תבל את המחזור השלישי, בלימוד הקבוע של ב' ההלכות בעניני שמיטה ברמב"ם בבתי המדרשות, בשיעורי הדף היומי ובשיעורי המערכות הטלפוניות ויפתחו את לימוד המחזור הרביעי בשנת השמיטה עצמה.

מכון 'שיח אמונה' הכין לתועלת המוני בית ישראל סדרי לימוד מפורטים ללימוד ב' הלכות בכל יום מימי השמיטה, בשלושה מחזורים שונים, בהלכות שמיטה ויובל להרמב"ם, ובספר 'קיצור דיני שביעית' שיצא לאור ע"י המכון ומותאם גם לתלמידים ולמשפחות. את סדרי הלימוד, ניתן לשמוע בטלמסר של 'שיח אמונה' שמספרו 03-308-5000.

במקביל, לקראת תחילת שנת השבע, ולאור תקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במכתבו ללימוד ב' הלכות מידי יום חק ולא יעבור, מכון 'שיח אמונה' ישלח מידי יום את הלימוד היומי בהלכות שמיטה ויובל מתוך חיבור 'שיח אמונה'. המעוניינים להצטרף ישלחו בקשה לדואר אלקטרוני 2shmita2@gmail.com.

מהדורה חדשה ומתוקנת

בימים אלו מודפסת ע"י מכון 'שיח אמונה' המהדורה החדשה והמתוקנת של חיבור 'שיח אמונה' השלם על כל הלכות שמיטה ויובל שנתחבר ע"י הגרי"ש קניבסקי שליט"א מלוקט מספר 'דרך אמונה' של אביו רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א. במהדורה החדשה יופיע גם סדר הלימוד המותאם לשנת השמיטה שהיא גם שנה מעוברת.

בימים הקרובים יהיה ניתן להשיג את החיבור השלם בעלות סימלית במוקד שמתחת בית רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, במוקדי 'ישיבה על קברו' ובדוכנים של י. בלוי בבתי הכנסת, וניתן לקבלו בחינם למחשב בפנייה לכתובת הדוא"ל shmita782@gmail.com, או במשלוח בדואר בתוספת דמי המשלוח. במוקדים ניתן יהיה להשיג גם את החיבור 'קיצור דיני שביעית' שיצא לאור ע"י המכון ומותאם גם לתלמידים ולמשפחות.

שיעורים ומבחנים בהלכות השמיטה

כפי תקנתו המיוחדת של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, לקראת שנת השמיטה, וכפי שהורה בדבריו: "ללמוד כל יום רמב"ם שמיטה ויובל וינצלו מכל הצרות", מוסיפים מורי ההוראה והרבנים שליט"א בסיום שיעוריהם הקבועים את הלימוד בהלכות שמיטה ויובל, ואף ייסדו שיעורים קבועים ומיוחדים בהלכות שמיטה ויובל כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א.

הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב בית המדרש 'דברי שיר', מוסר שיעור יומי קבוע בהלכות שמיטה ויובל כפי תקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א. ניתן להאזין לשיעורים בקו הייעודי לשמיעת שיעורי הגרי"א דינר שליט"א, 04-3760618 שלוחה 5. או בקו קול הלשון 073-2951486 שלוחה 1-2-6-1.

הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א ראש בית המדרש להלכה בהתיישבות 'אמונת איש' מוסר שיעור קבוע בצוותא עם רבני בית המדרש בסדר הלימוד היומי ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל כפי תקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א. ניתן לקבל את השיעורים בפנייה לכתובת הדוא"ל bhl.org.il@7, וניתן להאזין לשיעורים בקו המידע של בית המדרש שמספרו 02-9669677.

ב'ישיבה על קברו' נוסד מסלול לימוד ומבחנים יומיים לפי סדר הלימוד ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל. להצטרפות ולהרשמה 03-30-80-222 או בעמדות 'נדרים פלוס'. המבחנים מתקיימים בשני מסלולים, מסלול רמב"ם ומסלול 'דרך אמונה'.

חיבור 'שיח אמונה' המהדורה החדשה והמתוקנת שירדה למכבש הדפוס בדרכה למוקדי ההפצה

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א לאסיפת ראשי ממלכות התורה

בודאי מה שעושים משמרת למשמרת לבדוק את מכשירי
הפלאפון שאינם בכלל 'תומך כשר' דבר מוכרח הוא לכל אחד

כדי שלא יהא בימים הנוראים כטובל ושרץ בידו

"ידועה פרצת המכשירים הקרויים 'תומך כשר' אשר הביאו למכשולות חמורים
ביותר ואסור להשתמש בהם כלל. ועל כן תיקון גדול הוא מה שעושים כעת
בדיקה של כלל המכשירים והחתמתם בחותמת מיוחדת של 'משמרת למשמרת'
י. גרשון אדלשטיין דוב לנדו משה הלל הירש דוד כהן

08-3132347

לבדיקת המכשירים, להחלפת מכשירי 'תומך' במכשירים
מאושרים בסבסוד ניכר, ולהכשרת מכשירי 'שיאומי'
ונוקיה C2 (בתשלום סימלי) יש לפנות לטלפון מס':

מוקדי החלפת מכשירים

לאחר הקשה על שלוחה 2 בתפריט הראשי
יש להקיש את שלוחת האזור המבוקש

מספר שלוחה	שכונה	עיר
5	רמות פולין	ירושלים
6	שיכון הרבנים	ירושלים
7	בית ישראל	ירושלים
17	מרכז העיר	בני ברק
18	שיכון ויד'ניץ	בני ברק
8	רמה א	בית שמש
9	רמה ג	בית שמש
10	חפציבה	בית שמש
15	גני הדר	פתח תקוה
12	מודיעין עילית	
11	ביתר	
13	אלעד	
14	רחובות	
1	אופקים	
2	נתיבות	
4	אשדוד	
3	קרית גת	
19	רכסים	
20	חיפה	
21	עפולה	
16	אחיסמר	

מוקדי בדיקת מכשירים

לאחר הקשה על שלוחה 1 בתפריט הראשי
יש להקיש את שלוחת האזור המבוקש

4319	שיכון ויד'ניץ
4313	עזרא חזון איש
4314	אזור גן וורשה
4316	שיכון ג'
4317	אזור הרב שך
4318	קרית הרצוג
4320	זכרון מאיר
4322	זבטינסקי
4326	שיכון ו'
4329	פתח תקווה - גני הדר
4849	אחיסמר
4340	אלעד
4854	מודיעין עילית - ברכפלד
4700	מודיעין עילית - נאות הפסגה
4401	חיפה - הדר
4405	רכסים - גבעה ב
4406	רכסים - חזו"א
4413	עפולה
4827	ערד
4837	ירוחם
4804	תפרח
4801	אופקים
4803	נתיבות
4821	אשקלון
4814	אשדוד
4823	קרית מלאכי
4835	קרית גת

ירושלים	
4200	רמות א
4202	רמות ב - ג
4204	רמות ד
4208	רמת שלמה
4211	רמת אשכול
4212	קרית צאנז
4213	שמואל הנביא
4217	מקור ברוך
4218	שיכון הרבנים
4224	גבעת שאול
4226	בית וגן
4230	קרית יובל
4235	נוה יעקב
4236	נוה יעקב קמניץ
4700	בית ישראל - ישיבת מיר
ביתר	
4241	גבעה A
4242	גבעה B
בית שמש	
4250	רמה ג' רחוב משה רבנו
4251	רמה ג' רחוב יונה בן אמיתי
4257	רמה ג' רחוב מרים הנביאה
4254	נחלה ומנוחה קריה החרדית
4256	חפציבה
בני ברק	
4300	אזור העיריה

יום הדין

אצל רחל אמנו

יוצאת רחל
בוכה
ומבקשת
עלינו
רחמי שמים

מעמד התפלה הנורא

ביום ראש השנה

ביום הרת עולם
כאשר כל באי עולם
עוברים לפניו כבני מרון
יתקיים המנין
מיוחד של גדולי
וצדיקי ובני קבר רחל
במקום הישועות המסוגל
אצל רחל אמנו

יתקיים בעת פתיחת הארון ולפני תקיעת שופר
בתפילת מי שברך מיוחדת עבור כל השמות
וכן לאחר קיום הסגולה הבדוקה והמנוסה של
אמירת ב' פעמים כל ספר התהלים
לישועת והצלחת כל השמות
שיזכו לשנה טובה בזכות רחל אמנו

***8631**

02-5800863

להעברת שמות

עד יום א' כ"ח אלול בחצות הלילה

להיות

"כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים"

לכל אחד מאיתנו יש תקופות שבהן הוא
מוכרח לקבל תמיכה וסיוע,
יש גם זמנים שבהם זוכים להיות בצד הנותן.

**שנה חדשה בכתת, כולנו מתחננים
לזכות בחיים בריאים, מאושרים ושלווים.**

זה הזמן שלנו
להיות שותפים עם 'עזר מציון' בצד הנותן תקווה,
אור וכוח לאלפי חולים, מוגבלים
ובני משפחותיהם.

בצד הנותן!

עזר מציון על היה צריך להיות
עזר מציון עזר מציון עזר מציון
עזר מציון עזר מציון עזר מציון
עזר מציון עזר מציון עזר מציון

**עזר
מציון**
(ע"ר)
מערך תמיכה
רפואית

תרום עכשיו שקל ליום (30X12), לשנה של חסד.

1-800-236-236

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 55 | אלול תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הגאון הגדול רבי שרגא שטיינמן שליט"א ראש ישיבות אורחות תורה וחבר מועצת
בשיחת חיזוק לקראת הימים הנוראים בישיבת מאור התלמוד בראשות חבר מועצתה"ת הגאון הגדול רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א

"ועד בני הישיבות" מפי מדרן המשגיח דבי חיים וואלקין
שליט"א בבית מדרשו - בהכנה לקראת תחילת אמירת
סליחות

מדרן דשכבה"ג שד התורה באמידת
הסליחות במוצאי מנוחה באשמורת
הבוקר

ערב יום כיפור תשפ"א: דשכבה"ג מדרן שד
התורה שליט"א מתפלל על תודמו ועד הדבנים
שיזכו לגמור התימה טובה

**תלמידי ת"ת 'נטעי ראובן' בנתיבות מתברכים במעוזו של מדרן הגר"א לוי שליט"א
ראש ישיבת שכר שביד וחבר מועצה"ת לקראת השנה הבעל"ט**

**מעמד לחיים במעוזו של הגאון ר' דוד אפשטיין שליט"א,
מראשי ישיבת תורה בתפארתה, לדגל הצאת ספרי "פתחי זרעים" ב"ב**

מראות מדרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל בירח האיתנים

(באדיבות ליבם של ישראל)

חלוקת דבש בערב ראש השנה

ערב יום כיפור

תוקע בשופר

בכפרות

לומד בסוכה

נענועים בסוכות

מדרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א בשיעור בישיבת וולפסון

דברי חיזוק מדרן גאון ישראל שליט"א בהיכל הישיבה

הרה"י ביקש שאני יגיד דברי חיזוק, מה אני יאמר, כל אחד רואה כאן, יש כאן ב"ה בחורים ששקועים בלימוד, מעמיקים בלימוד, לומדים טוב, יש כאן את רבותיהם את הרה"י שליט"א שמלמדים אותם איך ללמוד, אז אשירבם ואשרי חלקכם, אבל צריך לדעת שהעולם עומד עליכם שידעו את זה, זה העיקר, כל האושר בעולם זה רק לשבת וללמוד, אשריך בעולם הזה בזכותם העולם עומד, צריכים לדעת את זה (ולא רק בתורה אלא גם קיום מצוות), וצריך לחיות את זה ולהאמין בזה. להיות מונחים בסדר בלימוד, לשמוע מה שהרבנים מלמדים אתכם ומזרימים לכם.

אין שום דרך להצליח אבל שום דרך, בלי ללמוד ולהיות שקוע בלימוד תדעו שעל זה העולם עומד על התורה שלכם אתם עמודי העולם זה הכל. חוץ מזה אין שום דבר.

יש סיפור מהחזו"א, ת"ח גדול מבני ברק ביקשו ממנו לספר משהו מהחזון איש. הוא אמר אין לי סיפור, ביקשו עוד, בסוף הוא אמר שיש לו סיפור קצר מאוד וארוך מאוד, ושאלו אותו, אם זה קצר זה לא ארוך, אם זה ארוך, זה לא קצר, אז הוא אמר בידי, אני אומר בל"ק 'החזו"א למד ולמד, ושוב למד. זה הסיפור.

או בידי, לערנען און לערנען און ווייטער לערנען.

לשבת וללמוד ורק ללמוד, אין דרך אחרת ואין צורה אחרת. תתברכו בכתיבה וחתימה טובה לרבותיכם ולכם, ולהצליח בכל מעשיכם.

הינם!!

תמיד חלמת לזכור את כל תלמודך? לא בשמים היא...

הנך מוזמן אישית!

לקבל מאיתנו חנים ללא תשלום
פרקי הדרכה מקצועיים ומרתקים, איך ללמוד נכון,
איך לזכור את הלימוד,
ליהנות ולקבל סיפוק אמיתי מלימוד התורה.

להאזנה חנים להדרכות

חייגו עכשיו: 02-6449396 שלוחה 4

מה בסדרה?

בסדרה זו תקבל כלים עוצמתיים, פרקטיקה מעשית ללמידה יעילה ונכונה, ולהצלחה בזכירת תלמודך:

- מהם הכללים הבסיסיים שבלעדיהם אין סיכוי שנזכור משהו מלימודנו?
 - מהו הדבר שבלעדיו אי אפשר לגשת לגמרא?
 - מהו סודם של גדולי ישראל, איך הם הצליחו, ואיך נוכל גם אנחנו להיות כמותם?
 - איך מתמודדים עם התסכול העמוק להביט אחורה ולראות שכמעט לא נשאר זכר מכל מה שלמדנו?
 - איך אפשר לקבל טעם מתוך בלימוד, ולהפוך את הלימוד לחוויה?
 - כיצד ניתן - פשוט לשבת ולהתענג מכל מילה בגמרא ובשולחן ערוך?
 - איך להשתחרר מכל האמונות המגבילות - מהמחשבה שאנחנו לא מסוגלים לגדול ת"ח מופלגים?
 - איך להגיע להבנה בהירה וחדה?
 - איך להשביח את איכות הריכוז שיחזיק לאורך זמן?
 - איך יוצרים מוטיבציה חזקה ללימוד התורה!
- ועוד ועוד

שים לב! הסדרה כבר החלה...
אל תתמהמה חייג עכשיו:

02-6449396 שלוחה 4

לקבלת הסדרה במייל שלחו הודעה לכתובת K297910@GMAIL.COM

הדרך הבטוחה לידעת התורה

הלצנור

תן הקדש של בנך ישראל שליטה
 בעל המזבח השוכן בלחץ המלח
 יסוד של ארץ ישראל של ארץ ישראל

כי פנה יום!

**בדמדומי שישיית
החקלאים זועקים
עזרו לנו להשבית
את אדמות הארץ!**

ניתן לתרום באמצעות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'

**זה הזמן לתמוך בקרן השביעית
ולאפשר לעוד גיבור כח להפקיר את
אדמתו עם כניסת שנת השמיטה**

לחודש
כלבד

בבד
הוא שם של חברה
(חברה פרטית)
לשירותי חשמל
בבד חשמל חברה

50

השבתת
דונם של
קרקע
חקלאית:

לזכות בדין!

כאן שומרים
שמיטה

מכתבו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה שליט"א | אלול תשפ"א

לאחינו בית ישראל די בכל אתר ואתר.

הנה קרבה שנת השבע שנת השמיטה התשפ"ב,
ובס"ד מתרבים החקלאים גיבורי כח, אשר בדעתם
בס"ד להשביט אדמתם, ולקיים מצות שביעית
כהלכתה, בסיועם של 'קרן השביעית'

העומדים לימין החקלאים לעזר ואחיסמך שיהא
בכוחם לשמור השמיטה כהלכתה.

ובאשר המצב הוא שעדיין אין בידי קרן השביעית כדי
ההוצאות הרבות, עבור שמירת השביעית כהלכתה,

ראוי לכל אחד ואחד להצטרף ולחתום
על הוראת קבע ל'קרן השביעית',

וכל המשתתפים בזה
יזכו לברכה והצלחה,

וכתיבה וחתימה טובה להם ולכל בני ביתם

ב"ה
ה'תשפ"א

השבת רונם
של דוק העלאת

50 ש"ח

לחודש בלבד
החל מיום חתימת המכתב
ועד ליום חתימת המכתב

לקיום מצות השמיטה

על ידי השבת
הקדשות כהלכה

יושבת או
לא יושבת!

צ"ע מלוי בקו

חייג עכשיו למוקד קרן השביעית:

1800-300-544

ניתן לתרום באמצעות 'נדרים פלום' ו'קהילות'

השבוע בבית הספר של קרן ההסעות באחת מערי השדה תיעד הצלם י.נחומי רגע שלא ישכח

יום ראשון לחזרה ללימודים.

אמא עדיין לא הספיקה לקנות לו ציצית... והוא באמצע התפילה
רואה את החברים אוחזים ומנשקים ציצית והוא, הוא גם רוצה.

אז הוא לוקח מחבר, עוצם את העיניים וקדושה נסוכה

על פניו. זה ילד שלומד בבי"ס בלוד ובזכות קרן ההסעות

הוא מגיע יום יום לחינוך תורני במקום לבית ספר חילוני ליד הבית

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

מאמצים ילד לשנה"ל תשפ"ב וזוכים לנחת מהילדים שלכם!

1700-50-66-22

ת.ד. 257 בני ברק או באמצעות רכש הסתמלים סניף 655 סניף ת.ד. 339991 ק"מ הסתמו וסיוע לתלמידי חינוך המסמך ג"ר 5-004-659-92 | תעודות מסמכות לזכר סניף 46 סניף קרן לוחם בקלות ובאמצעות כלי אמצעות "חדשים מולד" ברוח חסד

אמץ ילד!

נמצאים לזמינות בבעלי ישראל
באמצעות ילד לכל זמנך
100x12

